﴿ فهرست جلد اول ﴾

صحیفه

صحیفه

صحیفه

ترتیب جدید

جلد اول

(از)

تاریخ جودت

تاریخ جودت اختلاس وقت اولندقجه تحریر ایله طبع ونشر اولنوب حالبوكه برجلده درجی انسب اولان بعض وقوعات بشقه جلده كچمش ومقدمه‌یه درج اولنه‌جق نیجه تفصیلات صكره‌كی جلدلره قالمش اولدیغنه مبنی تاریخك اتمامندن صكره هیئت مجموعه‌سی كوزدن كچوریله‌رك بروجه آتی یكیدن ترتیب ایدلمش وبو ترتیب جدیده كوره جلد اول مقدمه‌دن عبارت قالمشدر

معارف نظارت جلیله‌سنك رخصتنامه‌سیله

(ایكنجی طبعی)

درسعادت
مطبعهٔ عثمانیه
١٣٠٩

﴿ جلد اول ﴾

(از)

تاريخ جودت

بسم الله الرحمن الرحيم

حمد وثنای بیشمار وشکر وسپاس ممتنع الانحصار اول خالق زمین وزمان تعالی
شانه عن الشبه والنقصان حضرتلرینك درکاه صمدیتنه شایاندرکه نسخهٔ جامعهٔ
انسانیه‌نك دیباجهٔ فضائل امتیازیه‌سنی وتیرهٔ ﴿ انی جاعل فی الارض خلیفة ﴾
وسریرهٔ ﴿ وعلم آدم الاسماء کلها ثم عرضهم علی الملائکة ﴾ ایله معلم ومطرز واخیار
اخبار ماضیه واخبار اخیار منقضیه‌یی بصر بصیرت اولی الابصاره سبب انتباه
واعتبار ایدوب ماضیدن حاله استدلال ایله وقوعاتك اسباب صحیحه‌سنه انتقال
ملکه‌سنی استحصال ایدنلری محترم ومعزز ایلمشدر . وتحف صلوات وافیه وطرف
تسلیمات بی نهایه فخر اولین وسند الآخرین تاجدار مسند ﴿ کنت نبیا وآدم
بین الماء والطین ﴾ اولان نبی امینك روضهٔ مطهره وتربهٔ منوره‌سنه اولسونکه
خبر صحیح وصادق ویقینی ایله عامهٔ عالمینی مسلك مستقیم شریعته دعوت وجنود
مجندهٔ ارواح بنی آدمه عهد مقدس ازلیده سزا کوریلان ﴿ الست بربکم ﴾ خطاب
مستطابنی تذکیر وحکایت برله خواص مقربینی سر منزل ومقام معرفته هدایت
ایتمشدر . وتفاریق ترضیه ودعا آنك آل واصحاب وعترت واحبابنه اهدا قلنورکه
اطوار حسنه‌لری اخلاف امته تعلیمات غفلتزدا وسیر مستحسنه‌لری حصه جویان

قصص وروایته مأخذ انتباه واهتدادر (بعد ذا) قلم پریشان رقم (احمد جودت)
بو وجهله صحیفه نکار افاده وروایت اولورکه اسلافك اخلافه جریدهٔ عالمده پایدار
ووسیلهٔ تخطر وتذکار اوله‌جق اك کوزل برکذاری وایام سالفه وامم مختلفه‌نك
یکدیکره نسبتله رجحان ومزیتنك میزان ومعیاری فن جلیل تاریخ اولدیغندن
تاریخ نویسان کتابهٔ اعصار ودیباجه طرازان ودیعهٔ آثار اولان اصحاب فضل
ومعرفت بولندقلری عصرلرك وقوعاتنی ضبط ایله قرناً بعد قرن بوفن بیعدیله
خدمت وهر دولت کندی وقوعاتنی ضبط ایتدیرمکه نثار نقدینهٔ همت ایده‌کلسیله
وقایع دولت علیه دخی سطوت نمای ساحهٔ ظهور اولدیغی زمان سعادت نشاندن
بیك یوز سکسان سکز سنه‌سنه کلنجه متصل ومسلسل ضبط وتحریر ایله طبع ونشر
اولنه کلمشیکن اقتضای وقت وحال واعتراض انواع موانع حیرت مآل ایله
بو داعیه‌لر مودوع پیشتختهٔ ترك وامهال وآره‌ده ثبت صحیفهٔ املا وقید جریدهٔ انشا
قلنمش اولان تسویدات وتحریرات وقعه نویسان دخی زر مهره زدهٔ تصحیح
وشیرازه بستهٔ تنقیح اولمدن پسماندهٔ کوشهٔ نسیان واهمال اولوب قالمشیدی حالبوکه
اصل صحایف تواریخه قید اولنه‌جق وهر فقره‌سندن بك چوق حصهٔ انتباه وعبرت
آلنه‌جق مسائل تاریخیه بو ایام خالیه وقوعاتی ایدی . فلله الحمد نسخهٔ نفیسهٔ عدل
ومرحمت ومجموعهٔ جمیلهٔ خلافت وسلطنت سلطان سریر سروری شایان القاب
اسکندری آبروی دودمان عثمانی افتخار اریکهٔ صاحبقرانی سلطان معارف پرور
خاقان معالی کستر پادشاه جم حشم ظل الله فی العالم السلطان ابن السلطان ابن
السلطان ﴿ السلطان الغازی عبد المجید خان ﴾ خلد الله سلطنته الی آخر الزمان
افندمز حضرتلرینك جلوس میامن مأنوس همایونیکه بو عصرك اك مسعود ومتیمن
کونیدر . اول روز سعادت بروزدنبرو نشر معارف حقنده بیدریغ بیوردقلری
همت جهانقیمت جهانبانیلری آثار جلیه وجلیله‌سندن اولمق اوزره کالای
کرانبهای علم ومعرفت رواج وقیمت صحیحه‌سن واسکیدن انداختهٔ زاویهٔ هجران
ومتواریٔ بیوت عنکبوت نسیان اولان بونجه محاسن آثار یکیدن دست دلال
روزکارده رغبت صریحه‌سن بولوب ونیجه آثار عتیقه مربوط شیرازهٔ تجدید
وتجلید ونیجه تصانیف جدیده مضبوط سررشتهٔ جمع وتسوید اوله‌رق عصر
محاسنحصر حضرت خلافتپناهیلری حقاکه مغبوط اعصار پیشین ومجمع آثار بهین
اولوب سلسلهٔ وقایع دولت علیه دخی تاریخ مذکوردن بو عصرلره دکین یوریدلمسی
مجلس معارف عمومیه‌ده بالدفعات تذکر ایله خاکپای حاجتروای حضرت پادشاهیدن
لدی الاستیذان تاریخ مذکوردن بیك ایکیوز قرق برسنه سنده نکاشتهٔ جریدهٔ
وقوع اولوب دولت علیه‌جه بتون بتون تجدید اصول وفروع ایتمش اولان وقعهٔ

خيريه‌يه قدر اسلافك نامنى احيا ايده‌جك واخلافك ادعيهٔ خيريه‌لرينى جلب ودعوت ايليه‌جك براثر وجوده كتورمكه بوعبد عاجز بيوايه‌نك مأموريتنه رخصت سنيهٔ ملوكانه ارزان بيورلمغله اكرچه بوكا لياقت كمترانه‌م كافل وكافى دكل ايسه‌ده بو مأموريت مخصوصه‌دن بشقه سايهٔ فيضوايهٔ حضرت ملوكانه‌ده من غير استيهال مجلس مذكور اعضاسندن بولنديغم نعمتك وعواطف عالمشمول حضرت پادشاهيدن بلااستحقاق نائل اولديغم انواع الطاف وعنايتك بيكده برينك اداى شكرندن كمال عجز عبيدانه مله برابر هيچ اولمز ايسه بارى يولنده بولنمق يعنى بوبابده صرف مساعىٔ ممكنه اولنمق فريضه‌دن بولنديغنه ودركاه معارف دستكاه دولتنه اكتساب انتساب ايله حصه‌ياب نصاب مفخرت اولديغم مركز دائرهٔ وزارت ومعدل مدار امن وعدالت خبايا شناس مبهمات امور مهام وزوايا طراز مشكلات مصالح انام وزير آصف نظير وارسطو تدبير صدر اسبق وذات سعادت سماتى مقام نظارت خارجيه‌يه باعث وموروث پيرايه ورونق اولان رشيد پاشا يسره الله مايشاء حضرتلرينك امر اهم معارفه ميل ورغبتى دخى تازيانهٔ شوق وغيرت اولديغنه مبنى همان عون وعنايتكارىٔ بارى‌يه استنادا برمنوال مشروح بيك يوز سكسان سكز سنه سندن بيك ايكيوز قرق برسنه سنه دك برتاريخ يازمغه اشبو بيك ايكيوز يتمش سنه‌سى اوائلنده بدأ ومباشرت اولنمشدر . جناب حق عمر وشوكت شاهانه‌يى روز افزون وحضور معارف نشور همايونلرينه نيجه آثار جديده وجليله‌نك تقديمنه موفقيتله اصحاب علم وفضيلتى مفتخر وممنون بيورسون (وهذادعاء لايردّلانه . دعاء على كل البرية شامل) .

* تاريخ جودتك مأخذلرى *

بيك تاريخلرينه قدر شهنامه‌جى وبعده وقعه نويس عنوانيله هر عصرده اصحاب معارفدن برى ضبط وقايعه مأمور بيوريله كلمش اولمسيله وقايع دولتعليه بوعصرلره‌دك مسلسل ومتصل اوله‌رق مضبوط صحايف ايام ومحفوظ اذهان انام اولوب قالمشدر . وقعه‌نويسلر روز مره وقايعى جريده‌لرينه قيد وضبط ايله آره صره تبييض وتقديم ايتمك دأب ديرين دولتعليه اولوب تبييض ايده‌مدكلرى ضبطنامه‌لر دخى خلفلرينه دور أولنه‌رق انلرك طرفدن تبييض اولنه كلمشدر .

برمورخ كندو عصرينك تاريخنى غرضدن عارى اوله‌رق حقيقتى اوزره يازمق مشكلدر . وقعه‌نويسلرك قلمه الدقلرى تاريخلر ايسه طمطراق الفاظ ايله وادىٔ

عرض خلوصده يازيله كلمش اولديغى جهتله بونلرى برصحيح تاريخ شكلنه قويمق خيلى تنقيحات وتعديلاته توقف ايدر .

(تحفة الكبار) كاتب چلبينك آثار مشهوره‌سندن اولوب تعريفدن مستغنيدر .

(قوچى بك رساله‌سى) كوريجه‌لى قوچى بك نامذات معارف سماتك سلطان مراد رابعه تقديم ايلمش اولديغى لايحه‌لرى جامع بررساله‌در .

شانى زاده عسكرك پريشانلغى اسبابنى بيان سياقده ديركه كوريجه‌لى قوچى بك جنتمكان سلطان مراد خان رابع حضرتلرينه بومزايايى برپيرانه ادا ايله بى محابا انها ايتمشدركه الحق ابوالنجيب رساله سنه فائق ديمكه لايقدر . انتهى .

(حديقة الوزرا) و (دوحة المشايخ) و (سفينة الرؤسا) وذيللرى معروف اولمغله تفصيله حاجت يوقدر .

(مقدمهٔ قوانين تشريفات) نائلى عبدالله پاشا تشريفاتجى ايكن بارادهٔ سنيه قوانين تشريفات دولتعليه‌يى جمع ايله يازديغى مجموعه‌يه شرح اولمق اوزره تأليف ايلديكى رساله‌دركه انده بوقوانينك اسبابنى بيان ومقدمهٔ قوانين تشريفات ديو تسميه ايتمشدر .

(فائق افندى مجموعه‌سى) ذيل سفينة الرؤسا مؤلفى سليمان فائق افنديك غرائب وقوعات ونوادر معلوماتى حاوى مجموعه‌سيدر . كندوسنك خط دستيله اولان نسخه‌سى منظور فقير اولمشدر .

(مونته قوقولينك فن حربه دائر اولان كتابى) آوستريا دولتنده سردار وباش وكيل اولوب بيك التيوز سكسان برسنهٔ عيسويه‌سنده فوت اولان مشهور مونته قوقولينك فن حربه دائر تأليف ايلمش اولديغى بركوزل اثردركه اوچ بحثه منقسم وبحث اولى حربك انواع واصول وفروعنه وبحث ثانيسى نمچه عساكرينك ديار انكروسده مدت مديده عساكر عثمانيه ايله وقوع بولان محارباتنه دائر اوله‌رق شكل مرامه بحث اوّلى صغرى وبحث ثانى‌يى كبرى مقامنده اعتبار ايدوب بحث ثالثده قوّهٔ قاهرهٔ عثمانيه ايله جدال ومصادمه‌يه تصدى ايدن دولتلر بصيرت اوزره حزم واحتياط ايدرك نصل طاورانمق لازم اولديغن وغلبه وظفر نه صورتله ملحوظ ومتصور وامر خطير حربك تحتنده نه مرتبه مهالك ومخاطرات مستتر ومضمر ايدوكن بيان ايله ماهوالمرامه نتيجه ويرمشدر . مقدما بوكتاب تركجه‌يه ترجمه اولنمش ايسه‌ده طبع اولنمامشدر .

(قترينه تاريخى) روسيه ايمپراطوريچه‌سى قترينه‌نك تفاصيل احوالنى مبين قسترا نام مؤلفك قلمه المش اولديغى مشهور تاريخچه‌دركه فرانسزجه‌دن تركجه‌يه ترجمه وطبع اولنمشدر .

(آيينهٔ ظرفا) وقعه نويسلرك تراجم احوالنى جامع بررساله‌در .

(کلبن خانان) قریم خانلرینك ترجمهٔ حاللرینه دائر حلیمکرایك تألیف ایتدیکی تاریخدر .

(عبرتنمای دولت) قریم خانلغنك اجمال احوالیله بیك یوز سکسان ایکی سفرینك احوال کلیه‌سنی مبین وسائر وقوعات سفریه‌یی متضمن کتبهٔ اقلامدن کسبی نام ذاتك ایکیوز اون اوچ تاریخنده یازمش اولدیغی مجموعه قاقلو برتاریخچه‌در .

(مرأة الدولة) سکسان ایکی سفرینك سبب ظهوری وخلقك لباسجه حدلرین تجاوز ایلدکلری وخدمهٔ دولتك کثرتی ورعایانك ضعف وتلاشی خصوصلریله بوبابده نه کونه تدبیر اولنمق لازم ایدوکی بیاننده نهالی افندینك لایحه قاقلو قلمه المش اولدیغی رساله‌در .

(خلاصة الاعتبار) مذکور روسیه سفرنده وقوع بولان نقائص وخطیئاته دائر رسمی احمد افندینك قلمه المش اولدیغی رساله مشهوره‌در .

(درج الوقایع) بیك یوز طقسان طقوز سنه‌سندن ایکیوز ایکی سنه سنه قدر بعض وقوعاتی جامع مجموعه قاقلو برتاریخچه‌در .

(شهری افندی تاریخچه‌سی) اواخر عهد عبدالحمید خانی ایله اوائل عصر سلیم خانی‌یه دائرشهری اسماعیل افندینك قلمه الدیغی تاریخچه‌در .

(تاریخ شمعدانی زاده) وقعه نویس تاریخی اولمیوب شمعدانی زاده‌نك سربست لسان ایله یازمش اولدیغی دولتعلیه تاریخیدر . انك اواخری تاریخمزك جلد اول وثانیسنه مأخذ اولمشدر .

(تاریخ انوری) اوچ جلددر برنجی جلدی بیك یوز سکسان ایکی سنه‌سندن یوز سکسان سکز سنه‌سنده قینارجه مصالحه‌سنك عقدندن صکره اردوی همایونك شمنیدن حرکتیله درسعادته وصولنه‌دك اولان وقایع دولتعلیه‌یی حاویدر . واصف افندی بونی تبدیل وتغییر ایله کندو تاریخنك جلد ثانیسی اعتبار ایتمشدر . تاریخ انورینك ایکنجی جلدی ایکیوز سکسان سکز سنه‌سی وقایعنك بقیه‌سندن یعنی اولکی جلدك بروجه بالا نهایت بولدیغی محلدن بدأ ایله یوز طقسان یدی سنه‌سی اواخرینه‌دك اولان وقایعی شاملدر . اصل تاریخمزك برنجی مأخذی بودر . اوچنجی جلدی بیك ایکیوز ایکی سنه‌سندن التی سنه‌سنه قدر اردوی همایون وقایعنی حاویدر .

(تاریخ ادیب) درسعادت وقایعنی شاملدر . چونکه ایکیوز ایکی سنه‌سنده انوری افندی بالاصاله وقعه نویس اوله‌رق اردوی همایون ایله کیدوب ایکیوز التی سنه‌سنه‌قدر اردوی همایون وقایعنی یازمش اولدیغی کبی ادیب افندی دخی اوزمان رکاب همایونده تشریفاتی ووقعه نویس وکیلی اوله‌رق وقایع سائره‌یی ضبط ایلمشدر .

(اردو ژورنالی) بیك ایکیوز ایکی سنه‌سنده اردوی همایونك داود پاشا صحراسندن حرکتی کونندن بدأ ایله مهادیه وشیش محاربه‌لرینی حاوی اولان ژورنال اولوب بودخی تاریخمزك معتنا مأخذلرندندر .

(روابط العقود) زشتوی ویاش مکالمه‌لرنده وقایع کاتبی بولنان غالب افندینك جمع ایلدیکی مکالمه مضبطه‌لری مجموعه‌سیدر .

(تاریخ نوری بك) بیك ایکیوز طقوز سنه‌سی ابتداسندن ایکیوز اون اوچ سنه‌سی اواخرینه‌دك اولان وقایع دولت علیه‌یی حاوی برتاریخدرکه وقعه نویس خلیل نوری بکك اثر خامه‌سیدر . نوری بك بونده طقوز سنه‌سندن بدأ ایلمش ایسه‌ده دها اول یاپلمش اولان قوانین ونظاماتی دخی استطرادا درج ایلدکدنصکره سلطان سلیم ثالث حضرتلرینك عصر سلطنتلرنده وضع وتأسیس اولنان بالجمله قوانین ونظاماتی جمع ایله برمجموعه دخی ترتیب ایلمشدر .

(تاریخ واصف) بیك یوز التمش التی سنه‌سندن بدأ ایله یوز سکسان سکز سنه‌سنده اردوی همایونك درسعادته عودت ومواصلته قدر اولان وقایع دولت علیه‌یی شامل اولوب ایکی جلد اولمق اوزره طبع ونشر اولنمشدر . واصف افندینك طقسان التی سنه‌سی اواخرندن بدأ ایدر برقطعه ذیلی اولوب ایکی نسخه‌سی واردر . بری ماین همایونه تقدیم ایلدیکی نسخه‌درکه ایکیوز برسنه‌سی اواسطنه قدر کلور . دیکری سکسان سکز سنه‌سی اواسطنده قریم تصدیقنامه‌سی مبادله اولندیغی آوانده منتهی اولوب دیباجه‌سی خلیل حمید پاشا نامه‌در . بوایکی نسخه بیننده اجمال وتفصیل وجرح وتعدیل جهتلریله بعض مرتبه فرق واردر . ایجابنه کوره زیرده توفیق ومحاکمه‌سنه مبادرت اولنه‌جقدر . وایکیوز اوچ سنه‌سنده وقوع بولان جلوس سلیم خانیدن بدأ ایله ایکیوز سکز سنه‌سی اواخرینه قدر واصف افندینك دیکر برقطعه ذیلی دخی واردر . واکرچه واصف افندی اشبو تاریخ مطبوعنك آخرنده یوز التمش التی تاریخندن ایکیوز اون یدی تاریخنه قدر نسق واحد اوزره وقایع دولت علیه‌یی یازمش اولدیغنی بیان ایلمش ایسه‌ده یالکز مذکور ایکی قطعه ذیلی میدانه چیقمشدر . آیینهٔ ظرفا مؤلفی اولکی ذیله دخی دسترس اوله‌مدیغی جهتله یالکز ایکنجی ذیلی یعنی ایکیوز اوچدن طقوزه قدر التی سنه‌لك وقایعی شامل مؤلف خطیله برقطعه ذیل تاریخی کوروب ماعداسی نره‌ده قالمش اولدیغنك بیلنه‌مدیکنی تصریح ایلمشدر . حالبوکه جاوید بکك منتخباتنده سالف الذکر ذیل اولدن بحث اولنمشدر . وبروجه آتی بیك ایکیوز سکز سنه‌سی وقایعی صره‌سنده بیان اولنه‌جغی وجهله واصف افندینك جلوس

سليم خانيدن بدأ ايله ايكيوز بش سنه‌سنه قدر تأليف ايلديكى برقطعه تاريخى مذكور
سكز سنه‌سى اوائلنده حضور همايونه عرض ايله لاجل الاتمام كندوسنه اعاده
اولنديغى محققدر . عبد فقير بوبابده خيلى تحريات ايله مشغول اولمشيكن مذكور
ايكى قطعه ذيلدن ماعداسنه دسترس اوله‌مامشيدم . مؤخراً واصفك بيك ايكيوز
اون يدى سنه‌سى ابتداسندن اون طقوز سنه‌سى غايته‌دك اوچ سنه‌لك وقايعى
حاوى اولوب اوزرنده خط دستيله تصحيحاتى بولنان نسخه‌سنه وايكيوز طقوز
سنه‌سيله اون ايكى سنه‌سندن اون يدى سنه‌سنه قدر كندوسنك خط دستيله اولان
مسوده‌لرندن اكثرينه دسترس اولدم . واصف افندى بوسنه‌لرك وقايعنى طاقم
طاقم ترتيب وتقديم ايدوب بونلرك عرض وتقديمنه دائر يازمش اولديغى تقريرلردن
اوچ قطعه‌سنك مسوده‌لرى دخى ذكر اولنان مسوده‌لر ايچنده بولنمغله صورتلرى
زيرده (١) اشارتيله ايراد اولنور .

(حسن افندى جريده‌سى) ايكيوز برسنه‌سنده واصف افنديك اسپانيايه عزيمتندن
ايكيوز ايكى سنه‌سنده اردوى همايونك حركتنه قدر اولان وقايعى شاملدر .
چونكه واصف افندى وقعه‌نويس بولنديغى حالده اسپانيا سفارتنه مأمور اولدقده
وقعه نويسلك مأموريتى عهده‌سنده ابقا اولنه‌رق عودتنه قدر بالوكاله اداره ايتديرلمكه
قرار ويرلمش واجراى امر وكالته تشريفاتى حسن افندى مأمور ايدلمش اولديغنه
مبنى واصف افنديك ايكيوز بر سنه‌سى اواسطنده اسپانيايه عزيمتندن صكره حسن
افندى ضبط وقايعه مبادرت ايلمشدر . لكن متعاقباً روسيه سفرى ظهور
ايدوب حالبوكه وقعه نويسلرك بالذات اردوى همايونده بولنمسى دأب ديرين دولت
عليه‌دن اولديغندن انورى افندى بالاصاله وقعه نويس اوله‌رق اردوى همايون
ايله كيدوب اردوى همايون وقايعنى قلمه آلمش وركاب همايون تشريفاتجيسى اولان
اديب افندى دخى وقعه‌نويس ركاب همايون اوله‌رق درسعادتده وقايع سائره‌نك
ضبطيله مشغول اولمشدر .

(منتخبات جاويد بك) مجموعه قاقلو برتاريخدركه جاويد احمد بك آنى دولت عليه
ايله روسيه دولتى بيننده ظهوره كلان جنك وصلح حالتلرينه دائر اولان تواريخ
مشهوره‌دن انتخاب ايدرك ايكى جلد اولمق اوزره جمع وترتيب ايدوب جلد اولنده
بيك اوتوز التى تاريخندن بيك يوز سكسان يدى ذى القعده‌سنه قدر اولان وقايعى
تحرير وجلد ثانيسنده تاريخ مذكوردن بدأ ايله بيك يوز طقسان التى سنه‌سنه قدر
انورى تاريخى وآندن بيك ايكيوز بر سنه‌سنه قدر واصفك سالف الذكر ذيل
تاريخى واندن اردوى همايونك خروجنه‌دك ذيل واصف اولان سالف الذكر

حسن افندى جريده‌سنى وبعده اديب افندى تاريخنك اوائلندن برمقدارينى
وانورى تاريخى وايكيوز التى سنه‌سنه قدر كندو مضبوطاتنى وواصف ذيلنك
برمقدارينى خلاصه وجهله درج وتسطير ايلمشدر .

(هاشم افندى مجموعه‌سى) انابه قلعه‌سنك بانيسى اولان فرح على پاشانك كاتبى
هاشم افنديك مجموعه‌سيدركه هاشم افندى پاشاى مشاراليه ايله برلكده چركستانه
كيدوب خيلى مدت اوراده مستخدم اوله‌رق اوراق مهمه‌نك صورتلرينى قيد
ونيجه مواد غريبه‌يى ضبط ايله يازمش اولديغى مجموعه‌در . بروجه آتى چركستان
وقايعى حقنده صحيح وموثوق برمأخذدر .

(دوحة الوزرا) كلشن خلفانك ذيلى اولوب بغداد واليلرينك ترجمهٔ حاللرينى
وعراقك وقايع مهمه‌سنى جامع برتاريخ مشهوردر .

(تاريخ عبد الشكور) مكهٔ مكرمه اميرلرينك ترجمهٔ حاللرينى متضمن مكهٔ مكرمه
علماسندن عبد الشكور افندى نام ذاتك تأليف ايلديكى عربى العباره برتاريخدر .

(تاريخ جزار) جزار احمد پاشانك ترجمهٔ حالنه دائر جبل لبنان مورخلرندن
مير حيدر شملان شهابى يه منسوب اولان عربى العباره برتاريخچه‌در .

(تاريخ جبرتى) مصرك احوال سابقه ولاحقه‌سنى حاوى علماء مصريه‌دن عبد الرحمن
جبرتى نام مورخك درت جلد اوله‌رق تأليف ايلديكى عربى العباره تاريخدر . آنك
اواخرى تاريخمزك مأخذلرندندر .

(مظهر التقديس بخروج طائفة الفرانسيس) فرانسزلرك مصره دخوللرندن
خروجلرينه‌دك يوميه ظهوره كلان وقايع مصريه حقنده سالف الذكر جبرتى
افنديك قلمه الديغى برتاريخچه‌در . وقعه نويس عاصم افندى انى عربجه‌دن تركجه‌يه
نقل وترجمه ايلمشدر .

(تاريخ نيقولا) فرانسزلرك مصرى استيلالرى اثناسنده جبل دروز حاكمى
مير بشير طرفندن مصره كوندرلمش اولان (معلم نيقولا الترك) نام كيمسه‌نك قلمه
آلديغى عربى العباره تاريخچه‌دركه نيقولا فرانسزلرله برابر مصرده بولنه‌رق
جبل لبنانه عودتنده بوتاريخچه‌يى قلمه المشدر . وبيك سكز يوز اوتوز طقوز سنهٔ
ميلاديه‌سنده فرانسزجه ترجمه‌سيله برابر پارسده طبع وتمثيل اولنمشدر .
يوسف عورايه منسوب عربى العباره ديكر برقطعه تاريخچه دخى منظور فقير
اولدى . لكن بوعينيله معلم نيقولانك تاريخچه‌سى اولوب يك آز محللرده عباره
وتعبيراتجه جزئى فرق وار ايسه ده مادة ومعنى ايكيسى برشيدر . ونيقولا ايله
يوسف عورا خرستيان اولمق ملابسه‌سيله فرانسزلرك مداحلرى اولوب بوناپارته‌نك
مدح وثناسى حقنده ايكيسنك دخى عربى العباره منظومه‌لرى واردر .

(تذكرهٔ بوناپارته) بوناپارته‌نك (سنت النه) جزيره سنده منفى ايكن كندو ترجمهٔ حاله دائر يازمش اولديغى رساله‌در تركجه مطبوع ترجمه‌سى واردر .

(ضبطنامه‌لر) بيك ايكيوز اون سكز سنه سندن يكرمى اوچ سنه سى غايتنه قدر اندرون همايونده يازلمش برطاقم ضبط وقايع ورقه‌لرى اولوب بونلر دخى بالمطالعه تاريخمزه مأخذ اتخاذ اولنمشدر .

(رائف افندى ضبطنامه سى) مكتوبىٔ صدر عالى خلفاسندن بلوكات اربعه كاتبى على رائف افنديك اردوى همايون وقايعنه دائر اولان ضبطنامه سيدركه بيك ايكيوز يكرمى سنه‌سى خلالندن واصف افندى رئيس الكتاب اولدقده يرينه آمدىٔ ديوان همايون خلفاسندن پرتو افندى وقعه نويس اولمش ايسه ده يكرمى ايكى سنه‌سى خلالنده فوت اولمغله يرينه عاصم بك وقعه نويس اولوب او دخى چند ماه صكره استعفا ايلمش اولديغندن مدرسيندن عينتابى عاصم افندى وقعه نويس اولمشدر . انجق بروجه آتى يكرمى ايكى سنه‌سى وقايعى صره سنده بيان اولنه جغى وجهله عاصم افندى اردوى همايونه كيتميوب درسعادتده ضبط وقايع ايله مشغول اولديغندن اردوى همايون وقعه نويسندن خالى قالمغله مومى اليه على رائف افندى كندولكندن اوله‌رق اردوى همايون وقايعنى ضبط ايليوب درسعادته عودتنده ضبطنامه‌سنى نجيب افندى يه ويرمش واو دخى بوضبطنامه نك مندرجاتنى تاريخچه سنه علاوه ايلمشدر . پرتو افندى ايله عاصم بكك يازدقلرى مسوده‌لر دخى اردوى همايوندن درسعادته ارسال ايله عاصم افندى يه تسليم اولنمشدر .

(نجيب افندى تاريخچه سى) وقعهٔ سليميه‌يه دائر باب عالى رجالندن نجيب افنديك قلمه الديغى برتاريخچه دركه رائف افنديك بروجه بالا ضبط ايلمش اولديغى اردوى همايون وقايعنى دخى شاملدر .

(تاريخ سعيد افندى) كتخدا سعيد افندى ديو معروف اولان ذات معارف سماتك وقعهٔ سليميه‌يه دائر قلمه المش اولديغى برتاريخچه‌در . فقط اولنه روسيه چارى بيوك پترو زماندن بدأ ايله مفصل ومشروح برمقدمه يازمشدر .

(تاريخ عاصم) وقعه نويس عينتابى عاصم افنديك تاريخى اولوب بيك ايكيوز يكرمى سنه‌سى آخرنده محب افنديك پارس سفارت سنيه‌سنه مأموريتندن بدأ ايله سلطان محمود خان ثانى حضرتلرينك جلوسنه قدر اولان وقايعى شاملدر . فقط نسخه‌لرى پك مختلفدر . زيرا عاصم افندى تاريخنى تبييض وتقديم ايتدكدن صكره دار عقبايه ارتحال ايدن عظمادن حياتنده ايكن مغبر اولديغى بعض ذواتك قدح وذمنى التزام ايله نزدنده كى نسخه‌يه برچوق فقره‌لر علاوه ايلمشدر . مؤخراً

بعض ذوات دخى بوفقره‌لرك چوغنى طى ايله بشقه‌جه برنسخه ميدانه كتورمشدر . وبرده كتخدا سعيد افندى تاريخچه‌سى بوكا مزج اولنمغله ايكى جلد اولمق اوزره برنسخه ميدانه چيقمشدركه سعيد افندى تاريخچه‌سنك مقدمه‌سى تماميله وبك آزشى علاوه سيله بوكا مقدمه اولمق اوزره درج ايله جلداوّلى سلطان سليمك انتهاى سلطنتنه قدر اولوب جلد ثانيسى دخى وقعهٔ خلع سليمدن بدأ ايله دور محمود خانى اوائلنه قدر كلور . اندن صكره اون ايكى سنه ضبط وقايع ايلمش ايسه‌ده ترتيب وتبييض ايده‌مديكندن ضبطنامه‌لرى خلفى شانى زاده‌يه دور اولنمشدر .

(تفنكجى باشى تاريخى) تفنكجى باشى ديو معروف اولان عارف افنديك وقعهٔ سليميه يه دائر قلمه الديغى تاريخچه‌در .

(فذلكهٔ قوشمانى) قوشمانى ابن دهقانى نام ذاتك فذلكهٔ قوشمانى عنوانيله ايكى رساله سى واردر . بريسى انكليز دونماسنك درسعادته ورودندن سلطان سليمك خلعنه قدر اولان وقايعى متضمن وديكرى مشار اليه حضرتلرينك شهادتنى مبيندر .

(يايلا امامى رساله سى) يايلا امامى ديو معروف اولان ذاتك ايكيوز برسنه سى اواخرندن يكرمى بش سنه‌سنه قدر اولان استانبول وقايعنى حاوى تاريخچه سيدر .

(تاريخچهٔ عطا) جنتمكان سلطان سليمك خلعنه وشهادتنه دائر انك دورنده باش لالا بولنان طيار افنديك مخدومى عصريمز رجالندن احمد عطا بك افنديك پدرندن وسائر اصحاب وقوفدن مسموعات وتحقيقاتنى حاوى قلمه الديغى بركوزل تاريخچه‌در .

(لايحهٔ ترجمان ديوان) ضيا پاشانك ايكنجى صدارتنده ديوان همايون ترجمانى طرفندن رساله قلقلو تقديم قلنمش برمفصل لايحه اولوب مشار اليهك دفعهٔ اولى صدارتندن دفعهٔ ثانيه صدارتنه كلنجه‌دول اوروپانك احوال پولتيقه‌لرينى وبواثناده ظهوره كلان وقايع مهمهٔ دولت عليه‌يى اجمالا بيان ايدر .

(سفارتنامهٔ محب افندى) بيك ايكيوز يكرمى سنه سنده سفارتله پارسه كيدن محب افنديك ايكى سفارتنامه‌سى اولوب بريسى فرانسه‌يه كيفيت عزيمت وعودتى ايله التى سنه مدت پارسده اقامتى اثناسنده مأموريتنه تعلق ايدن بالجمله مضابط ومكاتيب وتذاكر وتقاريرى حاوى مفصل ومشروح برسفارتنامه‌در . وديكرى اجمالاً فرانسه‌يه عزيمت وعودتى ايله پارسك احوال وآثار ورسومنى مبين رساله قالقلو برمختصر سفارتنامه در .

(سفارتنامهٔ وحيد افندى) بيك ايكيوز يكرمى برسنه‌سنده مرخص مخصوص اوله‌رق ناپليون نزدينه كوندريلان وحيد افنديك بركوزل سفارتنامه سيدر .

(ژورناللر) ناپلیون بوناپارته‌نك دول متفقه ایله محارباتنه دائر اولان ژورناللر دخی مطالعه گذارمز اولمشدر .

(لایحهٔ سباستیانی) فرانسز ایلچیسی مشهور سباستیانینك درسعادتدن پارسه عودتنده ناپلیونه تقدیم ایلمش اولدیغی لایحه‌سنده دخی اول عصرك احوالنه دائر بعض مسائل تاریخیه وار در .

(تاریخ بلاد سودان) طقوز یوز تاریخندن صكره ظهوره كلان بعض وقایع سودانی متضمن ومصر والیسی محمد علی پاشا طرفندن سودانك كیفیت استیلاسنی مبین عربی العباره بر تاریخدر .

مؤلفی سودان اهالیسندن وایكیوز قرق تاریخنده مصر باشبوغنك تشكیل ایتدیكی دیوانك اعضاسندن بر ذاتدر .

(تاریخ شانی زاده) اوچ جلد در . جلد اوّلی بیك ایكیوز یكرمی اوچ سنهٔ هجریه سنده وقوعبولان جلوس محمود خانیدن ایكیوز یكرمی بش سنه‌سی غایتنه قدر وجلد ثانیسی یكرمی التی سنه‌سی ابتداسندن اوتوز اوچ سنه سی غایتنه وجلد ثالثی اوتوز درت سنه سی ابتداسندن اوتوز التی سنه سی غایتنه قدر اولان وقایعی مشتملدر . واوتوز یدی سنه سی ابتداسندن قرق برسنه‌سی صفرینه قدر اگرچه وقعه نویسلك مأموریتنده بولنمش ایسه ده بروجه بالا سلفندن مدور اولان اون ایكی سنه‌لك وقایعی ترتیب ایله مشغول اولدیغندن شومدت ظرفنده اولان وقایعی جمع وترتیب ایده مدیكنه مبنی ضبط نامه‌لری خلفی اسعد افندی‌یه دور اولنمشدر .

(تاریخ میر یوسف) سلحشوران خاصه‌دن احمد پاشازاده یوسف بكك قلمه الدیغی تاریخچه‌در كه روم فترتنك ظهورنده مسقط رأسی اولان انابولیده بولنوب یكرمی ایكی آی انابولی قلعه سنده محصور قالدقدن صكره قلعه‌نك اشقیایه تسلیمنده بر انكلیز كمیسنه را كباً ازمیره واورادن درسعادته كلدیكنده بوتاریخچه‌یی یازمشدر .

(تاریخ ملك) بیك ایكیوز اوتوز التی سنه سنده ظهوره كلان یونان اختلالنه دائر موره‌لی ملك بكك اثر خامه‌سی اولان تاریخچه‌در . ملك بك روم فترتنی منتج اولان اتریانك برنجی مرتبی اقسانتونك تأسیس اختلاله دائر اولان رساله‌سنی وتواریخ یونانیه‌نك مندرجات مهمه‌سنی ترجمه وكندو تحقیقات ومطالعاتنی علاوه ایله بویله بر كوزل اثر وجوده كتورمشدر .

(تاریخ فترت) ذكر اولنان یونان فترتنه دائر عصریمز مؤلفلرندن محمد افندینك قلمه المش اولدیغی تاریخچه‌دركه یالكز جزؤ اوّلی طبع اولنمغله الت طرفی هنوز مطالعه گذاریمز اولمامشدر .

خیلی مدت استانبولده اوستریا ایلچیسی بولنان مشهور بارون پروكشك دخی روم فترتنه دائر بر تاریخی وار ایسه ده هنوز تركجه‌یه ترجمه اولنمامشدر .

(تاریخ وقعهٔ جزیرهٔ ساقز) ساقز وقعه‌سنه دائر بر تاریخچه‌در .

وبو تركیبك حروف منقوطه‌سی وقعه‌یه تاریخدر . یعنی موره وبعض جزائر بحر سفیدك اختلال وعصیانی اثناسنده اشقیانك تجاوزی ایله بیك ایكیوز اوتوز یدی سنهٔ هجریه سنده وحید پاشا محافظ ایكن ساقز آطه‌سنده ظهور ایدن اختلاله دائر اوزمان ساقزده قلمه النمش اولان تاریخچه در .

(تاریخ اسعد) وقعه‌نویس اسعد افندینك بیك ایكیوز اوتوز یدی سنهٔ هجریه‌سی ابتداسندن قرق برسنه‌سنه قدر اولان تاریخیدركه سلفنك زمانی اولمغله اسعد افندی بونی جلد اول اعتبار ایتمشدر .

بوندن بشقه اسعد افندی قرق برسنه سنده ظهوره كلان وقعهٔ خیریه‌یه دائر مستقل بر تاریخ یازوب اس ظفر تسمیه ایلمشدر .

بعده اسعدافندی تاریخنك جلد ثانیسنه قرق برسنه سی‌اوّلندن بدأ ایله سنهٔ مزبوره غایتنه قدر برسنه‌لك اولمق اوزره برنجی قطعه‌سنی ترتیب وتبیض ایلمش ایسه ده اندن صكره‌سنی جمع وترتیبه موفق اوله‌مامشدر .

اسبق داخلیه كاتبی مرحوم باهر افندی موره‌نك اختلالی اثناسنده موره سرعسكری صدر اسبق سید علی پاشانك كتابت خدمتیله موره اردوسنده بولنمغله مشهودات ومسموعاتنی ضبط وتحریر واسعد افندی تاریخنك سالف الذكر جلد اوّلنك مباحثی میانه ذیل وعلاوه ایلدیكی كبی جلد ثانیسنك اشبو برنجی قطعه‌سنه دخی حاشیه‌لر وآخرینه برده ذیل یازمشدر .

(تواریخ فارسیه) عراق وایران حوادثنك تحقیقی ضمنده لسان فارسی اوزره یازلمش اولان تاریخلر دخی مأخذ اتخاذ اولنمشدر .

اوروپا حوادثنك تصحیحی ضمننده اوروپا تاریخلرینه مراجعت اولنه كاوب حالبوكه بوناپارته‌نك ظهورندن صكره دولت علیه‌نك دول اوروپا ایله مناسبات ومعاملاتی تكثر ایتمكله نتیجه وقایع دولت علیه‌نك استكناهی اوروپا حوادثنك بیلنمسنه موقوف اولدیغنه مبنی اوروپاده یازلمش اولان تاریخ ورساله‌لره دها زیاده مراجعته مجبوریت الویرمشدر .

ذكر اولنان مؤلفاتدن فضله دردست اولنه بیلان مجالس مكالمه ومشورت مضبطه‌لری وسائر اوراق رسمیه ایله قیود دفاتر اقلامه دخی مراجعت اولنه‌رق تاریخه قید اولنمغه شایان نقدر مواد بولندیسه جمع وتحریرینه ووقوعاتك تصحیحنه بقدر الامكان بذل تاب وتوان ایدلمشدر .

مخطره

علم تاریخدن غرض اصلی وقوعاتك صدق وكذبنه واسباب حقیقیه‌سنه وقوف ایله موجب تیقظ وانتباه اوله‌جق معلومات اكتسابندن عبارت اولمغین مورّخك وظیفهٔ ذمتی فائدهٔ خبر ویره‌جك ومدار عبرت اوله‌بیله‌جك وقایعك اسباب صحیحه‌سنی تتبع ایدوبده هركسك اكلایه‌بیله‌جكی وجهله سلیس ومنقح اوله‌رق افاده ایتمكدر . یوقسه تكلفات منشیانه ایله ابراز فضل وهنر ایلمك ویاخود ژورنال یوللو روزمره وقوعاتی سویلمك دكلدر . اما بعض اسلافك بلیغانه ومنشیانه یازدقلری آثار مرغوبه‌نك علت غائیه‌سی فائدهٔ تاریخیه اولمیوب بلكه فن انشایه بر خدمتدر .

وتاریخلرده تكلفات منشیانه مطلوب ومرغوب اولمدیغی مثللو منشیانه یازیلان وقایعده دخی واقعه‌نك واقعه مطابقتی ملتزم دكلدر . بناءً علی ذلك وقایع ماضیه‌یه دائر اولان كتابلرك یازلمسنده واوقونمسنده ابتدا غرض نیدوكی بیلنمك لازم كلور .

عرب مورّخلری بو ایكی یولده دخی سائره فائق اولوب بو غرضلری بر برینه قارشدیرمدیلر . لكن متأخریندن بعضیلر مقصد نیدوكنی تمیز وتعیین ایتمیه‌رك وقتنی فنه خدمت ایلدكلرینی بیلمیه‌رك تكثیر سواد ایتملریله یازدقلری* تاریخلردن برفائدهٔ صحیحه مستفاد اولماز .

ایشته تحریر وتألیفنه مبادرت ایلدیكمز كتابدن غرض فائدهٔ تاریخیه اولمغله تكلفات منشیانه‌دن صرف نظر اولنه‌رق فائدهٔ خبر ویره‌جك وقایعك تصحیح وتنقیحنه غیرت اولنوب دیدنهٔ قدیمهٔ دولت علیه‌دن اولان وقوعات عادیه تحریریله تكثیر سواددن مجانبت اولنور .

شویله‌كه هرسنه موسمی حلولنده شتائیه‌دن صیفیه‌یه وصیفیه‌دن شتائیه‌یه نقل همایون وقوعی ودونمای همایونك بهار كلدكده آقدكزه خروجی وكوز كلدكده ترسانهٔ عامره‌یه دخولی وعساكرك اوچ آیده بر قسط مواجبی ویرلمك وهرسنه وقوع بولان عادی توجیهات دفتری وطریق علمیه سلسله‌سی وهرسنه رمضان شریفك اوائلنده حضور همایونده درس تقریری واون بشنده خرقهٔ شریف زیارتی ونزول سفینه دعاسی كبی اصول جاریه‌دن اولان وقایع عادیه طی اولنه‌رق اكر بونلره دائر فن تاریخجه فائده ویره‌جك بركیفیت وار ایسه تاریخه درج وتحریر قلنور .

ایشته اول منوال اوزره اشبو تاریخك تحریرینه مبادرت وانصاف وبیطرفی اصولنه

رعایت ایله برشخصی یا برطرفی التزامدن مجانبت اولنه‌رق وقوعاتك تصحیحنه واسباب صحیحه‌سنك تحریسنه علی قدر الاستطاعه بذل جهد واهتمام قانمشدر .

مقدمه

تاریخ جودتك مبدئی اولان بیك ایكیوز سكسان سكز سنهٔ هجریه‌سی دولت علیه‌جه برحد فاصل كبی اولوب اندن صكره وقوعاتك رنكی تغیر ایتمشدر .

بر عصرك وقوعاتی ایسه اعصار سابقه‌نك اعداد وتهیئه ایتدیكی علل واسباب متسلسله‌نك نتایج ومسبباتی ایدوكندن یازیله‌جق وقایع تاریخیه نه مقوله اسبابك آثاری ایدوكی بیلنمك لازم كلور .

بناءً علی ذلك مقصوده شروعدن مقدم دول سالفه‌نك وعلی الخصوص دولت علیه‌نك وقایع كلیه واحوال عمومیهٔ ماضیه‌سی ومصر وقریم كبی قطعات مهمه‌سنك وقایع مشهوره‌سی ایله تاریخ مطالعه ایدنلره لازم اولان بعض معلومات مهمه بروجه آتی اجمالاً فصل فصل بیان اولنمق مناسب كورلمشدر .

فصل اول

علم تاریخك لزوم وفائده‌سی بیاننده‌در

علم تاریخ افراد ناسی وقایع ومآثر ماضیه‌یه ووكلا وخواصی خفایا وسرائر مقتضیه‌یه مطلع ایدوب نفعی عامهٔ عالمه عائد وراجع اولدیغندن عامهٔ اشخاص مطالعه‌سنه مجبول و بین الخواص مقبول ومرغوب برفن كثیر المنافعدر . زیرا انسان مدنی الطبع اولوب یعنی بهایم كبی منفرداً یاشایه‌میوب محل بمحل عقد جمعیت ایدرك یكدیكره معاونت ایتمكه محتاج اولورلر . وبوجمعیت بشریه‌نك درجات متفاوته‌سی اولوب ادنی درجه‌سی خیمه نشین اولان قبائلك جمعیتیدركه حوایج ضروریهٔ بشریه‌یی تدارك ایله شجرهٔ حیاتك ثمره‌سی اولان تناسل مقصدینه وصول بولورلر لكن شكل وهیئت مدنیتك نتیجه‌سی اولان معارف وعلوم صناعیه وسائر خصائص كمالیهٔ انسانیه‌دن محروم اولورلر واهل قری مدائن معظمه اهالیسنه نسبتله آثار ونتایج صحیحهٔ مدنیتدن مهجور عد اولندقلری كبی بونلر دخی قرا اهالیسنه نسبتله مدنیتدن دور قالورلر .

جمعیت مذکوره نك اعلی درجه سی دخی مدنیت یعنی دولت وسلطنت مرتبه سیدرکه بردولتك سایهٔ حفظ وحراستنده یکدیکره غدر وتعدیدن واعدا واغیار اندیشه سندن آزاده اولوب برطرفدن احتیاجات بشریه لرینی تحصیله وبرطرفدن دخی کمالات انسانیه لرینی تکمیله مشغول وآماده اولورلر شویله که دفع مضرت وجلب منفعت داعیه سی انسانده برامر جبلی اولوب بعضاً بر مقصدده برنیجه کیمسه لرك امل وآرزولری متحد ومزاحم اولدقده باشلو باشارینه قالسه لر یکدیکره غدر ایتمك ایستدیکندن وبعضاً دخی برمصلحت عمومیه ده بر جمعیت ایله دیکر جمعیتك بیننده بالطبع منازعات ومحاربات واقع اوله کلدیکندن هرکس حقوق ذاتیه وعمومیه سنی جانب حکومته تودیع ایله انك حکم وهمتنه راضی اوله رق لوازم کمالات انسانیه تحصیلنه میدان فراغت بولورلر . واول ملت صنف صنف آیریلوب کیمیسی زراعت وتجارت وکیمیسی امورملکیه وعسکریه ده خدمت ایدر . وعلوم وصنایع قوتیله یوزکشینك حوایج ضروریه سنی اون کشی حاصل ایتمکله ومدت مدیده ظرفنده حاصل اوله بیله جك مواد آز وقت ظرفنده حصوله کلمکله باشلیوب اول ملتك اوقاتی حوایج ضروریه تحصیلندن فضله قاله رق واشبو فضله وقتلر دخی خصائص کمالیهٔ انسانیه تکمیلنه مصروف اوله رق لوازم حضریت ومدنیت کوندن کونه بونسبت اوزره مترقی اولوب کیدر . انجق اول ملتده ارتق ساده لك وسبکبارلق قالمیوب تجملات وتکلفات آرته رق احتیاجات چوغالور . واکا کوره منافع ذاتیه واغراض شخصیه دخی تزاید وترقی بولور . وکتدکجه اول ملتك اداره سنه صعوبت کله رك حسن اداره نك حصول بولمسیله دولتك ایلرولمسی وملتك سعادت حال کسب ایده بیلمسی مهارت ووقوف اصحابنك صرف اهتمام ودقتنه موقوف اولور . بویله امور سیاسیه ده مهارت ایسه انجق تجربه ایله حاصل اوله بیلوب هرصورتی تجربه یه دخی برآدمك عمری وافی وبرعصرك تجربه سی کافی اولمدیغندن وعارف اولنلر (السعید من اتعظ بغیره) حدیث شریفی مؤداسنجه هرشی نفسنده تجربه یه قالقشمیه رق سائرندن عبرت ونصیحت اله کلدکلرندن وکلا وخواص علم تاریخدن سائر اشخاص کبی احوال ذاتیه لرنجه منتفع اولدقلرندن بشقه مصالح دولیه جه دخی مستفید ومتمتع اولورلر . بناءً علیه وطن ومملکتنی سون ودولت وملتك بقاسنی استیان اسلاف معارف اتصاف کندی عصرلرینك وقایع واخبارینی ضبط ایله اخلافه یادکار براغه رق کندولری دخی مظهر ادعیهٔ خیریهٔ اخلاف اوله کلمشلردر . قالدیکه ماضی ومستقبل احوالنه واقف وبلکه ازل وابد اسرارینی عارف اولمغه انسانده برمیل

طبیعی اولدیغندن علی العموم نوع بشرك بوفنه احتیاج معنویسی درکاردر .

(لاتشبع العین من نظر ولا السمع من خبر ولا الارض من مطر)

وحفظ نظامات دولیه علم تاریخ ایله اولوب اصول سالفه نك وقت وحاله تطبیقنده ایسه فوائد کثیره متحقق اولدیغندن بعض علما علم تاریخك تعلیم وتعلمی درجهٔ وجوبده در دیدیلر .

نقل اولنورکه خلفای عباسیه دن قائم بامر الله زماننده اهل خیبردن برقاچ نفر متعینان یهود دارالخلافهٔ بغداده کلوب جزیه دن معافیتلرینی مشعر سند صورتنده بر ورقپاره ابراز ایله زعملرنجه حضرت علینك خطی اولمق اوزره طرف رسالتپناهیدن کندولرینه ویرلمش واصحاب کرامدن برقاچ ذاتك شهادتلری دخی تحریر اولنمش اولمغله سندلری نزد خلیفه ده قبول قلنه رق جزیه دن معافیتلری بابنده اصدار منشور اولنمق اوزره ایکن رئیس الرؤسا بولنان ابو القاسم بن مسلمه یه شك عارض اوله رق سند مذکور ساخته برشی اولمسون هله برکره مورخ عهد اولان خطیب بغدادی یه کوسترلمسی مناسب اولور دیو خلیفه یه اخطار ایتمکله خطیب مومی الیه عرض اولندقده فن تاریخجه سندك موضوع وساخته اولدیغنی اثبات ایتمشدر . شویله که سند مرقومده محرر اولان شهوددن حضرت معاویه هجرتك طقوزنجی سنه سی یوم فتح مکه ده شرف اسلام ایله مشرف اولدی . خیبرك فتحی ایسه هجرتك یدنجی سالنده وقوعبولمش ایدی . کذلك شهود محرره دن بریسی دخی سعد بن معاذ حضرتلری اولوب مشار الیه ایسه هجرتك بشنجی سنه سی یوم خندقده جسر فادن کذار ایتمکله خیبرفتحنده بولنمدی . دیمکله موضوعیتی ثبوت بوله رق شق اولندی . بوجهتله مورخ مومی الیه بیت المال مسلمینك انتفاعنه سبب اولمشدر .

فصل ثانی

حکومتلرك اطوار واقسامی بیاننده در

بوعالم دنیایه نظر اولنسه تجددات یومیه دن عبارت برهنکامهٔ عبرت اولدیغی رونما اولور و بومعنای تجدد جمیع اعیان واعراضده بولنور . بوقبیلدن اولمق اوزره شخص واحد کرك وجودجه وکرك حالجه برزمان ترقیده و برزمان تنزلده اولدیغی مثللو هردولت دخی بومنوال اوزره کاه قوت بولور وکاه ضعف

وفتور حالنه کلور . وهر دولت بدایت ظهورنده ساده وسبکبار اولوب اکرچه
کوندن کونه قوتلنور ایسه ده انسان یاشلاندقجه مأکل ومشاربده ومسکن
وملابسده احتیاجی آرتدیغی کبی دولت دخی اسکیدکجه تکلفاتی آرتیره کلدیکندن
اولکی ساده‌لکی قالمیوب مشاغل ومصارفی زیاده‌لشور وفوق العاده بر وقعه
حادث اولدقده ومصارف معتاده‌سندن زیاده بر مصرف آچلدقده مضایقه‌یه دوچار
وامر اداره‌ده بعض کونه قصور دخی صادر اولور ایسه سرپنجهٔ ضعف وفتوره
کرفتار اولور . سنة الله فی العالمین .
والحاصل قنغی دولت اولور ایسه اولسون بر طوردن طور آخره نقل ایده‌کلدیکی
جهتله هر دورده بر طور مخصوصده بولنور . وهر طورده بر درلو طاورانمق
وهر دورك مزاجنه کوره چاره وعلاج ارانمق لازم کلور . شویله‌که هر شخصده
سن نما وسن وقوف وسن انحطاط اولدیغی کبی هر دولتده دخی بو مراتب ثلثه
بولنوب هر کس حفظ صحت خصوصنده سننه کوره طاوراندیغی مثللو هیئت دولت
دخی بر جسم انسانی مثابه‌سنده اولدیغندن هر طور ومرتبه‌سنده حرکت مناسبه‌یه
دقت اولنمق لازم کلور . وطور انحطاط بعضاً حس اولنمیه‌جق صورتده خفی
اولور . وبعضاً دخی جلی وآشکار اولوب علاجی مشکل ودشوار اولور .
وبعضاً بر دولتده زیاده‌سیله انحطاط وفتور اماره‌لری ظهور ایتمشیکن تدابیر
حکیمانه ایله تجدد ایدوب تازه‌لندیکی واردر . فقط اول حالده دولتك تهلکه‌سی
زیاده اولوب فوق العاده بعض علل خارجیه دخی ظهور ایدر ایسه تجدد ایدوبده
خلاص بولمسی پك دشواردر . ووقوعی وار ایسه‌ده وقوعات جسیمه وانقلابات
عظیمه ایله حاصل اوله‌بیلمشدر . ونیجه دولتلر دخی سن وقوفی اکمال ایتمدن
کندی قصوریله یاخود بر قضا ظهوریله محو ومنقرض اولمشدر .
معلوم اوله‌که دول نصارانك احکام سیاسیه‌لری اجتماع آرای عقلا ایله ترتیب
اولنمش اولان قوانین حکمیه‌دن عبارت اولدیغی حالده حکومتلری ایکی قسمه
منقسمدر . بری حکومت روحانیه یعنی دینیه دیکری حکومت جسمانیه یعنی
مادیه‌در .
حکومت روحانیه قتولك مذهبنده پاپانك حکومتیدرکه بالجمله قتولك راهبلرینك
آمری وکلیسالرینك رئیسی اولوب انی حضرت عیسانك وکیلی اولمق اوزره
اعتقاد ایدرلر . وبالجمله قتولك دولتلرینك ممالکنده انك حکومت روحانیه‌سی
جاریدر . وقتیله اوروپا ایچنده بو حکومت روحانیه‌نك پك زیاده تأثیر ونفوذی
وار ایدی . لکن حکمدارلر پاپالرك الندن چوق جور وجفا چکدکلرندن رفته
رفته پاپالرك نفوذلرینی کسر وتقلیل ایتدیلر . روم یعنی اورتودقس مذهبنده بولنان

بالجمله خرستیانلر پاپایی طانمیوب حکومت روحانیه‌ده استانبول پطریقنه تابعدرلر .
ارمنیلرك رئیس روحانیلرینه قاتوغیکوس دنیلورکه اوچدر . بریسی کرجستانده
واقع آچمیازین ودیکری قوزانده واقع سیس واوچنجیسی وان طرفنده کائن
اخطمار کلیسالرینك رئیس روحانیلریدر . اما پروتستانلرك بویله بر رئیس
عمومیلری یوقدر .
حکومت مادیه دخی اوچ قسمدر . حکومت مطلقه حکومت مشروطه حکومت
جمهوریه‌در . حکومت مطلقه‌عنان حکومتی بتون النه المش اولان بر حکمدارك
حکومتیدر . روسیه دولتی کبی .
حکومت مشروطه ملت مجلسنك رأینه اتباع ایدن حکمدارك حکومتی اولوب
بو دخی ایکی قسمدر .
قسم اول مشروطهٔ عمومیه اولوب عامهٔ اهالی مساوات اوزره بولنور . المانیا
وایتالیا دولتلرندن بعضیلری کبی که وکلای دولتدن بشقه ملتجه انتخاب اولنان
اعضادن مرکب بر ملت مجلسلری واردر .
قسم ثانی مشروطهٔ حسبیه‌درکه زادکان ملت بیاغی اهالیدن وجوه ایله ممتاز ومتحیز
اولورلر انکلتره دولتی کبی‌که عامهٔ اهالیسی زادکانك نائل اولدقلری رتب وامتیازاته
نائل اوله‌میوب فقط هر قضادن انتخاب ایله پایتخته کوندردکلری اعضادن مرکب
مبعوثان ملت مجلسی نامیله بر مجلسلری واردرکه بر مصلحت انده تذکر اولندقدن صکره
زادکان ملت مجلسنده قرارکیر اولور . بو مجلسلر دائما آچیق اولمیوب بلکه سنه‌ده
اوچ درت آی قدر کشاد اولنوب پارلامنت تسمیه اولنور . دولتك وکلاسی
قرال طرفندن نصب اولنمش مأمورلر اولوب امور دولتی بالتذکر قراللرینه
امضا ایتدیردکدن صکره اجرا ایدرلر لکن هر خصوصده پارلامنت طرفندن
مسؤل اولورلر .
حکومت جمهوریه بر حکمدار مخصوصی اولمیوب بلکه اکثریت آرا ایله بری انتخاب
اولنه‌رق قرال مقامنده اولمق اوزره موقتاً ملت رئیسی نصب اولنور . امریقا
جمهوری کبی .
فرانسه دولتی مقدملری حکومت مطلقه ایکن ملت ایچنه اختلال دوشه‌رك
مؤخرا جمهور اولمشلر ایدی . اولوقت جهانکیرلکله خروج ایدن ناپلیون
بوناپارته ایمپراطورلق رتبه‌سنی حائز اولمغله ینه حکومت مطلقه‌یه منقلب اولمش ایدی .
واقعا شکل دولت حکومت مشروطه اوزره مؤسس ایدی لکن بوناپارته
هر ایستدیکنی اجرایه مقتدر اولدیغی جهتله حقیقت حالده بر حکومت مطلقه
ایدی . بوناپارته‌دن صکره حکومت مشروطهٔ عمومیه اولوب لویی فلیپك ایام

قرالیتنده بوحال اوزره کیتدی بیك ایکیوز التمش بش سنه سی خلالنده وقوعبولان فرانسه اختلالنده ینه جمهور اولوب لویی ناپلیونی درت سنه‌لك اولمق اوزره رئیس جمهور نصب ایتدیلر . لکن اهالی بیننده اتفاق اولمیوب کیمیسی قراالق طرفداری وکیمیسی تشکیل اولنمش اولان عادی جمهوریت طرفداری اولدیلر برطاقمی دخی بویله عادی جمهوریته قناعت ایتمیوب آزیتدیلر . وبتون بتون حد معروفك اوته طرفنه کیتدیلر . شویله‌که حقوق ملکیت وزوجیتی انکار ایدوب وهرکس کافهٔ خصوصاتده مساوات اوزره اولملیدر دیوب برچوق ادانی دخی بونی مزاجلرینه موافق کورملریله فرانسه جمهوریتی بورنکه بویامغه تشبث ایتدیلر . فرانسه کبار وعقلاسنك بوندن کوزی اورکمکله جمهوریتدن وبلکه حکومت مشروطه سربستلکندن یوز چویروب ناپلیونك هنوز درت سنه مدت ریاستی ختام بولمزدن اول ایمپراطورلغنی بالتصدیق حکومت مطلقه‌یه سرفرو بردهٔ انقیاد اولدیلر . اشبو فرانسه اختلالاتی ارasında نیچه خلق دخی سربستلك سوداسنه دوشه‌رك وبك چوق قانلر دوکه‌رك حکومتلرینی حکومت مشروطه‌یه قلب ایتمك ایستدیلر ایسه‌ده حکومت ایمپراطوریه غالب کله‌رك ینه حکومت مطلقه تحتنده قالدیلر . بونلرك هربرنده برر کونه فنالق ملحوظ ومشهود اولوب هله جمهوریتك ذکر اولنان فرقهٔ متجاوزه‌سی بتون بتون عقلدن ونوامیس طبیعیه‌دن بعید برفکر باطلدر .

اما حکومت اسلامیه خلافت وسلطنتی جامع اولوب امام المسلمین اولان پادشاه اسلام حامئ شریعت ومحیئ سلطنت اولمغله للّٰه الحمد بوکونه تفرق وتشتتدن بریدر . واکرچه زیرده بیان اولنه‌جغی وجهله دولت عباسیه‌نك اواخرنده ممالك اسلامیه‌ده ظهوره کلان اختلالات عظیمه حسبیله خلافت وسلطنت آیریله‌رق خلافت بر ریاست دینیه وسلطنت ریاست مادیه درجه‌سنه واردی ایسه‌ده مؤخراً دولت علیهٔ عثمانیه‌نك ظهوریله ملت اسلامیه تجدد ایدرك ینه حالت اصلیه‌سنی بولدی .

فصل ثالث

دول اسلامیه‌نك احوال سابقه‌سی ودولت علیه‌نك مبدأ ظهوری حقنده‌در

عرب وترك ملتلری مقتضای موقعلری اولمق اوزره ارالق ارالق جوش وخروشه کله‌رك وسیل کبی اطراف واکنافه جریان ایدرك بالدفعات عالمی استیلا ایتمش ایکی

ملت عظیمه اولوب عربك الك قوتلی والك صکره‌کی هجومی اعلای کلمة الله ایچون سطوت اسلامیه ایله خروجیدرکه زمان سعادتده قبائل عرب کلمهٔ ایمانیه‌ده یکزبان ویکدل اولوب روح پرفتوح نبوی اعلای علیینه واصل اولدقده نیچه قبائل کریوهٔ ارتداده مائل اولمشیکن زینت افزای مقام امامت کبری اولان حضرت ابوبکر رضی الله تعالی عنه هرطرفه سوق عساکر ظفر مآثر ایدرك مرتدینی تأدیب وتربیه ایدوب طائفهٔ عربی ینه کلمهٔ واحده اوزرینه جمع ایله قازانمش اولدیغی سرمایهٔ اتحاد واتفاقی اندنصکره مهابت بخشای منبر خلافت اولان عمر الفاروق رضی الله تعالی عنه حضرتلری محلنه صرف ایتمشدر . شویله‌که اصحاب کرامی غزایه تشویق وترغیب وطرف طرف اردولر ترتیب ایتمکله عامهٔ اصحاب کرام امر جهاده قیام ایله درت طرفه آقین ایدوب کیتدیلر وکیدنلرك اکثری بردها کیرو دونمیوب وفاتلرینه‌دك بویولده بذل نقدینهٔ حیات ایتدیلر . حتی غزایه کیدن اصحاب کزینك خانه‌لرنده صو طاشیه‌جق کیمسه‌لری قالمدیغندن حضرت عمر امیر المؤمنین وخلیفهٔ روی زمین اولدیغی حالده قربه صرتنده غزات مسلمینك خانه‌لرینه صو طاشوردی .

عربك بوهجومی لوجه‌الله برحرکت عادلانه اولوب انقیاد ایدنلر هرخطردن امین ویالکز سرکشلك وادیسنه کیدنلر پامال خیول غزات مسلمین اولدقلرندن آز وقت ظرفنده حد قیاس وتخمیندن خارج بلاد وممالك فتحی میسر اولدی اندن صکره رونق افزای دیوان خلافت وامامهٔ سبحهٔ امامت اولان عثمان وعلی رضی الله تعالی عنهما حضرتلرینك ایام خلافتلرنده دخی حال بومنوال اوزره جاری اوله‌رق ممالك اسلامیه وسعت بولدی . وارکان اربعهٔ دین مبین اولان اشبو خلفاء راشدین حضراتنك ایام خلافتلری زمان سعادت کبی کمال عدالتله مرور ایتدی . حتی حضرت عمرك خلافتنده اولاد رسولدن بری کلوبده عرض حاجت ایتدکده بیت المالدن بیك التون ویرلمسنی امر ایتمش ودرعقب کندی اوغلی عبدالله کلدکده بردرهم ویرمکله اوغلی اولکی سخاوتنه نسبتله بردرهمی پك جزئی کوروب اعتراض ایدنجه یاعبدالله اولاد رسولك حق طلبی بیت المالدن اولوب خزینهٔ بیت المال ایسه الحمدلله غنی ومعموردر اما سنك حقك یالکز پدرکده اولوب پدریکك نه‌سی وارکه شیء کثیر مأمول ایدرسین دیمش اولدیغی وحضرت علینك بر ذمی ایله حضور شرعده مرافعه‌یه طوردیغی مرویدر .

فقط حضرت عثمان وعلی رضی الله تعالی عنهمانك ایام خلافتلرنده اهل اسلام ایچنده بعض مرتبه اتفاقسزلق حادث اوله‌رق حضرت علیدن صکره خلافت بتون بتون مبدل ملك وسلطنت اولوب دولت امویه ظهور ایتدی . دولت امویه دورنده

دخی اهل اسلام داعیهٔ غزادن فراغت ایتمیه‌رك نیجه مملکتلر فتح اولنمشدی . حتی دولت مذکوره طرفندن افریقا سرعسکری بولنان موسی بن نصیر اقصای غربی فتح ایله ساحل بحر محیطه ایندکده بحره آت سوروب آتی کوکسنه قدر صویه طاله‌رق ایلرویه حرکت ایده‌مینجه نیزه‌سن رکز ایله ایشته یاربی اوته‌سی یوق یوخسه سنك اسم پاکنی دها ایلرویه کوتوررردم کلام مباهات انجامیله ابقای نام ایتمشدر .

وموسی بن نصیرك زیر اداره‌سنده‌کی عساکرك برفرقه‌سی امیری اولان طارق بن زیاد طقسان ایکی سنهٔ هجریه‌سنده بیك یدییوز عسکرله اندلس یعنی اسپانیا قطعه‌سنه کچوب حالا کندی اسمنه نسبتله جبل الطارق دینلان طاغه تحصن ایتدکده درحال ساحلده‌کی سفاینی یاقوب معیتنده اولان عسکره ایشته ارقکز دکزدر اکر صبر وثبات ایدوبده بحر مواج حرب ووغاده شناورلك ایدرسه‌کز بوممالکه مظفر اولورسکز واکر صبر وثبات ایتمزسه‌کز بالجمله دریایه غرق اولورسکز دیو عساکر اسلامی محاربه‌یه تشویق ایلیه‌رك وکندینك اضعاف مضاعفی اولان اعدا ایله بالدفعات طرح قرعهٔ کروفر ایدرك نهایت غالب ومظفر اولوب برچوق یرلر فتحی میسر اولدقده بوصیتنی موسی بن نصیر چکه‌میوب صکره اون التی بیك عسکر ایله اولدخی ارقه‌سندن دیار اندلسه کچه‌رك فتح ممالك وتوسیع مسالك ایدرك اوروپا ایچنه طوغری کیتمشدر .

لکن خلفاء امویه‌نك بعضیلری کیتدکجه حدود شرعیه‌یی تجاوز وتعدی وانواع معاصی ومظالمه اطالهٔ ایادی ایتدکلرندن وخصوصیله ولید ثانی غایت سفیه اولوب شعائر شرع مبینی تحقیر ومسلمینی تنفیر ایلدیکندن غیرت الهیه ظهوره کله‌رك دولت وحکومتلری چوق سورمیوب مضمحل وخلافت اسلامیه یوز اوتوز ایکی سنهٔ هجریه‌سنده خلفاء عباسیه‌یه منتقل اولدی .

شویله‌که اول اثناده ابومسلم خراسانی نام صاحب خروج ظهور ایدرك ایران طرفنده اولان امرای بنی امیه‌یه غلبه ایدوب عم الرسول اولان حضرت عباسك احفادندن امام سفاحه بیعت ایتمکله مدت قلیله ظرفنده امویه‌نك نجم اقبالی غروب ایدرك کوکب کوکبهٔ عباسیه طلوع ایلدی . مؤخراً امویه‌نك برشعبه‌سی مغرب واندلس طرفلرنده تسلطن ایتمش ایسه‌ده حکومتلری اورالره منحصر اولوب سائر ممالك اسلامیه وخلافت شرعیه خلفاء عباسیه النده ایدی .

صکره‌لری خلفاء عباسیه دخی فرط حضور وتنعماته وانواع اسرافاته دوشوب ادارهٔ امور دولیه‌یه چندان تقید ایتمدکلرندن سطوت وسلطنتلرینه ضعف وفتور کله‌رك وامر اداره ونفوذ اتراکدن ظهور ایدن بعض متغلبه النه کچه‌رك برچوق

وقتلر خلفانك یالکز برنامی قالوب امر خلافت همان برقوهٔ روحانیه حکمنه کیرمش وبعض متغلبه خطبه‌ده دخی نامنی خلفایه تشریك ایتدیرمش ایدی .

شویله‌که ملت اسلامیه مدنیتدن خوشلانه‌رق ذوق وصفایه طالوب مجرد حسن ادارهٔ مملکت وترویج معارف وصنایع وتجارت خصوصلرینه حصر نظر ایله اولکی فتوحات افکاری قالمامش اولدیغندن امور عسکریه‌ده اختیار تکاسل وتسامح اولنوب یالکز استانبول قیصرلغیله حدود اوزرنده بعض مجادلات وقوعه کلوردی .

هارون رشیدك اوغلی مأمون خلیفه‌نك اسباب مدنیتی تسهیل وترقیٔ علوم ومعارفی ترویج یولنده واقع اولان سعی وغیرتی شایان مدح وثنا اولدیغی حالده تدبیر مملکتجه بربیوك خطا ایتمشدرکه برادری امینی قتل ایدن طاهر نام شخصه مکافاةً نیشابور شهری پایتختی اولمق اوزره خراسان ولایتنی وراثت شرطیله توجیه ایلدیکندن سائر والیلر بونی امثال اتخاذ ایله بغداده‌کی حکومت مرکزیه‌دن احتراز ایتمیوب متوالیاً استقلاله قالقشمشلردر .

بعده معتصم خلیفه دخی عساکر خاصه‌سی اولمق اوزره برطاقم کنج اتراکی خدمتنه الوب انلر ایسه کیتدکجه کسب قوت ایدرك عینیله اسکی رومه ایمپراطورلرینك عساکری کبی خلیفه‌نك اطاعتندن خروج ایله انواع اختلالاته سبب اولمشلردر .

بو وجهله خلیفه‌لرك نفوذ وقوتی قیریلوب اوروپاده‌کی (فئودالیته) مالکانه اصولنه بعض جهات ایله مشابه برطور واصول اوزره طرف طرف برطاقم ملوك طوائف پیدا اولوب خلیفه‌لرك حکومتی برامر اعتباری حکمنده قالمشیدی .

ازجمله میلادك سکز یوز یتمش وهجرتك (٢٥٧) سنه‌سنده صفار خاندانی چیقوب سالف الذکر طاهر خاندانك متصرف اولدیغی خراسان وطبرستان ولایتلریله دیکر برطاقم ایالتلری ضبط ایدرك نیشابور ومرو شهرلری پایتخت اولمق اوزره برجسیم دولت تشکیل ایتمکله بغدادك خوارزم وماوراء النهر یولی مسدود حکمنده قالدیغندن متعاقباً اول طرفده دخی سامان خاندانی بردولت مستقله تشکیل ایلمشدر .

کذلك خلیفه‌نك ازادلوسی وترکی الاصل اولان احمد بن طولون دخی بو اثناده مصر وبرالشام ولایتلرینك والیسی اولدیغی حالده استقلال داعیه‌سنه قیام ایدوب برقاچ سنه صکره وفاتنده اوغلی شام شریفده برمستقل حکمدار اولمشدر .

اشبو صفار وطولون خاندانلری چوق وقت باقی قالمیوب آل سامان ایسه خلیفه‌لردن زیاده کسب قوت ایدرك صفار خاندانك خیلی ممالکنی ضبط ایلمشدر .

واوچیوز یکرمی تاریخ هجریسنده آل حمدان موصلده برحکومت مستقله تشکیل ایتدیکی کبی ترکی الاصل اولوب مصر ایله برالشام والیسی بولنان اخشید دخی داعیهٔ استقلاله دوشمکله بو ایکی خاندان بیننده خیلی محاربه‌لر وقوعه کلمش اولدیغی حالده خلیفه بغداددن سیرجی اولوب بو محارباته مداخله بیله ایده‌مزدی .

ینه بو آوانده بحر خزر سواحلندن (آل بویه) ظهور ایله کرمان وعراق عجم کبی نیجه ایالاتی ضبط ایدرك بر بیوك حکومت تشکیل ایتمشلردر .

بونك کبی سائر طرفلرده وحتی بغداد حوالیسنده دخی ملوك طوائف طورنده مستقل امارتلر ظهوره کلمکله خلیفه‌لرك تصرفنده یالکز بغداد شهری قالوب اوراده دخی نفوذلری اولمامغله امور دولت هپ عساکر اتراك ضابطلرینك اللرنده ایدی .

خلیفه راضی بالله بو حالدن خلاص بولمق نیتیله بغداده امیر الامرا عنوانیله بر مأمور تعیین ایتمشیدی که سرعسکرلك عهده‌سنده بولندیغی حالده امور ملکیه ومالیه دخی انك زیر اداره‌سنده ایدی . واکرچه اول عصرده اندلسده کی امویه دولتنده دخی حاجب نامیله بویله بر وکیل مطلق وار ایدی . انجق بغداده کی امیرالامرا فوق العاده نفوذلی اوله‌رق اسمی دخی خطبه‌لرده خلیفه‌نك اسمیله برابر ذکر اولنوردی وخلیفه‌ده هیچ بر امر وارده قالمیوب سرایك مصارفه بیله امیرالامرا بقاردی . الحاصل بغدادك حکمدار حقیقیسی امیرالامرا ایدی . وبو امیرالامرالق منصبی ایچون بعض ذوات ارالرنده ظهور ایدن مجادله‌دن بغداد اهالیسی مسلوب الراحه اوله‌رق (آل بویه) دن استمداد ایتملریله (٣٣٤) سنهٔ هجریه‌سنده (آل بویه) دن معزالدوله بغداده کله‌رك بو منصبی ضبط ایتمشدر . و(آل بویه) لك خارج بغداده خیلی قوتلری اولدیغندن یوز سنه قدر بو منصبه تصرف ایله حکومت مطلقه انلرك یدنده قالمشدر .

عجایب احوال جهاندن برکیفیتدر که دولت عباسیه‌نك بویله اغتشاش واختلالی هنکامنده علوم وفنونك رواجنه هیچ سکته کلمیوب آل بویه دخی معارفك ترویجنه کلی سعی وهمت ایلردی .

الحاصل خلفای عباسیه‌نك بر یرده فرمانی جاری اولمیوب مع مافیه اندلس خلفای امویه‌سنه تابع اولان یرلردن بشقه هر طرفده کی اهل اسلام عندنده ملك الملوك عد اولنورلردی . فقط افریقاده ظهور ایله تونس ایالتنده واقع قیروان ومهدیه

شهرلرینی پایتخت اتخاذ ایدن خلفای فاطمیه (٣٥٨) سنهٔ هجریه‌سنده مصری وبعده برالشام طرفلرینی ضبط ایله برشیعه دولتی تشکیل ایتدکلرندن خلفای عباسیه‌نك نفوذ روحانیلری دخی تناقص ایلمشدر .

بناءً علی ذلك بو عصرده ملت اسلامیه اوچ خلافته یعنی عباسیه وامویه وفاطمیه خلافتلرینه منقسم اولوب انجق سیاسةً باشلوجه درت دولت جسمانیه‌یه یعنی امویه وفاطمیه وآل بویه وسامانیه دولتلرینه منقسم ومنشعب ایدی . ودردنده دخی علوم وصنایع رواجده اولوب انجق فتوحات ایچون بینلرنده اتفاق اولمدیغندن آقدکز جهتندن ماعدا یرلرده اهل اسلام طرفندن اوروپایه تعرض وقوعه کلمزدی . وبالعکس استانبول قیصری اوچیوز اللی سنهٔ هجریه سندن صکره ممالك اسلامیه‌یه تعرضه جسارت وبالدفعات فرات نهرینی تجاوز ایله الجزیره ولایتنی غارت ایدرك اوراده نیجه قلعه‌لری وبرالشام جهتنده انطاکیه شهری کبی بعض ممالکی ضبط ایتمشیدی . و(٣٨٧) سنهٔ هجریه سنده افغانستان طرفندن مشهور محمود غزنوی بن سبکتکین ظهور ایتمشدر که شاهنامهٔ طوسی انك نامنه نظم اولنمشدر . اشبو آل سبکتکین (آل بویه) یه غلبه ایدرك بر جسیم دولت تشکیل ایتمش اولدیغی حالده چوق کچمکسزین یعنی هجرت نبویه‌نك درتیوز اوتوز تاریخندن صکره ماوراءالنهردن کلان آل سلجوق انلره غلبه ایله ایرانده بر دولت جسیمه تشکیل ایتمشدر .

اسپانیا طرفنده کی خلفای امویه دخی ایکیوز اللی سنه پك کوزل حکومت ایدوب علی الخصوص اوچنجی عبدالرحمن وایکنجی حکم ایله هشامك حاجبی اولان محمد بن ابو عمر المنصورك همتلریله اندلسلیلرك ثروت ومدنیت ومعارفی اك اعلی درجه‌یه واصل اولمشیکن بو حاجبك وفاتندن صکره دولت امویه‌نك حالی فنالشوب وهر یرده شقاق ونفاق پیدا اولوب والیلر استقلاله قیام ایله شوراده بوراده اوروپا اصلزادکانی کبی مستقل حکمدارلر میدانه چیقوب محاربات داخلیه ایله اشتغال اولنه‌رق وبتون اسپانیا قطعه‌سی الت اوست اوله‌رق بوندن نصاری حکمدارانی خیلی میدان المغه باشلامشلر ایدی . درتیوز سنهٔ هجریه سندن صکره جه خلفای امویه‌نك نسلی منقرض اولمغله بعض ذوات خلیفه عنواننی المشلر ایسه‌ده بینلرنده کی شقاق ونفاقدن ناشی درتیوز اللی سنهٔ هجریه سندن صکره بو عنوان دخی بتون بتون متروك اولمشدر . بو جهتله عنوان خلافتده دولت عباسیه‌یه رقیب اولان یالکز مصرده کی دولت فاطمیه قالمشدر .

حالبوکه بغدادده پك زیاده نظامسزلق پیدا وایالاتده اختلالر هویدا اولدقدن بشقه مصرده تخت نشین اولان خلیفهٔ فاطمی ایله برالشام امراسی تك طورمدقلرندن ناشی

خلفای عباسیه‌دن قائم بامر الله امیر سلجوقیدن استمداد ایله بتون ممالك اسلامیه‌نك حکومت مادیه‌سنی (٤٤٩) سنهٔ هجریه‌سنده اکا توجیه ایلمش اولمسیله آل سلجوق دخی جیحون نهرینك اوته‌سنده وبروسنده پراکنده طولاشمقده اولان طوائف اترا کی جمع ایدوب عربلر ومتعربلر علوم وفنون ایله مشغول اولدقلری کبی کندولری دخی محارباته نصب نفس اهتمام ایدرك کوندن کونه دولت سلجوقیه‌نك قوتی تزاید ایلمشدر . واناطولی اوزرینه حرکت ایدرك استانبول قیصرلغنه غالب کلوب حتی قیصر اسارته بیله دوچار اولمشیدی . ومکهٔ مکرمه‌ده خلفای فاطمیه‌نك نامی خطبه‌لرده ذکر اولنه‌کلورکن خلیفهٔ عباس ایله سلطان سلجوقینك یعنی الب ارسلانك اسملری ذکر اولنمغه باشلامشیدی .

(٤٦٥) تاریخ هجریسنده الپ ارسلان وفات ایدوب یرینه جالس تخت حکمداری اولان اوغلی جلال الدین ملکشاه پدرندن دها لیاقتلو وهر درلو اوصاف مقبوله ایله متصف اولمغله وکندوسنك نظام الملك نامنده غایت عاقل ومدبر بر وزیری اولوب ایکیسی دخی دولتی حسن اداره‌یه اقدام وتوسیع ادارهٔ دولته اهتمام ایتملریله ملکشاهك اسمی مکه ومدینه‌ده وقدس شریف وبغداد وبخارا وسمرقند وکاشغرده زیور السنهٔ خطبا اولدیغی کبی اقرباسندن سلیمان نام ذاتك همتیله اناطولی ولایتنی تا استانبول بوغازینه قدر تسخیر ایتدیرمشیدی . وپایتختی اصفهان اولدیغی حالده دولتی هندستان وسمرقندن استانبول بوغازینه قدر ممتد اوله‌رق هر طرفه ولوله انداز شهرت وسطوت اولمشیدی . وبغداده تخت نشین اولان خلیفهٔ عباسینك مادی وجسمانی بر امر وفرمانی جاری اولمیوب خلافتی معنوی واعتباری بر کیفیت اولمغله ملك شاه اول عصرك اك بیوك حکمداری ایدی . وبوصورتله ملت اسلامیه‌نك قوت وشوکتی تازه‌لنمش اولدی .

ملت اسلامیه‌نك بویله ترکلر واسطه‌سیله تجدید سطوت وقوت ایلمسی بالجمله نصارا حکمدارلرینه بادیٔ اندیشه اولدیغی حالده اندلس طرفنده کی قوهٔ اسلامیه‌ده دخی او زمان بو تجدد علامتلری رونما اولمشیدی . شویله‌که افریقاده شهرت بولان مرابطین قبیله‌سی امیری اولان یوسف نام حکمدار کسب قوت وسطوت ایدرك اندلس طرفنه کچوب ملوك نصارایه غلبه ایتمکله (٤٩٧) سنهٔ هجریه‌سنده اسپانیا طرفنده کی ممالك اسلامیه‌نك اکثری قبضهٔ تصرفنه کچمش اولدیغی حالده خلیفهٔ عباسی‌یه بیعت ایتمکله اهل اسلامك بتون بتون بر اتفاق واتحاد حالنه کیرمك اوزره بولنمسی حکمداران اوروپایه پك زیاده تأثیر ایلدیکندن وزیرده بیان اولنه‌جغی وجهله بو احواله دیکر بعض اسباب دخی منضم اولدیغندن اوروپاده

بر هیجان عمومی حادث اوله‌رق پیدا اولان اهل صلیب جمعیتلری بلاد اسلامیه‌یه هجوم واقتحام ایتمشلردر .

اول اثناده یعنی (٤٨٥) سنهٔ هجریه‌سنده بحکمة الله تعالی ملکشاه فوت اولوب خلفلری ایسه اویله بر جسیم هیئتك اداره‌سنه مقتدر اوله‌مدقلرندن سلجوقیلر بیننده ظهوره کلان نفاق ورقابتدن ناشی بر قاچ دولته منقسم وانلرك یوزندن تازه‌لنمش اولان قوهٔ اسلامیه ینه متفرق ومتشتت اولوب بو قارغشه‌لقده مصرده تخت نشین اولان خلیفهٔ فاطمی دخی قدس شریفی ضبط ایدیویرمشدر .

ایشته بو صره‌ده اهل صلیب زیرده تفصیل اولنه‌جغی وجهله اوروپادن اناطولی‌یه کذار ایله نیجه ممالك اسلامیه‌یی پایمال خسار ایدرك قدس شریفی استیلا ایتمشلردر .

بو جهتله اهل اسلام دوچار خوف وهراس اولمشیدی . فقط الجزیره‌ده اتابکان دولتی ظهور ایدوب کلستان صاحبی شیخ سعدینك ممدوحی اولان اتابك عماد الدین زنکی اهل صلیب ایله عظیم جنکلر ایدرك مظهر ظفر وغلبه اولدقدن بشقه حلبی ضبط ایدرك سیل کبی آقوب کلان اهل صلیبه بر سد متین اولمشدر . اندن صکره اوغلی نور الدین دمشقی دخی ضبط ایدرك دولت اتابکیه بر مرتبه دها قوت بولمشدر .

دولت فاطمیه‌نك احوالی مختل اولدیغی حالده اهل صلیب دخی مصره هجوم ایتمکله خلیفهٔ فاطمی عاضد نور الدیندن استمداد ایدوب او دخی اکبر امراسی اولان شیرکوه اسد الدینی بر مکمل اردو ایله مصره کوندردی . اسد الدین طائفهٔ اکراددن اولوب برادر زاده‌سی یوسف صلاح الدین بن ایوب دخی انك معیتنه مأمور اولان امرادن بری ایدی .

بو اردو سایه‌سنده دیار مصریه افرنج الندن قورتلدی . واسد الدین مصرده استقلال تام ایله سرعسکر اولدی متعاقباً وفات ایتدکده یرینه صلاح الدین کچوب ادارهٔ دولتی تماميله النه الدی و کندوسی سنی المذهب اولمغله شعائر اهل سنتی اظهاره باشلادی . اول باول شیعی المذهب اولان قضاتی عزل ایله یرلرینه شافعی قاضیلر نصب ایلدی . و (٥٦٧) سنهٔ هجریه‌سنده نور الدین طرفندن وارد اولان امر قطعی موجبنجه خطبه‌لردن خلیفه عاضدك نامنی قالدیروب یرینه بغدادده اریکه پیرای خلافت اولان خلیفهٔ عباسی مستضیٔ بامر اللهك نامنی اوقوتدردی . عاضد ایسه او زمان آغیر خسته اولوب نامنك خطبه‌لردن انقطاعنی طویمدن فوت اولدقده سلطنت مصریه صلاح الدین النه کچدی .

مصرده خطبه‌لرك خلیفهٔ عباسی نامنه اوقوندیغی خبری بغداده واصل اولیجق فوق العاده

موجب ممونيت اولدى ونيجه كونلر شنلك ايدلدى . وخليفه مستضى طرفندن
نورالدينه وصلاح الدينه وخطبابه خلعتلر وشعار خلافت عباسيه اولان سياه
سنجاقلر كوندرلدى . بوصورتله مصرده‌كى حكومت شيعيه مضمحل اوله‌رق
مذهب اهل سنت رواج بولدى وصلاح الدين سلطان مصر اولدى .

لكن نورالدين انك استقلالنى طانيموب انى كندو سرعسكرلرى صره سنده
طوتاردى . وبالذات كيدوبده انك الندن مصرى المق ايستردى . حالبوكه
اراسى چوق كچميوب فوت اولمغله انك مملكتلرى صلاح الدين النه كچدى .
واتابكان دولتى منقرض اولوب صلاح الدين دولت ايوبيه ناميله برجسيم دولت
تشكيل ايتدى . واهل صليبه غلبه ايدوب حتى قدس شريفى دخى انلردن
استرداد ايلدى .

وبوصورتله اسلامك قوتى تزايد وترقى ايدرك اهل صليبدن برالشام طرفنه
منتشر اولان فرنكلرك قوت وغلبه‌سى ضعف وزواله يوز طوتدى . واكرچه
(٦٤٨) سنه سنده دولت ايوبيه منقرض ومضمحل وسلطنت مصريه انلرك
مملوكلرندن اولان تركمانلره وبعده چراكسه‌يه منتقل اولمش ايسه ده بونلرك
استخدام ايتدكلرى مملوكلر يعنى كوله‌منلر اولوقته كوره خيليجه ايشه يارار
عسكر اولديغندن فرنكلرى برالشامدن سوروب چيقارمشلردر . لكن اول
عصرده ممالك اسلاميه دها بيوك برمصيبته دوچار اولمشيدى . شويله كه او زمانلر
مغول وتاتارلرك هنكامهٔ جوش وخروشلرى هنكامى اوله‌رق جنكيز خان خروج
ايله توران وايران مملكتلرينى تخريب ايتمشيدى .

ايشته بوعربده‌لر ارەسنده يعنى (٦٢١) سنهٔ هجريه‌سنده ملوك تركستاندن جد
اعلاى عثمانيان اولان سليمان شاه دخى كندوسنه تابع اولان اللى بيك خانه قدر
تركمان عشيرتلريله ديار رومه هجرت ايلمشيدى .

آل جنكيزدن هلاكوخان (٦٥٦) سنه سنده خطهٔ عراقى استيلا وخليفه مستعصمى اعدام
وخلافت عباسيه‌يى امحا ايتدكدن صكره حلب وحما طرفلرينى دخى يغما ايتدرمشدر .
مصر كوله منلرى بروجه بالا اهل صليبه غلبه ايتدكلرى كبى جنكيزيلره دخى قوياً
مدافعه ايتمشلردر .

الحاصل شرق وغربده عرب دولتلرى منقرض اوله‌رق هرطرفده ملوك طوائف
ظهور ايله ممالك اسلاميه اختلاله واردى واقطار شرقيه تاتارلرك دست استيلاسنه
كيردى . غرب طرفنده دخى كچوك كچوك حكومتلر برطرفدن ظهور ايتمكده
وديكر طرفدن منقرض اولوب كيتمكده ايدى مؤخراً اندلس قطعه‌سى بتون بتون
اهل اسلام الندن چيقمشدر .

جنكيز خان مسلمان اولمديغندن شرقده بولنان اهل اسلام خيلى مدت دوچار ذل
اسارت اولوب مؤخراً سلاطين جنكيزيه‌دن بعضيلرى اسلام ايله مشرف اولديلر
ايسه‌ده برمدت صكره انلر دخى منقرض اوله‌رق اقطار شرقيه تاتيمور خانك
خروجنه‌دك ملوك طوائف النده قالمشدر . واكرچه خلفاى عباسيه نسلندن
اولوبده هلاكو الندن فرار ايله مصره وصول بولان مستنصره (٦٥٩) سنه‌سنده
بيعت اولنمشيدى . اندن صكره دخى خلفا عن سلف عباسيلردن برينه بيعت اولنه
كلمشدر .

لكن نفوذ وسلطنت جسمانيه سلاطين مصريه اللرنده اولوب خلفانك اللرنده
حكومت ومملكت يوق ايدى . وخلافت برامر اعتبارى اولوب انجق مشايخ
طرق عليه كبى كندولريله تبرك اولنور . واسملرى خطبه‌لرده سلطان مصرك ناميله
برابر اوقونور ايدى .

والحاصل قوهٔ اسلاميه‌نك جهت وحدتى مفقود واهل اسلامك مركز اتحاد ونقطهٔ
استنادى نابود اولديغندن ممالك اسلاميه سراپا اختلالده واهل اسلام تأسف
اولنه‌جق برحالده ايدى .

اول عصرلرده حكومات اسلاميه‌نك قوتليجه‌سى قونيه‌ده تخت نشين سلطنت اولان
سلاطين سلجوقيه اولدقلرى حالده انلر دخى برطرفدن سلاطين مصريه ايله مشغول
كارزار وبرطرفدن بيدرپى جانب شرقدن هجوم ايدك تاتارلرك اللرندن بيزار اولوب
برارالق تاتارلره ساليانه ويره‌رك برمدت دخى بويله حالت ضعف وفتورده
ياشامشلر ايسه‌ده نهايت شيرازهٔ انتظاملرى مختل اوله‌رق (٦٩٩) سنهٔ هجريه‌سنده
اشبو سلطنت سلجوقيه دخى سونوب بتمشدر .

ايشته اوزمان لله الحمد والمنه بو مقدمات مظلمه‌نك نتيجهٔ خيريه‌سى وبونجه قورقولو
رؤيالرك تعبير دلاراسى اولان افتاب دولت عثمانيه مشرق شان وشوكتدن ظهور ايله
اقطار اسلاميه‌يى پرنور ايتمشدر .

اشبو دولت عليه بدايت حالنده اكرچه بركچوك حكومت شكلنده ايدى . لكن
تركلكه مخصوص اولان صفت ثابتهٔ ممدوحه ايله شجاعت وديانت عربيه‌يى جمع ايتمش
برجمعيت جميله اولديغندن كندوسنده ملت اسلاميه‌يه نقطهٔ اتحاد وجهت وحدت
استناد اولمق استعداد وقابليتى وار ايدى .

ودول سائره كبى برجمعيت متميزه ايچنده ظاهر اولوبده حاضر ملك ومدنيت بولمش
بر دولت اولميوب بلكه مجدداً فتح بلاد وممالك وتوسيع مدار ومسالك
ايدرك كندوسنه تعيين مقام ومقر ايتمش برسلطنت سنيه‌در . تركيب
وتشكيل ايتديكى عثمانلو جمعيتى دخى لسانلرى السنهٔ عديده‌دن مركب

وطور وشعارلرى ملل متنوعه‌نك احسن اداب واطواراندن منتخب بر هيئت جديدهٔ جليله‌در ايشته بودولت عليه‌نك ظهوريله ملت اسلاميه‌نك قوت وسطوتى تازه‌لنه‌رك بر مدتدنبرو اهل اسلامه طارى اولان ضعف وفتور مبدل حول وحضور اولمشدر .

كيفيت ظهورى بو وجهله دركه بالاده اشعار اولنديغى اوزره فتنهٔ جنكيزيه سببيله تركستاندن ديار رومه هجرت ايليان سليمان شاه اذربايجان والبستان طريقيله حلبه كلدكدن صكره عودتايله نهر فراتى كچركن غريقاً فوت اولمغله جعبر قلعه‌سى جوارنده دفن اولنمشدر . حالا اورايه ترك مزارى دينلور . بونك اوزرينه ايكى اوغلى ايله برلكده عشيرتك اكثرى وطن قديملرى جانبنه عودت ايلمش ايسه‌ده ديكر اوغلى ارطغرل كچوك برادرى دندار وكندوسنه تابع اولان عشيرت خلقيله برابر اناطولى جانبنه عزيمت ايدوب كلوركن قونيه‌ده تخت نشين سلطنت اولان علاءالدين سلجوقينك عسكريله تاتارلرك محاربه‌لرينه تصادف ايتدكده علاءالدين طرفنه اعانه ايله تاتارلرك مغلوبيتنه بادى اولديغندن علاءالدين اكا اكرام واحترام ايدوب توطن ايتمك اوزره سكوت ناحيه‌سنى تخصيص ايدوب بوراسى ايسه اوزمان سرحد روم اولديغندن طغرلبك سرحد بكلرندن معدود ودائما جهاد وغزا ايله مشغول اولديغى حالده (٦٨٠) سنه سنده عازم داربقا اولدقده عثمانجق ديو معروف اولان اوغلى عثمانبك اكا جانشين اولدى .

عثمانبك روملرايله واقع اولان محاربه لرده مظفر ونيجه فتوحات جليله‌يه مظهر اولديغنه مبنى قونيه‌ده تخت نشين اولان پادشاه سلجوقى طرفندن كندوسنه نشانهٔ ولايت وامارت اولمق اوزره آق سنجاق وطبلخانه ايله برقطعه منشور كوندرلمش وبو منشورده عثمان غازى حضرتلرى مرزبان عاليجاه عثمانشاه ديو توصيف ايدلمشدى .

اِسْتِطْرَادْ

(توغ وسنجاقلرك شرف واعتبارينه دائر تاريخ واصفده برمقالهٔ استطراديه مندرج)
(اولديغندن بالمناسبه بومقامده خلاصه وجهله آنى ايراد ايده‌لم)

توغ وسنجاق ولوانك احداث ووضعنده سر وحكمت بودركه برمصلحته متوجه اولان نفوس كثيره بربيراغك التنه جمع اولدقده ميانه لرنده اتحاد حاصل ايدرلر يعنى اول بيراق انلرك متحد القلب ومتحد الكلمه اولملرينه آلت وعلامت اوله‌رق انك

(تحتنده)

تحتنده اجتماع ايله كندولرينى بروجود حكمنده تصور ايدرلر واقربا وتعلقاتدن زياده يكديكريله مألوف اولورلر واثناى محاربه‌ده مادامكه بر كروهك بيراغى قائمدر ضرب ودفعه متهيء ومستعدلردر ديمك اوله‌رق ظفردن مأيوس اولمازلر و بيراغى اخذ يااتلاف اولنان كروهه وهم وخشيت طارى اوله‌رق منهزم يامتزلزل اولور بيراقلرك طول قامتى وزيب وزينتى دخى جمعيت خاطره بادى وموجب خوف وخشيت اعاديدر . زيرا موزيقه صداسى طريق سامعه‌دن روحه شوق وشجاعت ويرديكى كبى بيراقلرك نمايشى دخى طريق باصره‌دن اصحابنه غيرت وطرف اعداديه فتور ودهشت كتورر .

امم ماضيه ودول منقضيه متنوع موزيقه آلاتى استعمال ايتدكلرى كبى بيراق وسنجاقلرك دخى متعدد نوعلرينى اعمال واستعمال ايتمشلردر .

عصر سعادتده چالغى يوغيدى لكن بيراق وارايدى . هجرتك برنجى سنه‌سى شامدن كلان قافلهٔ قريشكه رئيسى ابوجهل اولوب اوچيوز نفردن عبارتايدى بونلرك نيتنه اوتوز نفر مهاجرين تعيين بيوريله‌رق رسول اكرم صلى الله وسلم حضرتلرى مبارك اللريله برمزراغه بياض بزدن برلوا عقد ايدوب ابومرثد رضى الله عنه يدينه ويرمش وحمزه بن عبدالمطلب رضى الله عنه حضرتلرينى بوسريه‌يه سردار تعيين ايله ارسال بيورمش ايدى . اسلامده ابتدا عقد اولنان لوا بولواء بيضادر وابتدا نيت غنائم ايله كوندريلان سريه بودر . بناءً عليه مرثد بيراقدارلرك پيريدر ديرلر خيبر غزاسنه كلنجه سرايا وغزواته بولواى مبارك كوندرلمشدر . درتيوز نفره‌دك سريه اطلاق اولنور وسلطان الانبيا عليه افضل التحايا حضرتلرينك برلكده بولندقلرى سفره غزوه و بيله اولمدقلرى سفره سريه دينلور ولوا اول علمدركه صاحب جيشك محلنه علامت اولمق ايچون كوتوريلور .

خيبر غزاسنده برسياه لواى كبير دخى عقد اولنوب رايت ديو تسميه اولندى علماى لغت بيننده لوا ورايت برمعنايه‌در فقط عصرمزك اصطلاحنه نظراً لوا بيراق ورايت سنجاق ديو ترجمه اولنور .

بعده عصر خلفاده بيراق وسنجاقلرك انواعى چوغالدى خلفاى عباسيه شهداى كربلا ايچون حزن وماتم علامتى اولمق اوزره سياه بيراق چكديلر وسياه البسه كيديلر بناء عليه مسوده تسميه اولنديلر صكره علويلر عباسيلر اوزرينه خروج ايتدكلرنده انلره مخالفت ايچون بياض بيراق طاشيوب مبيضه ديو مشهور اولديلر بعده مأمون خليفه سياهى قالديروب يشل بيراق ويشل كسوه استعمالنى عادت ايتدى .

بيراق وسنجاقلرك عدد ومقدارى بعض دولتلرده چوق وبعضيلرنده آزدراندلسده

بنی احمر دولتی الایلرنده یوزدن زیاده مذهب وملون واشکال غریبه ایله منقوش سنجاقلر بولندیررلر ایدی .

ممالك شرقیه‌ده ودشت وترکستانده‌کی قدیم ترك دولتلرنده ودول هند وچینده بربیوك سنجاق اوزرینه بویالی واورلمش آت قویروغی قیللرندن پریشان کیسویه بکزر برعلامت وضع‌ایله عسکرك اوکنجه کوتوریلور وحالیش دینلور ایدی . جنکیز وهلاکو اردولرنده دخی اول حالیش استعمال اولنوردی . دولت ایوبیه وملوك سلجوقیه دخی بونی قوللاندیلر فقط بالاسنه مطلا فلکه وضع وقیللرك اطرافنی کیسوکبی دسته دسته بوکوب تزیین ایتدیلر . ایشته دولت علیه‌ده توغ دیدکاری بودر .

وسالف الذکر دول شرقیه‌ده پادشاهلرك باشی اوزرنده کوتوریلور برعظیم رایت دخی استعمال اولنوردی‌که نامنه عصابه وشطفه وسنجاق دینوردی بونی پادشاهدن بشقه‌سی استعمال ایتمزدی وخلفا دولتلرنده لوا وسنجاقلرك باشنه شکل هلالیده نحاس مطلادن علم ویاخود شکل نیرده طرفینی مدور مشقوق الوسط برصحیفهٔ پیکانی وضع اولنوردی مؤخراً بعض امرا وسلاطین خلفایه تغلب وتحکم ایتدکلرنده خلفا الویه‌سنی استعمالدن استنکاف ایله کندو لوا وسنجاقلرینه مطلا طوپلردن مدور ومستطیل فلکه‌لر وضع ایتدیلر وبیوك سنجاقلرینه زرین یا مطلا صحیفه‌لردن موزون کتابه‌لر یاپدیروب سواد ومیناکاری نقوش ایله تزیین ایلدیلر خلفایه مخصوص اولان طرز قدیم بیراقلر وهلالی علملو سیاه ویشل سنجاقلر کیدرك طرق صوفیه مشایخنه قالوب جوامع وتکیه‌لرده بولنه‌رق اکابر جنازه‌لری اوکنجه کوتوریلور وعاشورا وسائر ایام مشهوره‌ده آچیلور اولدی . دنیانك ایشی بویله در قنغی طائفه‌نك قوت وشوکتی زائل اولورسه انك وسائل شهرتی اولان رسوم وآثار دخی متروك وبی اعتبار قالور .

ابتدا عقد اولنان لواء بیضا یرینه دولت علیه‌ده وزرانك یوروك بیراغی استعمال وعصابه وشطفه یرینه کبیر سنجاق اتخاذ اولنمشدر . وتوغ خصوصنه زیاده اعتنا اولنوب امرایه بر وبکلر بکیلره ایکی ووزرایه اوچ وپادشاه عالمپناه حضرتلرینه طقوز توغ تخصیص قلنمشدر الی هذا الآن بو وجه معلوم ایله استعمال اولنور . انتهی .

یقین وقتلره دك توغ وعلم خصوصنده اصول دولت برمنوال مشروح واصف افندینك بیان ایتدیکی وجه اوزره اولوب مؤخرا نظام جدیدك تأسسنده

اصول مذکوره کلیاً تبدل ایتمشدر . شویله‌که پاشالره توغ اعطاسی بتون بتون قالقوب بیراق وسنجاق خصوصنده جاری اولان اصول ایسه جمله‌نك معلومی اولدیغی جهتله تفصیله احتیاج کورلمز بزینه صدده کله‌لم .

غازی عثمان شاه حضرتلری سیاق وسباق احواله نظراً متبوعی اولان دولت سلجوقیه‌نك قریب العهدده زوال وانقراضنی تیقن واولوقت روملر بیننده مذهب منازعه‌لری ظهور ایله ایچلرنده ادارهٔ دولت مطالعه‌لری متروك ومهجور اولدیغنه نظراً استانبول ایمپراطورلغنك دخی تقرب اضمحلالنی تفطن ایدرك میدانی کندوسنه مساعد وبو ایکی دولت مختله اره‌سنده برهیئت صحیحه تشکیلنه عالمی مستعد کورمش وبر طرفدن شجاعت ذاتیه‌سنی اظهار وبر طرفدن دخی اجرای تدابیر حکیمانه‌یه ابتدار ایدرك بو ایکی مقدمهٔ صحیحهٔ مسلمه ایله برنتیجهٔ سالمه استحصالنی یعنی برحکومت مستقله تأسیسنی قورمش واسباب لازمه‌سنی تدارکه توسل بیورمش ایدی .

بروجه بالا (٦٩٩) سنهٔ هجریه‌سنده دولت سلجوقیه منقرض اولوبده هر ایالت وسنجاق والی وبکلری داعیهٔ استقلاله دوشدکده عثمان غازی حضرتلرینك نام نامی اثارینه دخی بروسه یکیشهرنده خطبهٔ حکمرانی اوقونمشدر .

فصل رابع

دولت علیه‌نك اطوار مختلفه‌سی بیاننده در

اصل اصیل شجرهٔ عثمانیه اولان عثمان خان غازی حضرتلری یکرمی بر سنه ممتد اولان مدت حکومتنده کاه بالذات غزایه کیدرك وکاه اوغلی غازی اورخان بکی سرعسکرلکله ارسال ایدرك ایمپراطورلرك اناطولی جانبنده‌کی مملکتلرندن چوق یرلری فتح ایتدی وبو ممالك جدیده‌ده دولت سلجوقیه‌نك انقاضیله بنیان ابدی الدوام دولت علیه‌یی تأسیس ایدوب کیتدی .

اورخان غازی حضرتلری (٧٢٦) تاریخ هجریسنده بروسه‌یی فتح ایتدیکی اثناده پدری عازم دار جنان اولمغله انك یرینه جالس تخت عثمانی اولوب بروسه‌یی پایتخت اتخاذ ایلدی . وبرادری علاء الدین پاشایی وزیر ایدوب کندوسی فتح ممالك ایله اوغراشمقده اولدیغی حالده اودخی نظامات عسکریه وسائره‌یی تأسیس

ایله مشغول اولدی . اورخان غازی حضرتلری اناطولی جانبندن نیجه مملکتلری
فتح ایله ممالك عثمانیه‌یه الحاق ایتدکدن بشقه بیوك اوغلی سلیمان پاشایی روم ایلی
جانبنه امرار ایله کلیبولی طرفلرینی فتح واوروپا یولنی کشاد ایتدیرمشیدی .

سلیمان پاشا روم ایلی جانبنده جهاد وغزا ایله مشغول ایکن وفاتی وقوع بولدی .
متعاقباً اورخان غازی حضرتلری دخی عزم دار بقا ایتمکله کچوك اوغلی خداوندکار
یعنی مراد اول حضرتلری جالس تخت عثمانی اولدی . واناطولینك چوق یرلرینی
وروم ایلیده ادرنه وفلبه وسلستره کبی نیجه قلاع وبقاعی ضمیمهٔ ممالك عثمانیه
قیلدی .

(٧٩٢) سنه سنده غازی خداوندکار حضرتلری عازم دار القرار اولوب اوغلی
یلدیرم بایزید خان جلوس ایله پك چوق فتوحاته مظهر اولدی واب وجدلرینه
امیر دینلور ایکن مصرده بولنان خلیفهٔ عباسی طرفندن کندوسنه سلطان اقلیم روم
عنوانی ویرلدی وزماننده دولت علیه پك زیاده وسعت وقوت بولدی .

ایشته دولت علیه‌نك برنجی دوری بودرکه برسنجاق بکلکی شکلنده ایکن یوز
سنه ظرفنده تجسم ایدرك بردولت قویه وجسیمه اولدی . چونکه امامهٔ سبحهٔ
امارت اولان عثمان غازی حضرتلری دم واپسینده اوغلی اورخان غازی حضرتلرینه
اوچ وصیت ایتمش . شویله که اولا هر خصوصده شرع شریفه انقیاد ومطاوعت
ومهام اموردە اهل وارباب ایله مشورت ایده‌سین . ثانیا عوام وخواصه مقام
ورتبه‌لرینه کوره اکرام وانعام وخصوصیله دعائم دین اسلام اولان علمای
اعلامه زیاده احترام ایدرك (خیر الناس من ینفع الناس) سرینه مظهر اوله‌سین .
ثالثا چونکه بندن صکره مقام امارته کچه‌جکسین بو مقامك ارکان ولوازمندن
اولان (التعظیم لامر الله والشفقة علی خلق الله) مقدمه‌لرینی درپیش واعلاء کلمة
الله نتیجهٔ خیریه‌سنی طلب وتحری ایدرك فی سبیل الله جهاد وغزایه بذل مساعی
ایلیه‌سین دیمش اولدیغنه مبنی اخلافی دخی بو شاهراه مستحسن ومستقیمه سالك
اوله‌رق مقدما ممالك اسلامیه‌ده تحدث ایلمش اولان اصول ظلمیه ورسوم
تعصبیه‌یی رفع ایله دیانت صحیحه وعدالت تامه اوزره حرکتی التزام وتمام امارت
جلیلهٔ شرعیه‌یه شایان اوله‌جق وجه وجیه اوزره اجراآته دوام واقدام
ایلدکلرندن آز وقت ظرفنده بویله قوی البنیان ومشید الارکان بر دولت علیه
وجوده کلمشدر .

واو زمان بریرده موظف ومعلم عسکر یوق ایکن دولت علیه‌ده منتظم واول عصره
کوره معلم عسکر ایجاد اولنمشیدی . شویله که یکی فتح اولنان یرلرك اکثر اراضیسی تیمار
اعتباریله غزاته تقسیم اولنوب ماعداسی خاص اعتبار اولنه‌رق بوندن امرایه حصه

(افراز)

افراز اولندقدنصکره بقیه‌سی خاص همایون نامیله خزینهٔ دولته براغیلوردی .
بوجهتله ممالك عثمانیه توسع ایتدکجه تیمارلو سواری دخی تزاید ایلمکده ایدی بونلر
سلحشورلق وجندیلك فننده ماهر وبر برینه باقه‌رق اسب واسلحه‌نك اعلاسنی
تدارك واستعماله حریص آدملر اوله‌رق اولوقته کوره کرکی کبی مضبوط وایشه
یارار سواری اولوب سنجاق بکلری معیتیله سفره اشرلردی .

اورخان غازی زماننده اولاد اترا کدن موظف یایا عسکری دخی ترتیب
اولنمشیدی بعده خرستیان چوجقلرندن دیوشرمه یکیچری تنظیم اولندی که
بونلر کچوك ایکن النوب تربیه اولندقدن صکره یکیچری اورته‌لرینه ادخال
اولنورلر موظف ودائما قشله نشین جسور وجنکاور ومنقاد ومطیع وکزیده
پیاده عسکری ایدیلر .

ومسلم نامیله بر نوع عسکر دها ترتیب اولندی که لدی الایجاب برسنجاق بکنك
معیتیله سفره اشمك اوزره تکالیفدن معاف اولورلردی .

تیمارلو سواری تیمارلرینك بولندیغی سنجاق داخلنده متوطن اولمق شرط اولندیغندن
یکیچریلر کبی موظف ودائما آماده بر نوع سواری اولمق اوزره خداوندکار
غازی حضرتلرینك زماننده سپاه بلوکی ایجاد و بعده سلحدار بلوکی دخی کشاد
اولندی . قپو قولی دینلان علوفه‌لو عسکرك پیاده‌سی یکیچری اولدیغی کبی
سواریسی دخی ایشته بو بلوکلردر . واشبو سواری بلوکلری دخی یکیچریلر
کبی دیوشرمه نفراتك کزیده‌لرندن ومحاربه‌لرده النوب سرای همایونده وامرا
ووزرا دائره‌لرنده تربیه اولنان اسرا چوجقلرندن ترتیب اولنوردی . یلدیرم
بایزید زماننده اصول تعلیم عسکری ایجاد اولنه‌رق کرك پیاده کرك سواری
عسکرك تعلیمنه اهتمام اولنمشدر .

عثمان غازی حضرتلرینك زماننبرو استانبولك فتحی عثمانیانك مطمح نظری
اولوب یلدیرم بایزید خان انی قوهٔ قریبه‌یه کتوردی لکن اواخر ایام سلطنتنده
عیش وعشرت واحتشام وسفاهت کبی مانع ترقی اوله‌جق حالتلر بلوردی . ایشته
اوصره‌ده تیمورلنك یدی یوز بیك عسکرله دولت علیه اوزرینه هجوم ایدوب
یلدیرم بایزید خان دخی قارشو چیقدقده بحکمة الله تعالی اسیر دوشوب کدرندن
نامزاج اوله‌رق (٨٠٥) سنهٔ هجریه سنده واصل رحمت رحمان اولمشدر .

عثمانلولرك آز وقت ظرفنده فوق العاده کسب قوت وشوکت ایلمسی دول
اوروپایه بادیٔ اندیشه اولدیغی حالده یلدیرم بایزیدك بو وجهله قضازده اولمسی

انلرجه بالطبع موجب محظوظيت اولوب حتى فرانسه قرالى تيمورك مظفريتنى تبريك ايتمكله اودخى اكا فارسى العباره برقطعه جوابنامه يازمشيدى كه صورتى ترجمه‌سيله برابر زيرده (٢) رقميله ايراد اولنور .

يلديرم بايزيددن صكر اوغللرى يكديكريله اوغراشه‌رق سلطنت سنيه ده اون برسنه فترت وفاصله وقوع بولدى . اويله برضربهٔ اليمه اوزرينه بشقه دولت اولسه چوقدن محو اولوردى . لكن دولت عليه‌نك اساسى پك متين اولديغندن پايدار قالدى . وچلبى سلطان محمد خان حضرتلرى برادرلرينه غلبه وكسب استقلال ويكيدن دولتك اسباب مكنتنى استكمال ايتمكله دولت عليه آز وقت ظرفنده اولكى راده‌سنه واصل اولدى . (٨٢٤) سنهٔ هجريه‌سنده عازم داربقا اولوب اوغلى سلطان مراد خان ثانى جالس تخت عالى بخت عثمانى اولدى . انك زماننده دولت عليه بر مرتبه دها وسعت وقوت بولدى . (٨٥٥) تاريخنده عازم دار النعيم اولدقده اوغلى ابو الفتح سلطان محمد خان ثانى حضرتلرى تخت سلطنته جلوس ايلدى .

او زمان روملر بيننده منازعات مذهبيه ظهور ايله استانبول ايمپراطورلغنه ضعف وفتور كلمش ودولت ايمپراطوريه بر قورى دارات ايله صورى مراسم وعاداتدن عبارت قالمش ايدى . حتى سلطان محمد خان ثانى حضرتلرى بوغازكسن قلعه‌سنى بنا ايله استانبول بوغازينى طوتدقده روملر انديشهٔ عاقبتله دوچار حيرت اولدقلرى اثناده اياصوفيه ده عقد ايلدكلرى برجمعيت عظيمه‌ده رسماً تقدم وتأخر دعواسيله غوغا ايدرك بر برينك باشلرينه صنداليه اوردقلرى مرويدر . شو حاله نظراً استانبولك دها اول فتحى ممكن ايكن بعض عوارض زمانيه‌دن ناشى بورشتهٔ امل دوچار عقدهٔ تأخر اوله‌رق نهايت مشاراليه ابوالفتح محمد خان ثانى حضرتلرينك ناخن همت بلند منقبتلرى ايله انحلال پذير اولمشدر .

شويله‌كه مشار اليه حضرتلرى (٨٥٧) سنهٔ هجريه‌سنده بر بيوك اردو وجسيم طوپلر ايله ادرنه‌دن كلوب استانبولى فتح ايلمشدر .

ايشته دولت عليه شمدى مركز صحيحنى بولدى وفاتح حضرتلرى جهت سلطنتى اكمال ايله صحيحا ملك الملوك اولدى .

برملتك سعادت حالى اتحاد واتفاق ايله حسن اخلاق قضيه‌لرينك نتيجهٔ خجسته فالى اولديغى بومسئله ايله دخى مثبت اولوركه عثمانلولر اناطولينك بر كوشه‌سنده برشرذمهٔ قليله اولوب روملر كرك قوهٔ ماليه‌جه وكرك معلومات دوليه‌جه انلره

فائق ايدى . حتى استانبولك فتحندنصكره اوروپايه منتشر اولان روملر اورالرده نشر معلومات ايلمشلردر . لكن ايچلرينه غرض ونفاق وفساد اخلاق كيرمش اولديغندن قوهٔ ماليه وعلميه‌لرى كندولرينى خلاص ايده‌ميوب عثمانلولرك مغلوب ومحكومى اولديلر .

استانبولك موقع جغرافيسى حسبيله كرهٔ ارضك برنقطهٔ منتخبه‌سى اوله‌رق آنده بولنان دولتك سائره تفوق وغلبه‌سى امر طبيعيدر . ناپليون بوناپارته‌دن منقولدركه اكر كرهٔ ارض برحكومت اولسه پايتختى استانبول اولمق لازم كلور دير ايمش . بناءً عليه استانبول فتح اولندقده دولت عليه مركز صحيحنده تمكن واستقرار ايله سطوت وسلطنتى درجهٔ كماله ايصال وآز وقت ظرفنده دول سائره‌يه غلبه اسبابنى اكمال ايتمشدر . اكر استانبول فتح اولنمسيدى دولتعليه درحال بوقوت وقدرتى كسب ايده‌مزدى . سلاطين عثمانيه‌نك بو دقيقه‌يه وقوف واطلاعلرى جاى دقت و (لتفتحن القسطنطنية فلنعم الامير اميرها ولنعم الجيش ذلك الجيش) حديث شريفى بو نكته‌يه اشارتدر . استانبولك فتحندن صكره دولت عليه آز وقت ظرفنده بر مكمل دونمايه مالك اولدى . وفاتح حضرتلرى قريمى تسخير ايتدكدن بشقه اوروپا واسيا قطعه‌لرنده دها نيجه قلاع وبقاعى ضميمهٔ ممالك عثمانيه قيلدى . وارباب علم ومعارفه پك زياده رعايت واحترام ايدر اولديغندن هر طرفدن علما وفضلا آقين ايدوب ايستانبوله توارد ايلدكلرى جهتله استانبول او عصرك دار الفنونى اولدى .

فاتح حضرتلرى (٨٨٦) سنهٔ هجريه‌سنده عازم دار القرار اولوب اوغلى سلطان بايزيد خان ثانى حضرتلرى جالس تخت سلطنت اولدى . وانك زماننده دخى بعض قلاع وبقاع فتح ايدلدى .

چلبى سلطان محمدك زماندن بووقتلره‌دك تقريبا يوزسنه ظرفنده دولت عليه‌نك سطوت وشوكتى فوق العاده متزايد اولدى . قپو قولى دينلان معلم ومنتظم عساكرك پياده‌سى اولان يكيچريلره مجدداً احداث اولنان طوپچى وخمبره‌جى وعربه‌جى ولغمجى وجبه‌جى بلوكلرى الحاق اولنديغى كبى سواريسى اولان سپاه وسلحدار بلوكلرينه دخى علوفه‌جيان يمين ويسار وغربای يمين ويسار ناميله درت بلوك علاوه ايدلدى . تيمارلو ايالات عسكرى ايسه خيليدن خيلى كثرت وانتظام بولدى . بونلردن بشقه دولتك روم ايلنده اقينجى ناميله برنوع خفيف سواريسى وار ايدى كه اردوى همايونك حدوده وصولندن مقدم دشمن ممالكنه كيروب يغما وغارت ايله دشمنى شاشيرردى .

الحاصل دولتعلیه‌نك تمام دور اقبال وترقیسی ایدی . لکن یوزسنه انسانه براوزون عمر اولدیغی کبی دولتلر ایچون بردور اولوب اختیارلق وقتنده انسانك اعصابنه ضعف کلدیکی کبی مرور زمان ایله حکومتلره دخی یورغنلق کلمك امور طبیعیه‌دندر . ۆدور اولك آخرنده دردنجی پادشاه اولان یلدرم بایزید خان زماننده دولته کوشکلك کلمش اولدیغی کبی اشبو دور ثانینك آخرنده دردنجی پادشاه اولان بایزید خان ثانی زماننده دخی دولتعلیه‌یه فتوحاتجه براز طورغونلق کلمشیدی .

(٩١٨) سنهٔ هجریه سنده سلطان بایزید خان ثانی حضرتلری سلطنتدن فراغت ایله اوغلی سلطان سلیم خان حضرتلری مهابتنمای سریر قهرمانی اوله‌رق افکار فتوحاتی تازه‌لدی . وشان وشوکت اسلامیه‌یی درجهٔ علیایه ایصال ایلدی .

شویله که امیرتیموردن صکره جانب ایرانده برمدت انك اولادی وقاره قیونلیلر وآق قیونلیلر واوز بکلر حکومت ایدوب بو اثناده سلسلهٔ صفویه مشایخی شیخلغی شاهلغه دکشمك نیتیله مشیخت وارشاد یولنده کوندن کونه مریدان واتباعی تکثر ایدرك نهایت شاه اسماعیل صفوی برشیخزاده ایکن ایران شاهی اولوب مذهب شیعه‌یی اعلان داعیه‌سیله جمعیتنی تکثیر ودیار شرقی ضبط وتسخیر ایتدکدن صکره تیمور طورینی طوته‌رق زعمنجه اسکداره قدر کلوبده بتون اناطولی قطعه‌سنك ضبطنی قورمش . حالبوکه مدار دولت عایه مرکز صحیحنی بولوب قرارلاشمش اولدیغی ویاوز سلطان سلیم کبی برصاحبقرانك زمان مهابت نشاننده بولندیغنی درك وتفطن ایده‌مامشیدی . انك کلسنه وقت اولمیوب یاوز سلطان سلیم خان حضرتلری اردوی همایون ایله واروب شاه اسماعیلك اردوسنی منهزم وپریشان ودیار ایرانی وبالجمله کرجستان وکردستانی پامال وتالان ایتمشدر . شاه اسماعیل دخی بویله بردولت ابدی الدوامك یانی باشنده دیکر برحکومت اسلامیه‌نك یاشایه‌میه‌جغنی درك وتفطن ایتمکین اختلاف مذهب ایله دوام حکومتنه چاره جو اولوب دیار ایرانده مذهب شیعه‌یی ترویج ایدرك بواساس اوزره دولت صفویه‌یی تأسیس وتشکیل ایله ملت اسلامیه ارەسنه برتفرقهٔ عظمی براغوب کیتمشدر .

وقعهٔ مذکوره‌ده دولت چراکسه بیاغی شاه اسماعیلك طرفداری بولندیغندن مصر اوزرینه حرکت همایون مقرر اولدیغی صره‌ده سلطان مصر اولان غوری دخی شاه اسماعیل کبی دیار رومی استیلا افکارینه دوشوب انجق انك کبی اسکداره قناعت ایتمه‌رك دها ایلروسنه وارمق خیال محالی ایله استانبولك حصر

وتضییقنه لازم اولان مهمات وخزینه تدارك ایتمشیکن صاحب قران ظفر بارکاه یاوز سلطان سلیم شاه حضرتلری اردوی همایون ایله حلب حوالیسنده چراکسه اردوسنی قارشولیوب محاربات شدیده وقوعندن صکره سلطان غوری مقتول وعساکر مصریه پامال خیول اولدقده پادشاه ظفرپناه حضرتلری کوله‌منلری تعقیب ایدرك دیار شامی ومتعاقباً (فاتح ممالك العرب) تاریخنده اقطار مصریه وحجازیه‌یی فتح ایله خادم الحرمین الشریفین عنوانی وخلافت اسلامیه القابنی علاوهٔ القاب عالیهٔ دولت عثمانیه قیلدی . وشعار خلافت اولان تبرکات سنیهٔ نبویه‌یی مرکز سلطنت اسلامیه اولان استانبوله کتوردی . وسلطنت وخلافتی جمع ایتمکله دولت علیه مستعد اولدیغی درجهٔ علیایه واصل اولدی . وملت اسلامیه تازله‌رك ینه جهت وحدتی بولدی .

بردولتك وسعت ومکنتی عناصر اصلیه‌سنك جسامت وقوتنه کوره اولمق امر طبیعیدر .

دولت علیه‌نك خمیرمایهٔ اصلیسی ابتدای تشکلنده اکرچه برقبیله‌دن عبارت ایسه‌ده دولت سلچوقیه‌نك انقراضی سببیله اناطولی جانبنده بولنان ترکلر اتحاد قومیت حسبیله هپ بومایه‌یه منقلب اوله‌رق کافه‌سی عثمانلو خمورینه قاتلمش اولدیغندن عناصر دولت علیه‌خیلیدن خیلی قوت المش ودولت عثمانیه بردولت جسیمهٔ ترکیه اولمش ایدی . حالبوکه اکا مهتدیلردن اوقدر افراد قاتلمشیدی‌که حقیقت حالده ترك وروم واقوام سائره‌دن مرکب بردولت عظیمه اولمشیدی .

بعده یاوز سلطان سلیم خان حضرتلری بروجه بالا سلطنت وخلافتی جمع ایتدکده بالجمله موحدین بودولت اسلامیه‌نك اجزای عنصریه‌سندن معدود اولمق لازم کلدی . فقط شاه اسماعیل فتنه‌سی ظهور ایله ملت اسلامیه ارەسنه تفرقه دوشه‌رك اهالیٔ ایران بوعناصرك خارجنده قالدقدن بشقه بلاد روم ایله دیار ماوراء النهر بیننده برحد فاصل اولدقلرندن اول طرفده بولنان سنیلر بوعناصره قارشمق شرفندن محروم قالدیلر . شو حالده دولت علیه‌یه کوره ایجاب مصلحت شرق وغربده وهندوسندده جهت وحدت خلافت حسبیله عناصر اصلیه‌سندن اوله‌بیله‌جك قوتلری جمع ایله کندو قوهٔ کلیه‌سی تحتنده بولندیرمق صورتندن عبارت ایدی . ایشته یاوز سلطان سلیم خان حضرتلرینك افکاری بو ایدی . حتی ایرانده هنوز تأسس ایتمکده اولان مذهب شیعه‌یی ومروجی اولان دولت صفویه‌یی امحا ایتمك اوزره بوکره دها ایرانه هجوم ایلمك استردی . لکن عمری قصیر اولوب سکز سنه قدر مهابت نمای سریر سلطنت وخلافت اولدیغی زمان سعد اقترانده شرق وجنوبی پایمال

ایدرك نوبت هنوز غرب وشماله کلمشیکن (٩٢٦) سنه‌سنده (ارجعی) امرینه امتثال
ایدوب کیتمش واوغلی قانونی سلطان سلیمان خان حضرتلری تخت سلطنت
وخلافته جلوس ایتمشدر .

سلطان سلیمان خان حضرتلری دخی شرق وغربه اردولر سوق ایدرك وبالنفس
کیدرك اوچیوز التمش عدد حصن حصینك فتحنه موفق اولمش وعلوم ومعارفی
ترویج وطریق علمیه‌یی تنظیم وامور مالیه وسائره ایچون مکمل قانونلر ترتیب
وکرك قپو قولی دینلان طوائف عسکریه‌یی وکرك تیمارلو ایالات عسکریی
تکثیر ایله برابر قانون ونظاملرینی توثیق وتکمیل ایدوب بوجهتله قانونی دیو
شهرت بولمشدر .

اوزمان اوروپانك پیاده‌سی صنعت حربدن غافل برطاقم دیرندی عسکر
وسواریسی حکمداران ایله ادعای مساوات ایدن امرا اتباعندن عبارت
وانتظامسز برلشکر اولدیغی حالده دولتعلیه بویله منتظم واولوقته کوره معلم پیاده
وسواری عساکر کلیه‌یه مالك اولمغله شوکت وسطوتی بتون اقطار عالمه ولوله
انداز دهشت ومهابت اولمشیدی .

پادشاه غازی حضرتلری (٩٣٦) تاریخنده اوستریانك پایتختی اولان (بچ) یعنی
ویانه شهرینی محاصره ایدوب محاربات شدیده وقوعندن صکره موسم شتانك
تقربی سببیله محاصره‌یی ترك ایله عودت بیورمشدر . دولت علیه‌نك قوهٔ
بحریه‌سی دخی اول دورده مرتبهٔ کماله کلمشیدی که فصل مخصوصنده بیان اولنه‌جغی
وجهله دولتعلیه دونماسی اوزمان بتون دول اوروپا دونمالرینه فائق واولوقت
قپودان دریا اولان مشهور خیرالدین پاشا سراپا سواحل اوروپایه دهشت
ویرمش برذات خجسته صفات اوله‌رق حقاکه سلسله نامهٔ امارت بحریه‌نك
تکمله‌سی دینمکله لایق ایدی . بووجهله دولت علیه دونماسی آقدکزده غالب
مطلق اولدیغی حالده بحر احمرده وعمان صولرنده بشقه‌جه دونمالری طولاشوب
یمن وهند سواحلنده دخی نفوذی جاری ایدی .

ایشته اول دورده المانیا ایمپراطوری هرطرفدن فرانسه‌یی احاطه وتضییق ایتمکده
اولدیغندن فرانسه قرالی فرانسوه انکله لدی المحاربه مغلوب واسیر اولدقده درکاه
سلیمانیدن استمداد ایچون طرفندن (٩٣١) سنه‌سنده فرستادهٔ مخصوص یعنی
اورته ایلچی عنوانیله جوانی فرانچیانی درسعادته کلوب جوابا یازیلان نامهٔ همایون
ایله عودت ایلمشیدی . بونامهٔ همایونك صورتی زیرده (٣) رقمیله ایراد اولنور .
(٩٣٣) سنه‌سنده سلطان سلیمان حضرتلری اردوی همایون ایله مجارستانه کیرمش

واوچ سنه صکره ویانه اوزرینه حرکت ایتمش ایسه‌ده اول اثناده فرانسوه
ایمپراطور ایله عقد مصالحه ایتمشیدی .

اندن صکره دخی فرانسوه ارسال رسل ورسائل ایله استمداد واستعانه‌دن خالی
قالمامش وزیرده بیان اولنه‌جغی وجهله خیرالدین پاشا طقوز یوز اللی تاریخنده
دونمای همایون ایله فرانسه امدادینه کوندرلمشیدی . مؤخراً ینه فرانسه دولتی
طرفندن سفیر مخصوص ارسالیله استمداد اولنوب سلطان سلیمان حضرتلری ایسه
اول اثناده شرق سفرنده بولنمغله استانبول قائممقامی اولان وزیر ثانی ابراهیم
پاشا طرفندن دیوان همایونده سفیر مومی الیهه ایراد اولنان نطق رسمی سلطنت
سنیه‌نك اوزمان اقطار غربیه‌ده جاری اولان نفوذ وسطوتنك درجه‌سنی مبین
اولمغله صورتی زیرده (٤) رقمیله ایراد اولنور .

وکیفیت درکاه سلیمانی‌یه عرض اولندقده اردوی همایون ایله ترجان صحراسنده
بولنمغله اورادن قپودان دریا بولنان پیاله بکه دونمای همایون ایله فرانسه امدادینه
کیتمك اوزره برقطعه فرمان عالی اصدار وارسال بیورلمشدرکه صورتی زیرده
(٥) رقمیله ایراد اولنور .

الحاصل سلطان سلیمان خان حضرتلری پدرینك تصورات وتصمیماتندن چوغنی
فعله کتوروب زمان محاسن نشانی دولت علیه‌نك الك پارلاق وشانلو زمانی اوله‌رق
اول دورده جلوه‌کر مجلای ظهور اولان وقوعات جسیمه واجرآت مهمه
کنجایش پذیر صحائف وسطور اوله‌ماز .

فقط بروجه بالا یاوز سلطان سلیمك مسلکی اول امرده اطرافده بولنان طوائف
اسلامیه‌یی برنقطه‌ده جمع ایله قوت وشوکت اسلامیه‌یی جسامتلندردکدن صکره
غرب وشماله توجه نیتنده ایکن اندن صکره بودقیقه‌یه لایق وجهله رعایت
ایدیله‌میه‌رك خیلی مدت مجارستان طرفیله اوغراشلدی . واقعا دولت علیه‌جه
داخلی وخارجی پك چوق شانلو ایشلر کورلدی . نیجه ممالك جدیده فتح
اولنه‌رق حدود دولت علیه توسیع ایدلدی . لکن عناصر اصلیه‌نك بوممالك
جدیده‌یی احاطه ومحافظه‌یه تحملی اولمدیغی جهتله صکره آز وقت ظرفنده جمله‌سی
الدن کیدرك دولت علیه دائرهٔ اصلیه‌سنه یعنی یاوز سلطان سلیمك عصرنده کسب
ایلمش اولدیغی قوت وجسامتی دائره‌سنه رجعت ایلمشدر . اما یاوز سلطان
سلیمك مسلکنده دوام ایدلمش اولسیدی دولت علیه‌نك قوت وجسامتی پك
بشقه حالده اولمق لازم کلوردی ظن اولنور .

مع ذلك بدایت دولت علیه‌دن بووقته کلنجه اریکه پیرای امارت وسلطنت

وخلافت اولان ملوك عثمانيه‌نك هر بری فريد عصر ويكانهٔ دهر اولوب حقاكه
هيچ بر دولتده بويله اون بيوك ذات متواليا جالس ديهيم حكمرانى اولمامشدر .
فقط يلديرم بايزيد خان حضرتلرى بر منوال سابق بر قضايه اوغرايوب سفينهٔ
دولت براز مدت لنكر انداز وقوف واقامت وبايزيد خان ثانى حضرتلرينك
عصر معدلت حصرى دخى ايكى حركت عظيمه اراسنده بر زمان سكون
وسكينت اولمشيدى .

وبرده كنج ايله مار ولطافت كلزار ايله خار برابر اولمق قاعدهٔ طبيعيه‌سنه مبنى
عصر سليمانيده حاصل اولان ثروتك مستتبع اولديغى تنعم وسفاهت داعيه‌سى دها
اوزمان اوج كوسترمكه باشلايوب مزاج دولتده فنا استعدادلرى پيدا اولمش
وچوق كچميوب بو استعدادات رديه‌نك آثار سيئه‌سى كورلمشدر .

(٩٧٤) سنهٔ هجريه‌سنده قانونى سلطان سليمان خان حضرتلرى عازم دارالنعيم
واوغلى سلطان سليم ثانى جالس ديهيم شوكت وسيم اولدى . سلطان سليمانك
وفاتى دولت وملتجه ضايعات عظيمه‌دن اولوب فقط مقام صدارتده بولنان
صوقوللى محمد پاشا غايت عاقل ومدبر وخيرخواه بر وزير ممدوح المآثر اولمغله
سلطان سليمانك وفاتى بيلديرميه‌جك صورتده دولتى حسن اداره ايدرك اكنى
بللو ايتمدى . بو جهتله سلطان سليم ثانى زمانى ضررسزجه كچدى .

(٩٨٢) تاريخنده سلطان سليم ثانى دخى عازم دار آخرت واوغلى سلطان مراد
ثالث جالس تخت سلطنت اولدى . عيش وعشرت وذوق وسفاهت داعيه‌لرى
چوغالدى . ندما وقرنا يوز بولدى . بو جهتله واقع اولان ازعاجاتدن ناشى
صوقوللى خيلى صيقلدى . لكن اصلا فتور كتورميوب طياندى طوردى هر
درلو فنالقلره سد ممانعت اولدى . الحاصل اوچ پادشاهك زمان سلطنتنده اون
بش سنه ممتد اولان مدت صدارتنده دولته مضر بر ايشده بولنمدى . (٩٨٧)
سنه‌سنده مجذوب شكلنده بر خونريزانى ديوان يرنده شهيد ايتدى . او دخى
اعدام اولندى . لكن بو جنايتى كندولكندنمى اجرا ايتدى يوخسه بوكا اجتراسى
بر طرفك تشويق واغفالندن ناشيمى ايدى بوراسى بيلنمدى . اندنصكره امور
ديوانيه‌نك اهميتى زائل اولوب قوانين ونظاماته رعايت اولنماز . وآز چوق نفوذ
بولان ندما وقرنا هر ايشه قاريشور اولدى . مصالح دولت نااهللر النده قالدى .
دولتك وضعى بوزلدى طرف طرف اختلاللر ظهور ايتمكه باشلادى . بيهوده
يره برده نمچه سفرى آچلدى . الحاصل دولت عليه‌نك اوچنجى دورى بو يله
مشوش بر حالده نهايت بولدى .

اسْتِطْرادْ

(ديوانلرك وضع وترتيبنده حكمت‌نه اولديغنه دائر تاريخ واصفده بر فقرهٔ مفصله)
(مندرج اولمغله بو مقامده خلاصه وجهله بر وجه آتى ايراد اولنور)

عهد سابقده نبوت وسلطنت بينى جمع ايدن انبياى ماضيه وعظماى ملوك سالفه
استماع دعاوى واجراى احكام وحل وعقد امور وفصل منازعات جمهور ايچون
بر مخصوص مكان اتخاذ ايدوب اول اموره بالذات تقيد ايدرلردى . حضرت
يوسف عليه السلام مصرده واقع سراى مخصوصنده تخت اوزرنده قعود ايدوب
اجراى احكام ايدرى . حضرت داود عليه السلام قدس شريفده قبهٔ معهوده
التنده اوتوروب امور عباد اللهى رؤيت وحضرت سليمان عليه السلام دخى اوقبه
التنده مرتفع تخت اوزرنده قعود وفصل احكام ايلردى . حضرت موسى عليه
السلام طوردن كلدكده بنى اسرائيله امر ايلدى . بر قاچ بيك ذراع قماشندارك
ايدوب كتورديلر . بيت النبوه نام ايكى قات وسيع اوتاق ديكدردى . خارجيه
وداخليه مثللو ايكى طبقه يايديروب داخليه‌سى مزين ايدى . انده حضرت
موسى عليه السلام قرنداشى هرون واولاد هروندن اولان كبار قوم ايله
اوتوروب اجراى احكام ايدرلردى . خارج طبقه‌ده سائر كبار بنى اسرائيل
اوتوروب اول خيمه ديوانخانه مقامنده اوله‌رق جمله امور انده كوريلور ايدى .
تاكه وعدالهى اوزره قدس شريفه مالك اولنجيه‌دك بينلرنده حال بو منوال اوزره
ايدى . مورخين وارباب قصص تحريرى اوزره ابتدا مسند نشين سلطنت اولان
كيومرث خارج بلده‌ده بر قضاده واقع مدور الشكل ومرتفع صفه شكلنده
بر صخره اوزرينه كونده بر كره چيقوب طلوع شمس وقتنده اوتورر . وخلقك
دعوالرين انده استماع وصحف ابو البشرده مسطور احكام الهيه موجبى اوزره
نشر عدل وداد ايلر ايدى . وباشنه ارسلان پوستندن تاج شكلنده سرپوش كيوب
والتنه قپلان پوستندن سجاده سروب النده دخى عمود وارى چوبن طوته‌رق
اويله‌جه مسند نشين حكومت اولوردى . خدامى دخى قپلان پوستندن لباسلر
كيوب ودسته چوبلرى ايله اجراى سياست ايچون مقام خدمتده ال باغليوب
طورلردى . صكره هوشنك شاه اول قيا برينه تخت اتخاذ ايدوب بالاسنه سايبان
مثللو چتر وكونا كون زينتلر احداث ايلدى . بعده ملوك اكا سره وقتنده جايكاه
سلطان اولان تختكاهك انواع تحف ونوادر جواهر ايله تزيين اولنديغى تواريخ

مفصله‌ده مسطوردر . تاکه سید المرسلین صلی الله علیه وسلم حضرتلری بعث اولندی . جمله اصحاب کرام ایله مسجد شریفلرنده قعود بیوروب امور امتی رؤیت ایدرلردی . حضرت عمر وحضرت عثمان رضی الله عنهما خانهٔ مخصوصه‌ده ترتیب دیوان مثللو مجلس عقد ایتمشلردر . معاویه مخصوص دیوانخانه وتخت شکلنده کرسی اتخاذ ایدوب بالنفس قعود واجرای احکام ایدر ایدی . دولت امویه‌نك ختامنه‌دك حال بویله ایدی . دولت عباسیه‌ده اول قانونه مع زیادة رعایت اولنوب اواسط دولتلرنده احتشام واحتجاب افزون اولمغله دیوانخانه‌لری فرش ملوکیه ایله دشنوب وزرا وقاضی القضاة وسائر اصحاب مراتب ایچون مخصوص کرسیلر وصندلیلر وضع اولنوب مکان خلیفه خالی قالور ایدی . امور دیوانیه‌یی وزیر رؤیت ایدر . وخلیفه بر منظرهٔ عالیه‌دن دیوانه نظارت ایله وجودی کورنمز ایدی . لکن عیدلرده اشکارا اوتوروب واعیان وارکان واروب کیمی مصافحه وکیمی دستبوس ایدرلردی . معتصم خلیفه که دارات وحشمتده جمله خلفایه غالب ایدی . احتشام وتکلفاتی ارتیروب دیوان یرینه دار العدل تسمیه ایلدیلر . وسفرلرده اوتاغی اوکنه نردبان ایله چیقیلور نقله قابل بر کوشك یاپدیروب اسمنه قصر عدل دیدیلر . ودیوانخانه‌ده کندو ناظر اوله‌جق منظره‌یه کعبهٔ مکرمه کسوه‌سندن مصنوع سیاه وزر دوز قماشدن پرده آصوب اطرافنه پروازمیخلانمش ایدی . دیوان کونی موکللر پرده‌یی قالدیررلردی . اما پنجره‌نك زرین پارمقلرندن خلیفه‌نك وجودی خارجدن کورلمزدی . وعیدلرده وسائر ملاقات وقتلرنده کوزلر قماشورزینت ایله مرصع تخت اوزرینه قعود ایدوب یاننده نصفنه‌دك نیامندن چیقمش سیف وبر طرفنده کمانه کچمش تیرآهنین پیکان طورر ایدی . وارقه‌سنده اولان خلعت سیاه زردوزك آستینه ملاصق یدی ذراع قدر بر طویل آستین زمینه طوغری دوشنوب ملاقاته کلن اول آستین مفروشك اوجنی بوس ایدردی . ثروت کسرویه‌ده معتصم قدر افراط ایتمش یوقدر . بو دیوان پادشاه وقته مخصوص اولان سرای عالیده قاعدهٔ قدیمه‌دندر . اکرچه وزرا ووکلا کندولره مفوض اولان اموری کوروب جناب سلطنتدن دفع اثقال وتخفیف اشغال ایچون سرایلرنده دیوان ایدرلر . لکن بو دیوانلردن ماعدا اوقات مخصوصه‌ده سرای پادشاهیده وزرای دولت ووکلا سلطنت حضورنده دیوان مخصوص اولمقده اسرار لاتحصی واردر . سائر دیوانلر فروع وبو دیوان اصل حکمنده اولمش اولوز . اعیان سلطنت واصناف عسکر کسوه وقیافت متعارفه‌لریله بر نهج قانون مقاملرنده قائم اولوب

عرض واعلام اولنان امور عباد الله جمله‌نك مواجهه‌سنده کوریلوب احقاق حق وازهاق باطل قلنمغله کویا اول کون یوم موعود کبی متعین ومشهود اوله‌رق ذاتا وزمانا استحقاق ایله هر کس مقام معلومنده قائم وجناب سلطنته خدمت ولزومنه کوره قرب وبعد جهتیله کندو حیزنده ثابت اولدیغنده نیجه حکم خفیه واسرار جلیله مراد اولنمشدر .

وبو رسوم وقوانینك کیمی اصلی وطبیعی اولمغله قدیمدر . وکیمی علما وفضلای حکما رأیله بحسب الاقتضا وضع اولنمشدر .

دولتعلیه‌ده بو ترتیبه رعایت اولنه‌رق قریب الزمانه کلنجه هفته‌ده ایکی کون دیوان اولوب پادشاه عالمپناه قفس عالیده ناظر ووکیل مطلق اجرای حکومت واحقاق حق امورینه رعایت ایتدیکندن غیری کندو سرای مخصوصنده دخی هر کون دیوان ایدوب امور عبادی رؤیتله مشغول اولورلر ایدی . کیدرك سرای همایونده اولان دیوان مواجب واعیاد وایلچیلر ملاقاتنه منحصر قاله‌رق اجرای احکام پاشاقپوسنه محصور اولوب هر شخصك دعواسی حق وعدل اوزره تمشیت ومظلومك حقی ظالمدن اخذ اولنه‌رق الی الآن اجرای عدالت اولنمقده‌در .

دیوان سلطانی فوائدینه متعلق حکایاتدن بری بودرکه نور الدین شهید مرحومك اوائل دولتنده اکبر امرا اولان اسد الدین شیرکویه وکلا وامرادن وسائر اعیان مملکتدن بعض املاك وعقار غصب ایدوب اول سبب ایله امرای سائره دخی خلقدن غصبا وظلما شی المغه باشلادقلرنده نور الدینك سمعنه القا اولندیغی کبی بر دار العدل بناسنی فرمان ایلدی . شول رسم اوزره که موضع سلطان ومواضع امرا بشقه بشقه اولوب مذاهب اربعه قضات ومفتیلری ایچون مخصوص موضع تعیینی ایله اجرای احکام شرعیه اولنه بو وجهله دار العدل بناسنه شروع اولندیغنی اسد الدین استماع ایتدکده بحر تفکره طالوب نور الدینك عدل وسیاستی شرق وغرب اهلنه معلوم وامرا وعسکر انك خوفندن موم اولمشلر ایکن دار العدل بناسنه احتیاج یوغیدی غالبا بو دار العدل بنم ایچون بنا اولنه‌یور دیوب تحت یدنده اولان امرا وعمالی احضار ایدوب نور الدین دار العدل بنا ایدییور . غالبا بزم ایچون اولمق کرکدر . اکر بندن یاسزدن شخص واحد شکایت ایتمك احتمالی اولور ایسه سزلری بلا تردد قتل ایدرم دیو تنبیه اکید ایلدی . انلر دخی آزرده خاطر ایتدکلری کمسنه‌لری بر طریق ایله ارضا واسکات ایدوب صلح اولدیلر . دار العدل تمام اولوب نور الدین وزرا وعلما ایله دیوانی

تشریف ایلدکده بر کیمسه کلوب شاکی ووکلا واتباعدن دادخواه اولمامغله
نورالدینك وفاتنه دك اول دار العدل خالی وبطال قالدی . بوصورتله اجرای
عدله مختص دیوان ملوکانه متعین اولمق عمالك خوف وخشیتنه وخلقك اطمینان
قلب وراحتنه باعثدر .

دول ماضیه پادشاهلرینك سنه ده برنجه معین کونلری وار ایدی انده اشکارا
اوتوروب قوی وضعیف وشریف کیم اولورسه اذن ویریلوب بالذات پادشاه ایله
ملاقات واحوالنی عرض ایدر ایدی اکا برعام دیرلردی کیدرك بعض موانع
ظهوریله بوعادت ترك اولنوب هردولت استماع دعاوی وفصل خصوم ایچون بر
طور ایله تعیین اوقات ایلدکلری معلوم . انتهی . بزینه صدده کله‌لم .

(١٠٠٣) سنهٔ هجریه سنده سلطان مراد ثالث ترك بزم فنا ایدوب کیتدی .
مغنیسا والیسی بولنان اوغلی محمد خان ثالث جلوس ایتدی . مزاج زمانه ده
پیدا اولان سوء استعداده مبنی اندن صکره شهزاده‌لرك ولایت وامارت ایله
طشره‌لره کوندرلمسی اصولی ترك ایدلدی .

نمچه محاربه‌لرنده سردار اکرملر مظفر اوله‌میوب طرف اسلامیانده آثار انهزام
رونما اولمغله بعض خیرخواهان دولت سلطان محمد ثالث حضرتلرینی جدامجدلری
سلطان سلیمان خان غازی حضرتلری کبی بالنفس موقع محاربه‌یه اظهار مهابت
بیورمغه سوق وتشویق ایدوب او دخی موافقت ایدرك اردوی ظفر ردیف
ایله بالنفس روم ایلی جانبنه تشریف بیوردقده اکری قلعه‌سی فتح وتسخیر
اولنمغله اکری فاتحی دیو شهرت بولدی . ومتعاقبا بر بیوك میدان محاربه‌سی
قازانلدی . شویله‌که علم ظفر توأم شریعت بیضایی پست وبیضهٔ اسلامی بتون
بتون شکست ایتمك واهمه‌سی اوزرینه المانیا ایمپراطوری اولان نمچه جاساری
ایله اوروپا دولتلری عقد پیوند اتفاق ایدرك حسابه کلمز وصحرالر الماز عساکردن
مرکب بر بیوك اردویی حدود دولت علیه‌یه طوغری سوق ایدوب اکری‌یه
قریب محله کلدکلری اکریده اردوی همایونه دهشت ویردکده مشاوره اولنوب
ترك محاربه ایتمك یاخود موکب همایون کیروده قالوبده اردوی همایون ایله سرعسکر
کیتمك کبی آرای سقیمه القا اولنمش ایسه ده خواجهٔ شهریاری سعدالدین افندی
ایله دیکر بعض ذوات شوق وغیرت ویره‌جك وشهریار انامك شجاعت موروثه‌سنی
اظهار ایتدیره‌جك سوزلر سویلدیکندن بالجمله عساکر ایله موکب همایون اردوی
اعدا اوزره واروب اوچ کون محاربات شدیده وقوعندن صکره اعدا غالب اوله‌رق
عساکر اسلامیه طاغلمش وعساکر اعدا اردوی همایون چادرلرینی یغمایه یایلمش

وحتی بعضیلری طناب خیمهٔ همایونه صارلمش ایکن خواجهٔ شهریاری ایله دیکر
بعض ذوات حضور همایونده طوروب صبر وثباته ترغیب ایدر . وپادشاه مشار الیه
حضرتلری دخی قطب عالم کبی مرکز استقرارده ثابت‌قدم اولور ایدی . بوحالده
آت اوغلانلری وآشجی مقوله‌لری وچادر بکجیلری غیرته کله‌رك یغمایه قویلمش
اولان عساکر اعدایی بالطه ولوبود امثالی اللرینه کچن آلات ایله ضرب ایتمکه واول
یغماکرانی اردودن طیشارو سورمکه باشلادیغی ودشمن بوزلدی صداسنی
ایشیدن عساکر اسلامیه کیرو دونوبده اعدایه هجوم ایلدیکی صره ده جغاله زاده
سنان پاشا پوصودن چیقوب اعدا اوزرینه صولت واقتحام ایتمکله دشمن اردوسی
بوزلمش واللی بیکدن زیاده‌سی قلیچدن کچورلمشدر .

اول وقعه‌ده فرار ایتمش اولنلر حقلرنده زیاده شدت کوستریله‌رك نیجه بیك
عسکرك تیمارلری رفع اولندی . بوفراریلر صکره اناطولی طرفنده تجمع ایدرك
جلالی عنوانیله دولته عصیان ایتمشلردر . قرنا ومقربین نفوذ یارشنه دوشوب
اوستریا محاربه‌لری ایسه ممتد اوله‌رق اناطولی جهتنه باقیله مدیغندن جلالی طائفه‌سی
تکثر ایدرك اناطولی‌یی تخریب وتالان ایتمشلردر .

سوء قرینلرك نافذ الکلام اولمسی وخوش امد کویانك یوز بولمسی حسبیله
(ان الله یأمرکم ان تؤدوا الامانات الی اهلها) امرینه امتثال اولنه میوب مصالح دولت
نااهللر اللرنده قالدی . ارتکاب وارتشا قپولری آچلدی . منصب ومأموریتلر
پاره ایله آلنوب صاتیلور اولدی . هرطرفده امور داخلیه اختلاله واردی استانبولده
دخی اختلال واغتشاش اماره‌لری بلوردی . حکمران خطهٔ ایران اولان شاه
عباس دخی بو احوالی فرصت اتخاذ ایدرك تجاوزاته باشلادی . (١٠١٢) تاریخنده
سلطان محمد ثالث حضرتلری داربقایه ارتحال ایله اوغلی سلطان احمد اول حضرتلری
جلوس ایلدی . شرق وغربه اردولر سوق ایتدی . خیلی مدت اصلاح امور معوجه
ایله اوغراشدی . نهایت اوستریالو ایله عقد مصالحه اولندقدنصکره بالاستقلال صدر
اعظم اولان قویوجی مراد پاشا اناطولی‌یه کچوب جلالی طائفه‌سنی قهر وتدمیر وآب
وتاب اقدام وهمت ایله ریاض دولتی خس وخاشاك اشقیادن تطهیر ایلمشدر .

سلطان احمد اول حضرتلری منتهای عمود نسبی اولوب (١٠٢٦) سنه سنده عازم
دار بقا اولدقده دولت علیه ده برنجی دفعه اوله‌رق برادری سلطان مصطفی اجلاس
اولندی ایسه ده مدت مدیده قفس نشین حبس وانزوا اولمق حسبیله اطوار
ومشواری عادات مألوفه‌یه منافی اولمغله اوچ آی اون کون صکره خلع اولنه‌رق
سلطان احمدك بیوك شهزاده‌سی سلطان عثمان خان ثانی اون درت یاشنده اولدیغی

حالده اجلاس اولندی . یك كنج اولدیغی حالده دولتك اصلاح احوالنه فوق العاده غیرت ایلدی . نه چاره كه ایشلر چغرندن چیقارلمش عسكرك مزاجی فاسد اولمش زوربالر میدان المش اولدیغندن درت سنه صكره در سعادتده ظهور ایدن اختلال عظیمده خلع ایله شهید ایدیله رك سلطان مصطفی تكرار اجلاس ایدلدی ایسه ده مقتضای حالی اوزره ینه امور سلطنت ایله مقید اوله مدیغندن (١٠٣٢) سنه سنده تكرار خلع ایله سلطان احمدك ایكنجی شهزاده سی سلطان مراد رابع اون ایكی یاشنده بولندیغی حالده اجلاس اولندی . بو قارغه شالقلر ایچنده اكثر قوانین اساسیهٔ دولته ضعف كلدیكی كبی طریق علمیه نك دخی نظام قدیمنه خلل كلمشدر .

الحاصل دولتك احوالی هر جهتله مختل اولدیغندن دولت علیه باشلوجه اصلاحاته محتاج اولوب حالبوكه دولتی اصلاح ایده جك دولتلولر دخی بو دائرهٔ اختلال واغتشاش ایچنده بولندقلرینه مبنی بو دائرهٔ فاسده نك ایچندن چیقوبده اصلاح امور ایتملری محال حكمنه كیرمشیدی . ایشته او صره لرده شاه عباس فرصت بولوب بغداد ودیكر بعض مواقعی استیلا ایلمشدر . استانبولده ایسه عسكر ایچنه اختلال دوشه رك زوربالر میدان آلمغله طرف سلطنتده اصلا نفوذ قالمامشیدی .

نهایت قهرمان بی مدافع مشار الیه سلطان مراد رابع حضرتلری یكیتلك چاغنه واصل اولدی زوربالری قهر وتدمیر ایله زمام دولتی ید اقتدارینه آلدی . قهوه یی وتوتونی شدیداً یساغ ایدوب كیزلوجه تریاكیلری تأدیب ایلمك بهانه سیله كیجه لری تبدیلا شهر استانبولی طولاشوب نیجه اشرایی اتلاف ایتدی . حالبوكه (المرء حریص علی مامنع) فحواسنجه خلقك قهوه وتوتونه حرص وانهماكی آرتدی .

استطراد

شرب دخان حقنده علما اختلاف ایدرك بعضیلری حرمته وبعضیلری كراهتنه وبعضیلری مباح اولمسنه قائل اولوب بعضیلر دخی علی العموم برطرفی قطع ایتمیه رك ایچنلرك حالنه نسبتله تفصیل ایتدیلر . شویله كه شرب دخان خصوصنده امزجهٔ ناس مختلف اولوب بعضیلرینه مضر اوله رق بعض علتلری دعوت ایدر اولمغله بو مقوله لر حقنده توتون ایچمك سم ییمك مثابه سنده اولوب وجودجه ضرری متحقق اولان شیئی استعمال دخی حرام اولدیغندن بونلره كوره توتون ایچمك

حرامدر . بعضیلره دخی بالعكس نافع اولوب حتی بعض علتلره دوا وتوتونی ترك ایتمكدن ناشی بعض كسانك بعض كونه خسته لكلره مبتلا اولدیغی منقولدر انلره كوره توتون برنوع دوا اولدیغندن استعمال ایتمامك خطادر . وبعضی ناسه طبا نفع وضرری اولمیوب انجق طبعا بعض فوائد جزئیه ملاحظه سیله ایچرلر ایشته بونلره كوره توتون ایچمك مباحدر . لكن بونلر دخی حد طبیعی یی تجاوز ایدوبده اسراف درجه سنه واردقلری حالده ینه حرام اولور . بو مباحثك تفاصیلی وهر برینك ادله وبراهینی عبد الغنی نابلسینك توتون حقنده تألیف ایلدیكی رساله سنده مسطور ومبسوطدر . هرنه حال ایسه اوته دنبرو توتون ایچمك انظار ابرارده چیركین كورنمشیكن صلحادن بعض ذوات دخی اكا مبتلا اوله كلمشدر . سمرقند علماسندن توتونه مبتلا غایت صالح برذات ایله ملاقاتمده ایشتدیكمزه كوره ماوراء النهر طرفلرنده توتون ایچمك قبایحدن معدود اولدیغی حالده سزك بوكا ابتلاكز نه اوله دیو سؤال ایتدیكمده فی الواقع دیار رومه بدایت ورودمده بو كیفیت نظرمده چركین كورینوردی . لكن كچوكلكدنبرو مألوف اولدیغم دیاره نسبتله استانبولك رطوبتی غالب اولدیغندن شدت نوازله وبعض كونه خسته لكلره دوچار اولدم وامر معالجه ده ناچار قالدم بعضیلر بونی صاغلق ویردكلرنده تجربه ایتدم فی الواقع بو خسته لكلری دافع وهر وجهله وجودمجه نافع بولدم واندن صكره استعمالنه مجبور اولدم دیو جواب ویردی .

مكهٔ مكرمه شرفاسندن عبد الشكور افندی لطائفدن اولمق اوزره تاریخنده برفقره تحریر ایدر . شویله كه مكه منلالرندن بری تنباكو ایچمكه مألوف اولوب نائبی دخی انی تحریم ایله ایچنلره بغض ایدرمش نائب مومی الیه ذی الحجه نك سكزنجی كونی منلا افندی یه افندم یارین عرفه كونی انشاءالله تنباكو ایچمكی ترك ایدرسكز سزه مخلصانه وخیر خواهانه بونی اخطار ایتمكی استحسان ایتدم دیدكده منلا افندی دخی بلكه شمدی احرامه كیردیكم آنده ترك ایلرم دیوب بونكله تنباكونك طیب نوعندن اولدیغنی ومحرم اولنلره طیب نوعنك حلال اولمدیغنی قصد ایدرك تهكم سیاقنده نائبنه جواب مسكت ویرمشدر . وبو مضمونده بعض فضلا بونظمی انشاد ایلمشدر .

* نظم *

* اشرب من التنباك واقصد به * تودیعه یامن غدا یحرم *

* فهو لاهل الذوق طیب ومن * احرم فالطیب له یحرم *

الحاصل توتون وتنباکو مجتهدلر عصرندن صکره ظهور ایتمکله بین العلما منازع فیه
بر مسئله اولمشدر . سلطان مراد رابع حضرتلری ایسه شرب دخانی یساغ ایدوب
بو بهانه ایله تبدیلا کزرکن نیجه زوربالری اعدام ایلمشدر .

پادشاه مشارالیه حضرتلری بوکبی وسیله‌لر ایله کروه اشقیایی قهر وتدمیر ایله زمام
حکومتی دست اقتدارینه الدقدن صکره اردوی همایون ایله جانب شرقه کیتمش
وبغدادی استخلاص ایله ایرانلولردن کرکی کبی اخذثار ایتمشدر . لکن اندنصکره
اختلال ینه عودت ایلمشدر . چونکه انك طنین انداز اقطار عالم اولان صیت
وصدای قهر وجلادتی وفاتندن صکره رفته رفته صماخ سرکشاندن زائل اولنجه
عالم ینه اسکی بیلدیکی کریوهٔ فساده متوجه ومائل ودولت علیه اولکیدن دها فنا
برحاله متحول اولمشدر .

وفاتی (١٠٤٩) تاریخنده اولوب یرینه جالس تخت سلطنت اولان برادری
سلطان ابراهیم خان ایسه عمی سلطان مصطفایه مشابه برحال وطورده اولمغله
امور سلطنت شونك بونك النده قالدی دولتك احوالی فوق‌العاده مختل ومشوش
واناطولی جهتنده شورش وعصیانلر ظاهر اولدی بوقارغشه‌لقلر ارەسنده برده
کرید سفری آچلدی . وندیکلو براکلیس یعنی بهکه سنجاغنه هجوم واقتحام
ایتدی سفینه‌لری دخی مدللو آطه‌سنی باصدقدن بشقه چناق‌قلعه بوغازینی قپاتدی .
آقدکزه چیقیله‌ماز اولدی . حالبوکه عسکریده انقیاد واطاعت وخزینه‌ده کفایت
اولمدیغندن بوحالاته همان نظر حیرت ایله باقیلوردی . چونکه عساکرك اختلالی
ونظامات داخلیه‌نك انحلالی حسبیله واردات دولت مجاریٔ صحیحه‌سنی دکشدرمش
وعروق ناسه دم فساد قارشمش اولدیغندن مزاج دولت سراپا رهین اختلال
اولمشیدی .

(١٠٥٨) سنه‌سنده خلق ایاقلاندی سوز ایاغه دوشدی . سلطان ابراهیم خلع
ویدی یاشنده اولان اوغلی سلطان محمد خان رابع اجلاس قلندی . اندن صکره
دخی دولت علیه سکز سنه قدر پك زیاده اختلال واغتشاش حالنده بولندی .

نهایت (١٠٦٦) سنه‌سنده کوپریلی محمد پاشا بالاستقلال صدر اعظم اولوب درحال
امور مالیه وعسکریه‌یی یولنه قویدی . ومزاج دولت کسب صحت ایلدی .
چونکه محمد پاشا صدارته کلدیکنده سنی طقسانه قریب برپیرناتوان ایکن عزمی
قوی ورأیی جوان اولمغله آز وقت ظرفنده جسم دولته یکیدن جان ویرمشدر .
شویله‌که برطرفدن تدابیر حکیمانه وحرکات دلیرانه ایله روضهٔ حکومتی سبزهٔ
بیکانه دن تطهیر وتخلیه ایله اوغراشه‌رق وبرطرفدن اوردی همایون ایله کاه

دشمندن اخذ انتقام ایچون اردل طاغلرنده وحدود سائره‌ده وکاه آقدکز یولنی
آچمق ایچون بوغاز بحر سفید طرفلرنده طولاشه‌رق بش سنه مدت صدارتنده
اصلاح امور دولته موفق اولمشدر .

وفاتنده اوغلی فاضل احمد پاشا صدر اعظم اولوب اودخی اکرچه پدرینك
عکسنه غایت کنج ایسه‌ده رأی وتدبیری پیرانه وهر برحرکتی عاقلانه اولوب
واون بش سنه مدت صدارتنده دولت علیه‌یه پك بیوك خدمتلر ایدوب مجدداً
کرید کبی بعض بقاع وقلاع ضمیمهٔ ممالك محروسه قلنمشدر .

الحاصل کوپریلیلرك اقدام وهمتلری ایله مقدما خرابه یوز طوتمش اولان دولت
علیه بردرجه‌یه قدر تعمیر واصلاح اولنه‌رق اسکی حالنی بولور کبی اولدیسه‌ده
اختلالات سابقه اثناسنده ادانی‌یوزه چیقه‌رق ونیجه‌نا اهللر ایش باشنه کچه‌رك اساس
دولته تزلزل کتورمش وحسن اخلاق ملته خلل ویرمش اولدقلرندن دور
سابقك نشئه‌سی تمامیله عودت ایتمامش وحتی پولتیقه‌جه ملتزم ومستحسن اولان
معامله بالمجامله اصولی بیله قالمامش ایدی . ازجمله سلطان سلیمان ردوسی فتح
ایدوب حکمدار بولنان (ویلیه دولیل آدام) حضورینه کتورلدکده اختیارلغنه
ترحم ایدرك کوزلری‌یاش ایله‌طولدیغی‌حالده‌بویله‌براختیار آدمی خانه‌سندن‌چیقاردیغمه
متأسفم دیه‌رك وکمال احترام ایله کمیلره ارکاب ایدرك سوی مطلوبنه بالارسال
پولتیقه‌جه برحسن مثال کوسترمش ایکن کریدك فتحنده محافظ بولنان جنرالك
ومعیتنده بولنان وندیك ضابطارینك اعدام اولنملری دور سابق ولاحقك
بینلرنده‌کی فرق وتفاوته دلیل کافیدر .

فاضل احمد پاشادن صکره صدر اعظم اولان قره مصطفی پاشا کوپریلی محمد
پاشانك تعلیمخانهٔ تربیه سندن چیقمش ومدت مدیده صدارت عظمی قائممقاملغی
ایتمش مشاهیروزرای‌سلطنت‌سنیه‌دن اولوب‌یدی‌سنه‌قدرممتداولان مدت صدارتنده
حسن اداریه موفق اولمشدر .

لکن مؤخراً نمچه اوزرینه سفر آچوب ویانه‌یی محاصره ایدرك فتحنی قوهٔ قریبه‌یه
کتورمش ایسه‌ده حدود اسلامیه ایله ویانه ارەسنده بولنان یانق قلعه‌سی نمچه‌لو
یدنده اوله‌رق دشمنی ارقه‌ده براغوبده‌ایلرو وارمق جائز اولمدیغی‌جهتله‌ابتدا قلعهٔ
مذکوره وحوالیسی فتح وتسخیر اولنوبده سنهٔ آتیه‌ده ویانه فتحنه ابتدار اولنمق
لازم ایکن مصطفی پاشا برسنه صکره اوله بیله‌جك املی برسنه اول حصوله کتورمك
سوداسیله طوغریدن طوغریه ویانه اوزرینه کیتمش وحدود اسلامیه دن خیلی
تباعدایتمش‌بولندیغندن ویانده‌اولان‌عساکرایسه‌کلیتلو اولدیغندن‌اردوی‌همایونده قحط

وغلا ظهوريله عساكره فتور كلوب بوصره ده برطرفدن دخی لهلولر نقض عهد ایدرك هجوم ایتمكله اردوی همایون منهزم وپریشان اوله رق دولت علیه یك چوق خساره اوغرامش اولدیغنه مبنی خصماسی بو خصوصلری سررشته ایدرك انی اعدام ایتدیردیلر .

اول وقتك مورخلری اكر قره مصطفی پاشا ابقا اولنسیدی سنهٔ آتیه ده تلافیٔ مافات وتدارك ضایعات ایلردی دیرلر . خصماسی ایسه شهباز شكسته بال بردخی اوج اعلایه پرواز ایله صید آمال ایده مز همان عسكره استمالت وسائره عبرت ایچون قتل اولنملیدر دیه رك اعدام ایتدیردیلر . لكن اویله بر وزیر غیورك یرینی كیم طوته بیله جكنی دوشونمدیلر یاخود اغراض ذاتیه ومنافع شخصیه لرینی مصالح دولته تقدیم ایله صداقت یوزنده خیانت ایلدیلر . وزیر مشارالیهك بحسب البشریه تعجیلی سببیله خطاسی اولسه دخی اعدامی دها بیوك خطا ایدی .

پروسیا قرالی مشهور فره دریقك جنراللرندن بریسی بالدفعات بوزلدقده عزل وتبدیل اولنمسنی كندوسنه اخطار ایتدكلرنده عزل ایتمیوب بوزیله بوزیله البته بوزمنك اصولنی اوكرنمشدر . اما بردیكری نصب اولنسه بوزمغی اوكرنجه اودخی بالدفعات بوزلمغه محتاج اولور دیمش . وفی الواقع جنرال مرقوم عاقبة الامر غالب اولمشدر .

قره مصطفی پاشا دخی ابقا اولنسیدی مورخلرك ادعاسی وجهله مظفریتی مأمول قوی ایدی . اندن صكره ایسه نیچه محاربه لری نیچه سنه لر سورینوب واثر مظفریت كوریله میوب یك فنا هزیمتلر وخاطرلره كلمدك فنالقلر ظهور ایتمشدر . چونكه هر سنه نیچه سفرینه اردولر چیقاریلوب عسكرده ثبات ومتانت قالمدیغنه واول اثناده اوروپا عسكری تنظیم اولنمش ایدوكنه مبنی سردار اكرملر موفق اوله میوب منهزماً عودت اولنه كلدیكندن وسلطان محمد رابع اكثریا صید وشكار ایله مشغول اوله رق مصالح ایله چندان مقیداولمدیغندن افكار عامه متغیر اوله رق واردو ایچنه اختلال دوشه رك زوربالر میدان بولمغله اردوی همایونك روم ایلیده مشتانشین اولمسی ایچون مكرراً فرمان عالی صادر اولمشیكن اردو خلقی طغیان ایدرك عودت واستانبوله تقربلرنده عرض ومحضر تقدیم ایله (١٠٩٩) سنه سی اوائلنده سلطان محمدی تختندن اینمكه مجبور ایتدكلرندن برادری سلطان سلیمان ثانی اجلاس اولندی .

واردونك استانبوله دخولنده سپاهیلر سلطان احمد میدانده ویكیچریلر ات میدانده چادرلر قوروب اجرای حكومته وایستدكلرینی عزل وتبدیل ونفی وتجریم ووزرایی قتل وتغریم كبی انواع فضاحته باشلادیلر . وبركون باب عالیی باصوب

صدر اعظم سیاوش پاشایی شهید ایلدیلر . فقط غیرةالله ظهور ایله مقهور اولدیلر . شویله كه بو وقعه اثناسنده بعض اشقیا بزاستان قربنده شرفادن بریسنك خانه سنی یغما ایتدكلرنده شریف مرقوم برصریقك اوچنه برمندیل آصوب مسلمان اولان سنجاق التنه كلسون دیو ندا ایتمكله خلق باشنه جمع اولوب وسائر طرفلرده دخی سنجاغ شریف چیقمش اوازه سی شیوع بولوب عامهٔ اهالی سرای همایونه جمع اولدقده شریفك سنجاغی سنجاغ شریف ظن اولنه رق خلقك بریكمسی اثر غیرت الهیه اولدیغی اكلاشلدیغندن درحال سنجاغ شریف دخی چیقاریله رق اشقیانك حقندن كلنمشدر .

لكن بو احوال اختلالیه اراسنده وندكلو موره ایالتنی آلدی . نمچه لو ایسه بلغراده قدر كلدی . وبعده ودین وفتح الاسلام ونیش قلعه لرینی وافلاق دیارینی استیلا ایتدی . وورعایادن بری دخی باشنه براز حیدود جمع ایدرك ونمچه لودن تاج یرینه برقالپاق كیه رك قومانوه قراللغی ادعاسیله خروج ایتدی . وكلای دولت بو وقایعدن بتون بتون دوچار حیرت اولوب عقد انجمن مشورت ایلدكلرنده بو سوء احوالك دها فنایی نتیجه ویره جكنی وفكر وتدبیرلرینك عقیم وسقیم ایدوكنی اعتراف واقرار ایدرك بوكا چاره وعلاج برمدبر وغیور وزیر دلیره تفویض امور ایتمكدر دیو قرار ویرملریله كوپریلی زاده مصطفی پاشایه مهر صدارت اعطا اولندی . بعضیلر سفر اوستی وزیر عزل اولنورمی دیو بوكا اعتراض ایتمشلر ایدی فی الواقع سفر اثناسنده وزیر عزل اولنماز لكن بویله برضرورت ظهور ایتدكده براهل تدبیر ارامقدن بشقه دخی چاره بولنماز . فقط بویله ایش بكنمز والندن دخی برایش كلمز كیمسه لر هر عصرده چوقدر . وذكر اولنان وقایع فجیعه دخی بومقوله افكار عقیمه وآرای سقیمه اصحابنك میدان بولملرندن حاصل اولمش نتایج وخیمه اولدیغنده شبهه یوقدر .

وزیر مشارالیه مقام صدارته كلدكده ابتدا مضایقهٔ مالیه دن ناشی تزیید واردات ایچون كمركلرجه وسائر امانات والتزاملرجه احداث اولنمش اولان بدع ومظالمی ووزرادن عیدیه هدایاسی كبی عادات ومراسمی رفع والغا ایله اصول عدلیه یه تشبث ایتدی . لكن خلق بوكا دخی اعتراض ایدوب بدع ظلمیه وواردات رسمیه ایله اداره ده مضایقه چكیلوركن بونلر دخی رفع اولندقدنصكره بو وزیر اقچه خصوصنده نه تدبیر ایده جك شمدی بونك صره سیمیدی دیرلر ایدی .

حالبوكه امور مسلمه دن اولدیغی اوزره دولتلرك واردات حقیقیه سی ثروت صحیحهٔ تبعه واهالی اوزرینه مؤسس اولان شیلر اولوب تزیید ایراد دولت تزاید سامان رعیت ایله حاصل اوله كلدیكندن اومقوله تضییق امتی وتقلیل زراعت

وتجارت وحرفتی موجب اولان تکالیف هر نقدر ابتداسنده بعض مرتبه خزینهٔ
دولته فائده ویرر کبی ظن اولنور ایسه ده پك آز مدتده ملك وتبعه‌یه مورث
اوله‌جغی ضجرت وضرورتدن ناشی خزینه‌نك اسکی وارداتنه دخی ایراث نقصان
ایلدیکندن ووزیر مشارالیه کمال فطانتی وحکمت شناسانغی جهتیله بودقیقه‌لری
بیلمش اولدیغندن اول امرده شو دیدیکمز قبیلدن بولنان بدع ظلمیه‌نك فائدهٔ
صوریه‌سندن فراغت ایدرك بونلری دفع ایله اکرچه ظاهر بینان زمانك قول
مجروحلرنجه واردات خزینه‌یه بر خیلی زیان کوسترمش اولوب فقط اصول عدلیه
اوزره تصرفات سائره‌دن بونك تمام بش قاتی واردات بولدقدن بشقه عدالت
ثمره‌سی اولمق اوزره بالجمله عسکر کندوسیله عزم سفر ایتمکه ازدل وجان راغب
وخواهشکر وعامهٔ عالمیانك حسن توجه وخیردعاسی کندویه بربیوك سرمایهٔ فوزوظفر
اولدی . لکن بواثناده برطاقم نا اهللرك مقننات وتعییناتی قطع اولنمش اولدیغندن
وزیر مشار الیه ینه خلقك لساندن خلاص بوله‌مدی . اما مشارالیه بویله سوزلره
احالهٔ سمع ایتمیه‌رك همان نظامات داخلیه‌یی تسویه ایتدکدنصکره اعدادن اخذ ثار
ایتمکه ابتدار ایتدی .

شویله که اولوقته قدر سنین عدیده دنبرو نمچه وله ووندك دولتلریله اوغراشیله
کلمشیکن روسیه دولتنك اوته دنبرو قریم خانلرینه ویره کلدیکی جزیه‌دن خلاصی
ایچون روسیه چاری اولوب دلی پترو دیو معروف اولان بیوك پترو دخی بوسنه
نقض عهد ایله حدود اسلامیه‌یه هجوم ایتمکین اولا وزیر مشار الیه انك اوزرینه
تاتار عسکرینی سوق وحواله ایتمکله روسیه عسکری منهزم وپریشان وبالجمله
طوپلری ومهمات سائره‌سی ضبط اولنه‌رق اردوسی غارت وتالان قلندی .

ووندك اوزرینه سوق ایتدیکی قوهٔ عسکریه دخی مظفر اوله‌رق اهل اسلامك
یوزی کولمکه باشلادی . کندوسی دخی اردوی همایون ایله نمچه اوزرینه
حرکت ایدرك ابتدا شهر کویندن بدأ ایله نیش قلعه‌سنك وبلغراده وارنجه قلاع
وبقاع سائره‌نك وسمندره قلعه‌سنك وصکره بلغراد قلعه‌سنك فتحیله نائل فوز
وظفر وطونه اوزرنده ترتیب ایتمش اولدیغی دونمای همایون ایله ودین قلعه‌سنك
استردادی دخی اول اثناده میسر واردل طرفلرینه سوق ایتدیکی فرقهٔ عسکریه
دخی منصور ومظفر اولمغله بونجه سنه‌لر دنبرو ملت اسلامیه‌یه عارض اولان
اکدار کوناکون بمنه تعالی مبدل صفای درون اولدی .

بواثناده سلطان سلیمان خان ثانی حضرتلری ادرنه‌ده اوطوروب اطرافه احالهٔ
انظار وبونجه سنه‌لر دنبرو دولت علیه‌سنه عارض اولان انهزام وانکسار

اوزرینه تجرع غصص واکدار ایتمکده ایکن بواخبار سارّه ایله ممنون
ومسرور اوله‌رق استانبوله کلوب کمال صفا ومسرتله سریر آرای سطوت
وسلطنت اولمش ومؤخراً سردار مشار الیه دخی منصور ومظفر اوله‌رق اردوی
همایون ایله عودت ایدوب درسعادته وصول بولمش ایدی .

وزیر مشار الیه اول قیش دخی استانبولده اصول عدلیه‌یه واحکام شرعیه‌یه
توفیق حرکات ایله امرار اوقات ایتدی . لکن بیع وشرا حسن رضا ایله اولور
اکا مداخله جائز اولماز دیوب وبونجه معظمات امور دولت ایله مشغولیت اراسنده
نرخ واسعاره صرف افکار ایتمکه وقت بوله‌میوب بویله جزئیات امور ایله تقید
ایتمدیکندن ینه خلقك سنك طعننه نشانه اولمشیدی . سبحان الله بوقدر امور
جسیمه وفتوحات عظیمه‌نك عهده‌سندن کلوبده برسنه ظرفنده رکوعه وارمش
اولان بربنانك قیام واستحکامنه سبب اولان بویله بر وزیر بنامه لحنه ومرجمك
نرخنه باقمیور دیو سنك انداز دخل واعتراض اولمق نه بیوك انصافسزلقدر .

هرنه حال ایسه وزیر مشار الیه بومقوله قیل وقاله احالهٔ سمع ایتمیه‌رك اول قیش
دخی اصول عدلیه وتدابیر حکمیه اوزره خزینهٔ جلیله‌یه برچوق واردات صحیحه
بولوب اول بهارده ینه شهریار انام ادرنه‌یه وسردار بنام دخی اردوی همایون
ایله بلغراد جانبنه عزیمت بیوردیلر .

لکن سلطان سلیمان ثانی حضرتلرینك عمری آخر اولمغله (١١٠٢) سنه‌سنده
ادرنه‌ده ختم شهنامهٔ حیات ایدوب برادری سلطان احمد خان ثانی جلوس ایتدی .
اول اثناده صدر اعظم مصطفی پاشا دخی بلغراد جانبنده واقع میدان محاربه‌سنده
قورشون ایله اوریلوب شهید اولدی .

اندن صکره ینه بعض احوال مکدره ظهور ایتمکه ووکلا وقرنا بیننه نفسانیت
کیرمکه باشلادی . حتی دفتردار جانبی احمد افندی مال میریدن اقچه سکدرمز
واصلا کذب ومداهنه بیلمز برذات اولدیغندن بعض مقربینی کوجندرمش اولمسیله
عزل ایله یرینه آیقیریدن بری کتوریلوب دفتردار نصب اولندقده افندیٔ مشارالیه
خزینه‌جه معتمد وملتزم برذات اولدیغندن صدر اعظم بولنان حاجی علی پاشا
ابقاسنه خیلی سعی ایتمشیکن چاره بوله مامغله حضور همایونده خطوب جسیمهٔ
صدارتدن استعفا ومهر همایونی تسلیم ایله تقاعد اختیار ایتمشیدی .

سلطان احمد خان ثانی حضرتلری دخی (١١٠٦) سنه‌سنده وداع عالم فانی ایدوب
سلطان محمد خان رابعك اوغلی اولان سلطان مصطفی خان ثانی حضرتلری جالس
سریر سلطانی اولدقده ایکی سنه موکب همایون ایله روم ایلی‌یه چیقوب بالذات نمچه اوزرینه

سفر ایدوب ایکی دفعه سنده دخی فتوحات جلیله ومظفریت کامله‌یه مظهر اولمش
وبرنجی سنه‌سنده روسیه‌لو کلوب ازاق قلعه‌سنی محاصره ایتدکده اوزرینه تاتار
خان مأمور اوله‌رق روسیه عسکرینی منهزم وپریشان ایتمش ایدی . لکن ایکنجی
سنه‌سنده یعنی (١١٠٨) سنهٔ هجریه‌سنده دخی روسیه عساکری کلوب ازاق
قلعه‌سنی استیلا ایتدی . وبرسنه صکره وزرا وارکان اردو بیننده اولان غرض
ونفاق آثارندن اولمق اوزره نیجه محاربه‌سنده دخی جانب اسلامیانده هزیمت
وانکسار وقوعبولدی .

بناءً علیه کوپریلیلردن عموجه زاده حسین پاشایه مهر صدارت اعطا اولندقده
اکرچه بو حالاته نظراً اختیار صلح ایله برمدت اقامت واستراحت دولت علیه‌جه
تدبیر حسن عد اولنمش ایسه‌ده (حاضر اول جنکه اکر صلح وصلاح استر ایسه‌ك)
مؤداسنجه صدر مشار الیه سنهٔ آتیه‌ده اعدادن اخذ انتقام ایچون سنین سابقه‌دن
زیاده عسکر تدارك ایتمش وسنهٔ سابقه‌ده هزیمت اکرچه بزم طرفده واقع اولمش
ایسه‌ده نیچه‌لونك دخی یك چوق ضایعاتی اولدیغندن واون بش سنه‌یی متجاوز
محاربه‌لرك امتدادی حسبیله کندویه ضعف وفتور کلدیکندن صلحه راغب اولمشیکن
صدر مشار الیه استغنا ایدوب اردوی همایون ایله بلغراده قدر کیتمش ایدی .
لکن مؤخراً انکلتره وفلمنك دولتلری توسط ایتدکلرندن وبونجه سنه‌لردنبرو
درت طرفه اردولر سوق اولنه‌رق عسکر بیتاب وخزینه نایاب ومملکتلر خراب
اولمغله دولت علیه‌یه دخی یورغونلق کلوب بروجه محرر برمدت بسط بساط
سکونت واستراحته محتاج اولدیغندن صدر مشار الیه دخی صلحه راضی اولوب وقت
وحاله نظراً حسن صورتله مدت یسیره ظرفده .

* شعر *

* شکر خدارا که بلطف ازل * صلح وصفا شد زخصومت بدل *
* نادیٔ اقبال دیرین کهنه دیر * غلغله انداخت که الصلح خیر *

مؤداسنجه دول اربعه ایله امر مصالحه تمام اولدی . وبش سنه مدت صدارتنده
دولتی تدابیر حکیمانه ایله حسن اداره‌یه موفق اولوب جسم دولت حیات تازه
بولدی .

لکن مشار الیهك صیت شهرت واقبالنی شیخ الاسلام فیض الله افندی چکه‌میوب
مشار الیهك تکدر خاطرینی موجب حاللر وقوعه کتورمکه باشلادی . مشار الیه
ایسه غایت غیور بروزیر دلیر اولدیغندن بوکا طیانه‌میه‌رق نامزاج اولوب برمدت
دیوانه وارمیوب نهایت مسند والای صدارتدن استعفا ایتدکده طرف پادشاهیدن

کندویه سندن خوشنودم لکن طلبکله تقاعده مساعده ایتدم دیو خط همایون
کلمشدر .

کوپریلی محمد پاشانك اصول تعلیم وتربیه‌سی بونده ختام بولمش واندن صکره فن
ادارهٔ دولت تحصیلی ایچون بشقه نسخه ومسلکلر پیدا اولمشدر . چونکه
فیض الله افندی خواجهٔ شهریاری بولنمغله پادشاه انام حضرتلری حق تعلیمی
ادا ایچون کندویه توجه کلی ومیل تام بیورمش ایدی . افندیٔ مشار الیه ایسه
اوغلنه مشیخت پایه‌سی ویرمك وبالجمله اولاد ومنسوباتنی مراتب علیه‌یه ایرشدرمك
ونفوذ حکومتی وجمیع منافع دولتی کندویه واولاد واتباعنه حصر ایتمك کبی
اسلاف علمادن صادر اولمیان وعلمای اعلامه یاقشدیریله‌میان فوق العاده وحد
لایقندن زیاده اطوار وحرکاته تصدی ایدوب بومثللو حالاتی ایسه خلق بروقده
چکه‌میه‌جکندن بشقه حسین پاشانی مصلحتدن ال چکمکه مجبور ایتمسی دخی اکثر مدیران
دولت ومدبران امور سلطنتك کندوسندن یوز چویرمه‌سنه بر بشقه‌جه سببیت ویردیکندن
نهایت (١١١٥) سنه‌سنده ادرنه وقعه‌سی کبی دولت علیه‌ده کورلمدك وایشیدلمدك
برحادثهٔ فجیعه ظهورینه سبب اولدی . واکرچه خیر خواهانی طرفندن کندویه
وخصوصیله اوغلنه مقدمجه نصیحت یوزنده بعض مرتبه تبدیل حال ایتملری
سویلنمش ایسه‌ده فرط اقبال کندولرینی اغفال ایتدیکندن حق کو وخیر
خواهلرك سرد وبیان ایتدیکی مقدمات معقوله‌یی اصغا ایده‌میوب بویله برسوء
نتیجه ایله هم کندیلرینه ایتدیلر وهمده ولی نعمتلرینك باشنی بلایه اوغرادوب
کیتدیلر . جناب حق جمله‌یی افراط اقبالك وخامت مآلندن وتفریط ادبارك سوء
حالندن مصون بیورسون .

بوفتنهٔ عظیمه اوزرینه سلطان مصطفای ثانی حضرتلری غائلهٔ سلطنتدن فراغت ایله
اختیار عزلت ایدرك برادری سلطان احمد خان ثالث حضرتلری مربع نشین
سریر سلطنت اولوب برمدت ریاض دولتی سبزهٔ بیکانه‌دن تطهیر وبنیان حکومتی
ترصین وتعمیر ایله اوغراشه‌رق دولت علیه‌یه ایجه قوت وانتظام ویردکدنصکره
روسیه واسوج وقوعاتی ظهوره کلمکه باشلادی .

شویله‌که روسیه چاری مشهور بیوك پترو مقدمجه دولت علیه ایله له ونیچه
وونديك دولتلری بیننده سنین عدیده دنبرو ممتد اولان محاربه‌لری فرصت اتخاذ
ایدرك برسنه اقدم قریم جانبنه سوق ایتمش اولدیغی اردوسی بروجه سابق منهزم
وپریشان اولمشیکن بوسنه غالب کلوب ازاق قلعه‌سنی استیلا ایتمشیدی . بعده
اسوج دولتنك دانیمارقه وله دولتلریله حرب اوزره بولندیغنی فرصت اتخاذ ایدرك

اسوجه اعلان حرب ایلدی . اسوج قرالی اولوب اهل اسلام بیننده تیمور باش دیو معروف اولان اون ایکنجی قارلوس غایت مدبر و بهادر برحکمدار اولمغله بالدفعات خصماسنه غلبه ایتمش و پترویی تختندن تنزیل ایتمه درجه‌سنه کتورمش ایسه‌ده پترو اصلا فتور کتورمیوب محاربه‌ده دوام ایدرك نهایت لهستانك حدودنده دولت علیه‌یه جوار اولان طرفلرنده نائل غلبه اولمغله اسوج قرالی قید اسره کرفتار اولمغه بررمق قالمشیکن کهف الامان تاجداران اولان دولت علیه‌یه التجا ضمننده بندره فرار ایله دخیل دوشمکین اسوج ممالکنده اختلاللر ظهور ایتمکله بحر بالطق ساحلنده اولان اسوج ممالکنك برجسیم قطعه‌سی روسیه‌لو یدینه کچدی .

محاربهٔ مزبوره اثناسنده اسوج عسکرینی تعقیب ایدن روسیه عساکری حدود خاقانیه‌دن بعض مواقعه تجاوز ایلمش ایدوکندن وروسیه‌لونك نیتی دولت علیه حقنده دخی مضر اولدیغی تیمور باش پیدرپی دولت علیه‌یه اخطار ایتمکده بولندیغندن دولت علیه دخی روسیه‌یه اعلان حرب ایتمکین صدر اعظم وسردار اکرم اولان بالطه‌جی محمد پاشا طونه اوزرینه کوپری قوروب ایساقچی طرفندن بسارابیا ایالتنه کچدکده اکرچه روسیه اردوسی مقدمجه پروت نهرینی کچوب بغدان طوپراغنده پروت کناریله طونه ساحلنه طوغری ایتمکده بولنمش ایسه‌ده سردار اکرم انی قید ایتمیه‌رك اوته طرفده پروت کناریله یوقارویه طوغری حرکته دوام ایدوب وحتی ایکی اردو بربرینه محاذی کلدکده دخی توقف ایتمیوب تا فالجی کچیدینه واردقده روسیه اردوسنك ارقه‌سنی المق اوزره پروتك صاغ طرفنه کذار وعبوره ابتدار ایتمکله عبورینه مانع اولمق اوزره پترو کچید باشنه برفرقهٔ عسکریه سوق ایدوب اکر منعه مقتدر اولماز ایسه کوپری انشاسی برقاچ کونه محتاج اولور . وکندو اردوکاهی کچیدمحلنه آلتی یدی ساعت قدر اولدیغندن اردوی همایون پروتی کچدیکی حالده برقاچ کون کندویه نظام ویردکدن صکره مقابله‌سنه حاضر اوله‌بیلور زعمنده بولنمش ایدی .

عساکر اسلامیه ایسه درحال کندولرینی صویه آته‌رق پروتی کچوب قارشوده اولان روسیه فرقه‌سنی قاچرمش اولمغله درحال اوکیجه اوچ محلدن کوپریلر انشا وعلی السحر برخیلی عسکر امرار اولنه‌رق مذکور فرقهٔ عسکریه‌یی بتون بتون منهزم ایدوب اردولرینه قدر سورمشلر ایدی . فرداسی علی العموم اردوی همایون کچوب واویقوسزلغه باقیه‌رق التی ساعت یول یورویوب وقت عصرده روسیه اردوسنه ملاقی اولدقده یول یورغنلغنه دخی باقیوب عساکر اسلامیه همان آیاقلری توزیله دشمن اوزرینه هجوم ایتدکلرنده پترو بش التی کون

صکره وقوعنی تخمین ایتدیکی بلایه برکون ظرفده اوغرایجه نه‌یاپه‌جغنی شاشیروب روسیه عساکری مغلوب ومنهزم اوله‌رق فراره قرار ویرمش ایسه‌ده برطرفی صو اولوب طرف آخرینی دخی قریم خانی المش اولدیغنـدن بولندیغی یرده محصور قالمش وطلب امان ایله غایت مغلوبیت حالنده رجای صلحه مجبور اولمش وحتی بومحصوریتنده روسیه عساکری آغاج قبوقلرینی یمش اولدقلری صکره‌دن ثبوت بولمش ایدی . بوحالده هرنه طلب اولنور ایسه قبول ایده‌جکنی بیان ایله سردار اکرمدن صلح وامان استدعا ایتدیکنده له دولتنه مداخله ایتمامك وازاق قلعه‌سنی دولتعلیه‌یه رد ایتمك وحدودده بنا ایتمش اولدیغی قلعه‌لری کذلك دولتعلیه‌یه ویرمك واستانبولده ایلچیسی اوتوردمیوب عنوانی سائر قراللردن دون اعتبار اولنمق کبی برحکمدارك قبول ایده‌میه‌جکی شروط شاقه‌یه ربط ایله سردار اکرم دخی صلحه رضا ویروب پترو ناچار بوتکالیف عنیفه‌یی قبول ایدرك اولوجهله عقد مصالحه ایتمش وبالطه‌جی وزیرك بیورلدیسیله مملکتی جانبنه کیتمشدر . مذکور بیورلدینك صورتی زیرده (٦) رقمیله قید اولنور .

سردار مشارالیه غایت عیار وخرده‌کار بروزیر اولوب حتی مقدما نیجه دسیسه‌لر ایله صدر اعظم اولمش ایکن سلطان احمد خان حضرتلری حقیقت حاله واقف اولدقده کندوسندن یوز چویروب عزل ایتمشیدی . مؤخراً اسوج وروسیه وقوعاتی ظهوره کله‌رك حسب المصلحه دفعهٔ ثانیه اولمق اوزره مقام صدارته کتوریلوب فی الواقع ایشه یرامش وپترو کبی بردسیسه کاره غالب کلمشدر . وروسیه اردوسنی بتون بتون محو ایده‌بیله‌جك ایکن بوصلحه رضاسی مأیوس اولان دشمنك اوزرینه کیتمك مناسب اولمیوب حاضر بوقدر غلبه صورتی یوز کوسترمشیکن بوکا قناعت لازمهٔ قاعدهٔ حزم واحتیاط وشعار مروت اولمق مطالعه‌سنه مبنیدر . لکن بعض مورخین بونی کندوسنك غفلتنه ویررلر هرنه حال ایسه استانبولده بولنان ارکان دولت ومقربان سلطنت کندودن امین اولمدقلرندن بویله فرصت اله کیرمش وروسیه اردوسی بتون بتون امحا اولنه‌بیله‌جك صورته کلمش ایکن صدر اعظم روسیه‌لودن رشوت آله‌رق صلحه رضا ویردی دیو عزلنه سعی ایتمشلر ایدی . لکن سلطان احمد خان حضرتلری بویله غزاده بولنمش وزیرك تلطیفی لازمه‌دن ایکن عزلی مناسب دکلدر دیو رد ایتمکله خیال وخاطره کلمدك افترالر علاوه ایدرك نهایت استانبوله کلمدن عزل ونفی ایتدیردیلر . واکرچه بوافترالردن بریء الذمه ایسه‌ده اولکی صدارتنده کندوسی دخی سائرینه نیجه دسیسه‌لر ایتمش اولدیغندن (الجزاء من جنس العمل) سری ظاهر اولدی .

هرنه حال ایسه بالاده بیان اولنان واون بش سنه‌دن زیاده ممتد اولان محاربه‌لرده
دولت علیه زیاده خساردیده اولدیغی حالده بومظفریت ایله اعلای نام وشان ایتمشدر .
اندنصکره کلان صدراعظملرك عدم موفقیتیله صیق صیق عزل اولنه‌رق نهایت
داماد علی پاشا مقام صدارته کلوب دولته حسن نظام ویردکدن صکره قره طاغ
رعایاسی عصیان ایتمکله اوزرلرینه عسکر سوقیله تأدیب وتربیه ایتمشیدی .

متعاقبا وندیك محاربه‌سی ظهور ایتدکده بالذات اردی همایون ایله کیدوب
استندیل وکوردوس واانابولی وقستل کبی نیجه قلاع وبقاعی فتح وتسخیر ایدرك
مظفریت کامله ایله درسعادته عودت ایتدی . سنهٔ آتیه اول بهارنده دخی بتون
بتون وندیك دولتنی امحا ایتمك نیتیله درسعادتدن حرکت ایتمشیدی . لکن سنهٔ
سابقه‌ده اولان فتوحاتنه نسبتله بوسنه فی‌الواقع وندیکی امحا ایده‌بیله‌جکنی نمچه‌لو
جزم ایله بوصورتده وندیك کورفزی بتون بتون دولت علیه النه کچه‌رك نمچه
اوزرینه سفر وقوعی تقدیرنده ارتق بلغراد وطمشوار یولندن کیدلمکه حاجت
قالمیوب وندیك کورفزندن سهولتله مهمات وذخائر ارسال اولنه‌بیله‌جکندن
بوتقدیرجه نمچه حکومتی بتون بتون تهلکه‌یه دوچار اوله‌جغنی بیلوب درحال
وندیك سفرندن فراغت اولنمسنی تکلیف وفراغت اولنمدیغی حالده اعلان
حرب ایده‌جکنی تقریر ایتدیکندن نمچه‌لونك بووضعی سردار اکرمه آغر
کلمکله عنان عزیمتی وندیك سفرندن صرف ایله نمچه اوزرینه حرکت ایتمشیدی .
لکن کتخداسی بدخوی ونادان برآدم اولوب عساکره بدمعامله‌لر ایتمسندن
وبعض ارکانك سوء رویتیله عدم متانتندن ناشی نمچه محاربه‌سنده اردوی همایون
منهزم وسردار مشارالیه دخی آلتندن قورشون ایله اوریله‌رق شهیداً دارعقبایه
عازم اولدی .

وزیر مشارالیه غایت عاقل ومدبر وعادل وبهادر اولوب تسویهٔ مصالح جمهوره
وضبط وربط اموره الحق پك کوزل موفق اولمش ومدت قلیله‌ده وزرادن
برینه نصیب اولمیان فتوحاته ظفر بولمش ایدی . وهمتی دها عالی ایدی . اما
فلك مساعد اولمدی . لکن اندن مقدم اصول ونظام دولت مختل اوله‌رق حتی
طریق علمیه‌نك نظامی دخی خلل پذیر اولمش وهله طریق قضا بتون بتون
نااهللر النه کیرمش اولدیغندن ووزیر مشارالیه ایسه حسب وشفاعته باقمیوب
هرخصوصده ذات ولیاقته نظر ایتدیکندن نظامات سائره اثناسنده طریق علمیه‌یه
دخی نظام ویروب اهل علم وکمالك قدرینی ترفیع ایتمش وحتی مدرسیندن برینی
فوق‌العاده اوله‌رق مجرد فضل وکماله بناءً نشانجی ایتدیرمش ایدی . وارتشایی

وبلکه رشوته قریب اولان هدایایی یساغ ایتمشیدی . بناءً علیه مجرد منافع
ذاتیه‌سنه دوشوبده مصالح دولتی دوشنمیان پك چوق کیمسه‌لر کندودن ممنون
دکللر ایدی .

بعض مورخلر یازارلرکه مدت یسیره‌ده فتوحات کثیره سلاطین عظام ایچنده
یاوز سلطان سلیم حضرتلرینه ووزرای بنام ایچنده دخی داماد علی پاشایه میسر
اولمشدر . لکن شهریار مشارالیه حضرتلرندن عالم نصل لرزان ایدیسه‌لر سردار
مشارالیهدن دخی خلق امین اوله‌میوب وفاتنده پك چوق کیمسه‌لر اظهار
ممنونیت ایدرك وزیر اولدی . اردو بوزلدی ایسه بزده تحصیل امنیت ایتدك
وقتیله اعدادن دخی اخذ انتقام اولنور دیرلر . ولکن آله‌جق قنغی وزیر
اوله‌بیله‌جکنی دوشنمزلر ایدی . نظام دولته خلل وطبایع ملته کسل کلدکده
بویله غیور ومقدم ذواتك سویلمه‌مسی امر طبیعیدر .

اندنصکره نمچه اوزرینه تعیین اولنان سردار اکرملرك عدم موفقیتی وعساکر
اسلامك ثبات وغیرتسزلکی حسبیله طرف اسلامیانده کوندن کونه صورت
مغلوبیت تزاید بوله‌رق واردوده درلو فساد واختلاللر ظاهر اوله‌رق نیجه یرلر
حتی طمشوار دخی نمچه النه کچدی . عسکرك بووجهله ثباتسزلغی معلوم اولوب
بویله نظامسز عسکرله محاربه ممکن اوله‌میه‌جغنه ونمچه‌لو دخی صلحه طالب
اولدیغنه بناءً شمدی مصالحه اولسون وعسکره حسن نظام ویرلسونده صکره
اعدادن انتقام النسون دیو رکاب همایون قائممقامی بولنان داماد ابراهیم پاشا صالح
طرفنی ترجیح ایتمش ایسه‌ده عسکری طاقمی کندی قباحتلرینی ستر ایتمك ایچون
قباحت شونده ایدی یوق بونده ایدی یوقسه بز شویله ایدردك هیچ اوکوزل
طمشوار اعدایه براغیلورمی دیه‌رك عالمه ولوله ویردکلرندن وطریق علمیه
اصحابی دخی صلحه بووجهله میل وتهالکمزی اعدا کوردکجه ضعفمزه حمل ایدر
دیوب سائرلری دخی بورأیه اتباع ایتدکلرندن ابراهیم پاشا یالکنز قالمغله صلح
کلامی برطرف اوله‌رق ینه حربه مباشرت اولندی . لکن بودفعه دها زیاده
هزیمتلر وقوعه کله‌رك بلغراد دخی الدن کیتدی . اولوقت طمشوار ید اعداده
ایکن صلح نه دیمك دینلر بلغرادی بیله نمچه‌لویه ترك ایله مصالحه خصوصنده
ابراهیم پاشایه همزبان اولدیلر . ودرعقب ابراهیم پاشا صدراعظم اولوب
اولوجهله مصالحه اولندی . اما چه‌فائده هم بلغراد الدن کیتدی وهمده دولت
علیه‌یه بوقدر زیان ترتب ایتدی .

بعض مورخلر بوخصوصده ابراهیم پاشانك حرکتنی تحسین ایدر وبعضیلری

دخی ابراهیم پاشا هم داماد شهریاری وهمده نافذالکلم اولدیغی حالده مصالحه طرفنه زیاده میل وتهالك كوسترمكله اعدایی شمارتدیغندن نمچه دولتی هزار ناز واستغنا ایدرك بویله برفنا مصالحه‌یه كوچ حالله ارضا اولنه‌بیلدی . واكر بوطرفدن وقورانه طاورانیلوبده اظهار ثبات ومتانت اولنیدی دها اهون صورتله مصالحه ممكن اولوردی دیرلر .

هرنه‌حال ایسه ایش بومرتبه‌یه واروبده مغلوبانه صلح اولنه‌جق اولدیغی حالده معاهده‌جه البته بعض مرتبه زیان كوریله‌جكی مقرر اولوب ابراهیم پاشانك بونده جزئی برخفتی اولسه بیله پك بیوك قباحت اولمیوب شمدیلك صلح اولنسونده عسكره نظام ویرلسون دیو برسنه‌دنبرو ورد زبان ایتمش اولدیغی قولی صمیمی اولسه وعملنه مطابق كلسه ایدی جمله قصوری عفو اولنوردی . حالبوكه اون ایكی سنه‌دن متجاوز استقلال تام ایله مقام صدارتده بولنوب عسكره نظام ویرمك شویله طورسون دولتك اسكی اصول ونظامنی بیله مختل ایتدی . واسراف وسفاهتدن بشقه برشی دوشنمیوب هله عسكر ومحاربه سوزی عندنده كلمهٔ كفر كبی عد اولنوردی . والحاصل عمار ومدنیتك تفرعات وزحافاتندن اولان تكلفاته دوشوب بوامر اهمی محافظه ایلیه‌جك نظامات عسكریه‌یی وانی بسلیه‌جك ادارهٔ ملكیه‌یی دوشنمدی . نتكیم زیرده ایراد اولنه‌جق تفصیلاتدن معلوم اولور .

بوصلح اثناسنده بعض كرسی شیخلری ضادی ظا مخرجندن اوقومق لازمدر دیو دعوی ایدوب اكرچه بوخصوص مباحث علمیه‌دن معدود بركیفیت ایسه‌ده عوام ناس وجهلهٔ حفاظ بیننده نزاع وغوغا تكون ایتدیكندن وهركسك كوزی غوغادن اوركمش ایدوكندن بودعواده اولان شیخ افندیلرك كیمیسی نفی وكیمیسی تكدیر اولنه‌رق ضاد غوغاسی دخی باصلدی .

محاربهٔ مذكوره دولت علیه‌نك شاننه نقیصه ایراث ایتمش ومعلم عسكر تنظیم ایتمنك لزومنی كركی كبی اكلاتمشدر .

حالبوكه ابراهیم پاشا صدارته كلوبده امضای عهدنامهٔ مصالحه ایتدكده حرب داعیه‌سی كلیاً برطرف قلنوب سیف صارم غازیان نهادهٔ طاق نسیان وحرب لقردیسی یساغ وعالم اوداعیه‌لردن ایراغ وجوهر شمشیرك قدری شكسته ومكسور ووجههٔ صفا وموجهٔ صهبا ملتفت ومنظور اولدی . ودستگاه اسلحه یرینه كاركاه مینا وتعلیمخانهٔ عسكری‌یه بدل محل بمحل بزمگاه صفا قورلدی . روسیه‌لو ایسه دوربین امعان ایله بوحالاته نكران اولوب ابراهیم پاشانك ومنتسبی اولان رجال عصرك حرب لقردیسی مراقلرینه طوقنه‌جغنی جزم واذعان ایتمكله درحال

الچیسی استانبوله كلوب تكالیف عنیفه‌یه باشلادی . واكرچه اجوبهٔ مسكته ایراد اولنمش ایسه‌ده مسئلهٔ دولیه سیف صارم ایله قطع اولنه كلدیكندن ایراد اولنان براهین قطعیه برفائده‌یی منتج اولمیوب الچی نهایت پروت سنه‌سی بزمغلوباً ومجبوراً صلح اولوب قدرمز شكست وقرالمزك عنوانی سائرلردن پست اولدی تجدید صلح اولنمازسه نقض عهد ایده‌جكمز مقرردر دیمسیله مجرد دفع غائله ایچون استانبولده روسیه سفیری اوتورمسنه وقراللرینك نامی سائر قراللر عنوانیله معنون اولمسنه وسائر بالجمله مطالبنه مساعده اولنوب یالكز لهه مداخله ایتمامسی خصوصنه برپارچه طیانیلور كبی اولدیسه‌ده روسیه ایلچیسی بزم لهه مداخله ودخولمز مجرد دولت علیه‌یه اولان دوستلغمزه مبنیدر . زیرا له جمهوری سربست وقراللری اولان نعاقرانه خصمدرلر . لكن باشلو باشلرینه قالور ایسه باشه چیقه‌میوب قرال مذكور طوعاً وكرهاً انلری تحت اطاعت وانقیاده كتوروبده استقلال كسب ایتدیكی حالده حدود خاقانیه‌یه جوار اولمسی حسبیله دولت علیه حقنده مضر اولور . وبز لهه دخول ایله حسن انتظام ویردكدن صكره چوق طورمیوب چیقارز دیدكده برصبی نابالغك قانع اوله‌میه‌جغی بویله برطاقم اعذار واهیه‌یه قناعت اولنوب بوماده‌یه دخی مساعده اولندی . ونیجه جانلر تلف ایدیله‌رك وبونجه قانلر دوكیله‌رك قزانلمش اولان مواد عزیزه مجرد جام صفا دوكلسون دیو ترك وفدا قلندی . وروسیه‌لو مواد مذكوره‌نك هربری ایچون نیجه بیك عسكر تلف ایتمكه محتاج ایكن بوقدر موادی یالكز نقض عهد ایدرم لقردیسیله قزاندی . وعسكره نظام ویریلوبده صكره اعدادن انتقام آلنمق اوزره صلح اولنمشیكن نوایجاد آیین واویونلره دوشیلوب طبایع ناسده دخی تنپرورلك بلاسنه وسیر وسفاهت صفاسنه استعداد اولدیغندن هركس انواع سفاهت وملاهی‌یه دوزلدی . وعسكرك نظامی شویله طورسون خلق ایچنده مرعی اولان آداب واصول قدیمه وزوج ایله زوجه بیننده اولان روابط طبیعیه بیله بوزلدی . وانواع مرمردن مصنع طرحلر یاپیلوب وكونا كون لاله‌لر ایله تزیین اولنوب كیجه‌لرده قندیللر ایله طوناديله‌رق وقاپلومباغه‌لرك صرتنه شمعه‌لر یاقیلوب لاله‌زار ایچنه براغیله‌رق چراغان ترتیب اولنور . وابراهیم پاشا بشكطاش قربنده بنا ایتدیكی چراغان یالیسنه پادشاه انامی هرسنه دعوت ایدوب شهریار مشار الیه حضرتلری دخی هرسنه شهزادكان وسلاطین ایله برابر كیدوب سیر چراغان ایچون هفته‌لرجه اوراده بولنور . وبعضا دخی حلوا صحبتی ایچون پاشا قپوسنه كذلك تشریف ایدوب بش التی كون اكلنور ایدی . وكاغدخانه رجال

وكناره تقسيم اولنه‌رق التمش قدر قصرلر وبغچه‌لر تنظيم اولنوب قرق آغاجه
قدر آبادان اولمش وسعد آباد قصری بنا اولنوب چاغليان ترتيب وچراغان ايله
برزيب قلنمش ايدی . واكرچه شان وشوكت دولت عليه‌يه شايان اوله‌جق
وجهله سفرا واجانبه كوسترلمك اوزره شهريار انامه بويله برمحل فرحفزا لازم‌ايدی .
لكن كاغدخانه ده كی ملاهی وسفاهتلر دخی حدينی تجاوز ايتمشيدی .
انواع لاله تكثير ايدوب لاله وكل مضامينی وسعت بوله‌رق شعرايه بربيوك سرمايه
اولمش وشعر وانشا خيليجه رغبت بولمش ايدی . لكن لاله صوغانی بهايه
چيقه‌رق حتی محبوب تسميه اولنان لاله بشيوز التونه صاتلمغه باشلايوب مراقی
اولوبده ايدينه‌ميانلره داغ درون اولديغندن انواع لاله‌يه نرخ ويريله‌رك محبوب
لاله صوغاننك بيك غروشدن زياده‌يه صاتلمسی يساغ اولمش وبونرخ ماده‌سی
دستور العمل طوتلمق اوزره استانبول محكمه‌سنده سجله قيد ايتديرلمش اولديغی
كتب تواريخده مقيددر .
والحاصل استانبولك اك بيوك عالمی وذوق وصفاجه اك اعلی دور ودمی ايدی .
لكن نظام دولته خلل وطبع ملته كسل ويروب اول دورك خمارينی صكره كلنلر
چكديكندن اولوقده بولنان اسلافه صكره كلان اخلافك عشق اولسون ديمكه
يكده جانی ايستمز .
اول دور اثناسنده سفارتله عجمه كيدوب كلمش اولان دری افندينك افاده‌سنجه
بعض عجم عقلاسی ايرانك حالی يماندر . واكرچه ايچمزده مدبر وكاركذار
آدملر وار ايسه ده ميدان بوله‌ميوب فنالر يوز بولديغندن حال بويله كيدرسه ايكی
سنه‌يه قدر دولت صفويه‌نك زوالی بی اشتباهدر ديرلر ايمش . حالبوكه ايكی سنه‌يه
دخی وارميوب افغانيان ظهور وغلبه ايدرك اصفهانی استيلا ايتمرليه دولت
صفويه‌نك مضمحل اولديغی خبر النمغله مقدما دولت عليه تصرفنده بولنوبده
صكره دن عجم النه كچمش اولان بعض محللرك هنوز برصاحبی ظهور ايتمدن
ضبط اولنمسی مناسب كوريلوب همدان وكنجه وروان وشروان وكورجستان
كبی نيجه ايالات ضبط اولنمش ايسه ده وكلاده ايالات مزبوره‌نك امر محافظه‌لرينه
لازم كلان عسكر پرورلك صفتی اولمديغندن مؤخراً ايرانده نادر شاه ظهور ايدرك
كرك طرف دولت عليه‌دن وكرك روسيه‌لو طرفندن ضبط اولنان يرلری
استرداد ايتمكله بويولده اتلاف اولنمش اولان بونجه خزائن وعساكر بيهوده
يره كيتدكدن بشقه بوسفرلرله اناطولی دخی خراب اولديغندن ابراهيم پاشا
نادم وهركس متالم اولدی .

وبوسفرلر اثناسنده روسيه طرفندن دخی تحمل اولنماز تكليفلر وقوعه
كلوب حتی بردفعه روسيه‌يه اعلان حرب اوزرينه فاتحه اوقونمشيكن ينه
صلح طرفی ترجيح اولنه‌رق وخامتی صكره‌دن معلوم اولان نيجه مواد مكروهه
اوزرينه عقد معاهده اولنمش وبوتقريب ايله روسيه‌لولر دخی بحرخزر سواحلنه
يرلشمش ايدی . بعض مورخين بومصالحه‌ده ابراهيم پاشايه اعتراض ايدوب
اكر حرب اوزرينه ثبات ومداومت اولنيدی دولتعليه‌جه شانلو وفائده‌لو اولور
ايدی ديرلر . لكن اول دورك حال وطورينه نظراً مصالحه پك اصابت اولنمشدر .
والا بيك يوز سكسان ايكی سنه‌سی محاربه‌لرنده واقع اولان هزيمتلرك دها اولوقت
وقوعندن خوف اولنوردی . فی الواقع بوسفاهتلر ترك اولنوبده صحيحاً وتماميله
حرب يولنه كيدلمش اولسه نه اعلی اما بروجه مشروح اركان دولت قوری
دبدبه واحتشامه طالمش وسفها ميدان المش ودشمن ايسه كوندن كونه عسكرينه
نظام ويرمكده بولنمش ايكن حرب ايتمك بيوك خطا وخطر ايدی . بناءً عليه
ابراهيم پاشانك اولوقت صورت صلحی اله آلمسيچون اعتراض ايتمك حق وصواب
اولميوب اما بوقدر ذوق وسفاهته طالمسيچون هرنه دينلسه اعتراض بلاجوابدر .

بر طرفدن دخی نادر شاه تك طورميوب اوزرينه وارلمق ايجاب حالدن بولنمش
ايسه‌ده جزئی همتله دفع اولنه‌بيله‌جك بليه اولميوب اوزرينه برحركت جسيمه
لازم كلمش واركان دولت ايسه سرمست صهبای ذوق وصفا اولديغندن حركته
مجال قالمامش ايدی . شويله كه برمنوال محرر افغانيان ظهور ايله اصفهانی استيلا
وآخر شاهان صفويه اولان شاه حسين صفوی‌يی خلع ايتدكلرنده بغداد واليسی
احمد پاشا طرفندن شاه حسين مطالبه اولنمغله افغانيلر شاه مشار اليهك باشنی
كسوب بغداده ارسال ايله صفويه خاندانی سيوندرمشلر ايدی . لكن اصفهان
استيلاسنده شاه حسين اولادندن شاه طهماسب قزوين جانبنده بولنديغندن اول
طرفلرده تسلطن ايتديكی اثناده عسكريدن وافشار قبيله‌سندن نادر علی نام بهادر
ظهور ايله رفته رفته كسب نفوذ وقوت ايدوب شاه طهماسبك قپوجيلر
كتخدالغی خدمتنده بولنه‌رق افغانيانه غلبه ايله اصفهانك استخلاصنه سبب
اولديغندن نزد شاهده كسب نفوذ ايدرك اعتماد الدوله يعنی وكيل مطلق اولوب
ايرانی بتون بتون افغانيلردن تخليه ايتمك اوزره افغان اوزرينه حركت ايتديكی
اثناده شاه طهماسب دخی روان سرعسكری اولان حكيم اوغلی علی پاشا ايله
محاربه‌ده منهزم وبعده همدان صحراسنده دخی بغداد واليسی احمد پاشا ايله

محاربه ایتدکده کذلك مغلوب ومنهزم اولمغله صلحه طالب اولەرق کنجه وتفلیس
وروان وشروان دولت علیـەده وهمدان وکرمانشـاهان طهماسب یدنده قالمق
اوزره عقد مصالحه اولنمشیدی . لکن نادر علی بوصلحی بکنمیه رك بوبهانه ایله
شـاه طهماسبی خلع ایله سکز آیلق عبـاس نامنده اوغلنی تختـه اجلاس وچوق
کچمکسزین انی دخی خلع ایله خلعت شاهی‌یی کندی دوشنه الباس ایدوب بالجمله
ممـالك ایرانی قبضهٔ تسخیرینه آلمش وایالات مذکورەیه بغتـة استیلا ایتدکدن
صکره چونکه صلح لقردیسی اوزرینه اول طرفلرك امر محافظەسی ترك اولندیغندن
حدود خاقانیه‌یه تعرض ایتمکه باشـلامش ایدی . بناءً علیه بوکیفیت استانبولده
دخی درلو مقالات واراجیفه سبب اولدی . بوحالات مکدره‌یی کوروب بعض
خیر خواهان دولت ابراهیم پاشـانك اطوارینی جرح ایتمکه باشـلادی . خلق
ایسـه بومقوله شیلری هضم ایده‌میوب ناحق یره حبه‌یی قبه ایده کلمشـلر ایکن
بویله سر رشته‌لر اله کیردیکی حالده صوصمیه جقلری مقرر اولمغین اسلاف وزرا
عسکر تعلیمنـه خواهشکر ایکن بو وزیر اویونجی ترتیب وتنظیمنه دوشـدی .
وطرف سلطنتی دخی ذوق وصفایه آلشـدیردی . ومراتب دولت وخصوصیله
رتبـهٔ وزارت بزم رزمده اثبات لیـاقت ایدنلره ویریله کلمشیکن حلوا صحبتنه
ضمیمهٔ شـان وشهرت ایتدیردی . وعجمدن بوقدر یرلر آلنمشیکن ینه نادرشاهه
ویردی وبونجه اهل اسـلامی دشمن النده براقدی کبی هجویات وتفوهـات ایله
هریرده خفی وجلی ابراهیم پاشـانك فصلی سویلنور اولدی . ابراهیم پاشا دخی
حال فنـا اولدیغنی حس ایدرك نادر شاهك کوزینی قور قوتمق ایچون اسکداره
اوتاغ همایون قوردیروب عجم اوزرینه کیدیله‌جك اوازەسی نشر اولندی . لکن
کاه پادشـاه عجم سفرینه تشریف ایده‌جك وکاه یالکز صدر اعظم کیده‌جك دیو
بر مـدت وقت کچورلدکده بوتردد صورتلری عامه‌یه یأس کلی ویروب بعض
مفسد وبدخواهلر دخی آتش فتنه وفسـاده مروحه جنبان استعداد اولدقلرندن
(١١٤٣) سنەسی اوائلنده موکب همایون اسکدارده ایکن استانبولده فتنه وفساد
علولنمکه باشلادی .

ابراهیم پاشـانك بعض خیر خواهـانی ظهور وقعەدن اول اخطار کیفیته ابتدار
ایتمشلر ایسه ده ابراهیم پاشا طاقی سرمست می اقبـال اولوب حلویات مداهنه‌یی
نقل مجلس ایتمکه معتـاد اولدقلرندن بومقوله اخطارات خیر خواهانەدن تلخ کام
اولورلردی . حتی قریب وقعـەده بریسی کتخدا بکه کیدوب اطوار عالم فنـا
کورینه یور افکار عمومیه‌یی تحویل ایده بیله‌جك بعض تدابیره تشبث ایتسـه کز

دیدکده بووقتـده بویله شیلر لسـانه آلنور وخاطره کتور یلورمی دیو تکدیر
ایتمشیدی . بوجهتله هرکس برطرفه چکیلوب اشقیا سوقاقلره دوشدکده قولکزه
قوت دیرلر ایدی . وبعض اعاظم ارکان دولت خیلیجه مقدم خاکپای شاهانه‌یه
کیفیتی افاده ایتمشلر ایسەده ابراهیم پاشایه توجه شاهانه حددن افزون اولمق حسبیله
عزلنـه ظفر یاب اوله‌مدقلرندن مکدر ومحزون اولوب ناچار برطرفه چکیله‌رك
انلر دخی ظهور قضـا وقدره منتظرلر ایدی . بناءً علیه فسادك اوکی النه‌میوب
کیتدکجه مشـتد اولمغله واکرچه سنجاغ شریف دخی چیقارلمش ایسەده هرکس
ابراهیم پاشـانك حرکاتندن بروجه مشروح دلکیر بولندیغنـدن سنجاغ شریف
التنـه خلق تجمع ایتامکله نهایت سلطان احمد خان حضرتلری ابراهیم پاشـایی
وبعض منتسبلرینی قتل ایله اشقیایه ویردکدن بشقه کندوسی دخی مشغله سلطنتی
ترك ایله سلطان محمود اول حضرتلرینی تخت عالی بخت عثمانی‌یه اجلاس ایدوب
دفع غائلهٔ شروشورایتمکه مجبور اولدی والا سنجاغ شریف دکل برشریفك بیراغی
چیقمغله اهالی بریکه‌رك اشقیانك حقندن کلندیکی بالاده ذکر اولنمشدر .
والحاصل شاه طهماسب ایله عقد اولنـان مصالحهٔ مذکوره شاه طهماسبك زوالنه
بادی اولدیغی مثللو درسـعادتده دخی بو وقوعاتك ظهورینـه مؤدی اولدی .
وسلطان محمود خان حضرتلرینك جالس تخت سلطنت اولمسیله اورتالق سکونت
بولمش ایسـەده افراط دائمـا تفریطی دعوت ایده‌کلدیکی امور مجربەدن اولمغین
دور سـابقی امحا ایدن قوت که هیئت فسادك اجزاسی اولان اشقیادن عبارتدر .
انلر دخی حدی تجاوز ایله حرکات نامرضیه‌یه تشبث ایتدکلرندن دولت علیه
برمدت دخی انلرك دفع مضرتلریله اوغراشدی . حتی اشقیانك نصب کردەسی
اولان استانبول قاضیسی کندوپی بیلمز بر دیوانه اولمغله وقعه عقیبنده ویردیکی
اعلام بی مأل اوزره کاغد خانەده‌کی ریاض وقصور عالیه خاك ایله یکسان قلنەرق
انظـار یار واغیـارده بر بیوك رزالت کوسترلمشدر .

اول عصرده دولت علیه‌جه بریکی مدنیت یولنه کیدلمك وعسـاکر معلمه ترتیب
ایدلمك افکاری ظهور ایتمشیدی . لکن ایشك باشـندن باشلانمیوب قویروغندن
طوتلمش وبنانك تملنه باقلمیوب سقفك نقشنه اوزنلمش یعنی فرنکستانده منتشر
اولان فنون وصنایعك نشر وترویجنه همت اولنمق لازم کلورکن انهـار مدنیتك
کتوردیکی خس وخاشـاك اسراف وسفـاهته الدانلمش ایدی . اولوقت ایسه
استانبول خلقی پك متصلب ومتعصب اولدیغندن طبقهٔ علیاده بولنـان مأمورینك

بو رفتارندن نفرت ایدرك هر درلو محدثاتدن اورکمکه وطرز جدید اوزره
یاپیلان ابنیه‌یی بیله کریه کورمکه باشلامشلر ایدی .
الحاصل ابراهیم پاشانك ایام صدارتنده عصرك ایجاب ایلدیکی مدنیت یولنه کیدلمش
وحتی صنعت طباعت دخی درسعادتده اوزمان تأسیس ایدلمش ایسه ده افکار
عامه نك هضم ایده میه جکی مرتبه سفاهت یولی التزام ایدلمش اولدیغندن بر وجه
بالا بر فتنهٔ عظیمه ظهوریله استانبول هرج مرج اولوب نوظهور بنالربیله برطاقم
متعصبینك ایادیٔ غدر واعتسافیله هدم وامحا ایدیله رك استانبولك اول دورده‌کی
آثارندن یالکز صنعت طباعت قالوب صکره لری بر ارالق اکا دخی سکته کلمشیدی .
زیرا اول وقعه اوزرینه بتون بتون بر قوری تعصب یولنه کیدیلوب دولتعلیه
دخی زیرده بیان اولنه جغی وجهله ایران واوروپا سفرلریله مشغول اولدیغندن
خیلی مدت اویله شیلره باقیله مامشدر . شمدی فن طباعتك زمان اختراعیله
درسعادتده کیفیت تأسیسنی بیان ایده لم .

اِسْتِطْرَادْ

صنعت طباعت حقنده در

صناعت طبع وتمثیل ام مدنیت اطلاق اولنمغه شایان ومخترعات بشریه نك انفع
واعلاسی دینمکه جسبان بر فن جلیل عدیم العدیلدر . وزمانمزده اقوام اوروپا
وامریقانك مشاهد اولان صنایع متنوعه وترقیات عظیمه‌لرینك اساسی بو اولدیغی
جمله نك تسلیم کرده سیدر . بر کتابی ال یازوسیله استنساخ ایتمك نیجه زمانلره
ومصرفلره محتاج اولدیغندن بشقه مثلا اسرع کتابك اوچ آیده برنسخه‌سنی انجق
یازه بیله جکی بر کتابك بیك نسخه‌سنی یکرمی کون ظرفنده تمیز وخطاسز اوله‌رق
اکمال ایلدیکی جهتله انتشار علوم نافعه انجق بونکله حصول بولمشدر . وعلومك
انتشاری نیجه نیجه شیلرك یکیدن کشفنه وملل واقوامك بربرینی طانیمسنه والحاصل
انسانك انسان اولمسنه یعنی اکمال خصائص ومعارف انسانیه وایفای لوازم وطرائف
مدنیه ایدرك مستعد اولدیغی کمال ودرجه‌سنی بولمسنه سبب اولمشدر . ومقدملری
دخی کسب تمدن ایتمش اولان بعض ملتلرده فنون ومعارف ایلرولمشیکن اثرلری
منتشر اولمدیغندن کندولرینك انقراضیله ایچلرنده دوران ایدن معارف ومعلومات
دخی کأن لم یکن حکمنه کیرمشدر .

اما شمدی اشبو صنعت طبع وتمثیل ایله هر کتابك نسخ وفیره‌سی منتشر اولدیغندن
هر کوشه‌ده هرفندن اوراق وآثارعدیده بولنمغله صنعت مذکوره معارفك بوندن
صکره الی ماشاء الله بقاسنه امید قوی ویرمشدر . صنعت مذکوره‌نك موجدی
کیم اولدیغنده وابتدا قنغی شهرده ایجاد اولندیغنده مورخلر اختلاف ایتمشلردر .
هله ابتدا المانیاده (هس دارمشتاد) غران دوقه‌لغنك شهرلرندن (مایانس) نام
بلده ده (کوتنبورق) ایله (فوست) نام کیمسه لرك بالاشتراك انشا وکشاد
ایتدکلری طبعخانه ده میدانه چیقمش اولدیغی محققدر . فقط کوتنبورق صنعت
طبعی اولجه (ستراسبورق) نام بلده ده بولمش اولمسی ظن وتخمین اولندیغندن
حالا بو ایکی مملکت بو صنعتك کندوده ایجاد اولنمش اولمق ادعاسیله یکدیکره
رقیب ومعارض اولوب انجق ایکیسی دخی بونك اختراعنی کوتنبورغه اسناد
ایدرك ایکی طرفدن النان روایتلر دخی فن طبعك موجدی کوتنبورق اولدیغنده
شبهه براقمز .
چونکه کوتنبورغك فاملیاسی اصل زادکان کروهنه ملحق اولدیغی حالده بیك
درتیوز سنهٔ میلادیه سنده یعنی هجرت نبویه‌نك (٨٠٣) سنه سنده مایانسده تولد
ایلمش ایسه ده (٨٢٨) سنهٔ هجریه سنده ستراسبورق شهرنده بولنوب هجرتك
(٨٤٨) سنه سنه قدر اسمی ستراسبورق اهالیسندن اولمق اوزره مقید ومعدود
بولنمشدر . حتی سکز یوز قرق تاریخنده ستراسبورقده اندره دوریزن وسائر
بعض کیمسه‌لر ایله بعض حرف وصنایع خفیه اوزینه عقد شرکت ایتمش اولوب
مرقوم اندره دوریزن فوت اولمغله قرنداشی ژورژ دوریزن بالوراثه شرکت
ماده‌سنه داخل اولمق ادعاسنه ابتدار ایلمش و (٨٤٣) سنهٔ هجریه‌سنده لدی الترافع
اندره‌نك شرکتده اولان حقوقی برادری مرقوم ژورژه ویرلمك اوزره حکم
واعلام اولنمش ایدی . اشته صنعت طبع دخی ذکر اولنان صنایع خفیه‌ده داخل
اولمق اوزره ظن وتخمین اولندیغندن بوحالده صنعت مذکوره سکز یوز قرق تاریخ
هجریسنده ستراسبورقده ایجاد اولنمش اولمق لازم کلور . فقط ابتدا نه‌درلو یاپلمش
ونصل باصلمش اولدیغنه دائر معلومات صحیحه بولنه مامشدر . ظن عمومی‌یه کوره
کوتنبورق ابتدا آغاجدن مصنوع حروفات استعمال ایدرمش لکن طبع ایتدیکی
کتابلره هیچ بروقتده اسمنی وضع ایتمدیکندن مورخلر بیننده پك چوق اختلافلر
وقوعه کلمشدر .
(٨٤٧) سنه سنده کوتنبورق مایانس شهرنده طبعخانه ایجادینه مبادرت وفوست ایله
عقد شرکت ایلمش اولدیغی محقق اولوب قرق ایکی سطر تسمیه اولنان وکیمك

باصدیغی ونره ده باصلدیغی محرر اولمیان انجیل شریف بوطبعخانه ده مطبوع اولدیغی روایات عمومیه دندر . هله (٨٥٥) سنه سنده مشترك بولندقلرنده هیچ شبهه اولمیوب بریسی تخته اوزرنده حروفات حك ایله وایکنجیسی اوفق اوفق تخته‌لردن حروفات یاپمق ایله واوچنجیسی دوكمه حروفات ایله اولمق اوزره اوچ نوع باصمه ایجاد ایتمشلردر .
مرقوم فوست مایانسده متولد اولوب قویومجیلق صنعتیله مشغول اوله‌رق اصحاب ثروتدن اولمسیله فن طبعك اصل موجدی اولان مرقوم كوتنبورغه بعض روایته كوره اقچه وبعض روایته كوره صنعت ومهارتجه خیلی اعانه‌سی وقوعه كلمش اولوب انجق سكز یوز التمشده بینلرنده منازعه ظهور ایدرك فسخ شركت ایلدكلرنده فوستك ویرمش اولدیغی اقچه‌یه مقابل كوتنبورق شركتده اولان حصه سنی اكاترك ایتمكه مجبور اولدیغندن بعض ذواتك اعانه سیله دیكر برطبعخانه انشا ایدوب بعض كتابلر طبع ایلمش و (٨٧٣) تاریخنده مایانسده فوت اولمشدر .
امافوست برمنوال مشروح طبعخانه‌یی تماما قبض ایلدكدن صكره پتروس شوفرایله عقد شركت ایدرك مذكور طبعخانه‌یی ایشلتمكه باشلامشلرو (٨٦٢) سنهٔ هجریه سنده یعنی (١٤٥٧) سنهٔ عیسویه‌سی آغستوسنك (١٤) تاریخیله زبوری حاوی اولوب یسوتیه تسمیه اولنان مجلدی باصمشلردر . تاریخلو اوله‌رق اك ابتدا باصیلان كتاب بودر . مرقوم شوفر دارمشتاد كویلرندن (كرنس هایم) نام كویده تولد ایدوب یازیجلق ایله اشتغال ایدرك (٨٥٣) سنهٔ هجریه سنه قدر پارسده اقامت ایلمش وبعده مایانسه كلوب كوتنبورق ایله فوستك طبعخانه‌سنده استخدام اولنمش وصكره فوستك شریكی ودامادی اولمشدر . چونكه شوفرغایت زكی وبولوشلی برآدم اولوب كوتنبورق ایله فوستك طبعخانه سنده حروفی تمغا كبی یاپوبده طبع ایده كلمشلر ایكن شوفر اول تمغایی قالب یاپوبده انكله حروف دوكمكی ایجاد ایتمكله صنعت طبعی اواكمال ایتمش اولمغین بوایجادندن فوست زیاده ممنون ومحظوظ اوله‌رق كندویه شریك وقزینی ویروب داماد ایلمشدر . وبویكی حروف ایله مذكور طبعخانه‌ده ابتدا (٨٦٤) تاریخنده دوراندی نام مؤلفك كتابنیو (٦٥) ده قلماندیسی نظاماتنی و (٦٧) ده تاریخلو اولمق اوزره ایلك دفعه اوله‌رق لاتینجه تورات شریفی طبع ایتمشلردر . روایات مشروحه‌یه نظراً فن طبعك موجد اولی كوتنبورق ومكملی شوفراولوب لكن بعض مورخلر دیرلركه بوصنعتك مخترع وموجدی فلمنك شهرلرندن (هارلم) نام شهرلی (لوران قوستر) نام كیمسه اولوب انجق امریقا قطعه سنی كشف ایدن (قریستوف قولونب) نام سافر البحر یعنی سیاح ایكن اندن

صكره غلبه لقله اولطرفه سفرایدن آمریقه نسبت اولندیغی مثللو (لوران قوستر) ك دخی بووجهله نامی منسی اوله‌رق كوتنبورق ایله فوسته استاد اولنمشدر .
شویله‌كه مرقوم لوران قوستر بركون طاغده كزر ایكن آغاج قبوقلرندن برطاقم حرف شكللری یاپوب بونلرله بعض اشعار باصمش وصكره دامادیله برلكده چالیشه‌رق برنوع ثابت مركب دخی ایجاد ایدوب بركتاب طبع ایلمشدر . بعده اشكال حروفی قورشوندن وصكره دها طیانقلی اولمق ایچون قلایدن یاپوب وبرطاقم عمله تدارك ایدوب صنعت طبعی میدانه قویمش وفقط بونی عمله‌دن مكتوم طوتار ایمش اشته فوست بوعمله عدادندن معدود بولندیغی حالده بوسره اكاه اولمش ایسه ده كتم اسرار اوزره یمین ایتدیرلمش ایدی . لكن بركیجه استادی مرقوم لوران قوستر كلیساده ایكن فوست آلات طباعه‌یی الوب فرار وبرمدت (آمستردام) طرفلرنده ومحال سائره ده كشت وكذار ونهایت (مایانس) شهرنده قرار ایدوب (٨٤٦) سنهٔ هجریه سنده بلدهٔ مرقومه‌ده برقاچ كتاب باصمشدر . مؤخراً كوتنبورق وشوفر ایله عقد شركت ایدرك (٨٥٥) سنه سنده بوصنعته اشتغال ایتمشلردر .
بوروایته نظراً فن طبعك اصل موجدی لوران قوستر اوله‌رق كوتنبورق ایله فوست نشر واعلانته خدمت ایتمشلر دیمك اولوب آنجق اسكی وقتلرده دخی بصمه‌جی قالبی كبی بعض آلات طبع استعمال اولنه كلمشدر . ومهر حكی دخی بوقبیلدن اوله‌رق برصنعت قدیمه‌در . اما صنعت طباعت بودیمك اولمیوب بلكه حروف مصنوعه‌یی تألیف وتحلیلدن عبارت ایدوكنه ولوران قوسترك بولدیغی بونلرك قنغیسی قبیلندن ایدوكی بیلنمدیكنه مبنی فن طبعك ایجادی ینه كوتنبورغه اسناد اولنمق لازم كلور .
هرنه حال ایسه منافع فن طبع هركسك نزدنده مسلم اولدقدن صكره بونی ابتدا چینلولر ویااندلس عربلری بولمش دیو بعض روایتلر چیقمش ایسه‌د درجهٔ ثبوته وارمامشدر .
واكرچه اخشابدن مصنوع اشكال حروف ایله بعض شیٔ طبع اولنمق چینده وجاپونده واقعا بیك التیوز سنه دنبرو عادت ایمش ویونانیلر واسكی رومالیلر وقتلرنده دخی جاری ایمش وایتالیاده ناپولی جوارنده (هركولانوم) نام خرابه زاده بووجهله مطبوع دعوت تذكره‌لری بولنمش دیوبعضیلر صنعت طبع اوائلده دخی وارایمش وتفصیلی معلوممز دكل ایسه‌ده بتون بتون یكیدن ایجاد اولنمش برصنعت اولمامق لازم كلور دیمشلر ایسه‌ده اوائلده اولان صنعت بروجه مشروح قالب وخاتم قبیلندن اوله‌رق تركیب وتحلیل حروفدن عبارت اولان فن طبعك اصل موجد ومخترعی كوتنبورق اولمق كركدر .

الحاصل صنعت طباعت مايانسده ميدانه چيقوب منوال مشروح اوزره (٨٦٧) سنه سنه قدر بلافاصله اجرا اولنمشدر . تاريخ مذكورده مايانس شهرنده محاربه وقوعيله مملكت استيلا اولنمغين طبعخانه‌لر خراب اولمش وطبع عملى برمدت معطل قاله‌رق اندنصكره بلاد سائره‌ده شيوع وانتشار بولمشدر .

بووقعه‌دن صكره فوست‌ايله شوفر ايكى سنه‌يه قدر كوچ حال‌ايله طبعخانه لرينى كشاد ايده بيلوب اندن صكره دخى ايكى سنه قدر بعض كتابلر طبع ايتمشلردر (٨٧١) تاريخنده فوست پارسه كيدوب مطبوع تورات نسخه‌لرى فروخت ايلدكده بوحريف سحربازدرو بو نسخه‌لرده سرخله معمول اولان رسملرى انسان قانيله ياپمشدر ديو برطاقم متعصبلر مرقومك حقنده افترا ايدرك حبسه القا ايتديرمشلر ايدى . اولوقت فرانسه قرالى بولنان اون برنجى لويى بو صنعتك ظهورينه مراق ايدوب سرينى كشف ايتمك شرطيله مرقومى حبسدن آزاد ايلمش ايسه‌ده چوق كچمكسزين همان سنهٔ مرقومه ايچنده مرقوم فوست عات وبادن پارسده فوت اولمغله مايانسده كى طبعخانه بتون بتون دامادى اولان مرقوم شوفره قالوب خيلى وقت اعمال ايتمشدر و (٩٠٨) تاريخنه قدر طبع ايتمش اولديغى كتابلرده اسمى مطبوع اولوب (٩٠٩) سنه سنده طبعخانهٔ مذكورده حكمته دائر باصلمش اولان بركتابده اوغلى اولان (ژان شوفر) اسمى كورلديكندن تاريخ مرقومده وفات ايلمش اولمسنه استدلال اولنمشدر . مايانس وقعه سندن صكره صنعت مذكوره بروجه مشروح بلاد سائره‌يه منتشر اوله‌رق ابتدا ايتالياده وبعده فرانسه‌ده شايع اولمشدر . فقط فرانسه‌ده مدت قليله‌ظرفنده پك‌زياده‌رواج‌بولمشدر . زيرا مشاراليه اون برنجى‌لويى اكرچه غايت‌تيز وغدار برآدم ايدى . لكن‌صنعت مذكوره‌نك رواج وانتشارينه همت ايدوب شويله كه مايانسدن اوچ كشى جلبله طبع كتبه مباشرت ايتديرمشيدى . واكرچه صنعت طبعك انتشاريله ال يازوسنك رواجنه خلل كله رك خطاطلرك منافعنه طوقنه جغى ملاحظه سيله پارس خطاطلرى كندو منافع مخصوصه لرينى نفع عامه اوزرينه ترجيح وتقديم ايدوب اهالى يى تحريك وافساد ايتملرندن ناشى ينه برطاقم متعصبلر تجمع ايدوب بو اوچ كشى يى دخى سحربازلق ايله اتهام ايدرك صنعتلرينك منعيله كندولرينك تأديب اولنملرينى استدعا ايتدكلرنده مرقوم بصمه جيلرك اموالى مصادره اولنمق اوزره پارلامنت طرفندن دخى بر اعلام ويرلمش ايسه ده قرال مشار اليه بو صنعتى زير جناح حفظ وحمايه‌سنه اله‌رق مرقوملرى بوورطه دن خلاص ايتدكدن بشقه انلره برطاقم امتيازات دخى ويرمش واندنصكره كلان اون ايكنجى لويى دخى بصمه جيلردن

بشقه مجلدلرينه وخدمهٔ سائره‌لرينه بياه خيلى امتيازلر اعطا ايلمش ايدى . اندن صكره فرانسه قرالى اولان برنجى فرانسوه دخى سلفلرينك ويرمش اولدقلرى امتيازاتى تصديق وبلكه تزييد ايتمكله صنعت مذكوره زياده‌سيله ايلرولمش‌ايسه‌ده پارسده (صوربون) نام دارالفنون خواجه‌لرينك شكايتلرى اوزرينه بوامتيازات تبديل وتغيير اولنوب اولوقت (صانسور) يعنى باصيله جق كتابلرى اول امرده كوزدن كچورمك اوزره مفتش تعيينى اصولدن اتخاذ اولنمشدر .

صنعت مذكوره اسپانياده دخى (٨٧٦) تاريخنده شايع اولوب روسيه ده اندن يوز سنه صكره باشلانيله بيلمشدر .

انكلتره‌يه دخى (٨٧٦) تاريخنده بريسى حروف مصنوعه‌يى كوتورمش ايسه ده اعمال واجراسنه اورانك حكام وضابطانى مانع اولمشلردر . وصكره انكلتره شهرلرندن (نورو يق) نام شهرده برطبعخانه انشاسنه تشبث اولنمش ايسه ده اهاليدن برطاقم قباذهنلى حريفلر طوپلانوب بويله فائده سى يوق وضررى چوق برنوع ايجادصنعتك اجراسى تجويزاولنورمى ديو بويله عامه‌يه نافع برمادهٔ خيريه‌نك منعى استدعا ضمننده پارلامنته عرضحال تقديم ايتمشلر ايدى . لكن بوخلالده صنعت مذكوره هر طرفده ميدان الوب ايلروله‌مكده بولنمش اولمسيله آزر آزر هر طرفده شايع اولوب وصكره كلنلر اثبات مهارت ايدرك حروفاته ظرافت ونزاكت ويروب صنعت مذكوره‌درجهٔ كماله ايرمش وخصوصيله بيك تاريخلرنده فلمنكده باصيلان كتابلر پك زياده مقبول اصحاب معارف اولمشدر .

جاى عبرت واختبار بوراسيدركه عوام ناس صبيان كبى كندى منفعتلرينى تشخيص ايده ميوب دائما ايچلرندن برفرقهٔ متمايزه‌نك اغراض ومنافع شخصيه سنه خدمت ايتدكلرينى بيلميه‌رك كندى عليهلرينه حركت ايده‌كلمش اولملريله اشته بوقبيلدن اوله رق اشخاص معدوده دن عبارت اولان فرنك خطاطلرينك تحريكاتيله برطاقم خلق كندولرينه منافع عظيمه‌يى موجب اوله‌جغى دركاراولان بويله برصنعت نافعه‌نك اجراسنى منع ايتمكه خيلى چالشمشلر ايسه ده بوعصرلرده عمران عالمه ارادهٔ ازليه تعلق ايتمش اولديغندن كيمسه بونك ظهورينه‌مانع اوله مامش وبونك ظهوريله دخى معارف ومعلومات منتشر اوله رق بو مقوله اصحاب اغراضك تحريكاتنده چندان تأثير قالمامشدر .

ممالك شرقيه‌ده صنعت مذكوره‌يه ابتدا درسعادتده رغبت اولنوب انجق پك‌چوق سنه‌لر صكره مباشرت اولنه بيلمشدر . واكرچه علم وكمالك فضائلى حقنده (هل يستوى الذى يعلمون والذين لا يعلمون) و(اطلبوا العلم من المهد الى اللحد) كبى بونجه آيات واحاديث وآثار اولديغنه نظراً بويله انتشار انوار علومه مدار

اولان وسائله سرعت تشبث اولنمق فريضهٔ ذمت ايسه ده وقت وحال اقتضاسيله
واولوقتلر هنوز اوروپالولر ايله اختلاط اولمامق حسبيله (من عرف لسان قوم
امن من مكرهم) دقيقه‌سنه رعايت ايديله‌ميه‌رك و (اطلبوا العلم ولو كان بالصين)
طريقه‌سنه كيديله‌ميه‌رك بر منوال مشروح اوروپانك هر كوشه‌سنى اشعهٔ معارف
ايله روشنا ايدن بويله برسيارهٔ نوظهورك ضياسى اقطار شرقيه‌يه پك كج واصل
اولمشدر .

درسعادتده كيفيت ظهورى بو وجهله دركه يكرمى سكز چلبى ديمكله معروف
اولان محمد افندى سفارتله پارسه مأموريتنده اوغلى سعيد افندى‌كه او وقتلر
مكتوبىٔ صدر عالى خلفاسندن اولوب مؤخراً صدر اعظم اولان سعيد پاشادر .
پدريله برلكده بولنه‌رق طباعتك منافعنى مشاهده ايلمش اولمسيله درسعادته
عودتنده بعض اصحاب معارف وكمال ايله بونى مذاكره ايدوب هر برى ترويج
ايتدكدن بشقه اول وقت فنون رياضيه ده ماهر اولان وانكروسى ابراهيم اغا
دينلان مجارلو ابراهيم افندى كه هنرمند وهزارفن وزكى ومقدم بر ذات اولوب
كندوسنك خدمت واقداماتنه مكافات اولمق اوزره دركاه عالى متفرقه‌لغيله طقسان
طقوز اقچه تيمار احسان بيورلمغله ابراهيم متفرقه ديو معروف اولمشدر . فن
طبعه دائرانكله بحث آچلدقده كندويه اعانه اولنديغى صورتده صنعت مذكوره‌يى
قوه دن فعله كتوره بيله‌جكنى افاده ايتمكله فن طبعك محسناتنه دائر لايحه قالقلو
بررساله قلمه الوب داماد ابراهيم پاشايه تقديم ايله تفسير وحديث وفقه وكلام
كتابلرندن ماعدا لغت وتاريخ وطب وهيئت وسائر فنون حكمت كتابلرينك
طبعنه رخصت استدعا ايتدكلرنده چونكه مقدما بوصنعتك درسعادتده ايجادى
تذكر اولنمشيكن اجراسنه جسارت اولنه مامش ايدوكندن بوكره دخى اول
امرده بويله نوظهور برصنعتك اجراسنده ذهنلره تردد وخلجان كلمش ايسه ده
سعيد افندينك اصرار واقدامى وصدر صاحب نفوذك تصحب والتزامى حسبيله
(١١٣٩) سنه‌سى خلالنده شيخ الاسلام بولنان عبدالله افندى وسائر فضلاى
عصر طرفلرندن رسالهٔ مذكوره اوزرينه بليغانه تقريضلر يازلدقدن بشقه عبدالله
افندى صنعت مذكوره‌نك اجراسنه برقطعه فتواى شريفه دخى ويرمش وبروجه
استدعا تفسير وحديث وفقه وكلام كتابلرندن ماعداسنك طبعنه رخصتى حاوى
سعيد افندى ايله ابراهيم افندى‌يه خطابا بالاسى خط شريف ايله موشح برقطعه
فرمان عالى اصدار بيورلمش ايدى .

بونك اوزرينه ارتق ابراهيم افنديك عزم وهمتنه مانع وحائل اوله‌جق

بر محذور قالميوب وسعيد افندى دخى سرمايه ايله اعانه ده تجويز قصور ايتميوب
بو ايكى ذات غيور ايكى سنه قدر بذل‌مقدور ايدرك بر طبعخانه تأسيس وآلات
وادوات لازمه‌يى اعمال وبى نظيرحروف قالبلرى حك ايتدرمشلر ايدى .

تصحيح كتب مطبوعه ايچون دخى سابقا استانبول قاضيسى اسحق افندى
وسلانيكدن معزول پيرى زاده صاحب افندى وغلطه‌دن معزول يانيه‌لى اسعد
افندى وقاسم پاشا مولويخانه‌سى شيخى موسى افندى مأمور اولوب ابتدا
(١١٤١) سنه‌سنده طلبه‌يه الك زياده لزومى اولوبده اشتراسنده صقندى چكدكلرى
لغت كتابلرندن وانقولى لغتى ايكى جلد اولمق اوزره طبع اولنه‌رق هرنسخه‌سى
اوتوز بشر غروشه فروخت اولنمشدركه عصرمزده‌كى اقچه حسابيله درت يوز
غروشه قريب ايدر . ذكر اولنان فرمان عالى وفتواى شريفه صورتلرى
ورسالهٔ مذكوره اوزرينه يازيلان تقريضلر دخى كتاب مذكورك اولنه طبع
اولنمش اولديغندن تفصيل مراد ايدنلر اورايه مراجعت ايتسونلر .

وينه سنهٔ مرقومه ظرفنده اثناى تصحيحده دستكاهلر تعطيل اولمامق اوزره
تحفة الكبار نام كتابك طبعنه مبادرت قلنمشدر . بعده ابراهيم افنديك لاتين
لساندن ترجمه ايلمش اولديغى افغان تاريخى و (١١٤٢) تاريخنده تاريخ هند
غربى ونظمى زاده‌نك تيمور تاريخى وسهيينك تاريخ مصر قديم وجديدى
و (٤٣) تاريخنده نظمى زاده‌نك كلشن خلفاسى وبعده ابراهيم افنديك
نظام الامم وفيوضات مقناطيسيه نام كتابلرى وكاتب چلبينك جهانماسى
وتقويم التواريخ وتاريخ نعيما وتاريخ راشد وذيل چلبى زاده وعمر افنديك
بوسنه غزواتنه دائر اولان تاريخى وفرهنك شعورى طبع اولنمشدر .

بونلردن بشقه ابراهيم افندى فرانسز حروفى دخى حك ايتديره‌رك فرانسزجه
تركى صرف وبيوجك برقره دكز خريطه‌سى وبرده بحرخزر خريطه‌سى طبع
ايدوب (١١٥٨) سنه‌سنده وفات ايتمكله خليفه‌سى اولان قاضى ابراهيم افندى
يرينه كچه‌رك وانقولى لغتنى تكرار باصمش ودها بعض آثار وجوده كتورمش
ايسه‌ده حروف آشنمش اولدقدن بشقه سهو وخطالرى دخى چوقدر .

اودخى وفات ايتدكده دولت عليه بعض مشاغل ملكيه ايله مشغول بولنديغندن
اعمالنى بر بشقه‌سنه امر وتنبيه ايتمكه وقت اوله‌ميوب صنعت مذكوره خيلى مدت
متروك ومعطل قالمشدر . زيرده بيان اولنه‌جغى وجهله (١١٩٨) سنه‌سنده
طبعخانه تكرار احيا اولنوب بركره دخى صبحى وعزى تاريخلرى واصول المعارف
فى ترتيب اردو واعراب الكافيه ومارشال وبان نام ذاتك تاليفاتندن فن لغم

وفن‌حرب رساله‌لريله تروكه نام مؤلفك تأليفاتندن اولان قوانين‌الملاحه ترجمه‌لرى
واصول‌المعارف فى‌تصنيف سفائن دونما طبع وتمثيل اولنمشدر . فقط طابع اول
اولان ابراهيم متفرقه‌نك بصمه‌لرى كبى خطاسز وتميز باصيله‌مامشدر .
بعده دور سليميده هركونه مواد نافعه‌نك ترويجنه رغبت اولنديغى صره‌ده
عبدالرحيم افندى نظارتيله يكيدن حروف دوكيلوب اسكدارده وخمبره خانه‌ده
دستكاهلر وضع اولنه‌رق قرق بش قدر كتب نافعه طبع اولنمشدر . دها
صكره‌لرى مجدداً طبعخانه‌لر كشاد اولنه‌رق درسعادتده صنعت مذكوره مشهودمز
اولان درجه‌يى بولمشدر .
بروجه بالا ارباب تعصبه سررشتهٔ اعتراض اولمامق ايچون سعيد افندى ايله
ابراهيم متفرقه طرفندن تفسير وحديث وفقه وكلام كتابلرندن ماعداسى باصلمق
استدعا اولنوب فتواى شريفه دخى انلرك استدعاسى اوزرينه تسطير اولنمش
ايدوكندن خيلى مدت كتب شرعيه طبع اولنمامشدر . حالبوكه طباعتده تعظيمى
مخل كورينان مزاوله وعمليات وارايسه‌ده مجلدك موشته ايله اورشى وكتابلرى
جندره‌ده صيقشى مطبعه‌نك مزاوله‌سندن زياده تعظيمى مخل ايكن علم اصول
فقهده مسائل مسلمه‌دن اولان (الامور بمقاصدها) حكمنجه قرأن كريمك
اوراقى پريشان وپراكنده اولمدن وقايه ايچون تجليدى جائز اولديغى حالده
كتب شرعيه‌نك تكثيرى نيت خيريه‌سيله طبع اولنملرنده بأس كورلميه‌رك
صكره‌لرى نفعاً للطلبه كتب شرعيه دخى طبع اولنه‌رق كافهٔ فنون اصحابى مستفيد
اولمشدر . بز ينه صدده كله‌لم .
سلطان محمود خان اول حضرتلرى غايت غيور برپادشاه ذيشان اولوب زماننده
نيجه وقوعات جسيمه وفتوحات عظيمه ظهوره كلمشدر . وشرق وغربه اردولر
سوق ايدرك همت وغيرت فوق‌العاده‌سيله پك بيوك ايشلر حصولپذير اولمشدر .
شويله‌كه نادر شاه ايله مقدم ومؤخر پك چوق محاربه‌لر ايتمش وحتى شرق
سرعسكرى تعيين بيورمش اولديغى طوپال عثمان پاشا نادر شاه ايله كركوك
صحراسنده طقوز ساعت قدر محاربه ايدوب نهايت غالب كلمكله نادر شاه منهزم
ومجروح اوله‌رق فرار ايتدكدن صكره ديار ايرانك نيجه يرلرى ويران
قلنمشيدى . وصكره‌لرى دخى نادر شاه ايله بالدفعات محاربه‌لر وقوعه كلوب كاه
غالب وكاه مغلوب اولنه‌رق ونيجه مدت دخى نادر شاهك ميدانه قويديغى مذهب
خامس منازعه‌سيله اوغراشيله‌رق نهايت سلطان مراد رابع حضرتلرى زماننده
قطع اولنمش اولان حدود اوزره عقد مصالحه اولنمش اولوب عقيب صلحده

نادر شاهك اقبالى رسيدهٔ سرحد زوال اوله‌رق خانان ايران بربر اطاعتدن
روكردان اولمغه باشلايوب انجامكار چوق كچمكسزين كندى مقربينى كندوسنى
قتل ايتملريله غائله‌سى بتون بتون برطرف اولمشيدى .
بوايران محاربه‌لرنده بغداد واليسى بولنان احمد پاشانك دخى خدمات مبروره‌سى
زيور صحائف تواريخدر .
(١١٤٨) سنهٔ هجريه‌سنده دولتعليه ايله اوستريا دولتى بيننده ينه محاربه ظهور
ايتدكده روسيه چاريچه‌سى بولنان آنه دخى اوستريالو ايله اتفاق ايدرك مونيخ نام
جنرالك تحت قومانداسنده اوله‌رق دولت عليه عليهنه بر اردو سوق ايتمش
ايدى . جنرال مونيخ قديم روم دولتنى احيا ايده‌جكنى اعلان ايدوب روملر
دخى بوامله دوشمكله بغدان اهاليسى روسيه عسكرينى مملكتلرينه قبول ايدوب
دولتعليه‌نك مختل‌النظام اولان طوائف عسكريه‌سى ايسه معلم عسكره قارشو
طوره‌مديغندن جانب اسلاميانده انهزام صورتلرى كورلمش وجنرال مونيخ
بياغى طونه‌يى كچمك سوداسنه دوشمش ايدى . فقط سلطان محمود خان
حضرتلرى غايت مقدم برپادشاه اولديغندن هنوز عروق واعصاب حميتلرينه‌خلل
كلى كلمامش اولان عثمانلولرك غيرت وصلابت فوق‌العاده‌لرندن استفاده ايله اوستريا
جانبنده مظفر اوله‌رق بلغرادى استرداد ايلمشدر . اوصره‌ده اسوجلونك روسيه
عليهنه واقع اولان حركات خصمانه‌سى اوزرينه فرانسه دولتى توسط ايلمكله
(١١٥٢) سنهٔ هجريه‌سنده‌عقدمصالحه‌ايديله‌رك بلغراد دولت عليه‌ده قالمش وروسيه
دولتى‌دخى‌بروت مصالحه‌سنده كرفتار اولديغى‌نك وعار مغلوبيتدن‌عارى‌اولمشدر .
بوسفرلرده حكيم زاده على‌پاشا ايله عوض محمد پاشانك زيور صحيفهٔ تحسين اوله‌جق
خدمات مبروره‌لرى وقوع بولمشدر . فقط بومحاربه‌لرده دخى تعليملو عسكرك
فائده‌سى كورلمش وسلطان محمود اول معلم عسكر ترتيبنه راغب اولمش ايسه‌ده
دولتعليه‌نك دوچار اولديغى مشكلات داخليه ايجابنجه موقع اجرايه قونيله‌ميوب
اندن صكره دخى تنظيم عسكر بحثى خيلى مدت ديللرده طولاشوب قالمشدر .
الحاصل‌سلطان‌محمودخان اول حضرتلرينك يكرمى بش‌سنه‌ممتد اولان زمان‌سلطنتنده
دولت عليه حيات‌تازه بولوب وقوعات جسميه‌نك عهده‌سندن‌كلمشدر . لكن دولتى
ضعيف وقتنده وملتى كسل وفتور حالنده بولمش اولديغندن اشبو وقوعات
جسميه زورينه اولمش ومجرد همت وغيرت شاهانه‌لريله حصول بولمش اولديغى
تواريخه امعان نظر ايله معلوم اولور . حتى نادر شاهدن صكره برمدت ديار
ايران صاحبسز كبى قالمغله اذربايجان اهاليسى استحما وعرض دخالت ايتمشلر

ایکن مساعده‌یه جسارت اولنه مامش ایدی یوقسه دولت علیه‌نك هنكام ضعف وفتوری اولمسیدی ایرانك پك چوق یرلری ضمیمهٔ ممالك محروسه اوله‌بیلوردی .
(۱۱۶۸) سنهٔ هجریه سنده پادشاه مشار الیه حضرتلری عازم دار بقا اولوب برادری سلطان عثمان خان ثالث حضرتلری جلوس ایتدی . ویتمش سنه‌سنده مشهور راغب پاشا صدر اعظم اولدی . ویتمش برده سلطان عثمان عازم دار بقا اولوب سلطان احمد ثالثك اوغلی سلطان مصطفی خان ثالث جلوس ایتدكده راغب پاشایی صدارتده ابقا ایلدی .
راغب پاشا كرك شرق وكرك روم ایلی سفرلرنده بالذات بولنوب حقایق احواله كسب وقوف ایتمش اولدیغندن التی سنه ممتد اولان ایام صدارتنده صلحی التزام ایله حربدن اجتناب ایتمشدر . حتی سلطان مصطفی حضرتلری بالدفعات محاربه‌یه ابتدار ایله اكر غرض اقچه ایسه ادرنه قپوسندن تاروسجقه قدر ایكیچه‌لی التون دیزرم دیمشیكن راغب پاشا مانع اولوب دولت علیه‌كز برغضنفر حرب ووغادركه وقوعات جسیمهٔ سابقه حسبیله انظار اجنبیه‌ده غایت مهابتنمادر . لكن شمدیكی حالده شكسته اظفار اولوب حین محاربه‌ده بوراسی معلوم وآشكار اولدقده اعدا واقف اولوب صكره حال مشكل ودشوار اولور همان عسكره نظام ویرلسونده صكره بوداعیه‌لره دوشلسون دیدیكی منقولدر . وبوصورتله دولت علیه‌یه بیوك خدمت ایلمش اولدیغی بیك یوز سكسان ایكی سنه‌سنده آچیلان روسیه محاربه‌سنده معلوم اولمشدر . لكن نصلسه مذكور التونلری تنظیم عسكر مادهٔ مهمه‌سنه صرف ایتدیرمكه موفق اوله‌مامشدر .
شانی زاده دیركه بیك یوز تاریخندن صكره عقلا سفری استثقال ایدر اولدیلر . حتی راغب پاشا صدارتنده دائما محاربه‌دن اجتناب ایدردی (رحم الله امرأ عرف قدره ولم یتعد طوره) انتهی .
الحاصل اوزمان دولت علیه‌نك اصول ونظام قدیمنه خلل ومدت مدیده عسكرك متروكیتی وخلقك فراغ وآسایشه میل ایله سكوتی حسبیله ملت اسلامیه‌یه وهن وكسل عارض اولمش واعدا ایسه معلم عسكر ایجاد ایدرك وفنون حربیه‌یی ایلرولده‌رك قوت بولمش اولدیغندن برغائلهٔ حرب وقوعنده حال مشكل وصعب اوله‌جغنی سلطان محمود اول سفرلرنده بادیه پیمای تجربه اولان عقلا بیلوب دائما صلحی ترجیح ایدرلر . واكرچه بوصورتده دولت علیه‌جه تجدید اصول عسكریه اهم مهام ایدوكی دركار ایسه‌ده هرنصلسه وقت وحال حسبیله بوامر اهمه تشبث اولنه میوب بولدقلری دولابی قیروب دوكه‌یه‌رك اداره ایدوب كیدرلر ایدی .

بواثناده روسیه‌ده دخی نوبت حكومت ایكنجی قترینه‌یه كلوب مشارالیها ایسه روسیه دولتی خاندانندن اولمیه‌رق دلی پترونك حفیدی اولان اوچنجی پترونك زوجه‌سی ایكن انواع حیله ودسیسه ایله زوجه‌سنی خلع ایدوب یرینه ایمپراطوریچه اولدقدن صكره تحصیل امنیت ایچون زوجه‌سنی قتل ایتدرمش ایسه‌ده بوكیفیت روسیه ملتنه آغر كلوب اونوتدیریله‌بیله‌جك برقباحت اولمدیغندن بعض وقوعات جسیمه‌نك عهده‌سندن كله‌رك قباحتنی ستر ایتمك داعیه‌سنه دشمش ودلی پترونك تصمیم ایدوبده فعله چیقاره‌مدیغی نیاتنی اجرایه عزیمت برله لهٔ دیارینه ودولتعلیه ممالكنه تعرض ایتمكی قورمش وابتدا لهستانه عسكر ادخالیله لهٔ امورینه مداخله‌یه باشلامش ایدی . واكرچه لهه دخول ومداخله‌سی عهد نامهٔ همایونه مغایر ودولتعلیه حقنده مضر اولدیغندن منعی لازم كلمش ایسه‌ده دولتعلیه‌نك بروجه مشروح محاربه‌یه وقتی اولمیوب ابتدا تنظیم عسكره محتاج ایدی .
وقترینه‌نك بوحركتنه ممانعت ایتمك پولتیقه وموازنهٔ دولیه‌جه بالجمله اوروپا دولتلرینه فریضهٔ ذمت ایكن هربری منفعت مخصوصه‌لرینی محافظه قیدیله برطرفه چكیلوب یالكز فرانسه‌لو ایله قترینه بیننده برودت خفیه اولدیغندن فرانسه‌لو انجامكارك وخامتنی اندیشه ایدرك وروسیه‌لویی محاربه ایله اشغالدن غیری برچاره اولمدیغنی كوره‌رك استانبولده مقیم ایلچیسی واسطه‌سیله دولتعلیه‌یی محاربه‌یه تشویق ایتمش واكرچه دولتعلیه‌نك حرب ایله اشتغال ایده‌جك وقتی اولمدیغنی بیلور ایسه‌ده هیچ اولمازسه برمدت روسیه‌یی اشغال ایدر داعیه‌سنه دوشمش ایدی . استانبولده دخی راغب پاشانك وفاتندن صكره ارباب تملق ومداهنه فرصت بوله‌رق محاربه‌نك معناسنی كتب لغتدن اوكرنوبده اسباب لازمه ومقدمات مهمه‌سندن بیخبر اولنلر میدان اله‌رق برحرب نابهنكامك وقوعنه استعداد پیدا اولمش اولدیغی حسبیله روسیه اوزرینه اعلان حرب اولنمق تذكر وتصمیم اولنمشیدی . فقط اولوقت مقام صدارتده بولنان محسن زاده محمد پاشا كنجلكنده روم ایلی طرفلرنده طولاشمش وروسیه عسكرینك كیفیت وكمیتنه تحصیل وقوف ایتمش وسرحدلرك احوالنی عیاناً كورمش اولدیغندن روسیه محاربه‌سنه مانع اولوب حدودمز عساكردن ومهمات وذخائردن خالیدر . درحال اعلان حرب اولندیغی حالده اردوی همایون اوراره وارنجه چوق فنالقلر ظهورندن خوف اولنور . باری برمدت امرار وقت اوله‌رق حدوده كركی كبی استحكام ویریلوبده مهمات اردو اكمال اولندقدن صكره انشاء الله تعالی سنهٔ آتیه‌ده اعلان حرب ایدرز دیمشیدی . لكن رجال وكباردن بعضیلر مجرد منافع ذاتیه‌لرینی اجرایه آلت اولمق اوزره

سلطان مصطفی خان ثالث حضرتلرینی محاربه‌یه تشویق ایدرك وصدر اعظمی
جبن ورخاوتله متهم ایلیه‌رك عزل ایتدردکدن صکره بیك یوز سکسان ایکی
سنه سنده روسیه اوزرینه اعلان حرب ایتدیردیلر وکندیلری فی‌الواقع نائل امل
اولدیلر . لکن جسم دولته بربیوك یاره آچدیلر . واکرچه یر و کوك کوتورمز
عسکرله روسیه اوزرینه حرکت اولنمش ایسه‌ده نظامسز عسکر معلم ومنتظم
عسکره مقاومت ایده‌مدیکندن بشقه اردوی همایون هنوز ادرنه ده ایکن قحط
وغلا ظهور ایتمکه باشلیوب وطونه نك اوته طرفنه کچلدکدن صکره بتون بتون
اداره اولنه‌مز اولوب اردوی همایونده ضعف وپریشانی صورتلری نمایان اولدی .
واکرچه اوته طرفدن قریمکرای خان روسیه ممالکنی نهب وغارت ایتمش وبرو
طرفدن دخی عساکر اسلامیه‌دن برازی اوزی صوینی کچه‌رك روسیه‌یی خیلیجه
صیقدرمش وصکره سردار اکرم اردوسی دخی خوتین طرفنه کله‌رك وطورله
اوزرینه جسر انشاسیله عسکر امرار ایدرك ایلریله‌مکه باشلامش ایدی . وحتی
بوحوادث پترسبورغده ایراث هول ودهشت ایدرك آز قالمشیدی‌که سبب اختلال
اوله یازدی . لکن قریمکرای خان وفات ایدوب خلفی ایسه کوشکجه اولمغله
انك یرینی طوته‌مدیغندن واوسنه موسمك غیری اوله‌رق نهرلر جوش وخروشه
کلوب عساکر اسلامیه‌یی برقاچ قسمه تفریق ومهماتی تلف ایتدیکندن روسیه‌لولر
بوحالدن استفاده ایدرك عساکر اسلامیه‌یی طونه‌یه طوغری برخیلی تعقیب
ایتمشاردر . بناء علیه پروت سنه‌سنده روسیه‌لولر بالطه‌جی محمد پاشانك غفلتیله
صورت اضمحلالدن خلاص اولدقلری کبی بوکره دخی اوزی صوینك بویله
وقتسز تجاوز وترقیسی قترینه‌یی تهلکه‌دن قورتاردی دیو بعض اوروپا مورخلری
تحریر ایتمشدر . هله قریمکرایك وفاتندن روسیه‌لولر خیلی استفاده ایتمشلردر .
بووجهله عساکر اسلامیه پریشان اولوب اندنصکره هرسنه ترتیب اولنان اردولر
بعضا مظهر غلبه اولدیلر ایسه‌ده انجامکار مغلوب ومنهزم اوله‌کلدکلرندن طونه‌نك
اوته طرفنده اولان بالجمله بقاع وقلاع روسیه النه کچدی وبحر بالطقدن کلان
روسیه دونماسی اقدکز آطه‌لرینه کلی خسار ایتدی وسکسان بش تاریخنده قریم
دخی بتون بتون الدن کیتدی .

اردوی همایونك احوال وحرکاتنه وارکان دولتك بو بابده واقع اولان خطیئاتنه
دائر اوزمان لاادری عنوانیله بر رساله یازلمشدر . مؤلفی کیم اولدیغی معلوم
دکلدر . فقط سیاق افاده سنه نظراً ارباب وقوفدن برذات اولدیغی اکلاشیلور .
بورساله‌ده دیرکه از قدیم دولت علیه‌نك عصبیت مقامنه قائم اولان اصحاب زعامت

وتیمار وسائر علوفه خوار عسکری مقوله‌سنك حربه اقداملری امر دیانتلرین
حمایته مبنی یاخود کندولره مخصوص اولان عنایت پادشاهی‌یی تحصیله بذل اقتدار
ویا تأدیبلرندن خوف واستشعاره مبتنی اولوب بو حالده ایسه بر مقتضای دیانت
جنکه مبادرت ایدن اقل قلیل اولوب زعامت وتیمار وعلوفه وسائر پادشاه دیر
لکن دخی اقچه وشفاعت ویاخود برمحله خدمت ملابسه‌لریله بلاکلفت هرکس
تحصیل ایده‌کلمکین جنك وحربه وسیلهٔ تزاید خواهش اولور برشی قالمدیغندن
نظام عسکره کلی خلل تطرق ایلمشدر . (انتهی)

بومحاربه‌یه دائر اولان تفصیلات وانده وقوعبولان خطیئات بورساله‌ده وسائر
تاریخلرده وخصوصیله رسمی احمد افندینك خلاصة الاعتبار نام رساله سنده
مسطور اولوب انجق قریم احوالنه دائر بعض سرکذشت نامه‌لرده فضله معلومات
کورلدیکندن بومقامده تفصیلنه ابتدار اولنور .

شویله که روسیه‌لو تاتارلره سربستلك وعد ایدرك اضلاله ابتدار ایدوب بر
مدتدنبرو قریم خانلری دخی اکثریا قریم ایچنده اوتورمیه‌رق قوشانده اختیار
مسکن ایلدکلرندن وطرف دولت علیه‌دن دخی اولطرفك احوالنه لایقیله نظارت
اولنه‌مدیغندن روسیه جاسوسلری میدان بولوب ایستدکلری کبی قریم ایچنده
فساد ایدرك قریمك رؤسا ومیرزالرینی اضلال ایتمشلر ایدی . بناءً علیه تاتارلر
قریم سرعسکری بولنان سلحدار ابراهیم پاشایه ضمناً استثقال ایدوب
اردوی همایون نقلیچون ویره کلدکلری عربه‌لری ویرمکه وبزه عثمانلو
عسکرینك لزومی یوق دیمکه باشلادیلر . چونکه تاتارلر روسیه ایله اولان
مقاوله‌ٔ خفیه‌لرینی اظهار ایده‌مدکلرندن فقط اردوجه لازم کلان معاونتدن
مجانبت واللرندن کلدیکی قدر اردونك بوزلمسنه غیرت ایدرلردی . واردو
معیتنده بولنان تاتار عسکری دخی غوغا ایتمیه‌رك معرکه ده ثابت قدم
اولوبده غوغا ایدن یالکز عثمانلو عسکری اولوب انلر دخی اقل قلیل ایدی .
برطرفدن دخی مهمات اردو درجهٔ کفایه‌ده اولمیوب اولانی دخی دفتردار
ونزل امینلرینك یولسز اداره‌لرندن ناشی ضایع وتلف اولوب کیتمکده ایدی .
بناءً علیه قریم اردوسی هروجهله فنا حالده ایکن سرعسکر مشارالیه حضرتلری
ینه غیرتی الدن براقمزدی . حتی سکسان درت سنه سنده روسیه‌لولر اورقلعه سنه
هجوم ایتدکلرنده مشارالیه هزار زحمتله تدارك ایده‌بیلدیکی قدر عربه‌لر ایله بر
ایکی دفعه‌ده کوج حال ایله اردوی همایونی اولطرفه نقل ایدرك غالب ومظفر

اولمشیدی . وبوجهتله تاتارلر ینه دولت علیه طرفنه میل ایتمکه باشلامشلر ایدی .
لکن برو طرفده اردوی همایونك بوزلمسی وبندر وسائر قلاعك روسیه النه
کچمسی کبی اخبار موحشه قریمه منتشر اولنجه تکرار تاتارلر روسیه طرفنه میل
ایتدیلر .

بعض قریم مورخلری اول اثناده قریم خانی قپلان کرای خان ثانی قریمه داخل
اولدقده ممکن مرتبه تهیئه وتدارك اسباب حرب وقتاله سعی ایدوب حتی روسیه لویه
تابع قالموق طائفه سنی روسیه لودن تفریق ایله قوبان جانبنه امرار ایلمك اوزره
قرار ویرمشیکن سکسان درت شعباننده عزلی ظهور ایتدی دیو تحریر ایتمشلر
ایسه ده اولوقت مأموریتله قریم اردوسنده بولنوبده قریملولرك اسرارینه کسب
وقوف ایدن بعض ذواتك تحقیقات وتحریراتنه کوره ذکر اولنان اخبار موحشه
اوزرینه ابتدا نوغای تاتاری روسیه یه تبعیت ایدوب مؤخراً قریم خانی بولنان
قپلانکرای خان ثانی قریمه کلدکده سرعسکر پاشا ایله کورشدکدن صکره
بغچه سرایه کیدوب ارکان قریمی جمع ایله نوغایك کیفیتنی وقریم اهالیسنه دخی مال
وجانلرینی محافظه ایچون روسیه یه التجا ایتملرینك لزومنی افاده ایدرك درحال
بر محضر یازدیروب ابتدا کندی وصکره سائری تمهیر ایتمشلر ایدی . چوق
کچمکسزین خان مرقومك عزلی خبری کلمکله ینه قریم ارکان ومیرزالرینی جمع
ایدوب بزی عزل ایتمشلر کیده یمی یوخسه جواب ویره لمی دیدکده میرزالر دخی
کیتمکز مناسبدر . زیرا روسیه ایله اولان معاهده مزدن اکثر قریم خلقنك خبری
یوقدر . خان جدید کلدکده شایدکه قریم اهالیسی ایکی فرقه اولور . وعثمانلو
عسکری دخی اولطرفه اعانه ایده جکلری جهتله غالب کاورلر . وبز تهمت التنده
قالورز اما طبیعتیله عثمانلو عسکری بوزولوبده فرار ایتدکلری حالده بز معذور
اولورز دیملریله خان مرقوم دخی کلان مباشرله برابر سفینه یه سوار اولوب
کیتمش ومؤخراً یرینه خان نصب اولنان سلیمکرای خان ثالث قریمه کلمش ایدی .
اشبو سنه سرعسکر مشار الیه کفه ده مشتانشین اولدی . لکن اقچه ومهماتجه
اردونك مضایقه سی کوندن کونه تزاید ایتمکده ایدی . وکفه یه کیتمزدن اقدم
اور قلعه سنك محافظه سی ایچون براغیله جق مشتا عسکرینك تعیینات ولوازمنی
تدارك ایچون پرماغنده کی یوزکنه وارنجه کافهٔ مجوهراتنی رهن طریقیله میدانه
قویوبده عسکر مذکورك لوازمنی اکمال ایتدکدن صکره قشلاغ ایچون کندوسی
کوچ حال ایله کفه یه کیده بیلمشیدی . واکرچه مقدمجه برقاچ دفعه درسعادته
کیفیتی افاده واعلام ایدوب سکسان بش سنه سی ایچون کفایت مقداری خزینه

وذخیره ومهمات سائره استدعا ایلمش ایسه ده سنهٔ مذکوره ده قریمه مأمور اولان
دونمانك ورودی تأخر ایدرك اول بهارك اوچ آیی مرور ایتدکدن صکره کلمش
وکتوردیکی مهمات دخی درجهٔ کفایه ده اولمدیغندن عسکر ایچنده اختلالر
وکوندن کونه فنالقلر ظهورینه سبب اولمش ایدی .

حتی یتمش سکز ویتمش طقوز سنه لرنده اخسخه اردوسندن باقی قالوب فاش
قلعه سنده محفوظ اولان معلوم المقدار اربه ودقیقك قریم اردوسنه حواله اولندیغنه
وکفه دن کمی کوندریلوبده قریمه جلب اولنمسنه دائر سرعسکر مشار الیهه برامر
کلمش اولوب حالبوکه کفه دن سفینه ارسال اولنوبده فاش قلعه سندن ذخیره نقل
اولنه بیلمسی ایکی آیه محتاج اولدقدن بشقه مقدماچلدر والیسی کورجستان سفرینه
مأمور اولدقده مذکور اربه ودقیق اکا دخی حواله اولنمش اولوب لکن برحبه
قالمامش اولدیغی دها اولوقت والیء مشار الیه طرفندن عرض واعلام اولنمش
ومشار الیه قریم سرعسکری ابراهیم پاشا اولوقت اناطولی ایالتی والیسی بولنمغله
ذکر اولنان عرض واعلام انك واسطه سیله درسعادته کوندرلمش ایمش . شمدی
قریمه دخی وجودی یوق بویله براربه ودقیقك حواله اولنمسیله مأمورین اقلامك
دخی اولوقت نه درجه لرده دقتسز ومسیب ایدکلری معلوم اولور . بوخصوصی
سرعسکر مشار الیه یانوب یاقیله رق واردونك اداره سی حقنده اظهار سوز وکداز
ایدرك بعض خواصنه افاده ایتمشیدی . وبوندن بشقه کفه والیسی وقلعهٔ جدید
ایله روباتی قلعه سی محافظی بولنان ابازه محمد پاشا دخی سرعسکرلکه طالب بولنمق
حسبیله سرعسکر مشار الیهه حسد ایدرك بینلرنده برودت اولدیغندن هرنقدر
کندوسنه سرعسکر مشار الیه طرفندن مذکور قلعه لرك محافظه سنه کیتمسی ایچون
امر اولنمش ایسه ده اقچه ومهمات یوق دیو مأموریتنی ایفاده اظهار تقصیر
ایدردی .

بواثناده روسیه لونك اور قلعه سنه کلدیکی خبریله سرعسکر مشار الیهك سریعاً
یتشمسی خصوصنه دائر سلیمکرای خاندن تحریرات کلوب انجق اردوی همایونك
نقلیچون عربه اولمدیغندن اوجاقلو وسائری کیده میز دیو جواب ویرمشلر ایکن
مشار الیه کندی قپوسی خلقی وبرمقدار سپاه ایله حرکته قرار ویروب برمحلده
بولشمق اوزره خان مشار الیهه جواب یازمش ودرحال وجه مشروح اوزره
کفه دن چیقوب اور قلعه سنه طوغری حرکت ایتمش ایسه ده میرزالر خان
مشار الیهی آلدادوب شویله که برایکی سنه دنبرو نام عثمانلو عسکرینك اوله یور
بودفعه باری باشلو باشمزه کیدوبده برنام آله لم دیدکلرنده خان دخی صافدل

وقومنك خدعه‌سندن غافل اولمغله نام اولمق سوداسیله سرعسکر مشار الیهی بکله‌میه‌رك طوغریدن طوغری‌یه اور قلعه‌سنه کتدکده برطرفدن خلق آنی استقباله چیقمش ایکن دیکر طرفدن تاتارلر قلعه قپوسنی آچوب روسیه عسکرینی ایچرویه الملریله خان قلعه‌یه کیرمدن فراره مجبور اولدی . وقلعه‌ده‌کی عسکرك اکثری دخی شهید اولوب قریمك کلیدی مثابه‌سنده اولان اور قلعه‌سی روسیه النه کیردی . اندن صکره سائر قلعه‌لره دخی مسلط اولوب قریم ایچنه پریشانلق دوشدی . وسلیم کرای خان قریمده دخی طوره‌میوب برسفینه‌یه راکباً درسعادته عازم اولدی . اولوقت روسیه‌لولر بعض اهالیء قریمك انتخابیله صاحب کرای خان ثانی‌یی قریم خانی نصب ایتدردیلر . بوصورتله صاحبکرای خان وکالهٔ مسند حکومته کچدکده برادری شاهینکرای سلطانی قالغای نصب ایلدی .

سرعسکر پاشا ینه اظهار غیرت وشجاعت ایدوب روسیه‌لولره طیانمش ایسه ده قالغای سلطان اولان مومی الیه‌شاهینکرای برخیلی تاتار عسکریله کلوب روسیه ایله اولان معاهده‌لرینی اعلان ایله اردوی همایونك چکلمسنی وچکلمدیکی حالده اردویی یغما ایده‌جکلرینی بیان ایتمکله عساکر دخی علنا قایقلره بنوب فراره باشلادیلر . کفه والیسی محمد پاشا دخی کندویه موافق هوا بولنجه باد بانکشای فرار اولدی . وسرعسکر مشار الیه کندی اتباعیله قالنجه اوغراشوب نهایت قید اسره کرفتار اوله‌رق پترسبورغه کیتدی .

تاتارلر دخی شروط عدیده اوزره روسیه ایله معاهده ایدوب انجق بعض ماده‌لر قریمده هنوز تسویه اولنه‌میوب‌شاهینکرای سلطان برادری طرفندن مرخص اوله‌رق اللی التمش میرزا وتاتارلر ایله بوماده‌لری تسویه ایتمك اوزره پترسبورغه کیتدیکندن دولت روسیه طرفندن اکر دولت علیه ایله صلح اولنور ایسه قریم اهالیسی ینه روسیه‌یه تابع اوله‌لر دیو برسند یاپیلوب مرقوملره تمهیر ایتملری تکلیف اولندقده شاهینکرای اکرچه تمهیر ایتدیسه ده سائر میرزالر بوحالك وخامت مآلنی اندیشه ایدرك تمهیر ایتمیوب وشاهینکرایدن آیریلوب شاهینکرایی پترسبورغده ترك ایله قریمه کله‌رك واقع حالی بیان ایتدکلرنده قریم اهالیسی فرقه فرقه اولوب طاغلره چکلدیلر . وعسکر جمعنه مباشرت ایتدیلر . لکن روسیه‌لو هر طرفنی ضبط ایتمش اولدیغندن چاره‌یاب اوله‌مامرلیه هنکام مصالحه‌یه قدر حال بویله کشمکشده قالدی . بو اثناده شاهینکرای دخی قریمه طوغری چیقوب کلدیسه‌ده‌قریمه کیرمکدن خوف‌ایدوب‌وحتی‌قرنداشی‌صاحبکرای‌ایله دخی کوریشه‌میوب هنکام صلحه قدر بالطوه نام قلعه‌ده مکث ایتمکه مجبور اولدی .

اشته قریم بو وجهله روسیه النه کچه‌رك وسائر محللری دخی تاریخلرده مسطور اولدیغی اوزره روسیه‌لو استیلا ایدرك طونه‌نك اوته طرفی بتون بتون روسیه النه کیردکدن صکره سکسان التی سنه‌سی اواخرنده ومحسن زاده‌نك ایکنجی صدارتنده روسیه‌لو صلح استدعاسنده بولندیغندن واردوی همایون ارکانی دخی مصالحه‌دن بشقه چاره اولمدیغنی کوردکلرندن طرفینك قراری وجهله بکرشده عقد مجلس مکالمه اولنه‌رق مرخص عبد الرزاق باهر افندی معرفتیله بر عهدنامه تنظیم اولنوب برصورتی درسعادته ارسال اولنمشیدی . لکن عهدنامهٔ مذکورده تاتارك سربستلکی وکرش ویکی قلعه‌نك روسیه‌لولر یدنده قالمسی وروسیه تجار سفائننك آق دکزده وقره دکزده کزمسیله سربستیت تجارت ماده‌لری مندرج اوله‌رق بونلر روسیه‌لو طرفندن اساس صلح اتخاذ اولنمش وخصوصیله سربستیت تاتار ماده‌سی روسیه‌لونك اقصای آمالی اولان برکیفیت بولنمش اولوب حتی بونی قازانمق ایچون قلبرونك هدمیله اکتفا وبلکه دولت علیه‌یه رد وابقا ایتمك وقریمده سکه وخطبه‌نك ینه دولت علیه نامنه اولمسنه ودولت علیه قریمدن بتون بتون قطع علاقه ایتامك اوزره یکی قلعه ایله طمان بیننده واقع اطه‌ده برقلعه بنا ایتمسنه رضا ویرمك واللی بیك کیسه اقچه تضمین ادعا ایدرکن اندن دخی کچمك کبی صور تسهیلیه کوسترمش ایدی .

اردوی‌همایون ارکانی وقت وحاله نظرا بومصالحه‌یه بالاتفاق روی رضا کوسترمشلر ایکن استانبولده بولنوب اردوی همایونك حالندن بیخبر اولان رجال وکبار سربستیت قریم وسیرسفائن ماده‌لرینه راضی اولمدقلرندن تکرار محاربه‌یی اعاده ایتدردیلر . وفی‌الواقع روسیه‌لونك سربستیت تاتار ماده‌سنده بودرجه‌لرده اصراری لهستانده یاپدیغی کبی بو وسیله ایله قریم ایچنه دخی فتنه وفساد القا ایدرك ایلروده قریم دیارینی دخی قزان واژدرهان ایالتلری کبی ضبط واستیلا ایتمك مقصدندن عبارت اولدیغنده شبهه اولمیوب اکر اردوی همایونده برپارچه حرکته وهیچ اولمازسه طونه‌نك برو طرفنی حفظ وحراسته مجال اولسه اول اثناده روسیه دولتنك دخی امور داخلیه‌سنجه بعض غائله‌لری ظهور ایتدیکندن بومعاهدهٔ مضره التندن خلاص بولمق ممکن ایدی .

چونکه روسیه عساکری هرنقدر بوآنه‌قدر مظهر غلبه اولمشلر ایسه ده سفرلر سببیله روسیه‌لو دخی مضایقهٔ مالیه‌یه دوچار اوله‌رق برطاقم مظالم وتعدیاته ابتدار ایتدیکندن ونقصان بولان نفراتی یرینه قویمق ایچون پیدرپی اهالینك اولادینی عسکر یازدیغندن روسیه خلقی قترینه‌دن دلکیر اولمش وممالکنك اکثری

خرابيتـه يوز طوتمش ايدى . واستعانهٔ نقديه ضمننده انكلتره تجـارينه كوندن
كونه زياده مساعدات كوستر ديكندن بو دخى داخلا كندويه باشلوجه زيانى
موجب اولمشيدى . وقزان طرفلرنده تاتارلردن بعضيلرى اطاعتدن خروج ايله
اول حوالينك خرابيتنه سبب اولدقدن بشقه مؤخراً بر طاقى عساكر وفيره جمع
ايدرك روسيه‌لو ايله مقابله ومحاربه‌يه ابتدار ايتمشلر ايدى .
بناءً عليه قترينه دخى دولت عليه ايله مصالحه‌يى استعجاله مجبوره اولدى . لكن
سكسان سكز سنه‌سنده روسيه عساكرى طونه‌نك برو طرفنه كذار ايله اردوى
همايونى شمنيده محاصره ايتدكلرندن واردوى همايون ايچنه انواع شقاق ونفاق
كيرديكندن ناچار صلحه رضا ويريلوب مكالمه مأمورلرى دخى تعجيل ايدرك
وهر نصل اولورسه اولسون برصورت بولسون ديه‌رك بوقدر عساكر ومهمات
اتلاف اولندقدن صكره ينه بكرشده قرارگير اولان موادى مع زيادة قبول ايله
قينارجه مصالحه سى كبى برمعاهدهٔ مضره عقدينه مجبوريت حاصل اولدى .
اسبق قريم خانى دولتكراى خان رابع ايله جانيكلى حاجى على پاشا سكسان يدى
سنه‌سنده قريمك استخلاصنه مأمور اولمغله طمان جانبنـه كيدوب نوغاى قبائلنى
واقوام چراكسه‌يى جلب ايله اشبو سكسان سكز سنه‌سنده قريمه كذار ومباشرت
كارزار ايتدكلرنده قريم اهاليسى دخى بالاتفاق اعدادن انتقام المغه قيام ايتملريله
اثر غلبه طرف اسلاميانده رونما اولمغه باشلامشيكن اشبو قينارجه معاهده سـنده
اقليم قريم سربسيت اوزره قالمق مشروط اولديغنـدن ناچار مشار اليهما دخى
مشتانشين اولمق اوزره كفه قلعه‌سنه عودت ايلمشلردر .
بوسفرك دولت عليه‌يه ايراث ايلديكى خساراتك تعدادى قابل دكلدر . حتى ممالك
عثمانيه ده آت قسمنه اندن صكره انقراض كلمش اولديغى مرويدر .

فذلكه

شجرهٔ دولتعليه‌يى ابتدا عثمان شاه غازى حضرتلرى اكوب اخلافنك آب وتاب
همتلريله پرورشياب اوله‌رق قانونى سلطان سليمان خان حضرتلرينك زمانـنـده
حد كماله ايرمش وصكره كاه خزان اختلال وانكسار وكاه بهـار انتظام واقتدار
كوروب انجامكار بعض عوارضه دوچار اوله‌رق بر فنا حاله كيرمش ايكن سلطان

محمود خان ثانى حضرتلرى چيره دستىٔ سطوت خاقانيـلريله شجرهٔ حكومتـه
مسـاط اولان عوارض مكدره وحشرات مضره‌يى رفع وبعض فروع يابسـه
وفاحشه‌يى قطع ايدرك دولتى اسباب مضره دن تبرئه وتخليه ايتدكدن صكره انك
خيرالخلفى اولوب سايهٔ طوباوايهٔ عدالتنده مظله نشين امن وامان اولديغمز ودور
خلافتنى موسم بهـار ازمان سـائره بيلديكمز سلطان عبدالمجيد خان حضرتلرى
تردستىٔ تدابير حكيمانه‌لريله تربيـه وتحليه ايليه‌رك شجرهٔ سلطنت سنيه‌يه ازسرنو
حيات وطراوت ويرمشدر .

فصل خامس

قوانين دولتعليه‌نك نه وجهله خلل پذير اولديغنه دائردر

دقيقه سنجان اخبـار اسـلافه خفى اولمديغى اوزره دولتعليه قانونى سلطان سليمان
خان حضرتلرينـك زمان سلطنتنه كلنجه سـاده وطور بداوته قريب بر حالده
اولوب توسـيع ممالك وتأسيس اصول وقواعد ايله اشتغال وافراد ملتك چوغى
عسكرلكله اشـتغال ايتـديكنه مبنى كرك طرف سلطنتده كرك خلق ايچنـده
آرايش واحتشـامه وسـفاهت فساد انجامه بر كونه ميل ورغبت حاصل اولمامش
ايدى . سلطـان سليمان زماننده ايسه آز وقت ظرفنده برچوق ممالك دها ضميمهٔ
ملك عثمانى اوله‌رق دولتك سرحد كماله وصولى ومملكتده فوق العـاده ثروت
وسـامان حصولى بالطبـع تبدل طورى اقتضا ايلدى . بو دخى طبيعت دهرك
الجا آتندن اولديغى جهتـله نيچون اولدى حال بداوتده قالمش اولسـه دها اعلى
اولمازميدى دينلمك امور ضروريه‌دن اولان احكام زمانيه‌يى انكار ديمك اولور .
زيرا هرجمعيت بشريه بالمجبوريه بوكوپريدن كچمش وحكم زمانى درك وتقـدير
ايتميه‌رك احوال طبيعيه‌يه قارشو طوروبده طور قديمده عناد واصرار ايدن اقوام
درياى عدمه دوشمشـدر . شوقدركه دولته كوره اك بيوك خطر ومهلكه وبدن
هيئت مجتمعهٔ ملته‌يك عظيم علت مهلكه برطوردن طور ديكره نقلى هنكامنده اولوب
برخسته لكك ايولكه تحولى زماننده زيادسيله دقت واهتمام اولنماز ايسـه علتك
نكسيله ذاتا ضعيف اولان وجودى بتون بتون برباد ايتمـى مجرب اولديغى مثللو
دولتلرك دخى تبديل اطوارده معتاد اولديغى حال سابقيله دخوله مجبور بولنديغى

طور جديد ميانه‌سى حكيمانه ومدققانه توفيق اولنمديغى ودفعةً تغيير اصول ايله
طور سابقك اواخرى اولمسندن ناشى طبعاً ضعف اوزره بولنان جسم دولته بردن
بره تزلزل ويرلديكى حالده سلامت مستحيل وبونك عكسى صورتنده‌كه خارجده
مثالى سيل سريع الجريانك مجراسى موانعدن خالى اولماز ايسه اطرافنى باصوب
خراب ايلمسيدر . اقتضاى تبدلات زمانيه‌يه قارشو طوروبده تحول ايتمامكه سعى
ايتمك عينيله بوقبيلدن اولوب اوافكارده بولنان ارباب حكومتك روضهٔ دولتى پازدهٔ سيلاب
اضمحلال ايتمش اوله‌جقلرى وارستهٔ قيد برهان ودليلدر . حاصلى تغيردن مصون
اولمق خاصهٔ نواميس الهيه اولوب قوانين بشريه حكم زمان ايله متغير اولمغله ايكيوز
سنه اول پك مكمل وخيرلو عد اولنان برقانون واصول اولوقتدنبرو مزاج قومده
واحوال عالمده حادث اولان تغيرات جهتيله برايشه يارامز درجه‌يه كلمك امر طبيعى
اولديغندن وكلاى دولت ايچون اصل لازم اوله‌جق تقلبات واقعه‌يى مطالعه
واحتياجات حاضرهٔ دولتى وزمانك احكامنى تدقيق ومحاكمه ايله اداره‌يى اكا اويدرمق
ونظامات موجوده‌يى پيش نظر دقيقه دانيلرنده اولان احواله تطبيق ايلمك
قضيه‌لريدر . وبومطلبه وصول طريقلرينك برى وبلكه الك كستيرمسى بنده‌سى
اولدقلرى دولتك قوانين قديمه واطوار سابقه‌سى ايله تقلبات عارضه‌يى بيلمك
اولديغندن واكرچه سلطنت سنيه‌نك اصول ونظامات سالفه‌سى كتب تواريخده
مندرج واشبو تاريخمزده تكرارى بعض مرتبه صدددن خارج ايسه‌ده بونلرك
بروجه آتى خلاصه وجهله درجى ونظامات مذكوره‌يه وقت بوقت عارض اولان
فساداتك سببلرينى تصريح همكاراً كهان اخلافه عاجزانه برخدمت وهمده بروجه
آتى تاريخمزده موضوع بحث اوله جق نظامات جديده نك ايجاباتنى تفهمه مدار
سهولت عد اولنمشدر .

هر دولتك وظائف اساسيه‌سى ايكى فريضه‌يه منقسم اولوب برى داخل مملكتده
عدل وداد ايله احقاق حقوق عباد مسئله‌سى وديكرى سرحداتك تعرض اجانبدن
محافظه‌سى ماده‌سى اوله‌رق هر دولتك شان واقبال وشهرت ورونق واجلال
وعظمتى بووظيفه‌لرك حسن ايفاسنه سعى واقدام وهمتى مرتبه سنجه اولديغندن
دولت عليه ده فى الاصل بوفريضه‌لرك ايفاسنه كمال اهميت ايله اهتمام اولنوردى .
شويله كه بين الناس عدل ايله حكمه مأمور اولان علما طريقى دولت عليه ده
غايت مضبوط ومنتظم اولدقدن بشقه اسلاف سلاطين آل عثمان خلدت خلافتهم
الى آخر الزمان حضراتى بوبابده پك زياده اعتنا ايدرك اول زمانك اقتضاسنجه
بالذات ديوان يرينه حاضر اولوب مصالح مملكت وامور دين ودولت ايله تقيدتام

بيورلردى حتى ياوز سلطان سليم خان حضرتلرينك اسكى ديوانخانه‌ده بالذات
ديوان ايلديكى زيور صحايف تواريخدر .

واياتلرك اداره سنه مأمور اولان بكلر بكيلر نيجه زمان سنجاق بكلكى ايتمش
وكرم وسرد روزكارى كورمش امكدار ذاتلر وسنجاق بكلرى خيرخواه دين
ودولت ايشكذار ومجرب الاطوار كيمسه‌لر اولدقلرى حالده جرم وكناهلرى
اولمدقجه عزل اولنميوب مدت مديده منصبلرنده پايدار اوله‌رق قوت وقدرتلرى
بركمال اولمغله ايام حضرده اعمار بلاد وترفيه عباد خصوصلرينه حصر نظر وهنكام
سفرده مكمل عسكرلرى وجبه‌لولرى ايله عزم سفر ايدرلردى .

واول وقتلر اوروپا دولتلرنده موظف ودائما حاضر وآماده عساكر اولميوب
لدى الاقتضا اطرافدن عسكر جلب وجمع ايده كلمشلر ايكن موكب همايونه مخصوص
اولمق اوزره دولتعليه‌نك قپوقولى ناميله علوفه خوار ودائما حاضر وامر وفرمانه
منتظر مرتب اوجاقلرى وار ايدى كه بونلرك پياده‌لرى يكيچرى اورطه‌لرى
وسواريلرى التى بلوك يعنى ابناى سپاهيان وسلحدار وغرباى يمين وغرباى يسار
وعلوفجيان يمين وعلوفجيان يسار اوجاقلرى خلقيدر .

يكيچريلر دائما قشله‌لرنده اقامت وتعلم واستحصال فنون حربيه‌يه مواظبت ايله سفر
همايون وقوعنده همان هر اورطه قزغانى ونفراتى اله‌رق كمال خواهش ايله غزايه
كيدرلر وضابطلرينه انقياد واطاعتلرى بركمال اوله‌رق اثناى راهده رعايايه ادنى مرتبه
تعديدن اجتناب ايدرلر ايدى .

بومنوال اوزره موقع محاربه‌يه وصوللرنده چونكه بونلر بازار كارزاره جان الوب
جان ويرمك خلياسيله بونجه وقت قشله‌لرنده انتظار اوزره بولنمش وكوچكلكدنبرو
فدايلك افكارى اوزرينه تربيه اولنمش جنكه غايت حريص وخواهشكر برطائفه
اولملريله مهالك ومخاطراتدن اصلا تحاشى ايتميه‌رك دشمن قارشوسنده كوكس
كروب طوردقلرندن غلبه وظفر كندولرينه همپا وهمسر ايدى .

وجمله‌سى بيكار اولوب فقط عمل مانده اولدقلرنده تقاعد علوفه‌سى احسان اولنمغله
اولوقت تأهل ايدرلردى . وايام حضرده يكيچرى اوجاغى ايچون يدى سنه‌ده
بركره قپواولوب يعنى دفتر اچيلوب نقدر نقصان ظهور ايلر ايسه عجمى اوغلانلرى
قشلالرندن اولمقدار نفرات يكيچرى يازيلوردى .

جبه‌جى وطوپجى اوجاقلرينك نظاملرى دخى بومنوال اوزره ايدى . عجمى
اوغلانلرى ديوشيرمه چوجقلردن عبارت ايدى كه كوچك ايكن آلنوب لسان تركى

تعليم وآيين اسلام اوزره تربيه اولنه رق برخيلى وقت قشله‌لرنده اقامتله تمام مرتبه قال اولدقدنصكره اندرون همايون اغالغنه شايان اولنلرى اندرون همايونه آلنوب وسائرى اوجاقلره تصحيح اولنوب بوصورتله جمله‌سى تربيه كوررلردى . وديوشيرمه مطلقا ارناود وبوشناق وبلغار وارمنى ملتلرينه مخصوص اولوب غيرى طائفه‌دن وشهر چوجقلرندن اولمازدى . فقط يكيچريلرك اوغللرى عجمى قشلالرينه النمق جائز اوله رق انلر دخى سائر ديوشرمه‌لر ايله برلكده تربيه اولندقدن صكره نظامى وجهله اوجاقلره چيقارلر ايدى . سالف الذكر سوارى اوجاقلرى ايچون دخى كذلك يدى سنه‌ده بركره دفتر آچيله رق نقدر نقصانلرى ظهور ايلر ايسه اندرون همايون اغالرينك اسكيلرندن ويكيچرى وجبه جى وطوپجى طائفه‌لرينك يارارلغى ظهوره گلمش اولنلرندن اولمقدار آدم تحرير اولنوردى .

بناءً على ذلك قپوقولى دينلان اوجاقلر خلقى على العموم مالل مرقومه ديوشرمه‌لريله اوجاق زاده‌لردن عبارت وصنوف اهاليدن خارج برهيئت اوله رق جمله‌سى كوچكلكدنبرو كركى كبى تربيه كوردكدنصكره يوليله اوجاقلره چيقمش وسايه‌سنده نشو ونما بولدقلرى دولت عليه اوغرينه جان وباش فدا ايتمك كندولرينه طبيعت ثانيه اولمش منتخب ومضبوط عساكر اولوب ايچلرينه خارجدن برفردك دخولى ممكن دكل ايدى .

اشبو اوجاقلر خلقى سلطنت سنيه‌نك عساكر موظفه‌سى واردوى همايونك اجزاى اصليه‌سى اولوب دولت عليه‌نك اك جسيم قوهٔ عسكريه‌سى ارباب تيمار وزعامت ايدى كه انلردن ايكيوز بيكه قريب سوارى چيقاردى وانلر مكمل ومنتظم اولدقلرى وقت اكثريا قپوقولنه دخى حاجت براقمزلر وبونلر هپ پادشاه بنده‌سى اولملريله داخل مملكتده عاصى وباغى ظهورينه مانع اولدقلرندن بشقه يالكز روم ايلى ايالتنك ارباب تيمار وزعامتى بردولته جواب ويرر ايدى . زيرا وقتيله يالكز روم ايلى ايالتنده بادفتر اون ايكى بيك قليج اولوب هر قليجه متصرف اولان تيمارلو هر اوچ بيك اقچه ايچون برر تام السلاح جبه‌لوسيله سفره اشمك قانون اولديغندن ايالت مرقومه‌نك ارباب تيمار وزعامتى قانون اوزره جبه‌لولريله قرق بيك قدر اولور ايكن بعض اوجاق زاده‌لر حسبةً لله قانوندن فضله اوله‌رق اوتوزر وقرقر واللیشر جبه‌لولريله سفر ايتدكلرندن ايالت مرقومه عسكرى يتمش سكسان بيكه بالغ اولوردى . اناطولى ايالتنده دخى بادفتريدى بيك قليج وقانون اوزره جبه‌لوسيله اون يدى بيك نفر وقانوندن فضله اولان جبه‌لوسيله اوتوز بيكدن زياده وديار بكر ايله كردستان وسائر ايالتلرك عسكرى دخى بوقياس اوزره ايدى واوچيك اقچه‌دن يكرمى بيك

اقچه‌يه قدر تيمار واندن يوقاروسى زعامت اولوب ترقيلرى دخى مجرد محاربه‌ده اثبات لياقته موقوف اوله‌رق ارباب تيماردن جنكلرده تمام مرتبه يارارلغى ظاهر اولنلره اون اقچه‌ده براقچه ترقى احسان اولنور . فقط سفر همايونده حددن افزون بهادرلق ويارارلق ايدنلر زعامته مستحق اولورلردى . وسنجاق بكلرى بونلرك موقع حربده قومانده ضابطلرى وبكلر بكيلر باشبوغلرى مقامنده اولوب امور نظاميه‌لرينه الاى بكلر مأمور ايدى كه هپ توجيهات انلرك عرضلرى اوزرينه يورر ومحلولاتى بكلر بكيلر مستحقينه توجيه ايدوب فقط تذكره‌لرى درسعادته تقديم ايله برات اولنور ايدى . وطوغريدن طوغرى‌يه درسعادتدن برفرده نه تيمار ويريلوردى ونه ترقى احسان اولنوردى وتيمار وزعامت برفرده اربه‌لق وباشمقلق اولمزدى . وزعما اصحاب تيمارك بيوكلرى ديمك اولوب زعامتك قدر واعتبارى نه درجه‌ده اولديغى بوندن معلوم اولور كه اوائلده دركاه عالى قپوجى باشيلرى سنجاق بكلكنه وبكلر بكيلكه مستحق وروزكارديده وكارازموده خيرخواه وصادق ذاتلر اولدقلرى حالده اربه‌لقلرى اون‌طقوز بيك طقوز يوز طقسان طقوز اقچه اولوب زعامت درجه‌سنه وارمامق ايچون اندن زياده اولماز . وخاصكى قادينلره باشمقلق ناميله معاش تخصيصى لازم كلدكده خواص همايون قريه‌لرندن ينه اولمقداره قدر اقچه تعيين اولنه‌رق كذلك يكرمى بيك اقچه‌يه ابلاغ اولنماز ايدى . وارباب تيمار وزعامت اباعن جد پادشاه ديرلكنه متصرف هپ كشى زاده ومعلوم ومجرب ذاتلر اوله‌رق نوعما اشراف ملت مقامنده برطبقهٔ متمايزه اولوب خارجدن برفرده تيمار وزعامت توجيهى كلياً ممنوع اولمغله ايچلرينه بيكانه دخولى ممكن اولمديغندن برمنوال سابق كثير العدد اولدقلرى كبى غايت مضبوط وكزيده ودولت وملت نه ديمك اولديغنى طانور برطائفه اولدقلرى حالده هر برى كندو سنجاغى داخلنده بولنمغله لدى الاقتضا جمله‌سى چند روز ظرفنده حاضر وآماده اولورلردى .

وروم ايلى طرفنده قرق بيك يوركان ومسلمان واناطولى ايالتنده اوتوز بيك يايا اولوب سفر روم ايلينده واقع اولورسه يوركان ومسلماندن بش التى بيك نفر واناطولى جانبنده واقع اولورسه يايالردن اوچ درت بيك نفر سفر همايونه مأمور اوله‌رق بونلر متريس وطوپ خدمتلرين ايفا واورمان كسوب يول آچمق كبى ايشلرى ادا ايتملريله ارباب تيمار وزعامت اللرينه قازمه وكورك المق كبى بياغى ايشلردن وارسته اولملريله مجرد جنكه حصر مساعى ايدرلردى .

بونلردن بشقه روم ايلى جانبنده يكرمى بيك دفترلو اقنجى اولوب سفر همايون وقوعنده اقنجى بكلرى اقنجى وكوكللو اولمق اوزره قرق اللى بيك قدر سكبار

سواری ایله دشمن ممالکنه دخول وهجوم ایتملریله پازار کار زار دائما درون ممالك اعداده قوریلوب سرحدات اسلامیه سالم قالور واعدانك بویله مشغولیتی حالنده اردوی همایون دخی ایریشه‌رك نتیجهٔ حربی قزانور ایدی واولوقتلر تاتار طائفه‌سنه اصلا احتیاج یوغیدی .

ذکراولنان صنوف عسکریه هپ قوهٔ سیاره اوله‌رق بونلردن بشقه قلاع خاقانیه‌نك محافظه‌سنه مأمور یرلو وموظف مستحفظ عساکری اولوب انلر دخی مأمور اولدقلری قلاع وبقاعك محافظه‌سنه بذل جان ایدر بهادر وفدایی یکیتلر اولملریله حدود وثغورك امنیتی کالده او زمان دولت علیه‌نك قوهٔ بحریه‌سی دخی بو وجهله مکمل وپك منتظم حالده ایدی .

بونلردن بشقه مواقع مخصوصه‌ده بشلو نامنده برصنف عسکر دخی وار ایدی ولدی الاقتضا یومیه ایله دخی عسکر تدارك واستعمال اولنوردی .

مونته قوقولی فن حربه دائر اولان مشهور کتابنده دیرکه عساکر عثمانیه علوفه یه یاخود تیمار وزعامته متصرفلردر . فقط وقت حاجتده لوند وصاریجه وسکبان نامنده پیاده وسواری عسکر یازارلر . بونلرك اسامیلری اولمیوب بزم طورمز اوزره خدمات سفریه‌ده بولندقجه اجرت یومیه الورلر . وعثمانلو سواریلرندن بشلویان که آتلو محافظه جیلردن برنوع عسکردر . دیار انکروسده هو سباری نامنه اولان سواری بو اعتبارده در . مادامکه عثمانلودن متصل خوف واندیشه اوزره‌یز بر عسکره محتاجزکه دائما حاضر وآماده بولنه . وینه مذکور کتابنده مونته قوقولی دولتعلیه‌نك قوت واقتدارینی وصف وتعریف مقامنده دیرکه دولت عثمانیه ذی بأس وذی قدرت بر سلطنت قاهره اولوب جری وجنکجوی وسیروسفره مألوف عساکر بیشماری دائما حاضر وآماده در . سفر مراد ایتدکده عزیمت وحرکتی شیوع وانتشارندن مقدم عساکر انجم شماری صوب مرامه شتاب ایله دار الحربه واصل وداخل اوله کلمشدر . تاریخ میلاد عیسانك بیك التیوز التمش سنه‌سی اثناسنده سفینه‌لره مانده اوکوزلرین قوشوب نهر طونه ایله بلغراده واوسکه وبودیمه چکدیردکلری سفائن ونقل ایتدکلری ذخائر ومهمات حد تعریفدن بیروندر . ودأب عثمانیان بودرکه صورتا کوستردکلری تدارك وعزیمتك خلافنی ایشلیه کلمشدر . ونیت ومقصدلرین کتم واخفا ایچون تدارکده وحرکت وعزیمتده صور عدیده واشکال مختلفه ارائه واظهار ایده کلشلردر . نیجه سنه‌لر وندیك سفرینه مداومت صورتن کوستروب ناکاه اردل قرالی راقوجی

اوزرینه سفر ایتدیلر . وبر مدت ظاهرده بلطه اوزرینه تدارك کوروب علی الغفلة کرید اوزرینه هجوم ایتدیلر . وقتیله تدارك کورمك روماللیرك دأب قدیمی اولوب عثمانلولر دخی ابتدای ظهورلرندن برو انلرك اثرینه اقتفا ایده کلمشلردر . عثمانلو اردولرنده بلدار ونجار وصناع وبنا واصناف عمله‌نك کثرتی تعجب اولنه‌جق مرتبه‌ده در . قلاوز وجاسوسلری چوقدر . طوپلری ومهماتلری غایت کثیر اولدیغندن اثنای سفرده اطرافدن برنیجه عمله وعونه دخی جمع واحضار ایدرلر . استادلری وباخصوص طوپجیلری اکثریا اوروپا فراریلرندن تبدیل دین ایله مسلمان اولنلردر . ملل سائره‌نك طاقت کتوره مدکلری کوج ومشکل ایشلر عثمانلویه قولای کلور . متریسلری غایت متین ومستحکمدر . ومتریسلرینی یورتمکده سرعتلری شایان استغرابدر . عثمانلویه قارشو ایاق قورشوندن وال تیموردن کرك دیمشلر . ضرب مثلدر . انتهی .

اشته بونك ایچون اولوقتلر ممالك محروسه آزادهٔ ظلم وتعدی وحدود وثغور اسلامیه مصون تخطیات اعادی اولمغله سفر وحضرده اهالی نائل نعمت آسایش وحضور وممالك کوندن کونه آبادان ومعمور اولمقده ودولت دائما قوت ووسعت بولمقده ایدی . خصوصیله قانونی سلطان سلیمان حضرتلرینك عصرنده دولتك قوهٔ بریه وبحریه‌سی پك زیاده اولمغله صیت سطوت وسلطنتی جهانه ولوله ویرمشیدی . انجق دولتك کالی انك وقتنده اولدیغی کبی اکثر اسباب اختلالی دخی اولوقت تکونه باشلامشدر . فقط قوت وقدرتی کالنده اولدیغندن ومواد قانونیه‌نك اختلالی اکثریا صورت معقوله‌ده استتارلر ایله باشلایوب بالتدریج بتون مختل ومشوش اوله کلدیکندن ابتدالری حس اولنمیوب بر مدت صکره آثار ردیه‌سی ظهوره کلمشدر .

شویله‌که سلطان سلیمان عصرنده دولتك شوکت وعظمتی کاله کله‌رك بر مقتضای عزوناز سلطنت بالطبع اعین بندکاندن بعض مرتبه احتجابه میل ورغبت ایله بالذات دیوان همایونه حاضر اولمغی ترك ایدوب انجق ورای قفسدن امور دیوانیه‌یه القای سمع ایتدیکی وبالذات اردوی همایون ایله عزم کارزار وایام حضرده بعضا ادرنه ویانبولی شکارکاهلرنده کشت وکذار ایدرك هر مظلوم بی واسطه عرض حال ایده بیلدیکی جهتله نیجه احواله مطلع اولوب امور مملکته تقیدی ایسه بر کمال اولدیغندن زماننده ممالك معمور وآبادان واهالی مستظل سایهٔ امن وامان ایدی . فی الاصل وزرا ایچنده لیاقت وکفایتجه وایه‌دار رجحان ومزیت وذاتاً وزماناً صاحب حیثیت اولنلر صدر اعظم اولوب وزارت دخی نیجه زمان سنجاق بکلکی

وبكلر بكيلك ايتدكدن صكره نهايت انا طولی وبعده روم ايلی بكلر بكيسی اولەرق روزكاره تجربەسی سبقت ايتمش وكرم وسردجهانی كوره رك احوال عالمه كركی كبی كسب وقوف ايلمش ذواته توجيه ايديلور . وبالجمله مناصبك توجيهاتنده جائزه ورشوت النميوب هرحالده اهليت واستحقاق كوزه ديلور ايكن سلطان سليمان خان حضرتلری قاعدهٔ قديمەيه منافی اولەرق خاص اوطه باشی ابراهيم اغايی دفعةً مقام صدارته كتوردی .

واكرچه پادشاه مشار اليه حضرتلری بالذات مصالح دولتك رؤيتنه نصب نفس اهتمام ايدرك وكلاسی آلت ملاحظه قيلندن اولمسيله هركيم وزيراعظم اولسه آسياب دولتك اداره سنه خلل كلميەجكی دركار اولديغندن مصالحك كمال سهولت ايله دلخواه عاليسی اوزره جريانی ايچون بويله پروردهٔ دست تربيتی اولان برذاتی صدارته كتورمسی كندو زماننده مخل مصلحت اولمديسه ده بو وجهله اخلافنه سوء مثال كوسترمش اولديغندن صكره كانلر دخی ذاتا سودكلری بندهٔ مخصوصلرين وزير ايتمكه باشلايوب بومقولەلر ايسه كنجلك وتجربەسزلك عالمنده نائل اولدقلری توجه والتفات پادشاهی يه مغرور اولەرق احوال عالمه وقوفلری اولمديغی كبی ارباب وقوفدن سؤاله دخی تنزل ايتمديكلری جهتله همان رأی خودسرانه ايله ايش كوريلوب قانون وقاعدەيه رعايت و(ان تؤدّوا الامانات الی اهلها) امر شريفنه توفيق حركت اولنماز وايش ارتق ذاتياته انتقال ايله حقيقةً مصلحت كورمك مقصد صحيحی دوشونلمز اولديغندن دولتك نظام وانتظامی مختل وقوتی ضعفه مبدل اولمغه باشلادی . ازجمله سلطان سليم ثانی ابتدای جلوسنده يكيچری اغاسنی قپودان دريانصب ايدوب اودخی احوال بحردن بی خبر اولمغله زبردەبيان اولنەجغی وجهله اينه بختی ليماننده دونمای همايونی ياقش واشته اولوقت قوهٔ بحريهٔ دولت عليه تنزله يوز طوتمش ايدی .

وبرده تيمارلر اصحاب حيثيت وناموسدن اولان وملازملك ايله خدمتی سبق ايدن مستحقينه توجيه اولنه كاور كن سلطان سليمان قانونی عصرنده چاشنيكير باشيلقدن بكلر بكيلك ايله چيقان خسرو پاشا رشوت ايله تيمار ويرمك كبی برسيئه احداث ايدب صكرەلری بونك پك چوق مضرتلری كورلمشدر .

مونته قوقولی سالف الذكر كتابنده دولت عليه سردار اكرملرينك حربده هنر ومهارتلرين وتصرف وتنفيذ احكام واعمالده شوق وخواهش وسرعتلرين الحق هزار تحسين وآفرينه شاياندر ديو مدح وثنا ايتدكدن صكره بونك سببنی دخی بو وجهله بيان ايتمشدركه دولت عثمانيه وزراسی امور عظامه استعداد ولياقت اكتسابيچون دها ايام صباوتلرنده خدمات حربيه ده استخدام اولنوب بناءً عليه

مهام امور ايله الفت ايدرك تحصيل ملكات وتدريج وتأنی ايله قطع مراتب ايدرلر . وممالك فسيحة المسالك عثمانيه ده مملكتدن مملكته نقل ايله وياسفردن سفره سير وسياحت ايله وقت شبابلرندن شيخوختلرينه وارنجه استعمال آلات واسلحه وتنفيذ واجرای حكم وحكومت ايله تفنن ايدرك كمالاته واصل اولورلر . ولكن خفی اولميه كه بوزمانده نيجه بدعتلر ظهوريله ميان عثمانيانده دخی فنون حربيه نك تمشق وادمانی نظامنه خلل وهنر ومعرفتك رواجنه فتور وكسل كلوب شان وشهرت سرداری وسپهسالاری نقيصه پذير اولمشدر . زيرا پادشاه سرايی رجالندن برنيجه لر چراغ ودرحال سردار وسپهسالار نصب وتعيين ايله معظمات اموردن اولان امر خطير حرب كند وسنك كردن اقتدارينه تحميل اولنور ديو تحرير ايلمشدر .

وفی الاصل پادشاه ايله وزير اعظملری اراسنه كمسنه كيرەمز وايشلرينه اندرون وبيرون خلقندن فرد آفريده مداخله ايدەمز ايكن سلطان مراد ثالث عصرنده ندما ومقربين پادشاهی مصالح دولته مداخله ايله صدر اعظملره نيجه نامعقول ايشلرك اجراسنی تكليف وقبول ايتمدكلری تقديرجه جملەسی بالاتفاق حضور همايونده فرصت دوشوروب درلو افترالر ايله سلسلهٔ غضب پادشاهی يی تحريك ايدرك كيمن قتل وكيمن نفی ايتديرر اولدقلرندن ناشی برخيلی وقتلر صدر اعظملر بالضروره اندرون خلقنه متابعت وهوالرينه موافقت ايتمكه مجبور اولملريله انلر دخی بی محابا هراموره مداخله ايدر . وايستدكلرينی اجرا ايتديرر اولديلر .

طقوز يوز تاريخنده شهزاده سلطان محمدك ختان جمعيتی اولوب برايكی ماه ممتد اولمغله اطراف واكنافدن بيشمار خلق تجمع ايتمش بولنديغندن ختام سورده بوقدر اجلافك ممنونيتلری التزام وجملەسی يكيچريلك ايستدكلرنده طرف سلطنتدن مراملرينه مساعده واجراسی يكيچری اغاسی فرهاد اغايه اراده بيوريلوب حالبوكه برمنوال سابق يكيچری نفراتی اصول ونظامی وجهله عجمی اوغلانلری قشلەلرندن النمق قانون اولمغله فرهاد اغا اوجاق ضابطانی ايله لدی المشاوره بوصورتده اوجاغمزه بيكانه دخول ايله اوجاقده جاری اولان قانون وقاعده الدن كيدر . دولت عليه يه بونك عظيم ضرری واردر ديو قبول ايتمامك اوزره بالاتحاد قرار ويرمشلر ايسه ده عاقبت انديش اولميان بعض ندما ومقربين الحاح واصرار ايله تكرار ارادهٔ سنيه اصدار ايتديردكلرنده فرهاد اغا عزلنی اختيار ايتمش وخلفی يوسف اغاچراغی ناميله طوائف مزبورەيی يكيچری

اوجاغنه ادخال ایدرك برتخم فساد اكوب كیتمشدر كه صكره كانلر دخی بویله
برر بدعت احداث ایدوب درلو نام وتأویلات ایله برطاقم منشأ ومشربی ومسلك
ومذهبی نامعلوم اشخاصی دولتعلیه‌نك كندو دست تربیه سیله عجمی قشله‌لری
فدانلغنده یتشدیردیكی یكیچریلر ایچنه ادخال ایدرك دولتك بویله برمنتظم ومعتنا
اوجاغنه انجیر دیكمشلردر . زیرا اوجاغك قانونی بركره رخنه پذیر اولیجق بر
دخی اوكی النه‌میوب فی‌الاصل پادشاه علوفه سنه متصرف اولنلر وكلا ووزرا
وسائر مأمورینك دائره‌لرنده مستخدم اولمق محال ویكیچریلر علی العموم
قشله‌لرنده ساكن اولمق شرط اوله‌رق خارجده بر فردك بولنمسی وپیروعمل
مانده اولمدقجه تقاعدلری كلیاً ممنوع ایكن اندن‌صكره یكیچری علوفه‌لری خدمه‌یه
اعطا اولنمغه وكنج وتوانا یكیتلر متقاعد اولمغه ورفته رفته بوفنالقلر تزاید ایدرك
یكیچری اغالری واوجاق ضابطانی وقلمی كتابی نفرات اسامیلرینی وترقیلرینی
دیلدكارینه بیع وفرخت وچراغلق وایراد نامیله بخش واعطا ایتمكه ونهایت
یكیچری اسامیلری مقاطعه واسهام كبی النوب صاتلمغه باشلامغله اكثریسی اندرون
وبیرون رجالی وعلما دائره‌لرینه واتباع وخدمتكار كروهنه كچوب وبونلره
قپولی اسامی تعبیر اولنوب قشله متولیلری بونلرك مواجبنی براز نقصان ویرمكی
اعتیاد ایله مأكل ایتدكلری جهتله یكیچری اسامیسی كوندن كونه تزاید ایتمكده
اولدیغی حالده سفره سوق اولنه‌جق نفرلری تناقص ایدرك نهایت یكیچری
قشله‌لرنده باش اسكی وبیراقدار نامنه برقاچ عمل مانده دربدرلر ایله قره قوللقجی
واشجی مقوله‌سی بعض بیچاره‌لردن بشقه كمسنه قالمیوب یكیچری اسامیسی ایسه
اولكیدن چندقات زیاده اوله‌رق مواجبلرینه خزینهٔ دولت تحمل ایتمز اولمشیكن
اخراج مواجب وقتنده كوج حال ایله تدارك اولنه بیلان مبالغ كایه‌یی سفره
كیتمز وقوللق بكلمز ودولتك برایشنه یاراماز اصناف وتجار واتباع وخدمتكار
كروهندن برر تقریبله تقاعد اسامیسنه دسترس اولنلر اخذ ایدر اولدقلرندن
سفر ایچون شویله طورسون قوللق بكلمك ایچون لازم اولان نفرات اكثریا
قشله‌لر طرفندن اجرت ایله طوتیلوردی . حالبوكه استانبولده بونجه اصناف
واسافلدن بشقه طشره‌لرده نیجه یوز بیك كشی برر اورته‌دن دم اوره‌رق
یكیچریلك ادعاسنده اولدقلرندن تخصیصات عسكریه‌یی مأكل ایدنمش اولان بر
طاقم اوجاق قوقونوسلری برفتنه قوپارمق مراد ایتسه‌لر سوزی ایاغه دوشوروب
ونیجه اسافلی یكیچری نامیله قزغانلرك باشنه اوشوروب برهیئت عصیانیه تشكیل
ایده بیلورلردی . وفی‌الاصل یكیچریلر غایت مطیع وفرمانبر برعسكر اوله‌رق

قرقی بر قیل ایله یدیلور تعبیری حقلرنده جاری اولوب شاید كه ایچلرندن
اوجاغك قانون واركاننه مخالف حركت ایدری اولورسه اوجاقلوسی حمایه
ایتمدكدن بشقه كندولری دعواجی اوله‌رق درحال تأدیب وسیاست اولنور
ایكن قانون ونظاملرینك بروجه مشروح اختلالندن صكره اله آووجه صیغمز
بركروه اشقیا واورطه‌لری متهم وجانیلره ملجأ ومأوی اوله‌رق مصالح ملكیه‌نك نیك
وبدینی فرق وتمییز ایتمكسزین بز بوماده‌یی ایستمیز دیه‌رك دین ودولته نافع نیجه تدابیرك
كیرو قالمسنه وخروج علی السلطان ایتمك كبی نیجه فضاحتلره علت اولوب عصر
بعصر كیتدكجه حال اختلال واغتشاشلری دخی تزاید ایلدیكندن یوزلرندن دولت
علیه‌نك كوردیكی فنالقلرك مقدار وبیانی حوصلهٔ تحریره صیغمز . الحاصل عصیان
وشقاوت ایچون یولداش یوقمی دینلسه هر كوشه‌دن یكیچری نامیله بیشمار اشقیا
ظهور ایدوب انجق انلرك یكیچریلكلری هپ قید تأدیب وسیاستدن ازاده
وتكالیفدن معاف اوله‌رق سربست ولاابالی كزمك ایچون اولوب یوخسه حرب
وجهادی اصلا وظیفه ایدنمش اولمدقلرندن سفر ایچون عسكر بولنماز اولوب
وسفر همایون وقوعیله یكیچری طلب اولندقده استانبولدن اورطه نامیله قزغان
وچورباجی واوطه باشی واشجی وچند نفر قره قوللقجی ویكرمیشر اوتوزر
مقداری طوتمه نفر چیقوب سؤال اولنسه نفراتمز اناطولی وروم ایلی جانبلرندن
كلور دیو جواب ویررلر وانلر ایسه هر قضانك سرداری معیتیله كلمك لازم ایكن
سردارلر بشر اونر آدم ایله چیقه‌رق قصور بر مقداری سردنكچدی بیراغیله
كلوب انجق انلر دخی هر بیراق یوز یكرمیشر نفر اوللو ایكن اوتوزر قرقر ونهایت
اللیشر التمشر ارغاد مقوله‌سیله كچدكلری یرلرده غصب اموال وهتك ناموس
ایدرك اردویه كلدكلرنده دخی ثبات ایتمیوب همان بر طرفدن فراره باشلارلر .
وبقیه‌سی دخی میدان حربده برطوب اتلدیغی كبی اردوده بولدقلرینی یغما ایدرك
فرار ایدوب اورطه‌لر چورباجیلری وچند نفر ضابطلری ایله قالور . واوجاقلر
مواجبی نامیله خزینهٔ دولتدن چیقان بوقدر بیك كیسه اقچه شوكا بوكا مأكل
اولدیغندن نفراتك النه كیرن جزئیات مقوله‌سی اولمغین لدی الاقتضا ضابطلرندن
نفرات مطالبه اولنسه مجدداً تصحیح ایده‌لم ودال قلیج یازه‌لم دیو جواب
ویررلر . وحالبوكه مجدداً یازیله‌جق اولنلر هب دیرندی مقوله‌سی اولمغله برایشه
یرامیوب بیهوده یره مواجب عسكریه تزاید ایدرك برقاتدها خزینه‌یه مضایقه
كتورلمش اولور . واكرچه بومقوله ضمیمه‌لرك محلولاتدن تقاص اولنمسی قابل
ایسه‌ده محلولات دخی اوجاقلو النده اولمغله ایستدكلری قدر شی كوستروب

باقیسنی کتم ایدرلر . وبوبابده کندولرینی معذور ومجبور کوررلر ایدی . زیرا یکیچری اغالرینك حین نصبنده کندولرندن خفی وجلی کلی جائزه وعبودیت النوردیکه صرف رشوتدر . انلر دخی قول کتخداسی وصامسونجی وزغرجی وطورناجی باشیلرایله اورطه چورباجیلرینی وسرحدات یکیچری ضابطلرینی تجریم ایله حین نصبلرنده کلی رشوت الوب بونلر دخی مادونلرینی تجریم وقشله متولیلری واختیارلری ویردکلرینی چیقارمق ومأکللرندن دور اولمامق ایچون محلولاتی کتمه مجبور اولورلردی .

ایشته بووجهله سرحدات مواجبنك اکثری استانبولده غارت وتلف اولنوب باقیسنی دخی سرحد اغالری مأکل ایدنمکله دولت علیه‌نك یرلو قولی نامنه اولان موظف مستحفظ عسکری دخی پریشان اولمشیدی . وبوسنه سرحداتنك نظامی برخیلی وقت محافظه اولنه بیلمش ایسه ده صکره‌لری کیدرك بوفساد اورایه دخی سرایت ایدرك اورالری دخی قلاع وبقاع سائره‌نك حالنی کسب ایلمشدر .

الحاصل دولت علیه وقتیله قلاع مستحفظلرینه مقدار کفایه علوفه تخصیص ایتمشیکن بومواجبك اکثریسنی دخی درسعادتده بولنان اوجاق ضابطلری وسائرلری اخذ وبلع ایتدکلرندن یالکز سرحداتك محافظه‌سی ایچون کلی عسکر ترتیبنه ومبالغ وفیره صرفنه حاجت مس ایتمشدر .

جبه‌جی وطوپجی وعربه‌جی اوجاقلرینك حالی دخی یکیچری اوجاغندن بدتر اوله‌رق قوللق بکلیه‌جك برنفری قالمیوب فقط قشله‌لرنده ایری دستارلی برمقدار قره قوللقجیلری‌وارایدی . چونکه اسامیلرینك انجق عشری درجه‌سی اوجاقلرینك اولوب باقیسی قپولی اولدیغندن اوجاقلرنده اغا وکتخدا وچاوش‌وچورباجی‌اولنلر حاللرینه کوره اوچیوز وبشیوز وبیك اقچه یمکلك‌پیدا ایدوب نفر سؤال اولنسه اوموز سلکه‌رك وسلفلرینه بهانه بوله‌رق شونك بونك اتباعنی کوسترلردی .

هله مهماته ایتدکلری اهانتك نهایتی یوغیدی . زیرا سفر وقوعنده سورکون آوی کبی برالای اسافلی جمع ایدوب یوللرده مهماتی دوکه‌رك وعربه‌لرینی اصناف وسائره ایجار ایدرك استانبولدن چیقان مهماتك انجق نصفنی محلنه ایصال وانی دخی دشمن طرفندن برایاق پاتردیسی ظهورنده یرنده ترك ایدرلر . وطوپجیلر وعربه‌جیلر دخی بارکیرلرینك قوشوملرینی قطع ایله اوزرلرینه سوار اوله‌رق طوپلری عربه‌لریله براغوب قچارلردی .

طقوزیوز طقسان ایکی تاریخنه کلنجه سواری اوجاقلریله ارباب تیمار وزعامت ایچنه دخی بیکانه ادخال وقانون ونظاملری اخلال اولنمامشیکن تاریخ مزبورده

ایران سرداری بولنان اوزدمیر اوغلی عثمان پاشا یارارلغی ظاهر اولانلردن بعضیلرینه ابتدادن طقوز اقچه ایله بلوك ویره‌رك سواری اوجاقلرینه ادخال وبعضیلرینه دخی اوچربیك اقچه تیمار ایچون ابتدا امری اعطا ایتمکله هم سواری اوجاقلرینه وهمده ارباب تیمار وزعامت ایچنه خلاف قانون اوله‌رق خارجدن آدم قارشمش اولوب اگرچه عثمان پاشانك ادخال ایلدیکی کمسنه‌لر دکرلی ذاتلر اوله‌رق بالاستحقاق بومکافاته نائل اولمشلر ایسه‌ده چه فائده‌که بووجهله قانون قدیم برکره مختل اولیجق اندنصکره کانلر ایوفنا دیمیوب برطاقم مجهول الاحوال اشخاصی بلوکلره ادخال ایله سواری اوجاقلرینی اخلال ایتدکلرندن کیدرك انلرك علوفه‌لری دخی‌یکیچری‌علوفه‌لری کبی شوکا بوکا مأکل‌اولدی . وفی‌الاصل‌بونلرك نفراتی استانبول ایله ادرنه وبروسه بیننده‌کی قصبات وقراده ساکن اولمق مقتضای قانون ایکن بوخصوصده دخی قانونه رعایت اولنمیوب اطراف اکنافه پراکنده اولملریله هربری بر کوشه‌ده یرلشه‌رك امور شرعیه وملکیه مأمورلرینك ایشلرینه مداخله‌دن خالی اولمازلردی .

وسفر همایون وقوعنده اکثری یرلرندن حرکت ایتمیوب علوفه‌لرین کیمی ضابطلرینه وکیمی یولداشلرینه سپارش ایده‌کلدکلرندن سفره کلنلری اقل قلیل‌ایدی . چونکه فی‌الاصل بونلرك نفراتنك ابتدالری یعنی توجیه کاغدلری اللرنده اولوب مواجب چیقدیغنده جمله‌سی آستانه‌یه کله‌رك علوفه‌لرین اخذ ایده‌کلورلر ایکن بوقدر بیك آدم علوفه‌لرین الوب کیدنجیه‌دك درسعادتده درلو فضاحتلره اجتسار ایده‌کلدکلرندن دفع مضرتلری ضمننده هربلوکك نفراتنك ابتدالری چاوشلرینه ویرلمسی وعلوفه‌لری خروجنده چاوشلری اللرنده اولان ابتداله کوره علوفه‌لرینی قالدیروب ولایتلرینه ایصال ایله عموماً نفراتك استانه‌یه کلمسی رأی اولنمش وبوطریقله اسامیلر طوربه‌لره کیرمش وکیدرك بری فوت اولدقده چاوشلر اسامیسنی ترقین ایتدیرمیوب علوفه‌سین حیاتده کبی اخذ ایدر اولدقلری شایع اولمش اولدیغنه مبنی هرکیم بلوکلر خلقندن برینك فوت اولدیغین خبر ویررسه اسامیسنك نصفی کندوسنه ویرلمك اصولیله بیت‌المالك صیانتی تدبیر اولنمش وحالبوکه هرمحلول خبر ویرن اسامی‌یه مستحق اولمدیغندن بوجهتله دخی نیجه اسامیلر نامستحق النه کچمش وبعده محلوللرین برر ایکیشر اقچه ضمله وبلوکن تغییر ایله کتمه باشلایوب بوجهتله محلوللری بولنه‌ماز اولدیغندن بیت‌المالی صیانته اومثللو صاحب طوربه ضابطلرك وفاتنده طوربه‌لری اغالری طرفندن ضبط اولنه‌رق طوربه‌سی درونده هرقاچ ابتدا وار ایسه محلول وار یوق هرابتدادن

کوتوری پازار کبی میری ایچون ایکیشر اقچه اخذ ایله آخره ویریلوب بعده
اوجاق اغالری دخی ایکیشر اقچه جائزه ضم ایدرك هروفات ایده‌نك طوربه‌سی
درونده ظهور ایدن اسامی‌یه دردر اقچه ضم ایله صاتلمغه باشلامش ایدی . بوحالده
اسامی طوربه‌سی الانلر دخی هنوز ویردیکنی چیقارمقسزین مدیوناً فوت اولدقلری
جهتله اوجاقلرینه برنوع ضعف کلدی وطوربه اصحابی ویردیکی اقچه‌یی علوفه
چیقدقده نفراتك علوفه‌لرندن المغه باشلایوب بوجهتله اسامیسی طوربه‌ده اولان
نفراتك انه برشی کیرمز اولدیغندن سفره کلمز اولدیلر .
وسواری بلوکاری ایچون خزینه‌دن بونجه مواجب ویریلور ایکن اردوی همایونده
انجق برایکی بیك موجودلری اولوب وانلردخی استانه‌دن اولمیوب سیواس وتوقات
وسائر برقاچ محلدن ایدیلر .
وبالاده اشعار ایتدیکمز وجهله یکیچری اسامیسی کیتدکجه تزاید ایلدیکی کبی
اشبو سواری بلوکلری خلقی دخی تزاید ایدرك قانونی سلطان سلیمان عصرنده
یکیچری اون‌ایکی بیك قدر والتی بلوك خلقی یدی بیك قدر ایکن سلطان مراد ثالث
عصرنده یکیچریلر یکرمی یدی بیکه وبلوك خلقی اون اوچ بیکه بالغ وسلطان
محمد ثالث عصرنده بیك درت تاریخنده یکیچریلر قرق بش بیك وبلوك خلقی
یکرمی بیك وسلطان احمد اول عصرنده بیك اون سکز تاریخنده یکیچریلر قرق یدی
بیك وبلوك خلقی یکرمی بر بیك اسامی قدر اولمشیدی . بوصورتله وقوع
بولان ترقیاته ایسه خزینهٔ دولتك قارشولغی اولمدیغندن تخصیصات قدیمه‌سی
مصارف عسکریه‌یه وفا ایتمیه‌رك ایام صلح وآسایشده بیله میری خزینه‌سی مواجب
عسکریه‌یی تأدیه ایده‌مدیکی جهتله عسکری ایچنده اره‌صره فتنه وفسادلر وقوعه
کلور اولدی . حالبوکه وقتیله قلیل العدد اولدقلری حالده مضبوط ومنتظم
اولدقلرندن پك بیوك ایشلره یارارلر ایکن بویله علوفه‌لرینه خزینه‌لر وفا ایتمز
مرتبه تکثر ایتدکلرنده مختل النظام اولدقلری جهتله سفرده ایشه یاراماز
اولدقلرندن بشقه اردوی همایونك تفرقنی مؤدی وحال عصیان وسرکشیده
بولندقلری حسبیله ایام حضرده دخی نیجه مفاسد ومکارهه بادی اولورلردی .
وابتدالری بلوك خلقی کمی ازی‌یه الوب دولتی خیلیجه تضییق وازعاج ایتملریله
یکیچریلر اله النوب انلرك قوتیله بلوك خلقنك صورت تعصبلری کسر وازاله
اولنمش ایسه‌ده اندن صکره‌دخی یکیچریلرکم الماز اولوب کیتدکجه عصیان وشقاوتلری
مزداد اوله‌رق دولتك باشنه دها بیوك بلیه اولدیلر .
برمنوال سابق علوفه‌لو عسکر تکثر ایلدیکی کبی سائر علوفه‌لو طوائف دخی

اومنوال اوزره تکثر ایدرك خزینهٔ دولت دوچار مضایقه اولمغین قارشولق
بولمق ایچون بالضروره تکالیف میریه تزیید اولنوب تکالیفك مالك وسکنه‌نك
ترقیء معموریت وثروتی اساسنه مبتنی اولمیان تزایدی ایسه موجب ظلم وتعدی
وبودخی ممالکك خراب واهالینك بیتاب اولمسنه بادی اولمشدر .
بناء علیه مؤخراً علوفه خوارانك تقلیلنه سعی اولنوب حتی سلطان مصطفای ثانی
عصرنده یکیچریلر قرق بربیکه وبلوك خلقی درت بیك یدییوزه قدر تنزیل
وسائر علوفه‌لو طوائف دخی بومنوال اوزره خیلیجه تقلیل اولنمشیدی . علوفه‌لو
طوائفك کثرتی دولته مضر اولدیغی کبی ارباب تیمار وزعامتك دخی بالعکس قلتی
موجب مضرت اولمشدر . شویله‌که تیمار وزعامت اصحابی دیرلکلرینك بولندیغی
سنجاق داخلنده متوطن اولمق قانونلری اقتضاسندن ایکن سلطان مراد ثالث
عصرنده بروجه بالا خلاف قانون قدیم اوله‌رق وزرا امکدارلرینه تیمارلر توجیه
اولنمغه باشلایوب بوایسه سوء امثال اوله‌رق رفته رفته شهر خلقندن ورعایا
صنفندن نیجه فرومایه‌لر ونیجه مجهول الاحوال شخصلر آته بنوب وقلیج قوشانوب
ارباب تیمار وزعامت ایچنه قارشدیلر . وفی‌الاصل برایالتك بکلر بکیسی برتیماری
نا اهله توجیه ایتسه مستحقلری درسعادته کله‌رك عرض شکوی ایلدکلرنده اول
بکلربکی طرف پادشاهیدن معاتب ومسؤل وبلکه منصبندن معزول اولور ایکن
بعده تیمار وزعامتلر طوغریدن طوغری‌یه درسعادتدن توجیه اولنمغه باشلامسیله
ارباب استحقاقك عرض شکایت ایده‌جك بریری قالمدی . وسلطان مراد
ثالث عصرنده برمنوال سابق ندما ومقربین پادشاهی زیاده‌سیله یوز بولمش
اولدقلرندن غزات مسلمینك حقی اولان قری ومزارعك بررر تقریبله کیمسنی
بروجه اربه‌لق وکیمسنی تملیك صورتیله عهده‌لرینه کچوروب کندولرینه تمام
مرتبه استغنا کلدکده دخی توابع ومتعلقاتنه پك چوق تیمار وزعامتلر یاپدیردیلر .
وکلای دولت دخی دوشن محلولاتك کزیده‌لرینی کندو اطراف ومتعلقاتنه
ویرمکه باشلادیلر . بوجهتله باشلوجه تیمار وزعامتلرك کیمی اربه‌لق وکیمی
باشمقلق وکیمی خواص همایونه ملحق وکیمی بدنی صحتده اولنلره تقاعدیه
اولمشیدی .
برطاقی دخی اکابر سپدینه کیروب نام مستعار ایله تصرف اولنوب دیلسزلر
وجوجه‌لر وسائر ندما واوجاق اغالرینك متفذلری ووزرا اغالری وبکلر بکیلر
وسنجاق بکلری وبعض کتاب یدلرنده نیجه تیمارلر بولنه‌رق کیمی خدمتکارلری
وکیمی کوله‌لری اوزرلرینه برات ایتدیرمش اولدقلرندن نام انلرك ومحصول

کندولرینك اولوردی . ونمالوجه تیمار وزعامتلرك بعضیسی دخی ندما ومقربین وسائره طرفلرندن بر رجهته وقف اولنمشیدی . حالبوکه بونلر حق جهاد وغزا اولان اراضیء میریه دن اوله‌رق برجهته وقف ایله حبس اولنملری جائز دکل ایدی . فقط اراضیء میریه‌یی وقف ایتمك بدعتی دخی سلطان سلیمان عصرنده ظهور ایلمشدرکه رستم پاشایی کندوسنه داماد وصدر اعظم ایدوب حقنده توجه وحسن نظری برکال اولمغله مرامنه مساعده ایدرك اجدادی زماننده فتح اولنمش نیجه قریه‌لری کندوسنه تملیك واودخی بعض جهاته وقف ایتمش ایدی . ایشته بونلرك حقنده قوچی بك سلطان مراد رابعه تقدیم ایتمش اولدیغی لایحه سنده دیرکه اول مقوله سلطانلرك خاصلری فوت اولدقلرنده میری‌یه النورکن صکره کلنلر دخی وقف ایتمکه باشلایوب خلاف شرعشریف بیت المالك صرف حق اولان بوقدر حاصل ضایع اولدی ثواب اعتقادیله وباله کیردیلر . وینه قوچی بك مذکور لایحه‌سنده دیرکه خلاف شرعشریف بعض تملیکلر ووقفلر واردر . کرچه صورتده خیر کورینور اما عند التحقیق اضاعت بیت المالدر . زیرا ممالك اسلامیه‌ده‌اولان‌قری ومزارع محصولاتی بیت المال‌صرفدر زیرا غزا ومقاتله حقیدر . شرعاً مصرف معینی واردر اول مقوله لرك وقفیتی نیجه صحیحه اولور . شرعاً جائز اولان اوقاف انلردرکه‌سلاطین ماضیه اسکنهم الله فی‌جنات عالیه حضراتی‌فتح ایلدکلری ممالکدن عامهٔ‌مسلمین ایچون‌وقفلر‌وضع‌ایتمشلردر . وزمان‌سابقده‌غازی بکلر وبکلر بکیکلر‌سایهٔ دولتعلیه‌ده فتح‌ایلدکلری ممالکدن‌دین‌ودولته‌ایلدکلری خدمتلری مقابله‌سنده کندولرینه طرف پادشاهیدن بعض‌قری ومزارع‌تملیك اولنوب انلر دخی بویرلری‌عامهٔ مسلمینه نافع‌اولمق اوزره‌یاپدقلری خیرات‌وحسناته بااذن‌سلطانی وقف ایلمشلردر . بومقوله وقفلری ائمهٔ دین تجویز ایتمشدر . بونلردن ماعداسی مشروع دکلدر . برآدم مجرد مقرب پادشاهی اولمق ایله نیجه ییللر مقدم فتح اولنمش اولان ممالکدن بیت المالك حق صرفی اولان قری ومزارعی کندویه تملیك ایتدیروب بعده دیلدیکی یره وقف ایلمك نیجه صحیح اولور .

الحاصل حق جهاد وغزا اولان اراضیء میریه‌نك وقفیتنه ابتدا رستم پاشا برقپو آچوب اندن صکره کلنلر دخی کیمی اسلاف غزاتك اوقافنه اوزه‌نه‌رك وکیمی اولادواعقابنه فضلهء وقفدن ایراد یاپمق افکارینه دوشه‌رك پك چوق یرلری بو صورتله وقف وحبس ایتدکلرندن بودخی تیمار وزعامتلری نقصانته واصحابنك انقراضنه برسبب اولمشدر .

اشته بو صورتلرله حق غزات اولان تیمار وزعامتلر شوکا بوکا مأکل اوله‌رق

آز وقت ظرفنده دولتعلیه‌نك بویله‌باشلو وباشی باغلو مرتب ومنتظم بر جسیم هیئت عسکریه‌سی مضمحل وایالات والویه‌نك رونقی زائل وبو سببدن دشمن دولتلره مقابله شویله طورسون داخل ممالکده ظهور ایدن عصات وسرکشانك تأدیبی مشکل اولدی . زیرا کیدرك سفر همایونده یدی سکز بیکدن زیاده ارباب تیمار وزعامت بولنماز اولوب انلرك دخی اکثریسنك دیرلکلری منازعه‌لو اولدیغندن اللری قلیجه وارمزدی . چونکه تیمار وزعامتلر استانبولدن توجیه اولنور اولدیغندن یکدیکره مناقض‌نیجه توجیهات اجرا اولنمش اولمسیله برچوق کیمسه‌لرك اللرنده متخالف الفحوی ومتناقض المضمون براتلر ومقرر نامه سنده حق بونکدر خصمی تزویر ایله تعرض ایلدیکی مسموع همایونم اولدی . بوکا ضبط ایتدیروب خصمنی‌منع ودفع ایده‌سین دیو مسطور وخصمنك یدنده‌کی امر عالیده دخی عینیله بومنوال اوزره مذکور اولدیغندن نیجه غازیلر میدان معرکه‌ده جان الوب جان ویرمکده ایکن تمام‌محصول وقتی‌خصمی سنجاغنه کیدوب دردمندك تمام محصولاتنی ضبط ایله برازینی کندو وبرازینی قاضیء بلده الور ایدی .

بوصورتله ارباب تیمار وزعامتك احوالی پریشان اولدقدن بشقه برمملکته امر شریف وارد اولسه فرمان پادشاهی کلمش دیو هرکس قولاق طوتار واطراف واکنافك صغیر وکبیرینه دهشت دوشر ایکن بویله اوامر وبروات متناقضه‌نك تواردی فرمان پادشاهینك تأثیرینی ازاله ایلدی .

بوندن بشقه از قدیم الای بکیلك مستقیم الاطوار واهل عرض ووقار اولان ذاتلره توجیه اولنه کلمشیکن صکره‌لری حمایت وشفاعت ورشوت ایله اسافل وادانیدن بعض کسانه ویرلمکه وبو خصوص والیلره مدارجر منفعت اوله‌رق مجرد جلب منافع ایچون بلا سبب الای بکیلر عزل ونصب اولنمغه باشلایوب انلر دخی درلو بهانه ووسیله‌لر بوله‌رق شونك بونك دیرلکن رفع وابقا ایتدیرمکی عادت ایتملریله ودها نیجه فنالقلر وجوده کتورمکده اولملریله زعما وارباب تیماره قلت وپریشانلق طاری اولدیغی حالده ایشلری اولکیدن افزون وکران ایدی .

زیرا صکره‌لری یورکان ومسلمان طائفه‌سی مقاطعه‌یه باغلانوب اناطولی ایالتنده‌کی پیادکان دخی تیمار نامنی فسخ ایلمش اولملریله بونلردن سفر همایونه کمسنه کلمز اولدیغندن متریس قازمق وطوپ خدمتلرین کورمك کبی آغر ایشلر دخی ارباب زعامت وتیمار اوزرینه تحمیل اولنمشیدی .

وبونظامسزلق عساکرك هرصنفنه سرایت ایدرك اقنجی طائفه‌سی دخی کیمی علوفه‌لو قول نامنه اولوب کیمسی دخی اقنجیلغی انکار ایتمکله بو طائفه دخی

بو وجهله منقرض اولمغين اندن صكره دولت عليه اقين مصلحتى ايچون تاتار عسكرينه محتاج اولوب سفر همايون وقوعنده قريم خانلرى اوتوز قرق بيك قدر تاتار سواريسى ايله ممالك اعدايه دخول ايله چاپول ايدرلردى . مؤخراً روسيه‌لو قريمى استيلا ايلمش اولديغندن سفر ظهورنده سلاطين جنكيزيه‌دن برى قوپان خانى عنوانيله ممالك محروسه‌ده بولنان تاتارلره باشبوغ نصب ايله كما فى السابق تاتارلرك استخدامنه صورت ويرلمشيدى . لكن جهانك رنكى دكيشوب حركات حربيه بشقه حاله كيرمش وتاتارلرك اسكى صولت وجنك آورلكلرى قالمامش اولديغندن اولكى كبى ايشه يرامامشلردر .

برمنوال مشروح ندما ومقربين پادشاهى اصحاب سيفك ديرلكلرين قطع ايتدكلرينه قناعت ايتميوب باب رشوتى كشاد ايله ايالات والويه ومناصب سائره توجيهاتنه دخى مداخله ايتدكلرندن برچوق نااهلان ميدان الوب كيمى بكلك وكيمى بكلربكيلك ايله بكام واصحاب استحقاق اولنلر پسمانده وكمنام اولديلر . وكيدرك رتب دولت عليه مبذول اوله‌رق عموماً بكلربكيلره وبعض سنجاق بكلرينه وزارت ويريلور اولدى . وسائر مراتب اصحابى دخى بوقياس اوزره كثرت بولدى . لكن رتبه‌لرك اولكى كبى قدر واعتبارى قالمدى . وچونكه سلطان سليمان خان حضرتلرى دولتك قوتن وعسكرك وفرتن كوروب دبدبه وشان وشهرت وآلايشه دوشديكندن (الناس على سلوك ملوكهم) مضمونجه خلق دخى بو يوله سلوك ايله زينت ونمايشه دوشوب كيدرك اصحاب مناصبك حاصلاتى وقول طائفه‌سنك وظائفى كندولرينى اداره ايتمز اولديغندن ظلم وتعدى يه باشلامشلر ايدى . بعده اصحاب مراتب بويله كثرت بولدقجه مظالم وتعديات دخى كثرت وترقى بولدى . وسالف الذكر رستم پاشا حاصلات ميريه‌يى تكثير داعيه سيله التزام اصولنى احداث ايدرك كرك خواص همايون وكرك مقاطعات جمله‌سنى التزامه ويروب والتزامى دخى منصف ومتدين ذاتلر قبول ايتمديكندن اكثريا اراذل واسافل النه دوشوب بو دخى مقاطعات وخواص همايون قريه‌لرينك خرابيتنه سبب اولدى . وبويله مظالم وتعديات ايله ممالك خراب ودولتك خزينهٔ حقيقيه‌سى مثابه‌سنده اولان رعايا دوچار فقر واضطراب اولديغندن واردات دولت دخى كلى تنزل وتناقص بولدى . بو حالده حدود خاقانيه‌يه اطالهٔ ايادى ايدن اعادى يى دفعه كافى قوت قالمديغندن بر چوق مملكتلر الدن كيدوب بر طرفدن دخى ظهوره كلان فتن وفسادات داخليه ايله الده اولان ممالكك خرابيتى تزايد ايتمكه باشلادى .

واكرچه سلطان مرادك بطش وشدتى حسبيله مصالح دولت بعض مرتبه يولنه

كيرر كبى اولديسه‌ده اندن صكره دها فنا حاله كيردى . ومؤخراً كوپريلى محمد پاشانك ويرديكى نظام ايله دولت كركى كبى كسب قوت ايتديسه‌ده بر مدت صكره ينه اختلاله يوز طوتدى .

اول عصرده ايسه اوروپاده سائر فنون وصنايع ايلروله‌مكه باشلاديغى كبى اصول جديده اوزره تنظيم وتعليم عسكر مسئله‌سى دخى شيوع وانتشاره باشلامش اولديغى جهتله دولت عليه دخى اختلاله وارمش اولان نظاماتك اصلاحيله مقابله بالمثل قاعده‌سنجه عساكرينى اصول جديده اوزره ترتيب وتعليم وآلات وادوات حربيه‌سنى اكا كوره تنظيم ايتمك لازم كلديكى زمانلرده داماد ابراهيم پاشانك ايام سفاهتى حيلولتيله اول مرتبه دولته كسل واخلاق ملته خلل كلديكى كه متعاقباً سلطان محمود اول حضرتلرى كبى بر غيور وحميتشعار پادشاه كلمش اوليدى دها اولوقت دولتك فنا حاله دوچار وانواع مخاطراته كرفتار اولمسندن خوف اولنوردى .

چونكه اسلاف سلاطين عثمانيه حضراتى هنكام سفرده اكثريا اردوى همايون ايله چيقدقلرندن بشقه ايام حضرده دخى پاى تخت سلطنتده مدت مديده مكث واقامت ايتميوب وزرادن برينى استانبول قائممقامى وضبط وربط بلده‌يه مقتدر بوستانجى باشى نصب ايدرك كندولرى مستشار سلطنتلرى اولان قبه وزيرلرى وعلماى اعلام ورجال دولت عليه‌لرى ايله كاه ادرنه ويكيشهر طرفلرنده كشت وكذار وكاه نمونهٔ كار زار اولان صيد وشكار ايله وياخود تفنك وحشت اندازى ونيزه‌بازى كبى حربه متعلق حركات واطوار ايله وقتلرين امرار ايده‌كلدكلرندن هيئت دولت عليه بر قوهٔ سياره منزله‌سنده اولمغين اركان سلطنت وسائر مأمورين دولت بالطبع سبكبار وخفيف المؤنه ومشاغل حضريتدن آزاده اوله‌رق ايرادلرى مصرفلرينه غالب ايدى . مرويدركه رستم پاشا دامادى احمد پاشاكه سكتوار سفرنده دردنجى وزير اولوب بعده وزير اعظم دخى اولمشيدى . ابتدا وزير اولديغنده اسباب احتشامدن يالكز ايكى كوركى اولوب برينى ديوان همايونده وديكرينى خانه‌سنده كيرمش . حالبوكه بشيوز عبد مشتراسى واكا كوره جبه‌خانه‌سى وار ايمش . اشته وزرانك هپ بو منوال اوزره قپولرى مكمل اولوب هر برى چفتلكلرنده يوز قطار قاطر ويوز قطار دوه بسلرلر . وبرطرفه مأمور اولدقلرى كبى اصلا دوه وآت اشتراسنه محتاج اولمقسزين اوچ كون ظرفنده بروجه استعجال مأمور اولدقلرى محله حركت ايلرلر ايمش بعده دولت عليه طور بدويتدن حضريت ومدنيته نقل ايتمكله خواقين عظام حضراتى على الدوام دار الخلافه‌ده مكث وآرام ايتدكلرينه مبنى استراحت

حضریه جمله‌یه طبیعت ثانیه اوله‌رق رجال وکبار درون استانبولده عالی بنالر یاپوب
اکاکوره ادخار تجملاته وعلی العموم هرکس مفروشات وملبوسات وسائر لوازماتده
عظیم تکلفاته دوشمکین مأمورینك واردات طبیعیه‌سنه نسبتله مصرفلری قات
اندرقات زیاده اولدیغندن اصحاب مناصب انواع ارتکاب وارتشایه محتاج اولدی .
مقاطعه ومالکانه وزعامتلری دخی اصحابی آغر بدللر ایله التزامه ویرمکه باشلایوب
ملتزملر ایسه ویردکلرینی چیقاردقدن صکره کسب منافع ضمننده عجزهٔ رعیته
تحملل‌رندن بیرون ظلم وجور کوناکون ایتملریله طشره اهالیسندن نیجه‌لری ترك
وطن ایتمکه مجبور اوله‌رق اهل ذمت رعایادن بعضیلری دول سائره ممالکنه کیدوب
وبرچوق کیمسه‌لر دخی استانبوله ورود ایله توطن ایدوب بوجهتله استانبول دخی
نفوس کثیره ایله طولدی . وبوسببدن درون استانبولده خالی یر قالمیوب بر برینه
ملاصق ابنیه وبیوت یاپلدیغندن کویا استانبول بیت واحد منزله‌سنده برشهر جسیم
اوله‌رق بلا فاصله حریقلر وقوعنه باعث وکثرت نفوسدن تکون ایدن عفونتلر
هوایی افساد ایتمکله انواع علل متعفنه حادث اولدقدن بشقه بونجه ناسه ذخیره
تدارکی متعسر اوله‌رق جانب میریدن ذخیره مبایعه‌سنه مجبوریت کلوب مبایعه جیلر
ایسه زیرده بیان اولنه‌جغی وجهله طشره خالقنه درلوجور واذیتلر ایده‌کلدکلرندن
بو مبایعه ماده‌سی دخی برقات دها ممالکی خراب واهالی‌یی بیتاب ایتمشدر .
هر دولت وملتك مرور زمان ایله بدویتدن حضریت ومدنیته نقلی ومراتب
مدنیتده ترقیسی امر طبیعی اولوب انجق هرطورده دولته بردرلو تدبیر اولنمق
وهروقتك ایجابنه کوره طاورانمق لازم‌کلمکله وکلای دولته کوره حال حضریتده
دولتك بقاسنی وتزاید مکنتنی موجب اوله‌جق فنون وصنایعك تکثیرینه وزراعت
وتجارتك توسیعنه همت وعساکرینك ملل متمدنه عساکرینه توفیقاً تعلیم وتربیه‌سنه
حصر نظردقت ایتمك متحتم ذمت ووجیبهٔ مأموریت ایکن تمام دولتك بویله طور
حضریتده بقاسنه الزم اولان اسبابك استحصالنه باقیله‌جق وقتده ابراهیم پاشا یالکز
حضریتك تفرعات ردیه‌سندن اولان سفاهتی جهتنه حصر نظر وحظوظات
نفسانیه‌سیله امرار اوقات ایدوب اندن صکره دخی عسکری طائفه‌سنك تغلب
سرکشانه وتعصب باغیانه‌لری مزداد ومشتد اوله‌رق دولته نافع تدابیرك اجراسنه
قویا ممانعت ایدر اولدیلر . خصوصیله یکیچریلر فرط جهل وتعصبلرندن ناشی
نه‌کندولری نظام قبول ایدر ونه‌ده برمنتظم عسکر تشکیلنه میدان ویررلرایدی .
وبرمنوال سابق تخصیصات عسکریه شوکا بوکا مأکل اولدیغندن تنظیم عسکر ماده‌سی
پك چوق کشیلره طوقنه‌جغی جهتله سربستجه لسانه بیله النه‌ماز اولدی .

جاوید احمد بك دیرکه اوائلده عساکر اسلامیه نظام ورابطه تحتنده بولندقلری
حالده واقع اوله‌کلان اطوار نریمانه وشجیعانه‌لری مسلماتدن ایکن سلطان احمد
ثالث عصرنده سور همایونده طلومباجیلر مطلوبلری اوزره راحت بولمسون مقتول
ابراهیم پاشا مساعده‌سیله قول دفترینه الحاق اولنوب برکره نظامه خلل کلیجك
سائره دخی سرایت ایدرك اوجاغ عامره اسافل ناس ایله طولمق حسبیله قرق اوچ
وقعه‌سنده قانون بیلور ونظام طانور ذواته دخی ندرت کله‌رك سلطان محمود اول
حضرتلرینك جلوسلرنده بینهایه اشقیانك اعدامی صره‌سنده نیجه بیکناه ویارار
کیمسه‌لر دخی انلرله برابر خرجه سورلمش وایران سفرنده دخی صحیحاً یکیچری
اولنلرك برخیلیسی تلف اولمش ایدوکنه مبنی اوجاقلرك قانوننه رعایت ندر
بیلنلره بتون بتون ندرت کله‌رك هرکسك معلوم ومشهودی اولان صورتی کسب
ایلدی . وعن اصل سرحدلرده چته عادت اولمغله حربه مألوف کیمسه‌لر پك چوق
اولوب مقتول ابراهیم پاشا سعد اباد ذوقنه مبتلا اوله‌رق بومقوله سرحدنشین اولان
یکیتلری افنا ایله اعدایه دوستاق ایتدکدن بشقه استانه‌ده دخی ادنی بهانه‌لر ایله
نیجه یارار کیمسه‌لر اعدام اولنمغله جمله‌سی عورته دونوب ایش اری آدم قالمدی .
بعده یکیچری اغالری رشوتله نصب اولنوب وانلر دخی ضابطلری اقچه ایله نصب
ایدوب اسامه‌لر ایسه دعاکو وظیفه‌سی کبی النوب صاتلمغه باشلادیغندن عن اصل
یدی اقچه اسامه‌یه مالك اولان یکیچری زعمنجه وزرادن خوشحال کچینه‌رك
بینلرنده یدی اقچه‌دن بیوك عنایت اولورمی اعتقاد ایدرلرکن بلااستحقاق رشوت
ایله اغا اولنلر قپو رجالنه ونفوذی اولان محللره مواجب چیقدقجه اون یکرمیشر
ودها زیاده یومیه ارسال ایله حسن همتلرینی نیاز ایدر اولدیلر . بوصورتله صحیحاً
یکیچری دیه‌جك یکیتلر قالمیوب افتخار ایلدکلری اسامه‌لرایسه رجال چوقدارلرنده
وقاضیعسکر خدمتکارلرنده کمرك علوفه‌سنه دونوب اعتباردن ساقط اولدی .
وفی‌الاصل دشمن قارشوسنده متریس بکلیه‌رك یاره‌لر ییوب وایاغن طوندیروبده
مالك اولدیغی یومیه‌نك اوچ‌قاتی خدمتکار مقوله‌لرنده کوریلنجه عسکری طائفه‌سنه
فتور کله‌رك کاشکی بزده خدمتکار اولیدق دیمکه باشلادیلر . بوصورتده آغر اسامه‌لر
بتون تقاعد یومیه‌سی اولوب اشکینجی غایت آز اولدیغندن سفر کشادنده مجدداً
اسامه ویرلمکه محتاج اوله‌رق وقتیله علوفه ویرمك دخی میریه کران کلور
اولدی . وملوك نصاری عثمانلو شهادت ارزوسیله اولوم اری اولدقده انلرله
مقاومت امر مشکلدر دیو شجاعتلرینی اعتراف ایده‌کلدکلری یکیچری عسکری
اولوب عجم سفرلرنده دخی عثمانلیلرك دیز چوکر عسکری چوقمی دیو ابتدا
یکیچری‌یی تجسس ایدرلر ایکن اوجاقلرك نظاماتی مختل اولمسیله ایشه یارامز اولدیلر.

الحاصل اوجاقلر وبلوكلر خلقى دنيانك برنجى عسكرى ايكن تخصيصات عسكريه‌نك مجراى طبيعيسنى دكشديرمسندن وانتظام وانضباطلرينك بوزلمسندن ناشى نفير عام عسكرندن فنا برحاله كلديلر .

سلطان احمد ثالث دورنده نظامات لازمه‌يه تشبث اولنه‌ميوب وسلطان محمود اول عصرنده على‌التوالى ظهور ايدن غوائل داخليه وخارجيه‌دن وقت فراغت بولنه‌ميوب عساكرك حالى ايسه كوندن كونه فنالشمقده ودول اوروپا فنون وصنايعى ايلرولتمكده اولديغندن دولتك حالى ديكر كون وكوندن كونه ضعفى افزون اولمغين سلطان مصطفاى ثالث حضرتلرى عساكر منتظمه ترتيبنى امل وارزو ايدوب حتى فرانسه ضابطانندن مجارلو طوت بك زاده معرفتيله سرعت طوپلرى ياپديرتمش وطوپخانه‌ده خيلى شيلر وجوده كتورتمش ايدى . لكن تنظيم وتعليم عسكر ماده‌سى دردست مطالعه قالوب اجراسنه موفق اوله‌مدى . اولوقت ايسه رجال وكبار دولت واركان سلطنت ايچنده دولتك نه حالده اولديغى ونه ياپلمق لازم ايدوكنى بيلنلر آز قالديغندن نابهنكام سكسان ايكى سفرى كشاد اولندقده چونكه بروجه مشروح صنوف عساكر اسلاميه‌نك قوانين ونظاماتى مختل وتخصيصات عسكريه عسكرلكه يارامياناره مأكل اولديغندن دولت عليه چفتجى واصناف مقوله‌لرندن دماغى باروت رايحه‌سنه الشمامش وطوپ وخمبره صداسنى ايشتمامش برطاقم حشراتى برچوق مصارف ومشقتلر ايله جلب وجمع ايدرك عسكر ديو جنكه تسيير ايدوب بومقوله ديرندى عسكر ايسه عساكر منتظمه قارشوسنده برايشه يرامديغندن على‌التوالى كوريلان هزيمتلر نظام جديدك لزوم وفائده‌سنى هركسه افهام واثبات ايلمش ايسه‌ده يكيچريلرك عتو وعصيانلرى كمالده وطوائف سائره دخى حال اختلالده اولديغندن تنظيم عسكر ماده‌سى دشوار ايدى . زيرا اسلاف سلاطين عثمانيه حضراتى التى بلوك خلقنى يكيچريلر ايله ويكيچريلرى بلوك خلقيله وايكيسنى دخى ارباب تيمار وزعامتله ضبط ايدرلردى . برمنوال سابق ارباب تيمار وزعامتك احوالى پريشان اولوب كيدرك بتون بتون مضمحل اوله مرتبه‌سنه وارمش اولملريله مفقود حكمنده اولدقلرندن اوجاقلويى تأديب ايله تحت اطاعت وانقياده كتورمك ايچون الده برقوت قالمامش ايدى .

بروجه بالا قوانين ملكيه وعسكريه‌نك انحلالى صره‌سنده طريق علميه‌نك قوانين ونظاماتى دخى بوزلمش اولديغندن بومقامده طريق مذكورك دخى اجمالا احوال سابقه ولاحقه‌سنى بيان ايده‌لم .

اسلاف سلاطين عثمانيه علوم ومعارفك ترويجنه پك زياده اعتنا واقدام بيورملريله

بروسه شهرى علما وفضلا وارباب شعر وانشا ايله مالامال اولمشيدى . واستانبول بعدالفتح پايتخت اتخاذ اولنوب فاتح سلطان محمد خان حضرتلرى ايسه علوم ومعارفك ترقيسنه فوق‌العاده همت ايده كلديكندن استانبولده علوم ومعارف پك زياده رواج بولدى . عالمك هرطرفنده مشار بالبنان اولان فضلا عزم استانبول ايدر اولدى . آزوقت ظرفنده نيجه مدارس علميه ياپيلدى . واستانبول ارباب علم ومعرفت ايله طولدى . مدرسلك رتبه‌سى مولويته وقاضيعسكرلكه موصل اولديغندن بررتبهٔ معتبره اولوب بورتبه‌يه وصول پك چوق معلومات ولياقته منوط اولدقدن بشقه مدخلى اولان ملازمتك تحصيلى ايچون نيجه زمان دانشمند اوله‌رق مدرسه‌لرده اشتغاله موقوف ايدى . وطلبه‌دن برى دانشمند اولمق مراد ايلسه ابتدا علمادن برذاته واروب خارج درسلرينى يعنى مقدمات علومى تعلم وتحصيل ايتدكدن صكره اول ذاتك توسط ودلالتى ايله مدرسيندن برينه واروب وداخل درسلرينى كوروب صحن درسلرينه كسب لياقت ايلردى . وصحن مدرسه‌لرينه داخل اوله‌بيلمك ايچون انلرك اعداديه‌سى حكمنده بولنان مدرسه‌لرده اكمال علوم مرتبه ايتمك لازم كلوردى‌كه بونلره موصلهٔ صحن دينلوز . وصحن مدرسه‌لرى فاتح جامع شريفنك ايكى طرفنده‌كى كاركير وقورشونلى سكز مدرسه‌دركه صحن ثمان دينلور . بونلرده صاحب حجره اولان طلبه علما وفضلادن ذاتلر اولوب نيجه‌سنك تأليفات مقبوله‌سى واردر . وبونلرك اسكيلرينه معيد دينلوركه مدرسه‌لرنده مذاكره‌جى اولوب بومدرسه‌لرك ارقه‌لرنده واعداديه‌لرى مقامنده سكز تتمه مدرسه‌لرنده‌كى طلبه‌يه دخى تدريس علوم ايدرلردى . قوچى بك سلطان مراد رابعه تقديم ايلديكى رساله‌سنده ديركه بيك تاريخنه كلنجه صحن معيدلرينك شمديكى مدرسلر قدر قدر واعتبارلرى وارايدى .

ايشته طلبهٔ علوم بويله يكديكرك اعداديه‌سى اولان مدرسه‌دن مدرسه‌يه نقل وحركت ايله اكمال علوم وفنون ايدرك وخارج وداخل وصحن راده‌لرنده نيجه مدت دانشمند اوله‌رق يوليله ملازم اولدقلرنده اسملرى روزنامچهٔ همايونه قيد اولنوردى . الحاصل ملازمينك كافه‌سى اصحاب علم ومعارفدن اوله‌رق ايچلرنده نابخته ومجهول الاحوال كيمسه بولنمازدى . وايچلرنده كمال فضل ومعلومات ايله ممتازالاقران وقدوة العلماء المحققين دينمكه شايان اولدقلرى تحقق ايدنلر ابتداء خارج راده‌سنده‌اولان مدرسه‌لردن برينك مدرسلكى رؤسيله وبعده‌صره‌سى‌كلدكجه رتبه‌سى ترقى ايدرك داخل وصحن مدرسلكلرى رؤسلريله حائز شرف واحترام وبومرتبه‌يى احراز ايده‌ميان اصحاب دانش ومعارف دخى طريق قضا مناصبيله

بکام اولورلردی . وجملەسی اصحاب علوم ومعارفدن اولەرق حقیقت حالدە شایان احترام ذاتلر ایدی . هلە مدرسین کرامك هربری انظار انامدە برر مجتهد مثابەسندە ایدیلر . وچونکە مهندس وطبیب کبی ارباب علم ومعارف دخی بوطلبۀ علوم ایچندە یتشمکلە مدرسەلر تربیۀ عمومیەنك مرکزی اولوب جمعیت بشریە ایچون الزم واقدم اولان حاکم وحکیم وسائر ذوات معارف وسیم هپ انلردن چیقاردی .

بویلە برامر اهمە نصب نفس اهتمام ایدن مدرس افندیلرك ارتق قدر وحیثیتلری نقدر بیوك اولدیغی بیانە محتاج دکلدر . علی الخصوص سکز صحن مدرسلری بتون علمانك ممتاز وسرافرازی اولمغلە انظار خواص وعوامدە پك زیادە رفیع الشان ایدیلر . ودرجۀ قدر وشانلرینە شو دخی دلیلدرکە علی جمالی افندی‌یە مسند مشیخت اسلامیە توجیە بیورلدقدە حجازدە بولنمغلە کلنجیەدك امور فتوی صحن مدرسلرینە حوالە بیورلمشیدی .

وعموماً مدرسلر رؤسلرندە محرر اولان (قدوة العلماء المحققین) عنوانە شایان اولوب مدرس اولدقلری مدرسەلرك درسخانەلرندە تدریس علوم وفنون ایدرلردی . ومدرسلك رؤسی بروجە بالا یولیلە ملازمت کاغدینی الدقدن صکرە نیجە سنەلر اکمال علوم عالیەیە صرف مساعی ایلە بین الامثال اثبات تفوق وکمال ایدن ذاتلرە ویریلوردی . وبونلر ابتدا بروجە بالا اشاغی درجەدە بولنان برمدرسە مدرسلکنە نائل اولوب بعدە طلبەدن ایکن مدرسەدن مدرسەیە نقل وحرکت ایتدکلری کبی مدرسلکدەدخی بووجهلە ترقی ایدرلر ایدی .

وبردە قاضی القضاة مقامی اولان قاضیعسکرلك واستانبول وادرنە کبی بلاد جسیمە قاضیلغی رتبۀ تدریسی حائز اولان ذاتلرە توجیە بیوریلوردی . وقضاة وموالی بی‌وجە عزل اولنمیوب مدت مدیدە مأموریتلرندە پایدار اولدقلری کبی قاضیعسکرلر دخی اون اون بش سنە منصبلرندە طوررلر . وانفصاللرندە مستوفی معاش ایلە متقاعد اولورلر . وبعضا دخی برمدرسە وظیفەسیلە اختیار تقاعد ایدرلر ایدی .

سلطان سلیمان خان اول عصرندە اردوی همایونلرجە زیادە طبیب وجراحە احتیاج کوریلوب ایجاب وقت وحالە کورە مهندسلرك دخی اهمیتی آرتمش اولدیغندن سلیمانیە جامع شریفی یانندە آیروجە برطب مدرسەسی یاپیلوب اطباصنفی آیرلدی . وجوارندە بردە دار الشفا یاپلدی اوزمان اوروپادە هنوز دار الشفا یاپمق افکاری یوق ایدی وینە جامع شریف مذکور جوارندە درت مدرسۀ جسیمە بنا وفنون حربیەنك مقدماتی اولان علوم ریاضیەنك نشر وترویجنە زیادە اعتنا ایدلدی . وجامع مذکورك

پیشکاهندە بشقەجە بردە دار الحدیث انشا بیورلدی . وبرطاقم مدرسەلر اشبو سلیمانیە مدرسەلرینك اعدادیەسی اعتبار اولنوب انلرە دخی موصلۀ سلیمانیە دینلمشدر . بعدە احوال مشروحەیە بناءً ومدرسەلرە مخصص اولان وظیفەلرك مقدارینە نظرا مدرسلك رتبەسی اون ایکی رادە اعتبار اولنمشدرکە ابتداء خارج وحرکت خارج وابتداء داخل وحرکت داخل وموصلۀ صحن وصحن ثمان وابتداء التمشلی وحرکت التمشلی وموصلۀ سلیمانیە وخوامس سلیمانیە وسلیمانیە ودار الحدیث مدرسەلریدر . موصلۀ سلیمانیە ایلە اوست طرفندە بولنانلرە کبار مدرسین دینورکە مولویتە متهیء بولنورلر . الت طرفندە کیلر دخی ایکی صنفدر زیرا ملازمت کونلرندە یعنی بهر هفتە پنجشنبە کونلری مدرسلر شیخ الاسلام افندی ایلە کورشمکە کیتدکلرندە صحن ثمان ایلەاندن یوقارو درجەدە بولنانلر مخصوص براوطەدە اوتوررلر اماموصلۀ صحن ایلە اندن اشاغی رادەلردە بولنانلر صفەدە بکلرلر وهیئتجە علی الترتیب شیخ الاسلامك یانە کیردکلرندە دار الحدیث مدرسی جملەسنە رئیس اولور . دار الحدیثدن مراد سلیمانیە جامعی پیشکاهندە واقع اولان سالف الذکر دار الحدیث مدرسەسیدرکە بونك مدرسی بالجملە مدرسینك اسکیسی یعنی اقدمیدر . سلیمانیە دیدیکمز بالادە مذکور درت مدرسەدرکە حالا دوکمە جیلردە موجود اولان کارکیر مدرسەلردر بونلرك درت مدرسی اولوب طریق تدریسك اون برنجی مرحلەسیدر . خوامس سلیمانیە دخی مذکور مدارس اربعۀ سلیمانیە ایلە موصلۀ سلیمانیە ارەسندە بشقەجە بردرجە اعتبار اولنان بش مدرسەدرکە یقین وقتە قدر بورادە بش مدرس بولنوب زیادە اولمازدی . صکرەلری بالاعتبار تکثر ایتمشلردر . وخوامس تعبیری خامسەیە تبدیل اولنمغلە اسکی مدرس دفترلرندە خوامس سلیمانیە دیو یازیلەکلمشیکن یکی دفترلردە بورادیە خامسۀ سلیمانیە تعبیری عادت اولمشدر . صحن ثمان مدرسلری دخی بروجە بالا سکز اولوب تزاید وتناقص ایتمز اما دیکر رادەلردە اولان مدرسەلر متعدد ومتکثر اولوب عصر بعصر یاپیلان مدرسەلر مخصصاتنك مقدارینە کورە درجات مذکورەدن برینە الحاق اولنەکلمشدر .

ایشتە مولویت وقاضیعسکرلك اوصاف مذکورەایلە موصوف اولان ذوات فضائل سماتە توجیە اولنوب مدت مدیدە منصبلرندە پایدار اولەرق عدل وداد ایلە احقاق حقوق عباد ایلدکلری مثللو استانبول قاضیلغندە واناطولی وروم ایلی قاضیعسکرلکلرندە داخل انجمن مشورت ومحرم اسرار سلطنت وواقف احوال مملکت اولملریلە دین ودولتە یارار ایشلرە موفق اولورلر . وایام انفصاللرندە دخی تخصیص اولنان تقاعد معاشیلە چکینەرك عمرلرین دعای بالخیر پادشاهی‌یە صرف ایلدکلری ایام خالیەدە نیجە تألیفات وجودە کتوررلر ایدی .

طشره‌لرده اجرای احکام شرعیه‌یه مأمور اولان قضات دخی برمنوال سابق هپ اصحاب معارف ودانش ونیجه سنه‌لر مدرسه‌لرده تعلیم وتربیه کورمش معلوم الاحوال ومجرب الاطوار ذاتلر اوله‌رق بین الناس عدل ایله حکم ایلدکلرندن بشقه هرنه عرض ایتسه‌لر نزد دولتده کارکر تأثیر اولمغله طشره‌لرده ظلمه‌دن بری اهالی‌یه ظلم ایده‌جك اولسه مانع اوله‌رق هر بری عبادالله حقنده عین رحمت وانتظام احوال بلاده سبب وعات اولورلردی .

طریق علمیه بووجهله پاك ومضبوط اولمغین هرقنغی ماده ده علما امر حق بودر دیسه‌لر هرکس سمعا وطاعة دیوب کمسنه‌نك مخالفته زهره‌سی یوغیدی .

قوچی بك سالف الذکر رساله سنده دیرکه ابتدا استانبوله کلدیکمده اکرچه علمای عظام شمدیکی کبی خدم وحشم اصحابی دکل ایدی . لکن برمدرس یولدن کچسه عالم اقبال تام وکلی تعظیم واحترام ایدرلردی . عرض ووقارلری کالده ایدی . بیك تاریخلرندن صکره طریق علمیه‌نك قوانین ونظاماتی بوزلمغه یوز طوتوب کیدرك هر مصلحته خاطر قارشمغله وهرامرده مسامحه اولنمغله نامستحقلره حددن زیاده منصبلر ویرلمك اقتضا ایتدیکندن قاضیعسکرلر آزوقت ظرفنده بی وجه معزول اولدقلرینه مبنی ایچلرندن مبتلای حرص وطمع اولنلر بالطبع زمان نصبی فرصت وفرصتی غنیمت بیلوب مناصبك اکثرین نا اهله ویرر اولدیلر . موالی دخی ملازمت کاغدلرینی صاتمغه باشلادیلر . وملازمتلر ارتق یولیله ویرلمز وقانون ونظامندن زیاده ویریلور اولدی . ملازمت ایسه کرك طریق تدریسك وکرك طریق قضانك مدخلی اولدیغندن انك اختلال نظامیله بوایکیسی دخی مختل اولمغین ویوه‌ده وصوباشی کاتبلری وعوام ناسدن نیجه‌لری اقچه ایله ملازم اولوب زمان قلیلده مدرس وقاضی اولمغه باشلاملریله صحن علم جهله ایله طولدی . وارتق عالم وجاهل بلورسز اولدی .

شویله که مدرسلر مدرسه‌لرنده تدریس علوم ایده‌کلورلرکن صکره‌لری خدمت فعلیه شرطی متروك اولوب برمدرسه‌نك مدرسلکی بولندیغی صنفك درجه سنده‌بر اعتبار وهمی دیمك اوله‌رق رفته رفته بو اعتبارات چوغالدی ومدرسلر مدرسه‌لرینه کیتمز وبلکه نه سمتده اولدیغی سؤال ایتمز اولدی . وخراب اولمش یاخود یانوب عرصه‌سی قالمش مدرسه‌لر دخی توجیه ایدیلور اولدیغندن اسمی وار جسمی یوق برطاقم هوایی مدرسه‌لر پیدا اولدی . وعداد مدرسین چوغالدی . ومدرسه‌لرك وظیفه‌سی اولان امر تدریس اونودلدی . ومدرسلك مجرد بر اعتباری پایه‌دن وبر مدرسه‌دن دیکرینه نقل دخی ترفیع پایه‌دن عبارت قالدی . واکرچه طریقه نااهلانك داخل اوله‌مامسی ایچون وقتیله تأسیس اولنان

امتحان اصولی دخی باقی ایسه‌ده امتحان شرطی مدرسه نشین طلبه‌یه مخصوص اولوب یوقسه اصیلزادکان وبعض منسوبات ایچون بلاامتحان رؤس المق قپوسی اچیق ایدی . وصدور وموالی زاده‌لرك کنج ایکن مدرس اولوب اره‌صره طفرات خفیفه ایله یوقاروله چیقه‌رق همان صقاللری کلورکلمز مولویت نوبتلری کلوردی . وایچلرنده اکرچه اولوقته قدر تحصیل علوم ایله کسب کمال ایدنلر بولنوردی . لکن چوغی مراتب ومناصب علمیه‌یه میراث پدر نظریله باقوب واختیار کلفت تعلمه حاجت کورمیوب جاهل قالوردی . وزرا ورجال دولتدن بعضیلری دخی اوغللرینی واکثریا ایشه یارامیانلرینی طریق علمیه‌یه ادخال ایدر اولدیلر . بوجهتله طریق علمیه جهله ایله طولدی . وترقی خصوصنده عالم وجاهل بر اولدی .

ومولویتلرده دخی خدمت فعلیه ارانماز اولوب اکثری نائب ایله اداره اولنمغه باشلادی وبرسنه مدت عرفیه قانون حکمنه کیردی ومولویت رتبه وپایه المقدن کنایه اوله‌رق مدرسلك کبی درجاته تقسیم اولندی . شویله‌که هرسنه سکز مدرس یعنی دار الحدیث وسلیمانیه مدرسلریله الت طرفدن دیکر اوچ مدرس عهده‌لرینه مخرج مولویتلرندن بری برسنه‌لك اولمق اوزره توجیه وبعد الانفصال مخرج معزولی اعتبار اولنه‌رق هرسنه ایچلرندن دردینه کذلك برسنه‌لك اولمق اوزره مصر وشام وادرنه وبروسه قضالری وبونلرك معزوللرندن ایکیسنه بووجهله مکه ومدینه وانلرك معزوللرندن برینه کذلك استانبول قاضیلغی واستانبول معزوللرندن برینه اناطولی صدارتی یعنی قاضیعسکرلکی واناطولی معزوللرندن برینه روم ایلی قاضیعسکرلکی ویرلمك رسم وعادت اولدی .

بوصورتله بهرسنه اوست طرفدن سکز مدرس مولویتله چیقوب یرلرینه الت طرفدن سکز مدرس کچه‌رك طریقجه سلسله وقوعیله بوحرکت یوقارودن اشاغی تاابتداء خارج رتبه‌سنه قدر سرایت ایتمکله هرسنه طریقجه بر ترقیء طبیعی وقوع بولوب انجق اوست طرفدن چیقانلره نسبتله الت طرفدن ابتداء خارج رتبه‌سیله کیرنلر دها چوق اولدیغندن وصحن ثمان مدرسلری سکزه منحصر بولندیغندن موصلهء صحنده برچوق مدرسلر تراکم وتزاحم ایتمکله بورادہ‌یه باتاق تعبیر اولنمشدر .

وارتق طریق علمیه‌ده اهلیت واستحقاق وعلم وفضیلتجه تمیز وتقدم بحثی متروك و(الاقدم فالاقدم) اصول ومسلکی معتبر ومسلوك اولدی . فقط شرف انتساب ایله یاخود برشفیع مجبر واسطه‌سیله دفعةً برچوق اسکیلرك اوست طرفنه آتلامق

دخی برقاعدهٔ استثنائیه وامتیازیه اولدی که بوکا مدرسین اصطلاحنجه طفره دینلور .
بوعادت بعینها پایه تعبیریله مولویت وصدارت رتبه‌لرنده دخی جاری اولوب مثلا
مدرسیندن برینه مخرج پایه‌سی ویریله‌رك مخرج معزولی حکمنده بولنمق ومخرج
معزوللرندن برینه مکه پایه‌سی ویریله‌رك حرمین معزوللری صره‌سنده اعتبار
قلنمق اصول جاریهٔ طریقدن اوله‌رق بوصورتله مدرس وموالی وصدورعنوانیله
برچوق رتبه‌لو ذاتلر یتشدی . روم ایلی پایه‌لولرندن مشهور تاتارجق عبدالله
افندینك نظام دولته دائر یازدیغی لایحه‌سنده بیان ایتدیکی وجهله بویله ذاتاً استحقاق
واهلیت وقابلیتلری اولمدیغی حالده برر تقریب ایله طریق تدریسه ادخال اولنانلر
کیدرك مولویته نائل وبعده رتبهٔ رفیعهٔ قاضیعسکری‌یه واصل اولدقلرنده
دولتعلیه‌نك بر ایشنه یاراميوب حق عادی ادعاسیله نائل اولدقلری اربه‌لقلرینی
استقلال واستحقار وقاضیعسکر اولدق دیو اظهار رعونت وجبروت ایله استکبار
وبربرلرینك غیبت ومساویسی ایله وقتلرین امراردن غیری کارلری اولماز ایسه‌ده
مادامکه بویله رتب سنیه‌یه واصل اولمشلر بو رتبه‌لرك وقع واعتبارینی محافظه شان
سلطنت سنیه ایجابندن اولمسیله چاره‌سز بونلرك امر اداره‌لری بیهوده یره دولته
بار اولوردی .

واصحاب مراتبك اداره‌سی مترتب ذمت حکومت اولدیغندن مدرسلره معیشت
وموالی وصدوره اربه‌لق ناملریله برر قضا توجیه اولنمق لازم کلدی وانلر بو
قضالری برر نائب ایله اداره‌یه مجبور اولدقلرندن معیشت واربه‌لق اولان قضالر
حاصلاتنك برمقداریله نائبلر کچنوب باقیسی اصحاب مناصبه عائد اولوردی . صدور
وموالی بوطریق ایله کچنوب متعلقات وتبعه‌لرینه دخی برقضا توجیه ایتدیردکلرندن
وانلر دخی اهل قضا اولمدقلری جهتله افندیلری کبی منصبلری اولان قضالری
برر نائب ایله اداره‌یه مجبور اولدقلرندن علی العموم قضالرده نیابت اصولی
دستور العمل وقضالرك برطاقمی صدور وموالی ومدرسینه ودیکر برطاقمی دخی
چوقدار وسائر خدمه کروهنه مأکل واحقاق حقوق ونشر علوم ایچون موضوع
اولان طریق علمیه برطاقم نااهلانك تعیشی ایچون ملك وملتجه عظیم فنالقلر
وقوعنه مبدأ ومدخل اولدی .

قالدیکه مدرسین تکثر ایتمکله اکثری سؤال درجه‌سنه کله‌رك رتبهٔ تدریسك
شرف وعزتی ذلته مبدل اولدیغندن بشقه عن اصل مخرج منصبلری قدس وحلب
وازمیر وسلانیك ویکیشهرفنار وغلطه قضالرینه منحصر ایکن مدرسینك بویله
ازدحاملری حسبیله مؤخراً ایوب واسکدار قضالری دخی ضم وعلاوه اولنوب

بوصورتده ایسه بروجه بالا هرسنه سکزر مخرج معزولی پیدا اوله‌رق موالی‌یه
کثرت کلمکله انلرك اداره‌لرینه کافی اربه‌لق بولیویرمك مشکل ودشوار واداره‌لرنده
دها زیاده مضایقه بدیدار اولدیغندن ناچار ممکن مرتبه کندولرینه بروجه
اربه‌لق برر قضا توجیه اولنوب انلر دخی اجرای احکام شرعیه‌یه مقتدر عالم
ومتدین نائبلر استخدامندن صرف نظرله همان مبتلا اولدقلری مصارف کثیره‌لرینه
مدار اوله‌بیلمك ایچون جهله واسافل ناسدن ویوده مثللو تحصیلدار وغدار نائبلر
استخدام ایدر اولدیلر . بو مقوله نائبین خاسرین ایسه واردقلری قضالرده همان
اموال عبادی جلبه وسیله اوله‌جق مفاسده تصدی وکروه ظلمه ایله بالاتحاد
عجزهٔ عباداللهه ظلم وتعدی ایدرك تخریب بلاده بادی اولورلردی .

سائر بغیر استحقاق برر تقریب ایله اللرینه ملازمت کاغدی کچورمش اولان برطاقم
اسافل دخی رشوت وانتساب وشفاعت طریقلریله وعلما دائره‌لرنده اسمنی اوقویاماز
ویمین ویسارینی بیلمز اتباع وخدمه کروهی دخی چراغلق وجهله بی محابا طریق قضایه
داخل اولملریله روزنامچهٔ قضات بویله کندولرینه بروجهله تقلید قضا جائز اولمیان
وبلکه هنوز صحت تقلید قضایه مدار اوله‌جق شهادته اهل بولنمیان چوقداران وسائر
خدمه واسافل ایله مالا مال وبومقوله اشخاص دخی بالنفس اجرای حکومته قادر
اولمدقلرندن منصبلرینی اربه‌لقلره کیدن نوابدن اشنع برطاقم جهله واراذله التزام
مثللو احاله ایتملریله امانت کبری اولان امور شرعیه بتون بتون رهین تشویش
واختلال اولدی .

وبو مقوله جهله واسافلك طریق علمیه‌یه دخولی علمانك عرضنی شکست ایتمکله
انظار ناسده قدر واعتبارلری قالمدیغی کبی نزد دولتده دخی عرضلرینه اعتبار اولنمیوب
ملتزم وخراججی مقوله لرینك انهالریله عزل اولنور اولدقلرندن ایچلرنده صحیحاً
علما وصلحادن بولنان ذاتلر دخی عرض وناموسلرینی محافظه ایچون ظلمه‌یه مدارا
ایتمکه مجبور اولورلردی .

الحاصل ملازمت نظامنك اختلالیله کرك طریق تدریس وکرك طریق قضا ایکیسنك
دخی نظامی بوزیله‌رق مناصب علمیه بالفعل خدمته منوط ومربوط ایکن جمله‌سی
پایه واعتباردن عبارت قالوب مع مافیه طریق قضایه نسبتله طریق تدریسك حالی دها
اهونجه ایدی . زیرا مدارس مرتبه‌ده دانشمندلك نظامی هرنقدر بوزلدیسه‌ده
ولوکه رسمی صورتده اولسون بایزید مدرسه‌سی دانشمندلکی وملازمت ورؤس
امتحانلری اصولی باقی ایدی .

شویله‌که طلبهٔ علومدن طریق تدریسه سلوك ایتمك ایستیانلر اولا ملازمت امتحانه

كيروب اثبات لياقت ايدنلردن اعلا درجه ده بولنانلره الدن ملازمت اعطا يعنى دفعةً
زمرهٔ ملازمينه الحاق اولنوب باقيسى دخى بايزيد مدرسه سى دانشمند لكنه قيد ايله
امتحانده‌كى ترتيب ودرجه‌لرى اوزره مدرسهٔ مذكوره ده اسكان وهر آلتى آيده
ايكيسى اخراج ايله يدلرينه ملازمت كاغدلرى اعطا اولنور . وبونلردن ملازمتى
يدى سنه يه بالغ اولنلر رؤس امتحاننه دخوله مستحق اوله‌رق انده دخى اثبات
لياقت ايدنلره طريق تدريسك برنجى مرحله سى ومرقات مدارسك اولكى پايه سى
اولان خارج مدرسه سى رؤسى اعطا قلنور . وملازمتى يدى سنه يه بالغ اولميانلرك
رؤس امتحاننه دخولى جائز اولماز ايدى . وبايزيد مدرسه سنك امر تدريسى
شيخ الاسلام بولنان ذاتلره مشروط اولوب صكره‌لرى مشايخ الاسلام حضراتى
ايجاب وقت وحال ايله بالذات امر تدريسه قيام ايده‌مدكلرى مثللو بو وظيفه‌يى
ايفا ايچون خواجه افنديلرك ايچنده ذاتاً وزماناً اصحاب حيز وحيثيتدن وقدماى
مدرسين كرامدن اوله‌رق درس وكيلى نصب وتعيين ايتدكلرى ذاتلر دخى بتون
مدرسه نشين اولان طلبه‌نك آمر وضابطى اولملرى حسبيله درس وكالتى باب
فتواده باشلوجه برمأموريت اولوب على العموم درسلر دخى صورت رسميه ده
جوامع شريفه ايچنده اوقنور اولديغندن صكره‌لرى درس وكيلى افنديلرك
هفته ده بركره مدرسهٔ مرقومه‌يه كيدرك درس اوقوتملرى همان شرط واقف
يرنى بوله‌جق وجهله برامر رسمى واعتبارى اولديسه ده بوقدرجق اولسون
شو اصولك مسلسلاً دوام اجراسى تحصيل علومه بادئ شوق ورغبت اولوردى .

فقط بو امتحان اصولى بر وجه مشروح يالكز مدرسه‌لرده يتشن طلبهٔ علومه
مخصوص اولوب يوخسه مدرسلك رتبه سنك تحصيلى امتحانه وطريق علميه ده
ترقئ علم وعرفانه منوط دكل ايدى . زيرا لدى الامتحان استحقاقلرى نمايان
اولان علمايه رؤسلر ويرلديكى صره ده علما زاده‌لره برخيلى رؤسلر ويرلديكندن
وشيخ الاسلاملر تلطيفى ملتزم اولنلره ايستدكلرى وقتده رؤس تدريس ايله
اكرام ايلدكلرندن بشقه خنكار امامليله حكيم باشيلره دخى عنايت مخصوصه اوله‌رق
رؤس تدريس ويرلمك عادت اولمشيدى . وچونكه مدرس اولنلر برمنوال سابق
كيدرك مولويته وقاضيعسكرلكه نائل اوله‌رق هيچ برشى بيلمسه‌لر وايشه‌يرامسه‌لر
بيله بو رتبهٔ علميه كندولرينه زحمتسزجه برمدار تعيش اولديغندن خدمات دولتده
استخدامه استعداد ولياقتى وتحصيل علوم ومعارفه قابليتى اولميان كبار زاده‌لر
دخى طريق تدريسه ادخال ايديلور اولدى . وزرا ووكلادن بعضيلر دخى مجرد

طريق علميه اصحابنك قتل ومصادره‌دن مصون اولدقلرينه بناءً اوغللرينى بوطريقه
ادخال ايدرلردى . بو جهتله نيجه كبار زاده‌لر بر وجه بالا سن شبابلرنده وبلكه
اوان صباوتلرنده تدرس علومه مباشرت بيله ايتمامشيكن رؤس تدريس ايله كامين
وحائز عنوان قدوة العلماء المحققين اولورلر . واكثرى تحصيل علوم ايچون اتعاب
افكار ايتميوب جاهل قالورلر . ولدى الامتحان مدرس اولنلرك عمرلرى ايسه
مدرسه‌لرده كذار ايلمش وتحصيللرى فنون مرتبه وكتب معتبره‌نك تدرسنه
منحصر بولنمش اولمسيله اكثريا مرقات مدارسى چيقاركن يارى يولده قالوب
نادرا رتبهٔ مولويته صعود ايدنلر دخى امور دولتدن واحوال مملكتدن بيخبر
بولنورلر ايدى . والحاصل انلر پك كنج وبونلر پك كيج مدرس اولدقلرندن
صدور كرام ايچنده اصحاب لياقت ومعلوماتدن اوله‌رق محرم اسرار دولت وواقف
امور سياست اولوبده مصالح مهمه ومذاكرات خفيه ده ايشه يارايه‌جق ذاتلر
پك نادر بولنوردى .
الحاصل طريق علميه‌نك وضع اصليسى اوقدر بوزلدى كه يالكز اسم ورسمى
قالدى . حالبوكه اسمى مسماسنه ورسمى اسلاف علمانك اصول مستحسنه سنه
مغاير اولديغى شويله طورسون عمرنده اوقويوب يازمامش چوقدار وقايقجى
مقوله‌لرينه توجيه مناصب قضا ايدلمك كبى چيركين بدعتلر وغريب رسم وعادتلر
حادث وبو ايسه طريق علميه‌نك ترويج بطالت وجهالته بر يول اولمسنه واحقاق
حقوق عباد امر اهمنده خيال وخاطره كلمدك فناقلر وقوع بولمسنه بادى وباعث
اولمغين طريق علميه‌نك اصلاحى واجبات اموردن كورلمش ايسه ده دفعةً بونجه
مراتب ومناصبك رفع وترقينى قابل اولمديغندن بالتدريج اصلاحى ارزو اولنمقده ايدى.

فصل سادس

فن حربه دائردر

هر دولت وملت ملكنى محافظه ايچون عسكر بسليه كلمشدر . انجق بيوك اسكندرك
باباسى فليبك وقتنه كلنجه عسكرك جنكده كيفيت اعمالى برقاعده واصول تحتنده دكل
ايدى . ابتدا بونى قاعده تحتنه فليب قويوب قرق بيك قدر معلم ومنتظم عسكر ايجاد
ايتمشيدى كه اوغلى اسكندر بوعسكرله يونانستاندن قالقوب هنده قدر فتح وتسخير

ممالك ايتمشدر . بوصورتله يونانلولر ايچنده علم حرب ناميله ميدانه برعلم چيقوب ملل سائره يه دخی انلردن منتشر اولمشدر . بوعلم سايه سنده اسكی روماولر بك چوق غلبه لره نائل اوله رق همان بتون جهانی ضبط ايتمه درجه لرينه وارمشلر ايدی . لكن هرزمانده عسكرك حربجه نظامنه دائر اولان قاعده لر اولوقتده قوللانيلان اسلحه يه كوره اولمق لازم كلديكندن اشبو قواعد حربيه شمدی يه قدر درلو صورتلره كيرمش اولوب كرك يونانلولرك كرك رومالولرك سلاحلری قليج ومزراق واوق ايله صپاندن عبارت اولمسيله انلرك حرب قاعده لری شمديكی يه اويمز ايسه ده قوللاندقلری سلاحلرينه كوره علم حربده كمال بولمشلر ايدی . عربلر كروفر اصولی اوزره محاربه ايده كلمشلردر . فقط وقت سعادتده اصحاب كرام صف اوزره حربه مأمور اولديلر . وفن حربده پك زياده ايلرولديلر وآز وقت ظرفده ايچلرندن فوق العاده ماهر امرای عسكريه يتشوب بتون دنيايه غلبه ايلديلر . بعده دول اسلاميه ده مشق وادمان عسكری يه اعتنا اولنوب انجق اكثريا سواری يه اعتبار ايدرلردی . بوجهتله اهل اسلام ايچنده پك ماهر جنديلر ظهور ايتمشدر . علی الخصوص مصرك كوله منلری دنيانك برنجی سواريسی عد اولنمشلردر .

بالاده اشعار اولنديغی اوزره دولتعليه سواری يه اعتنا ايتمكله برابر منتظم اوجاقلر ترتيب ايله پياده تعليمنه دخی فوق العاده اهتمام ايتمشيدی .

رومه لولرك انقراضندن صكره اوروپانك حالی بشقه لشه رق اويله دائمی وماهيه لو عسكر بسلمك متروك اولوب حين حاجتده برمدت موقته ايچون كوكللی عسكر طوپلايوب قوللانلمغه قرار ويرلمكله علم حرب بسبتون ضايع حكمنه كيرمشيدی . واولوقتلر آحاد ناس زمره سی اصلزادكان طاقمنك اسيری كبی اولمغله اصلزاده لرك اصل سلاحلری اولان مزراقدن بشقه زرهلری وآتلری اولوب كندولريله برابر سفره كيدن خلقك ايسه صپان ايله اوقدن غيری سلاحلری وباركيرلری اولمديغندن بويله نظامسز واويغونسز پياده عسكری اويله اعلی آتلويه طيانه ميه رق قنغی طرفك سواريسی چوق ايسه اول طرف غالب اوله كلديكی كورلديكنه وقواعد حربيه دخی بيلنمديكنه مبنی حقيقتده غلبه سواری عسكرينه مخصوص ظن اولنه رق پك چوق سواری قوللانيلوب وپياده عسكری برايش يرينه قونلميوب هركس عندنده اصل قوهٔ عسكريه سواريدن عبارت ايدی . خيلی وقت حال بومنوال اوزره جاری اولدقدن صكره اوروپانك حالی اولدجه نظام بوله رق تاريخ هجرتك سكزيوز التمش سنه لرنده ابتدا فرانسه ده ماهيه لی اولمق اوزره اون التی

بيك پياده ايله طقوز بيك سواری ترتيب اولنمش وپياده لرك چوغنه مزراق ويريله رك اغير پياده وقصورينك سلاحی اوق وصپان اولوب خفيف پياده كبی قوللانيلور ايدی . شويله كه دشمن قارشوسنده مزراقلی پياده لر سكز واك ازی التی صف اوزرينه ديزيلوب خفيف پياده لر دخی انلرك اوكلرينه ويانلرينه آوجی طاغيلور وسواريلرك جمله سی مزراق وزره ايله سلاحلنديريله رق بونلر دخی صره ده قوللانيلوب اغير سواری خدمتنی كورورلر ايمش .

ويواش يواش اوروپانك سائر يرلرنده دخی بويله منتظم عسكر ترتيبنه باشلنمش ايسه ده پياده عسكرينك جنكده سواريدن زياده ايشه ياراديغنی پك چوق كيمسه لر تسليم واعتراف ايتمدكلرندن بشقه سوارينك پياده يه غالب وفائق اولمسی براسكی زعم اولوب هنوز اول اعتقاددن چكمدكلرندن ينه قديمده اولديغی كبی پياده يه نسبتله اقتضاسندن زياده سواری قوللانورلر ايدی . واكرچه سواری عسكری پياده ايله قارشو قارشويه كلدكده كركی كبی ايش كوردكلرينه سوز اولميوب انجق كرك كندی اوزرلرنده وكرك آتلرينك اوزرلرنده اولان زره وسائر اغر طاقملردن طولايی محاربه جه لازم كلان يرلری طولاشوب يوقلامق ودشمن عسكرينی قووالمق كبی سرعت وسبكبارلغه محتاج اولان خدمتلره الويرمدكلری كيدرك اكلاشلمغله اويله مأموريتلره كوندرلمك ايچون قليج واوق قوللانور خفيف سواری عسكری ترتيب اولنمشيدی .

واكرچه طوپك ايجادی يدی يوز سكسان سنه سنه طوغری ايسه ده سكزيوز تاريخنه قدر طوپلر يالكز محاصره لرده قوللانيلوب صكره لری عادتا جنكلرده دخی استعمال اولنمغه باشلادی . حتی اولوقتلر فرانسه لو طرفندن برقاچ دفعه ايتاليايه كوندريلان عسكرله برابر كليتلو طوپ وار ايدی .

طقوز يوز اون سنه لرنده شمديكی تفنكلرك طاسلغی اولمق اوزره الده طاشينور اوفاق وخفيف طوپ شكلنده تفنكلر يابلدقده خفيف پياده عسكرينك برازينه بوتفنكلردن ويريله رك بروقت دخی اوق وصپان آتانلر ايله تفنكليلر برلكده قوللانلمش وتفنكك ايولكی تجربه ايله ميدانه چيقديغندن برمدت مرورنده اوق وصپان بتون بتون قالديريلوب خفيف پياده عسكرينك هپسی تفنكلی اوله رق تفنك ايله مزراقدن بشقه سلاح قالمامشدر .

وبوخفيف پياده ينه اولكی كبی آوجی چيقاريله كلوب انجق تفنكلرك بويله چوغالمسی ومحاربه ده الك زياده زور كورن اغير پياده عسكری ايكن بونلر يالكز مزراقليدن عبارت اوله رق آتشه طيانه مامسی حسبيله دها صكره لری اغير پياده

عسکرینك برازینه تفنك ویریله‌رك ایلروده اولان ایکی صفی تفنکلی و کیروده بولنان اوچ درت صفی ینه مزراقلی اولمسنه قرار ویرلمش وبوصورتده تفنکلیلر مزراقلیلری قورودقلری کبی مزراق تفنکدن اوزون اولمق حسبیله مزراقلیلر دخی تفنکلیلری محافظه ایلدکلرندن برایام دخی بوندن اعلی نظام اولمز دیو اعتقاد اولنمش ایکن اغیر پیاده عسکرینك مزراقلیلری بش التی صف اوزرینه ترتیب اولنمق وتفنکلیلری انلرك یانی باشنه یرلشدیرلمك مناسب کورلمش وبیك یوز اون تاریخنه طوغری سونکو ایجاد اولندقده کرك پیاده وکرك سواریدن مزراق قالقه‌رق مزراقلیلره سونکیلی تفنك وتفنکلیلره سونکی ویریلوب صفلر ابتدا درده وبرمدت صکره دردنجی صفك هیچ برفائده‌سی کورلمیه‌رك درتدن اوچه ایندیرلدیکندن بشقه خفیف پیاده ایله اغیر پیاده‌لرك سلاحلری براولمقدنناشی ایکیسیده برصورتده تعلیم ایتدیریله‌رك وهربری ایجابنه کوره کاه صفدن وکاه آوجی خدمتنده قوللانیله‌رق بربرندن فرقلری ساده‌جه لفظده قالمش وبوجهتله عسکر کرك سلاحجه وکرك نظامجه شمدیکی حالی بولورکبی اولمش ایسه ده اصول وقواعد حربیه برشی دیمك اولمیوب دها صکره‌لری بعض اوروپا جنکلرنده علم حربك شویله جه برقباسی النمشدر .

کیفیت تعلیمه کلنجه ابتدا نمچه جنراللرندن مشهور (مونته قوقولی) دولتعلیه اردولرینك نظامنه احالهٔ نظر دقت ایدرك مقابله بالمثل قاعده سنجه بویله دائما تعلیم ایله مشغول اولور ودائمی صورتده حاضر ومهیا بولنور بر نوع عسکر تنظیم ایتمدکجه نفیر عام عسکریله دولتعلیه‌یه مقابله قابل اولمیه‌جغنی جزم ایله برنوع منتظم ومعلم عسکر ترتیب ایدوب حتی فن حربه دائر اولان کتابنده دولتعلیه ایله کندی دولتی بیننده وقوع بولان محارباتی تعداد وتفصیل وهر ملحمه‌یی زمان ومکانیله وسر عسکر وعساکرینی اسم ورسملری وکیفیت وکمیتلری ایله شرح وبیان ودولتعلیه نك موظف اوجاقلرینی وافراد عسکریه سنك رؤساسنه اولان انقیاد واطاعتلرینی رشك آور اوله‌رق آوردهٔ زبان ایدرك بویله موظف ومنتظم عسکره مقابله قابل اولمیه جغنی اثبات وتحقیق برله کرك کندی دولتنی وکرك دول سائره‌نك دولتعلیه‌یه مقابله قیدینه دوشنلرینی تسفیه وتحمیق ودولتنی دولتعلیه عسکرینك نظامنه ترغیب وتشویق ایتمش وعساکر عثمانیه‌یه تقلیدا کندوسی مجدداً بر طاقم عسکر ترتیب وتنظیم ایدوب بوعسکرله بیك یتمش تاریخنده کوپریلی اوغلی فاضل احمد پاشانك بر فرقهٔ عسکریه سنی نهر رابه قارشوسنده بوزمغله رشتهٔ مصالحه‌یی دردست ایلدیکنی تمدح ومباهات مقامنده نقل

ایله اثبات مدعا ایلمشدر . لکن مونته قوقولینك بوغلبه سی یالکز کندوسنك قوهٔ نظامیه‌سی اثری اولمیوب بونده عساکر عثمانیه‌ده یکی باشلامش اولان اختلال نظامك دخی سببیتی واردر . زیرا اولوقت عساکر دولتعلیه نك بوزیلوب دوزلدیکی زمان اولوب مونته قوقولی یکیچری نظامنك نهایت کمالیله بدایت زوالنه ایرشمش اولدیغندن اقدمجه کوروب بیلدیکی عساکر عثمانیه ایله بوکره بوزدیغی عسکرك بیننده فرق وار ایدی .

بعده (پرنس اوژن) دخی ظهور وتعلیم عسکر خصوصنك اکمالنه سعی موفور ایلمشدر . اول خلالده فرانسه‌ده دخی (فونده) و (تورن) و (ووبان) کبی فن حربده ماهر ذاتلر ظهور ایدوب قواعد حربیه نك اکمالنه صرف مساعی ایتمکله (تزاید العلوم بتلاحق الافکار) قاعده سنجه اصول حرب بر بیوك فن وصناعت اوله‌رق اوروپاده شیوع وانتشار بولدی . فرانسه‌دن پروتستانلرك طرد وتبعیدلرنده هرفن وصنعتده ماهر کیمسه‌لر اطرافه متفرق وپراکنده اولوب بونلرك چوغنی اول آوانده پروسیا قراللغنی تحصیل ایدن فره‌دریق‌کلیوم جلب ایتمکله زماننده پروسیا منبع معارف وصنایع اولدی . قرال مشار الیهك اوغلی اولان ایکنجی فره دریق‌که بیوك (قوجه) فره دریق دیو معروف ومشهور اولان ذاتدر . ایشته بواصحاب معلومات ایچنده نشو ونما بوله‌رق صناعت حربده استاد کل اولوب سوق الجیش وتعبیة الجیش فنلرنده پك چوق دقایق حربیه‌یه اطلاع ایله علم حربی خیلیدن خیلی ایلرولتدی . وسواری طوپچیسی ایجاد ایتدی .

بیك ایکیوز تاریخ هجریسندن صکره رفته رفته بوعلم بر مرتبه دها ایلرولیوب علی الخصوص ناپلیون بوناپارته ظهور ایله اسرار فنی میدانه قومش وعسکرلك عصرمزده مشاهد اولان درجه‌لره واصل اولمشدر .

انجق تجربه‌لرك تکثریله فن حرب کوندن کونه ایلرولمکده بولنمشدر . حتی قریب العهدده نوایجاد ششخانه‌لر یاپلوب مستقلا طابورلر کشاد ایدیله‌رك وانلره بوششخانه‌لر ویریله‌رك خفیف پیاده ترتیب اولنمش و بیك ایکیوز یتمش سنهٔ هجریه سنده وقوع بولان روسیه محاربه‌سنده پك چوق محسناتی کورلمشدر . ومقدما خفیف پیاده ایله آغیر پیاده‌نك بربرندن بیاغی فرقی قالمامش ایکن سلاحجه واساسلیجه برفرق حاصل اولمشدر . متعاقباً اسکی تفنکلر ابطال اولنه‌رق کافهٔ عساکره ششخانه ویرلمشدر .

ایشته بوصورتله علم حرب سوق الجیش وتعبیة الجیش نامیله باشلوجه ایکی فن

لازم الاعتنایه منقسم بر بیوك صناعت اولمشدر كه اردو قوماندان وارکانی اولنلر بر چوق مقدمات علومی تحصیل ایتدکدن صکره بوفنلرده ماهر اولملری فرائض حالیه‌دندر .

سوق الجیش فنی کرك تجاوز کرك تحفظ ایچون مهم اولان مواقعك انتخابندن وتعبیة الجیش فنی لدی المصادمه مظفریتی موجب اوله جق اعمال وتدابیرك اجراسندن عبارتدر .

فی الاصل دولت علیه سردار وسرعسکرلری بومقوله تدابیر حربیه‌ده تجربه وعملیات ایله کسب مهارت ایدرلردی . نته‌که بالاده بیان ایتدیکمز وجهله روسیه چاری پترو بغدان ایچندن طونه‌یه طوغری حرکت ایتدکده بالطه جی محمد پاشا دخی انك خط رجعتنی کسمك اوزره بسارابیا ایچندن ایلرویه حرکت ایله فالجی کچیدینی طوتمسیله فن سوق الجیش اوزره بر کوزل حرکت وبعده اوراده سد راه اولان روسیه عسکرینی قاچیروب وصوینی کچوبده بغتةً روسیه اردوسی اوزرینه هجوم واقتحام ایتمسیله دخی تعبیة الجیش فنجه ابراز مهارت ایلمشیدی . مؤخراً سکسان ایکی سنه‌سی سفرنده شمنی موقعنك اهمیتی تقدیر ایله اس الحرکات اتخاذ اولنمسی سوق الجیش فنه مطابق واولوقتك حکمنجه مدافعه‌یه کافی استحکام ویرلمسی تعبیة الجیش فنه موافق دوشمشدر .

انجق مؤخراً بومثللو قواعد حربیه بر منوال سابق ایکی مهم فنه منقسم اوله‌رق فن حرب نامیله بربیوك علم اولوب بونك تحصیلی دخی اولجه نیجه فنلرك بیلنمسنه موقوف اولدیغندن شمدی سرعسکران وسائر امرای عسکریه فنون شتانك نظریات وعملیاتنده کسب ملکه ومهارت ایلمدکجه اوروپا اصولی اوزره منتظم اولان اردولره قوماندا ایده‌مزلر . حالبوکه فن حرب بر منوال مشروح اوروپاده ترقی بولدقجه عساکر عثمانیه‌نك (الفضل ماشهدت به الاعداء) بینه سیله مثبت اولان حسن انتظامی رفته رفته تنزل ایدرك عکس قضیه ظهور ایتمکله بیك یوز تاریخلرندن صکره حرکات سفریه‌نك طرف اسلامیانه موجب خطر وخسار اولدیغی تحقق ایلدیکندن ارتق حرب داعیه‌سی بر طرف ایدیله‌رك وصلح ومصافات یولنه کیدیله‌رك دول سائره ایله معامله بالمجامله یولنده بولنمق لازمهٔ حالدن کوریلوب بوصورتده ایسه مدت مدیده عسکرك متروکیتی حسبیله دولت علیه‌نك ملکهٔ عسکریه سنه ضعف وفتور کله‌رك مؤخراً کشاد اولنان سفرلرده ضایعات کلیه وقوعه کلمش وبوحاللردن اك زیاده روسیه‌لو مستفید اولمشدر .

دولت علیه‌نك تنظیم عسکره محتاج اولدیغی سلطان احمد ثالث زماننده‌نبرو موضوع بحث اولمغه باشلامش وهله سلطان مصطفای ثالث حضرتلری بونی پك زیاده ارزو ایلمش ایسه ده یکیچریلرك خوفندن ناشی بوامر مهمك سربستجه مذاکره‌سی بیله اجرا اولنه میوردی .

حتی مشارالیه سلطان مصطفی مال جمعنه حریص اولدیغندن زماننده دفتردارلق منصبی کسب اهمیت ایدرك اکثریا دفتردارلر ایله استشارهٔ امور ایدرمش وبرکون دفتردار حلیمی افندی یه (عساکر جدیده تنظیم اولنمدقجه اوروپا ایله باش اوانه میه جق نه یاپه‌لم) دیدکده خلیمی افندی (یکیچری یی نظام تحتنه ادخال ایده‌لم) دیمسی اوزرینه (آنلر نظام قبول ایدرمی) بیورمغله (اوت قبول ایدر) و (سن سند ویررمیسین) دیو بیوردقده بلا تردد (ویریرم) دییجك یکیچریلر ایله برلك اولمسه بویله سند ویره جك درجه‌ده قوی سوز ویره‌مزدی دیو حلیمی افندی حقنده شبهه‌یه ذاهب اوله‌رق شاید که بوسری یکیچریلره کشف ایدر دیو خوفندن ناشی درحال حلیمی افندی یی موصل متصرفلغیله درسعادتدن تبعید واثنای راهده نفی ومتعاقباً اعدام ایتمشدر .

دور محمود خان ثانی رجالندن مشهور حالت افندی‌یه یکیچریلر طرفندن ال پیدا ایتسه کزدیو بعض ندماسی طرفندن اخطار اولندقده (آدمی حلیمی‌یه دوندیررلر) دیو بوحکایه‌یی نقل ایتمش اولدیغی ثقه‌دن مرویدر .

اولوقت نظام جدید عسکری ترتیب ایتمك مطلقا اوروپادن معلم ومهندس جلبنه موقوف ایدی . یوقسه یکیچری هرنقدر نظام تحتنه آلنسه ینه اسکی یکیچری اولوب مطلوب اولان یکی چری وجوده کلمزدی . لکن بوراسنی اکلایه بیلمك دخی ینه اویولده معلومات مخصوصه‌یه منوط اولوب حلیمی افندینك فن دفتریده اولان مهارتی اکا کافل اولمدیغی رأیندن معلوم اولور . سائر رجالك اکثرنده دخی عصرك مشکلاتنی حل ایده جك معلومات کافیه یوق ایدی . بعضیلری دخی اوروپالولرك ممالك محروسه‌یه کلوب کیتملرینی ایستمزلردی . حتی رسمی احمد افندی پروسیا سفارتندن عودتنده ینه سلطان مصطفای ثالث عصرینك رجال بنامندن مشهور کل یوسف افندی ایله مصاحبت اثناسنده اوروپا مدنیتندن بحثله بعض موادك اجراسنی اخطار ایلدیکی صره‌ده قرنتنه اصولنك وضعنی دخی درمیان ایتدکده یوسف افندی اکا جواباً بن سنی بر دور اندیش ذات صانوردم بوقدرجق شیئی صایه‌میورسین که اوروپالولرك بورالرده چوغالمالری علت معهوده قورقوسندن ناشی اولوب قرنتنه وضع اولندیغی کبی بورایه هجوم ایده جك فرنکلری نصل اداره

ایلرز بزه بوراسی بادیٔ تردد واندیشه‌در . یوقسه قرنته اصولنك محسناتی بزده بیلورز دیمش اولدیغی مرویدر .

الحاصل اوزمانلر دولت علیه‌ده تنظیم عسکر ارزوسی اولدیغی حالده هنوز نه‌یولده تنظیمنــه تشبث اولنمق لازم کله‌جکنه قرار ویریله‌ممشیدی . حال بویله ایکن حربك موقوف علیهنی بیلمیین ارکان دولتك غـیرت جاهلانه وهیجان افکار غافلانه‌لرینـه اتباعاً بیك یوز سکسان ایکی سفری آچیلوب عظیم خساراته اوغرانلمشدر .

بومحاربه دولت علیه یه بربیوك درس اولوب عساکر معلمه ترتیبنك درجهٔ وجوبده اولدیغنی هرکس اکلامش ایسه‌ده موقع اجرایه قونیله‌میوب فقط سلطـان مصطفای ثالث حضرتلری طوبخانه جه بعض اصلاحاته تشبث ایلمش اولدیغی حالده سفر مذکور اثناسنده ترك تعلیمخانهٔ فنا ایتمشدر . وکندوسـندن صکره وارث سلطنت اولان سلطـان عبدالحمیدك ضعف پیرانه سی حسـبیله دولت علیه جـه فرض عین درجه سنه کلمش اولان نظام جدید عسکرینك ترتیبنه عدم کفایتنی وفاتندن مقدمجه بعض قرناسیله سویلشدیکی وکندوسندن صکره اوغلی سلطان سلیمك جلوسنی ارزو ایلدیکی مرویدر . وفی‌الواقع سلطان سلیمك جلوسنه قدر بوبابده برکونه تشبثات صحیحه کوریله‌ممشدر . واکرچه سلطان عبدالحمید خان حضرتلرینك عصرنده خلیل حمید پاشـا صدارتنده طوبخانه جه وترسـانه‌جه بعض اصلاحاته تشبث اولندیسه ده اولوقت استانبولده افکار تعصبیه غالب ونظام جدیده میل وارزو کوسترمك سلطان مصطفی پولتیقه سـنه یعنی اوغلی شهزاده سلیمك طرفدارلغنه تمایل معناسـنه حمل اولنـدیغندن بونك مذاکره‌سی بیـله مقربان سلطنتك امنیتنی سـالب ایدی . وخلیل حمید پاشـانك اعداسی بو وادیده یول بولوب علیهنده ایشایه‌رك حقنده امنیت شاهانه‌یی سلب ایتمشلردر .

فصل سابع

احوال بحریه حقنده در

ازقدیم قایقـلر کورکله یوریدیلوب واوچ چفته وبش چفتـه دیو بیوجك کمیلر یاپلمغه باشلایوب دومن ویلکن دخی ایجاد اولنه‌رق بالتدریج کمیجیلك فن وصنعتی ایلرولمشدر . انجق اوائلده کمیلر هرحالده قیی صولرین قوللایوب آچیق دکزلره آچیله‌مزلردی . نوبت قوهٔ بحریه اهل صوره وبتـون فنیکه‌لولره کلدکده آنلر

علوم ریاضیه‌ده درلو دقیقه‌لر کشف واختراع برله فنون شتاده ایلرولیه‌رك رصد قوتیله بحراً ارض یونانه وسبته بوغازینه وبعض روایاته نظراً دهـا اوزاق یرلره سیر وسفر ایدرك تجارت ایدوب آنلرك بوحال وحرکتلرینه ملل سـائره سحر وکهانت نظریله بقارلردی .

حضرت عمرالفـاروق رضی‌الله عنه زمان خلافتنه کلنجه اهل اسلام دریا سفرینه سالك اولمامشیدی . عمرو بن عاص رضی الله عنه مصری فتح ایلدکده حضرت عمرالفاروق اکا مکتوب یازوب بحر نه مقوله شیدر احوال واوصافنی اعلام ایت دیو امر ایتمکله عمرو بن عاص دخی درکاه فاروقی یه (یا امیرالمؤمنـین ان البحر خلق عظیم یرکبه خلق ضعیف کدود علی عود) دیو جواب یازمغین حضرت عمر امت محمدی صیانت قصـدیله رکوب بحردن منع ایلدیکنه مبنی قریش وسـائره دریاده سفر ایتمکدن امتناع ایلدیلر ایسه‌ده مصر خلقی وملل مختلفه‌دن ممالك مصریه‌ده اولان تجـار عن اصل حروب وتجارات بحریه ایله مالوف ودول سالفه زمانلرنده عمرلری دریا سفرینه مصروف اوله‌رق اباعن جد بیلدکلری صنـاعت نافعه‌لری اولمغله آنلر فراغت ایتمیه‌رك دمیاط ورشید واسکندریه وسائر سواحلدن سفینه‌لرین ایشلدوب وسویش خلیجندن یمن وهند طرفلرینه سیروسفر ایدوب تجـارتلرندن قالمازلر وسواحل مصریه‌ده بولنان قبائل عرب وزناته ومغـاربه کبارینی غزوات وتجارات بحریه‌یه ترغیب وتحریکدن خالی اولمازلر ایدی . لکن عمرو بن عاص ایله کلان کبار اصحاب وانلرك امثالی متشخصان عرب تنبیه فاروقی ایله متنبه اوله‌رق ابتدای امرده مخالفته جرأت ایتمیوب انجق قوت ومال ورجاله مالك اولان بجیله شیخی عرفجة بن هرثمة الازدی ومسکت حاکمی مسلمینی غزا وجهاددن ومکاسب نافعه‌دن منع ایلمك رأی صواب دکلدر دیو تنبیه فاروقی یه مخالف سفینه‌لره بنوب عمان وسائر سواحل وجزائره غزا ایتدکلرینی حضرت عمر ایشتدکده دخی عرفجه‌یه عتابنامه ارسال ایله عمرو بن عاص طرفندن مؤاخذه وزجر ایتدردی . زیرا مایهٔ اصلیٔ اسلام اولان عرب هنوز قبضهٔ تسخیره کچن یرلرده کرکی کبی یرلشمدن برنیجه‌سی سفاینه رکوب ایله اقطـار بعیده یه متفرق وپراکنده اوله‌رق مرکز خلافتدن بعید دوشملری قاعدهٔ حکمته موافق دکل ایدی . بعده سواحل مصریه سکاننده ذی قدرت سفینه صاحبلریله اکابر اسلام دخی مشارکت ایدوب رفته رفته سفینه‌لره رکوب ایله کاه غزا وکاه تجـارت ایچون دریا سـفرین ایدر اولدقلری حضرت عمره منعکس اولدقده نهی ومنعی تشـدید ایتمیوب سـکوت ایله حاللری اوزره ابقـا ایلدیکندن تازمان معـاویه‌یه کلنجه اهل اسلام مختصر سفینه‌لر ایله کاه غزا

وكاه تجارت ایلدیلر . لکن بو سفینه‌لرده رئیس وآلات قوللانان خدمه‌نك اکثریسی نصارادن فن دریاده ماهر کمسنه‌لر اوله‌رق اجرت عظیمه ایله استخدام اولنوب اهل اسلامده اول فنونه متعلق معلومات یوغیدی . حضرت معاویه وقتنده عمرو بن عاص تکرار مصره والی اولدقده فرمان معاویه ایله روی دریاده غزا ایچون مسلمینه اذن عام ویردی . حضرت عمرك ابتدا منعی وصکره سکوتی وبعده اذن عام صدوری نه حکمته مبنی اولدیغنی محققین علما بو وجهله توجیه ایدوب دیمشلرکه ملت عرب بدایت حالده احوال بحریه‌دن برشی بیلمدیکی جهتله ابتدای امرده حضرت عمر انلری صیانت مصلحتی ایچون منع ایلمش وبعده طاقم طاقم اول مصلحته مباشرت ولوازم وتفرعاتنی تعلمه مبادرت ایتدکلرنده علی سبیل المسامحه سکوت ایلمش مؤخرا ملت اسلامیه اول فنونه اشنا اوله‌رق احوال دریایه ایچه کسب وقوف ایتدکلرندن بحرا غزا وجهاده اذن عام ویرلمش اوله .

برو وجه مشروح اذن عام صدوروندن صکره غزات مسلمین مناسب سفینه‌لر یاپوب ونصارادن احوال روزکاری وامور بحاری لایقیله عارف رئیسلری اجاره ایله طوته‌رق کندولر آلات حرب وادوات جهاد ایله کیدوب کاه غزا وکاه تجارت ایدر اولدیلر . حتی امیر مصر عقبة بن عامر هجرتك قرق یدنجی سنه سنده ردوس جزیره سنه غزا ایدوب غنائم کثیره المشدر . وقرق سکز سنه سنده حضرت معاویه قبریس جزیره سنه غزا ایلدی دیو تاریخ خمیسده امام واقدیدن روایت اولنمشدر . واصف تاریخنده محرر اولدیغنه کوره عبدالملك بن مروانك هنکام سلطنتنده افریقیه عاملی حسان بن نعمانه خبر ارسال ایله تونس طرفنده سفائن متنوعه انشاسیچون دار الصناعه بناسنی امر ایدوب ایشته ملت اسلامیه‌ده ابتدا یاپیلان دارالصناعه ده بودر . حالا لسانمزده مستعمل اولان ترسانه لفظی دار الصناعه‌دن غلطدر اولوقت دار الصناعه‌ده بشیوزدن زیاده فرقته‌یه مشابه خفیف المؤنه سفینه‌لر یاپیلوب حاضر اولدقده تونس حوالیسی شیخی زیادة بن ابراهیم وقتنده که تاریخ هجرتك سکسان ایکنجی سنه سی ایدی . عطا بن رابع عبدالملك طرفندن امیر اوله‌رق اول دونما ایله واروب الیوم سچلیا دیدیکمز صقلیه جزیرهٔ عظیمه‌سنی فتح ایلدی . وطقسان بر سنه سنده حاکم افریقه اولان موسی بن نصیر طرفندن طارق بن زیاد اندلس طرفنه غزا ایدوب اندلس مملکتنی وبعده ساردونیا جزیره‌سنی فتح ایتدیلر . وطقسان ایکی تاریخنده ینه طارق بن زیاد هم قپودان وهم سردار صفتیله بر بیوك دونما ایله سبته خلیجندن طشره

بحر اوقیانوسه چیقوب اسپانیالولر ایله مدت مدیده جنك ایدرك فتوحات عظیمه‌یه نائل اولدی . ابتدا سبته بوغازندن طشره چیقان اسلام دونماسی ایشته بو دونمادر . امیرلرینه نسبتله بوغازه دخی جبل طارق تسمیه اولنمشدر . اولوقت اندلسده غوت قومی حکومت ایدرك اصل یرلو اسپانیوللری رعایا حکمنده استخدام ایدوب پایتختلری طلیطله شهری ایدی . اول عصرده ایسه اوروپانك سائر طرفلرنده اولدیغی کبی اسپانیا قطعه سنده دخی اغنیا پك چوق اموال وذی قیمت اشیا وقف ایده‌کلدکلری جهتله بیوك مناسترلر یاپوب بوصورتله طلیطله‌ده دخی پك بیوك بر مناستر بنا اولنه‌رق ذی قیمت اموال واشیا ایله مالا مال ایدی . بعض نقالان اخبار ضعیفه طلیطله‌ده اول وقت شویله معمور بر بیت الحکمه وار ایدی . دیو روایت وتعریف ایتدکلری بیت الحکمه ایشته بو مناستردر . یوخسه اول زمان اسپانیاده علم وحکمتدن هنوز بر اثر یوغیدی . هر نه حال ایسه بو وجهله رهبان طائفه سی اول طرفده پك زیاده نفوذ وقدرت کسب ایدوب بعض شهرلرده بیاغی ادعای استقلال درجه سنه کلمش اولدقلرندن مؤخراً غوت قومندن نوبتله جالس صندلیء حکمرانی اولان رودریق نام قرال مقتضای شجاعت ذاتیه وحمیت شبابیه‌سی اوزره رهابینك بو درجه نفوذلرینی چکه‌میه‌رك مذکور بیوك مناستری اوروب یغما ایتدیرمش اولدیغندن کبرا واهالیدن بر طاقمی کندوسندن دلکیر اولمش وبونك اوزرینه جنوب اندلس طرفنده محافظ بولنان جولیانوس نام سردارك قزینه تسلط ایتمکله اودخی کندوسنه خصم جان اوله‌رق بغض وکینی اجرا ایچون عربلری اندلس طرفنه دعوت ایلمش اولمسنه نظراً اسپانیا قطعه سی بر استیلایه کسب استعداد ایلیوب اولوقت ملت اسلامیه‌نك دخی زمان شباب سطوت وشوکتی اولمغین قطعهٔ مذکوره‌یه ایاق باصدقلری کبی مدت قلیله ظرفنده هر طرفنی ضبط واستیلا ایدرك غنائم کثیره‌یه نائل اولوب هله طلیطله فتحنده نصیب اهل اسلام اولان اموال وذی قیمت اشیا قابل احصا دکلدر . ایشته بونجه فتوحات عظیمه انجق قوهٔ بحریه سایه سنده وجوده کلمشدر . وغزات مسلمین برو وجه مشروح قوهٔ بحریه‌یه مالك اولدقدن صکره بهر سنه مصردن وتونس وافریقه طرفلرندن دونما اخراج ایله جزائر وسواحلده پك چوق ممالك افرنجه مظفر وفتوحات جلیله‌یه مظهر اولمشلردر . بعده اندلس دونماسی ایکیوز وافریقه دونماسی یوز اللی سفینه‌یه بالغ اولوب روی دریاده کاه اهل اسلام دونماسی وکاه نصاری دونماسی غالب اوله‌رق جزائر وسواحل ولایتلرین یکدیکردن اخذ وتسخیر ایده‌کلملریله روی دریاده جنك وجدال اکسك اولمامشدر .

مؤخراً پوصله ایجاد اولنمغله فن ملاحت پك زیاده ترقی بولەرق عربلر دیار هندده وسائر سواحل وجزائر بعیدەیه واوروپالولر بحر اوقیانوسه سیر وسفر ایتمکه باشلایوب بوصورتله امریقا ودها نیجه جزیرەلر کشف اولندی . واوروپادن امید برونی طریقیله هنده کیدیلور اولدی .

سواحل دریاده بولنان دول وامملك حروب وتجاراتی رکوب سفینەیه وسفر دریایه محتاج اولدیغندن بونلر اوتەدنبرو فن انشای سفن وملاحت ایله اشتغال ایتمکله بوخصوصده کسب ملکه ومهارت ایدەکلدکلری جهتله صناعت بحریه کوندن کونه ترقی ایده کلمشدر . وکیتدکجه فنون وصنایعك ترقیسیله سفینەلرك جسامتی تزاید ایدرك عصرمزده مشهود اولان قپاق واوچ انبارلی کبی سفائن کبیره اعمال اولنمشدر . ودها صکرەلری واپورلر وزرهلیلر ایجاد اولنمغله احوال بحریه بتون بتون بشقه لاشوب جهانك روابطی ودول وامملك معاملاتی بشقه شکله کیردی .

دولت علیەنك اوائلنده اکثر حروب وقتالی قرەده اولمغله دونما امورینه چندان تقید اولنمیوب سلطان اورخان غازینك اوغلی سلیمان پاشا روم قایقلریله کلیبولی طرفنه مرور ایدرك اول حوالی یی تسخیر ایله روم ایلی قطعه سنده برخیلی یرلر ضمیمهٔ ممالك محروسه اولدقدن صکره کلیبولی معبرنده براز قایقلر تدارك اولنمشیدی . بعده استانبولك تسخیرینه یالکز قره طرفندن محاصره سی کافی اولمدیغندن بحراً دخی هجوم ایچون قدر کفایه سفائن ترتیب اولنوب انجق اولوقت استانبول ایله غلطه میانه زنجیر چکلدیکندن لیمانه کمی امراری قابل اولمامغله بالطه اوغلی سلیمان بك معرفتیله برروایتده سودلیجه اردنده مجدداً کمیلر انشا ایله اورادن وبر روایتده روم ایلی حصاری اردنده ترتیب دونما اولنوب حالا طولمه باغچه دینلان لیماندن فن جر اثقال ماهرلرینك حیرت افزا تدبیرلریله یاغلی قزاقلر اوزرنده قرەده کمیلر یوریدیلەرك لیمانه ایندیرلدکده ایچلرینه مترسلر قوریلەرق اول طرفدن هجوم اولنوب بوتدبیر دلپذیر ایله شهر استانبول فتح وتسخیر اولندی . ایشته دولتعلیەده الك ابتدا نصب اولنان دریا بکی اشبو بالطه اوغلی سلیمان بك اولوب روم ایلی حصارینك اوست طرفنده‌کی لیمان مشهور اکا نسبتله یاد اولنمقده در . استانبولك فتحندن صکره ترسانه امورینه اهتمام اولنەرق خیلی سفینەلر انشا اولنوب مدت قلیله ظرفنده اول عصرده بتون آقدکزی بنمسه مش اولان وندیکلولری تهدید ایده جك قدر دونما تدارك اولنمش وهمان فاتح زماننده قوهٔ بحریه ایله نیجه بقاع وقلاع ضبط وتسخیر قلنمش ایدی . بوصورتله دولتعلیەنك قوهٔ بحریه سی خیلی ایلرولیەرك ماهر قپودانلر ظهور ایدوب ازجمله کمال رئیس یار واغیار نظرنده اثبات لیاقت ومهارت

ایتمشیدی . حتی سلطان بایزید ثانی عصرنده سکز یوز طقسان ایکی سنهٔ هجریه سنده اندلسه وجزیرهٔ سیچلیایه اسپانیالولر مسلط اولدیغندن اول ممالك حکمداری بولنان ال احمر ملکندن برقصیدهٔ غرا کلوب اسپانیا استیلاسندن شکایت واندلس اقلیمنی تسلط اعدادن تخلیص رجاسیله استمداد واستعانت ایتمکله کمال رئیس چند قطعه سفینه ایله امدادلرینه کوندرلمش وفقط اول اثناده محاربهٔ بحریه ارناودلق وموره سمتلرینه دوشمکله اندلس طرفی براغلمش ایدی .

واول عصرده خیلی بیوك کمیلر انشاسنه مبادرت اولنوب حتی کاتب چلبینك بعض لاتین تاریخلرندن روایت ایلدیکنه کوره اوروپا ملوکندن الفونس نام قرال درت بیك طونیلاتەلق برکمی یاپدرمشیدی . بعده ایکی کمی دها یاپدردی که بر زمانده اول قدر بیوك کمی یاپلمامش ایدی لکن انلری قوللانەمدیلر اسکلەده بربرینه چاتوب بوزدیلر . وندیك خلقی دخی اول اثناده بیوك کمیلر انشاسنه باشلدیلر . ایشته اول عصرده فاتح محمد خان دخی اوچ بیك طونیلاتەلق برکمی یاپدردی . لکن ایندیررکن اسکلەده غرق اولدی .

طونیلاته فوچی معناسنه اولوب بزلرده کیله تعبیری سفائنك صغر وکبرینه مقیاس اولەرق شوقدر کیلەلك کمی تعبیر اولندیغی کبی اوروپالولر بیننده دخی طونیلاته تعبیری کمیلرك حجمنی بیان مقامنده مقیاس اولوب برطونیلاته اوتوز التی کیله اعتبارنده در . انجق بودخی قلیون انواعنده در . قلیون تعبیری الیوم اوچ انبارلولر ایله قپاقلره مخصوص اولەرق بینمزده اصطلاح اولمش ایسه فی الاصل قالیون یالکز یلکن ایله قوللانیلان بیوك سفینەلر اولوب قراقه وبارجه وپولیقه کبی انواع عدیده سی وار ایدی . وقراقه قالیونك بیوکی دیمك اولەرق اول عصرلرده بونلری اکثریا اسپانیالولر قوللانوردی . وسائر دول اوروپانك جنك قلیونلری اکثریا بارجه ایدی . اما چکدیری انواعی که هم یلکن ایله قوللانیلور وهمده کورك ایله چکدیریلور کمیلردر . بونلرك دخی اقسام عدیده سی اولەرق بونلرده مقیاس اوتوراق تعبیری اولوب اقسامی دخی بووجهله یکدیکردن متمیز اولور . شویله‌که اون اوتوراقدن اون یدی یه وارنجه فرقته دینلور . هر کورکنی ایکیشر اوچر آدم چکر . واون سکز واون طقوز اوتوراق اولورسه برکتده دیرلر . واون طقوزدن یکرمی درده وارنجه قالیته در . ویکرمی بش اوتوراقلی اولور ایسه قدرغه دیرلرکه هر کورکنی دردر آدم چکر . ویکرمی التی اوتوراقدن اوتوز التی اوتوراغه وارنجه باشترده دیرلر هر کورکنی بشر التیشر یدیشر آدم چکر . کمیسنه کوره یوکسك وعریض اولور ایسه ماونه در . ایکی قات اولوب التی ماونه

اوستی قالیون اولورسه کوکه دیرلر . قدرغه لرك ایکی بودوسلمه سنك اره سی
اللی بش واللی التی ذراع طولنده وانبار اغزی یکرمی قارش عرضنده اوله رق
قیچ ارتفاعی اون سکز قارش وباش ارتفاعی اون بر قارش اولور وقوشاق ارتفاعی
التی قارش بر پارمق اولور . هر برقدرغه‌ده خریطه وپوصله یه بقار برر ماهر
قپودان وترنکته قوللانور — یکرمی الاتجینك بری اوطه باشی اولوب دومنجی
ویلکنجی ونجار وقلفاتجیلریله بیله برقدرغه‌نك اوتوز بوقدر کمیجیسی ویکرمی بش
اوتوراقدن برکورك محلی اوجاق یرینه کیتمکله قرق طقوز کورکدردر قاتدن یوز
طقسان التی کورکجیسی ویوز جنکجیسی اولمغین برقدرغه خلقی لا اقل اوچیوز
اوتوزه بالغ اولوردی یکرمی التی اوتوراق عادی باشترده‌نك طولی اللی یدی ذراع
اولوب عرضی وخلقی دخی اکا کوره ایدی اما پاشا باشترده سنك طولی یتمش ویتمش
ایکی آرشون قدر اولور واوتوز التی اوتوراق اولوب هر کورکنی یدیشر آدم چکر
وخلقی لااقل سکز یوز نفر ایدی . التمش بش ذراع طولی اولان ماونه‌نك یکرمی
قارش قیچ ارتفاعی واون ایکی بچق قارش باش ارتفاعی ویدی بچق قارش قوشاق
ارتفاعی اولوب درونه یکرمی درت پاره طوپ قونیلور . ویکرمی التی اوتوراغنك
هر کورکنی یدیشر آدم چکوب جمله خلقی التیوز نفره بالغ اولوردی . بوکمیلری
اکثریا وضع کورك اولنان اسرایه چکدیروب انلره فورسه تعبیر ایدرلردی .
شویله که بونلر زنجیر بند اولدقلری حالده اوتوراق محلنده چاقیلی اوله رق
کورك چکرلردی . مع مافیه جنك وقتنده بونلره امنیت اولنه مدیغندن
اهل اسلام قپودانلرینك اکثریسی احتیاطاً کورکجیلرك نصفنی فورسه ونصف
دیکرینی تورك اوله‌رق استخدام ایدرلردی .
سلطان بایزید ثانی عصرنده موره سواحلنك تسخیری اراده‌سیله عظیم سفینه‌لر
انشا اولندیغی صره‌ده ایکی قطعه کوکه یاپلمشیدی که هر برینك طولی یتمشر
وعرضلری اوتوزر ذراع اوله‌رق ایچلرینه بیوك طوپلر وهر برینه ایکیشر بیك
جنکجی وکورکجی وضع ایله برینك ریاستی مشهور کمال رئیسه ودیکرینك ریاستی
براق رئیسه ویریلوب سائر کمی انواعندن دخی صغیر وکبیر اوچیوز قطعه سفائن
تهیئه وترتیب ایله اینه بختی جانبنه کوندرلمشیدی . اوارینی تجاوز ایله براق
اطه سنه واردقلرنده دشمن دونماسی مقابل کله‌رك جنکه مباشرت اولنوب
دشمنك ایکی کوکه‌سیله برماونه وبرده بارجه‌سی براق رئیسك کوکه سنه هجوم
ایتدکلرنده وهلهٔ اولاده براق رئیس اول ماونه ایله بارجه‌یی طوپ ایله کسر
وغرق ایتدکدن صکره اول کوکه‌لر ایکیسی بردن براق رئیسك کوکه سنه

صارلدقلرنده براق رئیس دشمن کوکه‌لرینه روغن نفت ایله آتش براغوب
ایکیسنی دخی یاقمش ایسه‌ده کندو کوکه‌سنی انلردن ایره‌میوب اودخی بیله یانمش
وکندوسیله برابر بشیوز قدر عساکر اسلامیه شهید اولوب سائر دریایه دوشن
غزات مسلمین قایقلره النه‌رق تخلیص قلنمش ودشمن سفینه‌لرنده بولنانلرك
حریق وغریقدن بشقه دریاده یوزنلری دخی قورتیله‌میوب تلف اوله رق
امدادلرینه کلان برقطعه قلیون دخی اخذ وضبط اولنمشدر . وبومعرکه‌یه قریب
اولان اطه براق اطه‌سی دیو معروف اولمشدر .
اندن صکره وقوعه کلان محارباتده دخی دونمای همایون وندیك دونماسنه غالب
کله‌رك اینه بختی ومتون وقرون قلعه‌لرینك فتحی میسر اولمشدر .
بر منوال سابق دولتعلیه‌نك قوهٔ بحریه‌سی ایلرولیه‌رك وندیك دونماسنه غلبه
ایتمشیکن مؤخراً سلطان بایزیدك پیرلکی حسبیله انزواسی وکلانك اهمال ومسامحه‌سنه
ومزاج دولتك ضعف وفتورینه باعث اوله رق دریا سفرلری مهمل ومتروك
اولوب بعده یاوز سلطان سلیم خان حضرتلری دخی (تقدیم الاهم علی المهم)
قاعده‌سنه رعایته ایران وعربستان سفرلرینه اشتغال ایتدیکی جهتله دونما امورینه
باقیله‌مدیغندن بشقه اوارالق آقدکزجه بیوك مشغله‌لر چیقارلمامق ایچون اهل اسلام
قورصانلری دخی سفردن منع اولنمش ایدوکندن اکرچه دولتك قوهٔ بحریه سی
تنزله یوز طوتمش ایسه‌ده اولوقت عثمانلولرك موسم شباب سطوت وشانی وعروق
حمیتلرینك زمان ترقی نشان حدت نبضانی اولدیغندن سردر هوای جهاد اولان
کوکللو قپودانلرك پك چوغی قورصانلغی ترك ایتمامك اوزره غرب سواحلنه
یاییلوب اوروپالولر ایله جنك وجدالدن خالی اولمدیلر . بونلرك پیشواسی مشهور
خیرالدین پاشادر . ایشته بوحالده سلطان سلیمان خان حضرتلری تخته جلوس
ایله دونما امورینه زیاده اهتمام وتقید بیورملریله قوهٔ بحریهٔ دولتعلیه کسب حیات
تازه ایلمشدر .
چونکه یاوز سلطان سلیم خان حضرتلری امور ترسانه‌یه شروع برله فاتح
مرحوم وقتنده آینه لی قواق سمتنده یاپلمش اولان کوزلردن زیاده کوزلر
ومخزنلر یاپدیرمش ونیتلری عظیم دونما تدارك برله آقدکزده اولان جزائر
وسواحل مملکتلرین بتمامها ضبط وتسخیر ایتمك مصلحتی اولوب حتی ادریس
بدلیسی ودیکر بعض محرملری ایله مصاحبت خاصه اثناسنده سبته بوغازینه
وارنجه آق دکز دیدکلری بر خلیجدر آنده بوقدر ملل مختلفه جمع اولوب تماماً
برخلیج دولتعلیه حکمنده اولمامق لایقمیدر وبوخصوصه بذل مافی الوسع ایتامك

شان سلطنته شين ويره جك قصور همتدندر حق تعالى اجلدن امان ويررسه بومقصوده
كفايت ايده جك مرتبه دونمـا تدارك ايدوب آق دكزده اولان ممالكى قبضهٔ
تسخيره اندجه راحت وآرامى حرام ايتمكه عهد اولسون ديرلر ايمش وترسانه
بناسنى توفير وتكثير ايتمكه بوعزيمت قهرمانيه ايله شروع بيورمشلر .

لكن دولت چراكسـهٔ مصريه كه حرمين شريفين خدمتى شرفيله عيون ناسـده
معتبر ومصر قاهره مأواى خلافت عباسيه اولديغنـدن ملوك چراكسـه بوشرف
مسـتعار ايله دخى جليل القدر اولدقلرى حالده بعض اسـباب حادثه‌دن
طولايى دولت عليه ايله بينلرنده برودت ومبـاينت پيدا اولوب اگرچه تونس
ملكى عثمان حفصى توسطى ايله ينه دوستلق تأكيد اولنه‌رق طرفيندن مراسلات
ايله ايلچيلر توارد ايدر اولديسـه‌ده دائرهٔ غيرت دولت مركز تعين واستقلالده
قبول شركت ايتمديكندن بشقه طائفهٔ چراكسه كاه ايرانيـانه وكاه اشقياى عربانه
كيزلو معاونتدن خالى اولمدقلرى اجلدن ابتدا ملك مصرى فتح ايتمك وبوطريق
ايله سـواحل عربسـتان قبضهٔ تسخيره آلمق اهم كورلمكين اول امرده اول
مصلحت مهمـه يه بذل همت بيورروب اندن دار سـلطنته عودت ايتـدكلرنده
ملحوظلرى اولان وجه اوزره روى دريايه دونما ايندير مك تدارك كنده ايكن
استانبوله تشريفلرينك ايكنجى سنه‌سى دار عقبايه ارتحال ايتديلر .

اوغلى سلطان سليمان خان حضرتلرى جالس تخت سلطنت اولدقده ترسانه امورينه
اهتمام ايله تقيدتامدن خالى اولميوب چونكه ردوس قواليرلرى قورصانلقله آقدكزى
كسوب راست كلدكلرى تجارسفينه‌لرينى اخذ وضبط ايده كلدكارندن مصر يولينك
تأمينى ايچون ردوسـك فتحى اهم اولديغنـه مبنى اول امرده عظيم دونمـا ايله
واروب طقوز يوز يكرمى طقوزده ردوس جزيره سنى فتح ايلدى . وطقوز
يوز اوتوز ايكيده سليمان رئيس نام قورصانى سـويش دكزينه قپودان وسردار
ايدوب يكرمى پاره قدرغه ايله بندر سويشـدن ديار يمنه كوندرديلر . اودخى
واروب يمن وعدن سـواحلنى ضبط ايلدى اندن صكره خيرالدين پاشا استانبوله
كلمكله دولت عليه‌نك قوهٔ بحريه‌سى درجهٔ كماله واصل اولدى .

خيرالدين پاشـانك اسمى خضر اولوب انجق اوروپالولر بيننـده بار باروس ديو
معروفدر كه قرمزى صقـاللو ديمكدر . درياده خارق العـاده افعال وغزواتى
اولوب مظنهٔ كرامت بربير مجاهد جليل منقبتدر . سلطان سليمان خان حضرتلرينك
امريله ترجمهٔ حالنى يازديروب بر كتاب ايدرك مشـار اليه حضرتلرينه تقـديم
ايتمشـدر . تفاصيل احوالى اندن معلوم اولور بومقـامك اول تفاصيله تحملى

يوقدر فقط انك قپودانلغى اوانى قوهٔ بحريهٔ دولت عليـه‌نك اك زياده شـوكت
وغلبه‌سى زمانى اولديغندن اجمالاً ترجمهٔ حالنك بيانى مناسب كورينور . شويله‌كه
خيرالدين رئيس فى‌الاصل مدللو اطه‌سى سكاننده اولوب سلانيكه ايشلر وبيوك
برادرى اوروج دخى طرابلس وشام سفرلرينه كيدر ايدى . اوروج رئيس
بردفعه طرابلسه كيدركن رادوس قورصانلرينه اسير دوشمشيدى . بعدالخلاص
سلطان قورقود انطاليه‌ده ايكن اندن استيذان ايدرك اون سـكز اوتوراق بركمى
ايله قورصانلغه چيقوب برمدت رادوس اطرافده وسـائر سواحلده نيجه سفائن
نصارايى غارت ايتدكدن صكره غرب طرفنه كيتمشـيدى . چونكه سلطان سليم
خانك جلوسـنده سـلطان قورقود اختفا ايدوب آق دكز كميلرى دخى سفردن
منع اولنمغله اهل اسلام قورصانلرى غرب سواحلنى كندولرينه مرسى ومأوى
ايتـدكلرندن خيرالدين رئيس دخى كميسنى الوب غرب طرفنه بادبان كشـاى
عزيمت اوله‌رق برادرى اوروج رئيس ايله طرابلس طرفنـده واقع جربه
اطه‌سنده لدى‌الملاقاة ايكى برادر غزايه نيت ايله تونسه واروب حاكمندن برمكان
ايستمشلر . اولزمان تونس دخى آل حفص يدنده اولوب مال غنـايمك خمسى
تونس خزينه‌سنه تسليم اولنمق شرطيله انلره خلق الواد قلعه‌سنى تعيين ايتمشيدى .
بوصورتله ايكى برادر دكزه چيقوب راست كلدكارى سفائن افرنجيى اخذ وتسخير
وكيتدكجه سـفائنى تكثير وصيت وشهرتلرينى ايصـال چرخ اثير ايدرك آقدكزه
ولوله ويرديلر . واول اثناده جزائر غـرب سواحلنك پك چوق يرلرى افرنج
النه كچمش ايدوكندن مدت مديده افرنج ايله محـاربه ايتديلر . تونس طرفنده
واقع بجايه حصـارى دخى بروجه مشروح افرنج النده بولنمغله انك اوزرينـه
هجوم ايتدكلرنده اوزرلرينه كلان اسپانيا دونماسنه غالب كلديلر . انجق بومحاربه‌ده
اوروج رئيسك برقولى مجروح اولمغله برادرى خيرالدين انى تونسه ارسال برله
كندوسى جزيرهٔ ميورقه‌يى اوروب وبرقاچ قله فتحله نيجه قريه‌لرينى غارت ووافر
اموال غنيمت اخذ ايدوب دكزده قورسـيقه دونماسنه تصـادف برله اكا دخى
غلبه ايدرك مظفراً تونسه عودت وبعده موسم شـتاده تكرار قورصانلقله دكزه
چيقوب برآى ظرفنـده اوچ بيك سكز يوز اسـير ويكرمى پاره كمى وبونجه
اموال غنائم ايله رجعت ايتدكدن صكره بهارده يدى قطعه كوكللى كميسنه سردار
اوله‌رق بعض سواحل اوروپايى باصوب كلى غنـايم الدقدن بشقه دكزده دخى
بش قطعه سفينه الوب بونلردن برينى مشهور كمال رئيسك همشيره زاده‌سى اولان
محيى‌الدين رئيس ايله دولتعليه‌يه ارسـال وتقديم ايلمش ومقابلنده طرف دولت
عليه‌دن دخى كندوسنه ايكى قدرغه ايله خلعت كوندرلمشيدى .

بوندن صكره خيرالدين رئيسه دريادە قارشو طورر اولميوب باربا‌روس نامندن بتون آقدكز لرزان وسواحل وجزائر اوروپا خلقى هراسان اولەرق بشكده‌كى چوجقلرينى بارباروس ناميله اخافه واسكات ايدر اولديلر .

انك بووجهله خروج وظهورى دول اوروپايه موجب انديشه اولوب بناءً عليه فرانسه‌لو دخى اوتوز قطعه دونما ايله تونس طرفنه مهاجمه ايلمش ايسه‌ده انلر دخى منهزماً ومأيوساً عودت ايتمشلر ايدى . بعده اوروج رئيس جزائرى ضبط ايله انده تمكن ايدرك جزائر وبجايه توابعى اولان قلاعى برادرى خيرالدين رئيس ايله بينلرنده مقاسمه ايدوب جزائرك غربنده اولنلره اوروج رئيس وجانب شرقيسنده اولنلره خيرالدين رئيس نامزد اولمغله تلمسان حاكمى بونلرى جزائر سواحلندن طرد ايتمك اوزره اسپانيالو ايله اتفاق ايدرك قره‌دن كندوسى ودكزدن اسپانيا دونماسى جزائر اوزرينه هجوم صددنده اولدقلرينى اوروج رئيس خبر الەرق برمقدار عسكر ايله سريعاً تلمسان اوزرينه حركت ايتديكنده چونكه حاكمك اعداى دين ايله اتفاقدن طولايى اهالى كندوسندن روكردان اولوب علماسى دخى قتلنه فتوى ويرملريله اوروج رئيس شهره تقرب ايتديكى كبى اهاليسى استقبال وانقياد ايديجك تلمسان حاكمى تلمسانك اسكله‌سى اولوب مقدما اسپانيا يدينه كچمش اولان وهرانه فرار واسپانيالودن استمداد ايتمكين بذل مال ايله جلب اولنان برخيلى عرب عسكرينه برمقدار دخى فرنك عسكرى قوشيلوب اولا قلعة القلاعى وبعده تلمسانى محاصره ايتدكلرنده برسنه‌دن زياده حرب وقتال ممتد اولەرق نهايت اوروج رئيس شهيد اولوب بوقلعه‌لر دخى استيلا اولندقدن صكره اسپانيوللر يوز يتمش پاره كمى ايله كلوب قره‌يه كلى عسكر اخراجيله جزائره هجوم ايتدكلرنده خيرالدين رئيسك كندو آدملرى اقل قليل ايسه‌ده يكرمى بيك قدر عرب عسكرى كندوسنه انقياد اوزره بولنديغندن مقام مدافعه‌ده ثبات ايدرك اسپانيالولرى كلى تلفات ويردكدن صكره فراره اجبار ايلدى . بعده تلمسانى وتنس حصارينى فتحله عودتندن صكره كميلرى جزائر ليماننده ياتوركن يوز اوتوز پاره كمى ايله اسپانيالولر كلوب ليمانى باصدقلرنده ينه منهزماً عودت ايدوب آنجق بوكره بعض سفينه‌لرى قومه اوتورمغله دونمانك قپودانى وبرخيلى ضابطانى واوچ بيك قدر نفرلرى جزائرده اسير قالديلر .

بووقعه‌دن صكره جزائر اهاليسى خيرالدين رئيسدن جزائر امارتنى قبول ايتمسنى استدعا ايتمش واودخى خطبه وسكه آل عثمان نامنه اولمق شرطيله قبول ايلمش اولوب انجق تونس وتلمسان حاكملرى بوصورتدن دلكير اولملريله خيرالدين بك

عليهه اتفاق ايدرك جزائر اهاليسندن ايشه يرار بكلرى اضلال ايله كندو طرفلرينه وبرطرفدن دخى بذل مال اينه برطاقم عربانى جزائر اوزرينه تسليط وحواله ايتدكلرندن بشقه تلمسان ملكزاده‌لرندن بعضيسى فاس حاكمندن وبعضيسى اسپانيادن استعانه ايله جنك وجدالدن خالى اولمامليه خيرالدين بك بونلرك دفع مضرتلريله مشغول اولديغى اثناده براً وبحراً سوق عساكر ايله وهران قربنده واقع مستغانم حصارينى تسخير ايتدكدن صكره دونماسى ايله اندلس ياقه‌سنه كچوب ياليلردن وافر غنائم الدقدن بشقه مدجللردن يعنى اسپانيالولر يدلرنده اسارتله كرفتار مذلت اولان اهل اسلامدن دخى بولدقلرينى جزائره نقل واسكان ايلمشدر . لكن برطرفدن اسپانيالولر وبرطرفدن تونس حاكمنك اغواسيله عربلر خيرالدين بك اوزرينه هجومدن خالى اولميوب بوصورتله النده‌كى حصارلرك اكثرى كرفتار دست استيلا وجزائر خلقنك بك چوغى مائل طرف اعدا اولمغله خيرالدين بك نهايت جزائرى ترك ايله ينه اول سواحلده واقع ججيل حصارينه هجرت والتجا ايدوب اوچ سنه قدر برطرفدن سواحل اوروپايى غارت وبرطرفدن دخى كندويه مخالف بولنان تونس كميلرينى احراق ايله امرار اوقات ايتدكدن صكره تكرار جزائرى ضبط ايله آنده استقرار وبرمدتدنبرو خطبه‌يى كندو نامنه اوقوتديران تلمسان حاكمى عبدالله‌ه نصيحت سياقنده تحريرات تسيار ايتديكنده عبدالله بونى اصغا ايتمديكندن بشقه عرب عسكريله جزائر اوزرينه حركت ايدوب واقع اولان محاربه‌ده مغلوب اولديغندن خطبه‌يى آل عثمان نامنه اوقوتمق وسنوى يكرمى بيك التون ويرمك شرطيله خيرالدين بكدن استحصال امان ايتمشيدى . بوندن صكره دخى خيرالدين بك جهاد وغزادن خالى اولميوب آقدكزده اوروپا كميلرينى كزديرمز اولديغندن اسپانيا قرالى والمانيا ايمپراطورى اولان مشهور شارلكن بوكا برچاره ارايوب اولوقت اوروپا قپودانلرى ايچنده مهارت وجسارت ايله معروف ومشهور اولان اندريا دوريا نام قپودان معيتنه مكمل دونما اعطا ايله خيرالدين بكه قارشو آقدكزه چيقار مشيدى . لكن باربا‌روس نامندن اوروپالولر هراسان اولديغندن اندريا دوريا خيرالدين بك ايله بولشمقدن احتراز ايدوب خيرالدين بك كندوسنى جستجو ايدرك آقدكزده طولاشور . واو دخى فرصت دوشوردكجه بعض سواحل اسلاميه‌يه ايراث خسار ايلر ايدى . اشبو خلالده اسپانيالولر اهل اسلام حقنده آتشه ياقمق كبى نه ديانته صيغار ونه انسانيته ياقيشور صورتلرله اذا وجفا ايتمكه باشلادقلرنده برفرقهٔ اسلاميه ناچار بريره تجمع ايدرك برطاغه آرقه ويروب خيرالدين بكدن

استمداد ایتملریله یتمش بیك قدر اهل اسلامی اندلس قطعه سندن جزائره نقل
واسکان ایلدکدن بشقه برخیلی افرنج سفینه‌لری غارت قانمشیدی .

بعده خیرالدین بك قانونی سلطان سلیمان خان حضرتلرینك دعوتی اوزرینه یارار
آدملرندن حسن بك نام ذاتی جزائر محافظه سنده براغوب وکندوسی درسعادت
نیتیله جزائردن قالقوب مکمل دونما ایله اوروپا سواحلنه توجه ایدرك جنویز قربنده
برحصاری غارت وتخریب وبعده مسینه طرفنده تصادف ایتدیکی اون سکز
پارچه‌یی اخذ وضبط ایتدکدن صکره اندریا دوریایی جستجو ایدرك پروزه سمتنه
کلوب اول زمان اندریا دخی فی‌الواقع اول حوالیده ایکن بارباروس سنی ارار
غافل اولمه دیو اولجه کندوسنه اخبار واخطار اولنمش ایدوکندن اورادن
صاوشوب ایتالیا ساحلنده واقع پرندز نام محله قپانمش اولمسیله خیرالدین بك اکا
ملاقی اوله‌میوب طقوز یوز قرق سنه‌سی اواسطنده استانبوله وصولنده جزائر
بکلر بکیلکی الحاقیله قپودان دریا نصب اولندقده سلطان سلیمان خان حضرتلرینك
امریله التمش برقطعه باشترده وقدرغه انشا ایتدیروب جزائردن دخی اون سکز
پاره کمی کتورمشیدی . بش دخی کوکللو کمیسی اولمغله اول سنه سکسان درت
پاره جنك سفینه‌لریله آقدکزه سفر ایدرك مالته وساردنیا ومینورقه ومیورقه
جزیره‌لرینی باصوب نیجه قلاع وبقاعی تخریب ونجه سفن اعدایی احراق ایله
استانبوله عودتنده ایتالیاده واقع پولیا طرفنك تسخیری ضمننده فرمان سلیمانی ایله
ایکیوز پاره کمی قوردیروب اتمامنه سعی ایتمکده ایکن طقوز یوز قرق اوچ
ربیع‌الآخرنده اوتوز پاره سبکبار کمی ایله پولیا یقه‌سنه واروب وبر قلعه‌یی تخریب
ایدوب کلدی . وبو اثناده سلطان سلیمان خان حضرتلری پولیا طرفندن صرف
نظر ایله قورفو سفرینه عزیمت بیورمش اولدیغندن کندولری اردوی همایون ایله
اولونیه طرفنه حرکت بیوروب لطفی پاشا دخی دونما سرداری اوله‌رق طقوز یوز
قرق اوچ ذی‌الحجه سنده خیرالدین پاشا ایکیوز سکسان قطعه سفائن ایله آقدکزه
چیقمشیدی که بونلرك یوز اوتوز بش قطعه سی باشترده وقدرغه اولوب بوزمانه‌قدر
استانبولدن بویله برمکمل دونما چیقمش دکل ایدی . بومنوال اوزره دونمای
همایون آقدکزه خروج ایله اولا پولیا یقه‌سنده بعض قلعه‌لر باصیلوب غارت وتخریب
اولندقدن صکره قورفو جزیره سنك بالجمله قراسی غارت ویغما اولندیسه‌ده قلعه‌سنك
محاصره سی کسب امتداد ایدرك موسم شتا دخی تقرب ایلدیکندن ترك وفراغت
اولنه‌رق سلطان سلیمان اردوی همایون ایله براً ولطفی پاشا دونمای همایون ایله بحراً
استانبوله عودت ایدوب انجق خیرالدین پاشا دونمادن التمش قدرغه انتخاب ایله

دکزده قاله‌رق چوقه واکنه ومرتد وباره اطه‌لری کبی نیجه جزائری فتح
وتسخیر ایله کلی غنائم اله‌رق حتی اموال غنائمدن جانب میری ایچون برمعتاد النان
خمسدن ایکی بیك بشیوز اسیر ودرتیوز بیك التون حاصل اولوب چوقه وسائر
اموال واشیا دخی بوقیاس اوزره ایدی . بویله مظفریت عظیمه ایله استانبوله
وصولنده درکاه سلیمانی‌یه عرض ایلدیکی پیشکش وتقدمه سی برعصرده برقپوداندن
کورلمش کیفیت اولمدیغندن فاخر خلعتلر کیوب عظیم التفاتلره مظهر اولمشیدی .
طقوز یوز قرق بش محرمنده ینه یوز اوتوز سکز قطعه سفینه ایله آقدکزه سفر
ایدوب اسکری واستندل کبی بعض جزائری ضبط وتسخیر ایتدکدن صکره کریده
واروب بك چوق قریه‌لرینی غارت ایله اون بشبیکدن زیاده اسیر الوب بعده
کربه اطه سنك اوچ قلعه سنی دخی اون کون ظرفنده فتحله اهالیسنی خرجکذار
ایلدی . الحاصل یکرمی بش پاره وندیك جزیره‌لرنده برر ایکیشر اوچر قلعه
وار ایدی . بوسنه جمله‌سی النوب جزیره‌لرك اون ایکیسی خراجه کسلدی .
واون اوجی تخریب ایدلدی . بعده روم ایلی طرفنه صالدیروب اغریبوزه
واردقلرنده آغریورین کمیلری اغریبوز لیماننده ترك ایدرك یوکرك کمیلر ایله
دکزه آچلدیلر .

اشته بو اثناده دول متفقه دونماسی قورفوده جمع اولوب اندن پروزه قلعه سنه
هجوم ایتدکلرینی خیرالدین پاشا خبر الوب اقدمجه اولطرفه کوندرمش اولدیغی
یکرمی قطعه کوکللی کمیسی دخی زاکلسه صولرنده قرق پاره چکدیرر کمیلرینی
کوروب عودت ایتدکلری مثللو انلر دخی بارباروسا یقین یرلرده در دیو واروب
دونمالرینه خبر ویرملریله پروزه قلعه سنی براغوب چیقدقلرینی خیرالدین پاشا
متون اوکنده خبر المغله کفالونیه اطه‌سنه واروب قره‌یه عسکر اخراجیله
قریه‌لرین غارت ایتدیردکدن صکره پروزه‌یه واروب محاصره اثناسنده طوپدن
رخنه‌دار اولان یرلرینی عسکره یاپدیردی .

واول اثناده اسپانیه وپاپا وپورتکیز ووندیك دونمالرینك قورفو جزیره سنده
مجتمع اولدقلرینی خبر آلدی چونکه خیرالدین پاشانك ظهوری دول اوروپانك
راحتلرینی سلب ایدوب مؤخراً قپودان پاشا اوله‌رق استانبول ترسانه‌سی کندو
قوماندا‌سی تحته کیرمکله ایستدیکی قدر دونما تدارکیله ارتق هر طرفی استیلا
ایده بیله‌جکی درکار اولدیغندن اکا قارشو دول اوروپا یکدیکره استناد ایتمك اوزره
اتحاد برله دونمالرینی بریره جمع ایدرك دونمای همایون اوزرینه هجوم ایچون
فرصت جو اولوب برمنوال سابق خیرالدین پاشا پروزه لیماننده ایکن طقوز یوز

قرق بش سنه سی جمادی‌الاولیسی غره سنده پروزه یه ایکی میل قریب یره دك
كله‌رك دونمای همایونی محاصره شكلنده تیمور براقدیلر كه باش قوماندان اندریا دوریا
اوله‌رق معیتنده اللی ایکی پاره قدرغه ایله غایت بیوك برقلیونی و وندیك قپودانك
یتمش پاره قدرغه سی اولدقدن بشقه اون قطعه دخی قراقه تعبیر اولنان عظیم قلیونلر
وقرق پاره پاپا ومالطه قدرغه‌لری وسكسان قطعه اسپانیا وپورتكیز پارچه‌لری وسائر
طرفدن دخی براز پارچه‌لر اولنغله جمعاً یوزالتمش ایکی پاره قدرغه ویوزقرق قطعه قلیون
اوله‌رق اوچیوزدن زیاده بیوك جنك كمیلری اولوب سائر خرده كوكللو كمیلر ایله التیوزدن
زیاده یلكن كورینوردی خیرالدین پاشانك معیتنده‌كی دونما ایسه یوز یكرمی ایکی پاره
چكدیرر كمیدن عبارت اولدیغی حالده عسكری محاربه یه تشویق ایدرك جنك تدارکنه
باشلادی وكمیلرك دیركارینی الدیروب حركت وسكونده بكا باقیكز دیو عسكره
اجرای تنبیهات وكوكللو كمیلریدخی الایدن خارج طوره‌رق ایجابنه كوره یاندن
طوپ انداخت ایتملری ضمننده قپودانلرینه بشقه‌جه اعطای تعلیمات ایلدیكه مشهور
طورغودجه نام قورصان دخی انلرك ایچنده ایدی . امرای بحریه طشره ده
دشمن دونماسنك چوقلغنی كوروب قره یه طوپ وآدم چیقارمق تدبیرین عرض
ایتدكلرنده پاشا تنسیب ایتمیوب انجق اعدا كیجه‌لین پروزه بوغازندن ایچرو كیرمك
قصدنده اولدیغی استخبار اولنمغله كناره بیوك طوپلر ایله برمقدار عسكر اخراج
اولنه‌رق محافظه یه ابتدار اولنمشیدی . ایکی كون صكره اعدانك برقاچ پاره
یوكروك قدرغه‌لری پروزه بوغازینه كلوب سفائن اسلامیه طرفنه طوپ انداخت
ایتدكلرنده اعدانك بونجه وقتدنبرو آقدكزده (منم دیكرنیست) دیین خیرالدین
پاشایه بویله میدان اوقوملری پاشای غازی یه كران كله‌رك صبر وقرارینی سلب
ایتمكله همان بالجمله دونمای همایون ایله بوغازدن طشره خروج ایله یوز یكرمی ایکی
پاره سفائن اسلامیه‌نك جمله سی بردن طوپلره آتش ایدوب یوریدكلرنده اعدایه
باعث خوف وهراس اولوب اخشام دخی تقرب ایلمش اولدیغندن دشمن دونماسی
طوره میوب فرار ایتدی . جمادی‌الاولینك اوچنجی كونی پروزه لیمانی آچیقلرنده
ایکی دونما بربرینی كوروب آمادهٔ حرب وپیكار اولدقلرنده روزكار جانب اعدایه
مساعد اولمغله اهل اسلامه خوف دوشدی . چونكه دول اوروپا دونماسی قلیون
وچكدیرر انواعندن مركب اولوب دولتعلیه ده دخی كرك فاتح عصرنده وكرك
صكره‌لری قلیونلر یاپلمش ایسه ده انلر اكثریا نقل اشیا ومهمات ایچون
قوللانیله‌رق مقدم ومؤخر جنكلرده چكدیرر انواعی قوللانیلوردی . اولوقتك
چكدیررلری ایسه عصرمزده‌كی جنك واپورلری مثابه سنده اوله‌رق قورصانلغه

یارار وراكد هواده قلیونلره غلبه ایدوب شویله‌كه اوزاقدن قلیونلری طوپه
طوته‌رق رخنه‌دار ایتدكدن صكره چاتوب ضبط ایدرلردی . اما روزكار اولدیغی
وقت چكدیرر قلیونك اوزرینه واره میوب بارجه‌لر قدرغه‌لری چكنردی . بناءً
علی ذلك بوكره روزكارك اعدایه مساعد اولمسی جانب اسلامیانه موجب حزن
اولوب خیرالدین پاشا خواص قرآنیه‌دن استمداد ضمننده ایکی آیت كریمه تحریر
وكمیسنك ایکی دیركنه تعلیق ایتمش وبحكمة‌الله تعالی درحال روزكار ساكن اوله‌رق
بارجه‌لر حركتدن قالمش وهمان صف باغلیوب طوپ انداخته باشلامش ایدی .
قلیونلردن طوپ كله‌لری اكرچه یاغمور كبی یاغار وفقط انلرك طوپلری قیصه
اولدیغندن سفائن اسلامیه یه ایرشمیوب بروطرفك كله‌لری ایسه قلیونلری طوتر
ایمش . بناءً علیه اوزاقدن دوكه‌رك بارجه‌لری زبون ایلدكلرندن اندریا دوریا
و وندیك قپودانی قدرغه‌لریله ایریشوب مدافعه قیدنده اولدقلری كبی خیرالدین
پاشا انلرك اوزرینه چكدیروب آتش انداز اولیجق طیانه‌میوب بارجه‌لرك ارقه‌سنه
طولانمشلر وبرقاچ دفعه دونمای همایونی بارجه‌لریله چكدیررلری اره سنه المغه
سعی ایتمشلر ایسه‌ده ممكن اوله مامشدر . خیرالدین پاشا دخی اوزرلرینه هجوم
ایتدكجه بارجه‌لرینك بروطرفنه كچوب بارجه‌لر دخی قلعه كبی یكدیكره چاتلمش
اولدیغندن آیرمق قابل اولمامغله سفائن اسلامیه‌نك زورندن اعدانك چكدیررلری
بارجه‌لرینی طقوز طولاندقدن صكره خیرالدین پاشا تكبیر كتوروب همان بارجه‌لر
اوزرینه هجوم ایله برشدید آتش ایدرك برنیجه سنی غرق ایله ارالرندن یول ایدوب
دشمنك قدرغه‌لرینه كچمسی جمله سنه فوق‌العاده برخوف وخشیت ایراث ایتمكین
ارتق چكدیررلری طوره میوب فراره یوز طوتدقلرنده ضرب طوپ ایله بارجه‌لرك
كیمیسی غرق وكیمیسی رخنه دار اولمش واخشام ایریشوب صولر قرارمش
بولندیغندن اندریا دوریا بوحالی كوریجك صقالین یوله‌رق چكدیررلرك ارقه سنه
دوشوب فرار ایلمش عساكر اسلامیه تعقیب ایله برایکی قدرغه سنی الیقومش
ومحل جنكده باتوب قالان بارجه‌لره دخی اعدا كندولری آتش اورمغله صباحه
قدر قارشوسنده دونمای اهل اسلام بادهوا دریا دونماسی ایتمش ایدی .
جنكك ابتداسی قوشلق وقتنده اوله‌رق غروب شمسدن صكره‌لره قدر ممتد اولوب
اولوقته‌دك روی دریاده بویله برعظیم وغریب جنك وقوعی معلوم دكلدر . دشمن
دونماسی دونمای همایونه نسبتله چندقات مزداد وبالجمله اوروپالولر بیننده جسارت
ومهارتی مسلم اولان اندریا دوریا قوماندان ایكن دونمای اسلامك بویله مظفریتی
خیرالدین پاشانك ومعیتنده‌كی امرانك محاربات بحریه‌ده مهارتلری وعساكر

اسلامیه‌نك كمال شجاعتلری ثمرهٔ خیریه‌سیدر . بوهزیمتك اوزرینه اندریا دوریا قورفو جزیره‌سنه التجا ایدوب خیرالدین پاشا دخی چند روز مرورندن صكره كفالونیه اطه‌سنی غارت ایتدكدن صكره پارغا حصارینی احراق ایدوب اندن قورفو بوغازینه كلدیكنده برعظیم فورتنه چیقمغله اولونیایه واروب هوا آچلنجه انده اقامت وبعده موسم شتا ایرشمكله استانبوله عودت ایلمشدر . انجق اول فورتنه اثناسنده اندریا دوریا نوه قلعه‌سنی اوروب استیلا ایلمش اولدیغندن موسم بهارده خیرالدین پاشا یوز اللی پاره كمی ایله آقدكزه چیقوب قلعهٔ مرقومه‌یی استخلاص ایتمشدر .

ایشته بوخلالده مصر امیر الامراسی خادم سلیمان پاشا دخی هنده كیتمشدر . شویله‌كه طقوز یوز تاریخلرنده اسپانیالولر امریقایه ظفریاب اولدقلری كبی پورتكیزلر دخی امید بورنی طریقیله هند طرفنه طولاشوب بعض بنادر هندی ضبط ایلدكلرندن اول دیارك ملوكی عاجز قاله‌رق سلطان سلیماندن استمداد ایتملریله سلیمان پاشایی امدادلرینه كوندرمش ایدی . اودخی دونما ایله سویشدن حركت ایله واروب عدنی ضبط ایله محافظه‌سنه برمقدار عسكر براقدقدن صكره هنده واروب پورتكیزلر یدنده‌اولان بعض قلاعی ضرب طوپ ایله‌فتح وتسخیر ایتمشیدی .

ومقدما خیرالدین پاشانك جزائر محافظه‌سنده براقمش اولدیغی حسن بك دخی اوتوز پاره قدرغه وقالیته دونادوب سواحل اسپانیایی غارتدن خالی اولمازدی . طقوز یوز قرق سكز تاریخنده سلطان سلیمان خان حضرتلری انكروس سفرینه توجه ایتدكده ایمپراطور شارلكن اوستریا قرالی بولنان برادری فردینانده اعانهٔ روم ایلی سواحلنه ایراث خسار ایتمك اوزره عظیم دونما ایله ونديك ساحلنه كلوب انجق خیرالدین پاشانك اولطرفه چیقدیغی خبر الیجق اول حوالیده برایش كوره‌میه‌جكنی درك ایله همان اورادن فك لنكر استقرار ایله جزائر غربه واروب قره‌یه كلی عسكر دوكه‌رك جزائره هجوم ایتدكده حسن بك حسن مدافعه ایله برخیلیسنی اتلاف ایتدكدن بشقه شدید فورطنه‌لر ظهور ایله سفینه‌لرینك برخیلیسی قره‌یه دوشدیكندن پك فنا هزیمتله عودته مجبوراولمشدر .

فرانسه قرالینك مقدم ومؤخر المانیا ایمپراطوری علیهنه واقع اولان استمداد واسترحامنه مبنی طقوز یوزقرق طقوز تاریخنده شارلكن علیهنه اولمق اوزره فرانسه قرالی سلطان سلیماندن استمداد ایتمكله طقوز یوز اللی سنه‌سی بهارنده خیرالدین پاشا دونما ایله فرانسه امدادینه كیدوب ابتدا مسینا شهرینه واردیغنده

شهر مرقوم تسلیمه مجبور اولمغله انی ضبط ایتدكدن صكره اندن مارسلیایه ورودنده كمال احترام واحتشام ایله قبول اولنه‌رق فرانسه دونماسیله برلكده واروب نیس شهرینی ضبط ایلمش وقلعه‌سی مقاومت اوزره اولوب كلیتلو امدادی كله‌جكی دخی استخبار اولنمغله شهر مرقومی احراق ایله عودت اولنمشدر .

بعده برایكی سنه دخی آقدكزه كیدوب كلدكدن صكره طقوز یوز اللی اوچ سنه‌سی جمادی الاولیسنك التنجی كونی سنی سكسانی متجاوز اولدیغی حالده دار بقایه رحلت ایتمشدر . (مات رئیس البحر) عباره‌سی تاریخ وفاتیدر .

یرینه وزرادن صوقوللی محمد پاشا قپودان دریا اولوب چند سال آق دكز محافظه‌سنه اشتغال ایتدكدن صكره صدر اعظم رستم پاشا برادری سنان پاشا قپودان دریا اولوب او دخی طقوز یوز التمش بر سنه‌سنده وفات ایلدكده قپوجی باشیلقله حرم همایوندن مخرج مشهور پیاله بك قپودان اولمشدر . چونكه خیرالدین پاشا كبی بر ذات جلیل الصفاتك برمدت قپودانلق مسندنده بولنمسی بومنصبه شرف واهمیت ویردیكندن وكلای دولت عندنده مؤتمن وملتزم ویاخود بالذات پادشاهك نظر توجهیله ممتاز ومحترم اولان بر ذاتك قپودان دریا بولنمسی التزام اولنمشدر . یوخسه اولوقت خیرالدین پاشا یرینه قائممقام اوله‌جق طورغودجه‌بك دیدكلری مشهور قورصان وارایدی‌كه فی‌الاصل دریا لوندانندن ایكن فرط شجاعتی حسبیله لوند زمره‌سی قپودانلغنی استحصال ایدرك خیر الدین پاشا ایله برابر جنكارده بولنوب خیرالدین پاشا انك حقنده بندن دها یارار دیو دیوانده علناً سویلیه‌رك مدح وثناسنده اطرا ایلدیكی مرویدر . وبعینه خیرالدین پاشا كبی غرب طرفنده وافر غزالر ایدرك ومالدار اولدقچه كمیلرین آرتیره‌رق یكرمی بش پاره كمی ایله كزمكه باشلامشیدی . قپودان مشار الیه سیف مسلول اسلام اولوب افرنج ایله پك چوق غزواتی وعظیم فتوحاتی واردر . خیرالدین پاشا كبی او دخی اوروپالولری لرزان ایتمش واندن صكره آقدكزده انك یرینی طوتمشدر . حتی سنان پاشا قپودان دریا ایكن بر دفعه طورغودجه ایله بالمخابره دونما ایله آقدكزه چیقوب او دخی غرب طرفندن ورود ایله ملاقات ایتدكلرنده اولنان طوپ شنلكنده طورغودجه كمیلرینك آتشی غالب كورنمكله شایدكه برارالق خلافكیرلك ایده‌جك اولورسه عهده‌سندن كلمك مشكل اولور دیو سنان پاشا استمالتله در دولته كتوردیكنده

نامدار یولداشلرندن یدی نفر مشهور قپودانلر دخی کندوسیله بیله کلمشلر ایدی که
انلردن بریسی دخی اولوج علی نام مشهور قورصان ایدی . بوصورتله در دولته
کلدیکنده کندوسنه قارلی ایلی سنجاغی ورفیقلرینه دخی یتمشر سکسانر اقچه
علوفه احسان بیورلمشیدی . لکن رستم پاشا طورغودجه‌یی کندو برادرینه رقیب
ومعارض شکلنده کورمکله سومزدی اودخی رستم پاشانك کندو حقنده سوء قصدینه
واقف اولمغله اندن امین اوله‌مزدی . بناءً علیه بر دعوی ضمننده کندوسنی
درسعادته احضار ایچون رستم پاشا چاوش کوندردکده درسعادته کلمکه امنیت
ایده‌میوب کندو کمیلریله غرب طرفنه فرار ایله ایکی سنه قدر اورده قالدی .
اول عصرده ایسه بنی حفص دولتنه ضعف طاری اوله‌رق اسپانیالولر سواحل
مغربك پك چوق یرلرینی استیلا ایتدکاری صره‌ده طرابلس غرب قلعه‌سنی
دخی المشلر ایدی .
طرابلسك فتحی سلطان سلیمانك مطلوبی اولوب انجق بویله بر امر جسیمك
حصوله کلمسی طورغودجه کبی صحیحاً محاربهٔ بحریه احوالنه واقف بر ذاتك
دونمای همایونده بولنمسنه موقوف اولدیغندن سلطان سلیمان خان حضرتلری
برمنوال سابق غرب طرفنه فراردن طولایی طورغودجه‌یه کوجنمش ایکن مجرد
بو امر اهمك حصولی ایچون امان ویره‌رك طربلس فتح اولندیغی تقدیرجه
بکلر بکیلکی قید حیات ایله کندوسنه ویرلمك وعدیله دعوت ایدوب دریا بکلری
دخی اکا متابعتله مأمور اولمشلر ایدی . طقوز یوز اللی سکز سنه‌سنده سنان پاشا
یوز یکرمی پاره قدرغه ایله اول حوالی‌یه واروب طورغودجه‌نك معرفت ودلالتیله
طرابلس فتح اولندقده ایالتی سنان پاشا طرفندن آخره ویرلمکله طورغودجه
بیحضور اولدیغندن همان مغربه طوغری یلکن ایتدیکنده سائر قپودانلر دخی
اکا متابعته مأمور اولدقلرینه مبنی انك اردینه دوشه‌رك سنان پاشا یالکز قالوب
انجق طورغودجه‌نك امریله ینه عودت ایتدکلری مثللو انی دخی بعض قپودانلر
هزار منت ونیاز ایله اعاده ایدوب در دولته کتورمشلردر . بعده طقوز یوز
التمش سنه‌سنده دونمای همایون سرداری اوله‌رق یوز یکرمی پاره قدرغه ایله
آق دکزه کیتدیکی بعض تواریخده محرردر . وینه التمش بر سنه‌سنده فرانسه
قرالنك استدعاسی اوزرینه قربش پاره قدرغه ایله آقدکزه چیقوب اسپانیانك
ایتالیا سواحلنده واقع باسنیه نام حصارینی محاصره وتسخیر ویدی بیك قدر اسرای
اسلامیه‌یی تخلیص ایتمك کبی خیلی بیوك ایشلر کوردکدن صکره غنائم وفیره ایله
درسعادته عودت ایتمش اولدیغنه مبنی پادشاه قدرشناس حضرتلری مکافات ضمننده

اکا قپودانلق ایله جزائر بکلر بکیلکنی احسان ایتمشیکن رستم پاشا مانع اوله‌رق
طشره‌ده حاصل اولمق حسبیله درکاه معلا خدمتنده بولنمقلغی ایستمز دیو عرض
ایدوب ینه قارلی ایلی سنجاغنده ابقا اولندقده طورغودجه بك بوصورتدن دلکیر
اولمغله قبولدن امتناع ایدوب بعده یولده رکاب همایونی تقبیل ایله شفاهاً طرابلس
ایالتن رجا ایتمکله سلطان سلیمان دخی استدعاسی وجهله طرابلسی ویروب برمنوال
آتی مالته‌ده شهید اولنجیه‌دك انده قالمشدر .
الحاصل خیر الدین پاشادن صکره قپودانلق اشبو طورغود پاشانك حقی ایکن رستم
پاشانك غرضکارلغی بوکا مانع اولمشدر .
اشته اغراض شخصیه دائما بویله اهلنه تفویض امور ایتمکه مانع اوله‌رق نیجه
مصالح مهمه‌یی مجرای طبیعیسندن اخراج ایده‌کلمشدر .
اول آوانده سویش دونماسی دخی هند دکزلرنده طولاشمقده اولوب شویله که
برمنوال سابق سلیمان پاشا عدنی ضبط ایله ایچنه عسکر اقامه ایتمشیکن اهالیسی
پورتکیزلرله اتحاد ایدرك قلعه‌یی آنلره تسلیم ایلدکلرندن آقدکزك احوالنه دائر
اولان مشهور کتاب بحریه‌نك مؤلفی پیری رئیس دونما ایله سویشدن حرکت
ایدرك واروب عدنی استخلاص ایتمشیدی . بعده طقوز یوز اللی طقوز تاریخنده
اوتوز قطعه قدرغه وباشترده وقالیته وقلیون ایله سویشدن حرکت ایله سواحل
یمنی طولاشه‌رق واروب مسکت قلعه‌سنی تسخیر وهرمز ودرخت جزیره‌لرین
غارت ایتدکدن صکره بصره‌یه واردیغنده پورتکیز دونماسی اول حوالی‌یه کلمك
اوزره اولدیغی واول حالده هرمز بوغازندن کچمك قابل اوله‌میه‌جغی کندویه
اخبار اولنمغله بتون دونمایی اخراج واستصحاب ایده‌مدیکندن همان برایکی قدرغه
چکدیروب مصره وارمش اولدیغندن مصر قپودانی نصب اولنان مراد بك بصره‌ده
قالان دونمادن ایکی بارجه وبش قدرغه وبرقالیته‌یی بصره‌ده ترك ایله باقیسنی
سویشه کوندرمکه مأمور اولمغله مراد بك اون بش قدرغه وایکی بارجه ایله
بصره‌دن چیقوب هرمز مقابله‌سنه ورودنده پورتکیز دونماسنه راست کله‌رك
عظیم جنکلر وقوعیله برخیلی عساکر ومعتبر قپودانلر شهید وکمیلر رخنه‌دار
اولدیغندن بصره‌یه عودت ایتدیکنه بناءً مشهور سیدی علی قپودان که دریا علمنده
وفلکیاتده ماهر اوله‌رق هند دریاسی حقنده محیط نام کتابی تألیف ایلمش
وخیرالدین پاشا ایله جنکلرده بولنمش بر ذات نادرالامثال ایدی . طقوز یوز التمش
سنه‌سی اواخرنده مصر قپودانی نصب اولنه‌رق بصره‌ده قالان کمیلری سویشه
کتورمکه مأمور اولمغین بصره‌یه واروب وموجود کمیلری طوناده‌رق اندن

چیقوب هرمز ومسکت طرفلرنده پورتکیزلولرایله وقوعه کلان جنکلرده پورتکیز دونماسی دونمای اسلامك ایکی اوچ مثلی ایکن سیدی علی قپودان مظفریت عظیمه‌یه مظهر اولمشدر . انجق اندن صکره شدید فورطنه‌لر ظهوریله ناچار روزکاره تبعیتله عمان دکزینه آچیله‌رق وغریب ورطه‌لره دوچار اوله‌رق هند ساحللرینه دوشوب اول فورتنه‌لرده کمیلرك بعضیسی غرق اولدیغندن ودونما خلقنك بحر محیط فورتنه‌لرندن کوزلری اورکوب کجرات ساحللرنده قره‌یه چیقه‌رق پریشان اولملریله باقی کمیلر دخی خالی قالدیغندن سیدی علی قپودان ناچار باقی التی قطعه کمی‌یی قلعهٔ سرتده براغوب یانـنده قالان اللی قدر یولداشلری ایله قره‌دن هند وایرانی طولاشه‌رق کوچ حال ایله دیار رومه کلمش واخلافه یادکار اولمق اوزره سرکذشتنی تحریر ایله بر کتاب یاپوب ایشته باشنه سیدی علی حاللری کلدی مثلی بوندن قالمشدر .

الحاصل سلطان سلیمان خان حضرتلری آق دکزده کی اقبال وشوکت بحریه‌سندن بشقه هند دکزلرنده دخی دونمالر طولاشدیره‌رق اول عصرده قوهٔ بحریه‌جه دول سائره‌یه غالب وفائق اولان پورتکیزلولرله کاه غالب وکاه مغلوب اوله‌رق جنك وپیکاردن خالی اولمیوب اکرچه اندن صکره دولت علیه‌نك قوهٔ بحریه‌سی هند دکزلرنده مستمر وپایدار اوله‌مامش ایسه‌ده اول محاربات ایله پورتکیز دونمالرینه دخی ضعف طاری اولوب بووسیله ایله اسپانیالولر اول طرفلرده دونما کزدیرمکه فرصتیاب اولدقلرندن بشقه پورتکیزلر اوزرینه هجوم وغلبه ایدرك پورتکیزلولرك زمان سطوت بحریه‌لری نهایت بولمش واندن صکره سلطنت بحریه فلمنك وانکلتره خالقنه منتقل اولمشدر . بزینه صدده کله‌لم .

سنان پاشادن صکره طقوز یوز التمش برده قپودان دریا اولان پیاله بك اکرچه لوندلکدن یتشمه دکل ایدی . انجق جری وجسور وکمال رشد ورویتله مفطور برذات ممدوح الصفات اولدیغندن دونما امورینه پك کوزل اهتمام واقدام وامرای بحریه‌یی وخصوصیله طورغود پاشایی یولیله خوشنود ایدرك استخدام ایتمکله الحق دولت علیه‌یه پك کوزل خدمت ایتمش وپك بیوك مصلحتلر کورمشدر .

شویله که قپودان اولدیغی آوانده فرانسه قرالی ینه سفیر مخصوص ارسالیله ایمپراطور علیهنه سلطان سلیماندن استمداد ایتمش اولوب اولوقت سلطان سلیمان خان حضرتلری ایسه عجم سفرنده اولدیغندن بوخصوصك اجراسی استانبول محافظه‌سنده بولنان وزیر ثانی ابراهیم پاشایه احاله قلنمش واردوی همایون ترجان صحراسنده ایکن فصل رابعده بیان اولندیغی اوزره اورادن پیاله بکه دخی

برقطعه فرمان عالی اصدار وارسال بیوریله‌رق دونمای همایونی الوب طورغودجه ایله برلکده فرانسه امدادینه کیتمسی امر اولنمش ایدی .

پیاله بك دخی برمقتضای فرمان عالی دونمای همایون ایله دکزه چیقه‌رق ابتدا پولیا طرفلرین اوروب یغما واخذ غنائم لاتحصی ایتدکدن صکره اسپانیا دونماسیله اندریا دوریانك انابولی صولرنده اولدیغی خبر آلنه‌رق اوزرینه وارلمش ایسه‌ده اندریا اولجه خبر الوب صاوشمش اولدیغندن پیاله بك دخی دونمای همایون ایله واروب اسپانیا یدنده بولنان برقاچ حصارلری فتح وتسخیر ایتدکدن صکره فرانسه دونماسیله برلشه‌رك قالیه قلعه‌سنی محاصره ایتدیلر . انجق دونما خلقیله فرانسه عساکری حسن امتزاج ایده‌مدکلرندن دونمانك برلکده حسن اداره‌سی قابل اوله‌میوب همان ایام شتا تقرب ایدیجك دونمای همایون استانبوله عودت ایلمشدر .

بوسفرده قپودان ورسماً قوماندان پیاله بك اولدیغنه ترجان یوردندن یازیلان سالف الذکر فرمان عالی شهادت ایلر فقط دونمانك معنی قوماندانسی خیرالدین پاشادنصکره انك فقدانی بیلدیرمیان طورغودجه‌ده ایدی .

تلمسانك اسکله‌سی اولان وهرانی مقدما خیرالدین پاشا المشیکن موخراً اسپانیالو استیلا ایلمش اولدیغندن پیاله بك طقوز یوز التمش تاریخنده دونمای همایون ایله واروب استخلاص والتمش درتده تونس قربنده واقع بنزرت قلعه‌سنی تسخیر ایلمش والتمش بشده ینه یوز اللی پاره قدرغه ایله کیدوب اسپانیا جزائرندن مایورقه اطه‌سنی غارت ایله عودتنده مکافاةً قپودانلغه جزائر ایالتی بکلربکیلکی پایه‌سی علاوه بیورلمشدر .

طورغودجه پاشا ایله اشراف عرب بیننده برودت واقع اوله‌رق امرا ومشایخ عربان دخی فرنکلر ایله اتحاد ایلیوب بووسیله ایله فرنکلرك طرابلس غربی استیلا داعیه‌سنده اولدقلری وفرنك دونماسی جربه اطه‌سنده اولوب ایام شتایی اوراده امرار ایله بهارده طرابلسه تسلط ایده‌جکلری طورغود پاشا طرفندن التمش یدی سنه‌سنده عرض وانها اولنمشیدی . جربه اطه‌سی طرابلسدن ایکیوز میل شرقه دوشر کناره قریب برجزیره اوله‌رق فی الاصل اهل اسلام یدنده ایکن اسپانیالولرك ید استیلاسنه کرفتار اولوب طرابلس حوالیسنك تأمینی ایسه جزیرهٔ مزبوره‌نك فتحنه موقوف ایدی بناءً علی ذلك التمش یدی سنه‌سنده پیاله پاشا یوز یکرمی پاره قدرغه ایله اول طرفه توجه ایدوب اثنای راهده ردوس بکی قوردا اوغلی احمد بك کبی بعض امرای بحریه دخی دونمایه ملحق اولدیلر . واولوج علی کبی نامدار قورصانلر دخی برابر ایدی . اثنای راهده مالته جزیره‌سنه واروب

نجه محللری غارت وتخریب اولندقدن صکره جربه طرفنه کیدوب فرنك دونماسی دخی اولطرفده بولنمغله لدی التقابل واقع اولان محاربهٔ بحریه‌ده فرنك دونماسی بیاغی بتون بتون مضمحل اولمه مرتبه سنده هزیمته دوچار اولمغله جربه‌نك سکسان کون محاصره سی اثناسنده پك چوق شدید جنکلر واقع اولوب نهایت هجوم ایله النـدی . اسپانیالولرك کرك دونماجه وکرك عسکرجه بوجنکلر ده اولان ضایعاتی حد تعریف وتوصیفدن بیرون ایدی .

پیاله پاشا بومظفریتله التمش سکز سنه سنده درسعادته عودتنده درت بیك اسیر واوچ نفر مشهور قپودانلری برابر کتورمکله مکافاةً کندوسنه رتبهٔ وزارت توجیهی درمیان اولنمش ایسه‌ده بکلر بکیلك پایه‌سی ویریله‌لی هنوز ایکی ییلدر بو کره وزارت دخی ویرلسه تیز اولمش اولوب منتهای مراتب بشریه اولان رتبهٔ والای وزارتك قدری تنزل ایدر دیو سلطان سلیمان خان حضرتلری تجویز بیورمیوب انجق رعایتی ملتزم اولدیغندن وافر احسانلر وترقیلر ایله توقیر ایتدکدن بشقه شهزاده‌لری سلطان سلیمك کوهر خان نام دخترینی تزویج بیورمشیدی . کاتب چلبی دیرکه بوپایه‌لرك عزت واعتباری اول عصرده بومنوال اوزره ایدی . بوعصرده مبذول اولوب اعتباری قالمامغله بر وزیرك سنجاق بکی قدر وقع واعتباری قالمدی . کاتب چلبی عصرمزده اولیدی نه دیه‌جك ومراتبك درجهٔ تنزل واعتبارینی نصل بیان ایده‌جك ایدی بیلمم .

طقوز یوز یتمش ایکی تاریخنده یوز اللی قطعه کمی ایله پیاله پاشا مالته سفرینه چیقوب وزیر رابع مصطفی پاشا دخی سردار تعیین بیورلمشیدی . انجق بویله مهام امور بحریه‌ده سلطان سلیمان حضرتلرینك امنیت واعتمادی اول عصرك یار باروسی مثابه سنده بولنان طرابلس غرب والیسی سالف الذکر طورغود پاشایه اولدیغندن کرك سرداره وکرك قپودانه زنهار انك رأیندن چیقمیه سز دیو اراده بیورمش ایدی . دونمای همایونك مالته‌یه وصولنده طورغودجه هنوز کلمامش ایدوکندن مالته قلعه سنه یاپشمق خصوصنی انك ورودینه توقیف ایله اول کلنجه بر ایش کورملم دیو لیمانك محافظه سیچون بنا اولنمش اولان صانترمه برجنك فتحنی مهم کوره‌رك طوپ ایله دوکمکه باشلادیلر . بومحاصره‌نك یدنجی کونی طورغود پاشا دونماسیله کلوب مالته‌یه چیقدیغنده چونکه برولایتك دارالملکی فتح اولندیغی حالده سائر طرفی سهولتله اله کیروب اما دار الملکی اله کیرمدیکی تقدیرجه توابعی ایله اوغراشمق عبث اشتغال قیلندن اولمسیله صانترمه

محاصره سنه مباشرت ایتدکلرینه تأسف ایدرك صانترمه فتحنك فائده سی ندر مالته‌نك اصل حصاری الندقجه ضبطی ممکنمیدر دیو وافر سویلمش ایدی . لکن چه فائده‌که برکره شروع اولنمش ایدوکندن ترك اولنه میوب مذکور برجك محاصره سنه مداومت اولنه‌رق اون یدنجی کون یورویشله النمش ایسه‌ده چوق کیمسه‌لر شهید اوله‌رق ایشه یرار عسکرك قلاغیسی بوزلدقدن بشقه دونمای دولت علیه‌نك روح روانی مثابه‌سنده اولان طورغود پاشا اثنای جنکده مجروح اوله‌رق مذکور برجك ضبط اولندیغی کون غریق بحر بقا اولوب پیاله پاشا دخی اکا شبیه برمرد جنك ازما ایکن سردار انك طرفنه التفات ایتمیه‌رك وانك قولنده بولنان غزات ولونداته باقیه‌رق سائر عسکری ترقیلر وبخششلر ایله تلطیف ایلدیکندن وقپودان پاشا دخی چندان تقید وچوقلق اکا مراجعت ومتابعت ایتمدیکندن میانه‌لرینه برودت دوشه‌رك مالته‌یی ترك ایله عودت ایتمرله یوق یره بونجه مصرف وبوقدر آدم تلف اولمش اولدی . وخجالتله استانبوله عودتلرنده طرفین یکدیکری صوچلایوب انجق دونما خلقنك سوزی مثمر ومؤثر اولمسیله سردار مشار الیه وزارتدن عزل اولنمشیدی .

(٩٧٣) سنه سنده پیاله پاشا ساقز جزیره‌سنی ممالك محروسه‌یه الحاق وپولیا یاقه سنه مرور ایله بعض بقاع وقلاعی اوروب غارت ایتدکدن صکره (٧٤) ده استانبوله عودت ایدوب اول اثناده ایسه سلطان سلیمانك وقوع وفاتنه مبنی اوغلی سلطان سلیم جالس تخت عثمانی اوله‌رق دونمای همایونك ترسانه‌یه وصولندن چند روز مرورنده اردوی همایون ایله درسعادته کلدیکنده پیاله پاشا هم قپودان وهمده داماد عظیم الشان بولنمسیله خدمتی مقابلنده قبه وزارتی احسان اولنوب مسند قپودانی دخی سکتوارده خدمتی سبقت ایدن یکیچری اغاسی مؤذن زاده علی اغایه توجیه بیورلمشیدی .

پیاله پاشانك وزارته وعلی پاشانك بر صورتله مکافاته استحقاقلری نمایان اولوب انجق یکیچری اغاسنه قپودانلق توجیهیله مکافات ایتمك غرائب عصریه‌دن برشی اوله‌رق سلطان سلیماندن صکره سفینهٔ دولتك اولکی کبی شناور بحر ظفر اوله‌مامسنه سبب اولان باشلوجه مقدمات تنزلدن بریسیدر . پیاله پاشا غایت ذکرلی ودرایتلی وبهادر برذات اولدیغی حالده عظائم امور بحریه‌ده سلطان سلیمان خان حضرتلری مرحوم طورغود پاشانك رأیندن خارج حرکت ایتمامسنی اراده ایلر واودخی طورغودجه‌نك رأیندن چیقماز ودائما اهل وارباییله مشاوره‌دن خالی اولمز ایدی . بناءً علیه احوال دریایه دخی کسب وقوف ایلمش وخدمات مشکوره‌یه مظهر اوله‌کلمشدر .

مؤذن زاده علی پاشا نفسنده بهادر برذات اولوب انجق شدت وتهور ایله
موصوف ورأی خودیله حرکته مألوف اولدیغی حالده احوال دریایه اصلا وقوفی
اولمدیغندن زیرده بیان اولنه‌جغی وجهله دونمای همایونك بتون افناسنه
سبب اولمشدر . شویله که قبرس فتحی ایچون یوز سکسان پاره قدرغه واون
ماونه ویوز یتمش بارجه وقره مرسل انواعی اولمق اوزره جمعاً اوچیوز التمش
پاره کمی ایله قبرس اوزرینه حرکت ایدوب بشنجی وزیر اولان لالا مصطفی
پاشا عموم عسکره سردار تعیین اولنمش ودریا جانبنك محافظه سی اوچنجی وزیر
اولان داماد شهریاری مشار الیه پیاله پاشایه حواله بیورلمش ایدی . (٩٧٨)
سنه سی اوائلنده وجه مشروح اوزره دونما ایله قبرسه چیقیلوب برخیلی یرلری
فتح وتسخیر اولندی . وقیشین پیاله پاشا ایله قپودان پاشا درسعادته عودت
ایدرك سردار مصطفی پاشا قبرسده قشله مشیدی . فصل بهارده وزیر ثانی پرتو
پاشا دونما سرداری تعیین بیوریله‌رق ایکیوز اللی پاره قدرغه وماونه ایله قبرسه
واروب مهماتی سردار مصطفی پاشایه تسلیم ایتدیلر . وبالجمله لوند کمیلریله دونمای
همایون اوچیوز پاره‌یه بالغ اوله‌رق اندن حرکتله سد راه سفائن اعدا اولمق
اوزره ردوس طرفنه کیتدیلر . (٩٧٩) سنه‌سی اوائلنده بتون قبرس اطه‌سی
داخل قبضهٔ تسخیر اولدی .

کله‌لم دونما احوالنه . پرتو پاشا ایله قپودان پاشا بروجه‌سابق ردوسه ورودلرنده برقاچ
کون آرامدن صکره کرید اطه‌سنه صالدیروب سواحلنی غارت ایدر ایکن جزائر
بکلر بکیسی اولوج علی پاشا یکرمی قطعه سفائن حربیه ایله کلوب دونمایه ملحق
اولدقده کفالونیا وقورفو جزیره‌لرینه واریله‌رق اکثر نواحیلری غارت وتخریب
وبعده روم ایلی کنارنده واقع وندیك قلاعندن سبوت واولکون وبار نام
حصارلر ضبط وتسخیر وبرمدت کشت وگذار اولنوب دشمن دونماسنه ملاقات
اولنمدین ایام شتا تقرب ایتمکله دونما عسکرینك برمقداری طاغیلوب عودت ایلمش
اولدقلرندن بقیهٔ عساکر ایله دونمای همایون اینه‌بختی لیماننه دخول ایله لنکرانداز
اولدیغی اثناده دول متفقهٔ اوروپا دونماسی کلوب هجوم صددنده اولدیغی خبر
الندیکه مسینه‌ده اجتماع ایله دونمای دولت علیه‌نك اواخر صیفده ضعف وفتور
زمانتی بکلیه‌رك بتون یاز برطرفدن باش کوسترمیوب برمنوال سابق ترسانه‌یه
عودتی آوانده دونمای همایونی اینه بختی لیماننده محاصره ایتمشیدی . دول متفقه
دونماسی ایکیوز برپاره چکدیرر ویدی قطعه ماونه ویکرمی قطعه بارجه وایکی
قطعه جسیم قلیونلردن مرکب اوله‌رق چکدیررلرك اکثری اندریانك قوماندهٔ مخصوصی

تحتنده ایدی . سردار پرتو پاشا وقپودان علی پاشا وجزائر بکلر بکیسی اولوج
علی پاشا وطرابلس غرب بکلربکیسی جعفر پاشا ومرحوم خیرالدین پاشانك اوغلی
حسن‌اغا واون بش سنجاق‌بکی وسائر اعیان عسکر بریره کلوب مشاوره ایتدیلر .
اولوج علی پاشا جنکه رضا ویرمیوب دونمامز ناقصدر والتی آیدر دریاده کزمکله
کمیلر بوزغوندر واینه بختی‌یه عودت اولندقده دونشدر دیو سپاه ویکیچری
اجازتلی اجازتسز طاغلدیلر بوغاز حصارلرندن دشمن دونماسی ایچرویه کیره‌مز
چیقلمق محل خطردر دیدکده پرتو پاشا دخی اکا تابع اولمش ایسه‌ده قپودان
پاشا شدید ومتهور برذات اولدیغی حالده احوال دریایه وقوفی اولمدیغندن
وکندویه کلان اوامرده البته دشمن دونماسی قنده ایسه اوزرینه واروب مقابل
اوله‌سز والا معاتب اولورسز دیو محرر بولندیغندن غیرت اسلام وعرض پادشاهی
یوقمدر هرسفینه‌دن بشر اونر آدم ناقص اولمغله نه لازم کلور دیوب سائرلرینك
رأینی دخی کندو طرفنه جلب ایتمکله ناچار چیقلیوب جنکه قرار ویرلدیکنی
اولوج علی پاشا کوریجك چونکه جنکی مقرر قیلدیکز باری دریا طرفنه آچیله‌لم
دیدکده قپودان پاشا کناری طوتمق اولادر دیو معارضه ایتمسی اوزرینه اولوج
علی پاشا قنی خیرالدین پاشا ایله دوشمن وطورغودجه ایله جنك کورنلر نیچون
سویلمزلر برکمی‌یه طوپ طوقندیغی کبی غرق احتمالندن ناشی قره‌یه میل ایتسه
کرك سائرینه دخی باعث انهزام اولور دیه کوردی مفید اولمدی باری کمیلردن
فنارلری وبیوك بیراق وفلاندیره‌لری کیدرك دیو عرض تدبیر ایده‌جك
اولدیغنده قپودان استهزا سمتنی طوتیجق اودخی فارغ اولدی . ناچار (٩٧٩)
سنه‌سی جمادی الاولیسنك اون یدنجی بازار کونی اینه بختی بوغازندن چیقدیلر
پرتو پاشا صول قوله واولوج علی پاشا صاغ قوله وقپودان پاشا اورته‌یه کیروب
جمله یوز سکسان پاره کمی ایله الای باغلدیلر مذکور بوغازه قریب موره طرفنده
بربورون وار ایدی دول متفقه دونماسی انك اردنده یاتوردی . اولوج علی
پاشا دشمنك بارجه وماونه‌لری اوکندن صاوشه‌رق یااردندن یابوکرندن کیره‌لم
دیو قپودان پاشایه خبر کوندردکده قپودان پاشا بن پادشاهك دونماسنه قاچدی
نامنی ویره‌مم دیو همان یوریوب قارشو واردقده درحال دشمن دونماسندن اللی
کمی سچیله‌رك مقابله ایدوب سائر کمیلری بورون اردنده کورنمزدی . اهل اسلام
کمیلری اول اللی کمی‌یه چاتوب سوندرمك ایله مقید ایکن سائر کمیلری بورون
اردندن خروج ودونمای اسلامی احاطه ایله طوپه طوتدقلرنده قپودان پاشا
باشترده ایله الایدن سچیلوب اولا برکمی‌یه چاته‌رق سوندرمك ایله مقید ایکن اوج

فنارلرندن قپودان پاشا باشترده‌سی اولدیغنی اعدا بیلوب همان اوزرینه اوشندی ایتدیلر . وایکی پارچه باشترده‌یی اورته‌یه الوب قپودان پاشایی شهید ایتدیلر . وایکی اوغلی ایله سائر ایچنده قالانلری اسیر ایلدیلر . پرتو پاشا کمیسنی دخی طوب ایله باتردیلر . کندوسی دکزده یوزرکن حسن پاشا اوغلی محمود بك تصادف ایدرك قانجه ایله کمیسنه الدی .

باش کیدنجه پایدار اولمز اياق مثلنجه بوندن صکره هرکس کندی باشی قایسنه دوشدی وسفائن اسلامیه‌نك بعضیسی طوپ ایله غرق اولدی وبعضیسی قره‌یه اوتوردی والتمش پاره قدرغه آلات وادواتیله دوشمنه قالدی . وبوجنکده نیجه بکلر وقپودانلر وپك چوق اهل اسلام شهید اولدی بناءً علیه بوکا صینغین دونما سفری دیو تسمیه اولنمشدر .

اولوج علی پاشا فی‌الاصل خیرالدین پاشا اتباعندن اولمق حسبیله احوال دریایه اندن تحصیل وقوف ایلمش وطورغودجه ایله پك چوق جنکلرده بولنمش عتیق قورصان اولوب دریا طرفنه آچلمشیدی . قپودان باشترده‌سنك دوچار کرداب بلا اولدیغنی کوریجك چکدیررکن مالته قپودانی اوزرینه کله‌رك چاتوب الدی وقپودانی اعدام ایلدی وبرقاچ قطعه دشمن سفینه‌لرینی بتوردکدن صکره جزائر کمیلری بر برینه قفادار اولوب جنك ایدرك موتون جانبنه کیتدیلر . اولوج علی پاشا برآدمیله بوخبر حزن اثری رکاب همایونه عرض ایلدی وقپودانلق کندوسنه توجیه اولنوب لقبی قلیجه تبدیل قلنه‌رق القابنده لفظ مذکور یازلمغله اندن صکره هرکس قلیج علی پاشا دیمشلردر . اشته بوکره مسند قپودانی اهلی بولمش ایسه‌ده چه فائده‌که الده دونما قالمدی . فقط صدر اعظم بولنان صوقوللی محمد پاشانك همم حیرت افزاسندندرکه ترسانه قربنده اولان باغچهٔ خاصدن برمقدار یرلرین افراز وسکز کمرلو ترسانه احداث ایله اول قیش یوز اللی پاره قدرغه وسکز ماونه قوردیرمش ووار قوتی بازویه کتوروب ضایع اولان دونمانك مثلنی بهاره قدر ایرشدرمشدر ودول اوروپا بوسنه دولت علیه دونما چیقاره‌مز اعتقادنده ایکن طقوز یوز سکسان سنه‌سنده قلیج علی پاشا ایکیوز اوتوز درت پاره قدرغه وسکز ماونه ایله دریایه چیقدی . فقط کچن سنه‌کی هزیمتده دونمانك روحی مثابه‌سنده اولان یارار آدملرك چوغی ضایع اولوب باقی عساکرك دخی کوزلری اورکمش اولدیغندن بوسنه دشمن دونماسیله مقابله‌دن اجتناب ایدرك تحفظی حرکت ایله اکتفا ایتمشدر .

و (٩٨١) سنه‌سنده پیاله پاشا سردار اولدیغی حالده ایکیوز اللی سکز قدرغه

واون ایکی ماونه ایله قلیج علی پاشا دکزه چیقوب ایتالیا سواحلنده بعض قلاع وبقاعی غارت ایتمشلردر .

بعده قلیج علی پاشا ایکیوز التمش سکز قدرغه وقالیته واون بش ماونه واون بش قلیون طونادوب فاتح یمن سنان پاشا سردار اولدیغی حالده (٩٨٢) سنه‌سنده آقدکزه چیقه‌رق مسینه حوالیسنی غارت ایتدکدن صکره تونس پیشکاهنده واقع اولوب اسپانیالولر یدنده بولنان خلق الواد قلعه‌سنی تسخیر وبعده باروت ایله انداخت وامحا ایتدکدن صکره تونس ولایتی ضمیمهٔ ممالك محروسه قلنه‌رق رمضان پاشا والی نصب اولندی .

اندن صکره کرید سفرلرینك ظهورینه قدر آق دکزه جنك ایچون دونما چیقارلمیوب اکثر محافظه ایله تقید اولندی . فقط سلطان مراد ثالث ومحمد خان ثالث عصرلرنده جغاله اوغلی سنان پاشا وخلیل پاشانك قپودانلقلرنده بعض مظفریت بحریه وقوعه کلدی .

(١٠٥٤) سنه‌سنده کرید سفری کشاد اولندقدن صکره دونمای همایونده قلیونلر استعمال اولنمغه باشلایوب لکن اولوقت دخی ابتدالری قوللانیلان انجق بورتن نوعی ایدی . بعده رفته رفته قلیونلر تکثیر اولنمشدر . شویله‌که دونمای همایون ایله کلی عساکر ومهمات کریده امرار ایله اول امرده خانیه قلعه‌سی ضبط اولنمشیدی . انجق متعاقباً وندیك سفائنی کرید یوللرینی کسمکه ابتدار ایدوب حتی درسعادتدن کریده عسکر نقلنه مأمور اولان اوچ قطعه سفائندن ایکیسی بعض تلفات ویردکدن صکره خلاص اولوب دیکر بریسی که قرق ایکی پاره طوپ چکردی ایچنده‌کی اهل اسلام شهید وکمی غریق اولدی . ومقدما اهل اسلام ایچنده معلومات بحریه پك زیاده ترقی ایدرك دونمای دولتعلیه بتون اوروپا دونماسنه غالب اولمشیکن رفته رفته اهل اسلامده بومعلومات تناقص ایدوب اوروپالولر ایسه اول زمانه قدر فنون بحریه‌یی اولکیدن زیاده ایلرولدوب وخصوصیله یلکنجیلك صنعتی بووقته قدر خیلیجه ایلرولیوب بوجهتله قالیونجیاق دخی ایلرولمش اولدیغندن فرنك دونمالرینه دولتعلیه دونماسی مقابله ایده‌مز اولمشیدی . یوز قرق پاره کمیدن عبارت اولان دونمای دولتعلیه امر محافظه ایچون خانیه پیشکاهنده لنکر انداز ایکن لیمانك ایکی طرفنده طوپلر وضع ایله محافظه‌یه اهتمام اولندیغی اثناده وندیکك سوده‌یه امداد ضمننده کلمش اولان یوز پاره چکدیرر وبورتن وماونه مقوله‌سی سفائنی میدان اوقویه‌رق اطرافده طولاشوب طورردی . وبرمدت صکره خانیه خارجنده بولنان جزائر کمیلریله سفائن سائره اوزرینه وندیك دونماسی

كلوب كميلره وقلعه‌يه برخيلى طوپ آتدقدن صكره سفائن اسلاميه‌يى احراق ايچون بش قطعه آتش كميسنى صاليويرمشيدى . لكن هنوز سفائن اسلاميه يه چاتمدن آتش كميسى اولدقلرى بيانه‌رك قانجه‌لر ايله ذوندريلوب ضررسز كندو كندولرينه باتمشلردر . وسوده قلعه‌سنك تسخيرى قابل اوله‌مديغندن كريدك قره طرفلرينه تعرض اولنه‌رق برخيلى محللرى فتح اولندى . وايام شتاده فورتنه ظهوريله جانبه اوكنده برخيلى سفائن اسلاميه غرق وتلف اولدقدن صكره اول سنه‌نك بهارنده دخى ونديك دونماسى كريد يوللرينى قطع ايدرك ايستدلديكى كبى كريده مهمات نقل اولنه‌ميوب سنين آتيه‌ده دخى دونماى همايونك بوغازدن خروج ايده‌جكى موسمده ونديك دونماسى بوغاز خارجنه كله‌رك لنكر انداز اوله‌كلمكله دونماى همايون آق دكزه چيقه‌ماز اولدى . ناچار خارجدن دريا بكلرى كميلريله كريده براز شى كوندريلور اولدى .

ايشته كريدك تمامىء فتحى ميسر اوله‌ميوبده كريد سفرلرينك بونجه سنه‌لر امتدادى بوندن نشئت ايتمشدر . يوخسه ونديك دونماسنه مقابله ايده‌جك دونما اولسيدى كريد آطه‌سى اوچ سنه بيله طيانه‌مزدى .

واعدا قليونلر ايله درياده كزوب جنك اثناسنده روزكار ايله قوللانه‌رق قدرغه‌لرى چكنتمكله لاجرم اوكلرندن دونماى همايون صاولمق لازم كلديكندن بشقه بوغازده لنكر انداز اولدقلرنده قدرغه‌لر ايله مقاومت اولنه‌مديغندن برو طرفدن دخى قليونلر انشا اولنمق وقليونه قليون ايله مقابله قلنمق لازمدر ديو سلطان محمد رابع حضرتلرينك جلوسنده جانب ميريدن قليونلر انشاسنه قرار ويريلوب حتى (١٠٦١) سنه‌سنده صدر اعظم ملك احمد پاشا بغچه قپوسنده التمش آرشون طولنده برقليون قوردرمشيدى . انجق عمليا تنده بعض نقصان اولديغندن ايندير ركن غرق اولمشدر . بعده برمعتاد انشا اولنه‌كلان لزومى مقدارى چكديرلر ايله بيله مقدار كفايه بورتن دخى تدارك قلنمش ورفته رفته قليونلرك تكثيرينه همت اولنه‌رق آيروجه قليونلر قپودانى نصب اولنمش ايدى . حتى (١٠٦٤) سنه‌سنده دونماى همايون بوغازه واردقده برمعتاد ونديك دونماسى خارج بوغازده لنكر انداز بولنمغله ابتدا قليونلر وآردلرنجه ماونه‌لر وآردلرنجه چكديرلر ترتيب ايله خروج اولندقده عظيم محاربه وقوعيله وندكلولر بوغازى ترك ايتمكه مجبور اولمشلر ايدى .

بوقليونلر خيليجه ايشه يارايوب خصوصيله قليونلر قپودانى اولان امير قپودان بك زياده ابراز شجاعت ومردانكى ايتمشيدى . بوصورتله دونماى همايون بوغازدن چيقوب متعاقباً تونس ومصر قليونلرى وبعده اون برقطعه جزائر قليونى دونمايه

ملحق اولدقدن صكره واروب استنديل جزيره‌سنى غارت وتخريب وبعده دكرمنلك حواليسنده ونديك دونماسيله ينه برعظيم جنك ايتمشلر ايدى .

(٦٥) تاريخنده ينه دونماى همايون بوغازه واردقده منوال مشروح اوزره ونديك دونماسيله عظيم جنك ايدوب دونماى همايوندن چند قطعه سفينه ضايع اولديسه ده وندكلولرك دخى بش التى كميلرى تلف وباقيسى منكسر ورخنه‌دار اولديغندن دكزه آچيلوب كيتمكه مجبور اولديلر . لكن بوجنكده لايقيله ايش كورن برقاچ قليوندن عبارت اولوب سائرى بر يايلم آتش ويردكدن صكره سمت سلامتى ارايه‌رق مدللو آطه‌سنه قدر كتديلر بعده دونماى همايون ساقزده مجتمع اوله‌رق ماونه وقليونلرك چندان فائده‌سى يوقدر ديو اعاده اولنوب چكديرر انواعندن اولان دونماى همايون تفريق ايله دريايه چيقلمشيدى .

چونكه قليونلرك حسن اعمالى يلكنجيلك صنعتده مهارته موقوف اولوب اولوقت ايسه بوخصوصده ترسانه خلقى هنوز دها بروفق مطلوب كسب مهارت ايده‌ممش اولدقلرندن دكزده قليونلرى لايقيله اعمال ايده‌ميوب بوجهتله اصل دونماى همايون چكديرى انواعى اعتبار اولنه‌رق قليونلر مجرد هرسنه بوغازى محاصره ايدن ونديك دونماسنى بوغازدن دفعه مدار اولمق اوزره دونماى همايون معيتنده برقوۀ معاونه كبى بولنوردى . لكن وندكلولرك اولوقت امور بحريه‌ده مهارتلرى دها زياده اولديغندن بوغازى كشاد ايتمك مصلحتى بيله هرسنه ايفا اولنه‌مزدى . حتى (٦٦) سنه‌سنده قرق پاره قدرغه واون ماونه واوتوز قليون مهيا اولوب يكرمى قطعه دخى بك كميلرى اولديغى حالده لوازمات دونما هنوز تكميل اولنمدين عجالة قالديريلوب بوغازه واردقلرنده ونديكك چكديرر وماونه و برتن اولمق اوزره خارج بوغازده سدراه اولان يتمش پاره سفينه‌لرينه مقابله ايده‌ميه‌رك واقع اولان محاربه‌ده دونماى دولت عليه بتون بتون مضمحل اولمه مرتبه‌سنده منهزم ومنكسر اوله‌رق اينه بختيه‌ده كى صينغين دونما هزيمتنه بكزر بر هزيمت وقوعه كلدى .

اوسنه كوپريلى محمد پاشا صدراعظم اولوب بوغازه فرنك دونماسى كلمزدن اقدم خارجده بر قوۀ بحريه اولمق ايچون اولجه اتمام اولنه بيلان قرق پاره چكديرر كمى ايله قپودان پاشايى ايام شتاده استانكوى وردوس طرفلرينه چيقارمشيدى . بعده موسم بهارده كوپريلى محمدپاشا سردار اوله‌رق بوغازه كتديكنده دخى اون طقوز قطعه قليون واون قطعه ماونه واوتوز قطعه قدرغه ايله باشترده ويوز اللى قدر فرقته وسائر قايقلر استانبولدن چيقوب بوغازه وارمشيدى . بوكره دخى

بوغازده وندیك دونماسیله وقوعبولان جنكده دونمای همایون دوچار هزیمت اولدی .
الحاصل وندكلولر كریده بروفق دلخواه عساكر ومهمات سوق اولنه مسون دیو
هرسنه بوغازی محاصره ایدرك فاتح زماننده بوغازك محافظه‌سی ایچون یاپلمش
اولان ایكی قلعه‌نك خارجنده اوله‌رق ایكی طرفده یاتوب خارجه كمی چیقارتمدقلرندن
بشقه خارجدن استانبوله كلان كمیلری دخی شكار ایدرلردی . وبر ایكی دفعه
قلیونلر قوتیله بوغاز آچلمش ایسه‌ده دولت علیه ترسانه‌سنده هنوز ماهر قلیونجیلر
پیدا اولمدیغندن نهایت بر وجه سابق عظیم هزیمتلر وقوعیله ینه بوغاز مسدود
قالدیغندن كوپریلی محمد پاشا مذكور قلعه‌لردن یكرمی میل قدر اشاغی بوغازك
دریایه آچیله‌جق محلنده ایكی جانبه قارشو قارشویه ایكی قلعه بنا ایتدیردی .
وقلیونلرك انشاسی كلی مصرفه موقوف اولدیغی حالده هنوز احوالنه اطلاع تام
تحصیل اولنمامش برمعنی اولوب نظام احوالنه لایقیله صورت ویریله‌مدیكی جهتله
كركی كبی ایشه یارامق میسر اولمدیغنه ودولت علیه ترسانه‌سنده عن اصل
استعمال اولنان چكدیری انواعنه مخالف وترتیبلری بشقه براوجاغ اولمغه متوقف
اولدیغندن قپودان پاشا ودریا بكلری وسائر ترسانه خلقی بر مقتضای حسد
قلیونجیلری استثقال ایدوب بونلر حادث طائفه‌در . اكر ترتیباری منتظم
وحاللری كركی كبی مرتب اولورسه روی دریاده ایشه یارایوب نامدار اوله‌رق
امرای بحریه ورجال ترسانه‌یه تفوق وكارگذارلقله منظور شهریاری اولوب تقدم
ایدرلر . وغرب اوجاقلری كبی بشقه كروه مستقل اولورلر دیوقلیون امورنده
تهاون وتكاسلدن خالی اولمدقلرینه مبنی قلیونجیلغه برحسن صورت ویریله‌مدیكی
حسبیله فاضل احمد پاشانك صدارتنده بتون بتون قلیون انشاسندن فراغت
اوله‌رق آق دكزك محافظه‌سی ایچون قرق پاره ترسانه كمیسی وقرق عدد دریا
بكلری كمیلری اولمق اوزره نظام ویرلدی . برمدت اشته بوكمیلر ایله امر محافظه‌یه
اهتمام اولنوب انجق ذخائر ومهمات نقلی ایچون تجار قلیونلری قوللانیلوردی .
فقط مصر وتونس وجزائر طرفلرنده قلیونلر ترك اولنمیوب بورالرك جنك كمیلری
قلیون ایله شهتیه‌دن عبارت اوله‌رق اورالرده فن دریاده ماهر آدملر دخی
بولنور . ودونمای همایون سفینه‌لری ارتق وندیك دونماسیله میدان جنكی
ایده‌مز اولمشیكن انلرینه اوروپا دونمالرینه میدان اوقویوب كزر ایدی . حتی
(١٠٧٩) تاریخنده كرید صولرنده جزائر وتونس قلیونلری وندیك قلیونلریله
جنك ایتدكلرنده غالب كله‌رك وندكلونك یتمشر پاره طوپ چكر ایكی قلیوننی غرق
وینه یتمشر پاره طوپ چكر ایكی قلیوننی دخی ضبط ایتمشلر ایدی .

(دولت)

دولت علیه‌نك قوۀ بحریه‌سی تنزله باشلایجق سواحل هند ویمن وحبشه‌ده‌كی غلبۀ
بحریه‌سی زائل وآقدكزده جاری اولان نفوذی متنزل اولدیغی كبی هر طرفده
پیدرپی واقع اوله كلان فتوحات وترقیاتنك دخی حیزی كسیلوب بودورده
بروجه بالا كرید كبی بعض جزائرك فتحیله اكتفا ایدرك قبضۀ تصرفنده اولان
ممالكك محافظه‌سنه حصر نظر ایلمشدر . بودخی كوپریلیلر كبی صدر اعظملرك
اثر همت وحمیتلری ایدی .
قره مصطفی پاشانك صدارتنده وندكلولر ایله میانه‌ده برودت وقوعه كلوب
وندكلولردن اخذثار ایسه بحراً غلبه‌یه موقوف اولدیغندن (١٠٩٣) تاریخنده قره
مصطفی پاشا ینه میری قلیونلری انشاسیچون اراده تحصیل ایدرك ترسانۀ عامره‌ده
درت قطعه‌سی اوچر انبارلی اوله‌رق سكسانر والتی قطعه‌سی التمشر توچ طوپلی
اولمق اوزره اون قطعه قلیون بناسنه مباشرت ایتدی . بوقلیونلرك بعضیسی
اللیشر وبعضیسی قرق بشر ذراع طولنده ایدی . بش قطعه‌سی باش قپودان اولمق
اوزره امرای بحریه‌دن مصرلی زاده ابراهیم پاشانك اداره‌سنه وبش قطعه‌سی
ایكنجی قپودان اولمق اوزره جزائرلی بابا حسن بكك اداره‌سنه ویریله‌رك وهر
برینه سالیانه اولمق اوزره بعض سنجاقلر تخصیص وتوجیه ایدیله‌رك ردوسدن
رشیده وارنجیه‌دك تجاری محافظه ایتملری فرمان بیورلدی وغرب اوجاقلری كبی
ترسانه‌ده بر بشقه اوجاق اولمق اوزره قپودانلرینه واغالرینه وچاوشلرینه
وخواجه‌لرینه وطوپجیلرینه وسائرینه مواجب وتعیینات وافیه تخصیص وغرب
اوجاقلرندن وسائر طرفلردن قلیونجیلق امورینه واقف آدملر جلب ایله قلیونلر
امورینه كركی كبی انتظام ویرلدی . (١٠٩٦) تاریخنده قپودان دریا اولان
مصاحب مصطفی پاشا التمش پاره سفینه‌ایله آقدكزه چیقوب سیسام بوغازندن مرور
ایله ردوسه واردیغنده چونكه بروقتدنبرو دونمای همایون سیسام بوغازندن
ایلرویه كذار ایده‌ممش ایدوكندن بوكره دونمانك اورادن خروج ایله ردوسه
وارمسی بحراً بر نوع مظفریت عد اولنمشدی . حالبوكه (٩٧) تاریخنده
سالف الذكر مصرلی زاده ابراهیم پاشا رتبۀ وزارتله قپودان دریا اولدیغندن بابا
حسن بك قلیونلر باش قپودانی وانك یرینه بنفشه‌لی علی بك ایكنجی قپودان
اولدقلرنده سنۀ مرقومه خلالنده وندیك قلیونلریله عظیم جنك ایدوب غالب
كلمشلر ایدی . انجق متعاقباً بابا حسن پاشا مطعوناً وفات ایتمكله متصرف اولدیغی
قبرس ایالتی ایكی توغ ایله باش قپودان اولمق اوزره علی بكه وانك متصرف
اولدیغی اسكندریه سنجاغی بر توغ ایله ایكنجی قپودان اولمق اوزره ممی قپودانه
احاله بیورلمشیدی .

بو صورتله قليون قپودانلرينك قدرلری اعزاز وتوقير ورفته رفته قليونلر تكثير واهل وارباب توفير اولنه‌رق دولت عليه ترسانه سنده قليونجيلق اموری خيليجه ايلرولدی . حتی (١١٠٦) تاريخنده وندكلولر برتقريب ايله كلوب ساقزی استيلا ايتدكلرنده عموجه زاده حسين پاشا قپودان دريا ومزه مورته حسين پاشا قليونلر قپودانی اوله‌رق مرتب اولان يكرمی قطعه قليون ويكرمی درت پاره چكديرر كمی ايله دريايه چيقوب قيون آطه‌لری حواليسنده وندیك دونماسی ايله وقوعبولان محاربهٔ بحريه‌ده غالب ومظفر اولملريله وندكلونك برقاچ كميسی ضايع وباقيسی رخنه‌دار اوله‌رق ساقز طرفنه رجعت وفراره مجبور اولدی . چند روز مرورنده ينه ايكی دونما بر برينه مقابل اولوب وقوعبولان محاربه‌ده دخی وندیك دونماسی مغلوب اوله‌رق بونده دخی اللی بش پاره طوپ چكر برقليونلری احراق ودرت ماونه‌لری كسر وشكست وبرچكديررلری غرق اولنوب باقی سفينه‌لری منهزماً فرار ايتمكله ساقز آطه‌سی استخلاص اولنمشدر .

بومظفريتلر مجرد قليونلر ايله قزانلمش اولديغندن عموجه زاده حسين پاشا ساقز محافظه‌سنه مأمور اوله‌رق مزه‌مورته حسين پاشانك مذكور محاربات بحريه‌ده مشهور اولان خدمات مشكوره‌سنه مكافاةً عهده‌سنه دريا قپودانلغی توجيه اولنوب او دخی قليونلرك تكثيرينه واموريننك توثيق وتنظيمنه همت ايدرك بيك يوز طقوز ويوز اون سنه‌لرنده وقوعبولان دريا جنكلرنده مكرراً وندیك دونمالرينه غلبه ايتمشدر .

بوصورتله دولتعليه‌نك قوهٔ بحريه‌سی خيلی جسامت كسب ايدرك (١١١٤) تاريخنده آقدكزه يكرمی قطعه قليون والتی پاره دريا بكلری چكديريلری ايله برمقدار فرقته وقره دكزه بش قطعه قليون واون بش پاره دريا بكلری چكديررلری ايله يكرمی پاره قاليته ويكرمی بش قطعه شايقه اخراج اولندقدن بشقه طونه نهرنده دخی فرقته وقاليته وشايقه واوستی آچيق تعبير اولنور . سفائن انواعندن اولمق اوزره ايكيوز پاره‌يه قريب اينجه دونما ترتيب اولنمشيدی .

سلطان احمد ثالث عصرينك اوائلنده دخی مجدداً برقطعه بيوك قليون انشا ايله امور بحريه‌نك اكمالنه صرف همت اولنمقده اولوب (١١٩) تاريخنده قليونلر قپودانی اولان جانم خواجه ديمكله معروف محمد قپودان يكرمی قطعه قليون ايله بعض سواحل وجزائر اسپانيايی غارت وايكی قلعه‌لرينی تخريب ايله عودت ايدرك مالته جزيره‌سی پيشگاهنده لنكر انداز دهشت اولديغی اثناده پاترونه قپودانی اولان مصطفی قپودان دخی ايكی قطعه قليون ايله جزائر اسلاميه اره‌لرنده دوران ايدن مالته قليونلرينی احراق ايتمشدر .

بوصورتله دولت عليه ترسانه‌سنده قليونجيلق مصلحتی ايلروليوب اصل دونمای همايون قليونلردن عبارت اوله‌رق چكديرر انواعندن عبارت اولان سفائن ميريه اندن صكره دونمايه معاونت ايچون قوللانيلور اولديغندن قپودان پاشا بولنان ذاتلر باشتردهٔ همايونه راكب اوله‌رق اوائلده كی دونمای همايون سرداری مقامنده بولنوب اصل دونما قوماندانی قليونلر قپودانی ديمك اوله‌رق انك راكب اولديغی قليونه قپودانهٔ همايون وانك ايكنجيسنه پترونه تعبير اولنوردی . دها صكره‌لری باشترده بتون بتون ترك ايله قپودان قليوننه پاشا كميسی دينلوب قپودانه بك برعنوان اوله‌رق انك ايكنجيسنه پترونه بك واوچنجيسنه رياله بك دينلدی .

قليونلر ايچون لازم كلان يتمش سكسان قنطارلق تمورلر فی الاصل استانبولده ياپديريله‌ميوب انكلتره‌دن جلب اولنه‌كلوركن بيك يوز يكرمی تاريخلرنده خمبره‌جی اوجاغندن اوسطه علی نام برهزارفن ظهور ايدوب انك تعليمی ايله ترسانه كوزلری اردنده مجدداً بركارخانه ياپيلوب آز وقت ظرفنده بر وفق مطلوب قليون لنكرلری ياپيله‌رق دولت عليه بوخصوصده خارجه احتياجدن وارسته اولمش وينه اول آوانده برقطعه باشترده ايله اللی بر ذراع طولنده برقطعه قليون ياپلمش ايدی .

اول اثناده قپودانهٔ همايون قپودانی اولان سالف الذكر جانم خواجه محمد قپودان ميری قليونلريله آقدكز محافظه‌سنه چيقوب برايكی سنه ظرفنده‌نجه جسيم قورصان قليونلرينی اخذ وضبط ايله مظفراً ترسانه‌يه عودت ايده‌كلديكندن بشقه مؤخراً قپودان دريا اولديغنده دخی (١٢٨) و (١٢٩) سنه‌لرنده بالدفعات وقوع بولان محاربات بحريه‌ده وندیك دونماسنه غالب كلمشدر .

مؤخراً ينه دور احمد خانيده التمش بربچق ذراع طولنده برقطعه اوچ انبارلی ايله ايكی قطعه قره‌وله تعبير اولنور . قليون وينه ديكر براوچ انبارلو وبعده سلطان محمود اول عصرنده اولا ايكی قطعه قليون ياپلدقدن صكره تحفة الملوك ومراديه وفاتح بحری وپر بحری وناصر بحری وبريد الظفر وزيور بحری نام قليونلر ايله برقطعه اوچ انبارلو ومصطفی خان ثالث عصرنده حصن بحری نام قليون انشا قلنوب سالف الذكر پر بحری نام قليون چكديرمه مثللو لدی الاقتضا كورك ايله دخی يوريدلمك اوزره اولوقتجه نوظهور اولان برطرز مستحسن اوزره ياپلمش صنايع عجيبه‌يی مشتمل برقليون ايمش .

بوصورتله دولت عليه‌نك قوهٔ بحريه‌سی ينه تجدد وتوسع ايلمش ايسه‌ده مدت مديده اسفار بحريه مهمل ومتروك اوله‌رق دونمای همايون مجرد محافظه ضمننده موسم بهارده برمعتاد آقدكزه چيقاريلور . وكوز فصلنده ترسانه‌يه كتوريلور

اولمشیدی . بو جهتله دولت علیه ترسانه‌سنده مهارت ومعلومات اصحابی نابود
اولوب عساکر ورؤسای بحریه دونمای همایون ایله آقدکزه چیقدقجه آطه‌لر
رعایاسی دردمندلرینی صویمقدن بشقه بر ایشه یارامز اولدقلرندن واولوقت ایسه
اوروپاده معارف وصنایعك ترقیاتی حسبیله فنون بحریه زیاده ترقی ایلدیکندن
وقپودان دریا بولنان ذاتلر ارکان دولت وسلطنتدن معدود اوله‌رق اکثریا امور
بحریه‌دن بی خبر اولوب مناصب بحریه توجیهاتنده دخی چندان اهلیت ارانماز
وبلکه اسفار بحریه‌نك پك چوق علوم ومعارفه موقوف ایدوکی بیلنمز اولدیغندن
دول بحریهٔ اوروپا دونمالرینه مقابله شویله طورسون آق دکزده کشت وکذار
ایدن قورصانلرك دفعنه بیله مقتدر اوله‌میوب جانب مصره کیدوب کلان حجاج
مسلمین وتجار دولت علیه قورصان قورقوسندن مستأمن سفینه‌سنه محتاج اولمه
مرتبه‌سنه کلمشیدی .
امور ترسانه بویله مختل ومشوش ایکن ینه مصارفی بی نهایه اوله‌رق برقاچ سنه ده
برقلیون ایندیریلور ایسه دولته اون قات بهاسنه چیقدقدن بشقه کراسته بهانه‌سیله
وسائر تسلط ایله بو یولده ترسانه‌یه خدمت ایدن قضالر دخی تخریب اولنمقده
اولدیغی حالده یاپیلان قالیونلرك قیچ طرفلری متعدد اوطه‌لر ایله مملو اوله‌رق
چندان محاربه‌یه یاراماز وکراسته‌لری یاش ایکن میخلانمغله برقاچ سنه ظرفنده
صویی چکیلوب آچیلور ایدی .
الحاصل ترسانه وارداتی وچکدیری پاشالقلرینه تخصیص اولنان محللرك حاصلاتی وکذا
سالیانه قپودانلقلری رجال ورؤسای سائره‌یه مأکل اولوب قلیونجی نامیله بولنان عسکر
دخی کندو تجارتیله مشغول برطاقم بیعار وبی‌حمیت اشخاصدن عبارت اوله‌رق
ناسك عرضنه تعرضدن غیری برعمله یارامزلر ایکن قپودانلقلر ارتشا ایله نااهللره
احاله اولنمغله احوال بحری بیلمز کمسنه‌لر قپودانلق اشترا ایدرك قلیونجی
علوفه‌سی نامیله طرف میریدن اعطا اولنان مبالغ کایه‌یی بینلرنده اقتسام ایدرلردی .
اشته شوحالده (١١٨٢) سنه‌سی سفری ظهور ایله سکسان درت سنه سنده
روسیه‌نك اون بش قپاق والتی فرقتین وبرمقدار سفائن صغیره‌دن عبارت اولان
بحر بالتق دونماسی علکسی اورلوفك زیر اداره‌سنده اولمق اوزره امیرال اسپریدوفك
معیتنده اولدیغی حالده سبته بوغازندن آقدکزه طولاشه‌رق موره صولرنده ظهور
ایتدکده دونمای همایون ایله قپودان دریا حسام الدین پاشا درحال آقدکزه
چیقاریلوب دونمای همایون کثرت وعدد جهتیله روسیه دونماسندن زیاده ایسه‌ده
روسیه دونماسنده انکلیز ودانیمارقه‌لو وسائر اوروپالیلردن فن دریاده ماهر نیجه

آدملر اولدقدن بشقه متعدد انکلیز امیراللری موجود اولوب دونمای همایونده بولنان
رؤسا ایسه امور بحریه‌دن غافل وحیل حربیه‌دن ذاهل اولدقلری مثللو عساکرك
اکثری اطراف اکنافدن جبراً جمع اولنمش ارغاد وچفتجی مقوله‌سی دیوشیرمه
نفرات اولدقلرندن کمی قوللانمق وجنکده ایشه یرامق شویله طورسون ادنی
تلاطم ظهورنده ایاق اوستنده طوره‌مازلردی . فقط طقسان پاره طوپ چکر
قپودانهٔ همایون سواریسی اولان نهنك دریای شجاعت جزائرلی حسن بك که مؤخراً
دور حمید خانیده مدت مدیده قپودانلق ایدن غازی حسن پاشادر . جزائر
اوجاغنده مشق وتعلم کارزار ایلمش برمرد دلیر اولمغله قیون اطه‌لری اطرفنده
جنکه مباشرت اولندقده حسن بك سالف الذکر اسپریدوف نام روسیه امیرالنك
قلیوننه چاتوب اولقدر خونریزانه برجنك ایلدی که یار واغیار تسلیم ایتمشیدی .
لکن نهایة الامر کمیلرك ایکیسی بردن آتش اله‌رق هوایه پران اولمغله حسن بك
یتاغان بچاغی اغزنده اولدیغی حالده یوزرك تخلیص جان ایلدیکی مثللو روسیه
امیرالی دخی بویله کوج حال ایله تخلیص اولنمشدر . بووقعهٔ دهشتفزا اثناسنده
سفائن سائره طرفیندن جنکی پایدوس ایدوب بعده ینه جنکه شروع ایتمشلر ایسه‌ده
اخشام ایرشمکله طرفین یکدیکردن مفارقت ایدوب بعده قپودان پاشا فن دریاده
وقوفسزلغندن ناشی دونمای همایونی چشمه لیمانه ادخال ایله بلایی کندوسی
دعوت ایلدیکندن دشمن دونماسی لیمان اغزینه ورود ایله جنکه شروع ایتدکده
انکلیز امیراللرینك معرفتیله چند قطعه آتش قایقلری درون لیمانه ادخال وکاملاً
دونمای همایون احراق اولندی .
بوجهتله آقدکز بوغازی قپانوب استانبول اهالیسی غلای اسعار ایله انواع مشقته
دوچار اولدقلرینه ودرحال امر محافظه‌یه کافی سفائن انشاسی قابل اولمدیغنه مبنی
وندیك جمهوری کبی بعض دول اوروپادن درسعادتده مقیم ایلچیلری واسطه‌سیله
زیاده بها عرض اولنه‌رق علی‌الفور بش قطعه کمی مطالبه اولندقده برمدت امرار
وقت ایتدکلرندن صکره بویله ایکی عظیم دولتك سفری اثناسنده سفائن حربیه
مبایعه‌سی قاعدهٔ حزم واحتیاطه منافی ایدوکی وادیسنده وارد اولان اعتذار
نامه‌لرنده بزلر اکثر ادوات ومالزمهٔ سفائنی ممالك سائره‌دن تدارکه مجبور ایکن
لیمانلریمزده برقاچ طاقم دونمایه وافی متعدد سفینه‌لرمز موجود اولوب دولت علیه
ایسه سفینه انشا ایده‌جك اولدیغی حالده جمیع لوازمی کندو ملکنده موجود
ایکن نیچون بویله غافلانه حرکت ایدوبده احتیاطاً برقاچ طاقم دونمایه کفایت
ایده‌جك قدر سفینه تدارك ایتمدی سیاقنده بعض اعتراضات دخی مندرج ایدی .

بناءً علیه اولوقت سالف الذکر جزائرلی حسن بك قپودان دریا اولوب شکسته
وبسته تدارك اولنه بیلان سفائن ایله آقدکزك محافظه سنه قیام وبعده محترق اولان
دونمادن اعلا بردونما تجهیزینه اهتمام ایلمش ایسه ده یالکز کمی تدارکیله ایش
بتمیوب اصل مصلحت سفائنی قوللانه جق ماهر آدملر تدارکی اولدیغنه وسفر مذکور
دولت علیه یه بربیوك درس اولمش ایکن نظام امور دولت مصلحتی یالکز لسانده
قالوب رشوت ایسه سائر خصوصاتده رایکان اولدیغی مثللو کمیلره سواری نصبنده
دخی جاری اوله رق بوبابده اهلیت واستحقاق ارانماز اولمشیدی .
دول بحریه ده امارت بحریه بررتبهٔ رفیعه ومصلحت عظیمه در . غرب واندلس
عربلری اسفار بحریه ایله اشتغال وفن دریاده کسب کمال ایتدکارنده دونما
باشبوغلرینه امیرالبحر تسمیه ایدوب بینلرنده امارت بحریه بربیوك منصب ایدی .
حالا لسان افرنجیده مستعمل اولان امیرال لفظی امیرالبحردن یاخود امیرالمادن
مأخوذ ومخففدرکه لسانمزده قپودان دریا دیمکدر .
قپودان لفظی دخی ایتالیان لساندن مأخوذ اولوب فی الاصل باشبوغ دیمکدر .
چونکه دولت علیه تکثیر دونما واکمال فن دریا امرینه اهتمام بیوردیغی اوانده
وندکلولر کمیجیلك فن وصنعتنده ماهر وحتی بروقتدنبرو روی دریاده بادبان
کشای نفوذ واقبال اولان جنویزلولره دخی غلبه لری ظاهر اولمق حسبیله دولت
علیه اکثر سفینه استادلرینی وبحریه معلملرینی وندکلولردن جلب واستخدام ایدوب
سیاح جهان پیمای حکمت ایسه بردیاردن آخر دیاره سیروسفر ایتدکده ترجمانی
مقامنده بولنان الفاظ واصطلاحاتك برنجه سنی برابر استصحاب ایده کلدیکندن
اندلس عربلرندن اسپانیا طرفنده برچوق الفاظ عربیه قالدیغی ودولت ایوبیه نك
قوت وقدرتی زماننده اسکندریه دارالصناعه سنك غایت معمور ومکمل اولمسیله
وندیکلولر پك چوق تعبیراتی انده اوکرنوب لسانلرینه نقل ایلدکلری کبی برمنوال
سابق دولت علیه دونما امورینك اکمالنه تشبث بیوردیغنده دخی برخیلی ایتالیان
کلمه لری لسانمزه داخل اوله رق اکثر اصطلاحات بحریه مز ایتالیان لساندن مأخوذ
بولنوب بوصورتله قپودان لفظی دخی اخذ واستعمال ایله دولت علیه ده الك بیوك
امیرال اولنلره اولا دریا بکی وصکره لری قپودان دریا وبعده قپوادنلغه پاشالق دخی
علاوه اولنه رق قپودان پاشا دینلمشدر .
ایشته سفینه لرده کی تفنکجی عسکرینه اطلاق اولنان لوند کلمه سی دخی اولوقت
ایتالیان لساندن اخذ واستعمال اولنمشدرکه لوانتیدن محرفدر .
لوانت ایتالیان لسانده شرق معناسنه اولوب وندیکلولر کندولرینه نسبتله شرق

طرفنده بولنان خرواتلق وارناودلق ساحللرینی ضبط ایله اول حوالی اهالیسندن
کمیلرینه تحریر وتدارك ایتدکلری جنکجیلرینه لوانتی دیمشلر ایدی که شرقی دیمکدر .
لسانمزده دخی لفظ مذکور تحریف ایله دونما تفنکجیلرینه لوند دینلمشدر .
اوائل دولت علیه ده قپودانلر اکثریا سنجاق بکی پایه سیله کلیبولی سنجاغنه متصرف
اولوب فقط بعضاً بحسب الاقتضا بعض وزرایه بروجه ارپه لق لوای مزبور ایله
منصب قپودانی توجیه اولنوردی . زیرده تفصیل اولنه جغی وجهله خیرالدین پاشا
جزائردن کلدکده قپودانلغه جزائر بکلر بکیلکی الحاق اولندی . مؤخراً پیاله بك
سنجاق بکیلکی پایه سیله قپودان دریا اولمشیکن اوچ سنه صکره خدمات مبروره سنه
مکافاةً اکا دخی جزائر ایالتی بکلر بکیلکی پایه سی ویرلمشیدی .
صکره لری لوای کلیبولی پاشا سنجاغی اولمق اوزره لوای مذکور ایله اغریبوز
واینه بختی ومدللو وصیغه جق وقوجه ایلی وقارلی ایلی وردوس وبیغا وموره ده
مزستره وساقز ونقشه ومهدیه سنجاقلری برلشدیریله رك قپودان پاشا ایالتی تشکیل
اولنوب الویهٔ مذکوره متصرفلرینه دریا بکلری دینله رك برر ایکیشر کمی ایله
سفر ایدرلردی . بناءً علیه دولت علیه نك براقپوقولی نامیله مواجب خوار
وقشله نشین قرق اللی بیك قدر عسکرندن بشقه ایالاتده ایکیوز بیکه قریب
تیمارلو سپاهیسی اولدیغی کبی عساکر بحریه سی دخی بووجهله ایکی صنف اولمشیدی .
برصنفی ترسانه خلقیدرکه ایکی بیك بشیوز قدر مواجب آلان عزبان طائفه سیدر .
دیکر صنفی قپودان پاشا ایالتی داخلنده بولنان سنجاقلرك امرا وارباب زعامت
وتیماری اولوب انلر دخی اون بوقدر بیك عساکر بحریه ایدی . صکره لری
قوهٔ بحریه یی تکثیر ایچون ایالات سائره نك دریایه مناسبت آلان بعض الویه سی
دخی قپودان پاشا ایالتنه الحاق وانا طولی ایالتنده واقع یایا ومسلم اوجاقلری دریا قلمنه
تصحیح برله دریا قلمی کیتدکجه کسب جسامت ایدوب بعض ایالتلر بکلر بکیلرینه
دخی قپودان پاشا معیتنده اولمق اوزره قپودانلق ویریله رك قول قول دونمالر
ترتیب اولنمغله براراق میری سفینه لرندن بشقه مذکور سنجاقلرده قرق اللی
قطعه سفائن حربیه موجود ومرتب بولنوردی .
مؤخراً دولت علیه ده دونما اموری مختل اوله رق مذکور سنجاقلرك اکثریسنك
عسکری برایشه یارامز اولدقلرندن بشقه اناطولی ایچلرینه یاییله رق پك چوق
خسارتلره ودرلو ادبسزلکلره جسارت ایدر اولدقلرندن براراق بوالویه نك
لونداتی آیروجه براوجاق شکلنه قونیله رق بعض خدمات عسکریه ده استخداملرینه
چاره ارانلمش ایسه ده بروجهله رابطه ونظام تحتنه کیرمدکلرندن مدت مدیده

شروشورلرندن اهالی رنجیده وخسارديده اولدقلرندن صكره نهایت زيرده‌بيان اولنه‌جغی وجهله عبدالحميد خان عصرنده بتون بتون لوندلك نامی رفع والغا واله كچنلری اعدام وافنا اولنه‌رق بقية السيوفی اطراف وانحايه پراكنده وپريشان اولدی . اشته آسيانك بعض طرفلرنده لوند اسمنك عارسز وناموسسز وباغی مقامنده استعمالی بروجه مشروح لوندلرك شهرت شقاوتلری بتون آسيايه منتشر اولمش ايدوكندن ناشيدر .

ردوسك فتحندن صكره اوراده بولنان قواليرلر مالته‌يه نقل ايله اوراده كما فی السابق قورصانلغه دوام ايدرك سفائن اسلاميه‌يه تعرض ايده‌كلدكلرندن بر وطرفدن دخی عزب اوجاقلری حقنده اغماض عين اولنوب دول اوروپا ايله منعقد اولان مصالحه‌لرده دخی انلر مستثنا طوتيله‌رق بوجهتله انلر دخی قورصانلغه مداوم اولملريله مقدم ومؤخر بو اوجاقلرده احوال دريادە مهارت ومعلومات اصحابی پك چوق آدملر بولنوب اسفار بحريه‌ده دونمای همايونه التحاق ايله ايشه يارارلردی . برمنوال سابق بو سفرده دخی جزائر وتونس كميلری خيلی ايشه يارادیلر . لكن بونلر باشی بوش وسربست طائفه‌لر اولدقلرندن اداره‌لری مشكل وضبط وربطلری ناقابل وبوجهتله ممالك محروسه‌ده بولندقلری مملكتلرده درلو ادبسزلكلره جسارت ايده‌كلدكلرندن زحمتلری خدمتلرينه مقابل ايدی .

واوائلده اسفار عظيمه وقوعنده وزرادن بری دونما اوزرينه سردار اولوب قپودان پاشا دخی انك امری آلتنده بولنوردی . لكن قپودان پاشا مستقل بالرأی اولمدقجه كركی كبی ايش كورمك مشكل اولوب خصوصيله قپودان پاشاده رتبهٔ وزارت وار ايكن وزرادن برديكرينك سردار اولمسی قوماندا مصلحتنی تشويش ايدرك بوندن دفعات ايله ضرر مشاهده اولنمشدر .

صكره‌لری قپودان پاشالره زياده استقلال ويريله‌رك اركان دولتعليه‌دن واكثريا پادشاهلرك ذاتاً اعتماد وامنيت ايلديكی ذوات فخامدن انتخاب وتعيين بوريله كلمشدر . وصدر اعظملرك وكالت مطلقه‌لری حسبيله ترسانهٔ عامره‌يه دخی نظارت شامله‌لری دركار ايسه‌ده صكره‌لری قپودان پاشالر زياده‌جه كسب استقلال ايدرك بعضا صدر اعظملره شريك نفوذ اولمغه وهيچ اولمز ايسه امور بحريه‌يی بالاستقلال اداره ايتمكه باشلامشلردر .

فصل ثامن

اوروپانك احوال سابقه ولاحقه‌سی حقنده‌در

دول سالفهٔ اسلاميه وقايعنك وقايع سابقهٔ اوروپايه تعلقی اولديغی كبی دولتعليه تاريخنك دخی وقايع لاحقهٔ اوروپايه پك چوق ارتباطی واردر .

علی الخصوص قريب العهدده ظهوره كلان فرانسه اختلال عظيمی اوروپاجه انقلابات عظيمه‌يه بادی اوله‌رق معاملات ومناسبات دول وملل ايچون برطريق جديد آچديغندن اوروپاجه بريكی عصرك مبدئی وبو احوالك طوغريدن طوغری‌يه دولتعليه‌يه دخی پك چوق تأثيراتی اولديغندن دول اوروپا ايله تكثير مناسباتنك منشئی اولمشدر . بوجهتله اره صره اوروپا وقوعاتندن بحث اولنمق لازم كلوب اوروپانك اومثللو وقايع كليه‌سی ايسه پك اسكی وقتلردنبرو مسلسل ومتصل اوله‌رق ظهور ايده كلان برطاقم مبادی ومقدماتك نتايج طبيعيه‌سيدر . حالبوكه اسباب موجبه بيان اولنمقسزين مجرد وقوعاتك حكايه‌سندن حقيقت حال اكلاشيله‌ماز . بناءً علی ذلك اول امرده بروجه آتی اوروپانك احوال سابقه ولاحقه‌سی اجمالا بيان اولنمق مناسب كورلمشدر .

منبع تمدن اولان آسيانك هرطرفنده وخطهٔ مصريه‌ده تاريخ ميلاد عيسی عليه السلامدن بونجه قرون مقدم نيجه جسيم دول وامم متمدنه موجود ايكن ممالك اوروپا هر درلو مدنيتدن محروم ايدی .

چونكه طوفاندن صكره ابتدا فرات ودجله نهرلری اره‌سنده واقع اولوب الجزيره دينلان قطعه مسكون اولوب بوراسنك موقعی عمار وتمدنه زياده مساعد اولديغندن آز وقت ظرفنده معمور اوله‌رق بورادن آسيانك سائر طرفلرينه دخی آثار مدنيت منتشر اولمشدر . شويله‌كه اولاد نوح ابتدا الجزيره قطعه‌سنك فرات جهتنی اعمار ايله ايكی نهرك ملتقاسنه قريب محلده بابلی بنا ايدرك حام بن نوح احفادندن نمرود بوراده برحكومت تشكيل ايتدكدن صكره سام بن نوح اولادندن اولوب نمرودك بابلدن طرد ايتمش اولديغی آثور دخی جانب شماله كيدرك بابله قارشولق اولمق اوزره دجله نهری اوزرنده نينوا شهرينی بنا ايتمكله الجزيره‌ده ايكی دولت پيدا اولديغی مرويدر . انجق بونلرك احوالنه كركی كبی معلومات اولميوب بو اجيال قديمه‌نك احوالی تاريخچه پك قراكلقدر .

روايات وآثار عتيقه‌دن شوقدر اكلاشيليوركه تاريخ ميلاد عيسادن ايكى بيك بوقدر سنه مقدم آثوريلردن نينوس نامنده برصاحبقران ظهور ايله بابلى ضبط ايدرك آسياده بربيوك سلطنت تشكيل وپايتخت اولان نينوا شهرينى توسيع ايتمكله اندن صكره بابل ولايتى بروالى ايله اداره اولنمغه باشلامش واول عصرلرده مصر دخى معمور برحالده وهله تاريخ ميلاددن ايكى بيك بشيوز سنه مقدم مصرك مدنيتى كالده ايمش مؤخراً جانب شرقدن براجنبى طائفه كله‌رك مصرى استيلا ويرلو حكمدار خاندانى امحا ايدوب حتى تاريخ ميلاددن بيك طقوز يوز سنه مقدم ابراهيم على نبينا وعليه السلام حضرتلرى بابل طرفندن سوريه جهتنه مهاجرت ايله برارالق مصره ورودلرنده اشبو اجنبى حكمدار خاندانك اوان سلطنتنه تصادف ايتمش واولوقت بواجنبيلر آسيانك صاحبى اولان آثوريه دولتندن خوف وهراس اوزره ايمشلر . ويوز طقسان درت سنه صكره حضرت يوسف عليه السلامك وبعده پدر وبرادرلرينك مصره ورودلرنده دخى حكمدارلر بواجنبيلردن ايمش . بونلر بنى اسرائيله همشهرى نظريله باقوب رعايت ايدركلدكلرى حالده تاريخ ميلاددن بيك التيوز سنه مقدم يرلولردن ظهور ايدن فرعونلر غالب كله‌رك بو اجنبيلرى طرد ايله مصر حكومتنى ضبط ايتدكلرندن بنى اسرائيله اجنبى نظريله باقوب اسارت معامله‌سى ايتدكلرنده حضرت موسى عليه السلام تاريخ ميلاددن بيك درت يوز طقسان برسنه مقدم بنى اسرائيلى مصردن چيقاروب حقارتدن قورتارمش واندن صكره ارض فلسطينده بنى اسرائيل دولتى ظهور ايتمشدر . اول اثناده فنيكه‌لولر دخى برالشامده تمدن ايله ارباب تجارته پيشوا اولدقلرى وبرنجى مركز حكومتلرى اولان صيدا تاريخ ميلاددن بيك بشيوز سنه مقدم مشهور برشهر اولديغى حالده بشيوز سنه صكره ايكنجى مركز حكومتلرى اولان صور اهاليسنك صيدالولره تفوق ايلدكلرى واول وآخر فنيكه‌لولرك بابل ايله عظيم تجارت ايتدكلرى معلومدر . الحاصل اولوقتلر آسياده اك بيوك دولت آثوريه دولتى ايمش . انجق ايرانده كائن مديا واليسى بابل واليسيله بالاتفاق دولت آثوريه‌يه عصيان وپاى تخت سلطنت اولان نينوا شهرينى محاصره وحكمداره غلبه ايدوب ديكر واليلر دخى داعيهٔ استقلاله دوشمكله تاريخ ميلاددن سكز يوز يتمش التى سنه مقدم اشبو دولت آثوريه منقرض اولمش مؤخراً نينواده تشكل ايدن ايكنجى آثوريا دولتى بابلى وايالات سائره‌يى ضبط ايله ينه قوتلو بردولت اولمش ايسه‌ده مديايى وشرق طرفنده‌كى ايالات سائره‌يى اله آله‌مديغندن وسعت وقوتجه اولكى دولت آثوريه

درجه‌سنه وارەمامش مديا حكومتى ايسه كوندن كونه توسيع دائرهٔ اقتدار ايدرك كندوسنه پاى تخت اولمق اوزره همدان شهرينى بنا ايتمش بوجهتله اسكى آثوريا ممالكى ايكى‌يه منقسم اولوب برى اشبو ايكى آثوريا دولتى يدنده قالمش كه دجله نهرندن بحرسفيده قدر اولان يرلردر . وديكر قسمى مديا دولتنده ايمش كه سند نهرندن قزل ارماغه قدر حكم ايدرمش ومؤخراً مديا حكمدارى نينوا اوزرينه حركت ايدوب وبابل واليسى دخى انكله اتفاق ايدرك اوغلى بخت‌النصرى كوندروب ايكى اردو ايكى سنه نينوانى محاصره‌دن صكره فتح واحراق ايتمش والجزيره‌ده ينه بابل دولتى ظهور ايلمش كه بوكا دولت كلدانيه دخى دينور واول اثناده يعنى تاريخ ميلاددن التيوز بش سنه مقدم بخت‌النصر پدرينك وفاتى اوزرينه بابلده جلوس وايران ممالكندن بشقه بالجمله آثوريا ممالكنى ضبط وآسيانك اك بيوك پاى تختى اولمق اوزره بابلى توسيع ايتمش وسوريه اوزرينه حركت وبنى اسرائيلى دوچار اسارت وقدس شريفى احراق ومصرى دخى دولت كلدانيه‌يه الحاق ايله خيليدن خيلى كسب مكنت ايلمش ايسه‌ده اشبو بابل دولتى پك چوق معمر اوله‌مامشدر . زيرا كيانيان شاهلرندن كيخسرو ظهور ايله ايران دولتى مديالولردن فارسلولره انتقال وتاريخ ميلاددن بشيوز اوتوز سكز سنه مقدم كيخسرو بابلى فتح ايتدكدن بشقه آزربايجان وكردستانى دخى ضبط ايله سطوت وسلطنتنى درجهٔ كماله ايصال ايتمكين دولت ايرانيه اك بيوك واك قوتلو بردولت اولمش واولوقت اك جسيم ومعمور اولان بابل شهرينك ضبطيله صيت وشانى زياده‌سيله ترقى بولمش ايدى . شمدى الجزيره‌ده حلب وكردستان وبغداد ولايتلرينك براز معمور يرلرى وار ايسه‌ده پك چوق يرلرى جولانكاه عربان اولمشدر . وحله قصبه‌سنك ياننده بابل خرابه‌سى مشاهده اولنور . وموصلك قارشو طرفنده‌كى يرلر قازلدقجه نينوانك بعض آثارى بولنور (سبحان محول الحول والاحوال) وجه مشروح اوزره آسياده انسان چوغالدقجه ازدحامدن ياخود ظلم وتعديدن ناشى وقت بوقت هجرته مجبور اولان ويا سرسرى كزن طوائف واقوامك اكثرى قافقاس طاغندن مرور ايدرك ياخود بحرخزرى طولاشه‌رق بحرسياهك سواحل شماليه‌سى طريقيله ياخود بشقه يوللر ايله آزر آزر اوروپايه يايلمشلردر . انجق منطقهٔ شماليه‌نك اعمارنده صعوبت اولديغندن وطوائف مرقومه ايسه يكديكرى ولى وتعقيب ايدرك ايلروده بولنانلرك دها ايلرولره نقل وحركتى لازم كلوب بويله برحال بى‌ارامیده ايسه تمدن قابل اولمديغندن اوروپا قطعه‌سى بالطبع پك چوق وقتلر مدنيتدن دور ومهجور قالمشدر . بوطريقله اوروپايه هجرت ايدن

اقوامك باشلوجه‌لری درت قوم اولوب بونلر اكثر ملل اوروپانك اجدادی عد اولنور . برنجیسی اناطولی طریقیله یونانستانه وایتالیایه هجرت ایدن پلاسكی قومیدركه یونان ایله اسكی ایتالیالولرك اجدادیدر . ایكنجیسی غال قومیدركه فرانسه واسپانیا وایرلانده اهالیسنك اجدادیدر . اوچنجیسی جرمان یعنی آلمان دیدیكمز قومدركه باشلوجه صنفلر آلمان وفرانق وغوت ولومبارد وساقسون وانكل وواندل طائفه‌لریدر . دردنجیسی اسلاو قومیدركه موسقو وله وصرب وخروات كبی ملتلردن عبارتدر .

آسیا انسانك منشئ اولدیغی كبی مدنیتك دخی مبدئی اوله‌رق علوم ومعارف اورادن غربه طوغری منتشر اولمشدر . واوروپاده الك اول كسب معلومات ایدن یونان ایله شمدی ایتالیان دیدیكمز لاتین قوملریدر . وابتدا یونانیلر كسب قوت ومكنت ایدرك دولت ایرانیه‌یه رقیب اولوب كیانیان فرس ایله جنك وجداله باشلامشلر . ولاتینلر دخی تاریخ میلاد عیسادن یدی یوز اللی اوچ سنه مقدم بنا اولنان وحالا ریماپانك پایتختی اولوب كتب عربیه‌ده رومیه ولسان تركیده قزل الما دینلان رومه شهرنده بر دولت تشكیل ایتمشلر ایدی . وغاللر وحشی وبت پرست بر خلق اولوب سرسری كزر وخدمت عسكریه ارامق اوزره ایتالیاده وسائر طرفلرده طولاشورلردی . وشمدی فرانسه دینیلان قطعه‌یه اولوقت غالیا دینلوردی . فقط غالیا شمدیكی فرانسه الكاسندن دها بیوك اولوب رین نهرینك صول طرفنده واقع آلمانیا مملكتلرینك اكثرینی وایتالیانك جهت شمالیه‌سنی شامل ومحیط ایدی واولوقت غالیاده وعلی الخصوص شمال طرفنده غاللردن بشقه طائفه‌لر دخی وار ایدی . والیوم فرانسه‌نك اهالی شمالیه‌سیله جنوبیه‌سی بیننده فرق وتفاوت اولوب بینلرنده‌كی مباینت حالا بتون بتون زائل اولمامشدر . بروجه مشروح ایرانیلرایله یونانیلر بیننده ظهور ایدن رقابت وعداوتدن طولایی وقوعه كلان محاربات كثیره‌دن ناشی طرفینه ضعف كلی طاری اولدیغی جهتله ماكدونیا حكمداری فلیبك اوغلی بیوك الكساندری یعنی اسكندر الكبیر بتون یونانستانی ضبط ایتدكدن صكره ایران دولتی اوزرینه سفر ایدرك چقور اوه‌یه كلوب دارا ایله پیاس طرفنده محاربه واكا دخی غلبه ایدرك ایران ممالكنی وهندستانك بر مقدارینی تسخیر ایله پادشاه جهانكیر اولدیغی حالده تاریخ میلاددن اوچیوز یكرمی اوچ سنه مقدم بغتةً بابل شهرنده وفات ایتدكده دولتی كندوسنك سر عسكرلری بیننده بالتقسیم پیدا اولان مصر وسوریه وماكدونیا دولتلری اكرچه قوتلو وجسیم دولتلر ایدیسه‌ده حكمدارانی رفته رفته ذوق وسفاهته مبتلا اوله‌رق قوتلری ضعفه مبدل اولمشیدی .

رومه دولتی اوائل حالنده اكرچه پك قوتلو اولمیوب حتی تاریخ میلاد عیسادن بشیوز سنه مقدم غاللر بودولت اوزرینه هجوم واندن یوز اوتوز بش سنه صكره كلوب رومه شهرینی احراق ایتمشلر ایدی . لكن رومه‌لولر بوصورتله محاربه‌یه آلیشه‌رق رفته رفته هر قومك كوزینی اوكرتمش اولان غاللره غلبه ایله قوت ومكنتلرینی انظار عالمه كوسترمشلردر . وغاللرك قدیم الایامده مستقل حكمدارلری وار ایكن حكومت استقلالیه اصولنی الغا ایله جمهوریت اوزره ادارهٔ مملكته قرار ویردكلرندن تفرقه حالنه دوشه‌رك یكدیكریله اتفاق ایده‌میوب هر یرده اول وآخر جمهوریت اصولنك فنالغی منتج اوله كلدیكی كبی غاللرك دخی پریشانلغنی واسكی سطوت وقوتلرینك زوالنی موجب اولمشدر . ورومه‌لولر دولتلری اوغورنده فداكارانه حركت ایتدكلری حالده بر منوال سابق دول یونانیه‌نك ضعف حاللرینی لدی المشاهده میدان كندولرینه قالدیغنی كوره‌رك جهانكیرلك سوداسیله چیقوب نیجه دول وامم ممالكنی تسخیر ایلمشلردر . واسكی وقتلرده افریقاده تونس شهری جوارنده بولنان قارتاج نام شهر جسیم كه برالشامده واقع فنیكه تجاری همتیله بنا اولنمشیدی . بوشهر اهالیسی اولوقت بتون آقدكزك تجارتنی ضبط ایله پك زیاده ثروت كسب ایلدكلرندن رومه‌لولر ایله بینلرینه حلول ایدن رقابت وعداوتدن ناشی وقوعه كلان محاربه‌لرده غاللر قارتاجلولره امداد ایلدیكندن مجدداً رومه‌لولر ایله غاللر بیننده ظهوره كلان جنك وجدال خیلی مدت ممتد اوله‌رق تاریخ میلاددن یوز طقسان سنه مقدم غاللر كلیا مغلوب اولمغله اندن صكره ارتق رومه‌لولر اوزرینه هجومدن اجتناب ایدر اولمشلر ایدی .

انجق تاریخ میلاددن تقریباً التیوز سنه مقدم ازمیر طرفندن غالیایه هجرت ایتمش اولان یونان تجاری الیوم موجود اولان مارسلیا شهرینی بنا ایله امر تجارتی پك زیاده ایلرولدوب بو مناسبتله بتون غالیا سواحلنده تجارتكاهلر پیدا اوله‌رق اولوقت بیاغی دنیانك تجارتی قارتاجلولر ایله اشبو مارسلیا اهالیسی النده ایدی . مارسلیالولر غالیاده دها بعض شهرلر بنا ایتمك ایستیوب غاللر ایسه انلرك بویله توسیع دائرهٔ حكومت ایتملرینی چكه‌مدكلرندن اوزرلرینه هجوم ایله مارسلیایی محاصره ایتدكلرنده مارسلیالولر رومه جمهورندن استمداد ایتملریله رومه عسكری كلوب تاریخ میلاددن یوز اللی درت سنه مقدم مارسلیایی تخلیص ایتمشلر ایدی . وچوق كچمكسزین رومه‌لولر قارتاج شهرینی ضبط وكلیاً هدم ایلدكلری جهتله مارسلیا تجارتی دها زیاده كسب اهمیت ایلدیكندن غاللر تاریخ میلاددن یوز یكرمی سنه مقدم تكرار مارسلیا اوزرینه هجوم ایتدكلرنده رومه‌لولرینه اعانه وغاللره

غلبه ایدوب بوکره ارتق مارسلیایی واطرافنی ضبط وبرسنجاق تشکیل ایله رومه
حکومتنه الحاق ایلمشلردر .

الحاصل رومه‌لولر غالله وامم سائره‌یه غلبه ایدرك ممالك یونانیه‌یی دخی تسخیر
ایله پك چوق قدرت وثروت کسب ایتمشلر ایدی . انجق رومه دولتی اوائل
ظهورنده قرالیت وجهله اداره اولنه کلورکن قراللرك ظلم وغدرندن متنفر
اوله‌رق جمهوریت اصولنه قرار ویرمش اولدقلرندن جمهوریتك موجب اولدیغی
تفرق وتشتت حالنه دوشمش اولدقلری حالده برمنوال سابق حاصل ایلدکلری
غنا وثروت حسبیله رومه‌یه هرطرفدن کلیتلو اموال کله‌رك خلقی ذوق وسفاهته
طاللری اوزرینه اخلاق عمومیه فساده وارمغله وکبرانك حرص مال واحتشامی
حددن آشمقله رومه‌ده انواع فتنه وفساد واقع ونجه احوال ظلمیه شایع اولمقدن
ناشی رومه جمهوری اولوقت دنیاده الك بیوك والك قوتلو برحکومت ایکن تاریخ
میلاددن التمش بش سنه مقدم پك زیاده قاریشیق برحاله کرفتار اولمشیدی . اول
اثناده رومه‌ده بر بیوك خاندادن (سزار) قیصر نامنده برجنرال اولوب امور
حربیه وسیاسیه‌ده مهارت کامله‌سی اولدیغی حالده رومه جمهورینك بوحال
پراختلالندن استکراه ایله رومه‌یی ترك ایتمکه قرار ویره‌رك سردارلق یعنی باش
قوماندانلق ایله غالیایه کیتمشیدی . اوراده وقوعه کلان محاربات عظیمه نك
نتیجه‌سنده غاللر کلیا مغلوب اولملریله تاریخ میلاددن قرق طقوز سنه مقدم غالیا
ممالکنك اکثری رومه جمهوریتنه الحاق اولنمشدر . بونك اوزرینه قیصر رومه
سناتوسندن یعنی ملت مجلسندن بعض خصوصات استدعا ایتدکده جواب رد ویرلمکله
اودخی بن استدعالریمی قلیجم ایله حصوله کتوریرم دیورومه‌یه کلوب قوهٔ عسکریه ایله
رئیس جمهور اوله‌رق ایمپراطور عنوانی آلمشدر . ایمپرطور لفظی لاتین لساننده
فی الاصل قوماندان معناسنه ایکن صکره‌دن ظفر وغلبه‌یه مظهر اولان قوماندانلره
مخصوص اوله‌رق استعمال اولنوردی . وقیصر قید حیات ایله رومه جمهورینك
الك بیوك مناصب ومراتبنی حائز اوله‌رق قرال کبی بالاستقلال ادارهٔ مملکته قیام ایلمش
اولدیغندن مختلف عنوانلرندن ایمپراطور عنوانی اول وقتك حکمنجه الك مهم اولان
امور عسکریه‌یه عائد اولمسیله بو عنوان قیصرك جملهٔ وظائفنی شامل اولمق اوزره
الك زیاده معتبر ومشهور اولمشیدی . واکرچه رومه اهالیسی قرالیت اصولندن متنفر
اولدقلری جهتله قیصر قرال عنوانی المامش ایسه‌ده مستقل حکمدار کبی حکومت ایدرك
کندو رسمی ایله سکه کسدیرمك کبی حکمدارلق نشانه‌لری کوسترمش اولدیغندن
ناشی قرال اولمسندن اهالی خوف ایدر اولمشلر ایدی . بناءً علی ذلك بعض اعداسی

کندوسنی سناتوده تاریخ میلاددن قرق‌درت سنه مقدم علناً قتل واعدام ایلمشدر .
مع مافیه خلقك حسن توجهنه مظهر ایدوکندن خلق زیاده مکدر اوله‌رق
قاتللرینك خانه‌لرینی احراق ایلمشلردر . قیصر کندو املاك وعنوانلرینی قیز
قرنداشی اوغلی اوقتاویوسه وصیت ایلمش اولدیغندن بروجه مشروح کندوسنك
اعدامنده اوقتاویوس اون‌سکز یاشنده ایکن خلق عندنده مقبول اولوب میلاددن یکرمی
طقوز سنه مقدم رسماً ایمپراطور عنوانی اله‌رق بالاستقلال حکومته باشلامش
وایکی سنه صکره رومه سناتوسی بالوراثه کندوسنه انتقال ایدن قیصر اسمنی دخی
کندو اسمنه علاوه ایتدکلرندن بشقه حکومتنك مشروع اولدیغنی کوسترمك ایچون
شایان احترام معناسنه اولان آغستوس عنوانی دخی الحاق ایلمشدر . وسناتوده
برنجی مقام کندوسنه ویرلدیکندن برنجی معناسنه اولان پرنسیس عنوانی دخی
المشدر . بك معناسنه اولان پرنس لفظی اندن مشتقدر . اوقتاویوس آغستوس
حسن معامله ایله خلقی کندوسنه جلب وزماننده رومه دولتی اسایش ومعموریت
کسب ایلمش وحکومت مطلقه‌سنی بویله برطاقم مختلف عنوانلر ایله ستر ایدرك
قرال عنوانی المامش اولدیغندن رومه خلقی حالا جمهوریت باقی ظن ایدرلردی .
او ایسه حقیقت حالده بر حکمدار مستقله عائد اولان وظائفی اجرا ایلردی .
قیصر لفظی اسم خاص وایمپراطور کلمه‌سی سردار مظفر معناسنه ایکن اندن ایکیسی
دخی پادشاه معناسنه استعمال اولنمشدر .

حضرت عیسی علی نبینا وعلیه السلام اشبو آغستوس زماننده تولد ایلمشدر .
وغالیادن هنوز اله کچمامش اولان یرلر دخی انك زماننده کاملاً رومه تصرفنه
ادخال ایدلمشدر . وغالیا اوزرینه اغیر ویرکولر طرح اولنوب غاللر ظلم وتعدی
التنده ازیلمشدر . فقط اولوقته قدر حال تشتت وتفرقده بولنان مختلف غال
طائفه‌لری دخی بوکره رومه‌لولر طرفدن ادارهٔ واحده تحتنه قونلمش اولدیغندن
جمله‌سی جسم واحد کبی متحد اولوبده بعده غالیانك برجسیم دولت اولمسنه
سبب اشته بوکیفیت اولدی دینله بیلور .

وینه آغستوسك زمان حکومتنده غالیایه خیلی رومه‌لولر کیدوب مکتبلر وتیاترولر
وسائر بنالر احداث ایله غالیاده آثار مدنیتی نشر ایتمشلر ایدی . فقط رومه‌لولرك
مدنیتی صرف مادی ونفسانی برکیفیت اولدیغندن اخلاق انسانیه‌یی تهذیب
واصلاح شویله طورسون بلکه افساد ایتمکله اللرینه کچن یرلر اهالیسنك اکثری
درلو فنالقلره مبتلا اولدقلری کبی غاللر دخی بومدنیت رومیه ایله طبیعی اولان
حسن اخلاقلرینی ضایع ایتمشلردر . رومه‌لولر بو وجهله طمع ایتدکلری ممالکك

اكثرينى ضبط ايله مدنيتى نشر ايتملريله برابر نيجه ملل واقوامك اخلاقنى بوزمشلردر .
فقط جزيرة العرب ايله جرمانيايه ظفرياب اوله‌مدقلرى جهتله عرب وجرمان
قوملرينك اخلاقى رومه مدنيتيله لكه دار اولميوب حال طبيعى اوزره قالمشدر .
وصكره‌دن جهانى تجديد ايدن بوايكى ملتدر . چونكه ينه آغستوسك قيصرلغنده
اسويچره ودالماچيا وخرواتستان وروم ايلى ومصر مملكتلرى ضبط ايله رومه
دولتنه الحاق اولنمش اولديغى حالده رين نهرى طرفنده رومه‌لولرك مغلوبيتى
ظهور ايتمكله جرمانيايه ظفرياب اوله‌ميوب بوكيفيت آغستوسك زياده كدرينى
موجب اولمشيدى . وتاريخ ميلاددن اون درت سنه مرورنده آغستوس فوت
اولوب خلفى تيبريوس پك فنا وظالم برشخص اوله‌رق يتاغنده اخناق ايله اعدام
اولنمشدر . وانك قيصرلغنده قدس شريف واليسى بولنان پلات زماننده
حضرت عيسانك صلبنه قيام اولنمشيدى . اندن صكره كلان ايمپراطورلر هپ بر
بردن فنا وجمله‌سى سوء اخلاقه وانواع سفاهته مبتلا اولدقلرندن پيدرپى فتنه
وفسادلر ظهور ايدرك اكثرى تسميم ايله يا ديكر صورتله اعدام قلنمشدر .

قاتوليك مذهبنده بولنان نصارانك اعتقادنجه ريماپالر حضرت عيسى عليه السلامك
يريوزنده خليفه‌سى وحواريوندن بطرسك خلفيدركه حضرت عيسانك ملأ اعلايه
رفعندن صكره تلقين دين عيسوى ايچون بطرس رومه‌يه كلمش ايسه‌ده اولوقتلر
دين عيسوى علناً اجرا اولنه‌مديغندن هريرده اولديغى كبى رومه‌ده دخى عيسويلر
مختفى اولدقلرى حالده بطرس ايله اكا تابع اولنلردن خيلى كيمسه‌لر رومه‌ده
چارميخه كرلمشدر . وقسطنطينك عصرينه قدر عيسويلر حقنده پك چوق
عقوبتلر اجرا اولنه‌كلمشدر .

ايمپراطورلرك سوء اطوار وافراط مظالمندن ناشى غاليا واسپانيا طرفلرنده اختلال
ظهور ايدوب برطرفدن دخى ارض فلسطينده يهود ملتى محاربه‌يه قيام ايلمش
ايسه‌ده اول ارالق روما دولتى براز كندوسنى طوپلايوب بومثللو اختلالاتى دفع
و (بريتانيا) انكلتره جزيره‌سنى كاملاً تسخير واره صره طونه حدودنك
انسلاب امنيتنه باعث اولان افلاق قطعه‌سنه رومه‌لولردن براز مهاجر نقل وتوطين
ايله طونه حدودينى تأمين ايلدكدن بشقه اولوقت ايرانده موجود اولان اشكانيان
دولتى اوزرينه سفر ايدرك تا بصره كورفزينه قدر اولان يرلرى ضبط واستيلا
ايلمش اولديغى حالده جزيرة العربدن برقارش ير آله‌ميوب بو ايسه رومه‌لولرك
كبرينه طوقنديغندن سوريه يعنى برالشام واليسى اولوقت شام شريفدن لوط دكزينه
قدر اولان يرلرى عربستاندن معدود اولمديغى حالده عربيا يعنى عربستان تسميه

ايلمشيدى . قيصرلر حكمدار مستقل طرزنده حكومت ايده‌كلدكلرى حالده
وراثت اصولى جارى اولميوب انتخاب قاعده‌سى دستور العمل اولديغندن جمهوريت
حالندن قورتيله‌مامشيدى . حالبوكه بروجه سابق صيق صيق ايمپراطورلر اعدام
اولنه‌كلديكندن انتخاب ماده‌سى اسافل النده قالوب عسكرى طاقمى ايسه آقچه ايله
قيصر انتخاب ايدر اولمشلر .

وعلى العموم رومه اهاليسى ذوق سفاهته وحب احتشامه طالمشلر ايدى . بناءً على
ذلك يوز سكسان سنهٔ ميلاديه‌سنه طوغرى رومه دولتى يوز يكرمى مليون اهالى‌يه
حكم ايدرك هريرده معموريت اعاده اولنمشيكن انقراضه يوز طوته‌رق كوندن كونه
اسباب تنزلى ترقى بولمغه باشلامشيدى . ايكى يوز سنهٔ ميلاديه سنه طوغرى
جرمانيالولر غاليايه تجاوزه باشلايوب رومانك بووجهله قوهٔ تحفظيه‌سنك تنزلنى
اڭلادقلرى كبى اولكيدن زياده تجاوزاته اجتسار ايدر اولمشلردر . ايكيوز يكرمى
تاريخ ميلاديسنده اشكانيان دولتنك انقراضيله ايران دولتى ساسانيان سلاله‌سنه
كچوب مجدد دولت اولان اردشير دولت ايرانيه‌نك حدودينى دارانك زماننده
اولديغى كبى بحر سفيد ومرمره دكزينه قدر توسيع املنه دوشه‌رك رومه دولتدن
برچوق يرلرك ردينى مطالبه ايتمسى اوزرينه رومه ايمپراطورى (اسكندر)
الكساندرى نام قيصر جانب شرقه عزيمت ايله محاربه‌يه مجبور اولوب انجق
بومحاربهٔ شرقيه اثناسنده جرمانيادن بعض طوائف تكرار غاليايه دخول ايلمش
اولديغندن الكساندرى رين نهرى حدودينك تأمينى ايچون اوطرفه عودته
مجبور اولمشيدى .

جرمانيالولردن رين نهرى طرفنده حيوان سوريلرينى بسلمك ايچون طولاشان
برقاچ كوچك طائفه دخى كندولرينى زومالولردن محافظه ضمننده اتفاق
ايدوب كندولرينه فرانق يعنى سربست ومستقل اسمنى اطلاق ايدرلردى .
بو اتفاق سببيله قوتلشوب ورئيسلرينه اطاعتلرى حسبيله تشبث ايتدكلرى امورك
عهده‌سندن كلوب بونلردن جرمانياده واقع سال نهرى كنارنده توطن ايدرك
ساليق فرانق ديو تسميه اولننلر اڭ زياده شهرت بولمشلر وبو فرانقلر دخى
سائر باشلو طوائف جرمانيه كبى غاليايه تجاوزه باشلامشلر ايدى .

الحاصل رومه حدودنده‌كى طوائف على الخصوص جرمانيالولر متماديا حدودى
تجاوز وتخطى ايده‌كلوب دولت روميه ايسه دوچار اختلال اوله‌رق صيق صيق
قيصرلر خلع وقتل اولنور . وبرقيصر قتل اولنديغى كبى برچوق كسان بروقتده
قيصرلق ادعاسنه قيام ايدر ايدى . حتى ايكيوز يتمش سنهٔ ميلاديه‌سنده اوريليانوس
رومه‌ده ايمپراطورلغه انتخاب اولندقده غالياده وشام قطعه‌سنده دخى ايمپراطورلق

ادعاسنده بر كشی وار ایدی . وشام طرفنده‌كی فوت اولدقده حكومتی زنوبیا نام زوجه سنه قالمغله اوریلیانوس مرقومه اوزرینه حركت ایدرك پایتختی اولان (پالمیر) تدمر شهرینی تخریب ایتدكدن صكره غالیایه كیدوب اوراده دخی مظفر اولمش ایسه‌ده ایران سفری آچلمغله اولطرفه عزیمت ایدركن بر فتنه ودسیسه ایله اعدام اولنمشدر . اندن صكره كلان ایمپراطورلرایسه تخت قیصریده چوق طوره‌میوب اگرچه المانیادن غالیایه دخول ایدن طوائفی دفع واعاده ایده بیلمشلر ایسه‌ده صكره‌لری حدودك محافظه‌سی ضمننده انواع طوائف اجنبیه‌یی عسكرلكده استخدامه مجبور اولوب بودخی رومه دولتنك مشكلاتنی تزیید ایلمشدر .

مؤخراً قیصر اولان مشهور قسطنطین حالك فنالغنی درك ایله دین عیسوینك نشر واعلانه قرار ویره‌رك اوچیوز اون اوچ سنهٔ عیسویه سنده ایتالیاده كائن میلان شهرنده دین عیسوینك سربستیتی اعلان ایتمشدر . وبرمدت رقباسیله اوغراشوب نهایت جمله سنه غلبه ایدرك كسب استقلال ایلمش ایسه ده بودین بخنده رومه اهالیسندن اندیشه ناك اولوب رومه شهرندن دخی متنفر بولنمغله پایتختك دشمنی اولان ایران دولتنه قریب محلده بولنمسی لازمه‌دن اولمق كبی بهانه‌لر سرد ایدرك پایتختك تبدیلنه قرار ویرمش وروومه شهرینك بانیسی پك اسكی وقتلرده بحر سفید بوغازی خارجنده بابا بورنی جوارنده واقع توروا شهری اهالیسندن ایمش دیو رومه‌لولر بیننده براعتقاد اولدیغندن قسطنطین دخی بوكا رعایةً توروا شهری خرابه‌سنی اعماره نیت ایلمش ایسه‌ده مؤخراً بوندن فراغت ایله بزانتیون قصبه سنه كلوب اوراده استانبول شهرینی بنا ایدرك پایتخت اتخاذ وبتون دولتده معتبر طوتیله‌جق دین بوندن صكره دین عیسویدر دیو اعلان ایتمشدر . ومجرد پایتخت جدید خلق اولمق ملابسه‌سیله یونان طائفه‌سنه دخی رومانی یعنی رومه‌لو دینلمشدر كه انك مرخمی اوله‌رق روم تعبیری حالا باقیدر . واولوقته قدر دین عیسوی غالیاده خفیا اجرا اولنه كلوركن استانبوله مربوطیتی جهتله بوكره اورانك اهالیسی دخی عیسوی اولمشلردر . فقط ایكی پایتخت بیننده پیدا اولان رقابتدن ناشی دولتك مشكلاتی تزاید ایدرك ارتق استانبولدن بتون اوروپانك اداره‌سی مشكل اولوب قسطنطینك اوغلی وخلفی اولان قسطنطیوس انواع اختلالات ایله مشغول اولمشدر . واول ارالق سالف الذكر فرانق طائفه‌سی رین نهرندن عبور ایله غالیایه دخول وتجاوز ایلمش اولدیغندن قسطنطیوس كندو اقرباسندن جولیانوس نام ذاتی سرعسكرلكله

غالیایه مأمور وارسال ایتمكله اودخی بوطائفه‌نك برازینی رین نهرینك قارشو یقه سنه طرد ایدوب فقط دیگرلرینه دخی رومه تابعیتنی قبول ایتمك شرطیله بلچیقاده اراضی اعطاسنه مجبور اولمشیدی . اول خلالده جولیانوس عسكری طرفندن قیصرلغه انتخاب اولنوب متعاقبا قسطنطیوس دخی فوت اولمغین جولیانوس اوچیوز التمش بر سنهٔ عیسویه سنده ایمپراطورلقله استانبوله كلمش واستانبولده بت پرست آیيننك اعاده سنه چالشمش ایسه‌ده مقتدر اوله‌میوب اندن صكره كلان قیصرلر دخی هپ دین عیسویده بولنمشلردر .

اوچیوز یتمش طقوز سنه سنده قیصر اولوب اون التی سنه حكومت ایدن تیودسیوس عصرنده دخی ممالك غربیه‌ده رقیبلر ظهور ایتمش ایسه ده جمله‌سنی دفع ایله استانبولده استقلال تام اوزره قیصرلق ایدوب انجق رومه دولتنی ایكی اوغلنه تقسیم ایدرك بری دولت غربیه ودیگری دولت شرقیه اولمق اوزره ایكی دولت میدانه چیقمشدر . دولتینك حدودی اشقودره شهری ایدی . دولت شرقیه فاتح سلطان محمد خان حضرتلرینك عصرینه قدر باقی قالمشدر . اما دولت غربیه همان انقراضه یوز طوتوب پك چوق حكومتلره منقسم اوله‌رق اوروپا قطعه‌سی بربشقه هیئته كیرمشدر . چونكه اول اوانده رومه دولتنده علائم انقراض پیدا اولوب ایكی‌یه انقسامی دخی اسباب انقراضك بری اولدقدن بشقه اسباب خارجیه دخی اكسك اولمامشدر . شویله كه رومه قیصری رومه شهرینی ترك ایله روانه شهرنده ساكن اولوب بواثناده ایسه جرمان طوائفی رومه دولتنك ضعفنی كوره‌رك ایتالیا وغالیا اراضیٔ لطیفه سنه كوز دیكمكه باشلامشلر ایدی . فقط بواوانده تاتارستاندن خن اسمیله برعظیم قومك اوروپایه طوغری حركت ایتمكده اولدیغی شایع اولمغله جرمانیا جنسندن بحر سیاهك سواحل شمالیه سنده ساكن اولان غوت طائفه‌لری خنلردن خوفله طونه‌یه طوغری حركته قیام ایتمش واصل جرمانیاده بولنان طوائف دخی بونی ایشیده‌رك یرلرندن اوینایوب طاقم طاقم طولاشمغه باشلامش ایدی . غوتلرك هپسی خنلردن خلاص اوله‌میوب برطاقمی انلره تبعیت وبرطاقمی دولت شرقیهٔ رومیه‌یه دخالت ایتمشلر ایدی . فقط غوتلر وحشی برخلق اولدقلرندن دولت شرقیه بونلردن چوق زحمت چكوب نه حال ایسه گاه تهدید گاه تألیف ایله قوللانیلوب سائر طوائف جرمانیا كبی بونلر دخی غربه میل وتوجه ایتدكلرندن دولت شرقیه‌جه غائله‌لری خفیف كچشدیرلمشدر . اما دولت غربیهٔ رومیه ممالكنه بویله برچوق طوائف جرمانیه داخل اولدقده بعضیسی دولتك خدمت عسكریه‌سنده استخدام اولنمش ایسه ده رومه قیصرلكنه

عظیم زحمت ویروب ایتالیایی تخریب وبرارالق علوفه‌لرینی اله‌مدقلرندن رومه شهرینی یغما ایتدکدن صکره غالیایه کچوب اوراسنی دخی غارت ایلمشلردر . بونك اوزرینه بریتانیا والیسی رومه عسکریله غالیایه کچوب بو طوائف جرمانیایی تأدیب وچوغنی اسپانیا طرفنه دفع ایلمش اولدیغی حالده ایچلرندن بورغون طائفه‌سی غالیاده اقامته رخصت المشلردر . مؤخراً غوتلر دخی غالیایه کیدوب اورادن اخراجلری قابل اولمامغله کندولرینه رومه قیصری طرفندن اراضی کوسترلدیکی کبی درتیوز اون اوچ تاریخ میلادیسنده بورغونلره دخی طائفهٔ متحابه عنوانی ویریله‌رك بعض شرائط عقدیله ایچلرندن برقرال انتخاب ایتملرینه جانب ایمپراطوریدن موافقت اولنمشدر . وبرمنوال سابق اسپانیا طرفنه طرد اولنان طوائف جرمانیه‌دن واندال طائفه‌سی‌که اندلس بونك غلطیدر . افریقا قطعه‌سنده واقع تونس طرفنه کچه‌رك اوراده برحکومت مستقله تشکیل ایتمشلردر . مؤخراً استانبول قیصری بونلرك اوزرینه سفر آچه‌رق بورالرینی ضبط ایدوب متعاقباً ملت اسلامیه ظهور ایله بو حوالی‌یی فتح ایتمکله واندالردن براثر قالمیوب فقط اندلس ولایتی انلره نسبتله تسمیه اولنمشدر . وبروجه مشروح غالیانك برطرفی بورغون وبرطرفی غوت طائفه‌لری ضبطنده بولنوب باقی یرلری دولت غربیهٔ رومیه النده قالمش ایسه ده بو ایکی طائفه کیتدکجه میدان المقده ایدی . اول اثناده فرانقلر صداقت ایله دولت غربیه‌یه خدمت ایدرك دیکر طوائف جرمانیه‌یی غالیایه دخولدن منعه چالشمشلر ایسه ده مقتدر اوله‌مدقلرندن وغوتلر ایله بورغونلرك فتوحاتنی کوره‌رك انلر دخی غنائمدن حصه‌مند اولمق ارزوسنه دوشدکلرندن رین نهری کنارنده تجمعه باشلایوب تخمینا درتیوز یکرمی سنهٔ عیسویه‌سنده انلر دخی باچیقا جانبنه کیدرك برکوچك حکومت تشکیل وغالیا حدودنده واقع طورنه شهرینی مقر حکومت اتخاذ ایلمشلردر . طوائف جرمانیه بروجه مشروح ایتالیا وغالیا قطعه‌لرینی هرج ومرج ایلدکلری حالده ارتق بریتانیا جزیره‌سنك ضبط وربطی قابل اوله‌میه‌جغی اکلاشلدیغندن اوراده‌کی رومه عسکری جلب واعاده اولنمسی اوزرینه اهالیسی کندولرینی اسقوجیالولردن محافظه ایچون جرمانیانك طرف شمالیسندن کلان انکل وساقسون طائفه‌لرندن استمداد ایتمکله انلر دخی کلوب درتیوز قرق سنهٔ میلادیه‌سنده بریتانیایی ضبط ایلمشلردر . ترکلمه‌سی مملکت معناسنه اولوب انکل طائفه‌سنه اضافتله بریتانیا جزیره‌سی دخی انکلتره تسمیه اولنمشدر .

بو اثناده ایسه خن چاری اولان اتیلا نام خاقان بش التی‌یوز بیك عسکرله

غربه متوجهاً حرکت وراست کلدیکی یرلری غارت ایدرك کلوب وروم ایلینك بعض محللرینی تخریب ایتدکدنصکره دولت شرقیهٔ رومیه‌دن خراج اخذیله اکتفا ایدوب اندن غربه طوغری حرکت ایدرك برطرفدن مقاومت کورمکسزین غالیانك تا وسطنه قدر کیتمشیدی . بونك اوزرینه رومه‌لولر ایله طوائف جرمانیه اتفاق ایدوب هرطرفدن اوشوتی ایدرك مقاومته ابتدار ایتملریله غالیاده وقوعه کلان محاربهٔ عظیمه‌ده طرفیندن حسابسز نفوس تلف اولمشدر . ایرتسی سنه خن خاقانی سالف الذکر اتیلا ایتالیایه عزیمت ایدوب ریمپاپانك یعنی رومه پسقپوسنك رجاسی اوزرینه اخذ غنائم ایله اکتفا ایتمش وبر سنه صکره اتیلا وفات ایدوب خنلر دخی قره‌دکز طرفنه طوغری طاغیلوب کیتمشدر . ایتالیا اهالیسی بروجه مشروح اتیلانك تقربنده اطرافه متفرق اولدقلرنده بعضیلری لاجل التحفظ اولوقت یعنی درتیوز اللی ایکی سنهٔ میلادیه‌سنده وندیك شهرینی بنا ایتمشلر ایدی . خنلرك غائله‌سی برطرف اولدقدن صکره غالیاده بولنان طوائف جرمانیه مجدداً رومه‌لولر ایله منازعه‌یه قالقشمش ودولت غربیه‌نك حالی برمرتبه دها فنالشمشدر . علی الخصوص غوت طائفه‌سی کبر وعظمتی آرتیروب بتون اسپانیایی استیلا ایله غالیانك طرف جنوبیسنده متصرف اولدقلری ممالکه الحاق ایتمشلردر . مؤخراً ملت اسلامیه کلوبده اسپانیایه عبور ایلدکلرنده غلبه ایتدکلری دولت اشته بو غوت دولتی ایدی . برمنوال مشروح هرطرف برحال اختلالده ایکن درتیوز التمش بر تاریخ میلادیسنده رومه‌ده حادث اولان برفتنه سببیله رومه قیصرینك اعدامی وقوعنده انك طرفداری وغالیا سرداری اولان اکیدیوس رومه اطاعتندن چیقوب غالیانك رومه تصرفنده بولنان طرف شمالیسنده مستقلاً حکومت ایتمکه باشلامش ودرتیوز التمش درت تاریخ میلادیسنده ساکن اولدیغی سواسون شهرنده مسموماً وفات ایتدیکنده یرینه اوغلی کچوب پدری کبی مستقلا حکومت ایتمکه وغالیانك جانب جنوبی وشرقیسی دخی بروجه مشروح غوت وبورغون حکومتلری تصرفنده بولنمغله غالیا بتون بتون روما حکومتندن تفریق اولنمش اولدی . ودولت غربیه یدنده یالکز ایتالیا قطعه‌سی قالمش اولدیغی حالده ایمپراطورلر کندو خدمتلرنده بولنان عساکر اجنبیه جنراللرینك تحت تحکمنده قاله‌رق سوزلری برطرفده نافذ اولمز ایدی . بو جنراللردن (اودآقر) نامنده بری انواع المان طوائفندن مرکب تحت قومانده‌سنده بولنان براردو ایله کلوب درتیوز یتمش التی سنهٔ میلادیه‌سنده رومه قیصرینی خلع ایله کندو قرالیتنی اعلان ایلمشدر . اشته دولت غربیهٔ رومیه‌نك نهایتی بو اولوب انك یرینه برالمان قرالیتی قائم اولمشدر .

فقط طوائف جرمانیه‌دن طونه طرفنده بولنان غوت طائفه‌سی بوقرال اوزرینه سفر آچه‌رق اکا غالب کلوب درتیوز طقسان اوچ سنهٔ میلادیه‌سنده ایتالیان قرالیتنی ضبط ایله روانه شهرینی مقر حکومت اتخاذ ایلمشدر .

بر وجه مشروح دولت غربیهٔ رومیه اساسندن منهدم اولدقده انك چوروك تمللری اوزرینه بنا اولنان حکومتلر دخی پایدار اوله‌مامق امور طبیعیه‌دن اولدیغنه نظراً غالیاده کرك رومه‌لولرك قرالی عنوانیله حکومت ایدن اکیدیوس اوغلنك وکرك غوت وبورغون طائفه‌لرینك حکومتلری اساسسز بر حالده بولندیغندن و بونجه سنه‌لردنبرو اجنبی حکمنده بولنه‌رق همتلرینه فتور کلمش واخلاق طبیعیه‌لری رومه مدنیت مادیه‌سیله بوزیلوب حب وطن داعیه‌سندن کندولرنده اثر قالمامش اولان غاللرك میدانه چیقوب‌ده بر حکومت تشکیل ایلملری دخی قابل اولمدیغندن ارتق بورالرده رومه‌لولرك سوء اخلاق واطوارینه بولاشمش بر قومك حکومتی مقتضای حکمتدن اولدیغی حالده غالیانك بو حالنی بالمشاهده بلچیقاده بولنان وفرانقلرك رئیسی اولان مرووتینج خاندانندن قلوویس فتوحات عظیمه املنه دوشه‌رك درتیوز سکسان التی سنهٔ میلادیه‌سنده بر کون بشبیك آدم ایله اکیدوس اوغلنك پایتختی اولان سواسون شهرینه واروب ضبط ایتمسی اوزرینه هر طرفدن فرانقلر تجمع ایدرك آزوقت ظرفنده قوتی ترقی بولوب بو وجهله غالیاده فرانق دولتی تشکل ایلمشدر . واولوقت اکثر اوراق وسندات لاتین لسانی اوزره یازلمغله لاتین قاعده‌سی اوزره فرانق لفظندن فرانسیا کلمه‌سی یاپلمش وبعده فرانسه دینلمشدر .

قلوویس بت پرست اولوب انجق بورغون قرالی خاندانندن تزوج ایتدیکی قیز عیسوی دیننده بولندیغندن انك سببیله قلوویس دخی عیسویتی قبول ایتمش وعیسوی اولدیغی کون اوچ بیك عسکری دخی برلکده دین عیسوی‌یه داخل اولدقلرندن بین النصاری جماعت عیسویه‌نك بیوك اوغلی عنواننه مظهر اولوب اندن صکره بو عنوان فرانسه قراللرینك القابنه علاوه اولنمشدر . فرانقلرك بت پرستلك زماننده تنظیم اولنمش بر قانونامه‌لری اولوب بوکره قلوویسك همتیله اساس دین عیسوی اوزرینه اصلاح اولنه‌رق غالیانك اصل فاتحی فرانقلرك سالیق طائفه‌سی اولمغله بو وجهله قلمه النان قانونامه‌یه سالیق قانونامه‌سی دینلمشدرکه خیلی وقت رومه قوانینی ایله برابر جاری اولمشدر . واوچیوزسنه صکره فرانق قرالی مشهور شارلمان بوقانونامه‌نك خیلی ماده‌لرینی رومه قوانیننه تبدیل ایله تعدیل ایلمش ایسه‌ده ینه سالیق قانونامه‌سی فرانسه قوانیننك برنجی اساسیدر .

جرائمك اثباتی حقنده فرانقلرك غریب اصولی اولوب شویله‌که متهم اولمیان کیمسه من طرف الله محفوظ اولمق وبو جهتله حقلی اولان غالب کلمك اعتقادنده اولدقلرندن مدعی ومدعی علیه میدانه چیقوب قلیج ایله مقاتله ایدرلردی . حالا اوروپاده دوه‌لو دینلان مبارزه اصولنك اجراسی اندن قالمشدر . وسالیق قانونامه‌سی حکمنجه عنوة ضبط اولنان یرلر خدمت عسکریه‌یه مخصص اولمسیله یالکز ذکوره تفویض اولنه‌رق نسایه انتقال ایتمدیکنه وفرانسه حکومتی دخی فتوحاتدن معدود اولدیغنه مبنی فرانسه‌ده نسا طائفه‌سنك تخته جلوس ایتدیکی یوقدر . قلوویس دیکر فرانق طائفه‌لری رؤساسنك بربر صورتله یرلرینی ضبط وآز وقت ظرفنده‌بك چوق فتوحات ایله دائرهٔ حکومتنی توسیع ایدرك بر طرفدن حدودینی رین نهرینه قدر تمدید ایلیوب بر طرفدن دخی بورغون قرالنی حربا خراج اعطاسنه اجبار وغالیاده حکومت ایدن غوت قرالیله اولان محاربه‌سنده دخی غوتلری عظیم هزیمت ومغلوبیته دوچار ایلمش واول عصرده فوق العاده شهرت وشان قزانمشدر . کندوسنك فتوحاتنی تسهیل ایدن بر سبب دخی بوایدی‌که غاللر ورومالولر قاتولیك وغوتلر ایله بورغونلر اریان مذهبنده ایدی. قاتولیك عمومی معناسنه اوله‌رق جماعت عیسویه مذهبی دیمك اولوب قاتولیکلر اب ایله ابنك جوهری بر اولدیغنه ذهاب ایله الوهیت عیسایه قائل اولورلر اریان که اوچیوز تاریخ عیسویسندن صکره اسکندریه‌ده اریوس نام پاپاس طرفندن نشر اولنمغه باشلامش بر مذهبدر بوکا قائل اولنلر الله تعالی خالق وروح الله مخلوقدر وروح الله‌که کلمة اللهدر . حضرت عیسانك روحی مثابه‌سنده اوله‌رق بدن عیسی سائر ابدان انسانیه کبیدر . وروح القدس دخی بشقه بر جوهردر دیرلر . والحاصل طریق توحیده کیدرلر ایدی اوچیوز یکرمی بش سنه‌سنده لزنیق شهرنده منعقد اولان پسقپوس مجلس مذهبیسنده اریوسك بومذهبی اکثریت آرا ایله رد اولنمش ایسه‌ده ینه استانبولده برچوق کسان بومذهبه ذاهب اولدقلرندن ممالك غربیه‌ده دخی برخیلی پسقپوسلر بوکا تابع ایدیلر . صکره‌دن بومذهب بین النصاری متروك اوله‌رق اقانیم ثلثه اعتقادی هر طرفده قبول اولنمشدر . غوت و بورغون طائفه‌لری غالیایه واردقلرنده اریان مذهبنده اولوب غاللر وایتالیالولر ایسه قاتولیك اولدقلری کبی قلوویس دخی قتولك اولدیغندن هر طرفده انك غالبیتی ارزو اولنوردی . وفی الواقع هر یرده غلبه‌یه مظهر اوله‌رق آز وقت ظرفنده برکوچوك طائفه‌نك حکومتنی فوق العاده توسیع ایلمش و پایتختی پارس شهرینه نقل ایله بشیوز اون برسنهٔ میلادیه‌سنده اوراده وفات ایتمشدر .

واندن صکره اوغللری دخی پدرینك اثرینه کیدرك جرمانیادن برچوق یرلر فتح
وبورغونلرك مملکتنی ضبط ایتدکلرندن بشقه ایتالیاده حکومت ایدن غوتلر دخی
بشیوز قرق سنهٔ میلادیه‌سنده زیر تصرفلرنده بولنان پرووانس ولایتنی یعنی
مارسلیا جهتنی انلره ترك وفراغ ایتمکله بالجمله غالیا ممالکی وجرمانیانك برقطعه‌سی
فرانق دولتی یدینه کچمشدر .
استانبول قیصری وایاصوفیه‌نك بانیسی اولان ژوستینیانوس دخی اول اثناده ایتالیاده
بولنان غوت دولتیله محاربه‌یه شروع ایلمش اولدیغندن فرانقلری طرفنه جلب ایتمك
اوزره غالیا حقنده ادعا ایلدیکی حقوقنی فرانق قراللرینه ترك وفراغ ایلمشدر .
وبو محاربه خیلی مدت ممتد اولوب نهایت قیصر غلبه ایدرك بشیوز اللی بش سنهٔ
میلادیه‌سنده ایتالیایی ضبط ایله استانبوله تابع قیلمشیدی .
ژوستینیانوس رومه قیاصره‌سنك قوانیننی جمع ایتدیره‌رك برکتاب یاپدردقدن صکره
کافهٔ مواد حقوقیه‌یه دائر مشهور رومه تألیفاتنی جمع وخلاصه ایله غایت نفیس
برکتاب ترتیب ایتدیرمشدر . وبو ایکی کتاب شرق ایمپراطورلغنده معتبر
اولمشدر . انجق بونلر لاتین لسانی اوزره اولوب دولت شرقیه اهالیسنك اکثری
ایسه یالکز یونان لسانی بیلدکلرندن مؤخراً یعنی طقوزیوزالتمش تاریخ میلادیسنده
بوکتابلردن یونانجه برخلاصه یاپیلوب اندن صکره روملر بیننده بو خلاصه دستور
العمل اولمشدر .
ژوستینیانوس بومثللو معتبر اثرلر میدانه قویدقدن بشقه بروجه مشروح اسکی
روم قیصرلرینك وطنی اولان ایتالیایی دخی ضبط ایله ممالکنه الحاق واقسارق
عنوانیله بر والی تعیین ایلمشدر . وبشیوز التمش سکز سنهٔ میلادیه‌سنده جرمانیا
طوائفندن لومبارد طائفه‌سی ایتالیایه کلوب اقسارقه غلبه ایتمکله ایتالیاده لومبارد
حکومتی ظهور ایتمشدرکه مقر حکومتلری پادیاشهری ایدی لکن ایتالیانك سواحلنده
واقع اقسارق ایالتنی ضبط ایده‌مدکلرندن بوایالات ایله وندیك ورومه وناپولی شهرلری
حوالیسی وسچلیا آطه‌سی استانبول قیصرینك تصرفندن قالمشدر . فقط رومه
پسقپوسنك نفوذ روحانیسی کوندن کونه تزاید وترقی ایتمکده بولنمشدر .
چونکه دین عیسوینك مبدأ ظهورنده هیچ عمومی بر رئیس روحانی اولمیوب
اکثریا خفی اوله‌رق شوراده بوراده تشکل ایدن جماعتلرك امور دینیه‌لرینه باقمق
اوزره اختیارلر بینلرنده بری انتخاب اولنور وبعده کچوك جماعتلره نظارت
ایتمك اوزره بیوك جماعتلر طرفندن بریسی بالانتخاب اکا ناظر معناسنه اولان
پسقپوس اسمی اطلاق ایدیلور ایدی . شوقدرکه رومه پسقپوسی برمنوال سابق

حواریوندن بطرسك خلفی اولدیغی جهتله سائر پسقپوسلردن زیاده اعتباره
مظهر اولوردی . فقط کرك ایمپراطورلر عصرنده وکرك جرمانیا حکمدارلری
زماننده انی حکومت ایشنه قارشدرمزلردی . علی الخصوص قسطنطیندن صکره
ایمپراطورلر رومه پسقپوسنك افکار استقلال کاریسنی اکلایوب حدینی تجاوز
ایتدرمك شویله طورسون مجالس دینیه‌نك اجتماعی بیله ایمپراطورلرك رخصتنه
منوط ایدی فقط صکره‌لری ایمپراطورلر اکثریا رومه شهرنده اوتورمیوب
میلان کبی بعض شهرلری پایتخت اتخاذ ایتدکلری کبی مؤخراً ایتالیا قطعه‌سی
بروجه مشروح استانبول قیصرلغنه الحاق اولندقده اقسارق عنوانیله تعیین اولنان
ایتالیا والیلری دخی روانه شهرنده اقامت ایدوب رومه‌ده بولنان ملکیه
مأمورلری ایسه خلقك نظرنده کچوك کورینه‌رك رومه شهرنده اك بیوك واك
معتبر ریماپا یعنی رومه پسقپوسی بولنمغله هرخصوصده اکا مراجعت اولنوردی .
والحاصل استانبول قیصرلرینك مسامحه‌سندن وکیتدکجه دولت شرقیهٔ رومیه‌یه دخی
ضعف کله‌رك رومه‌نك احوالنه باقمغه وقت اوله‌مدیغندن رومه شهری همان کندو
کندویه اداره اولنور برحاله کلمشیدی . وپاپا لفظی بابا معناسنه اولان پاپاس کلمهٔ
یونانیه‌سندن مأخوذ اوله‌رق بالجمله پسقپوسلره اطلاق اولنورکن صکره‌دن رومه
پسقپوسنه مخصوص اولمشدر . والتیوز سنهٔ میلادیه‌سنه طوغری پسقپوسلردن
بعضیلری ریماپا خلیفة اللّٰه‌در دیو اعلان ایتمکه باشلامشیدی . ومیلادك بشیوز
طقسان سنه‌سندن التیوز درت سنه‌سنه قدر رومه پسقپوسلغی مسندنده بولنان
مشهور غره غوارکه یورطی کونلرینی وکلیسا آیین ومراسمنی وادعیه والبسهٔ
مخصوصه‌سنی ترتیب وتنظیم ایدن اودر انك عصرنده دین عیسوی کرکی کبی
تأسس ایدرك اوروپاده پك زیاده منتشر اولمش وپاپالق مسندی خیلی رونق واعتبار
بولمش ایدی . پای تخت قیصری ودین عیسانك منشأ اعلان وانتشاری اولان
استانبولك پطریقی پاپایه تفوق ادعاسنده اوله‌رق انك بویله مرجع انام واساقفه
اولمسنی چکه‌مزدی . لکن بواثناده دولت شرقیه‌نك پك چوق غوائلی اولدیغندن
رومه ایشلرینه باقمغه وقتی یوغیدی . علی الخصوص کسری ایله قیصر بیننده
التیوز اون بر سنهٔ میلادیه‌سندن صکره ظهور ایدن محارباتده عساکر فرس غالب
کلوب انطاکیه ودمشق وقدس شهرلرینی استیلا ایدرك کسری بوحوالیده بتون
بتون دین عیسوینك امحاسیله انك یرینه مجوسی دیننك اقامه‌سی نیتنه دوشمشیدی .
بوعصر ایسه عصر سعادت محمدیه اولوب قرآن کریم آیت بآیت نازل اوله‌رق
جهانك زخارف شرکدن تطهیری ایچون بتون جهانیانی شریعت بیضای احمدیه‌یه

دعوت ایله انذار وتبشیر بیورمقده ایدی . وروملر دخی بودعوتده داخل
ایسه‌لرده اهل کتاب اولملری جهت جامعه سنه نظراً ملت اسلامه یقین وفرس
دولتی مأوای مشرکین اولمغین فرسك بویله عربستان حدودنده اهل کتاب
اولان رومه غلبه سندن کروه مشرکین ممنون اوله‌رق اهل اسلامه قارشو نصارا
ایله سزلر اهل کتابسکز بزلر امی‌یز حالبوکه بزم اخوانمز سزك اخوانکزه غلبه
ایتدی البت بزده سزه غلبه ایلرز دیو اظهار شماتت ایتملریله خاتم الانبیا علیه اکمل
التحایا افندمز حضرتلرینه کوچ کلسی اوزرینه (الم غلبت الروم فی ادنی الارض وهم
من بعد غلبهم سیغلبون فی بضع سنین لله الامر من قبل ومن بعد ویومئذ یفرح
المؤمنون بنصر الله) آیت کریمه سی نازل اولمشدرکه روم عربستان حدودنده
مغلوب اولدی وانلر کندولره غلبه اولندقدن صکره بضع سنینده غلبه ایده جکلردر .
مقدم ومؤخر امر اللهکدر واولکون مؤمنلر نصرت الهیه ایله فرحیاب اولورلر
دیمکدر . بونك اوزرینه ابو بکر الصدیق رضی الله عنه حضرتلری مشرکینه خطاباً
الله سزی قریر العین ایتمز والله روم البته بضع سنینده فرسه غالب کاور دیدکده
ایچلرندن ابی بن خلف یالان سویلدك بروقت تعیین ایت بن سنکله بحثه کیریشورم
دییجك حضرت صدیق دخی اوچ سنه مدت تعیین ایله اون دوه اوزرینه بحث
ایدوب کیفیتی رسول اکرم صلی الله علیه وسلم افندمزه لدی العرض بضع اوچ ایله
طقوز مابینیدر بیورملریله حضرت صدیق دخی بحثی تجدید ایله دوه نك عددینی
یوزه وسنه یی طقوزه ابلاغ ایلمشیدی . فی الواقع میلادك التیوز یکرمی ایکی
سنه سنده استانبول قیصری اولان هرقل بحراً چقور اوه یه عسکر کوندروب
ایاس طرفنده فرسه غلبه ایتدیکی کبی ایرتسی سنه ینه بحراً طربزونه اردو
چیقاروب تبریز اوزرینه حرکت ایله اورا ده دخی عظیم مظفریته مظهر اولمش
وبعده ممالك شامیه‌یی استرداد ایتدکدن بشقه موصل طرفنده دخی بروقعه قزانوب
عساکر رومیه کسرانك پای تختنه تقرب ایتمش ایدی . رومك مظفریتی حدیبیه
مصالحه سنه تصادف ایدرك ذکر اولنان آیت کریمه ده وعد وتبشیر بیورلمش اولان
نصر الهی بضع سنینده ظهوره کلمش اولوب ابی بن خلف دخی اولجه هالك اولمسیله
حضرت ابو بکر رضی الله عنه تحت مقاوله‌ده اولان یوز دوه یی ورثه سندن الوب
حضور نبوی یه عرض ایلدکده انلری تصدق ایتمك اوزره امر بیورلمشیدی .
بروجه مشروح روم وفرس دولتلری یکدیکرك ممالکنی خراب ایدرك ایکیسی
دخی ضعیف دوشوب حالبوکه ایکیسنی دخی امحا ایده جك قوهٔ اسلامیه عربستانده
حاضرلانیوردی . بوجهتله ایکیسی دخی اول قوهٔ جدیده یه خدمت ایتمش

اوله‌یورلردی . وایکیسی بربرینك قوتنی حساب وموازنه ایدوب قوهٔ قریبه‌یه
کلمش اولان بریکی مخاطره‌یی بریسی خاطره کتورمیوردی .
فرانق دولتی قلوویسك اوغللری زماننده دخی بروجه سابق حال ترقیده بولنمش
ایسه‌ده حفیدلری زماننده پك زیاده اختلال واغتشاشه دوچار اولدیغندن فرانقلر
بوحالك اوکنی المق ایچون التیوز اون اوچ تاریخ میلادیسنده اجتماع ایله ینه
مروونیج خاندانندن برینی فرانسه قراللغنه انتخاب ایتمشلر ایسه‌ده بوسلسله هیچ ایشه
یارامیوب فتق ورتق امور دولت اصلزادکاندن اوله‌رق سرای مدیری عنوانیله نصب
اولنان وکیل دولت النده قالمش وبوجهتله اصلزادکان صنفی پك زیاده یوزه چیقه‌رق
وبومنصبدن طولایی بینلرنده رقابت ومنازعه‌لر وقوعبوله‌رق فرانق دولتی یکیدن
برفناحاله کرفتار اولمغله فرانقلره تابع اولان بعض طوائف جرمانیه عصیان ایلمشیدی .
وبو اوانده دین عیسوی طرف طرف انتشار بولوب واوروپا قطعه سنده نیجه بت
پرست اولان اقوام بتلری ترك ایله عیسوی اولوب اساس دیانت بت پرستلکدن
فراغت دیمك اولدیغی حالده عیسوی کلیسالرنده صور واصنامه احترام وتعظیم
اولنمسی پك غریب کورینه‌رك بوکا جانب اسلامیاندن اعتراض اولنمقده اولمسیله
بوراسی استانبول قیصری لیونه موجب حجاب اوله‌رق یدییوز یکرمی التی سنهٔ
میلادیه‌سنده برقانون وضعیله بومثللو صور واصنامه تعظیم اولنمق اصولنی منع وبالجمله
صورتلرك شکست اولنمسنی تنبیه ایلمش اولدیغندن بوقانونك ایتالیاده دخی اجراسنه
تشبث اولندقده پاپانك مخالفت کوسترمسی اوزرینه رومه وروانا اهالیسی بوقانونك
اجراسنه مخالفت ایله ایتالیا والیسنی اعدام ودیکر مأمورین قیصریه‌یی طرد ایدرك
روانه اهالیسی لومباردلری شهره قبول ایتدکاری کبی رومه اهالیسی دخی برجمهور
شکلنه کیره‌رك رومه‌ده بولنان ملکیه مأموری یرینه پاپایی مدیر تعیین ایتمشلر ایدی .
اشته پاپانك حکومت جسمانیه سی بورادن باشلامشدر . فقط پاپا لومباردلردن خوف
واحتراز اوزره بولندیغندن قیصرك اطاعتندن خروجی مناسب کورمدکدن
بشقه وندیك جمهورینی لومباردلر علیهنه تحریك ایدرك انلرك واسطه‌سیله روانه
شهرینی تخلیص وقیصرك یکی والیسنه تسلیم ایلمشدر . ومؤخراً پاپالق منحل
اولدقده یکی پاپا دخی کندوسنی روانه والیسنه تصدیق ایتدیره‌رك قیصره اظهار
بیعت ایله برابر مذکور قانون حقنده قیصره سرت برمکتوب یازمش واهالی دخی
بوقانونك ابطال اولنمسنی استدعا ایلمش اولمغین قیصر بوکا کوجنه‌رك روانه اوزرینه
بردونما کوندرمش ایسه‌ده اهالی بودونمایی دفع ایدوب اندن صکره بشقه قوهٔ
عسکریه دخی کوندرلمدیکندن ایتالیاده صورت منازعه سی بتوب رومه شهری مع

توابعه پاپانك تحت رياستنده قالمشدر . اما دولت شرقيه‌ده بومنازعه پك چوق وقت
سوريتوب خلقه عادتنى ترك ايتدرمك پك مشكل برايش اولديغندن نهايت قانون
مذكورك ابطاليله ممالك شرقيه‌ده دخى كليسالرده كما فى السابق صور واصنامه تعظيم
اولنمق خصوصنه رخصت ويرلمشدر . اشته بومثللو وسيله‌لر ايله پاپانك نفوذى
ترقى ايده كلمشدر .

بو عصرده ايسه افتاب اسلامك اشعۀ سطوتى آفاقى تنوير وخلفاى راشدين ايله
دولت امويه عصرنده اهل اسلام آز وقت ظرفنده فوق ماينصور ممالكى تسخير ايدرك
برفرقه‌سى اوروپا قطعه‌سنه عبور ايله استانبولى محاصره ايدوب اگرچه بوفرقه
اولوقت استانبولى فتح ايده ميه‌رك عربستانه عودت ايلمش ايسه ده افريقاده كى
فرقۀ اسلاميه (جبلتره) جبل الطارق بوغازندن اندلسه گچوب اول طرفدن اوروپا
قطعه‌سنده فتوحات عظيمه‌يه مظهر اولمشيدى . وهجرت نبويه‌نك يوز يكرمى
سنه‌سنه طوغرى اناطوليدن بشقه هند وسمرقنددن تامصره ومصردن تابحر
محيطه قدر اولان مملكتلر وبتون اسپانيا وپورتكيز ممالكى وفرانسه‌نك دخى بر ايالتى
اهل اسلام تصرفنه گچوب دولت اسلاميه بيوك اسكندر دولتندن دها بيوك اولمش
واهل اسلام سكسان سنه ظرفنده رومه‌لولرك سكسان قرنده ضبط ايتدكلرى يرلردن
زياده مملكتلر فتح ايلمش وفرانقلر بر منوال سابق بر طرفدن عصيان ايدن
طوائف جرمانيه‌نك تأديبنه مجبور اولدقلرى حالده برطرفدن دخى عساكر اسلاميه
فرانسه ممالكنه تخطى ايتمكده بولنمش ايدى .

بناءً على ذلك فرانق دولتى برحال خطرناكه كلمش اولديغى حالده فروما يكاندن
(شارل مارتل) نامنده برى ظهور وسراى مديرلكى منصبنى ضبط ايله عصيان ايدن
طوائف جرمانيه‌يى دائرۀ اطاعته ادخال ايتديكى كبى فرانسه‌نك تاوسطنه قدر كيرمش
اولان عساكر اسلاميه‌يى دخى رجعته مجبور ايدرك حدود دولتى محافظه ايلمشدر .
شويله‌كه (١١٤) سنۀ هجريه‌سنده فرانسه شهرلرندن (پواتيه) نام شهر پيشگاهنده
عرب اميرى عبد الرحمن ايله شارل مارتل بيننده بر محاربۀ عظيمه وقوع بولوب
طرفيندن يوز يكرمى بيك آدم تلف اولديغى مرويدر . بومحاربه‌ده اهل اسلام
طرفى مغلوب اولمغله غرب طرفنده كى قوۀ اسلاميه‌نك حال ترقيسنه سكته كلمشدر .
شرق طرفنده كى قوۀ اسلاميه ايسه اول اثناده روم ديارينه طوغرى ايلرولمكه
باشلامشيدى .

ومؤخراً مارسليا جهتى يعنى پرووانس اياﻟﺘﻰ اهاليسى فرانقلره تابع اولمامق اوزره
اهل اسلام ايله اتحاد ايلدكلرندن وبوجهتله اهل اسلام مارسليادن تاليون شهرينه

قدر ضبط وتسخير ايتدكلرندن شارل مارتل بورالرينى استرداد ايله اهاليسنى دخى
تأديب ايتمشدر .

وارتق فرانق قراللرى النده برشى قالميوب امور دولت انك يد استقلالنده ايدى .
فقط قرال عنوانى الميوب بوراسنى اولادينه براقشيدى . وفاتنده اوغلى پپن
دخى پدرى اثرنده بولنوب اولوقته قدر جرمانياده بعض طوائف هنوز بت پرستلكدن
فارغ اولمدقلرى جهتله انلرى عيسوى دينه دعوت ضمننده خيلى كچوك حكومتلرى
امحا ايدرك مملكتلرينى فرانق دولتنه الحاق ايلمش وكندوسنده حكمدارلغه عائد
بالجمله وظائف موجود اولوب يالكز بر قرال عنوانى ناقص قالمش اولديغى حالده
اصلزادگان ايله پسقپوسلرك رضا وموافقتلرينى تحصيل ايدرك خفياً ريمپاپا ايله مخابره‌يه
ابتدار ايدوب پاپايه خطاباً قراللق وظائفنى ايفا ايدن قرال اولمق اولى دگلميدر ديو
سؤال ايتديرديكنده جواب مساعد المغله تاريخ ميلادك (٧٥٢) وهجرت نبويه‌نك
(١٣٤) سنه‌سنده اعلان قراليت ايدرك مرووينج خاندانندن رسمى قرال بولنان
ذات بر مناستره كوندرلمش وفرانسه‌ده بوصورتله قارلووينج ناميله ايكنجى قراليت
خاندانى ظهور ايلمشدر .

وبو اثناده خلفاى امويه‌نك انقراضيله خلفاى عباسيه ظهور ايلمش اولديغندن
شرق وغربده برعصرده برر بيوك دولتك ظهورى غرائب اتفاقياتدن معدود
بولنمشدر .

بوآوانده سالف الذكر لومبارديا دولتى استانبول قيصرى تصرفنده بولنان اقسارق
اياﻟﺘﻨﻰ استيلا ايدوب رومه‌يى دخى بو اياﻟﺘﻚ ملحقاتندن اولمق ادعاسيله ضبط
ايلمك داعيه‌سنه دوشديكندن ريمپاپا اولوقت متبوعى اولان استانبول قيصرندن
استمداد ايتمش ايسه‌ده دولت شرقيه مضايقۀ داخليه ومشكلات خارجيه‌سندن ناشى
امداد ايده‌مديكى جهتله پاپا بالذات فرانسه‌يه كيده‌رك پپندن استمداد ايلمش وپپن
ايسه هنوز قراليت عنوانى حائز اوله‌رق كندوسنه غاصب تحت نظريله باقلمقده
بولنديغندن حكومتنى انظار انامده مشروع كوستره‌جك بركيفيتى نعم الوسيله اتخاذ
ايدرك پاپايه امداد خصوصنه ممنوناً موافقت ايتمكله پاپا دخى انك قراليتنى تأييد ضمننده
كندوسيله زوجه‌سى واوغللرى حقنده مراسم دينيه اجرا ايتدكدن بشقه پپنه رومه
شهرينك حاميسى عنوانى ويره‌رك هركيم اكا صادق اولماز ايسه افوروز يعنى لعنت
اولنه‌جغنى اعلان ايلمشدر . پپن دخى پاپاسلره مكافاة برفرقۀ مخصوصه اولمق اوزره
مجالس دولتده بولنملرى اصولنى وضع واحداث ايلمشدر . بناءً على ذلك پپن ايتاليايه
عسكر سوقيله اقسارق اياﻟﺘﻨﻰ لومباردلردن استرداد ايدرك استانبول قيصرى بونك

کندوسنه ردینی مطالبه ایلمش ایسه‌ده اکا ویرمیوب ایالت مذکوره ایله برابر رومه شهرینی دخی پاپایه احسان ایلمشدر .

اشته بوصورتله پاپا حکمداران صره‌سنه کچمش وبعده کندوسنك نفوذی واوروپانك افکار تعصبیه‌سی تزاید ایتمکده بولنمشدر . واندن صکره کتدکجه ایتالیا برتفرقه حالنه دوشه‌رك کچوك کچوك حکومتلره منقسم اولمشدر .

مذکور لومباردیا محاربه‌سندن صکره جرمانیاده واقع باویاره دوقه‌سی دخی پپنك حمایه‌سنه داخل اوله‌رق فرانق دولتنك نفوذ واعتباری حال ترقیده بولنوب اولوقت فرانسه‌نك جهت جنوبیه‌سنده بعض ممالك فرانسه‌یی استیلا ایتمش اولان اهل اسلامی دخی اسپانیایه چکلمکه مجبور ایدرك بالجمله فرانسه ممالکنی قبضهٔ تصرفنه آلمشدر .

جرمانیا طوائفیله رومه دولتنك انقاضندن پیلان دولتلرك چوغی منقرض اوله‌رق میدانده قلانلر ایچنده الك قوتلوسی فرانق دولتی ایسه‌ده اودخی سرعت اوزره انتظام بوله‌میوب پپنك عصرنده الك بیوك ومنتظم دولتلر دولت اسلامیه ایله استانبول قیصرلکی ایدی .

انجق خلفای امویه‌نك پایتختی اولان شام شریف ممالك اسلامیه‌نك وسطنده واقع اوله‌رق اورادن هرطرفك اداره‌سنده سهولت درکار ایکن خلفای عباسیه اوراسنی ترك ایله بغداد شهرینی پایتخت اتخاذ ایتدکلرنده اسپانیا ومغرب اهالیسی پای‌تختك اوزاقلغندن راحتسز اولدقلری حالده امویه نسلندن عبدالرحمانك مغرب جانبنه کلدیکنی خبر الدقلری کبی انی جلبله میلادك (٧٥٥) وهجرتك (١٣٨) سنه‌سنده خلافته قبول ایلمش اولدقلرندن ملت اسلامیه ایکی خلافته منقسم اوله‌رق جانب غربده خلافت عباسیه‌یه بررقیب پیدا اولوب بوجهتله خلفای عباسیه افریقا اهالیسی حقنده بر ملایم پولتیقه قوللانمغه واستمالت یوللو معامله ایلمکه مجبور اولوب افریقالولر ایسه بونی لدی‌المشاهده اسپانیاده‌کی اهل اسلامه تقلید ایدرك افریقاده دخی اغلب وادریس خاندانلری کبی برقاچ مستقل حکومتلر ظهور ایله بونلرك بعضیلری خلافت عباسیه‌یه تابع اولمشلر ایسه‌ده آز وقتظرفنده روابط تابعیتی‌شکست‌ایلمشلردر . بوجهتلرله‌ملت‌اسلامیه‌ده دخی تفرقه اسبابی رونما اولمش ایسه‌ده خلافت عباسیه ینه اول عصرك برنجی دولتی ایدی .

(٧٦٨) سنهٔ میلادیه‌سنده پپن فوت اولوب خلفی اوغلی شارلمان لومباردیا دولتنی امحا ایدرك استانبول قیصریله همحدود اولمش ولومباردیا قراللرینه مخصوص اولان تیمور تاجی پاپا معرفتیله کیمش وپدرینك پاپایه احسان ایلدیکی ممالکی تصدیق ایله

برابر براز یرلر دها علاوه والحاق ایلمشدر . ودها صکره پاپالره بعض حکمداران طرفندن براز یرلر دخی اعطا اولنوب برازده کندولری اشترا ایدرك اشته بوصورتله پاپالغك حکومت جسمانیه‌سی وسعت بولمشدر . وجرمانیه‌ده بولنان ساقسون طوائفی بت پرستلکده دوام ایتدکلرندن شارلمان انلری دین عیسوی‌یه دعوت یولنده اوتوز سنه‌دن زیاده اوغراشه‌رق رفته رفته دائرهٔ انقیاده آلمشدر .

وساقسونلر ایله مشغول اولدیغی اثناده اسپانیاده بولنان اهل اسلام بیننده منازعه ظهور ایتمکله بعضیلرینك شارلماندن استمداد ایتمسی اوزرینه اردوسیله اسپانیایه کیدرك اوراده دخی مظهر غلبه اولمش ایسه‌ده ساقسون غائله‌سندن ناشی جرمانیایه عودته مجبور اولمشیدی . فقط اهل اسلام اسپانیا طرفندن فرانسه‌یه دخول ایله مملکتی غارته باشلادقلرندن اسپانیاده بولنان دولت امویه ممالکندن بعض محللرك ضبطیله حدودك تأمینه لزوم کورمکله اوغلی لوئی‌یی اولطرفه ارسال ایله اسپانیاده بولنان ابرو نهرینه قدر ممتد اولان مملکتی استیلا ایتدیردیکی کبی یوزسکسان درت سنهٔ هجریه‌سنده بارسلونه شهرینی دخی ضبط ایلمشدر .

شارلمان ممالك شرقیهٔ اسلامیه‌ده بولنان عیسویلری وعلی‌الخصوص قدس شریف زوارینی حمایه ایچون خلفای عباسیه‌دن هم عصری اولان هرون الرشیدك حسن توجهنی جلب ایلمك ایستیوب بغداده ایلچیلر کوندرمشیدی . بروجه مشروح اندلسده ظهور ایله خلافت عباسیه‌یه رقیب اولان دولت امویه‌یه قارشو اوروپاده طرافدار پیدا ایتمك هرون‌الرشیدك دخی منافع پولتیقه‌سی اقتضاسندن اولدیغنه مبنی اودخی شارلمانه هدایا ایله ایلچی کوندرمشیدی . بناءً علی ذلك شارلمان بروجه سابق اندلس طرفنده‌کی فتوحاتیله هرون‌الرشیده جمیله کوسترمش اولدی . ودائما دولتی استانبول قیصرلکنك اوست طرفنه کچورمك املنده اولدیغندن اول اوانده هرون‌الرشیدك استانبول قیصرینه غلبه‌سندن ممنون اولوب دفعهٔ ثانیه اوله‌رق کندوسنه هرون‌الرشید طرفندن کوندریلان ایلچی‌یه پك زیاده اکرام ایلمشیدی .

واول عصرده هنوز اوستریا وپروسیا وروسیه دولتلری تشکل ایتمیوب وانکلتره برطاقم کچوك حکومتلره منقسم وفلمنك وبلچیقا واسویچره مملکتلری فرانق دولتنك ایالاتندن معدود اولوب قورصانلق ایله مشغول اولان دانیمارقه واسوج ونوروجیا ووندیك وله ولایتلری کبی بعض کچوك حکومتلر وار ایسه‌ده مدنیت اوزره بولنان دولتلر اسلام وفرانق واستانبول دولتلرندن عبارت ایدی .

وشارلمان پدرندن موروث اولان ممالکه براوقدر دها ضم وعلاوه ایتمکله فرانق دولتی استانبول قیصرلکندن دها زیاده قوت وجسامت کسب ایتمشیدی . بناءً علی

ذلك فرانقلر سائر اقوام اوروپادن زیاده شهرت بولوب فرانق کلمه‌سی ایسه لاتینجه فرانس دیو تلفظ اولنمغله عربلر اولنه الف علاوه واخرینی جیم تلفظ ایدرك افرنج دیمشلردر . حالا بینمزده بتون‌اوروپالولره فرنك واوروپایه فرنكستان تعبیری اندن قالمشدر .

الحاصل شارلمان اوروپاده اك بیوك حكمدار اولوب انجق استانبول دولتنك عنوانی بیوك ایدی چونكه برمنوال سابق قیصر وایمپراطور عنوانلری برمعناده وبرقوتده اوله‌رق پادشاه وملك الملوك مقامنده مستعمل اولوب فقط جرمانیا طرفده قیصر ودیكر اوروپا لسانلرنده ایمپراطور تعبیری مشهور اولمشیدی . بوعنوانك اوته دنبرو خلق عندنده اعتباری بیوك اولدیغی حالده اول عصرده یالكز استانبول قیصرلكنه مخصوص ایدی . شارلمان اسكی رومه ایمپراطورلرینك اك مهم ممالكنه متصرف اولدیغندن بالطبع بوعنوانی المق املنده ایدی . بواوانده ایسه پاپانك بعض اعداسی برآلای كوننده كندوسنی تحقیر ایله برمناستره حبس ایتمش اولدقلرندن برارالق پاپا حبسدن خلاص ایله بالذات اول ارالق جرمانیاده بولنان شارلمانك یانه واروب متهملرك تأدیبنی رجا ایتمكله شارلمان دخی حامیلك وظائفنی ایفا ایتمك اوزره رومه‌یه كیدوب سكز یوز سنهٔ میلادیه‌سنده شارلمان دیز اوستنه چوكوب اوتورركن پاپا طرفندن باشنه برتاج وضع اولندیغی كبی حاضر بولنان خلق دخی چوق یاشه رومه ایمپراطوری دیو چاغیره‌رق وپاپا دخی شارلمان اوكنده دیز چوكه‌رك بوصورتله دولت غربیه ایمپراطورلغی تجدید واحیا اولنوب شارلمان بتون عیسوی جماعتنك حامیسی اولمق اوزره اك بیوك حكمدار جسمانی عد اولنمش وپاپا دخی اك بیوك رئیس روحانی اوله‌رق حكمدارانه تاج كیدیرمك حقنی تحصیل ایلمش وبونك اوزرینه ارتق رومه بتون بتون استانبول قیصرلكندن آیرلمش اولدی .

غرب ایمپراطورلغنك بووجهله یكیدن احیاسی استانبول قیصرینك تدنیٔ نفوذینه بادی اولدیغی كبی پاپانك اولوجهله ترقی شان ونفوذی دخی استانبول پطریقنه پك زیاده طوقنه‌رق ورومه واستانبول شهرلری بیننده حكومت جسمانیه جه مباینت اولدیغی كبی مذهبجه دخی رقابت پیدا اولوب صكره‌دن عقایدجه دخی آره‌لرنده بعض اختلافات ظهورایدرك نهایت عیسویلرك شرق وغرب كلیسالری عنوانیله ایكی مذهبه انقسامنی موجب اولمش وغرب كلیساسنه تابع اولنلره قاتولیك وشرق كلیساسنه تابع اولنلره اورتودقس دینلمشدر .

پاپالر اوائلده رومه پاپاسلری اولوب واهالیسی طرفندن انتخاب اولنوب انجق جانب ایمپراطوریدن تصدیق اولنمق لازم كلوردی . حتی بو تصدیق ماده‌سی ایچون استانبول قیصری ژوستینیانوس پاپادن برمقدار آقچه الدیغی مرویدر .
برمنوال مشروح پاپا پپنك غصبكارلق یولنده قزانمش اولدیغی قرالیتك صورت مشروعه‌ده طانمسنه سبب اولدیغی كبی پپن دخی پاپایی حكمداران صره‌سنه كچورمش وپاپا شارلمانه ایمپراطورلق تاجنی كیدیروب انجق پاپالغك تصدیقی ایچون قیصره آقچه ویرركن شارلمان دخی پاپالری ایمپراطورلره تاج كیدیرمك درجه‌سنه كتورمشدر . واندن صكره پاپالر ملوك عیسویه‌یی تهدید ایده‌جك مرتبه نفوذ واقتداره مالك اوله‌رق بعضا ایمپراطورلرك ایمپراطورلغنی تصدیق خصوصنده ناز واستغنا ایدر اولمشلردر . وبعضا دخی ایمپراطور وقرال وامرادن كندو مراملرینه موافقت ایتمینلری آفوروز یعنی لعنتلمه ایدوب بووجهله آفوروز اولنلر ایسه مذهبجه پك چوق شیلردن محروم واعتباردن ساقط اوله‌رق كیمسه یاننه واره‌ماز اولدیغندن بعضاً نیجه اهل عرض آدملر لغرض انظار عامه‌ده لكه‌لنور وبوجهتله ملوك وامراخواه وناخواه پاپانك اغراضنه خدمت ایتمكه مجبور اولور ایدی .
فرانق قومننك صورت ظهوری عثمانلونك كیفیت ظهورینه وشارلمان دولتنك صورت تشكلی دولت عثمانیه‌نك كیفیت تشكلنه مشابه اولوب شو قدركه شارلمان دولت غربیهٔ رومیه‌نك مهم اولان ممالكنه متصرف اولدیغی حالده پایتختی رومه شهری اوله‌مدی . فاتح سلطان محمد خان ایسه رومه دولت شرقیه‌سنك بالجمله ممالكنه متصرف‌اوله‌رق پایتختنی دخی پایتخت اتخاذایلدی . وفرانق قومی‌اول‌مرتبه‌یه واصل اولمق ایچون اوچیوز سنه‌یی متجاوز وقته محتاج اولوب آل عثمان ایسه یوز اللی سنه ظرفنده مقصدینه نائل اولدی . وبرده سلاطین عثمانیه سلطنت وخلافتی جمع ایدوب قارلووینج خاندانی ایسه نوعما خلافته شبیه اولان برریاست روحانیه‌یی حكومت جسمانیه ایله مزج ایدرك پاپایه ویرمش یعنی حكمداران اوروپانك صقالنی انك النه تسلیم ایتمشدر .
وبرده فرانق قومی جرمانیادن كلوبده غالیایی تسخیر ایتدكلرنده اكثر اراضی قراللرك تصرفنده قاله‌رق قصوری عساكر بیننده باقرعه تقسیم اولنمشیدی . بویله قرعه ایله تقسیم اولنان اراضی بروجه ملكیت تصرف اولنوب اما قراللره عائد اولان یرلر اراضیٔ میریه قبیلندن اوله‌رق برمقداری بعض ذواته مكافاةً قیدحیات شرطیله وشرائط سائره ایله تفویض اولنه‌كلور واصحابنك وفاتنده ینه

میری یه عائد اولور ایکن صکره‌لری گاه قراللرك رضاسیله وگاه زور بالق ایله انتقال ایتدیرلمکه باشلامشیدی . بوکیفیت فرانسه‌ده مشکوك ومنازع فیه برمسئله اولوب پپن ایسه کندو غصبکارلغنی ستر ایچون بومثللو اصحاب اراضینك جلب وتألیفنه محتاج اولدیغندن انلرك بغیر حق ضبط وغصب ایتمش اولدقلری بعض امتیازاتدن اغماض عین ایتمکه مجبور اولمغله اصلزادکان صنفی بر مرتبه دها قوت قزانمش ایدیلر ونفوذلری کیتدکجه تزاید وترقی ایتمکده بولنمش ایدی .

هرون الرشیدك زماننده حکومت اسلامیه ماوراء النهرده تاتارستان وهندستان طرفلرینه یایلمقده ایکن شارلمان دخی بتون فرانسه وایتالیا والمانیا ممالکنی تالهستان ومجارستانه وایزغلاونیایه قدر ضبط ایدوب اوروپاجه بر دولت جسیمه تأسیس وتمهید وبروجه بالا رومه‌ده ایمپراطوراق تاجنی کیوب اسکی رومه ایمپراطورلغنی تجدید ایلدکده اهل اسلامك هجوم واقتحامندن اندیشه ناك اوله‌رق بر طرفدن اندلسده تجدید حکومت ایلمش اولان خلفای امویه ایله جنك وبرطرفدن انلرك رقیبی اولان خلفای عباسیه‌دن هم‌عصری اولان هرون الرشید ایله مناسبت پیدا ایتمکه سعی ایدردی .

اول هنگامده ایسه ملل شرقیه ایله ملل غربیه میانه‌لرنده وحشت ومنافرت بر کمال ایدی . واوروپاده انوار علوم ومعارف بسبتون سوینمش ایدی . چونکه رومه‌لولرك انقراضیله برابر اوروپاده علوم ومعارف منقرض ومندرس اولوب جرمانیالولر دخی ذاتاً حال بدویتده بولندقلرندن اوروپا کاملاً ظلمات جهل ایچنده قالوب خلفای عباسیه ایسه نشر علوم ومعارفه فوق‌الغایه همت ایلدکلری کبی اندلسده‌کی خلفای امویه دخی بوخصوصده پك زیاده صرف مساعی ایدرلردی . شارلمان قوانین واصول دولتی اصلاح وتجدید ایله پك چوق احوال واطوارده وحتی نشر علوم ومعارف خصوصنده دخی هرون الرشیده تقلید واوروپاده علوم ومعارفك ترویجنه سعی مزید ایلمش ایسه‌ده بوکا موفق اوله‌میوب زیرده بیان اولنه‌جق محاربات صلیبیه عصرلرینه قدر اوروپا حال جهالتده قالمشدر .

بناءً علی ذلك اوزمانلر اوروپاده فن طبابت ممالك اسلامیه‌ده تحصیل علوم ایدوبده فرنك الکاسنه کیدن یهودیلر النده ایدی . شارلمان ایشته اول صنفدن اسحاق نامنده برینی انتخاب ونامه وهدایا ایله هرون الرشید طرفنه ارسال ایتمشیدی . درت سنه صکره شارلمان اوزمان ایتالیانك پایتختی مثابه‌سنده طوتیلان روانه شهرنده ایکن مرقوم اسحاق هرون رشیدك امراسندن اوچ ذات ایله برلکده عودت ایلدکده

هدیه اوله‌رق کتوردکلری ساعت وارغنون وفیل وبعض اقمشهٔ نفیسه کبی شیلره فرنك جهلاسی میاننده آثار سحر نظریله باقیله‌رق حیرت وتعجبلرینه باعث اولوب حتی ساعتی قیرمق ایستدکلرنده ایمپراطور مانع اولمشدر . واول تاریخده قدس شریف زیارتنه کیدن خرستیانلرك حمایه اولنمسنه دائر بعض مقاوله‌لر ایتمشدر .

شارلمانك دولتی اوروپانك نصفنی شامل وقوت وقدرتی مرتبهٔ کماله واصل اولدیغی حالده اول عصرده قورصانلق ایله مألوف اولوب ابحار وانهارده گشت وگذار ایده‌گلان و (نورمان) یعنی شمال آدملری دیو شهرت بولان دانیمارقه واسوج ونوروجیا اهالیسی فرانق ممالکنه دخی دخول ایله ایصال خساره باشلادقلرنده بونجه محن ومشقتلر اختیاریله هرطرفی احکام وتأمین ایلمش اولمق اعتقادنده بولنان شارلمانك پك زیاده کوجنه کله‌رك اغلادیغی مرویدر .

سکز یوز اون درت سنهٔ میلادیه‌سنده شارلمان فوت اولوب اوغلی لویی یرینه کچه‌رك یکرمی التی سنه مدت کوزلجه حکومت ایتدکدن صکره او دخی وفات ایتدکده اوچ اوغلی بیننده برعظیم محاربه ظهور ایله یوز بیك قدر آدم تلف اولمشدر . بونك اوزرینه اصلزادکانك همتیله عقد اولنان مجلسك قراری اوزره فرانق دولتی اوچ قرنداش بیننده تقسیم اولنه‌رق المانیا یعنی جرمانیا ایله ایتالیا وفرانسه دولتلری یکدیکرندن تمیز وتعین ایلمشدر . بووقته قدر موجود اولان فرانق دولتی حقیقةً جرمانیالو بر دولت اولوب حکمدار خاندانی ومأمورین طاقمی جرمانیاجه تکلم ایدرلر وجرمانیا اخلاق وعاداتی اوزره کیدرلر ایدی . جرمانیاجه تکلم ایدن فرانق اصلزادکان وعساکر واهالینك چوغی بومحاربهٔ عظیمه‌ده فوت اولدقلرندن فرانسه‌نك هرطرفنده غالرك لسان وعادتلری غالب اولوب غاللرك اولوقت قوللاندقلری لسان ایسه غال لسانی وبعض کلمات جرمانیه ایله مخلوط اولان برقبا رومه یعنی لاتین لسانندن عبارت اوله‌رق اندن صکره رفته رفته تصحیح واصلاح ایله بیلدیکمز فرانسه لسانی حاصل اولمش وفرانسز دیدیکمز خلق دخی اندن صکره وجوده گلمشدرکه غاللر وبروقتدنبرو غالیایه گلان اقوام مختلفه ایله فرانقلردن مرکب ومخلوط اولدیغی حالده صکره‌دن جمله‌سی بر قوم مخصوص اولمشدر .

فرانق دولتی بر منوال مشروح اوچ قرنداشلر بیننده تقسیم اولندقده ایمپراطور عنوانی ایتالیا قرالی لوتارده قالمش ایدی . لکن دیکر برادرلری دخی مستقل قرال اولدقلرندن ایمپراطور عنوانك قدری تنزل ایتمش یعنی لوتار ایمپراطورلق پایه‌سی آلمش ایدی . بواوچ قرال بیننده عداوت مستمر اولدیغندن وابحار

وانهارده كشت وكذار ايدن شماللو قورصانلر المانيا وفرانسه ممالكنه دخول ايله ايصـال خسار ايده‌كلدكلرندن بواوچ دولت دخى راحت كوره‌ممشـدر . وبو اثناده اهل اسلام دخى بحرا ايتاليايى تضييق ايدوب حتى افريقاده حكومت ايدن اغابيه خاندانى رومه شهرينك واروشلرينى خراب ايلمشيدى .

سكز يوزاللى بش سنهٔ ميلاديه سنده لوتار بر مناستره چكيله‌رك حكومتنى اوچ اوغلنه تقسـيم ايلمشدر . فقط ايكيسى بلا وارث فوت اولدقلرنده متصرف اولدقلرى ممالك رومه ايمپراطورلغى پايه سيله وايكنجى لويى ناميله ايتاليـا قرالى اولان ديكر برادرلرينـه قالمق لازم كلوركن برخيليسنى عموجه‌لرى اولان آلمانيا وفرانسـه قراللرى بينلرنده تقسيم ايتمشلردر . وبو تقسيمده رين نهرينك صول يقه سنده بولنه‌رق غاليـادن معدود ايكن اولوقت جرمانيالولرك ساكن اولدقلرى برقطعـه آلمانيايه كچمشدركه حالا پروسيا دولتى تصرفنده اولديغى حالده فرانسزلر بوراده استحقاق دعواسيله رين نهرينك حدود اولمسنى آرزو ايده‌كلمشلردر .

بو اوانده بحرا ممالك اسلاميه دن كلان عربلر طرف طرف ايتاليايه هجوم ايتمكله سالف الذكر ايكنجى لويى عموجه‌لرندن استمداد ايلمش ايسه‌ده امداد ايتمدكلرندن او دخى استانبول قيصريله اتفـاق ايدوب حالبوكه ايمپراطورلق عنـوانى حائز اولمسندناشى قيصر ناخشنود ايدى . مع مافيه براز امداد ايلمش ايسه ده صكره كيرو چكيله‌رك لويى يالكز قالوب محاربات اسلاميه ومشكلات داخـليه ايله اوغراشه‌رق چوق كچمكسزين فوت اولدقده پاپا ايمپراطور تاجنى فرانسـه قرالى كل شارلى‌يه كيدرمكله برابر لاينقطع ايتاليـايه تعرض وتسـلط ايدن اهل اسلامه قارشو كندوسنه امداد ايلمك اوزره اجبار وامداد ايتمز ايسك ايمپراطور عنوانى بشقه‌سـنه ويريرم ديو تهديد ايدوب برطرفدن دخى شماللو قورصانلر فرانسـه ممالكنه دخول ايله ايصال خسار ايده‌كلدكلرندن شارلى زياده عسكر وآقچه‌يه محتاج وبوجهتله اصلزادكانه زياده مساعده ايتمكه مجبور اوله‌رق فئوداليته اصولى اوزره تصرف اولنان اراضينك بالوراثه انتقالى حقنده برقانون وضع ايلمشدر .

وروملولر زماننده ايالت واليلرينه دوقه وسـنجاق متصرفلرينه قونته دينلوب فرانقلر غاليايى فتح ايتدكلرنده بوايكى مأموريت ابقا اولنه‌رق دوقه وقونته‌لر قرال طرفندن نصب وتعيين ومعاشلرى ايچون بعض املاك وچفتلكات ايرادى تخصيص اولنوردى . وحدود قونته‌لرينه ماركى دينلوردى كه مرزبان يعنى سرحد محافظى وحدود بكلر بكيسى ديمكدر . بو مأموريتلرك بالوراثه انتقـالنه شارلى طرفندن مسـاعده اولنمغله مأموريت عنوانى اولان دوقه وقونته وماركى لفظلرى بالوراثه

انتقال ايدر . رتبه وپايه عنوانلرى اولمشدر . بوندن بشـقه قرال انتخاب ايلمك اصلزادكانك حقوقندن اولمسى حقنده دخى برقانون ياپمشـدر . بوصورتله ارتق حكومت بتون بتون اصلزادكان النده قالمش وفئوداليته اصولى حد كماله وارمشدر .

فئوداليته اصولى برجهتله مقدما ممالك محروسه ده جارى اولان مالكانه وزعامت وتيمار اصولنه وچفلكات معامله‌سنه بكزر ايسه‌ده پك چوق جهتارله ايكيسنه دخى مباينددر . زيرا صاحب ارض دينلان مالكانه وزعامت وتيمار اصحابى يالكز اراضينك عشريله طاپو حاصلاتنى وچفتلكات اصحابى ارضك اجاره‌سنى ياخود شركتى حسبيله حقنى المقدن بشقه اهـالى اوزرنده بركونه حق حكومتلرى يوقدر . وچفتجيلر كرك صاحب ارض ايله وكرك چفتلك اغالريله حضور حاكمده مرافعه‌يه مقتدر اوله كلمشلردر . اما فئوداليته اصولنجه اصحاب ارض اولنلر برر حكمدار مستقل مثابه‌سنده اوله‌رق مالكانه‌لرى دائره‌سنده ويركو تحصيلنه ورؤيت دعاوى‌يه وحتى سكه قطعنه ويكديكره اعلان حربه بيله مأذون اولوب خود بخود بربرينك چفتلكاتنى غارت ايده كلدكلرندن لاجل التحفظ چفتلكلرنده قلعه وقله‌لر انشا ايدرلردى كه آثارى حالا اوروپاده مشاهده اولنور . ومستأجر اولان چفتجيلر مظالم وتعديات وپك چوق رسومات ايله مكلف اولدقلرى حالده طاغلرده صيد وشكار اصحاب اراضينك حقى اولديغندن بشقه‌سى برطوشـان ياخود كوكرجين اورسـه مستحق اعدام اولوردى .

وبروجه مشروح كل شارلى طرفندن اراضينك بالوراثه انتقالنه مسـاعده اولنوب حـكومت يدنده قلان براز اراضى‌يى دخى بعـده اوغلى طرفدار قزانمق ايچون شـوكا بوكا تفويض ايلمشدر . ومملكتده امنيت اولمديغندن هركس برر حامى بولمغه محتـاج اولوب اصحاب ملك اولنـلر دخى كاه كندو رضالريله وكاه صورت جبريه ايله املاكنى نفوذلى برصـاحب ارضه ويروبده كيرو فئوداليته وجهـله اسـتيجار ايدرك انك حمايه‌سنى اسـتحصاله مجبور اولورلردى . وبيوك محميلر يعنى دوقه وقونته‌لر طوغريدن طوغرى‌يه قرالك محميسى اولوب اسكى اصحاب اراضى انلرك محميسى اولديغى كبى بيوك محميلر اراضيـلرندن برمقدارينى بعض شرائط ايله ديكر آدملره وانلر دخى استيجـار ايتدكلرى اراضينك برازينى بشـقه‌لرينه ايجـار ايدرك بيوك محميلر انلرك وانلر بونلرك حاميسى اولوردى . بوصورتله قرال برنجى درجـه‌ده حامى وچفتجيلر محمى واره‌ده كى اصحاب اراضى برجهتـله حامى وبرجهتله محمى اوله‌رق فرانسـه برحمايهٔ متسلسله‌يه مربوط اولمشيدى . فقط دولت يدنده اراضى قالمديغندن قراللر

بلا تبعه قالوب انلره طوغریدن طوغری یه تبعه اولان برقاچ بیوك دوقه وقونته‌لر ایله اپسقپوسلر قالمشیدی اولوقت بو فئودالیته اصولی اوروپانك دیکر طرفلرنده دخی وار ایدی .

واول عصرلرده اوروپا خلقی درت صنفه منقسم اولوب بری اصحاب اراضی اولان حامیلر وایکنجیسی کندو املاکی اولان احرار واوچنجیسی اصحاب اراضی‌یه اجرت اعطاسندن بشقه برقید ایله مقید اولمیوب حر اولان چفتجیلر ودردنجیسی اراضی ایله برابر آلنوب صاتیلان تیمور باش کوله‌لر ایدی . روماللولر زماننده انسان صرف اشیای سائره کبی آلنوب صاتیلور کن فرانقلر زماننده بویله رأساً صاتلمسی منع اولنه‌رق یالکز اراضی‌یه تبعیتله صاتیله بیلدیکندن اسارت ماده‌سی برمرتبه تعدیل وتیمور باشلق درجه‌سنه تنزیل ایدلمش اولمسنه نظراً اسکی وقته نسبتله اوروپا وادیٔ تمدنده برآدیم ایلروله‌مش اولدیغی ادعا اولنور ایسه‌ده اشبو فئود الیته اصولنك مستتبع اولدیغی انواع مکاره ومظالم طوغریسی هیچ انسانیته صیغر شی دکل ایدی . وحامیلرك محمیلر حقنده‌کی حکومت خودسرانه‌لری وعلی الخصوص پك غدار اولنلرینك ایلك کیجه حقی یعنی چفتجیلردن بری قزینی قوجه‌یه ویره‌جك اولدقده ابتدا حامیسی طرفندن بکری ازاله اولنوب‌ده صکره زفاف ایدلمك کبی بزلرجه ایناتلماز وممالك اسلامیه‌ده خاطر وخیاله کلمز معاملات تحمل کدازلری عقل وانصافك خارجنده در . بو اصولك سیئاتنی کل شارلی اکمال ایدرك زماننده برطرفدن شمال قورصانلری وبرطرفدن دخی اصلزادکان طاقمی فرانسه‌یی خراب ایتمکله تاریخچه فنا شهرت براقمشدر .

کل شارلی باشنه تاج ایمپراطوری کیمك ایچون پاپایه وعد ایلدیکی اعانه‌نك ایفاسی ضمننده محتاج اولدیغی عسکر وآقچه‌یی تدارك ایتمك اوزره اصلزادکان حقنده بویله فوق العاده مساعده‌لر ایدرك دولتنی برفنا یوله سوق ایدوب حالبوکه پاپایه اهل اسلام علیهنه ویردیکی سوزك دخی فائده‌سی کوریله‌میه‌رك وافریقاده حکومت ایدن اغلبیه خاندانك ایتالیایه تعرضلری تزاید ایدرك پاپایی خراج ویرمکه مجبور ایتمشلر ایدی .

بو عصرلرده ایسه ایمپراطور تاجنی کیدیرمك پاپالرك حقوقندن معدود اولدیغندن قنغی حکمدار ایتالیانك قطعهٔ جنوبیه‌سنه تعرض وتسلط ایدن اهل اسلامه قارشو امداد ایده‌جك اولورسه ایمپراطور عنوانی اکا ویرمك ایستردی . بناءً علی ذلك کل شارلی فوت اولدقده ایمپراطور عنوانی کیمسه‌یه توجیه اولنمیوب اوچ سنه قدر محلول حکمنده قالمشدر نهایت آلمانیا قرالنك اوغلی ششمان شارلی میلادك سکز

یوز سکسان وهجرتك (٢٦٧) سنه سنده ایتالیایه کله‌رك ایتالیا قراللغی تاجنی کیوب برسنه صکره دخی رومه ایمپراطورلغی پایه‌سنی آلمشدر . ومتعاقباً آلمانیا قراللغی دخی ارثاً کندوسنه انتقال ایتمکله ایکی دولت برلشمشدر .

وفرانسه دولتی کوندن کونه تنزل ایدرك اصلزادکانك نفوذی فوق العاده اولوب دوقه وقونته‌لر ملوك طوائف حکمنه کیرمش وپرووانس یعنی مارسلیا طرفنده‌کی دوقه ادعای استقلال ایله قرال عنوانی آلمش ایدی . شماللولرك تجاوزاتی ایسه کوندن کونه زیاده اولدیغندن فرانسه دولتنك اداره‌سی اصلزادکان طرفندن ششمان شارلی‌یه تکلیف اولنوب اودخی قبول ایتمکله شارلمانك بتون دولتی سکز یوز سکسان یدی سنهٔ میلادیه‌سنده کاملاً انك یدینه کچمشدر . لکن فرانسه‌یه هجوم ایدن شماللولر اوزرینه حرکتده آغر طاورانوب پارس اهالیسی ایکی سنه محصور قالدیغندن ونهایت اردوسیله کلمش ایسه‌ده محاربه‌دن اجتناب ایله شماللولره آقچه اعطاسیله وفوق العاده مساعده‌لر ایله دفع ایلدیکندن عموم تبعه متنفر اوله‌رق اصلزادکان طرفندن خلع اولنمغله فرانق دولتی بوکره ایکی سنه قدر برحکمدار منفردك یدنده قالدقدن صکره ینه اوچ قسمه منقسم اوله‌رق ارتق آلمانیا وفرانسه وایتالیا دولتلری تعین وتأسس ایتمشدر .

شویله که آلمانیا قرالی لوینك حفیدی اصلزادکان طرفندن آلمانیا قراللغنه انتخاب اولندیغی کبی شماللولر محاربه‌سنده فوق العاده شجاعت کوسترن پارس ایالتی دوقه‌سی دوبراوغلی دخی فرانسه قراللغنه انتخاب اولنمشدر . کل شارلی طرفندن اصلزادکانه ویریلان حق انتخاب قرالی قانوننك اون برسنه صکره کندو خاندانی علیهنه صرف واستعمال اولنمسی موجب عبرت اوله‌جق حالاتدندر .

بو جهتله فرانسه‌ده قارلوویچ خاندانی منقرض اوله‌رق روبر اوغللری اوچنجی فرانسه خاندان قرالیتی اولمق اوزره میدانه چیقوب بونلره قاپت خاندانی دینلمشدر . بو خاندان‌دن کلان قراللرك هیچ بریسی ایمپراطور عنوانی حائز اولمیوب انجق فرانسه جمهوریتنه قدر برقاچ شعبه‌سی وقت بوقت فرانسه تختنه جلوس ایده‌کلمشلردر . ایتالیاده قراللق ایچون خیلی محاربه‌لر اولوب نهایت دوقه‌لردن بری غالب کله‌رك ایمپراطور عنوانیله ایتالیا حکمداری اولمشدر . بناءً علی ذلك قارلوویچیا خاندانی یالکز آلمانیاده قالمش اولدیغی حالده یکرمی بوقدر سنه صکره اوراده‌کی سلسلهٔ نسبلری دخی منقرض اوله‌رق بو خاندانك برطرفده حکومتلری قالمامشدر .

بو صورتله فرانق دولتی اوچ قسمه منقسم اولوب انجق بر منوال مشروح مارسلیاده برقراللق ظهور ایتدیکی کبی اصلزادکاندن بری دخی اسویچره طرفنده بورغون قراللغنی تشکیل ایلدیکندن بش دولت پیدا اولمشدر . وفرانسه دولتی

يك فنا حاله كيروب يوز سنه قدر محو اولمش كبي هواده قالمشدر . اولوقت شارلمان ديريلوبده بوحالى كورسه بونجه امكارينك آز وقت ظرفنده بتون هبا اولديغنه آجيوب اغلامقدن بشقه برديه‌جك بوله‌مازدى .

وشارلماندن صكره ايكى بيوك دولت دها تشكل ايتمشيدى . بريسى انكلتره دولتيدركه بروقتدنبرو انكلتره جزيره‌سى كوچك كوچك قراللرك اداره‌سنده ايكن ايچلرندن بريسى غلبه ايدرك بردولت تشكيليله كتدكجه كسب قوت وثروت ايلمشدر . وديكرى روسيه دولتيدركه برطاقم شماللولر بحربالطقدن مرور ايله سكز يوز التمش تاريخ ميلاديسنده روسيه‌ده برحكومت تشكيل وكئيف شهرينى پايتخت اتخاذ ايتمشلر ايدى . اهاليسندن بعضيلرى طولاشه‌رق استانبوله قدركلوب عيسوى دينى قبول وپاپاسلر استصحاب ايله عودت ايتملرى واستانبول قيصرى ايله بينلرنده عقد مصالحه اولنمسى ملابسه‌سيله جمله اهاليسى خرستيان اوله‌رق اورتودقس يعنى روم مذهبنده بولنمشلردر . بودولت دخى كتدكجه توسيع دائرۀ مكنت وقوت ايدرك موسقو شهرينى پايتخت اتخاذ وبعده پترسبورغ شهرينى بنا ايلمشدر .

له دولتى روسيه دولتندن دها اسكى اولوب لهلولر برارالق روسيه و پروسياوچه وسائر مملكتلردن بر خيلى يرلر فتح ايتمشلر ايسه‌ده بو يرلر آزر آزر اللرندن كيتمشدر .

چه طائفه‌سى اسلاو قومندن اوله‌رق بر ارالق برحكومت تشكيل ايله بش التى يوز سنه قدر قراليت وجهله اداره اولنمشدر .

خنلرك بقيه‌سى اولمق حسبيله هونقوروه ديىلان مجارلر دخى جرمانيانك هرطرفنى طولاشه‌رق كيردكلرى مملكتلرى غارت ايله مشغول اولوب نهايت طقوز يوز سنۀ ميلاديه‌سندن صكره بر حكومت تشكيلنه باشلامشلردر .

شارلمان اولادينك انقراضندن صكره آلمانيا حكمدارلغنه هرسكلردن يعنى دوقه‌لردن برى وبعضا قونته‌لردن مناسبى انتخاب اولنه‌كلمشدر . واكثريا برملت مجلسى تجمع ايدوب اصلزادكان طرفندن انتخاب ايله بومجلس طرفندن تصديق اولنوردى . وبر نفوذلى خانداندە آلمانيا حكدارلغى برمدت قالمش ايسه‌ده وراثت قاعده‌سى تأسس ايتمامشدر . وفرانسه‌ده اولديغى كبى آلمانياده دخى فئوداليته وجهله تصرف اولنان اراضى حقنده وراثت قاعده‌سى جارى اوله‌رق اصلزادكانك قوتى تزايد ايدوب ايمپراطور انتخابى دخى بعض پسقپوسلر ايله برابر انلرك النه كچمشدر . وآلمانيا هرسكلرى يعنى دوقه‌لرى اولوقت والى ديمك اولديغى حالده آلمانيانك اسلاولر ايله

مجارلردن محافظه‌سى ايچون بعضيلرينه زياده نفوذ ويريله‌رك همان مستقل حكمدار كبى اولمشلردر . ايتاليا قطعه‌سى ايسه بوعصرده درلو قاريشقلقلره دوچار وپاپالرك سوء استعمالاتندن ناشى رومه‌ده انواع دسيسه‌لر جارى اوله‌رق اهاليسى جمهوريت سوداسنه دوشمشلر ايدى .

غربيدركه شارلمانك وفاتى اوانده بغداد خليفه‌سى هرون الرشيد دخى وفات ايدوب عينيله فرانق دولتى كبى دولت عباسيه دخى تنزله يوز طوتمش وبالاده بيان اولنديغى اوزره طرف طرف برطاقم ملوك طوائف پيدا اولوب خليفه‌لرك حكومتى فرانق حكمدارلرينك حكومتى كبى برامر اعتبارى حكمنده قالمش ايدى . وبروجه بالا فرانق دولتنده سراى مديرى نصب اولنديغى كبى دولت عباسيه‌ده دخى اكا مقابل بر امير الامرا وار ايدى . بو ايكى دولت يكديكره تقليد ايتمشجه‌سنه متشابه اولوب يالكز بالاده بيان اولنديغى اوزره نشر معارف خصوصنده بربرينه بكزه‌مزلردى .

ملت اسلاميه بدايت ظهورنده بتون جهانك كوزينى اوركوتمش واوروپايى لرزان ايتمش ايكن بو عصرلرده اويله برغريب تفرقه حالنه دوشمكله ارتق اوروپالولرك جانب اسلاميادن انديشه‌لرى قالمامشيدى . فقط كندولرى دخى بروجه مشروح متفرق اولدقلرندن بر طرفه تجاوزه مجاللرى يوغيدى . حتى بوعصرده فرانسه‌نك حالى پك پريشان اولوب بر عظيم قحط وغلا دخى ظهور ايلديكندن وبتون اوروپا اهاليسى اولوقت پك جاهل ومتعصب اولديغندن فرانسزلر بيك سنۀ ميلاديه‌سى تمام اولدى . ارتق دنيانك صوك كونى ياقلاشدى ديو كناهلرندن توبه ايله كيمى مال ومنالنى كليسالره وقف وربط ايدر وكيمى قدس شريف زيارتنه كيدر ايدى . اشته فرانسه كليسالرينك زنكينلكى بوندن نشئت ايلمشدر .

وژربر نام بر فرانسز اندلسده پاى تخت اسلام اولان قرطبه شهرينه كيدوب اوراده‌كى عرب مكتبلرنده براز رقم وهندسه وهيئت وكيميا كبى فنلر تحصيل ايله فرانسه‌يه عودتنده كندوسنه سحرباز نظريله باقلمشيدى . ژربر ايسه عربلردن اوكرنديكى معارف سايه‌سنده پاپالق مسندينه نائل اوله‌رق بيك اوچ تاريخ ميلاديسنده پاپا ايكن رومه‌ده وفات ايلمشدر .

الحاصل بوعصرلرده اوروپانك حالى هر جهتله فنا اولوب فقط آلمانيا ايمپراطورلغى ايچه قوت آلمش وعصر تعصب اولمق حسبيله پاپالرك نفوذ روحانيسى ترقى بولمش ايدى .

شویله‌که حسن اداره‌سی مشهود اولان آلمانیا حکمداری هانری (٩٣٦) سنهٔ میلادیه‌سنده فوت اولدقده برمات مجلسی طرفندن اوغلی بیوك اوتون آلمانیاقراللغنه انتخاب اولنوب اودخی پدری کبی عاقلانه حرکت ایدرك آلمانیا دولتی کسب قوت ایدوب‌چه ولایتنك دوقه‌سی دخی جبراً عیسوی دینه‌ادخال‌ایله آلمانیایه ربطایدلمش ومجارلولره غلبه اولنه‌رق آلمانیا انلرك تجاوزاتندن قورتارلمش ایدی . وآلمانیا ایله مجارستان اره‌سنده برمارکیلك احداث ایله اوسترماق تسمیه اولنمشیدی‌که حدود شرقیه مارکیلکی دیمك اولوب جرمانیا لساننده اوستور شرق معناسنه اوله‌رق آوستریا کلمه‌سی دخی اندن مشتقدر .

اشته آلمانیا توابعندن معدود ودولت علیه ایله هم حدود اولان آوستریا دولتنك اساسی بو کوچك سنجاقدرکه دار الاماره‌سی ویانه شهری درکه صقالبه بیننده اکا (بچ) دینلدیکندن تاریخلرمزده دخی بچ شهری دیو مذکوردر .

وآلمانیا دینلان اقلیم عظیم بحربالطق ولهستان ومجار وخروات وایتالیا وفرانسه وفلمنك ایله محدود برملك واسع اولوب اهالیسنه آلمان ونمچه دینلور . فقط بزم لسانمزده اوستریالویه نمچه تعبیری جاری اولمشدر .

منوال مشروح اوزره اوتون کسب قوت ایدرك ایتالیایی دخی ضبط ایله رومه‌یه کیدوب ایمپراطور تاجنی کیمش واوغلی استانبول قیصرینك قزینی تزوج ایدوب کندوسنك ایمپراطورانی قیصر طرفندن دخی تصدیق اولنمشیدی . وبرمدتدنبرو ایمپراطور عنوانی کاه ایتالیا وکاه آلمانیا قراللرنده طولاشور ایکن بوندن صکره آلمانیاده قالمشدر . وجرمانیا تاجنی کیمك یالکز آلمانیا قرالی اولمق دیمك اوله‌رق آلمانیا قراللری ایمپراطور عنوانی اکثریا رومه‌ده تاج کیدکدن صکره الورلر ایدی . انجق جرمانیا تاجنی کیدکلری کبی رومه حکومتنك یعنی بتون قاتولیك جماعتنك اك بیوك حکمداری اولمق وسائر قراللره تقدم ایتمك مزیتاری دخی برابر تحصیل اولنوردی . (٩٧٤) سنهٔ میلادیه‌سنده اوتون فوت اولوب اوغلی وحفیدی دخی جالس تخت اولدقدن صکره اقرباسندن باویاره دوقه‌سی ایکنجی هانری آلمانیا قراللغنه انتخاب اولنه‌رق رومه‌یه کیدوبده ایمپراطور تاجنی کیدیکی وقت پاپا طرفندن کندوسنه خاچ رسملی برالتون الما تقدیم اولنمغله ممنون اولمشیدی . حالبوکه پاپانك بوندن مرادی سکا دنیایی تفویض ایدن بنم دیمك معناسنی اشراب ایتمك وبو فکری ذهنلره یرلشدیرمك ایدی . وهانری جماعت عیسویه‌نك حامیسی اولمق اوزره پاپایه یمین ایتدیکی اثناده بن پاپایه صادق اوله‌جغم لقردیسنی دخی کندوسنه دیدیرتمشلردر . بونلر ایسه هپ چتالی سوزلر اوله‌رق بودرلو دسیسه‌لر ایله پاپالر رفته رفته قوت المشلردر .

بوهانری ساقس خاندانندن اولوب بیك یکرمی درت تاریخ میلادیسنده وفات ایدرك بوخاندانندن کمسنه قالمدیغی جهتله اصلزادکان وپسقپوسلر واهالی اجتماع ایله دیکر جرمانیا پرنسلرندن قونراد نام ذاتی انتخاب ایتمرله مایانس شهرنده جرمانیا ومیلان شهرنده ایتالیا ورومه‌ده ایمپراطور تاجلرینی کیمشیدی . مؤخراً بورغون قرالی بلاوارث فوت اولمغله حکومتنی قونراد ضبط ایلمشدر . اشته بومناسبتله اسویچره مملکتی دخی آلمانیا دولتنه کچمشدر .

قونراد اصلزادکانك نفوذینی قیرمق اوزره پسقپوسلر ایله شهرلر اهالیسنه زیاده مساعدات وامتیازات ویرمشدر . بووجهله اون بش سنه قدر حکومت ایتدکدنصکره وفاتنده اوغلی اوچنجی هانری جلوس ایتدی . ایشته محاربات صلیبیه زیرده بیان اولنه‌جغی وجهله انك زماننده باشلامشدر . اشبو هانری آلمانیا وایتالیا وبورغون قرالی اولوب اودخی محلول اولان دوقه‌لقلری ضبط وبالذات دولت طرفندن اداره اولنمق اوزره یرلرینه بالاتینلر یعنی ویوده‌لر تعیین ایلمشدر . واول اثناده ایتالیاده اوچ پاپا اجتماع ایلدیکندن اورایه کیدرك اوچنیده برپاپاس مجلسی طرفندن خلع وبردیکرینی انتخاب ایتدیروب کندوسی دخی ایمپراطور تاجنی کیمشدر . لکن اوغلی دردنجی هانرینك ایمپراطورلغنده اصلزادکان صنفی ینه کسب نفوذ وقوت ایتدیکی مثللو اوته‌دنبرو پاپالرك انتخابنده جانب ایمپراطوریدن تصدیق اولنمق دأب دیرین ایکن یدنجی غره‌غوار نام پاپا فیمابعد پاپالر رومه اهالیسنك رضاسیله کلیسانك اك بیوك رتبه‌سنی حائز اولان قاردینااللر طرفندن انتخاب اولنه‌رق جانب ایمپراطوریدن تصدیقه محتاج اولمامسی خصوصنه برپاپاس مجلسی طرفندن قرار ویردیروب پاپاسلرك تأهل ایتملرینی منع ایتمك کبی بعض تدابیره تشبث ایلدیکی هنکامده اپسقپوسلرك حکومت جسمانیه‌دن همان بتون بتون آیرو ومستقل اولملرینی حاوی بعض تنبیهات نشر ایلمشدر . بوخصوصلردن طولایی دردنجی هانری ایله بینلرنده پك چوق مجادله‌لر ظهور ایلمشدر . وبرارالق هانری انك پاپالقدن خلعی ایچون برپسقپوس مجلسنه حکم ایتدیرمش ایسه‌ده اودخی هانری‌یی خلع ایله آفوروز ایتمش واصلزادکانك قوتیله دوقه‌لردن بریسی هانری یرینه انتخاب اولنمش ایدی . انجق هانری اکا غلبه ایدرك وایتالیه‌یه کیدرك اوچ سنه رومه شهرینی محاصره ایتدکدنصکره غالب کلوب مجدداً انتخاب ایتدیردیکی پاپا طرفندن ایمپراطورلق تاجنی کیمشدر . لکن مؤخراً پاپا انتخاب ایلمك حقنی بتون بتون قاردینااللر ضبط ایدوب حالا اومنوال اوزره اجرا اولنمقده‌در . وپسقپوس منازعه‌سی ممتد اوله‌رق نهایت

پنسقوسلر يالكز متصرف اولدقلری اراضينك تصرفی جهتله ايمپراطورك محميسی اولمق اوزره مستقلاً پاپانك حكومتی تحتنده قاللرينه قرار ويرلمشدر . محاربات صليبيه‌يه كلنجه بومحاربه‌لر سالف‌الذكر اوچنجی هانرينك زماننده يعنی ميلادك (١٠٩٦) وهجرتك (٤٩٠) سنه‌سنده ظهوره كلمشدر . شويله‌كه اوته‌دنبرو زيارت ايچون قدس شريفه كلوب كيدن نصارايه عربلر طرفندن حسن معامله اولنه كلوركن دولت عباسيه‌نك قوت وسطوتی آزالدقچه عراق وشام طرفلرينه متوارد اولان تاتار وتركمان قبائل وعشائرينك خشونت طبيعيه‌لری خلقك افكارينی دكشديروب غيرت دينيهٔ صحيحه تعصبه وعلوهمت جميله مظالم وتغلبه مبدل اوله‌رق رعايا ومستأمن خرستيانلرك احوالی پريشان اولمغله (٣٨٥) سنهٔ هجريه‌سی خلالنده قدس شريف زيارتجيلری اراسنده بولنه‌رق اولطرفه سياحت ايلمش اولان ژربر علم وهنری وقوت طالعی سايه‌سنده پاپالق مقامنه صعود ايلدكده اوروپا خلقنی اهل اسلام عليهنه تحريك وتشويقه باشلامشيدی . وقدس شريف سلچوقيلر النه كچدكدنصكره اوراده حكومت ايدن برتركمان طائفه‌سی طرفندن زوار نصارا حقنده بعض مرتبه اذا وجفا اولنديغی جهتله قدس شريف زيارتندن عودت ايليان نصاری طرف طرف شكايت وفرياد ايدر اولديلر .

حالبوكه بالاده بيان اولنديغی اوزره سلچوقيلرك استانبوله تقربلرندن استانبول قيصری زياده‌سيله خوف ايدرك استانبولك تركلر النه كچمك اوزره اولديغندن بحثله اوروپالويی محاربه‌يه تشويق ايدوب اوروپا حكمداران وامراسی دخی اوروپايی مخاطرهٔ ملحوظه‌دن تخليص ايچون سلچوقيلرك سيل عزم ورزمنه سد ممانعت اوله‌جق برچاره جستجوسنه مجبوريت كوريورلردی .

وبرده فرانسه اصلزادكانی مملكتی پك زياده راحتسز ايتدكلرندن برسفر آچيلوب واصلزادكان جنكه سوريلوبده اهالينك بر از نفس آلمسی فرانسه قراللرينك املی ايدی .

پاپا ايسه اسلافنك اغلبيه خاندانه خراج اعطاسنی تعهد ايلمش اولدقلری هنوز خاطرندن چيقميوب مات اسلاميه‌نك بويله فوق‌العاده ترقيسندن زياده‌سيله انديشه‌ناك اولديغندن بشقه رئيس روحانيسی اولديغی نصارانك زيارتكاهی اولان قدس شريفك‌عيسويلر يدنده بولنمسنی ارزو ايلديكی جهتله ملكشاهك‌جلوسندن برو اوروپا اهاليسنی اهل اسلام ايله محاربه‌يه تشويق ايتمكده ايدی .

اسباب مشروحه‌دن ناشی اوروپاده برهيجان عمومی حادث اولدی . همان قدس شريفی آلمق اوزره حركته قرار ويرلدی . وابتدا فرانسه‌ده فدايی بيراقلری آچلدی . بوبيراقلرك آلتنه پك چوق خلق طوپلاندی .

اسپانيا اهاليسی اندلس عربلرندن خوف واحتراز اوزره بولندقلری جهتله انلر چندان يرلرندن آيرلمامشلر ايسه‌ده سائر ممالك اوروپاده بولنان سلحشور طاقلری اياقلاندی وآنلره برچوق خلق دخی پيرو اولدی . بوبيراقلر آلتنه كلوب يازيلانلر كوكسلرينه خاچ رسمی ياپدقلرندن انلره اهل صليب دينلدی . بووجهله فرانسه وايتاليا وآلمانيادن لايعد ولايحصی خاچلولر قدس قدس ديه‌رك يوله روان اولديلر .

فصل ثالثده بيان اولنديغی اوزره اوروپالولرك قورقديغی سلچوقيلر برعجيب حال تفرقه‌يه دوشمش ايدی . لكن اهل صليب دخی برادارهٔ منتظمه تحتنده اولمدقلری جهتله اكثريسی مجارستان و بلغارستاندن مرورلرنده خسته‌لكدن ويورغونلقدن تلف اوله‌رق بقيه‌سی ازنيقه قدر وارمش ايسه‌ده همان جمله‌سی اولطرفده‌كی اهل اسلام ايله واقع اولان محاربه‌ده تلف اولمشيدی .

انجق اولوقت آلمانيايه تابع اولان بلچيقا دوقه‌سی ايله برطاقم فرانسز دوقه وقونته‌لری اراضيلرينی صاته‌رق بومحاربهٔ صليبيه ايچون خيليجه آقچه تدارك‌ايله‌ترتيب ايلمش اولدقلری اردولر اپيجه منتظم اولديغی حالده برطاقی مجارستان وبرطاقی دالماجيا طريقيله حركت ايدوب اگرچه بونلرك دخی خيليجه‌سی يوللرده تناقص ايلمش ايسه‌ده ينه بقيه‌سی كافی برقوت اوله‌رق بويله برغلبه‌لك ايله استانبوله واصل اولدقلرنده استانبول قيصری اوركوب عجالة بونلری اسكداره امرار ايله مقدما ايمپراطورلغه تابع ايكن طرف اسلاميادن ضبط واستيلا اولنمش يرلردن فتح اولنه‌جق ممالكك كندوسنه رد وتسليمنی دخی انلره وعد ايتديرمشدر . بونلر اسكداردن حركت ايله آل سلچوقدن قليچ ارسلانك پايتختی اولان ازنيق شهرينی ميلادك بيك طقسان يدی وهجرتك درتيوز طقسان بر سنه‌سنده ضبط واناطولی طريقيله انطاكيه شهرينه كلوب طقوز آی محاصره ايله استيلا واوراده بردوقه‌لق تشكيل و بواثناده حضرت ابراهيم عليه السلامك مولد ومقام شريفی اولان اورفه شهرينی ضبطله اوراده دخی برقونته‌لك ترتيب ايتدكدنصكره بورالرده برر مقدار قوت براغه‌رق باقی قوت ايله قدس شريفه واروب برآيدن زياده محاصره وبعده هجوم ايله خليفهٔ فاطمی تصرفندن نزع واستيلا ايدرك ايچنده‌كی اهل اسلام ويهودلری قتل واعدام ايتمشلردر . بعده بيروت وعكا كبی شهرلری وسويش دكزينه قدر اولان يرلری دخی استيلا ايدرك قدس شريف قراليتی عنوانيله برقراليت تشكيل ايتمشلر ايدی .

بواثناده الجزيره‌ده اتابكان دولتی ظهور ايدوب اتابك عمادالدين زنكی نام ذات

حلب شهرینی ضبط واورفه‌یی اهل صلیبدن استخلاص ایله اوراده بولنان
خرستیانلرك اعدام اولندقلری خبری فرنکستانه منعکس اولدقده تکرار اوروپا
اهالیسی جوش وخروشه کلمش اولدیغی حالده اولوقت فرانسه قرالی یدنجی لویی بعض
خصوصاتدن طولایی پاپا طرفندن افوروز اولنمغله توبه‌سنك اکمالی ضمننده بالذات
محاربه‌ده بولنمغی تصمیم ایدرك یوز بیك آدم ایله محاربهٔ صلیبیه‌یه عزیمت ایتدیکی کبی
آلمانیا ایمپراطوری دخی بر اردو ترتیب ایدوب بو اردولر بشیوز قرق ایکی سنهٔ
هجریه‌سنده استانبولدن مرور ایلمشیدی . انجق ایمپراطور اردوسنك اداره‌سی
یولسز اولدیغندن وبعض روایاته نظراً روم قلاغوزلرینه الدانمش ایدوکندن
اناطولی ایچنده اهل اسلام ایله واقع اولان محاربه‌ده بتون بتون باتمش وبقیة السیوفی
لوینك اردوسنه التحاق ایتمش ایدی . لویی دخی آیدین طرفنده عساکر اسلامیه
ایله واقع اولان محاربه‌ده عسکرینك نصفنی ضایع ایدرك النده قوهٔ کافیه قالمدیغندن
ارتق غوغادن فراغت ایتمش وسواحل اناطولیدن بحراً انطاکیه‌یه چیقوب
اورادن او دخی ایمپراطور کبی زیارت یوللو قدس شریفه کیتمشدر .
بعده ایمپراطور ولویی قدس شریف قرالی ایله برلشه‌رك شام شریف اوزرینه
هجوم ایتمشلر ایسه‌ده برشی یاپه‌میوب اورفه شهرندن دخی آرتق فراغت ایدرك
ایمپراطور ولویی بش اون آدم ایله اوروپایه عودت ایتمشلردر .
وبعده عماد الدینك اوغلی نور الدین شامی ضبط ایله دولت اتابکیه بر مرتبه دها
قوت کسب ایدرك کوندن کونه غلبه وظفر طرف اسلامیانده رونما اولمغه باشلایوب
متعاقباً نور الدینك امراسندن یوسف صلاح الدین بن ایوب مصرده ظهور
وتسلطن ایدرك خلافت فاطمیه باتوب یرینه دولت ایوبیه قائم اولمغله واسلامك
سطوتی تزاید وترقی بولمغله ارتق بو حوالیده فرنکلرك قوت وغلبه‌سی ضعف
وزواله یوز طوتمشدر .
بو محاربات اثناسنده اصلزادکان اقچه‌یه محتاج اولمغله شهرلر اهالیسنه سربستیی
صتارلردی وشهرلر اهالیسی حقنده حکومتلر طرفندن زیاده مساعده کوستریلوردی .
ایشته بومثللو وسیله‌لرله اصلزادکانك کسر وتقلیل نفوذینه چالیشیلوردی . فقط
پاپالرك نفوذی تزاید وترقی حالنده ایدی . حتی بو عصرده پك زیاده قوت کسب
ایتمش وبار باروسه دیو شهرت بولمش اولان آلمانیا ایمپراطوری بالدفعات پاپا
واهالیٔ ایتالیا ایله محاربه ایلمش اولدیغی حالده نهایت ایتالیاده پاپا ایله ملاقاتنده
پاپا آتنه بنرکن اوزنکیسنی طوتمق راده‌سنده تنزله مجبور اوله‌رق بوصورتله
ایمپراطور تاجنی کیمش واولوقت پاپایی رومه‌دن طرد ایله بر جمهوریت تشکیل

ایتمك اوزره اختلال چیقاران کیمسه‌یی آتشه القا ایله احراق ایتمشدر . ایشته
بو اثناده یعنی (٥٨٣) سنهٔ هجریه‌سنده صلاح الدینك قدس شریفی ضبط ایلدیکی
خبری اوروپایه دهشت انداز اولیجق پاپا کدرندن وفات ایتدیکی کبی بتون اوروپا
اصلزادکانی محاربه‌یه کیتمك اوزره عهد وپیمان ایدوب سالف الذکر فره‌دریق ایله
فرانسه قرالی فلیب وانکلتره قرالی ریشار دخی خاچ علامتلرینی طاقنمشلر ایدی .
بوصورتله فره‌دریق بر اردو ایله محاربهٔ صلیبیه‌یه عزیمت ایدوب انجق قونیه
طرفنده بر نهرده بوغلمشدر . فلیب ایله ریشار مارسلیا وجنوه اسکله‌لرندن بحراً
طوغریجه برالشامه چیقوب انجق بینلرنده اولان حسد ورقابتدن ناشی منازعه
ظهور ایتمکله فلیب کندو عسکرینی بر دوقه‌یه تسلیم ایله فرانسه‌یه عودت ایلمشدر .
ریشار جسورانه حرکت ایله کسب شهرت ایلمش ایسه‌ده قدس شریفی آله‌میوب فقط
صلاح الدین ایله عقد متارکه ایدرك یافه‌دن عکه‌یه قدر اولان ساحللر عیسویلر
النده قالمق اوزره قدس شریفه وسائر زیارت محللرینه کیدوب کلملرینه رخصت
اعطاسنی شرائط متارکه‌یه ادخال ایتمشدر .
بونك اوزرینه پاپا تکرار بیوك حکمدارلری محاربهٔ صلیبیه‌یه تشویق ایلمش ایسه‌ده
مفید اولمیوب فقط فرانسه وسائر ممالك اوروپا اصلزادکانندن خیلیسنی جاب
ایتمشیدی . لکن انلر دخی قدسك طوغری یولی دکزدن اولدیغنی اوکرنوب
ومصر ممالکنی ضبط اولنمدقجه برالشامده لایقیله ایش کورمك قابل اولمیه‌جغنی
درك ایدوب اول امرده مصرك ضبطنی تصمیم ایدرك وندکلولردن مقدار کفایه
سفائن استیجار ایله بر دونما ترتیب ایدوب انجق بو اثناده استانبول قیصری خلع
اولنمغله اوغلی اشبو اهل صلیب دونماسنه مراجعت وانلری استانبوله دعوت
وقاتولیك مذهبیله اورتودقس مذهبنی برلشدیرمك کبی بعض خصوصاتی تعهد ایتمکله
انلر دخی استانبوله کلوب بیك ایکیوز درت سنهٔ میلادیه‌سنده آز بر محاصره ایله
ضبط ایتدکدن بشقه چونکه قیصر مخلوعك اوغلی تعهداتنی ایفا ایده‌مدکدن بشقه
اهالی طرفندن اعدام اولنمغله وپدری دخی کدرندن فوت اولمغله اهل صلیب دخی
استانبولی یغما ونصفنی احراق ایله افنا ونیجه انتیقه‌لری شکست وامحا ایتمشلر .
وایچلرندن برینی ایمپراطورلغه انتخاب وفرانسز اصلزادکانی استانبول قیصرلغنك
اکثر ممالکنی بینلرنده تقسیم ووندکلولر سواحل وجزائرك اکثرینی ضبط
ایلمشلردر . اشته استانبولده لاتین ایمپراطورلغی دیدکلری قیصرلق بودر .
برمارکی دخی سلانیك حوالیسیله یونانستانك برمقدارینی برلشدیروب ینه بو
ایمپراطورلغه مضاف اولمق اوزره بر حکومت مستقله تشکیل ایتمشیدی . خلع اولنان

قیصر خاندانی ازنیقده بر قیصرلق تشکیل ایتدکاری کبی مقدما استانبولده تخت
نشین قیصری اولان برخاندان دخی طربزونده آیروجه برقیصرلق تشکیل
ایلمشیدی .

بو لاتین ایمپراطورلغی اللی یدی سنه ممتد اولدقدن صکره ازنیقده قیصر بولنان
میشل پالیولوغ جنویزلولرك امدادیله استانبولی استرداد ایتمکله لاتین ایمپراطورلغی
محو اولمشدر .

اختلاف مذهب حسبیله استانبولك فرنکلر النه کچمسی دخی پاپاجه بر نوع فائده
ایسه ده بوسفر مقصد اصلی اولان قدس شریف حقنده برشیئی منتج اولمدیغندن
پاپا تکرار عالمی محاربهٔ صلیبیه‌یه تشویق ایدوب بو اثناده ایسه انکلتره اهالیسی
افکار سربستی‌یه میل ایله حکومت مشروطه شکلنه کیرمش وفرانسه قرالی فلیب
دخی مملکتنك اعماری وعلوم وفنونك ترویجی افکارینه دوکلمش ایدی . جرمانیاده
دخی بك چوق اختلافات داخلیه ظهور ایدرك بعضا بر عصرده متعدد ایمپراطورلر
بولنور . وبعضا ایمپراطورلر ایله پاپا واهالیٔ ایتالیا بینلرنده مجادله‌لر وقوعه کله‌رك
ایمپراطورلر پاپا طرفدن افوروز اولنور ایدی .

الحاصل اوروپانك احوالی دیکرکون اوله‌رق پاپانك سوزلرینه حکمدارلر قولاق
آصماز اولمشار ایدی . واکرچه برارالق برطاقم دلی قانلولر مارسلیادن کمیلره بنه‌رك
قدس فتحنه عزیمت ایتمشلر ایسه ده بعضیلری غرق وتلف اولوب بقیه‌سی دخی
برطاقم طولاندیریجیلر طرفدن اسکندریه‌یه کوتوریله‌رك اسیر دیو صاتلمشلردر .
بو اثناده آلمانیادن دخی یکرمی بیك قدر دلی قانلولر قدسه کیتمك اوزره حرکت
ایتمشلر ایسه ده چوغی بولدن عودت ایدوب برخیلیسی دخی آچلقدن هلاك اوله‌رق
بقیه‌سی طاغلمشدر .

وقدس شریف هر نقدر اهل اسلام النده ایسه ده قراللغی عنوانی فرانسه
اصلزادکانندن برینك اوزرنده بولنمغله او دخی پاپانك انضمام اعانه‌سیله براردو
ترتیب ایدرك طوغری مصر جانبنه عزیمت وحتی دمیاطی ضبط ایلمش ایسه ده
مدت قلیله ظرفنده بوراسنی ترکه مجبور اوله‌رق کوچ حال ایله اوروپایه عودت
ایده‌بیلمشیدی .

پاپانك جبر وزوریله آلمانیا قیصری ایکنجی فردریق التیوز یکرمی سنهٔ هجریه‌سنده
براردو ایله عکایه وارمش واولوقت سلاطین ایوبیه‌دن مصرده حکومت ایدن
ملك کامل ایله برمتارکه عقد ایله اکا برقاچ قلعه ویروب مقابلنده براز اراضی ایله
قدس شریف شهرینی اله‌رق کندو کندویه قدسده تاج کیدکدن صکره اوروپایه

عودت ایلمشدر . لکن بویله محاربه‌سزجه قلعه‌لر ویروبده مقابلنده یالکز قدسی
اله‌رق تاج کیمسندن پاپا ممنون اولمامشدر .

قالدیکه مؤخراً قدس شریف تکرار اهل اسلام طرفندن ضبط اولنوب ایرتسی
سنه ینه عیسویلره رد وتسلیم اولنمش ایسه ده متعاقبا مغوللردن قاچوب بوطرفه
کلان خوارزم طائفه‌سنك النه کچمکله تکرار قدسی ضبط ایتمك اوزره فرانسه قرالی
طقوزنجی لویی براردو ایله قبرس آطه‌سنه کیدوب واورادن (٦٤٧) سنهٔ
هجریه‌سنده مصر جانبنه کچوب دمیاط قصبه‌سنی ضبط وقاهرهٔ مصر اوزرینه هجوم
ایلمش ایسه ده عسکری تلف وکندوسی اسیر اولوب دمیاطی رد وبرچوق
آقچه‌لر اعطاسیله اسارتدن تخلیص کریبان ایتمش وجانب شرقده مطلع اولدیغی
آثار مدنیتدن عبرت اله‌رق فرانسه‌یه عودتنده کوزل قانونلر تنظیمنه غیرت ایدوب
دینجه پك متعصب اولدیغی حالده پاپانك تجاوزاتنی منع ایچون امور مذهبیه‌نك
اداره‌سی حقنده دخی برقانوننامه تنظیم ایلمشدر .

بعده مصر کوله‌منلری اهل صلیب النده قالمش اولان انطاکیه ویافه‌یی ومتعاقبا
عکا کبی دیکر بعض مواقعی استخلاص ایتمشلردر .

انطاکیه ایله یافه‌نك ضبط اولندیغی خبری فرنکستانه واصل اولیجق سالف الذکر
فرانسه قرالی طقوزنجی لویی اصلزادکانی پارسه دعوت ایله محاربه‌یه قرار ویردیکی
اثناده تونس حکمداری عیسوی دینه کیرمك نیتنده ایمش دیو استماع ایتمکله اول
امرده اوطرفه عزیمت ایلمش ایسه ده اردوسی اوزرینه اهل اسلامك دلیرانه
هجومنی مشاهده ایتدیکی کبی اول خبرك یلان اولدیغنی اکلایوب واورادن رجعت
ایله واروب قارتاج شهرینی ضبط ایله اوراده وفات ایتدکده اردوسی برایکی آی
قالوب تونس حکمداری ایله عیسوی دینك واوروپا تجارتنك سربستیٔ اجراسی
شرطیله عقد مصالحه ایدرك فرانسه‌یه عودت ایتمشدر .

واکرچه انکلتره قرالنك اوغلی اولوب لویی ایله برابر بولنان ادوار فرانسه
اردوسیله برلکده عودت ایتمیوب اون ایکی بیك عسکر ایله برالشامه عزیمت
ایلمش ایسه‌ده مصر سلطانی اولان ببرسه قارشو برشی یاپه‌میوب او دخی انکلتره‌یه
عودت ایلمشدر .

وعیسویلرك الك صکره تصرفنده قالان صیدا ساحلنی دخی میلادك (١٢٩١)
وهجرتك التیوز طقسان سنه‌سنده مصر مملوکلری ضبط ایتمکله ارتق فرنکلرك
غیرتنه فتور کلمش ومحاربات صلیبیه دخی ختام بولمشدر .

بوصورتله ممالك اسلامیه تعرضات افرنجیه‌دن خلاص بولمش ایسه ده مغوللرك

مهاجماتيله خراب ويباب اولمشيدى . ومصر سلطانلرى بومغول محاربه‌لريله برخيلى
وقت دها مشغول اوقلرى كبى سلچوقيانك اناطولى قطعه سنده قالان برشعبه سى
دخى بومثللو محاربات ايله ضعيف دوشوب نهايت (٦٩٩) سنهٔ هجريه‌سنده منقرض
اوله‌رق دولت عثمانيه ظهور ايله پك سرعت اوزره بيويوب ملت اسلاميه‌نك
قوتى تجديد واحيا ايتمش وموظف واولوقته كوره منتظم عسكر ايجاد ايدوب
اوروپا عسكرى ايسه لدى الايجاب طوپلانور درتى مقوله‌سى اولديغندن دولت
عثمانيه‌نك هيئت عسكريه‌سى اوروپالولرك كوزينى اوركوتمش ايدى . بناءً على ذلك
آزوقت ظرفنده بودولت عليه اوروپا قطعه‌سنده عظيم فتوحاته مظهر اولمشدر .
جاى عبرت وانتباه بوراسيدركه اوروپالولرك قورقدقلرى تركلركه سلچوقيلردر .
بونلر محاربهٔ صليبيه‌نك بدأندن مقدم تفرقه حالنه دوشه‌رك بربيوك ايشه مقتدر
اوله‌مدقلرندن ابتداى امرده اهل صليب هرشيئه قولايلقله مقتدر اولوب شويله‌كه
عمادالدين زنكى ايله نورالدين شهيد ومتعاقباً يوسف صلاح الدين ظهور ايتامش
اولسيدى ملت اسلاميه‌نك حالى پك فنا اولوردى . بونلر فرنكلرك سورة سطوتنى
كسر ايتمش اولدقلرى حالده چوق كچمكسزين دولتلرى منقرض اولوب بوعصرده
ممالك اسلاميه تاتارلرك استيلاسيله خراب اولمش وفرنكستانك حالى ايچه انتظام
بولمش ايكن دولت عثمانيه‌نك ظهوريله اهل اسلام تازه حيات كسب ايدرك
اوروپانك الك كوزل برقطعه‌سنى ضبط وتصرفه واوروپايى تهديد ايلمكه مقتدر
اولمشدر . فقط محاربات صليبيه ايله فرنكلر استانبول فتحنى برقاچ يوز سنه تاخير
ايتديلر ديناه بيلور . وبومحاربه‌لر اولمسيدى بلكه بتون اوروپا اهل اسلام النه
كچه بيلوردى .

محاربات صليبيه‌دن غرض اصلى كه قدس شريفك اوروپالولر يدنده قالمسى خصوصى
ايدى . فرنكلر اونتيجه‌يه دسترس اوله مامشلر ايسه ده بوسفرلر اوروپانك
وعلى الخصوص فرانسه‌نك عظيم منافعنى انتاج ايلمشدر . زيرا اول عصره كوره
علوم وفنون وصنايع استانبول ايله مصرده اعلى درجه‌ده اولديغندن بورالرده
فرنكلر چوق شيلر اوكرنمشلر وخيلى روم وسريانى وعرب كتابلرى اشترا ايله
اوروپايه كوتوروب مطالعه ايله ابتدا تقليد اوله‌رق شعر سويلمكه وحكايه‌لر نظم
ايلمكه باشلامشلر واندن صكره اوروپاده اسكى يونان ولاتين كتابلرى مطالعه
اولنمغه باشلاديغى كبى عربستاندن اسپانيايه سرايت ايدرك اهل اسلام بيننده شايع
اولان علوم وفنوندن اندلسده امويلرك پايتختى اولان قرطبه‌يه كيدوب كلان
اوروپالولرك اوكرندكلرى طب وكيميا وفن نباتات وحساب وهندسه ومنطق

وهيئت كبى فنلر دخى اوروپانك هرطرفنده نشر اولنمغه باشلايوب اولوقته قدر
اوروپاجه نامعلوم اولان انواع نباتات وامتعه دخى اندن صكره ميدانه چيقمشدر .
بعده اوروپانك هرطرفنده مكتبلر كشاد اولنه‌رق علوم وصنايع حالا نظر حيرت
ايله باقديغمز مرتبهٔ قصوايه واصل اولمشدر . واوروپالولر ابتدا عرب وروملك
مدنيتنى كوره‌رك تقليد ايدوب بعده حد كماله ايصال ايتمشلردر . وبومحاربه‌لر
مناسبتيله اصول حربيه‌يى اوكرنوب اوروپاده سفينه انشاسى صنعتى دخى اول
عصردن صكره ايلرولمشدر . وسفر ارقداشلغى ملابسه‌سيله اوروپالولر يكديكريله
الفت واختلاط ايدرك كندولرينى برملت كبى طانيوب مقتضاى مدنيت اولديغى
اوزره بينلرنده تعاون وتظاهر افكارى حصوله كله‌رك فقرا وخسته‌كانه باقمق اوزره
برقاچ طريقتلر پيدا اولدقدن بشقه مجرد انسانيته خدمت اولنمق وهردين
ومذهبدن آدم قبول قلنمق اوزره اوروپاده حالا معتبر اولان فرمسون طريقى
دخى اول تاريخدن صكره ظهور ايتمشدركه اصحابى بيننده كتمكش سرى كبى برسر
اوله‌رق يكديكرى طانيمق ايچون بينلرنده برطاقم علامات واشارات موضوعه
واردر . وممالك متمدنه‌ده سياحت ايله اوروپالولرك كوزلرى آچيلوب اندن صكره
هرخصوصده عقله تطبيق ايله حكم ايلمكه وپاپاسلرك القا ايده‌كلدكلرى اوهام باطله
وافكار تعصبيه‌دن واز كچمكه باشلامشلر واكثريسى بوسفرلر مناسبتيله رومه‌يه
كيدوب واوراده جارى اولان دسائس واغراض شخصيه‌يى كوروب حقيقت حاله
اطلاع ايله امور مذهبيه‌جه خيليدن خيلى تعديل افكار ايلمشلردر . بناءً على ذلك
محاربات صليبيه اثنا سنده پاپالرك نفوذى پك زياده ترقى ايتمشيكن اندن صكره تنزله
يوز طوتوب افوروز كيفيتى دخى انظار عامه‌ده اعتباردن ساقط اولمغله پاپالر دخى
معتدلانه حركته مجبور اولمشلردر . حتى فرانسه قرالى سالف الذكر لويى
پك متعصب اولوب ايكى دفعه بالذات محاربهٔ صليبيه‌يه كيتمشيكن فرانسه دولتى يالكز
اللهه راجعدر . پاپانك بروجهله مداخله‌يه حقى يوقدر ديو اعلان ايتمشيدى .
اندن صكره كلان فرانسه قراللرى دخى پاپالرك تقليل نفوذيله قراللغك توسيع دائرهٔ
نفوذ وحكومتنه چالشمشلردر . حتى لويدن صكره پاپايه مقاومت ايده‌بيلمك
اوزره عموم اهالينك جلب قلوبى ضمننده اوچ صنفدن يعنى پاپاس واصلزادكان
وآحاد ناس صنفلرندن مركب ومختلط اوله‌رق هرطرفدن مبعوثان جليله مجلس
عمومى تشكيل اولنمشيدى . بعده فرانسه‌نك بعض مسائل مهمه‌سى وقوعبولدقجه
بومجلس بالدفعات تشكيل اولنمشدر . والك صكره‌كى انعقادى فرانسه جمهوريتنك
مقدمات ومباديسندن بريدر .

سائر يرلرده دخی پاپانك نفوذی بووجهله تنزل ايتمشدر . حتی بيك اوچيوز
اوتوز سكز سنهٔ ميلاديه‌سنده منتخب يعنی ايمپراطور انتخابنده بولنمسی معتاد اولان
پرنس وپسقپوسلر المانياده واقع فرانقفورت شهرنده اجتماع ايدوب فيما بعد
اكثريت آرا ايله جرمانيا قيصرلغنه انتخاب اولنه‌جق اولان ذاتلر پاپانك تصديقنه
محتاج اولمقسزين همان انتخاب اولندقلری كبی رومه ايمپراطوری وظائف وحقوقنه
من طرف الله متصرف اولمق خصوصنه قرار ويره‌رك برقانون مخصوص وضع
ايتمشلردر . بونكله پاپانك نفوذی خيلی تنزل ايدرك اندن صكره پاپالر برجرمانيا
ايمپراطورينی افوروز ايده‌مامشلردر .

فرانسه قراللری ايمپراطور عنواندن محروم اولدقلرندن بيونلری پاپايه اكری
اولمديغی جهتله پاپايه كوزلجه مقاومت ايدرك دولتلرنجه ايستدكارينی يايه‌بيلمشلر .
ودها اولوقت فرانسه مشهودمز اولان هيئت اتحاديه‌يه كيرمكه باشلامش ايدی .
آلمانيا حكمدارلری ايسه رومه ايمپراطوری عنوانی حائز اولدقلرينه مبنی رومه‌يه
تصرف داعيه‌سيله دائما عسكر وآقچه‌يه محتاج وبوجهتله دوقه وقونته‌لره وسائر
اصلزادكانه زياده مساعده ومماشاته مجبور اولدقلرندن ودائما ايتاليا امورينه مداخله
ايله آلمانيا ايشلرينه باقمغه وقت بوله‌مدقلرندن آلمانيا اصلزادكانی زياده نفوذ وقوت
بولمغله آلمانيا دولتی برحال تفرقه‌يه دوشمش ايدی واكرچه اسويچره‌ده واقع
هاپسبورغ قونته‌سی اولوب قيصرلغه انتخاب اولنان رودولف اپچه قوت كسب
ايدرك اصلزادكانك تجاوزاتی منع ايلمش واوغلی روبر دخی آوستريا دوقه‌سی
اولديغی حالده اندن صكره قيصرلغه انتخاب اولنه‌رق بيك اوچيوز سكز سنهٔ
ميلاديه‌سنه قدر حكومت ايتمش ايسه‌ده اندن صكره ايمپراطورلق بشقه خاندانه
كچمشدر . وانك زماننده اسويچره‌لولر عصيان ايدرك وآلمانيا دولتيله بينلرنده
مدت مديده محاربه ممتد اولوب نهايت آلمانيادن آيريله‌رق برجمهور مستقل اولمشلردر .
وبروجه مشروح اصلزادكان زياده قوت الدقلرندن المانياده امنيت عامه منسلب
اولوب حتی بعض شهرلر اهاليسی كندولرينی اصلزادكانك شرندن محافظه ايچون
بينلرنده براتفاق ياپمشلر ايدی . ايشته (ويل انسياتيق) تعبيری اندن قالمشدر .
وايمپراطورلق انتخابی اولوب بونده وراثت اصولی جاری اولمديغی حالده دوقه
وقونته وسائر منتخب پرنسلر مالكانه‌لری اولان مملكتلره بالوراثه متصرف اوله‌رق
هربری برر حكمدار مستقل كبی اولدقلرندن وبعض پسقپوسلر ايله برابر قيصر
انتخابی حقنی دخی غصبا كندولرينه حصر ايلدكلرندن ايمپراطورلق برنام اعتباری
كبی قالوب آلمانيا دوقه‌لری ايمپراطورلغی قبول ايتمز اولمشلر ايدی . وبووراثت

اصولنك رفعيله ايمپراطورلغك تجديد نفوذی ارتق قابل اوله‌ميه جغی اكلاشيلوب
انتخاب قيصر مسئله‌سی ايسه آلمانياجه مواد مهمه‌دن اولديغی حالده رسماً طانمش
برقاعده واصول تحتنده جريان ايتمديكندن بيك اوچيوز اللی تاريخ ميلاديسنده
قيصر انتخابنه حقی اولان پرنس وپسقپوسلر تعيين وتحديد ايله قيصرك وفاتنده
بونلر اوچ آی ظرفنده فرانقفورت شهرنده اجتماع ايدرك اكثريت آرا ايله قيصر
انتخاب ايتملری قانون اتخاذ اولنمشدر . وبودوقه وپرنس وپسقپوسلر منتخب
عنوانی اله‌رق اندن صكره ايمپراطور انتخابی قانوناً انلرك حقوقندن معدود اولمشدر .
چه قرالی وبراندوبورغ ماركيسی دخی بومنتخبلردن ايدی . ايشته بومثللو
سببلردن طولايی آلمانيا دولتی برهيئت اتحاديه‌يه كيره‌ميوب نهايت ايتاليا كبی كچوك
كچوك حكومتلره منقسم اولمشدر .

محاربات صليبيه‌دن اوروپانك بربيوك فائده‌سی دخی بودركه اهل صليبك مقصدی
بر اولديغندن افكارجه اتحاد ومساوات حصوليه فئوداليته اصولی قيرلمغه يوزطوتمش
وحيثيت واعتبار اصلزاده‌لكه منحصر قالميوب لياقت وشجاعت وفداكارلقله دخی تحصيل
اولنمغه باشلاديغندن اصلزادكان عندنده انساندن عد اولنميان آحاد ناس صنفنك دخی
قدر وقيمتی بيلنمكه باشلاديغی كبی بومحاربه‌لر اثناسنده اصلزادكان زياده آقچه‌يه
محتاج اولدقلرندن امتيازاتی شهرلر اهاليسنه صاتارلردی . ديكر شهرلردن بعضيلری
دخی انلره باقه‌رق جبر وزور ايله سربستيت تحصيل ايدرلردی . بووجهله خيلی
يرلر اصلزادكانك پنچهٔ قهر وتحكمندن قورتيلوب صنايع وتجارته وسعت وبركت
كله‌رك حاصل اولان سعادتحال ايله برابر مدنيت دخی ترقی يولنه كيرمشدر .

علی الخصوص فرانسه اصلزادكاننك ممالك شرقيه‌يه عزيمتلرنده فرانسه‌ده راحت
پيدا اوله‌رق اهالی قرالك وقرال اهالينك قيمتنی كركی كبی تقدير ايله قراليتك
نفوذی وسعت وقوت بولمشدر . وبرطاقم يكی قانونلر تنظيم واعلان اولنمغله
برابر اسكی رومه قانونلری دخی اعتبار بولوب اصلزادكان صنفی ايسه بويله شيلری
تحصيله تنزل ايتمديكندن آحاد ناسدن قوانينه آشنا آدملر يتيشه‌رك محاكم ومجالسده
استخدام اولنمغه باشلامشدر . وفرانسه‌ده بويولده اهالی‌يی حمايه واصلزادكانی تربيه
ايدن قراللر اولديغندن اولوقت فرانسه دولتی حكومت مطلقه شكلنه كيرمشيدی .
انكليزلر سائرلردن مقدم حريت وسربستيت افكارينه ميل ايله اصلزادكان صنفی
حكيمانه حركت ايدرك حائز اولدقلری امتيازاتی ايجاب وقت وحاله كوره تعديل
ايده‌كلدكلرندن انكلتره دولتی حكومت مشروطه شكلنه كيروب اصلزادكانك شرف
واعتباری باقی قالمشدر . آلمانيا اصلزادكانی ايمپراطوره قارشو استقلال واستبداد

داعیه‌سنه دوشمشلر ایسه‌ده انلر دخی بومثللو امتیازات حقنده تعدیلات لازمه اجرا ایده کلمشلردر .

الحاصل محاربات صلیبیه‌دن صکره اوروپا بر عالم دیکر اولوب هر طرفنده احوال ظلمیه‌نك رفع وازاله‌سیله مدنیت یولنه کیرلمشیدی . فقط بونجه عصرلردنبرو یرلشمش اولان احوال وحشیه‌نك دفعة رفعی قابل اوله‌مدیغندن برچوق وقت افکار جدیدهٔ مدنیت ایله اسکیدن قالمه افکار وحشیانه وجاهلانه دخی یان یانه برابر کیتمشدر . مثلا یدی یوز اون التی سنهٔ هجریه‌سندن صکره فرانسه‌ده ظهوره کلان قحط وغلا یهودیلرك قویلره سحر اتمش اولملرینه عزو واسناد اولنه‌رق برچوغی ظلما اعدام اولنمشدر . بونکله برابر بالدفعات مجلس عمومی تشکیل ایله کوزل نظاملر دخی یاپیلوردی . وانکلتره قرالینك والده‌سی فرانسه قرالی خاندانندن اولمق ملابسه‌سیله تختنده حق وراثت ادعا ایتمسی اوزرینه دولتین بیننده محاربه ظهوریله یوز سنه ممتد اولمشدر . وفرانسه قرالی بومحاربه‌لرده یالکز اصلزادکانك همتنه استناد ایدوب قوهٔ عسکریه‌سی سواریدن عبارت ایدی . انکلتره قرالی ایسه عموم تبعه‌سنك افکارینی کندو مقصدینه جلب ایدوب برخیلی جسور پیاده عسکری دخی وار ایدی . وبرده انکلیزلر برنوع هوان طوپی استعمال ایدوب فرانسه‌ده ایسه اولوقت اویله شیلرك استعماله هنوز باشلانمامشیدی . بناءً علی ذلك انکلیزلر هریرده غالب کله‌رك فرانسه‌نك برچوق ممالکنی ضبط ایتمشلر ایدی .

حرکات حربیه‌ده بدویلر مدنیلره غالب ایکن باروتك استعمالی شیوع بولوبده محاربه برفن مخصوص اولیجق امر بالعکس اوله‌رق اسلحهٔ ناریه مدنیتك حامیٔ دائمیسی اولدیغنه نظراً اول عصرده باروتك ایجادی احوال عمومیه‌نك عظیم تبدل وتغیرنی انتاج ایدن اختراعات بشریه‌دن اولدیغی حالده اولوقت مدنیت هنوز لایقیله ایلروله‌مش اولدیغی کبی باروتك دخی صور استعمالیه‌سی کرکی کبی بیلنه‌میوب فقط انکلیزلر بروجه سابق برنوع طوپ استعمال ایتمشلر ویك چوق فائده‌سنی کورمشلردر . وبو عصرده قولرا نوعندن بر عمومی خسته‌لك ظهور ایدوب بودخی اوروپاده یهودیلره اسناد اولنمغله بیچاره‌لر بوکره دخی پك زیاده تضییق اولنمشلردر .

بوخسته‌لك انکلتره وفرانسه بیننده جاری اولان محاربه‌یه براز فاصله ویرمش ایسه‌ده متعاقباً آتش حرب اشتعال بولوب ینه انکلیزلر مظهر غلبه وظفر اولمشدر . وصیق صیق آقچه‌یه احتیاج کورلدکجه انکلتره‌نك پارلمنتو مجلسی اجتماع ایدرك وبووسیله ایله قراله برطاقم تکلیفات عرضیله قبول ایتدیره‌رك نفوذینی توسیع

وتزید ایلمشدر . وانکلتره پارلمنتوسنك ایکی قسمه یعنی اصلزادکان وپسقپوسلر دائره‌سیله مبعوثان ملت دائره‌سنه انقسامی اول عصرده اصول اتخاذ اولنوب مبعوثان ملت فرقه‌سنك دخی هرشیده نفوذ قزانمسی بومثللو احوالدن نشئت ایتمشدر .

وفرانسه اصلزادکاننك کیمی تلف وکیمی اسیر اولملری حسبیله اصلزادکان صنفنك نفوذی تنزل ایدرك پارس اهالیسی سربست طورانمغه باشلادیغی کبی فرانسه ملت مجلس عمومیسی دخی خیلیجه نفوذ قزانمشدر . فقط بوقارغشه‌لقده فرانسه چفتجیلری زور بالغه قیام ایله راست کلدکلری ناسی اعدام ایده‌کلدکلرندن بونك اوکنی المق ایچون اصلزادکان طاقمی دخی انلردن صورت وحشیانه‌ده انتقام الورلردی .

وفرانسه‌ده مالکانه‌لرك چوغی میری‌یه ضبط اولنه‌رق بیوك اصلزادکان ازالمش ایسه‌ده انلرك یرینه قرال خاندانندن برطاقم پرنسلر کچوب بونلر ایسه بالوراثه کلیتلو اراضی‌یه متصرف اولدقلرندن قوتلری نفوذ قرالی‌یه معارض ومزاحم اوله‌رق بوندن طولایی فرانسه اهالیسی ینه پك چوق مظالم وتعدیات التنده قالمشیدی .

وفرانسه قرالنك برادری اولان اورلیان دوقه‌سی ایله عموجه‌سی اولان بوربون دوقه‌سی بیننده واقع اولان رقابتدن ناشی ایکی فرقه پیدا اوله‌رق محاربات داخلیه ایله فرانسه اولکیدن زیاده مصائبه مبتلا اولمشیدی .

وبوربون فرقه‌سی انکلتره قرالی ایله اتفاق ایلدیکندن انکلیزلر پارسه دخول ایله انکلتره قرالی نامنه حکومت ایتمکه باشلایوب فرانسه دولتی یدنده یالکز برقاچ ایالت قالمش اولدیغی حالده فرانسه‌ده خارق‌عاده اوله‌رق مائهٔ تاسعهٔ هجریه اوائلنده برقیز ظهور ایله بیراق آچه‌رق وباشنه تجمع ایدن عسکره فرانسه قرالی نامنه قوماندە ایدرك انکلیزلره غلبه ایلمشدر . واکرچه بوربونلر بوقیزی طوتوب انکلیزلره صاتمشلر وانلر دخی بیچاره‌یی سحربازلقله اتهام ایدرك آتشه القا ایله احراق ایتمشلر ایدی . انجق بوربونلر دخی وطنلرینك حالنه آجیمغه وپارسده حکومت ایدن انکلیزلرك تعدیاتندن اوتانمغه باشلایوب فرانسه قرالیله اتفاق ایدرك انکلیزلری پارسدن طرد واخراج ایله انکلیزلر النده بولنان فرانسه مملکتلرینك دخی رفته رفته استخلاصنه باشلانمشدر .

وبو اثناده انکلتره‌ده برعظیم محاربهٔ داخلیه ظهور ایله اوتوز سنه ممتد اولدیغندن فرانسه ارتق انکلیزلرك تخطیاتندن امین اوله‌رق کسب آسایش ایلمشدر . فقط ایکی قوم اره‌سنده مدت مدیده عداوت باقی قالمشدر . .

سلطان صلاح الدينك قدس شريفى استخلاصى وبرمدت صكره برالشامده اولان
حكومت افرنجيه‌نك انقراضى سببلريله (٦٥٢) سنهٔ هجريه سنه قدر اناطولى
وبرالشام ومصر طرفلرينه سكنز كره دها بيوك اردولر هجوم ايدوب قدس شريف
وحواليسنك برقاچ دفعه اهل اسلام واهل صليب اللرينه كچمسى ممالك شرقيه
وغربيه‌نك تكثير مناسباتنه بادى اولمشيدى . واندن صكره اوروپا دولتلرينك
برچوق حكومتلره انقسامى وطوائف ملوك كبى سلسله‌لر ظهورى امم غربيه‌يى
خيلى زمان اويله بيوك ايشلردن منع ايتمشيدى .

ايشته اول اثناده دولت عثمانيه ظهور ايله بردنبره بيومكه وروم ايلى يقه‌سنده
توسيع ممالكه باشلامسى پاپا ووندیك وآلمانيا حكومتلرينى وقسطنطينيه قيصرلرينى
تلاشه دوشوره‌رك ملوك جنكيزيه وآق قيونليلر ومصر سلطانلرى ايله بعض
مرتبه مناسبت تحصيليله اوطرفلردن دولتعليه‌يه مزاحم پيدا ايليه‌رك اشغاله سعى
ايتمشلر ايدى .

بالاده بيان اولنديغى اوزره مائهٔ ثامنهٔ هجريه‌ده دولت عليه توسيع دائرهٔ مكنت
ايدرك استانبولك فتحنى قوهٔ قريبه‌يه كتورمشيكن تيمورلنك وقعه‌سى اوزرينه
مصلحت اقسايوب حكومت عثمانيه‌يه سكته كلدكده فصل رابعده بيان اولنديغى
اوزره فرانسه قرالى التنجى قارلوس تيمورك مظفريتنى تبريك ايدوب اودخى
جواباً كوندرمش اولديغى نامه‌سنده يلديرم بايزيده غلبه‌سنى اشعار ايله برابر
قارلوسى باعث اعمار عالم اولان تجارتك ترويجنه تشويق ايلمش ايسه‌ده اوزمان
اوروپا خلقى كندى غائله‌لريله مشغول اوله‌رق ممالك شرقيه‌نك وجودينى بيله
خاطرلرندن چيقارمق درجه‌سنه كلمش واسباب تمدن وترقى اولان معاملات
تجاريه وسائره‌دن ايراغ قالمش اولدقلرى جهتله بومثللو مخابرات موقته‌دن برفائده
كوره‌مديلر . تيمورك سواد سطوتى دخى سيل كبى كلوب كچدكدن صكره
دولت عليه‌نك حديقهٔ سلطنتى تازه‌لنه‌رك روم ايليده فتوحات عظيمه‌يه مظهر
اولمغله استانبول قيصرى پاليولوغ ايله استانبول پطريقى عثمانلو عليهنه براتفاق
واتحاد حاصل ايده بيلمك ايچون اورتودقس وقاتوليك مذهبلرينى برلشدرمك
اوزره ايتاليايه كيتمشلر . ولكن بر ايش بجره‌ميوب بلا نتيجه عودت ايتمشلر
ايدى . زيرا محاربات صليبيه عصرلرينك انقضاسندنبرو فرنكلر تحصيل علوم
وصنايعه حصر نظر ايدرك افكار عموميه بشقه يوله متوجه اولوب انكلتره‌ده
پاپا ورهابين عليهنه بعض افكار سربستانه نشر اولنمش وبو سربستئ افكار مذهبيه
اوروپانك ديكر محللرينه دخى سرايت ايلمش ايدى بناءً على ذلك ايش اولكى

كبى رؤساى روحانيه النده قالميوب دول اوروپا منافع مخصوصه‌لرينى كوزتمكه
باشلامشيدى .

فقط عثمانلولر آلمانيا حدودينه ياقلاشمغه باشلادقده عثمانلويه قارشو برحكمدار
قوى الاقتداره لزوم كورلمكله هاپسبورغ خاندانندن آوستريا دوقه‌سى اولوب
مؤخراً مجار قراللغنه انتخاب اولنان البر (٨٤٢) سنهٔ هجريه سنده ايمپراطورلغه
انتخاب ايدلمش وبرسنه صكره وفاتنده اقرباسندن فره‌دريق ايمپراطورلغه انتخاب
اولنه‌رق پاپا طرفندن دخى تاج كيديرلمشدر .

اندن صكره ايمپراطورلق هاپسبورغ خاندانده قالمش وآوستريانك پايتختى اولان
ويانه شهرى اولوقتدنبرو مقر ايمپراطورى اولمشدر . والك صكره رومه‌ده تاج كين
بوفره‌دريق اولوب اندنصكره پاپالرك نفوذينه كلى انكسار وتدنى عارض اولمش
ايدوكندن انك اخلافى ارتق رومه‌يه كيتمكه محتاج اولميوب همان آلمانياده رسم
تتوجى اجرا ايله ايمپراطور عنواننى آله كلمشلردر . واكرچه ايمپراطورلق
آوستريا حكمدارلغندن بشقه اوله‌رق انتخابى بركيفيت ايسه‌ده اندن صكره امر
انتخاب بوخاندانه مصروف اوله‌رق خارجه تجاوز ايتديرلمامشدر . شويله‌كه
اوستريا دولتى بروجه بالا آلمانيا خارجنده مجار قراللغنه وسائر ممالك وايالاته
دسترس اوله‌رق تكثير اسباب مكنت واقتدار ايلمش اولديغندن دائما يولنى
بوله‌رق ولى عهدينى ايمپراطورلغه انتخاب ايتدرديكنه بناءً آلمانيا ايمپراطورلغى
نيجه يوز ييللر خلفا عن سلف آوستريا دوقه‌لرى اولان هاپسبورغ خاندانده
قالمش وناپليون بوناپارته زمانه قدر حال بومنوال اوزره جارى اولمشدر .

فى الاصل آلمانيا ايمپراطورلرينك وقع وشان ونفوذلرى پك عالى ايكن بالاده
اشعار اولنديغى اوزره آلمان امراسى هرسك يادوقه وياخود ماركى عنوانلريله
ممتاز وبوعنوانلره توارث طريقيله متصرف اوله‌رق هربرى برحكمدار مستقل
اولدقلرى جهتله صكره‌لرى ايمپراطورلق مجرد برامر اعتبارى اولمش ايسه‌ده
آلمانيا حكمدارلرينك هيئت مجموعه‌لرى بردولت متحده كبى اعتبار اولنه‌رق
ايچلرندن برى بالانتخاب اكا ايمپراطور عنوانى ويروب آنى رئيس الامراى آلمان
بيلمك وشيرازهٔ نظام مرعيلرينى اخلال ايده‌جك بردشمن ظهورنده جمله‌سى
مقدار معين عسكر اعطاسيله دفع صائله قيام ايتمك شروط وقيوده مربوط ضوابط
معتبره‌لرندن اولديغنه مبنى ايمپراطورلق شان واعتبار وشهرتى وشيرازهٔ نظام آلمان
نظارتى حسبيله ينه پك معتبر ومستثنا بررتبهٔ عظيمه ايدى . والحاصل دولت
عليه‌نك روم ايلى قطعه‌سنده كوندن كونه توسيع مكنت وسطوت ايلمسى دول

اوروپایه بادیٔ اندیشـه اوله‌رق تدابیر احتیاطیه‌یه تشبث ایتمشلر ایدی . لکن اولوقته قدر علوفه‌لو عسـکر اسـتخدامی دولت علیه‌یه مخصوص اولوب دول اوروپایه لازم اولان عسکری اصلزادکان ویره‌کلوردی . (٨٤٩) سنهٔ هجریه‌سنده فرانسه‌ده دخی موظف عسـکر اصولی احداث اولنه‌رق قراللغك قوتی آرتوب اصلزادکانك نفوذی برقاچ درجه دها تنزل ایتمش وفرانسـه‌ده پاپانك نفوذی سـائر یرلردن زیاده قیرلمش اولدیغندن فرانسه دولتی اولوقت بردولت منتظمه هیئتنه کیرمکه وکرکی کبی منافع پولتیقه‌سنی آرامغه باشلامشدر . بونك اوزرینه دیکر دول اوروپا دخی ایستر ایستمز موظف عسکر استخدامنه مجبور اولمشدر . واندن صکره فرانسـه قراللری انواع تدابیر پولتیقیه ایله برچوق مالکانه‌لری جانب میری‌یه ضبط ایله اصلزادکانك بتون بتون نفوذلرینی کسر ایلدکلرندن از قدیم فرانسـه‌نك اك بیوك بلاسی اولان فئودالیته غائله‌سی همان اول عصرده بیاغی بتون بتون برطرف اولمغه ودولت وملت تعبیرلری اعتبار بولمغه باشلامشدر .

اول عصره دولت عثمانیه عسکری دول سـائره عسکرینه نسبتله پك زیاده منتظم ورابطه‌لو اولدیغی حالده محمد خان ثانی اسـلحهٔ ناریه استعمالنه اهتمام ایله بیوك طوپلر دوکدیره‌رك برمرتبه دها امور عسکریه‌یه اعتنا ایتمکله هیئت عسکریه‌سی هرطرفه دهشتنما اولدیغی حالده سکز یوز اللی یدی سنه‌سنده استانبولی محاصره وهجوم ایله فتح ایدوب دولت علیه شرق ایمپراطورلغك پای تختنده اسـتقرار ایدرك اوروپا قطعه‌سنده جاری اولان حکومتنی تأیید وتأمین ایدیجك فرنکستانك افکار پولتیقه‌سی بتون بتون تبدل وتجدد ایتمشـدر . واسـتانبولده‌کی اصحاب معلومات فرنکسـتانه کیدرك نشر علوم ومعارفه اشـتغال ایتملریله فرنکسـتانده اولکیدن زیاده معارف وصنایعك ترویجنه دوام اولنه‌رق انواع اختراعات ظهوره کلمش واوروپا قطعه‌سی شمدیکی حال وهیئته اولوقت کیرمکه باشـلامشدر . بناءً علی ذلك استانبولك فتحی اوروپاجه وقوعات مهمه‌دن معدوددر .

اوروپاجه اون بشنجی عصرکه میلادك بیك درتیوز سنه‌سـندن بیك بشـیوز سنه‌سـنه قدر اولان زماندر . بوعصرك تاریخی پك مهم عد اولنور . زیرا بروجه مشروح فرانسه‌ده موظف عسکر احداثی واسـتانبولك فتحی وهریرده حسن ادارهٔ مملکت ایچون تدابیر لازمه اتخاذی کبی احوال عمومیه‌نك تبدل وتجددینه باعث اولان شیلر هپ اول عصرك وقوعاتندندر . وآمریقاقطعه‌سیله امید بورنی یولی دخی اول عصرده کشف اولنمشدر . شویله‌که وندکلولرك مصر طریقیله ایتدیکی هندسـتان تجارتنه اسـپانیالولر وپورتکلیزلولر حسـد ایدرك

برشرقی‌یه بحراً بریول بولمق اوزره اسپانیا کمیلری قولومپ نام جنویزلی برقپتانك قوماندا‌سـیله طوغری غربه توجه ایدرك امریقایه تصادف ایتدکلری کبی پورتکلیزلولر دخی افریقا قیلریله کیدرك امید بورنی طریقنی کشف ایتمشلردر. امریقانك کشفی اوروپایه تجارتجه وجهات سائره‌جه پك زیاده فائده‌بخش اولدیغی کبی امید بورنی یولیله دخی افریقا وجزیرة العرب وهندسـتان طرفلرنده نیجه مهم مملکتلره کیدیلور اولدی . وارتق هردرلو تشبثات حقنده اوروپالولرك هوس وغیرتلری ترقی بولدی .

فصل رابعده بیـان اولندیغی اوزره ینه اول عصرده صنعت طبع وتمثیل ایجاد اولنمغله اوروپاده انواع علوم ومعـارف پك سهولت ایله منتشر اولمغه ومدنیت کمال سرعت ایله ترقی بولمغه باشلامش ایدی .

الحاصل اون بشنجی عصر میلادی اوروپا ایچون برعصر جدید اولدیغنه مبنی اوروپا مورخلری دور آدمدن رومه دولتنك تاریخ انقراضی اولان درتیوز یتمش التی سنهٔ میلادیه‌سنه قدر کذران ایدن اعصارك تاریخنه تاریخ عتیق واندن استانبولك فتحی تاریخی اولان بیك درتیوز اللی اوچ یاخود امریقانك کشفی تاریخی اولان بیك درتیوز طقسـان ایکی سنه‌سـنه قدر مرور ایدن قرونك تاریخنه قرون وسطی تاریخی تسمیه ایتدکلری کبی اسـتانبولك فتحندن یاخود امریقانك کشفندن شمدی‌یه قدر ممتد اولان زمانك تاریخنه دخی تاریخ جدید دیرلر .

وفی الواقع رومه دولتنك انقراضی مسائل مهمه‌دن ایسه‌ده دین اسـلامك زمان ظهوری‌که دین عیسوینك اوروپا ممالکنده تمامیٔ تأثیراتی دخی اولوقت حصوله کلمشدر . عالمك بتون بتون بشقه برحال وهیئته کیرمسنی موجب اولمشـدر . وبوحال وهیئت هرنقدر پك چوق تحولات قبول ایلمش ایسه‌ده علی العموم اساسی حالا باقی وآثاری جاریدر . بونك اهمیت عمومیه‌سنه بناءً تاریخك ایکی قسمه تقسیمیله دور آدمدن عصر سعادت محمدی‌یه قدر تاریخ عتیق واندن صکره سنه تاریخ جدید تسمیه‌سی بزجه انسب کورینور . فقط بوتاریخ جدیدك برقسمی اولان اون بشنجی عصر میلادینك اهمیت مخصوصه‌سی درکاردرکه معارف وصنایعی درجهٔ کماله کتورن اوروپا اول عصرده بومدنیت یولنه کیرمشدر . واول عصرده یعنی استـانبولك فتحندن صکره دولت علیه قوهٔ بحریه‌یه هوس ورغبت ایتمش ایدی .

استانبولك بروجه بالا اهل اسـلام النه کچمسی اوزرینه اوروپا خلقنك اذهـانی ینه ممالك شرقیه سوداسنه صارمش ایسـه‌ده بینلرنده اتفاق اولمدیغندن بوکره‌ده ایشه یارایه‌جق برحرکت ایده‌مدیلر . سلطنت سنیه ایسه یوماً فیوما کسب وسعت

وجسامت ایدرك كافهٔ دوله غلبهٔ كامله سنی اعتراف ایتـدیروب نهـایت عثمانلو اردولری ویانه قپوسنه قدر كیتمش وفرانسـه قرالی فرانچسـقو دركاه سلیمانی‌یه التجا ایتمشدر .

شویله كه مائهٔ عاشرهٔ هجریه اوائلنده یاوز سلطـان سلیم آسیـا وافریقا قطعه‌لرنده عظیم فتوحاته مظهر وخلافت اسـلامیه‌یی حائز اولمسیله دولت علیه‌نك شـان وشوكتی برمرتبه دها ترقی بولدقدن صكره اوغلی سلطان سلیمان قوانین ونظامات ملكیه وعسكریه وقوهٔ بحریهٔ دولت علیـه‌یی اكمال ایله براً وبحراً شرق وغربده سلطنت سنیه‌نك شـان وعظمتنی كوستره‌رك نیجه فتوحاته مظهر اولمشدر . واول عصرده فرانسه قرالی فرانسوه پك قوتلو برحكمدار اولوب ایتالیاده واقع میلان دوقه‌لغنی ضبط ایدرك توسیع ممالك داعیه سـنه دوشمشیدی . حالبوكه اولوقت اسپانیا دولتی دخی خیلی جسیم بردولت اوله‌رق ایتالیانك ناپولی قطعه‌سی وسچلیا وساردنیا آطه‌لری وافریقاده خیلی محللر وامریقاده یكی كشف اولنان یرلر هپ اسپانیـا قراللغنه ملحق اولدیغی حالده هاپسبورغ خاندانندن آلمانیـا ایمپراطوری سالف الذكر فره دریقك اوغلی وخلفی اولان مقسیملیانك اوغلی اسپانیا قرالنك قزینی الوب انلردن تولد ایدن شـارلیكن بالوراثه اسپانیـا قرالی اولوب وبیك بشیوز اون طقوز سنهٔ میلادیه سنده مقسیملیانك وفاتنده فرانسوه پاپایه ومنتخب پرنس وپسقپوسلره مراجعت ایدرك ایمپراطورلق آرزوسنده بولنمش ایسه‌ده مفید اولمیوب ایمپراطورلغه منتخبلر طرفندن شـارلیكن انتخاب اولنمغله آلمانیـا واسپانیا دولت جسیمه‌لری برلشه‌رك بربیوك دولت اولدیغندن شارلیكن دخی شـارلمان كبی بتون اوروپایی برحكومت یاپمق افكارینه قالقشمشیدی .

بناءً علی ذلك چوق كچمیوب فرانسـوه ایله شـارلیكن بیننـده محاربه قپوسی آچلمشـدر وفرانسوه مغلوب وشـارلیكنه اسیر اولمغله ایتالیـایه تعرض ایتمامك شرطیله اسارتدن قورتلمشیدی . بعده انكلتره وونه‌دیك دولتلریله اتفاق ایدرك شارلیكن اوزرینه هجوم ایلمش ایسه‌ده ینه مغلوبانه مصالحه عقدینه مجبور اولمشدر .

اشته بواثناده شارلیكن ایتالیا قطعه‌سـنده بولنه‌رق پاپا طرفندن روما ایمپراطورلغی ولومباردیا قرالیتی تاجلرینی كیمشدر واندن صكره هیچ بر ایمپراطور ایتالیـاده تاج كیمامشدر .

شوحاله نظراً المانیا وایتالیا واسپانیـا اره‌سنده قالان فرانسـه دولتی ایمپراطورك نیجه سنه دوشمش كبی اولدی . فرانسه قرالی فرانسوه ملكنی بوحال فلاكتدن تخلیص ایچون نفسنی مضیق حبسه القـا ایدنجیه‌دك چبـالایوب ارتق بشقه چارهٔ

نجات بوله مدیغندن وقانونی سلطان سلیمان حضرتلرینك ایمپراطور علیهنده اولان مظفرانه حركاتنی ومجارسـتان وردوس وطرابلس وتونس وجزائر طرفلرنده حصوله كلان آثار صولت وسطوت جلیله سنی میزان عقله اوره‌رق اول عصرده اوروپا خالقنك بركمال اولان شدت تعصب وجهالتنی قید ایتمیوب واختلاف دینه باقمیوب كندی دولتنك سـلامتی ایچون لاجل الاسـتمداد سـلطان سلیمان ایله مناسبت پیدا ایتمكه مجبور اولدیغنـدن دردنجی ویدنجی فصللرده بیان اولندیغی اوزره مكرراً سلطان سلیمانه مراجعت واودخی براً وبحراً معاونت ایلمشیدی .

بواثناده اوروپاده پروتستانلر ظهور ایله پاپانك حكومت روحانیه وجسمانیه سنی رد وجرح وكلیسـالردن اصنـامی دفع ورفع ویالكز انجیلده منـدرج اولان خصوصاته اعتبار ودیانت عیسویه‌یه صكره‌دن وقت بوقت علاوه اولنـان شیلری انكار ایدرك پك ساده بر مذهب اتخاذ ایدوب قاتولكلر ایسه پاپا حقنده هرشیئی الهـام ایله بیلوب سویلمك ونـاسـك كناهلرینی عفو ایلمك كبی برطـاقم افكار مخصوصـه‌یه معتقـد اولدقلرندن طرفین یكدیكره بغض وعداوت ایدرك طرف طرف محـاربات مذهبیه ظهور ایتمكه باشلامشدر . برطرفدن سلطـان سلیمان قورقوسی وبرطرفدن فرانسوه غائله سی اولدیغندن شارلیكن امور مذهبیه‌یه اعتنا ایده‌مدیكی جهتله آز وقت ظرفده پروتسـتان مذهبی آلمـانیانك خیلی محللرنده منتشر اوله‌رق فرانسه‌یه دخی سرایت ایلمش ایسه‌ده فرانسوه پك زیاده حكومت مطلقه‌یه مائل اولوب پروتستانلق ایسـه بر نوع افكار مذهبیه سربستلكی دیمك اولدیغی جهتله بونی حكومت مطلقه‌سنه مغایر كورمك ویاخود شـارلیكنه قارشو پاپایی الدن چیقـارمامق كبی مطالعات پولتیقیه اوزرینه بومذهبك فرانسه‌ده شیوع وانتشارینی ایستمدیكندن اوروپانك سائر طرفلرنده پروتستانلق شایع اولمشیكن فرانسه‌ده پروتستان اولنلر حقنده عقوبتلر اجرا ایدردی . بونكله برابر آلمانیاده بولنان پروتستانلری شارلیكن علیهنه تحریكدن خالی اولمزدی .

بومنـازعهٔ مذهبیه‌دن استفاده ایتمك اوزره سلطان سلیمان دخی طقوز یوز اوتوز طقوز سنهٔ هجریه سنده تكرار مجارستانه دخول ایلمش ایسه‌ده عساكر اسلامیه‌یه قارشو پروتستانلر دخی شارلیكنه امداد ایلدكلرندن عودت بیورمشیدی . وبرقاچ سـنه صكره فرانسوه تكرار شارلیكن اوزرینـه سفر اچوب سلطان سلیمان ایله دخی اتفاق ایلمش ایسـه‌ده برنتیجه حاصل ایتمكسزین متاركه وبعده ینه سفره باشلامشیكن مصالحه ایدرك دولتعلیه علیهنه شارلیكن ایله برابر محاربه ایتمكی دخی وعد ایلمشیدی .

طقوز یوز اللی درت سنۀ هجریه سنده فرانسوه فوت اولوب یرینه قرال اولان
اوغلی ایکنجی هانری فرانسه‌ده‌کی پروتستانلری اعدام ایتدرمکله برابر آلمانیاده‌کی
پروتستان پرنسلریله شارلیکن علیهنه اتفاق ایدوب محاربات واقعه‌ده مظفر اولمش
وپدری کبی سلطان سلیمانه مراجعت ایتمکله ینه دونمای همایون فرانسه امدادینه
کوندرلمش ایدی . بو وجهله لوبی آلمانیا تصرفنده بولنان بعض ممالکی ضبط
ایلدکدن بشقه ایکیوز سنه‌دنبرو انکلتره‌لو یدنده قالان قاله شهرینی دخی استرداد
ایدرك انکلیزلره ارتق فرانسه‌نك قپوسی قپانمشدر .

شارلیکن دولتعلیه محاربه‌لرنده مغلوب اولدیغی کبی فرانسزلر یدینه کچن یرلری
استرداد ایده‌مدیکندن وپروتستان ایله قاتولیك مذهبلرینی برلشدرمکه چالیشوب
اکا دخی ظفریاب اوله‌مدیغندن فلکه کوسوب طقوز یوز التمش درت سنۀ
هجریه‌سنده اوغلنه اسپانیا دولتنی ومجار وچه قرالی اولان برادرینه تاج
ایمپراطوری ایله اوستریا دولتنی ترك واحاله ایدرك اسپانیاده برمناستره چکلمشدر.
فقط هاپسبورغ خاندانیله فرانسه دولتی بیننده رقابت وعداوت باقی قالمشدر.
واندن صکره ایمپراطورلر برطرفدن دخی منازعات مذهبیه ومحاربات عثمانیه ایله
مشغول اولمشدر .

بروجه بالا پروتستان مذهبنك ظهورندن طولایی علوکیر اولان تعصب جنکلرندن
صکره فرانسه وانکلتره وروسیه دولتلری آلمان حکمدارانندن بعضیلرینی حمایه
وصحابت صورتیله آلمانیا ایچنده کسب نفوذ ایتمکی مقتضای مصلحتلرندن عد
ایده‌کلمشلردر. بوجهتله آلمانیا اتحادی رفته رفته خلل پذیر اولمغه یوزطوتمشدر.
وبومنازعۀ مذهبیه اوزرینه اول عصرده قاتولیك مذهبنی حمایه ضمننده اسپانیاده
جزویت نامیله برطریق احداث اولنوب بونك برقاعدۀ اساسیه‌سی بوایدی‌که
برایو مراد ایچون هردرلو چاره مقبولدر دیرلردی بوفقره حالا اوروپاده فنا
وایکی یوزلو آدملر حقنده ضرب مثل اوله‌رق ایراد اولنور صکره‌دن بوطریق
اصحابی کیتدکجه امور پولتیقه‌یه مداخله ایدر اولدقلرندن دول اوروپا طرفلرندن
طرد اولنمشلردر .

فرانسوه زماننده علوم ومعارف خیلی ایلروله مشیدی . فقط فرانسزلر مقدما
اصلزادکانك مظالمندن شکایت ایدرکن اولوقت حکومتك ناںجا وغدارانه معامله‌سندن
ناخشنود ایدیلر . وفرانسوه فرانسه اهالیسنی هردرلو سربستیء افکار پولتیقیه
ومذهبیه‌دن محروم طوتوب حالبوکه افکار عمومیه‌نك اول مرتبه صیقلمسی
فرانسه دولتنك احوال آتیه‌سی ایچون ایو علامت دکل ایدی .

فرانسوه ایله شارلیکنك یکدیکری حقنده اولان رقابت وعداوتلرندن نشئت
ایدن محاربه‌لر نیجه‌سنه‌لر ممتداوله‌رق بوندن طولایی اوروپا پك زیاده مضایقه‌یه دوچار
اولمشیدی . فقط بوندن نیجه مهم وشایان اعتنا نتیجه‌لر ظهوره کلمشدر . ازجمله
شارلیکن ایله فرانسوه اول عصرده اوروپانك الك بیوك حکمدارلری اولدقلری
حالده ایکیسنده دخی حب حکومت وحرص شان وشهرت زیاده اولدیغندن
شارلمانه تقلیداً اوروپایی برحکومت یاپمق سوداسنه دوشوب اول عصرده ایسه
شرق ایمپراطورلغنك پایتختنده سلطان سلیمان کبی جهانکیر برپادشاه اولوب اندن
بشقه انکلتره وونديك دخی خیلی قوتلو دولتلر اوله‌رق بویله برسودانك فعله
کلمسنه راضی اوله‌مدقلرندن شارلیکن ایله فرانسوه بیننده جریان ایدن محاربات
ومناسباته مداخله وکاه انکله وکاه بونکله اتفاق ومعاهده ایدرك اوائلده معلوم
اولمیان بر اتفاق واتحاد اصولی میدانه چیقمشدر . وبوتقریبله مناسبات دول
حقنده اعتبار بولان برطاقم قواعد وعادات ورسوم بعض مؤلفین طرفندن اساس
اتخاذ اولنه‌رق عقل وحکمته تطبیق ایله مضر اولان شیلر رد وجرح وموافق
حکمت اولان اصول خیریه ومفیده قبول وتصدیق وبعض افکار حسنه ضم
وعلاوه ایله حقوق دولیه‌یی شامل برفن میدانه چیقوب حقوق ملل معناسنه
اولان (دوروه ده‌ژان) اسمیله معروف اولمشدر .

اشته حقوق مللك ابتدا بویله محاربه‌لر وسیله‌سیله قدری بیلنوب بعده حکمای
اوروپا طرفدن کیتدکجه محسناتی اثبات وتأیید ایله تألیف ایتدکلری کتابلرك
حاوی اولدیغی اصول وقواعد دولتلرك امنیت وراحتنی موجب مواد خیریه‌دن
اولدیغنی حکمدارلر دخی درك واذعان ایله بوتألیفاته کویا بینلرنده عقد اولنمش
معاهده‌لر کبی اعتبار ایلمشلردر . وحالا بر دولت اول فنك اصول وقرارندن
آیریله‌ماز مع مافیه (الحکم لمن غلب) قاعده‌سنك هرفنه قارشو کلدیکنی دخی
خاطردن چیقارمامالیدر .

احوال مشروحه ملابسه‌سیله فرانسوه طقوز یوز قرق ایکی سنه‌سنده سلطان
سلیماندن برعهدنامه قوپارمشیدی‌که دولت علیه ایله دول اوروپا بینلرنده الك
ابتدا عقد اولنان معاهده اولوب برطاقم مساعدات وامتیازاتی حاوی اولدیغی
حالده بعده برقاچ کره ضم وعلاوه اولنه‌رق دولت علیه ایله دول اوروپا
میانه‌لرنده عقد اولنان معاهده‌لره اساس اولمشدر . چونکه اول عصرلرده
ممالك دولت علیه‌ده پك آز اوروپا تجاری اولوب انلر دخی نهایت برسنه‌لك
مسافر ومستأمن اولدقلری حالده یکیچریلك ایامنده سربسیت اوزره تجارت

ایده‌بیلملری بعض مساعدات مخصوصه‌یه موقوف کورینوب فرنکستانده ایسه
چندان دولت علیه تجاری بولنمدیغندن دولت علیه اوروپالولره صورت موقته‌ده
ویردیکی مساعدات وامتیازاتك مقابلنی ایستمکه لزوم کورمدیکی کبی پك زیاده
قوتنه کووندیکی جهتله احکام عهدیه‌یه استناد ایلمکه مجبوریت دخی کورمزدی .
بناءً علی ذلك دول اوروپا ایله یاپیلان معاهده‌لرده اصول مرعیهٔ متقابله‌یه رعایت
اولنمامشدر . شوحاله کوره ویریلان عهدنامهٔ همایونلر برنوع شرطنامهٔ مساعده
وامتیاز قبیلندن اولدیغی حالده دول اوروپا بویله قارشولقسز مساعداتی عهودلاتتغیر
حکمنده طوتمشلردر . صکره‌لری ایسه حال بشقه‌لشه‌رق ممالك محروسه‌ده
امن واسایش برکال اولدیغی کبی اوروپالولر کثرت اوزره توارد ایتمکه باشلادی
ونتیجه‌لری یرلو حکمنده اولوب پك چوق یرلولر دخی انلره قارشدی . بویله
بیکلرجه امتیازلو خالقك داخل مملکتده اداره‌سی مشکل ومتعذر و بوحالك
دوامی حقوق ملله مغایر ایکن معاهده‌لر هنوز تصحیح وتعدیل اولنه‌میوب حالا
وضع قدیم سقیمی اوزره کیدییور .

ودول اوروپا شارلیکن ایله فرانسوه‌نك حرص وطمعنی بالمشاهده اوروپاده
بردولت دول سائره‌یه نسبتله زیاده قوت بولسه مخاطرهٔ عمومیه حاصل اوله‌جغنی درك
ایله بر موازنهٔ پولتیقیه اصولنك لزومی درکار کورلدیکندن اول عصردنبرو
ایچلرندن برینك اویله زیاده قوت کسب ایلمسنی منعه سعی ایده‌کلشلردر. والا ن
بوموازنه اصولی جاری ومعتبر ودولت علیه حقنده دخی فائده‌سی درکاردر .
و بومثللو افکار دقیقه‌نك مرکز حصوله کلسی بین الدول برحکیمانه طاورانیشه
موقوف اولدیغندن فن مکالمه وادارهٔ امور خارجیه‌دن عبارت اولان فن
(دیپلوماتی) تولد ایلمشدر .

الحاصل شارلیکن ایله فرانسوه‌نك زمان حکومتلری اوروپا مدنیتی ایچون برعصر
جدیدك مبدئی اولوب اندن صکره اوروپاده علوم ومعارف ومدنیت کوندن کونه
ایلرولمکه باشلامشدر . فقط دفعةً منتشر اوله‌میوب کماله کلسی خیلی وقته محتاج
اولمشدر . حتی سلطان سلیمان خان حضرتلری استانبولده مجانین ایچون دارالشفا
انشا ایدرکن اوروپاده برشخص تجنن ایتدکده ایچنه شیطان کیرمش دیو آتشه
آتیلوب یاقلمق عادت وحشیانه‌سی هنوز ترك اولنمامش ایدوکی مرویدر .

برمنوال مشروح شارلیکن ایله فرنسوه‌نك محاربات ومناسباتی حسبیله غرب طرفنده
رونما اولان اهمیته مبنی سلطان سلیمان دخی اوطرفه متوجه اوله‌رق جهات سائره‌یه
چندان اهمیت ویرلمزدی . اول عصرده ایسه جانب شمالده روسیه دولتی رفته

رفته قوتلشه‌رك برارالق قزان واژدرهان ولایتلرینی الویروب توسیع دائرهٔ مکنت
ایلمش واندن صکره کوندن کونه بیومکه باشلامشدر .

بوعصرده اسپانیا دولتی دخی بروجه مشروح برجسیم دولت ایدیسه‌ده اسپانیالولر
پك متعصب اوله‌رق مجرد قاتولیك پاپاسلرینك سوزیله قاندوکمکده ایدیلر . بوجهتله
اندلس اهل اسلامی حقنده انصاف وانسانیتك خارجنده اوله‌رق ایتمدیکلری معاملهٔ
غدارانه وخونریزانه قالمیوب نیجه بیکناه مسلمانلر انواع عقوبات ایله تلف ایدلمش
ونتیجه‌سی پریشان اولوب بونجه خانه وخانمانلر ییقلمش اولدیغی حالده نهایت اسپانیا
قطعه‌سنده هیچ برمسلمان قالمامق اوزره اسپانیا دولتی بر ملیونه قریب اهل اسلامی
اندلسدن چیقارمشدر . بونلر ایسه اسکیدن متمدن واهل عرض وچالشقان
ونتیجه‌سی ارباب معارف وصنایعدن آدملر اولدقلرندن اسپانیانك بوحرکتی قاعدهٔ
حکمت واصول حکومته مغایر دوشوب اولوقتدنبرو اسپانیا دولتی دوچار اولدیغی
ضعف حالدن قورتیله‌مامش ومدنیتی دول سائرهٔ اوروپا درجه‌سنه کتوره‌مامشدر .

بروجه مشروح فرانسه‌ده پروتستانلق صیقی یساغ اولدیغی حالده چوق کچمیوب
طقوز یوز التمش یدی سنهٔ هجریه‌سنه طوغری افکار مذهبیه سربستیتی اورایه دخی
سرایت ایدرك برخیلی فرانسزلرك پروتستان اولمسی اوزرینه قاتولیکلر ایله
پروتستانلر بیننده محاربه وقوعه کله‌رك طرفیندن وحشیانه معاملاته باشلنوب خاندان
قرالیدن اولان پرنسلردن بعضیلری دخی پروتستان اوله‌رق محاربهٔ مذهبیه کیتدکجه
شدت بولمشدر . وبرکیجه پارسده قاتولیکلر ایاقلانوب پروتستانلرك خانه‌لرینه
دخول ایله جمله‌سنی اعدام ایتدکلری اثناده دیکر بعض ایالاتده دخی پروتستانلر
حقنده بویله قتل عام اصولی اجرا ایدلمش وبو وجهله حسابسز نفوس تلف اولوب
بو وقعهٔ مؤلمه اوزرینه فرانسه قرالی طقوزنجی شارلی دخی کدرندن وفات ایتمش
ایدی . خلفی اوچنجی هانری پروتستانلره نوازشکارانه معامله ایتدیکندن قاتولیکلر
طاریلوب پاپا دخی کندوسنی افوروز ایتمکله ناچار اودخی خاندان قرالینك
بوربون شعبه‌سندن اولوب پیرنه طاغلری طرفنده کائن ناوار قرالی اولان
وپرتستانلرك رئیسی بولنان هانری ایله اتفاقه قرار ویرمش اولدیغی حالده برکشیش
یانه واروب کندوسنی خنجر ایله تلف ایلمشدر . حالبوکه ناوار قرالی اولان
هانریدن بشقه خاندان قرالیدن کمسنه قالمامشیدی . انی دخی قاتولیکلر قبول ایتمیوب
وپاپا افوروز ایدوب دار الفنون خواجه‌لری دخی جلوسنه رضا کوسترمامش
اولدقلرندن فرانسه مجلس عمومیسی پارسده اجتماع ایدرك کمال حیرت ایله برقرال
ارامقده اولدقلری حالده دفع فتنه ایچون هانری قاتولیك اولمق ملابسه‌سیله اهالی

طرفندن مع الممنونیه قبول اولندیغندن کلوب پارسه کیرمش و برقاچ سنه صکره
پروتستانلره سربسیت ایله اجرای آیین ایلمك اوزره رخصت ویرمش ایدی .
اوتوز قرق سنه قدر ممتد اولان منازعه ومحاربهٔ مذهبیه ایله خراب اولان فرانسه
بو وجهله راحت بوله‌رق هر ایش یولنه کیرمکه باشلامشیکن اشبو دردنجی هانری‌یی
دخی سیرجیلرندن بریسی سوقاقده عربه ایچنده بچاق ایله اعدام ایتمشدر . یرینه
قرال اولان اوغلی صبی اولمغله والده سی وصی اولوب مرقومه ایسه سوء اخلاق
ایله متصفه اولدیغندن مدخر وموجود خزینه اولان کلی نقود بوش یرده خرج
وتلف اولنمغله فرانسه‌نك امر اداره‌سی فنالاشدیغنه مبنی بیك یکرمی اوج سنهٔ
هجریه‌سنده مجلس عمومی اعضاسی جمع ایدلمش ایسه‌ده برطاقم بیهوده نطقلر وبوش
مباحثه‌لر ایله امرار وقت ایدرك بلا نتیجه طاغامشلردر . واندن صکره فرانسه
بیوك اختلاله قدر مجلس عمومی اجتماع ایتمامشدر .
بو صورتله فرانسه ینه برفنا حاله کلمش اولدیغی حالده پسقپوس صنفندن ایکن مؤخراً
رئیس الوکلا اولان قاردینال ریشلیونك سعی وغیرتیله آز وقت ظرفده کسب
انتظام ایدرك اولکیدن زیاده نفوذ وقوت قزانمشدر . بو قردینال پروتستان
واصلزادکان ایله هاپسبورغ خاندانك نفوذلرینی قیرمقدن عبارت اولان اوچ باشلو
بر پولتیقه اتخاذ ایدوب اوچنه دخی ظفریاب اولمشدر . شویله که مخالفی اولان
اصلزادکانی اعدام ایتدیرمش واندن صکره فرانسه ده فئودالیته اصولی بتون بتون
قیرلمشدر . وفرانسه‌ده‌کی پروتستانلری تهدید ایله صیندیروب وآلمانیا پروتستانلرینی
آوستریا علیهنه تحریك ایله فرانسه‌یه ایصندیروب فرانسه دولتی قتولیك اولدیغی حالده
ایمپراطور عنوانیله قتولیك مذهبنك باش حامیسی اولان اوستریا دولتی ایله پروتستان
مذهبنی ترویجه چالیشان آلمانیا پرنسلری بیننده جریان ایدن محارباته مادةً ومعنی
مداخله‌دن خالی اولمزدی . بومثللو تدابیر دیپلوماتیقیه ایله امور خارجیه‌یی حسن
اداره ایدرك فرانسه دولتنی برنجی دولتلر صره سنه کتوردیکی کبی فرانسه ده
انجمن دانش کشادیله علوم ومعارفك ترقیسنه دخی غیرت ایتمشیدی . بیك اللی ایکی
سنهٔ هجریه سنده فوت اولوب بر سنه صکره قرال دخی فوت اوله‌رق اوغلی
(لویی قاتورز) یعنی اون دردنجی لویی فرانسه قرالی اولوب انجق بش یاشنده صبی
اولدیغندن والده سی وصی ووکیل دولت اولمشدر . مشار الیها هاپسبورغ
خاندانندن اسپانیا قرالنك قیزی اولدیغی حالده ریشلیونك احبابندن مازارن نام
ایتالیالو برقاردینالی رئیس الوکلا ایدوب او دخی هاپسبورغ خاندانك تنزلی حقنده
ریشلیونك متخذی اولان اصول پولیتیقیه‌یی اتخاذ ومجرد ایمپراطوری اضرار ایچون

آلمانیاده‌کی محاربهٔ مذهبیه‌یه مداخله‌ده دوام ایتمش وبو محاربه‌ده پروتستانلره الك زیاده
یاردم ایدن اسوج دولتیله اوستریا واسپانیا دولتلری علیهنه براتفاق یاپمش ایدی .
وفرانسه عسکری دفعات ایله اوستریا واسپانیا اردولرینه غلبه ایتمشیدی . بناءً علی
ذلك بیك اللی سکز سنه‌سنده عقد اولنان مصالحه اقتضاسنجه فرانسه‌یه براز محللر
ترك ایله پروتستانلرك حقوقی تصدیق اولنوب بو جهتله آلمانیا پرنسلری همان بتون
بتون مستقل اوله‌رق ایمپراطورك نفوذی تنزل ایتمش وآلمانیا دولتی اصلزادکان جمهورینه
بکزر برحال وهیئته کیرمش ایدی .
اولوقتدنبرو آلمانیا دولتی وتعبیر آخر اوله‌رق جرمانیا ملتی مجلسی ایکیوز قرق پرنس
وپاپاس وشهرلر مبعوثلرندن مرکب اوله‌رق باویاره‌ده کائن راتسبون شهرنده عقد
اولنور اولدی . فقط ایمپراطور ایله پرنسلر بالذات کیتمیوب وکیل کوندررلردی .
ناپلیون بوناپارته‌نك زمانه قدر المانیانك حالی بومنوال اوزره کیتمشدر .
بو صورتله آوستریا دولتی اوتوز سنه‌دنبرو ممتد اولان محاربهٔ مذهبیه‌دن قورتلمش
ایسه‌ده دولت علیه ایله محاربه‌دن خالی اولمدیغی کبی فرانسه‌لو آوستریا دولتنك
اولوجهله ضعفنی کوریجك انك یرینه اوروپاده برنجی دولت اولمق داعیه سنده
بولندیغندن آوستریالو فرانسه محاربه‌سندن دخی قورتیله مامشدر .
فرانسه دولتنك امور خارجیه سی اولوجهله ایلروله‌مش ایسه ده امور مالیه‌یه
باقیله‌مدیغندن خزینه‌ده آقچه اولمدیغی جهتله آوستریا واسپانیا ایله محاربه‌یه دوام
اولنمق اوزره یکی تکالیف وویرکو طرحنه قرار ویرلمسندن طولایی بیك التمش
سنهٔ هجریه‌سنده پارسده عصیان ظهور ایدرك لویی قاتورز ووالده‌سی ومازارین
پارسدن فرار ایتمشلردر . غریبدرکه بوسنه انکلتره‌ده دخی اختلال ظهور ایدرك
قرالك اعدامنه حکم اولنوب انکلتره دولتی برجنرال ایله اداره اولنور جمهور
شکلنه کیرمشیدی . وفرانسه‌ده خیلی محاربات داخلیه وقوعبولدقدن صکره اهالی
قرالی قبول ایدوب برمدت صکره مازارن دخی پارسه کله‌رك اولکیدن زیاده
نفوذ قزانمشدر . فقط بومثللو حالات ایله فرانسزلر فساد واختلاله آلیشه‌رق
فرانسه‌ده فنا استعدادلر پیدا اولمقده ایدی . وفرانسه ایله اسپانیا اره‌سنده‌کی
محاربه دوام ایدوب انکلتره دولتی مدیری اولان جنرال دخی فرانسه‌یه امداد
ایتمکله اسپانیا دولتی مغلوب اوله‌رق فرانسه‌یه برخیلی یرلر ترك ایدرك عقد
مصالحه اولنمش ولویی قاتورز اسپانیا قرالنك قیزینی تزوج ایلمشدر . انکلتره ده
دخی قرالیت اعاده اولنمش ایسه‌ده ارتق سربسیت یرلشوب تام حکومت مشروطه
حالنده قرار قیلمشدر . اما لویی قاتورز پارسه عودت ایتدیکی کبی حکومت

مطالقه‌سنه دهازیاده قوت ویرمش وسن‌رشده بالغ اولور اولماز نصل طور دلیرانه ایله حرکت ایده‌جکنی کوسترمش وفی‌الواقع اللی‌سنه‌دن زیاده اویله جسورانه وبلکه ظالمانه برطور ایله حکومت ایلمشدر .

مقدما پارسده وبعض بیوك شهرلرده پارلمان نامیله بیوك مجلسلر کشاد اولنمشیدی . بونلر انکلتره پارلمنتوسی کبی دولتك اداره‌سنه وتنظیم قوانین ایشنه مداخله ایده‌میوب ایالت دیوانلری مثابه‌سنده اوله‌رق اصل وظیفه‌لری استینافا رؤیت دعاویدن عبارت ایدی . فقط قرال طرفندن تنظیم اولنان قوانین واعطا قلنان اوامری مرافعاتده مطاوعت اولنمق اوزره سجله قید ایتمکه مأمور ایدیلر . رفته رفته کندولرینه اهمیت ویروب طرف قرالیدن قید ایچون کوندریلان بعض قوانین واوامری بکنمیه‌رك اعتراض ومخالفت ایدر اولمشلرایدی . پارس پارلمانی ابتدالری لویی قاتورزه دخی بومعامله‌یی ایتمك ایستمش ایسه ده لویی اورالره کلیوب هرکسه حکومت مطلقه‌سنك حکمنی طاتمش وپارلمانه حد ووظیفه‌سنی بیلدرمشدر . وفرانسه دولتنك اولوقت مضایقهٔ مالیه‌سی زیاده اولدیغی حالده رئیس‌الوکلا مازارن وفات ایتدکده ایکی یوز ملیون فرانقاق مالی ظهور ایتمکله لویی قاتورز ارتق رئیس‌الوکلا نصب وتعیینی اصولندن صرف نظرله هرایشه بالذات باقمغی التزام ایدرك وکلادن هربرینك وظائفنی تعیین ایله هربریسی بشقه بشقه کلوب تشبث اولنان ایشلری عرض واستیذان ایلملرینی اصول اتخاذ ایلمشدر . وهرایش ایچون مستعد مأمورلر انتخاب وتدارك ایدرك امور ملکیه اصلاح وصنایع وتجارت ترویج اولنمغله دولتك بورجی چوق وخزینه‌ده اقچه یوق ایکن امور مالیه دخی یولنه قونلمشدر . وعسکری منتظم اولوب تورن نام مشهور مارشال ایله فن استحکاماتده آثاری حالا مقبول ومعتبر اولان ووبان نام مهندس دخی موجود اولدیغندن اولوقت فرانسه‌نك جهت عسکریه‌جه دخی اسباب لازمه‌سی مکمل ایدی . شوحالده لویی قاتورزك قاین پدری اولان اسپانیا قرالی وفات ایتمکله زوجه‌سنك میراثی اولمق اوزره اسپانیا تصرفنده بولنان بلچیقاده کائن بعض ممالکنك کندوسنه ترك اولنمسنی مطالبه ایتدکده اسپانیا دولتی موافقت ایتمدیکندن لویی اعلان حرب ایدرك خیلی یرلری ضبط ایلمش ایسه ده موازنهٔ پولتیقیهٔ اوروپانك وقایه‌سی ضمننده فلمنك جمهوریله اسوج وانکلتره دولتلری بینلرنده عقد اتفاق اولنمغله لویی ضبط ایتدیکی یرلرك برازینی رد ایله مصالحه‌یه مجبور اولمشدر . فقطاولوقت غایت زنکین وکبرلی اولوب برمنوال سابق دیکر دولتلری تحریکله کندو مرامنه مانع اولان فلمنك جمهورینه کوجنمکله لویی همان اعلان حرب ایله فلمنك اوزرینه

برسرعتلی هجوم ایدرك بیاغی بتون بتون فلمنك مملکتنی ضبط ایتمشیکن فلمنکولر امستردام شهرینه چکیلوب ودکز ریختملرینی آچوب هرطرفدن صو یوریمکله فرانسزلر رجوع ایتمشلر ایدی . وفلمنك جمهوری تکرار دول سائره‌یی تحریك ایدرك همان بتون دول اوروپا فرانسه علیهنده بولنمغه باشلادیغندن لویی برقاچ اردو ترتیب ایله طرف طرف محاربه‌یه شروع اولنمش وفرانسزلر همان هریرده غالب کاوب سیچلیا طرفند واقع اولان محاربهٔ بحریه‌ده دخی برخیلی فلمنك واسپانیا کمیلری غرق وشکست اولنه‌رق فرانسه دونماسی غلبهٔ تامه‌یه مظهر اولمشدر .

فرانسزلرك بویله جسورانه حرکتلری دول محاربه‌یی صلحه میل ایتدردیکندن بیك سکسان طقوز سنهٔ هجریه‌سنده عقداولنان مصالحه‌ده فرانسه دولتی خیلی محللر قزانمشدر . واول وقت فرانسه علوم ومعارفجه پك زیاده ایلرولیوب هرفن وصنعتده اك مشهور آدملر اول عصرده کلمش وفرانسه‌نك هرشیئی بتون عالمه نمونه وعبرت اولمش ایدی . علی‌الخصوص ادبیات فرانسه‌ویه اولوقت حدکماله کله‌رك اك مشهور فرانسه شاعر ومنشی ومورخلری هپ اول عصرك رجالی اولوب بونلر اوروپانك سائر یرلرنده دخی مقبول ومعتبر اولدقلرندن هریرده فرانسز لسانی تدریس اولنوب لویی قاتورزك دخی جمله اوروپا امورینه مداخله‌سی اولمق حسبیله اولوقتدنبرو فرانسز لسانی امور دیپلوماتیقیه‌ده همان علی‌العموم استعمال اولنه کلمشدر . ولوییك علوم ومعارفه رعایتی اولدیغی کبی کوزل انشاآته دخی رغبتی اولوب فرانسه‌ده ورسای سرایی کبی حالا مشهود نظر تحسین اولان بنالر هپ انك آثارندندر . وعصرنده کوزل قوانین ونظامات تأسیس ایله فرانسه‌نك امر اداره‌سی ایلرولمشدر .

دولت علیه هرجهتله دول سائره‌یه نسبتله فائق وغالب ایکن روش حال وزمانه کوره امور ملکیه وعسکریه‌سنه برمرتبه دها اعتنا ایده‌جکنه کوشتمش ومعارف وصنایعی ایلرولده‌جك یرده اهمال وتکاسل یولنی طوتمش اولدیغندن رفته رفته مصالح ملکیه وعسکریه‌سنده نظامسزلقلر پیدا اوله‌رق بیك تاریخندن صکره تنزله یوز طوتمشیدی . وبوعصرده کوپریلی اوغللرینك همتیله بعض فتوحاته مظهر اولمش ایسه ده اوروپانك ترقیاتنه نظراً کیرو قالمش ومارشال مونته قوقولی معرفتیله اوستریاده دخی منتظم عسکر احداث اولندقدن صکره دولت علیه‌نك اصلا بوزلمق وکیرو دونمك بیلمیان علوفه‌لو عسکری اوستریا محاربه‌لرنده یوز چویرمکه باشلادیغی کورلمش اولدیغندن دولت علیه دها اولوقت تجدید احوال واصوله محتاج اولمشیدی .

الحاصل بوعصرده اوروپا بر بشقه حال وهیئته کیروب علی الخصوص فرانسه
فوق العاده ایلرولمشیدی .
ولویی قاتورز پك زیاده شان وشهرت کسب ایدرك کندوسنه کبروعظمت کلوب
امور خارجیه‌جه بتون دول اوروپایی تهدید ایدرجه‌سنه خود پسندانه ومتکبرانه
طاوراندیغی کبی امور داخلیه‌جه دخی بو مسلکه سلوك ایدوب حتی پروتستان
مذهبنك سربستیء اجراسی حقنده یوز سنه مقدم یاپیلان قانونی الغا ایتمشیدی .
حالبوکه یوز بیکدن زیاده فامیلیا مذهبلرینی ترك ایده‌مدکلرندن وممالك سائره‌یه
کیتملری دخی ممنوع اولدیغندن برطاقمی خفیا فرانسه‌دن چیقوب ممالك سائره‌ده
توطن ایتمش وبرچوغی دخی فرانسه طاغلرنده قالوب مقاومت حالنده بولنملریله
طرفیندن برچوق نفوس تلف اولمش ایدی .
برمنوال سابق فرانسه‌ده علوم ومعارف فوق العاده ایلروله مشیکن بو حال
وحرکتك وقوعی بادیء حیرتدر . شو قدرکه بودفعه دخی خیلی پروتستانلر
اعدام اولنمش ایسه ده مدنیتك ترقیسی ثمره‌سی اوله‌رق یوز سنه اول اولدیغی
کبی پروتستانلر حقنده قتل عام اصولی اجرا اولنمامشدر . ونصل که بالاده بیان
اولندیغی اوزره اسپانیا دولتی شو قدر یوز بیك متمدن وچالشقان مسلمانی
اسپانیا قطعه‌سندن طرد واخراج ایدوبده بویله برحرکت غیرمعقوله سیئه‌سی
اوله‌رق دوچار اولدیغی ضعف حالدن حالا قورتیله مامش ایسه فرانسه دولتی
دخی پروتستانلرك اولوجهله پریشانلقلری حسبیله او قدر چالشقان واهل معارف
وصنایع اولان تبعه‌یی الدن چیقارمش اولدیغندن علوم وصنایع وفابریقه‌لرله
مالامال اولان فرانسه بر درجه دوشمش وبو جهتله فرانسه دولتنه دخی بعض
مرتبه ضعف کلمش ایدی .
لویی بروجه مشروح پروتستانلغی منع ایله قاتولیك مذهبی حقنده برغیرت
کوسترمش اولدیغی حالده پاپانك نفوذینی پولتیقه‌سنه مغایر کوردیکندن فرانسه‌ده
برعموم پاپاس مجلسی تشکیل ایله پاپا دول سائره‌نك حکومت جسمانیه‌سنه مداخله
ایده‌مز . وپاپاس مجلس عمومیسنك رأی وقراری پاپانك رأی وقرارینه مرجحدر .
دیو بند بند برنظامنامه تنظیم ایتدرمشیدی .
دول اوروپا ایسه لوییك حرص وطمعندن امین اوله‌مدقلرندن فلمنك جمهوریتك
تشویقی اوزرینه فرانسه علیهنه اتفاق ایلمش اولدقلری لوییك معلومی اولیجق
کویا بو پروتستان غائله‌سندن فرانسه‌نك متأثر اولمدیغی اثبات ایچون انلردن
اول جنکه مباشرتله آلمانیا طرفنه هجوم ایتمش واولوقت آوستریا دولتی دخی

دولت علیه سفریله مشغول بولنه‌رق اکثریا فرانسه عساکری غالب کلمش ایسه‌ده
اول اثناده انکلتره قرالی فرانسه‌نك عکسنه اوله‌رق انکلتره‌ده ممنوع اولان
قاتولیك مذهبنی اعاده ایتمك داعیه‌سنه دوشدیکندن طولایی انکلتره‌ده طورمیوب
فرانسه‌یه فرار ایتدکده لویی طرفندن مع الممنونیه قبول اولنمسی اوزرینه
بیك یوز سنهٔ هجریه سنده انکلتره پارلامنتوسی طرفندن خلع ایله یرینه
دامادی وفلمنك جمهوریتك استات هولدری اولان کلیوم انکلتره قراللغنه
انتخاب اولنوب کلیوم ایسه اوته‌دنبرو لوییك خاص دشمنی اولدیغی جهتله
جریان ایدن محاربه‌لر دها زیاده جسامت کسب ایدرك فرانسه عسکری برآ
اکرچه اکثریا غالب اولمشیدی . لکن دونماسی انکلتره وفلمنك دونمالریله
لدی التقابل پك فنا حالده مغلوب اولدقدن بشقه بو محاربه‌لرده فرانسه‌نك چوق
نفوسی تلف اولوب مشهور جنراللری دخی قالمدیغندن وقحط وغلا ظهور ایدرك
عسکری میانه‌سنده اطاعتسزلك اماره‌لری مشاهده اولنوب صنایع وتجارت دخی
تنزل ایتمکده اولدیغندن لویی ایتدیکنه نادم اولوب بویله‌جه اون سنه ممتد اولان
محاربه‌لرده ضبط ایلدیکی ممالکی ترك ایدرك بیك یوز طقوز سنهٔ هجریه‌سنده
آوستریا وانکلتره ودیکر متفق دولتلر ایله عقد مصالحه‌یه مجبور اولمش وبوجهتله
نفوذی خیلیجه تنزل ایتمشدر .

اول اثناده دولتعلیه دخی آوستریا وونه‌دیك وله وروسیه دولتلریله محارب اولدیغی
حالده انکلتره وفلمنك دولتلری توسط ایدوب همان برسنه صکره دول اربعهٔ
مذکوره ایله عقد مصالحه ایدرك اون بش سنه‌دنبرو کرفتار اولدیغی مشاق
سفریه‌دن قورتلمشدر . فقط ازاق قلعه‌سی روسیه دولتنده قاله‌رق اول طرفدن
روسیه‌یه برتجارت قپوسی آچلمشدر . وبومحاربه‌ده روسیه چاری اولان بیوك
پترو معلم عسکرك فائده‌سنی مشاهده ایدرك همان تکثیریله مشغول اولمش ودولتنی
فرنك دولتلری طرزنده تنظیم ایله پك واسع برترقی یولی المشدر .

اولوقت فرانسه‌نك مضایقهٔ مالیه‌سی اول درجه‌یه کلمشیدی که اصلزادکان رتبه‌لریله
دولت مأمورلکلری آقچه ایله صاتیلوردی . دول متفقه ایله مصالحه‌سی ایسه
حقیقت حالده متارکه قبیلندن ایدی . زیرا اسپانیا قرالنك اولادی اولمیوب
اولوقت ایسه میلان وناپولی وسیچلیا وامریقاده مکسیقا وپرو کبی جسیم مملکتلر
دخی اسپانیایه ملحق بولندیغندن آوستریا وفرانسه دولتلری طرفندن حقوق
وراثت بحثی درمیان اولنمش اولدیغی حالده اسپانیا قرالی وصیتنامه‌سنده لوییك

ایكنجی حفیدینی كندوسنه وارث اولمق اوزره تعیین ایله بیك یدی یوز سنهٔ عیسویه سنده وفات ایلدكده لوینك حفیدی اسپانیاده اجلاس اولنمشیدی . آوستریا دولتی ایسه انك قرالیتنی تصدیق ایتمیوب انكلتره وفلمنك ایله اتفاق ایلمش وپورتكیز واسوج ودیكر اوروپا دولتلری دخی اسپانیا وفرانسه دولتلرینك برلشمسی خوفیله بو اتفاقه داخل اولمش ایدی .

بونكله برابر ایمپراطور بالجمله آلمانیا امراسنك امدادینه محتاج اولدیغنه مبنی آلمانیا هرسكلرندن براندوبورغ ماركیسی اولان برنجی فردریقی جلب ایتمك اوزره قرال عنوانی المسنه راضی اولمغله اودخی براندوبورغه ملحق وبحربالطق كنارنده واقع پروسیا مملكتنه اضافتله پروسیا قرالی عنوانی الهرق بومحاربه یه داخل اولمشدر . اشته بو تقریبله پروسیا قراللغی ظهوره كلوب صكره آوستریا دولتنه بیوك رقیب اولمشدر .

وبومحاربه یه ابتدار اولندقده بعضاً فرانسه واكثریا دول متفقه عساكری غالب كلوب بوصره ده انكلیزلر دنیانك اك متین قلعه سی اولان (جبلتره) جبل الطارق قلعه سنی ضبط ایتمشدركه حالا انكلتره دولتی یدنده در .

واولوقت فرانسه نك بیوك جنراللری اولمیوب بالعكس دول متفقه نك انكلیز قوماندانی (ماریبورغ) وآوستریا قوماندانی (پرنس اوژن) كبی مشهور جنراللری اوله رق بونلر برقاچ بیوك محاربه قزاندقلرندن فرانسه لو بیتاب اولدیغی حالده فرانسه نك هرطرفنده ظهور ایدن قحط وغلادن ناشی پیدا اولان مضایقه اول مرتبه ده ایدی كه لویی كندو سفره طاقمندن برازشی صاتمغه مجبور اولمشیدی .

بونك اوزرینه لویی مصالحه استدعا ایلمش ایسه ده دول متفقه برچوق آغر شرطلردن بشقه حفیدینك اسپانیادن اخراجی ایچون كندوسنك دخی عسكر سوق وادخال ایتمسی شرطنی تكلیف ایتدكلرندن تكرار محاربه یه شروع اولنوب انجق فرانسزلرینه مغلوب اولمغله لویی چاره سز دول متفقه نك هردیدیكنه موافقته مجبور اولمشیكن اسپانیاده فرانسزلر دول متفقه عسكرینه غالب كلمریله افكار دكشمشدر .

زیرده تفصیل اولنه جغی اوزره بواثناده روسیه چاری سالف الذكر بیوك پترو اسوج دولتنه غلبه وبحر بالطق سواحلنده برخیلی یرلری استیلا ایدرك فرنكستانه برتجارت قپوسی آچمشدر . وپروت محاربه سنده بربیوك تهلكه یه دوشمش ایسه ده بالطه جی محمد پاشادن طلب عفو وامان ایله قورتیلوب ینه ایشنه دوام ایلمشدر . بناءً علی ذلك اندن صكره میزان پولتیقه نك براوجنی دخی جانب شمالده ارامق لازم كلمشدر .

اول اثناده انكلتره لو صلحه مائل اولوب سائر دول متفقه دخی اسپانیانك فرانسه ایله برلشمسندن خوف ایتدكاری كبی آوستریایه التحاقی تقدیرندده موازنهٔ پولتیقه نك اخلال اولنه جغنی مطالعه ایتملریله واسپانیا اهالیسی قراللرندن خشنود اولدقلری حالده مجرد آوستریانك منفعت مخصوصه سی ایچون طرد واخراجنده اصرار اولنمق حقوق ملله مغایر اولمغله همان موازنهٔ پولتیقیه وقایه اولنه بیله جك برصورت صحلیه یه موافقت استعدادلری حصوله كلش اولدیغی حالده لویی قاتورز ابتدا انكلتره دولتیله خفیا مكالمه یه شروع ایله متاركه وبیك یوز یكرمی بش سنهٔ هجریه سنده انكلتره وفلمنك وایرتسی سنه آوستریا دولتلریله عقد مصالحه ایتمشدر .

واكرچه اسپانیا دولتی فرانسه خاندانی اوزرنده قالمش ایسه ده هیچ بروقتده بوایكی دولتك برلشدیرلمامسی وجبلتره قلعه سیله فرانسه نك امریقاده متصرف اولدیغی برخیلی ممالكك انكلتره یه ترك اولنمسی معاهده ده شرط ایدلمش وانكلتره دولتی بیویوب وعلی الخصوص قوهٔ بحریه سی زیاده میدان الوب بالطبع صنایع وتجارتی دخی ترقی ایدرك برنجی دولتلردن بریسی اولمشدر .

بومعاهده نك برغریب فقره سی بودركه اسپانیانك آمریقاده كائن مملكتلرینه سنوی بشبیكه قدر زنجی كوله ادخال وفروخت ایلمك اوزره برانكلیز قومپانیاسنه امتیاز اعطاسنی انكلیزلر شرط ایتمشلر ایدی . بو مصالحه ده آوستریا دولتنه دخی بلچیقا وناپولی ومیلان وساردنیا مملكتاری ترك ایدلمشدر . فقط ساردنیا مؤخراً سیچلیا اطه سی مقابلنده واقع ساووه دوقه سنه ویرلمشدر . فرانسه دولتی دخی برعظیم مخاطره دن قورتلمشدر . فقط بومحاربه دن صكره ارتق لویی قاتورزك شان وشهرتی وفرانسه نك سطوت وسورتی تنزل ایتمشدر . وفرانسه نك محاربه مناسبتیله برملیوندن زیاده نفوسی تلف اولمش وهریرنده قحط وغلا ظهوره كلمش اولوب ویركو وتكالیف سائره ایسه افراط درجه سنه واردیغندن اهالیدن بعضیلری باغلرینك حاصلاتندن فائده كورمز اولدقلری جهتله كندو اللریله باغلرینی تخریب ایتدكاری كبی بعضیلرینك ویركویه مقابل اللرندن حیوانلری آلندیغندن برطاقمی دخی كندو اللریله حیوانلرینی اولدیررلر ایدی . بوجهتله زراعته كلی خلل طاری اولمشیدی . فرانسه نك حالی همان بیوك اختلالی زمانه قدر بومنوال اوزره كیتمشدر .

لویی قاتورز مجرد حب شان وحرص شهرت داعیه سیله بونتائج سیئه یه كندوسی سبب اولدیغندن ناشی مكدر اولوب بربیوك كدری دخی بوایدی كه اوغلی ایله

حفیدیکه تلماق کتابنك مؤلفی فنه‌لون انك خواجه‌سی ایدی بونلر سائر پرنسلر
هپ کندوسنك حال حیاتنده وفات ایتمکله وارثی اولمق اوزره یالکز بو حفیدینك
بش یاشنده براوغلی قالمشیدی . وفاتندن اولجه آنی یاننه جلب ایله بن زیاده محاربه‌لره
ابتدار ایتدم بوبابده بنی تقلید ایتمه بنم کبیده چوق مسرف اولمه اهالینك سعادت
حالنه چالش دیو نصیحت ایلمش ویاکاش یوله کیتدیکنی اکلایوب نادم اوله‌رق
بیك یوز یکرمی سکز سنهٔ هجریه سنده وفات ایتمکله اشبو حفیدی اون
بشنجی لویی نامیله جلوس ایتمشدر . ولویی قاتورزك وصیتنه مغایر اوله‌رق برادر
زاده‌سی اولان اورلیان دوقه‌سی پارلامنتو طرفندن وکیل دولت تعیین اولنمشدر .
عصرمزده فرانسه‌ده اختلال ظهوریله خلع اولنان مشهور لویی فلیب بو دوقه‌نك
حفید زاده سیدر .

لویی‌قاتورز تام برحکومت مطلقه‌وافکار خودسرانه‌یه‌مائل اوله‌رق برشیده‌سربستلکی
سومیوب خلق دخی انك مزاجنه توفیق حرکت ایتمك اوزره بر ریاکارلق یولنه
دوکلمشلر ایدی . ریاکارلغك صوکی ایسه بدخویلغه ودینسزلکه منجر اولمق
مجرباتدن اولمسیله انك وفاتندن صکره ارتق کیمسه برشیدن احتراز ایتمیه‌رك بر فنا
یوله کیدلمکه باشلامشدر . بوجهتله لویی فرانسه اهالیسنك افساد اخلاقنه سبب
اولدیغی کبی ذوق وصفایه و برطاقم فاحشه‌لره پك چوق اقچه‌لر خرج ایتدکدن
بشقه آچدیغی محاربه‌لرده دخی بونجه خزینه‌لر تلف اولدیغندن وفاتنده فرانسه
اوزرنده اوچ ملیار یعنی اوتوز بیك کره یوز بیك فرانقلق بورج براقدیغندن
دینه‌بیلورکه فرانسه بیوك اختلالنك اسبابی انك زماننده حاضرلنمشیدی .
وسالف الذکر اورلیان دوقه‌سی ذوق وصفایه مائل وسوء قرینه مبتلا اولوب خلق
دخی هنوز لویی قاتورزك نتیجهٔ تضییقندن قورتلمش اولدقلرندن انك حرکاتنه تقلید
ایله جملهٔ ذوق وسفاهته‌دوشمشلردر . بوصورتله‌بش‌التی سنه ظرفنده‌فرانسه‌دولتنك
اسکی بورجی اوزرینه‌یارم ملیار بورج‌دهاعلاوه‌اولنمشدر . بونك تأدیه‌سی چاره‌سی
آراندیغی صره‌ده (لاو) نام براوسقوچیالو کلوب دوقه‌یه برطاقم عجیب وغریب
تدبیرلر عرض ایله بربانقه وبرده بیوك تجارت قومپانیاسی احداثنه رخصت الوب
دوقه ایله بالاتفاق حسابسز بانقه اوراقی تداول ایتدیره‌رك ایکی سنه ظرفنده جمله
فرانسه‌اهالیسنك نقودینی‌طوپلامشیدی . شویله‌که بوبانقه‌وقومپانیا بی‌اساس‌اولدیغی
حالده سهم وحصه‌لرینك قیمتلری برمدت انواع کذب ودسیسه وبرطاقم خیالی
تشبثات‌تجاریه واعتبارات صرافیه ایله اصل‌قیمتلرینك یکرمی قاتنه‌قدر چیقمشیدی .
بوایسه طولاندیریجیلق قبیلندن برآلش ویرش اولوب سرینی فهم ایدنلر

قوماربازلق یولنده خیلی شی قزانه‌رق آزوقت ظرفنده قولایلقله زنکین اولمشیدی .
ولاو دخی پك زیاده شهرت قزانوب اولوقت انظار ناسده اندن بیوك آدم
یوغیدی . بوکا الدانه‌رق آحاد ناس چارچابوق زنکین اولمق اوزره نقد آقچه‌لرینی
الدن چیقاردقلرندن بشقه اکثریسی املاکنی صاتوت اثمانیله اسهام وحصه
آلوردی . بوطریق ایله صاتیلان اسهام وحصه‌لرك قیمت اعتباریه‌سی بتون
فرانسه‌ده تداول ایتمکده اولان نقودك سکسان قاتنه بالغ اولدیغی حالده برکون
بردن بره اعتباردن ساقط وبوخیالات واعتبارات دفعهٔ زائل اولیجق آحاد ناسك
اکثریسی آن‌واحدده فقیر اولوب لاو دخی فرانسه‌دن فرار ایلمشدر .

بویله بربیوك طولاندیریجیلق ایله فرانسه دولتی بورجنك خیلی مقدارندن
قورتلمش ایسه‌ده اهالی پك زیاده فقر واضطرابه دوچار اولمشیدی . بونکله
برابر اول اثناده وبا خسته‌لکی ظهور ایتمکله دول اجنبیه فرانسه کمیلرینی
لیمانلرینه قبول ایتمدکلرندن فرانسه‌نك صنایع وتجارتنه دخی چوق خلل کلمشیدی .
فقط بواثناده دوقه فوت اولوب قرال دخی سن رشده بالغ اولمغله فرانسه براز
راحت بولمشیدی .

بوآوانده آلمانیا ایمپراطوری بولنان التنجی شارلینك ارکك اولادی اولمیوب
هاپسبورغ خاندانك دیکر شعبه‌لرنده دخی ذکور قالمدیغندن آوستریا دولتنك
نسایه انتقال ایتمسی حقنده برقانون وضع ایدوب بروقتدنبرو ایمپراطورلق
هاپسبورغ خاندانده اوله‌رق آلمانیا پرنسلری بوخاندانه آلشمش اولدقلرندن
جمله‌سی بوقانونی قبول ایله دول اجنبیه‌یی دخی ارضایه سعی ایتمشلر ایدی . انجق
بیك یوز اللی اوچ سنه‌سنده شارلینك وقوع وفاتی اوزرینه قیزی ماریا ترزیا
آوستریا وچه ومجارستان قراللقلری تختنه جلوس ایتدیکی کبی باویارا منتخب
پرنسی اجدادینك آوستریا دولتنه قرابتی اولمق سررشته‌سیله آوستریا دولتنده
حق وراثت ادعا ایدوب فرانسه ایله اسپانیا دولتلری دخی آنی تصدیق ایتملریله
شارلی فرانقفورتده ایمپراطور تاجنی کیمش ایسه‌ده ماریا ترزیا مجارلری جلب
ایلمش اولدیغی کبی انکلتره دولتی دخی اکا امداد ایچون ایکی اردو ترتیب
ایتمشیدی . فرانسه‌نك محاربه ایده‌جك وقتی اولمدیغی حالده شو قارغشه‌لقده
آوستریانك رین نهری طرفنده‌کی ممالکندن برازینی آلیویرمك املیله نصلسه
جنکه کیریشوب براً فرانسه عساکری بعضاً غالب اولمش ایسه‌ده بحراً بتون
بتون مغلوب اولمش وشارلی وفات ایدوب اوغلی دخی بوادعادن فراغت ایتمش
وماریا ترزیانك زوجی اولان توسقانه دوقه‌سی فرانسوه اکثر امرای آلمانیا

طرفندن ایمپراطورلغه انتخاب اولنمغله ماریا ترزیا بیك یوز التمش ایکی سنه‌سنده
خصماسیله غالبانه عقد مصالحه ایدرك قوجه‌سیله برلکده حکومته ابتدار ایلمشدر .
بومحاربه‌ده انکلتره دونماسی اولکندن زیاده شهرت بولمش وفرانسه دولتی
بیهوده برچوق مصارفه کرفتار اوله‌رق امور مالیه‌سی برمرتبه دها فنالاشدیغی کبی
دونماسی بالکلیه خراب اوله‌رق تجارتنه دخی خلل کلمشدر .
وفرانسه قرالی اولان اون بشنجی لویی برحکمدار غیور اولمیوب اوقاتی اکلنجه
وذوق وصفایه مصروف اولدیغندن کندوسنی برفاحشه‌یه تسلیم ایدرك انك
رأییله ادارهٔ دولت اولندیغی کوریلنجه فرانسه اهالیسی بوکا نظر تأسف ایله
باقوب قرال حقنده توجه عمومی زائل اولمشیدی .
قرالك بویله سوء اطواریله قرالیت مسندینك شان واعتباری تنزل ایتمکده
اولدیغی حالده اول عصرك فیلسوفلرندن مونتسکیو نام مؤلف مشهور هیئت
دولت ندر وعدالت وحقانیت نه دیمکدر . بونلرك اصل واساسنی بیان ایتدیکی
ومشهور ولتر دخی هرشیئی استهزا ایله عقاید وافکار عتیقه‌یی اعتباردن
دوشوردیکی کبی روسو نام مؤلف دخی غایت منشیانه اوله‌رق تألیف ایتدیکی
کتابلرده دولت ودین ومذهبك احوال اساسیه‌سندن صورت موضحه‌ده بحث
ایتمشدر . اوته‌دنبرو کرك افکار پولتیقیه وکرك افکار دینیه ومذهبیه‌جه هردرلو
سربستیدن محروم طوتیلان فرانسه اهالیسی همان بومؤلفلره تابع اوله‌رق افکار
عمومیه بربشقه شکله کیرمکه باشلایوب حالبوکه بوخلقك اولوقته قدر بلاتربیه
خالی قالان اذهاننه بردن بره بومثللو افکار فلسفیه القا اولندیغی کبی حوصلهٔ
فهم واذعاننه صیغمیوب وآحاد ناس بومثللو ابحاث عمیقه‌یی دفعةً اکلایه‌میوب
بحیرهٔ حیرته دوشه‌رك اکثر خصوصاتده یاکلش معنی ویره‌کلدکلری جهتله افکار
عمومیه بریاکلش یوله صاپمش ایدی . دیکر بعض مؤلفین دخی حکمای کلبیون
طوریی طوته‌رق دنیا خوشجه یاشامقدن عبارتدر بشقه فضیلت ووقاحت یوقدر
کلامنی اساس اتخاذ ایله خلقی بتون بتون دینسزلك یولنه سوق ایتدکلرندن ناشی
فرانسه‌ده کوندن کونه دینسزلك افکاری غلبه ایدرك سربسیت سوداسی درجهٔ
افراطه کوتورلمشیدی . قرالك طوری فنالاشدقجه اهالینك بووجهله اذهانی
بشقه‌لاشدیغی جهتله فرانسه برعجیب طور وحاله کیرمکده ایکن آمریقاده کائن بعض
ممالکدن طولایی انکلتره دولتیله برطاقم منازعه ومجادله‌لر جریان ایتمکده ایدی .
بروجه بالا قریب العهدده قراللق عنوانینی المش اولان پروسیا دولتی هرسکلك
عنوانینی حائز اولمق حسبیله آلمانیا ایمپراطورلغنك لواحقندن معدود ایسه‌ده کلی

قوت وقدرت کسب ایلمش اولدیغندن پروتستان مذهبنه کیرمش اولان حکومتلره
پیشرولك صورتیله ایمپراطورلغه متصرف اولان اوستریا دولتنه معارض قوی
اولمشیدی .
فره‌دریقوس الکبیر یعنی بیوك فره‌دریق دیو معروف اولان پروسیا قرالی
ایکنجی فره‌دریق ایسه سالف‌الذکر آوستریا وراثتی محاربه‌سی مناسبتیله سیلزیا
قطعه‌سنی قزانوب ملکنی توسیع ایتمش وامور ملکیه وعسکریه‌سنه فوق‌الغایه
نظام ورابطه ویرمکه بذل مجهود ایتمکده بولنمش اولمسیله قوت ومکنتنك
فوق‌العاده ترقیسی دول سائره‌نك وعلی‌الخصوص بیوك دشمنی اولان ماریا
ترزیانك نظر دقت ورقابتنی جلب ودعوت ایلدیکندن وفره‌دریق اول عصرك بر
بیوك فیلسوفی اولدیغی حالده غایت مستهزی اولوب بعض حکمداران ووکلای اوروپا
حقنده هجویه‌لر سویلمکله کوجندرمش اولدیغندن وپروسیانك پروتستانلره مرجع
ومرکز اولمسنی بریسی چکه‌مدیکندن انی قرالیت رتبه‌سندن اجدادینك اولکی حالنه یعنی
براندوبورغ منتخب پرنسی عنوانته تنزیل ایتمکی تصمیم ایتمشلر ایدی . وروسیه
دولتی ارتق شرق وغرب ایشلرینه قاریشور اولدیغندن پروسیا علیهنه اوستریا ایله
عقد اتفاق ایدوب له قراللغی عهده‌سنده بولنان ساقسونیا دوقه‌سی دخی بواتفاقه ادخال
اولنمشیدی . فره‌دریق بونی خبر الدیغی کبی انلردن اول طاورانوب بیك یوز
یتمش سنهٔ هجریه‌سنده بغتةً ساقسونیا مملکتنه کیرمش وساقسونیا پرنسی طاورانه‌میوب
تسلیم اولمش ایدوکندن همان اوستریا دولتیله سائر آلمانیا امراسی بالاتفاق فره‌دریقه
اعلان سفر وروسیه دولتی دخی برقولدن پروسیا اوزرینه سوق عسکر ایتمشیدی .
فرانسه دولتی مقدمکی سفرده اوستریادن بربر آله‌مدی بومحاربه‌ده باری پروسیادن
برشی قاپمق خولیاسنه دوشوب بونجه سنه‌لردنبرو تنزلنه چالشدیغی هاپسبورغ
خاندانیله اتفاق ایدرك پروسیا علیهنه اعلان حرب ایتدی . انکلتره‌لو ایسه
فرانسه‌نك بویله ازقدیم دشمنی اولان آوستریا دولتیله اتفاق ایدیشی طرف قزانوبده
صکره انکلتره علیهنه حرکت ایتمك نیتندن منبعث برکیفیت اولمق ظننه ذاهب
اوله‌رق انکلتره دولتی دخی پروسیا ایله اتفاق ایلدی . اشته بوصورتله یدی سنه
ممتد اولان محاربه‌یه باشلانیلوب فرانسه دولتی بوسفرده براً مظفر اوله‌مدیغی کبی
بحراً دخی مغلوب اوله‌رق امریقاده متصرف اولدیغی برخیلی ممالکدن بشقه مجتمعهٔ
آمریقانك جهت شمالیه‌سنده واقع قنادا قطعهٔ جسیمه‌سنی دخی انکلیزلره
قایدرمشیدی . بوقطعه حالا انکلتره دولتی یدنده‌در .
وفره‌دریق بیوك محاربه‌لرده اکثریا غالب کلمش ایسه‌ده طرف وقوعبولان

بونجه محاربات متواليه ده چوق عسكرى تلف اوله رق همان بتمه درجه سنه كلمشيكن كندوسنك مشتاق فضل وعرفانى وپروسيا آداب واصولنك حيرانى اولان اوچنجى پترو روسيه ده جالس تخت ايمپراطورى اوليجق فره دريق ايله عجالة مصالحه ايدرك پروسيا ممالكنه كيرمش اولان روسيه عسكرينك قوماندهسنى اكا ويرمش ومتعاقباً پترونك خلعيله يرينه جالسهٔ تخت اولان مشهوره ايكنجى قترينه دخى بومصالحه‌يى تصديق ايديويرمش اولديغندن وآلمانيا اهاليسى بومحاربات ايله دوچار مضايقه اولوب آلمانيا پرنسلرى دخى فره دريقدن خوف ايدر اولدقلرى جهتله برر برر چكلدكلرندن واوستريا دولتنك دخى مجالى قالمديغندن همان جملهسى عقد مصالحه ايله سفرهفت ساله غائله سندن قورتلمشلردر . وبو مصالحه ده اوستريا دولتى سيلزيا ولايتنى استرداد ايدهميوب بوقطعه ينه پروسيا يدنده قالمش وپروسيا دولتى ارتق برنجى دولتلر صره سنه كچه رك اولوقتدنبرو دول خمسهٔ معظمه دن بريسى اولمشدر . انجق اوستريالو طرفدن وسوسه سى غالب اولمغله معلم ومرتب عساكرينى ايكى اوچ يوز بيكه ابلاغ ايتديكنه قناعت ايلميوب ايجاب وقت وحالى كوزه درك كاه فرانسه وكاه انكلتره وبعضاً روسيه دولتلريله ربط پيوند اتحاد وموافقت وبرطرفدن دخى آلمان حكمدارلرى ايچنده طرفدار پيدا ايلمك ايچون بعضلرينى التزام وحمايه ايده كلمشدر . وفرانسه دولتى اوته دنبرو آوستريا دولتنه رقيب ومعارض قوى ايكن پروسيا دولتى بووجهله كسب قوت ايلمكله آوستريا دولتى فرانسه ايله اتحاد ايدرك اندنصكره فرانسه اتفاقى مقتضاى مصلحت عد ايلديكى مثللو پروسيا دولتدن احترازاً روسيه دولتنك دوستلغنى دخى اصولدن اتخاذ ايلمشدر .

بالاده مذكور اولان محاربه ده فرانسه دولتى برشى قزانه مدقدنبشقه بروجه مشروح آمريقاده برچوق ممالكنى ضايع ايتمش ومضايقهٔ ماليه سى بر درجه دها آرتوب اون بشنجى لويى ايسه دائما فاحشه لرله اكلنمكده اولديغى حالده خزينه ده خرج ايده جك اقچه بوله مديغندن كندوسنك كومش سفره طاقمنى ضربخانه‌يه كوندرمكه مجبور اولمشدر .

فرانسه دولتى بويله برفنا حاله دوسمشكن قاتوليكلر بيننده ارادهٔ جزئيه مسئله‌سندن طولايى اسكيدن سورونجه ده قالمش اولان برمنازعهٔ مذهبيه تكرار چيقوب ژوژويتلر عليهنه اوله رق برجبريه مذهبى ظهور ايتديكى اثناده متعصبلردن بريسى قرالى خنجر ايله جرح ايدوب بوايسه ژوژويتلرك تشويقنه حمل اولنمش ايدوكندن ژوژويت طريقى يساغ ايدلمشيدى . پروتستانلغك ظهوريله قاتوليك

مذهبنه كلى ضعف كلمش وفرانسه ده افكار عموميه بشقه يول الوب بتون سررشتهٔ ديانتك شكست اولمسنه آز قالمش ايكن قاتوليك پاپاسلرينك بويله تدقيق مذهب غائله سنه دوشملرى غرائبدندر . وخلق على العموم قرالك عليهنده اوله رق سربستئ افكار سوداسى يك ايلرو درجه لره واراديرلمش اولديغندن كرك اصلزادكان وكرك رؤساى روحانيه بوكا برچاره ارامق لازم كلور ايكن پارس پارلامنتوسى دخى عمومك توجهنى جلبله كندويه براهميت ونفوذينه قوت ويرمك اوزره قرالك بعض اوامرينه اعتراض ايتمكه باشلامشيدى .

استطراد

اول اثناده اوروپاده چيچك آشيسى صنعتى ظهور ايتمش اولديغندن بروجه آتى تفصيل كيفيته ابتدار اولنور .

نادراً چيچك چيقارميان وارايسه ده اكثريا هركس عمرنده برركره چيقاره كلمش اولوب بونك سبب وحكمتنى بيان سياقنده بعض قدماى اطبا دماء صبيانده دم حيض ايله لبندن تولد ايدن فضلات رطبه ورقيقه‌يى طبيعت دفع ايتمك حكمتنه مبنى بهرحال ابدان انسانيه ده بوقبارجقلر چيقوب بعد الاندفاع دمه صفوت وقوت كلور ديديلر . انجق ارنودلق ايله سودانك بعض مواقعنده بوعلت بولنميوب حتى اهاليسى ديار سائره‌يه سفر ايتدكلرنده چيچك چيقارررلرمش بوكا باقيلورسه بونده اقليمك دخى سببيتى اولمق لازم كلور ايسه ده بعض اطباى معاصرينك افاده سنه نظرا علت مذكوره نك مواقع مرقومه ده بولنمامسى چونكه علت مذكوره هوايه انتشار ايله باذن الله تعالى جوارينه سارى اولان علتلردن اولوب مواقع مرقومه ده ايسه جمعيت ومحله اولمديغندن جهت سرايت متحقق اولمامسنه مبنيدر اهاليسى داخل جمعيت اولدقلرنده چيچك چيقارملرى دخى بوكا دلالت ايدر . بوصورتده علت مذكوره صبيانده عمومى برخسته لك اولديغنه نظراً طوغشده براستعداد اولوب سرايت دخى بو استعدادى فعله چيقارمقدن عبارت اولور . هرنه حال ايسه بوكونه شيلرك اسباب حقيقيه سنه اطلاع علم محيط الهى‌يه موقوف اولوب عقل انسانى بورالرده غريق بحر حيرت اولمقدن بشقه برشى ياپه مز .

هجرت نبويه نك اوچيوز تاريخلرينه كلنجه كرك اطباى يوناندن وكرك اطباى

عربدن بریسی چیچك خستهلكنه دائر برشی یازمیوب اطبای اسلامك ممتازی
واوچیوز تاریخلرنده حكمانك سربلند وسرفرازی اولان محمد بن زكریا ابوبكر
رازیكه ری وبعده بغداد مارستانلرینی یعنی خستهخانهلرینی تنظیم ایدن بودر .
انواع فنون وحكمته دائر تألیف ایتمش اولدیغی یوزدن متجاوز كتب ورسائلك
اكثری علم طبدن اولوب بوكتابلرك بریسی دخی چیچك علتنه دائردر . حكیم
مشار الیه اوچیوز یكرمی سنهسنده وفات ایتمشدر . اشته الك ابتدا چیچك علتنه
دائر بحث ایدن اشبو حكیم رازی اولوب اندن صكره ابوعلی ابن سینا دخی بوكا
دائر پك چوق بحثلر یازمشدر .

قدمای حكما پك ادنی علتلر ایچون بیله بوقدر بحثلر ایتمشیكن بوعلته دائر برشی
یازمامرلی بر امر غریب اولوب بناءً علیه بعض اطبا طقوز یوز ویاخود بیك
سنه اقدم بوخستهلك اولمیوبده اندن صكره ظهور ایلمش برعلت اولمسنه ذاهب
اولدیلر . وفی الاصل موجود اولمیوبده صكرهدن حادث اولان نیجه علتلر
موجود ومعلوم اولدیغندن چیچك علتی دخی بوقبیلدن اولهرق اول تاریخلردن
صكره حادث اولمسی محتمل اولمغله قول مذكور پكده استبعاد اولنهماز . چین
اهالیسنك اعتقادلری دخی بوقولی تأیید ایدركه بوندن سكز یوز بوقدر سنه
مقدم چینده چیچك خستهلكی یوق ایكن قانطون شهرینه كلوب كیدن بصره
تجارندن سرایت ایلدی دیو ادعا ایدهیورلر . وامریقاد دخی مقدما چیچك علتی
یوق ایكن قولنبك كشفندن صكره اوروپالولر ایله اختلاط حاصل اولدقده اوراده
دخی هیچ بریرده كورلمدك صورتدهشدتلو چیچك خستهلكی ظهور ایدرك پك چوق
نفوس ضایع اولمش ایدوكی مرویدر . هرنه حال ایسه سنین معلومهدنبرو علت
مذكورهدن هرسنه پك چوق تلفات وقوعه كلمكده ایكن آشی صنعتنك ظهوری
صبیانی بو بلیهدن خلاص ایلدی .

آشینك ابتدا ظهوری ممالك محروسهده اولوب شویلهكه خفیف چیچك چیقارمش
اولان چوجقلرك قبارمش وطولمش اولان چیچكلرینك صوینی آلوب وهنوز
چیچك چیقارمامش بر چوجغك قوانی چیزوب اول صویی سورهرك آشی
ایلدكلری یرده برقبارجق چیقوب انكله اول چوجق نوبتنی صاوشدیرهرق
چیچك خستهلكندن خلاص بولوردی .

نزد دولت علیهده مقیم انكلتره ایلچیسنك زوجهسی اولان مادام مونتهكو
ادرنهده بونك محسناتنی مشاهده ایدوب حتی كندی چوجغندهده دخی تجربه

وبوكا دائر بیك یوز اوتوز سنهٔ هجریهسنده انكلترهیه برقطعه مكتوب تحریر
ایلمش وانكلترهده دخی لدی التجربه منافعی مشاهده قلنمش اولمسیله كیفیت
سائر طرفلره منتشر اولهرق اوروپا اطباسی طرفندن قبول وتصدیق اولنمش
ایسهده بویله من طرف الله كلان برعمومی خستهلكه علاج ایتمك امر الهی یه
قارشو كلمكدر دیو پاپاسلر طرفندن اعتراض اولندیغنه بناءً اول امرده اوروپا
اهالیسنك اكثری آشییی قبول ایتمیوب تجویز ایدنلره دینسز نظریله بقارلر
وبلكه قتلنی واجب كوررلر ایدی . بناءً علیه اوروپا دولتلری هركیم اولادینی
آشیلادیر ایسه برمقدار عطیه ویرهرك معاملهٔ لطفیه اجرا ایدرلردی . لكن
صكره هركس آشینك محسناتنی مشاهده ایدرك وچیچك خستهلكنه شفاخانهٔ
الطاف آلهیهدن احسان بیورلمش بر دوا اولدیغنی اعتراف ایدرك جملهسی قبول
ایدوب كندولری آقچهلر صرفیله چوجقلرینی آشیلاتمغه باشلامشلردر .
اول امرده فرانسزلر دخی بوبابده تردد ایلمشلر ایسهده ولتر كبی بعض مؤلفلر
بونی ترویج ایدوب بالتجربه منافعی مشاهده اولنهرق (١١٧٢) سنهسنده
فرانسه مكاتبنده دخی تصدیق اولنمغله علی العموم اجراسنه مبادرت ایلمشلردر .
بوكا تلقیح جدری دینلوب الحالة هذه هرطرفدن مرعی الاجرا اولان تلقیح
بقری انكلتره اطباسندن جنر نام طبیبك اختراعیدركه طبیب مرقوم بیك یوز
طقسان تاریخلرنده دولتی طرفندن بعض قری اهالیسنی آشیلامغه مأمور بولنوب
صاغمالجیلقله تعیش ایدن برطاقم كویلیلره آشیدن بحث آچمق ایستدكده اهالیٔ
مرقومه چیچك علتی نصل شیدر دیملریله طبیب مرقوم انلره چیچكی تعریف
ایتمكه ابتدار ایلدیكی صرهده ایچلرندن بعضیلری بونك دیدیكی بزم اینكلرك
ممهسنده ظهور ایدوبده چوبانلرك پارمقلرینه سرایتله چیقان چبانلر اولمسون
دیمشلر . بوسوز طبیب مرقومك نظر دقتنی جلب ایدوب تحقیق مادهیه قالقشمش
وتدقیق نظر ایتدكده اهالیٔ مرقومهنك پارمقلرنده برر چیچك لكهسی كورمش
مكركه اینكلرك ممهلرنده ظهور ایدن چیچك قبارجقلری صاغیلوركن برتقریب
ایله دشیلوب صولری صاغان كیمسهلرك پارمقلرنده اولان چیزكلرینه ویاخود
برسببله دریسی صیرلمش یرلرینه اصابتله تأثیر ایدرك برنوع چبان چیقارمش
اولنلر بر دخی چیچك چیقارمزلرمش وانلره آشی دخی تأثیر ایتمدیكنی مرقوم
جنر تجربه ایلمش وبونك اوزرینه یكرمی سنهیی متجاوز تجاریب ایله اوغراشهرق
اینك آشیسنی استخراج ایدوب هجرتك (١٢١٣) سنهسنده بوكا دائر بر رساله
تألیف ایتمش وبعده لوندرهیه كلوب تجربهلر كوسترهرك اینك آشیسنی میدانه

قویمش اولدیغندن کندوسنه انکلتره دولتی طرفندن پك چوق عطایا ویرلمش ورساله‌سی هر لسانه ترجمه اولنه‌رق اینك آشیسی منتشر اولوب انجمن دانشلر طرفندن دخی کندویه نشانلر اعطا اولنمشدر .

ارباب فنك تحقیق وافاده‌لرینه نظراً چیچك خسته‌لکی نوع بنی آدمك سدسی مقدارینی اتلاف ایده‌کلدیکندن آشی ماده‌سنك ظهوری پك خیرلو بر کیفیت اولوب انجق تلقیح جدریده دخی یوزده بر تلفات اولدیغندن بتون بتون خطردن وارسته اولمامق حسبیله وتلقیح بقریده اصلا خطر وتهلکه واقع اولمامسیله اشبو تلقیح بقری مخترعات طبیه‌نك انفعی اولان موادden اولدیغی حالده ابتدای ظهورنده تلقیح جدری بی کار وپیشه ایدینوب انکله تعیشه مألوف اولان بعض اطبا تلقیح بقرینك رد وانکارینه تصدی ایتمشیدی لکن صنعت مذکوره مدت قلیله ظرفنده هر طرفده منتشر اوله‌رق او مقوله منکرینك سوزلری مؤثر اوله مامشدر .

الحاصل آشی ماده‌سی ابتدا ممالك دولت علیه‌ده ظهور ایله برنوع عادی عملیات قبیلندن ایکن اوروپاده طبابته الحاق ایله برنوع صنعت اولمشدر . اما ابتدا کیم بولمش ونصل بولنمش بورالره دائر معلومات صحیحه بولنه‌مامشدر . بعضیلر بونی ابتدا عربلر بولمش دیو روایت ایدرلر ایسه‌ده روایت مذکوره درجهٔ ثبوته وارمامشدر .

بعضیلری دخی ابتدا اناطولی یوروکلرندن ظهور ایتمشدرکه انلردن بریسی درعلیه‌یه کلدکده برصالغین چیچك خسته‌لکنه تصادف ایتمکله بوعلتك بزلرده بویله مضرتی اولمز زیرا بز اینکلریمزك ممه‌لرندن سرایتله چوبانلرك پارمقلرنده چیقان چیچکدن آشی آلوب هر سنه چوجقلری آشیلارز . انك اوزرینه بردخی چیچك چیقارمزلر . دیدیکنده بعض اصحاب مراق بونی تجربه‌یه قالقشمش اولدقلرنی مادام مونته‌کو طویوب انکلتره‌یه تحریر ایتمشدر . دیو روایت ایدرلر لکن اینك آشیسی برمنوال محرر بیك ایکیوز اون تاریخندن صکره منتشر اولوب اندن اول لاقردیسی یوق ایدی .

بعضیلر دخی صنعت مذکوره چرکس وابازه وکورجی ملتلرندن برنده ظهور ایتمشدر . فقط بونلردن قنغیسی بولمش اولدیغی معلوم دکلدر . چونکه قبائل مذکوره کوله وجاریه بیع وشراسیله تجارت ایدوب چیچك ایسه وجه انسانده اولان حسن وآنی ازاله ایدرك تجارتلرینه نقیصه کتوردیکندن بونك برچاره‌سنی آرایوب بولمغه مجبور اولملریله تفتیش ایدرك آشی صنعتنی بولمشلاردر . دیو روایت

ایدرلر . لکن اقوام مرقومه ایچنده حالا بویله برصنعت اولمیوب حالبوکه برقوم بویله برمطالعهٔ اساسیه اوزرینه تفتیش وتحری ایله بولدیغی صنعتی مدت قلیله ظرفنده بتون بتون ترك وفراموش ایتمسی برامر مستبعد اولدقدن بشقه اقوام مرقومه‌نك کرك اول زمانده کی وکرك شمدیکی حاللرینه نظراً بومقوله صنایع ایچون ذهن یورملری پکده مأمول اولنمدیغندن بوروایته دخی صحیح نظریله باقیله‌ماز .

قالدیکه بوبابده بزه سند اوله‌جق شی انجق مرقومه مادام مونته کونك بروجه سابق لونده‌یه یازمش اولدیغی مکتوبیدر . مادام مونته‌کو ایسه بومکتوبی (١٧١٧) سنهٔ میلادیه‌سی نیسان فرنکیسنك بری تاریخیله ادرنه‌دن یازمش اولوب مقتضای مألنه کوره اولوقت آشی کیفیتی ادرنه‌ده اصول وعادت وبلکه برنوع صنعت حکمنه کیرمش اولدیغنه نظراً اندن خیلی سنه‌لر مقدم بوماده ادرنه‌ده جاری ایدوکنه حکم اولنور . وآشی ماده‌سی طبابته داخل اولوبده اوروپادن ممالك دولت علیه‌یه کلمه‌دن ادرنه‌ده بوخصوصك موجود اولدیغی بعض اختیارلردن مسموعمز اولمشدر . فقط موجدی ووقت وکیفیت ایجادی مجهولمزدر . اثبات وایضاح مسئله ضمننده مادام مونته کونك ذکر اولنان مکتوبنك ترجمه‌سی زیرده (٧) رقمیله ایراد اولنور .

غریبدرکه اشبو آشی صنعتی بروجه بالا ادرنه‌دن اوروپایه کیتدکده پاپاسلرك اعتراضات شدیده‌سنه اوغرایوب کوج حال ایله قبول اولنه‌رق اکمال اولندقدن صکره دونوب اطبا واسطه‌سیله استانبوله کلدکده دخی کروه متعصبین طرفندن پك چوق اعتراضلر وقوعه کلمشدر . لکن سلطان محمود خان ثانی حضرتلرینك ارادهٔ قطعیه‌سیله موقع اجرایه قونلمشدر .

حلب وکردستان ولورستان طرفلرنده علی العموم هرکسده چیقوب برسنه ظرفنده کچن معروف چبان که ایرانده سالك وترکجه خرما چبانی دینلور بونك آشیسنه دخی تشبث اولنمش ایسه‌ده آشی ایله ظهور ایدنك کرك مدتجه وکرك شدت وخفتجه طبیعیسندن فرقی کورلمدیکی جهتله ترك اولنمشدر . واکرچه مذکور چبان اکثریا یوزده چیقوب لکه براقدیغندن آشی صنعتیله برکورنمیه‌جك یرده چیقارلدیغی صورتده شویوزدن فائده اولمق لازم کلور ایسه‌ده هنوز لایق وجهله تجربه اولنوب اولنمدیغی معلوممز دکلدر . بزینه صدده کله‌لم .

بالاده بیان اولندیغی اوزره سفر هفت ساله‌ده فرانسه دولتی ضعیف دوشه‌رك داخلا اضطرابی کالده وخارجا نفوذسز برحالده بولنوب روسیه وپروسیا دولتلری فرانسه‌نك بوحال ضعفندن استفاده ایتمك اوزره قاتولیك مذهبنده بولنان له دولتنك

ممالکنده موجود اولان اورتودقس وپروتستان مذهبنده‌کی خرستیانلره مذهبجه حقوق مساوات وسربستی ویرلمك بهانه‌سیله له دولتنك امورینه مداخله ایدوب بوکیفیت فرانسه نك پك کوجنه کیتمش ایسه‌ده برطرفدن لهلولری ودیکر طرفدن دولت علیه‌یی روسیه علیهنه تحریك وتشویقدن بشقه ایشه یارایه جق برتشبثده بولنه‌مامشدر .

دولت علیه اوزمان تنظیم عسکره محتاج اولوب محاربه ایده‌جك حالده دکل ایکن دردنجی والتنجی فصللرده بیان اولندیغی اوزره سکسان ایکی سنه‌سی سفرمشئومی آچلدی لهلولر دخی مدافعه‌یه قیام ایتدیلر ایسه‌ده اوستریا دولتی دخی دولتین اتفاقنه ادخال اولنه‌رق سکسان التی سنهٔ هجریه‌سنده لهستانك دول ثلثه بیننده برنجی مقاسمه‌سی اجرا ایدلدی . دولت علیه دخی قینارجه معاهدهٔ مضره‌سنی قبوله مجبور اولدی . ایشته اول اثناده فرانسه قرالی اون بشنجی لویی وفات ایدوب حفیدی اون التنجی لویی زیرده بیان اولنه‌جغی وجهله آبا واجدادینك ایتدکلرینی چکمك اوزره یکرمی یاشنده اولدیغی حالده فرانسه تختنه جلوس وآلمانیا ایمپراطوریچه‌سی ماریا ترزیانك بدبخت اولان قیزی (ماری انتوانت) ی تزوج ایتمشدر .

لویی نیتی کوزل برذات اولوب انجق اول عصره موافق اولمیه‌جق درجه تعصبه مائل ودرایت وجسارتی عصرك حل مشکلاتنه کافل وکافی دکل ایدی . بناءً علی ذلك جدینك زماننده چوغالمش اولان دینسز کیمسه‌لرك نفوذی تنزل ایتدیکی کبی بروقتدنبرو هردین ومذهب ودأب آداب وحسن اخلاقك خارجنده اوله‌رق یاپیلوب میدانه چیقمش اولان تألیفات دخی اعتباردن دوشوب وافکار عمومیه بشقه شکله کیرمکه باشلایوب اولدقجه فضیلت ومرحمت طرفنه توجه اولنمش ووکلاسنی اکثریا اهل عرض طاقمندن انتخاب ایدرك کوزل نظاملر وضع وتأسیس ومناسب تدبیرلر اتخاذ ایله جدینك سوء حرکاتی ولویی قاتورزك کثرت محارباتی آثارندن اولمق اوزره فرانسه‌یه عارض اولان فنا حاللرك اصلاحنه واهالینك ترقیٔ سعادت حالنه سعی ایتمش اولدیغندن مبدأ حکومتی ممدوح ایدیسه‌ده مقربین وقرناسی نزدنده اویله اهل عرض آدملر مقبول اولمدیغندن هرکونه تدابیر حسنه‌یه قارشو مخالفتلر پیدا اولوردی . لویی دخی اصلاحات لازمه‌نك اجراسنده تردد ایدر وهردرلو تزویرات والقاآته قولاق آصار ایدی . ورئیس الوکلا نصب ایتدیکی (موریا) اختیار وسبکمغز برآدم اولمغله فرانسه‌نك سوء احوالنی کوروب طورر ایکن تشبثات جدیده‌نك لزومنی درك واذعان ایده‌مدیکندن جسم دولتك استراحتیله

بومثللو عوارضك بالطبع مندفع اوله‌جغی امیدنده اوله‌رق لویی بعض اصلاحات جدیده‌نك اجراسنی درمیان ایتدکجه مأموریتندن استعفا ایلر وایلری کیتمك شویله طورسون اسکی حل وهیئته رجوعه چالیشور . وتجدید احوال واصول ایله اصلاح امور اداره‌یه مخالفت ایتمکده اولان برطاقم امتیاز پرستلره یکیدن غیرت کتورر ایدی . اول عصرده بویله افکار عتیقه‌ده مصر اولان برشخصك رئیس الوکلا نصب اولنمسی بیوك خطا ایدی . زیرا اول وقت فرانسه‌ده غنا وثروت هپ اصلزادکان ایله پاپاس صنفلرنده واملاکك ثلثانی انلرك تصرفنده ایکن بونلر خزینهٔ دولته کویا هدیه واعانه صورتیله پك جزئی شی ویروب حددن زیاده استیفا اولنان ویرکو وتکالیف سائره‌یی هپ آحاد ناس صنفی ویرردی . بوندن بشقه آحاد ناس پاپاس وپسقپوسلره عشر ویروب اصل زادکانك دخی پك چوق انغاریه‌لرنده استخدام اولنورلردی .

الحاصل آحاد ناس چالیشوب هم کندولرینی هم دولتی اداره ایتمکده اولسون اصلزادکان بلا تعب الدقلری وارداتی هپ ذوق وصفا وسفاهت یولنه خرج ایتمکده وپاپاس صنفی دخی خلق صرتندن چکینه‌رك تنبلك ایله وقت کچورمکده ایدی . قالدیکه بالفعل خدمت دینیه‌ده بولنان پاپاسلرك وظائفی عادی صورتده اولوب کلیسا ومناسترلره مربوط اولان وارداتك اکثری پایه وعنوان اصحابی اولان پسقپوسلره مأکل اولمشیدی . ودولتك اکثر وارداتی قومپانیالره الزام اولندیغندن برازآدم بویولدن قولایلقله زنکین اولوب سائری حال فقره دوشه‌رك بویله‌یولسز تحصیل اولنان مبالغ کلیه‌دن دولت دخی فائده کورمزدی . وملتزملر اکثریا متنفذ آدملر ایله شریك اولوب کیمسه‌دن احتراز ایتمیه‌رك نظاماتك خارجنده تحصیل اموال ایدرلردی . دولت دخی وارداته سکته کلمامك ایچون ملتزمینه پك زیاده مساعده ایدرك جزئی مال قاچیرانلر حقنده بیوك عقوبتلر اجرا ایدردی . بونکله برابر هرصنعت وتجارت تحت انحصارده اولوب مثلا چوق یرلرده ذخیره تجارتی برقاچ آدمه منحصر اولدیغی حالده دکرمنلر ودکرمنه ذخیره کتورن حماللر دخی محدود ومعدود اوله‌رق زیاده‌یه تجاوز ایتمزدی .

لوینك مالیه ناظری نصب ایلمش اولدیغی (تورغو) غیور ومستعدو (اقونومی پولتیق) یعنی اسباب ثروت ومعموریت عمومیه علمنه آشنا برذات اولوب مالیه‌جه لازم کلان اصلاحاته کوزلجه تشبث ایدرك برخیلی سوء استعمالاتی دفع ایدوب دولتك مصارفی وارداتی خیلی تجاوز ایدرکن ویرکو وتکالیفی تزید ایتمکسزین واستقراضه محتاج اولمقسزین مجرد حسن تدبیر ایله موازنه آچیغنی کوندن کونه تقلیل ایله برابر دیون خزینه‌نك فائضنی دخی رفته رفته تأدیه ایلردی وزراعت

وتجارت وصنایعك تزاید وترقیسنه مانع اولان انحصار اصولنك الغاسی وتنبل خانه حکمنده اولان مناسترلرك خیلیسنی قپاتدیروب معارف عمومیه‌نك ترقیسی ایچون مکتبلر کشادی وادارهٔ امور دولتك اصلاحی وامتیازاتك الغاسیله هرماده حقنده قوانین جدیده تنظیمی کبی تدابیر لازمه‌یه تشبث ایدوب بونلر قرال نزدنده دخی قرین قبول اوله‌رق برازینی اجرا ایتدیرمش ایسه‌ده تشبثات واقعه اصلزادکان ایله پاپاس صنفنك منافع مخصوصه‌لرینه طوقوندیغندن انلرك عندنده مقبول اولمیوب بوجهتله پارلامنتو طرفندن مخالفت اولنمغله تورغو درلو مشکلاته تصادف ایدرك تشبثاتنك برچوغنی موقع اجرایه کتوره میوب نهایت استعفایه مجبور اولمشدر . اون التنجی لویی تبعه‌سنی پك سودیکندن تورغوایله انك رأینه موافق اولان مالزربك افکارینی تحسین ایتمش ایسه‌ده اجراآتده قورقو وکوشکللك کوستردیکی وبیوك تدابیری اکلایه‌میوب کوچك تدبیرلر بیوك فنالقلره علاج اولور زعمنده بولندیغی جهتلرله تورغونك انفصالنده اکثر تشبثاتی دفعةً الغا اولنمغله بونجه تدابیر حسنه هپ ثمره‌سز قالمشدر . مع مافیه فرانسه‌نك احوالنی لویینك ایچه اکلامش اولدیغی بوندن اکلاشیلورکه تورغونك انفصالنده اکا خطاباً (سن بندن بختلیسین که مأموریتنی ترك ایده بیلورسین) دیمش اولدیغی مرویدر .

بوصورتله امور مالیه ینه اسکی حالنه رجوع ایله آزوقت ظرفنده فنالاشدیغندن تورغونك عزلی خطا وکیدیلان یولك یاکلش اولدیغی میدانه چیقمغله امورمالیه‌ده معلومات ایله معروف اولان (نکرك) مالیه نظارتنه کتورلمسی خصوصنه قرار ویریلوب انجق اصلزادکاندن اولمدیغندن بشقه پروتستان مذهبنده بولندیغندن اولوقتك حکمنجه نظارت عنوانی ویریله میوب مالیه مفتشی عنوانیله مأمور ایدلمشیدی . نکر فی الاصل صرافاندن مستعد وزنکین برآدم اوله‌رق صرافان وتجاران عندنده اعتباری اولدیغندن فرانسه دولتك اعتبار مالیسنی تجدید ایچون نصبی مناسب اولمشیدی . انجق نکر صرف بر صراف اولوب اصلاحات مالیه‌نك موقوف علیهی اولان دقایق ملکیه‌یی بیلمدیکی حالده خود پسند برآدم اوله‌رق تورغونك تشبثاتنه بتون بتون ضد ومخالف اولان برصرافلق یولنه کیدرك برآچیغی حسن اداره ایله قپاتمق قابل ایکن همان استقراض سوداسنده بولنوردی . ومدت مأموریتی اولان درت سنه ظرفنده استقراض اصولنی پك کوزل قوللانه‌رق اکرچه طولاب اداره‌یی چویرمشدر . لکن تدابیری هپ زیدك کلاهنی عمروه وعمروك کلاهنی بکره کیدرمك کبی روزمره ظهوره کلان مشکلاتك دفعی ضمننده موقت شیلر ایدی . الحاصل فرانسه‌نك امور مالیه‌سی کوندن کونه فنالشمقده ایدی . بز کله‌لم شمدی روسیه‌نك کیفیت توسع وترقیسنه .

روسیه‌لوکه فی الاصل قوی وشهرتلی بردولت دکل ایکن الحالة هذه کرهٔ ارضك طقوز پارچه‌سندن بر پارچه‌سنه مالك اولمش برهیئت جسیمه‌در بوهیکل جسیمك مؤسسی سالف الذکر بیوك پترودر . فقط روسیه‌لونك قوت الوبده بالتدریج حدود خاقانیه‌یه تعرضه کسب استعداد ایلمسی قازان واژدرهان ایالتلرینی استیلا ایله باشلامشدر . شویله‌که جنکیزیلرك برفرقه‌سی بحرخزری طولاشه‌رق قازانده بسط بساط حکومت ایلدکلرنده روسیه‌لویی خراج کذارایدوب اموردا خلیه‌لرینه دخی مداخله ایدرلرلکن قریم خانلغی برکوچك حکومت ایدی .

مؤخراً قازان حکومتنه ضعف کلی وانحطاط جلی عارض وخانلرینك سلسلهٔ نسبی منقرض اولمغله قریمه تابع کبی قالوب حتی قازان خانلغنه قریم سلطانلرندن بری نصب وارسال اولنه‌جق اولدقده چونکه مطمح نظرلری قریم خانلغی اولدیغندن عندلرنده قازان خانلغی مستقل عد اولنوردی . لکن تاتارلر ایچنده‌کی اختلالدن روسیه‌لولر استفاده ایدرك رفته رفته قوت الوب قانونی سلطان سلیمان حضرتلرینك اواخرعهد سلطنتلرنده قازان واژدرهان ایالتلرینی ضبط واستیلا ایلدیلر . اندن صکره قریم خانلری برقاچ دفعه مسقو شهرینه قدر روسیه ممالکنی نهب واحراق ایتمشلر ایسه‌ده قریم خانلرینك قوتی کلیتلو تاتار سواریسندن عبارت اوله‌رق قوهٔ کلیه ایله بویله برطرفی اوروب کچرلرایدی . اما اوردقلری یرلری ضبط ومحافظه‌یه اقتدار حالی کندولرنده مفقود ایدی . فقط روسیه‌لولر دخی تاتارلرك بوتعرضلرندن خلاص ایچون قریم خانلرینه سنوی خراج بدلی اولمق اوزره برمقدار ویرکو ویروب بوحالده ذکر اولنان ایکی اقلیم جسیمی ضبط ایله توسیع ممالك ایتمش اولدیلر . واکرچه قریم خانلری روسیه‌لودن خراج دیو صره‌لرین بهرسنه تحصیل ایده‌کلدکلری حالده بوایالتلرك استردادینه مقتدر دکللر ایسه‌ده دولتعلیه‌نك همتیله بونلرك استردادی اولوقت امرهین ایکن جنکیزیلرك مزاجلرنده اوته‌دنبرو فتنه ومفسدته میل تام کورلدیکندن قازان ودشت قبچاق طرفلرنده قوت بولملری نزد دولت علیه‌ده تصویب اولنه‌میوب روش مصالح اکا کوره اداره اولنه‌کلمسیله ویاخود اسباب سائره اقتضاسیله بوایالتلرك استردادینه تشبث اولنمیه‌رق وروسیه‌لولر اولوقت برشی یرینه قونلمیه‌رق اوطرفه اهمیت ویرلمیوب نیچه طرفده فتوحات جدیده‌یه حصر افکار اولنمشیدی . حالبوکه مجارستان وخرواتستان فتوحاتیله اوغراشمقدن ایسه بوایکی ایالتك ضبط ومحافظه‌سی دولت علیه‌جه انفع ویاوز سلطان سلیمك بالاده شرح اولنان مسلکنه اوفق ایدی . چونکه قافقاس واژدرهان وقازان اهالیسنی اله الدیغی تقدیرده قرب مجانست واکثرنده اتحاد

مذهب ودیانت حسبیله بالطبع حوزهٔ حکم خلافته داخل وعثمانلویه ملتحق
اولورلردی . اول حالده رفته رفته قریم دخی سائر ایالات دولت علیه شکلنه
کیرردی . واژدرهان وقازان واسطه سیله تاتارستان کبیر طرفلرنده دخی
دولت علیه‌نك نفوذی جاری اولوردی . وبووجهله اولطرفلرده قازانیلان سرمایه
ایله مجارستان کبی نیجه ممالکك ضبط ومحافظه سی قابل اولوردی . هرنه حال ایسه
بویله برمطالعهٔ اساسیه‌ده وقوعه کلان خطادن روسیه‌لو استفاده ایدرك اول ایکی
ایالت جسیمه‌یی استیلا ایتمشدر .

اژدرهان ایالتی حاجی ترخان الکاسیدرکه دشت قپچاقدن آیرلمش برصحرای
وسیعه‌در . حاجی ترخان ساداتدن برذات اولوب بنا ایتدیکی مسجدك یانده
اطرافدن کلنلر ابنیه انشا ایتملریله حاجی ترخان قریه سی حادث اولمشیدی مرور
زمان ایله اطراف واکنافدن بریکن کویلیلر اوراده تجمع ایدرك قریهٔ مزبوره
برشهر جسیم اولوب افواه ناسده اژدرهان دیو شهرت بولمشدر . .

اژدرهان ایالتی جنوبا داغستان شمالینك سرحد شمالیسنده واقع قزلر وقبار طایلر
حدودینه منتهی اولدیغندن روسیه‌لو بوایالتی ضبط ایتمکله دیار قافقاسه تعرض
ایده‌بیلمك استعدادینی حاصل ایتمشیدی . لکن اوزمان کندوسی انتظامسز
برحالده بولندیغندن وروسیه‌نك اسکی عسکری اولان استرلیج اوجاغی اره صره
انارهٔ شرارهٔ فتنه واختلال ایده‌کلدیکندن اول حوالیجه خیلی مدت روسیه‌لولر
برشی یاپه‌مدیلر مؤخراً مشار الیه پترو ظهور ایله دولتنك دائرهٔ مکنت واقتدارینی
توسیع ایتمك امله دوشوب بروسیه ممالکی ایسه شوره‌زار اولدقدن بشقه توسع
تجارتك سبب مستقلی وبین‌الدول کسب اشتهار ومکنته مدار کلی اولان قوهٔ
بحریه اولمدیجه نائل امل اوله‌میه‌جغنی درك وتیقن ایتمکله هم جواری اولان
دولتلرك ممالکنه تجاوز ایله توسیع ممالك ایتمکی قورمش وروسیه دولتنك اوروپا
اصولی اوزره تنظیمنه قیام ایتدیکی صره‌ده بربلوك معلم عسکر ترتیب ایدرك
کندوسنی دخی عادة برنفر حکمنه قویمش وبوبلوکی بالتدریج تزیید ایدرك بیوجك
برطابور یاپمش ایدی . وبالاده بیان اولندیغی اوزره دولتعلیه ایله وندیك ونمچه
وله دولتلری میانه‌لرنده سنین عدیده دنبرو ممتد اولان محاربه‌یی فرصت اتخاذ ایدرك
دول مرقومه ایله بالاتفاق قریم جانبنه سوق ایلمش اولدیغی اردوسی منهزم
اولمشیکن (١١٠٨) سنه‌سنده ینه براردو سوق ایدوب کندوسی دخی طابور
مزبور ایله برلکده کیتمش وازاق قلعه سنی استیلا ایتمشدر . عزیمت وعودتی
اثناسنده هم ادارهٔ امور حکومت وهم طابور مذکورده ادای خدمت ایدرك

پایتختی اولان موسقوه شهرینه واصل اولنجیه‌دك بیکباشیلق رتبه‌سنی احراز
ایتمشیدی . ایشته بوسفرده پترو عساکر معلمه‌نك فائده‌سنی بالذات مشاهده ایتمکله
تکثیرینه اقدام ایدرك اون ایکی بیکه ابلاغ ایلمشدر . و (١١١٢) سنه‌سنده عقد
اولنان مصالحه موجبنجه طرف دولتعلیه‌دن ازاق قلعه‌سی واکا تابع اولان بالجمله
عتیق وجدید قستللر وازاقدن قوبان جانبنه طوغری اون ساعتلك اراضی روسیه‌یه
ترك اولنمشدر .

پترو بووجهله ازاق قلعه‌سنه مالك اوله‌رق روسیه‌لونك تجارت بحریه‌سی ایچون
برمخرج پیدا وبوتجارته مرکز اولمق اوزره طیغان قلعه‌سنی بنا ایتمشدر .

بعده تبدیل زی وقیافت ایله فامنکه کیدوب صنایع اوکرنمك ایچون بالذات مرانغوزلق
ویومیه ایله عمله‌لك ایتدکدن صکره لوندره‌یه کیدوب اوراده‌کی صنایع واعمالاته
احالهٔ نظر دقت واکمال فنون ریاضیه‌یه غیرت وبعده مملکتنه عودتنده استرلیج
اوجاغنی امحا والغا ایله حکومتی ید استقلالنه الوب ایستدیکی کبی دولتنی تنظیمه
مبادرت ایلدیکی صره‌ده اسوج دولتی دانیمارقه وله دولتلریله حرب اوزره
بولندیغندن پترو دانیمارقه وله دولتلریله اتفاق ایدرك اسوج دولتنه اعلان حرب
ایدوب بدایت امرده مغلوب اولمش ایسه‌ده نهایت پولتاوه وقعه‌سنده غالب کله‌رك
اسوج قرالی بغدان طرفنه فرار والتجا ایتمکله پترو اسوچلونك بحر بالطق کنارنده
متصرف اولدیغی قلاع وبقاعك اکثرینی استیلا ایلمشدر .

فصل رابعده بیان اولدیغی وجهله اسوچ قرالینك اخطاراتی اوزرینه اعلان اولنان
سفر همایونده وقوع بولان پروت معرکه‌سنده پترو بربیوك مخاطره‌یه دوشمشیکن
(١١٢٣) سنه‌سنده بالطه‌جی محمد پاشا ایله مغلوبانه عقد ایلدیکی مصالحه‌ده ازاق
وطیغان قلعه‌لرینی دولتعلیه‌یه رد وتسلیم ایلمك شرطنی وشروط سائرهٔ شاقه‌یی
قبول ایله قورتلمش وبالطه‌جینك عفو وامانی حاوی اولان وسنان ظفر نشان
سایه‌سنده یازیلان بیورلدیسیله مملکتنه عودت ایده‌بیلمش ایکن (ع) مارسرمادیدیه
دیم کونش کوسترمیون مؤداسنجه باشی سلامته ایردیکی کبی ایفای عهددن نکول
وازاق وطیغان قلعه‌لرینك رد وتسلیمندن امتناع ایله ازاق دکزنده سفینه اعمالنه
اقدام واسوچدن الدیغی اراضینك اعمارینه وحالا روسیه دولتنك پایتختی اولان
پترسبورغ شهرینك بناسنه قیام ایله برابر روسیه قراللری اوته‌دنبرو چار عنوانیله
معنون ایکن پترو ایمپراطور عنوانی دخی القاب سائره‌سنه علاوه قیلمشدر .

پترونك تصوراتی پك واسع اولوب استیفاسنه عمرینك وفا ایتمیه‌جکی درکار اولدیغندن

کندوسندن صکره بقیهٔ تصوراتنك ایفاسی ایچون اخلافنه بر وصیتنامه تحریر ایله (١١٣٨) تاریخنده دسیسه خانهٔ دنیایی ترك ایدوب کیتمشدر .

واکرچه پترو افکارینی هرکسدن اخفا ایدوب وفاتی دخی فجأةً کبی ظهور ایدرك کندو قلمیله اویله بر تعلیمنامه یازمغه وقتی اولمدیغی بعض مورخین طرفندن ادعا اولنمش ایسه ده اولجه یازوب براقمش اولمسی محتمل اولدیغی حالده پترونك وصیتنامه سی عنوانیله خیلی وقتدنبرو میدانه چیقوب منتشر اولان ورقه اول زماندن بو کونلرمزه قدر روسیه دولتنك کافهٔ حرکات رسمیه وحربیه سنك بر اجمال صادقی کورندیکندن برصورتی ذیلده (٨) رقمیله ایراد اولنور .

هرنه زمان دولت علیه المانیا ایمپراطوریله محارب اولسه روسیه‌لونك استفاده‌یه قالقشمسی پولتیقه‌سی اقتضاسندن اولمغله سلطان محمود اول زماننده آچیلان نمچه سفرنده دخی روسیه‌لو ایمپراطوره اعانه ضمننده دولتعلیه‌یه اعلان حرب ایدوب (١١٥٢) سنه‌سنده عقد اولنان معاهده موجبنجه ازاق قلعه‌سی روسیه‌لویه ترك وفراغ ایدلمشدر . روسیه دولتی ایسه ازاق قلعه‌سنه مالك اولدیغی کبی کندوسی ایچون قره دکزه ایمك وقوبان نهری بوینه طوغری حرکت ایله ممالك قافقاسیه‌یه تعرض ایمك یوللری آچلمش اولدیغندن دولتعلیه محافظهٔ حدود ایچون بحراً یکی قلعه‌یی وبرا آجو وتمرك (طمرق) قلعه‌لرینی انشا واعمار ایلمشدر .

چونکه قوبان نهری ایکی شعبه‌یه بولنه‌رك وهرشعبه‌سی تشعب ایدرك بری قزل طاش لیمانــه ودیکری ازاق دکزینه منصب اوله‌رق احداث وتشکیل ایتدیکی طمان ومنتا جزیره‌لرنده وقوبان بوینده قریمه تابع تاتارلر ایله روسیه‌یه مخالف اولان برجنس قازاقلر ســاکن اولورلردی . وطمان اطه‌سی که اطهٔ شاهی دخی دینور منتهــای جانب شرقیسنده طمرق قلعه‌سی واقع اولوب وقتیــله کرك قزل طاش قلعه‌سی وکرك بوطمرق قلعه‌سی قبائل چرکس وابازه اشقیاسنك دفع مضرتلری ضمننده بنا اولنمش ایسه ده برمنوال سابق روسیه‌لو ازاق قلعه‌سنی ضبط ایلدکده طمرق قلعه سی اکا مقابل اوله‌رق روسیه‌لویه برسد وحائل اتخاذ اولندقدن بشقه طمانك اوته طرفنده قوبانك ازاق دکزینه منصب اولدیغی محلده ســالف الذکر منتا جزیره‌سنده دخی طرف دولتعلیه دن روسیه‌یه‌قارشو آجو قلعه‌سی یاپلمشیدی .

مرویدرکه پترو برمنوال مشروح ازاق قلعه‌سنی ضبط ایله طیغان قلعه‌سنی بنــا ایتدکدن صکره آجو قلعه‌سنك بنا اولندیغنی کوریجك طیغــان قلعه‌سنك بناسیله اوغراشمقدن ایسه آجو قلعه‌سنك یرینی ضبط ایدوبده اوراده برقلعه بنا ایتمدیکنه نادم اولمشدر . زیرا اورادن نهر قوبان ایله قزل طاش لیمانه واندن دخی یکی قلعه

بوغازینه اوغرامقسزین قره دکزه چیقلمق قابل اولمغله اوراسی ضبط اولندیغی حالده کندوســنك اصــل مرامی‌که قره دکزه کمی ایشلتمك خصوصی ایدی . هم بومرامنه برکسدرمه یول اولور همده بوطریقله قزل طاش لیمانه ایاق باصه‌رق طمانی دخی سهولتله ضبط ایده بیلور ایدی .

وروســیه‌لو قزلر خوالیسنی ضبط ایله قریم خانلغی مضافاتنــدن معدود اولان قبارطایلره تعرض ایتمکه باشلایوب دولتین بیننده موجب منــازعه اوله‌یورلر دیو قبــارطایلرك ایکی دولت بیننده صــاحبسز وموقوف قالمق وبرطرفدن ایشلرینه مداخله اولنمامق اوزره صورت اســتقلاللرینی دخی بوکره سلطنت سنیه‌یه قبول ایتدرمش ایدی . بو حالده ینــه ازاق قلعه‌ســنك روسیه دن استردادی آرزوسی ارکان دولتعلیــه‌نك دماغندن چیقمزدی . حالبوکه آجو وطمرق قلعه‌لرینــك استحکاماتی روسیه‌یه سد سدید اوله‌بیله جك صورتده مکمل اولمدیغندن اول امرده بونلره استحکام تام ویرلمك لازم کلمکین بونلرك اکمال استحکاماتی کیفیتنی وازاق قلعه سنك استرداد واستخلاصی صورتنی شرح وبیان ضمننده اولوقت لایحه قاقلی قلمه النمش اولان برجغرافیا رســاله سی منظور فقیر اولمشدر . وطمرق قلعه سی تعمیر وتوسیع اولندیغی صورتده لازم کلان طاشلرك برمقداری جوارنده خرابه‌زار اولان اناپه قلعه‌سندن النوب باقیسی دخی سفینه‌لرله یکی‌قلعه طرفندن نقل اولنملیدر دیو رســالهٔ مذکوره ده مصرحدر . لکن بوتصوراتك بری اجرا اولنه‌میوب روســیه‌لو ایسه قبارطایلری برکره حمــایهٔ دولت علیه‌دن تفریق ایدیجك چوق کچمکسزین کچوك قبارطایی کندویه‌تابع قیلدقدن صکره بیوك قبارطایه پنچه‌زن تعدی اولمغه باشلامش وبرطرفدن دخی ازاق دکزنده قوهٔ بحریه‌سنی تزیید ایله قره دکزده دونما تدارکی املنه دوشمش ایدی .

(١١٧٥) تاریخنده روسیه‌ده جالسهٔ صندالیٔ ایمپراطوری اولان قتریــنه جهانکیرلك ســوداسیله پترونك بقیهٔ وصــایاسنی اجرا وانفــاذه قالقیشوب ابتدا لهستانه تعرض ایلدکده دولت علیه اندن صکره نوبت کندویه کله‌جکنی درك ایدوب بالاده بیان اولندیغی اوزره فرانســه‌لو طرفندن دخی تشویق اولندیغنــه مبنی (١١٨٢) سنه‌سنده روسیه‌لویه اعلان حرب ایدرك التی سنه ممتد اولان محاربه‌ده خسارات عظیمه‌یه دوچار اولمش وقینارجه قریه‌سنده امضا اولنان عهد نامه کبی بربار کران التنده قالمشدر .

الحاصل سفر مزبورده دول اوروپا مســئله‌یه اهمیت ویرمیوب اوستریالو ایســه دولت علیــه ایله روسیه علیهنه اتفاق ایتمشیکن بونك ایچون تدارك ایلدیکی قوتی

روسیه‌لو علیهنه استعمال ایده‌جك یرده لهستان ایشنه صرف ایدرك لهستانك مقاسمه‌سنده برحصهٔ مناسبه ایله اکتفا وفرانسه‌لو دخی یالکز لاقردی ایله امرار اوقات ایلمشدر .

قینارجه عهدنامه‌سی یکرمی سکز مادهٔ معلومه ایله ایکی مادهٔ خفیه‌یی حاوی اولوب صورتی زیرده (٩) رقیله تذییل قلنور .

دولت علیه‌نك بومحاربه ومعاهده‌ده مادی ومعنوی وقوعه‌كان ضایعاتی حد احصادن خارجدر قترینه ایسه مأمولندن زیاده فائده‌مند اولدی .

اولا ازاق وطیغان روسیه‌لو یدنده قالدقدن بشقه یکی قلعه وکرش وقلبرون قلعه‌لری وتن نهری ایله اوزی نهری اره‌سنده برخیلی یرلر روسیه‌ده قالدی . وقبارطایلردن دولتعلیه کف ید ایتدی . ثانیا قریمده سربستلك اصولی اجرا اولنمغله روسیه‌نك تاتارلر حقنده قازاندیغی حق حمایه‌دن طولایی قریمی معنوی استیلا ایتمش اولدی . ثالثا بحسب الشروط افلاق وبغدانده وآقدکز اطه‌لرنده دولت علیه‌یی اضرار ایده‌جك نیجه سررشته‌لراله کچوردی . رابعا بوسفر اثناسنده روسیه وپروسیا واوستریا بیننده لهستانك اجرا اولنان برنجی مقاسمه‌سنده روسیه‌لونك النه کچن قطعه‌سی طونه سواحلنه عسکر سوق ایتمسنی تسهیل ایتمکله فیما بعد حدود دولت علیه‌یه ایصال خساره روسیه ایچون برسهولتلی طریق آچدقدن بشقه‌ له دولتنك بتون بتون امحاسنی دخی قوهٔ قریبه‌یه کتوردی . والحاصل پترونك وصایاسندن برچوغنی حصوله کتوروب اوروپاجه نفوذ وشان قزاندی .

اولوقت مقاسمه اولنان له قطعه‌سنك جسامت واهمیتی اوروپاجه کرکی کبی معلوم اولمدیغندن اوروپا دولتلری لهستانك بومقاسمه‌سنه پك اهمیت ویرمشلر ایدی . قترینه ایسه پروسیا قرالی ایله بالاتحاد فرانسه‌نك ولترکبی مشهور فیلسوفلرینی اله آلوب انلرك واسطه‌لریله کندولرینك بومثللو ناپجا حرکتلرینی قبول وتصدیق ایتدیررلردی . بونك کبی قترینه دولت علیه ایله اولان معامله‌سنی دخی اوروپا نظرنده حقلی ومنصفانه کوستروب شویله که بوقدر غلبه‌یه مظهر اولمشیکن شو قدرجقله قناعت ایدوب استیلا ایتمش اولدیغی بونجه ممالکی رد ایله مروت ایتمش نظریله باقارلردی . لکن صکره آوروپا دولتلرینك کوزینه بر بیوك دیکن اولوب انلر دخی بوخصوصده دولت علیه ایله برابر سعی ایتمدکلرندن بیوك خطاده بولنمش اولدقلرینی اکلامشلردر .

قینارجه عهدنامه‌سنده قوم تاتارك امور مذهبیه‌لرینی شریعت اسلامیه اقتضاسنجه

پادشاه اسلام حقنه تنظیم ایتملری مندرج اولوب عبارهٔ مذکوره خطبه وسکه‌لرینك آل عثمان نامنه اولمسیله تفسیر ایدلمش وبوکا روسیه طرفندن دخی موافقت کوسترلمش ایسه‌ده قریم خانلری طرفندن بوکا رعایت ایدلمیه‌رك اندن صکره قریمده قطع اولنان سکه‌لرده عبدالحمید خان حضرتلرینك نامی کورلمیوب سلیمکرای خان ایله دولتکرای خانك کسدیکی سکه‌لرك بریوزنده کندو اسملری وبریوزنده ضرب فی بغچه سرای دیو محرردر . شاهینکرایك دخی بعض کومش سکه‌لری بوطرز اوزره اولوب اما التون سکه‌لرنده وکومش سکه‌لرینك دخی اکثرنده کندونامنی شکل طغرا ایچنه آلمشدر .

استطراد

واصف افندی تاریخنده مسکوکات عتیقه‌یه دائر برفقرهٔ استطرادیه یازمشدر انجق سکه احوالی شمدی برفن مخصوص اوله‌رق اربابی مسکوکات عتیقه‌یی تحری وتدارك وامم سالفه‌نك سکه‌لرینی طاقم طاقم ترتیب ایدوب بوصورتله تاریخجه دخی نیجه مهم ماده‌لر کشف وحل اولنمقده‌در . الحالة هذه درسعادتده دخی بوکا صرف نقود مساعی ایدن ذاتلر واردر واصفك بومبحثده یازدیغی اقوالی فن مذکوره موافق اولمادیغندن سکه بحثی هرنقدر صددمزدن خارج ایسه‌ده بوبابده دسترس اوله‌بیلدیکمز تحقیقات اوزرینه تاریخمزی مطالعه ایدن ذواته برعلم اجمالی عرض واعطاسی مناسب کورلمشدر . اصحاب فنك تحقیقنه کوره سکه ضرب ایتمك ایکی بیك التیوز بوقدر سنه مقدم یونانیلرك ایجادی اولوب اندن اول التون وکومشدن مصنوع سبیکه‌لر واکا مشابه شیلر ایله مبادلهٔ اموال اولنور ایمش وامم قدیمه کواکبدن برر اله اتخاذ وهربرینه برر مزاج مخصوص اسناد ایدرك انلرك نامنه برطاقم تمثال وصنملر یپارلر . وجنك الهی وصلح الهی کبی برچوق الهلر اثبات ایدرلر ایدی که اوائلك بواساطیر وخرافاتی دخی شمدی عتیقه‌جیلر بیننده برفن مخصوص اولمشدر . اشته امم سالفه بوصنملرك تصاویرینی سکه‌لرینه دخی نقش ایتمشلردر .

یونانیلر سکه‌لرینه بعضاً بویله صنملرینك رسملرینی وبعضاً اشجار ونبات وجبال وبتخانه وقلعه برجی مثللو ابنیه رسملرینی وبعضاً دخی حکمدار مستقل اولنلر

کندو تصویرلرینی وجمهوریت اوزره اداره اولنانلر دارالحکومه‌نك یاخود سکه‌نك ضرب اولندیغی بلده‌نك نامنی نقش ایدوب روم سکه‌لری دخی بوطرز اوزره‌در . یهود دیننده تصویر ممنوع اولدیغندن سکه‌لرینه دائما ازهار واشجار وامثالی شیلر نقش ایدرلر ایدی . کیانیان سکه‌لرینك بعضیسنك بر یوزنده ایکی تکرلکلی عربه اوزرنده شاهلرینك تصویری وبرطرفنده کورکلو برقایق رسمی وبعضیسنك بر یوزنده بایقوش ودیکر یوزنده قنادلو وقویروغی بالق قویروغنه شبیه برآت اوزرنده شاه والنده اوق یای صورتی وبعضیسی طولانی وبیضی‌یه قریب وبر یوزی چوقور اولوب بر یوزنده دخی یالکز شاهك النده اوق یای اوله‌رق تصویری منقوش بولنمشدر . ودها بونلره مماثل سکه‌لری واردر . اشکانیان دولتی ایرانده تأسس ایتمش اولان حکومت یونانیه‌نك انقاضیله بنا اولنمش برحکومت اولدیغندن انلرك سکه‌لری یونان سکه‌لری طرزنده وحروف یونانیه‌ایله‌در . ساسانیان سکه‌لرینك بریوزنده شاهلرینك تصویرلریله القاب واسملری ودیکر یوزنده آتشکده رسمی وایکی طرفنده برر انسان تصویری نقش اولنمشدر . چونکه ساسانیان خاندانك مؤسسی اولان اردشیر بن بابك کیانیان سلاله‌سندن ایدوکنی ادعا ایله اشکانیانك یونانیلره اتباع ایله متدین وسالك اولدقلری بت پرستلکی امحا ایدرك فرس قدیمك دینی اولان آتش پرستلکی یکیدن وضع وتأسیس ایلمش اولدیغندن سکه‌لرنده آتشکده رسمی و پهلوی خط ایله فارسی عباره نقشنی التزام ایدوب اخلافی دخی اکا اتباع ایلمشدر .

واصف تاریخنده دیرکه قبل الطوفان سکه احوالی مضبوط اولمیوب لکن بعدالطوفان بولنان دفینه‌لرده مدور ومکعب آلتون وکومش قرصه‌لری وریال شکلنده پارچه‌لر وخرما چکردکی کبی طولانی چبوقلر بولنوب اوزرنده قلم طبیعی دیدکلری اشارات وصور نباتات وتماثیل حیوانات واشکال سائره منقوش اولدیغی نقل اولنور . بعدالطوفان پیشدادیان وکیانیان دخی کیمی ارسلان وکیمی بایقوش وکیمی عقاب صورتلرین سکه ایتدیلر . کانه شجیع وزور آور وتصرف واستقلال صرف وجمله‌یه غلبه ادعاسنده اولنلر ارسلان صورتن وجمله ایله مسالمه وسکون نفس اوزره اولنلر بایقوش واکا بکزر حیوانات غیر ضاره صورتلرین وبلند پرواز وبی نیاز اولمق ادعاسن ایدنلر عقاب صورتنی اختیار ایتدیلر . بونلردن بعضیلر وملوك نصاری ومجوسك اکثری پادشاهلرینك تصویرینی ویاخود دارالسلطنه وبربلدهٔ معظمه‌نك شکلنی وبعضیلر سریر وتاج وبعضیلر سیف وکونا کون اشیا تصاویرینی اختیار ایله اقچه‌لرینه رواج ویردیلر . اشکانیان دولتلرنده

هم تصویر وهم لسانلریله ملوك اسامیسین وتاریخلرین یازارلر ایدی . ساسانیلر دولتی یزد جرد ده منقرض اولوب نوشروان اول سلسله‌دن ایدی . لغات فارسیه ایله موزون بیتلر وبعضیلری ازهار واشجار ونقوش متنوعه ایله اسملرین یازدیلر .

واصفك بو اقوالی ثبوت وصحته مقرون اولمادیغی تفصیلات سابقه‌مزدن معلوم اولور . اولا پیشدادیانك وانلره معاصر اولان امم واقوامك سکه‌لری اولمیوب برمنوال سابق سکه ضربی بوندن ایکیبیك آلتیوز بوقدر سنه مقدمجه ایجاد اولنمش ایدوکی فناً اثبات اولنمشدر . ثانیاً تصاویر واشجار ونباتات وابنیه وسائره رسملری اکثریا یونان وروم سکه‌لرنده منقوش بولنوب بونلر حال وموقع ودیانته متعلق ملاحظات اوزرینه مبنی ویهود سکه‌لرنده مطلقا ازهار واشجار امثالی شیلرك رسملری منقوش اولوب بودخی مجرد امر دیانتدن ناشی ایدوکی اصحاب فن بیننده مسلماتدندر . ثالثاً یونان وروم سکه‌لرینك بعضیسنده بعض ابنیه وجبالك رسمی ویا برشهرك اسمی اولوب اما تمام برشهرك رسمی سکه‌لرده کورلمامشدر . رابعاً اشکانیان سکه‌لری حروف یونانیه ایله وساسانیان سکه‌لری بالاده بیان ایتدیکمز وجهله اولوب سکه‌لرده موزون بیتلر یازلمسی ظهور اسلامدن خیلی صکره دولت صفویه‌ده وهندده‌کی اسلام دولتلرنده عادت اولمشدر .

زمان سعادتده بداوت عرب وسذاجت مات حسبیله سکه امرینه تقید اولنمیوب ایادیٔ ناسده تداول ایدن نقود بولندیغی حال اوزره ابقا اولنه‌رق اکثریا مقادیر میزانیه ایله رایج اولوردی . وبالجمله بلاد عربستانده جاری اولان درهم ودینار ملوك فرس ومجوس وهند وروم سکه‌لریله مسکوك ایدی . چهار یار کزین رضوان الله علیهم اجمعین زمانلرنده وکذا دولت امویه‌نك اوائلنده جهاد وغزایه حصر نظر اولنمغله ضرب سکه خصوصنه اهتمام اولنمامشیدی . فقط شرق جانبنده بعض ولات وعمال کومش اوزرینه طرز کسروی اوزره یعنی حروف پهلویه ایله ساسانیلر سکه‌سی طرزنده سکه ضرب ایدوب حروف عربیه ایله برکنارینه دخی کندو اسملرینی ودوره‌سنه بسمله وتهلیل یازارلردی . بونلرك برخیلیسی منظور فقیر اولمشدر . بونلردن کوردیکمز سکه‌لرك اك عتیقی (٢٨) سنهٔ هجریه‌سنده طبرستانده واقع هرتك نام قصبه‌ده کسلمش سکه درکه خط کوفی ایله دوره‌سنده بسم الله ربی دیو محرردر . وحضرت علی کرم الله وجهه خلافتنده (٣٧) سنه‌سنده کسلمش سکه‌نك دوره‌سنده کذلك خط کوفی ایله ولی الله دیو محرر اولدیغی و (٣٨) و (٣٩) سنه‌لرنده کسلمش اولنلرك دوره‌سنده برمنوال سابق

بسم الله ربى يازلديغى كورلمشدر . (٦٠) تاريخنده دارابكرده و(٦١) تاريخنده
يزدده كسلمش اولنلرك دوره سنده كذلك خط كوفى ايله يالكز بسم الله ديو
محرر اولوب بر كنارنده دخى خط پهلوى ايله عبد الله بن زبير اميرالمؤمنين ديو
محرر بولنمشدر . ينه مذكور سكه‌لردن (٧٨) سنه‌سنده بساده حجاج نامنه
كسلمش اولان سكه‌لرك خط كوفى ايله كنارنده الحجاج بن يوسف ودوره‌سنده
بسم الله لا اله الا الله وحده محمد رسول الله ديو يازلمشدر . وينه طبرستان سپهدلرندن
يعنى سرحد محافظلرندن عمر نام ذاتك يوز يكرمى ايكى ويكرمى درت ويكرمى
يدى ويكرمى طقوز سنه‌لرنده كسمش اولديغى سكه‌لرى منظور فقير اولدى .
هپ اوچلرنده خط كوفى ايله عمر ديو محرردر . و بونلردن الك مجدد تاريخ
ايله كورديكمز سكه (١٣٧) سنه‌سنده طبرستان امراسندن سليمان نام ذاتك
كسديكى سكه‌دركه كذلك خط كوفى ايله كنارنده سليمان اسمى يازلمشدر .
بو سكه‌لرى درسعادتده بوفنه الك زياده اعتنا ايدن وعنتقه‌خانه‌سى مسكوكات شرقيه‌جه
الك زياده معمور ومكمل اولان احبابمزدن صبحى بك افندينك مسكوكات عتيقه‌سى
ايچنده بر بر كوروب خط كوفى ايله محرر اولان سالف الذكر فقره‌لرينى
اوقودم فقط تاريخلرى وبلده اسملرى خط پهلوى ايله اولوب خط مذكور ايسه
بزجه مجهول اولديغندن بو بابده سندمز انجق بو خطى قرائت ايله معروف ومسلم
اولان بعض ذاتلرك افادات وتحقيقاتيدر . وكذا عبد الله بن زبير نامنه كسيلان
سالف الذكر سكه‌لرك كنارنده ايكى سطر اوله‌رق حروف پهلويه ايله بر يازو
كوردك انجق بو يازونك عبد الله بن زبير امير المؤمنين عباره‌سى اولديغى بزجه
مجرد بر روايت قبيلندندر .

مسكوكات مذكوره ملت اسلاميه‌نك رسمى سكه‌سى اولميوب مجرد تسهيل معاملات
ايچون بر منوال سابق بعض امرانك كسدكلرى مسكوكاتدر . اصحاب فنك تحقيق
وافاده‌لرينه كوره ملت اسلاميه‌ده ابتدا صورت رسميه‌ده يعنى دولتجه وحروف
عربيه ايله كسيلان سكه‌لر مسكوكات امويه اولوب موجدى حجاجدركه خلفاى
امويه‌دن عبد الملك آنى عراق سمتنه والى نصب ايتدكده سكه ضربنى تنبيه ايتمكله
اودخى هجرتك على رواية يتمش بشنجى وعلى رواية يتمش التنجى سنه‌سنده عراقده
سكه ضربنه شروع ايلمش واندن صكره سائر ممالك اسلاميه‌ده دخى مسكوكات
امويه ضرب اولنمشدر . انجق تاريخين مذكورينده قطع اولنمش سكهٔ امويه
كورلميوب مسكوكات امويه‌دن الك عتيق تاريخلو اوله‌رق منظور فقير اولان سكه
(٧٨) تاريخنده قطع اولنمش بر التون سكه‌دركه خط كوفى ايله بر يوزنده

(لا اله الا الله وحده لا شريك له) ودوره‌سنده (محمد رسول الله ارسله بالهدى
ودين الحق ليظهره على الدين كله) وديكر يوزنده (الله احد الله الصمد لم يلد ولم
يولد) ودوره‌سنده (بسم الله ضرب هذا الدينار فى سنة ثمانية وسبعين) ديو محرردر .
انجق فلورانسه عنتقه‌خانه‌سنده (٧٧) سنه‌سنده كسلمش بر التون سكهٔ اسلاميه كورلديكى
بعض اصحاب فن طرفندن روايت اولنوب اشته الك عتيق تاريخلو التون سكهٔ اسلاميه
بو سكه اوله‌رق اندن مقدم تاريخله التون اوله‌رق سكهٔ اسلاميه كورلمامشدر .
مسكوكات امويه‌دن (٧٨) تاريخنده كسلمش كومش سكه‌لر اصحاب فن طرفندن
رؤيت وروايت اولنمشدر . فقط منظور فقير اولمامشدر بونلردن الك عتيق تاريخ
ايله كورديكمز سكه (٧٩) سنه‌سنده بصره‌ده كسلمش بر سكه‌دركه كذلك خط
كوفى ايله بر يوزنده (لا اله الا الله وحده لا شريك له) ودوره‌سنده (بسم الله
ضرب هذا الدرهم بالبصره فى سنة تسع وسبعين) وديكر يوزنده (الله احد الله
الصمد لم يلد ولم يولد ولم يكن له كفواً احد) ودوره‌سنده (محمد رسول الله ارسله
بالهدى ودين الحق ليظهره على الدين كله ولو كره المشركون) ديو يازلمشدر .
اشته دولت امويه‌نك التون وكومش سكه‌لرى هپ منوالين مذكورين اوزره
مسكوك اولوب حتى تاريخ انقراضى اولان (١٣٢) سنه‌سنده كسلمش اولان
سكه‌لرينى دخى كوردم هپ طرز مذكور اوزره‌در . فقط مروان حمارك تاريخ
جلوسى اولان (١٢٧) سنه‌سنده بعض امراى شرق كندوسندن روكردان
اوله‌رق آل بيته ميللرينى اعلان ضمننده كسمش اولدقلرى كومش سكه‌لرده
طرز آخر اختيار ايتمشلردر . بونلردن بعضيلرى منظور فقير اولوب ازجمله جى
قصبه‌سنده كسدكلرى سكه‌نك بر يوزنده (لا اله الا الله وحده لا شريك له)
واطرافنده (قل لا اسئلكم عليه اجرا الا المودة فى القربى) واطرافنده‌كى دائره‌نك
دورهٔ خارجه‌سنده (بسم الله ضرب بجى سنة سبع وعشرين ومائه) وديكر يوزنده
(الله احد الله الصمد لم يلد ولم يولد ولم يكن له كفواً احد) ديو محرر اولديغى
كورلدى . (١٢٨) سنه‌سنده نميره نام بلده‌ده عينيله بو طرز اوزره كسلمش
بر سكه دخى منظور فقير اولدى .

واصف افندى مغرب پادشاهلرينك اخبارينى متضمن اولان بعض تاريخلردن نقل
وروايت ايله سال هجرتك اون سكزنجى سنه‌سنده حضرت عمر رضى الله تعالى عنه
نقش كسروى اوزره (لا اله الا الله محمد رسول الله) وبعضيسنه لا اله الا الله وعمر
ديو يازوب عبد الله بن زبير دخى مكهٔ مكرمه‌ده دنانير مستديره قطع ايدرك احد
وجهينه (محمد رسول الله) وديكرينه امر الله بالوفاء والعدل ودوره‌سنه عبد الله لفظنى

نقش ایلدی دیو تحریر ایلمش ایسه ده حضرت عمرك نامنه سکه کسلمدیکی فنا مثبت اولمسیله روایت مذکوره بر منوال سابق طبرستان امراسندن عمر نام ذاتك کسدیکی سکه‌لردن غلط اولمق کرکدر ظن ایدرم که خط پهلوی ایله اولان تاریخلری اوقونه مامش اولدیغندن دوره‌لرنده حروف عربیه ایله محرر اولان عمر اسمی کوریلنجه حضرت عمره اسناد اولنیویرمشدر . وعبدالله بن زبیر رضی الله عنه حضرتلرینه وجه مشروح اوزره اسناد اولنان سکه دخی شمدی‌یه قدر اصحاب فن طرفندن رؤیت وروایت اولنمامشدر . قالدیکه ابتدا طرز عرب اوزره سکه ضربی برمنوال سابق یتمش بش یاخود یتمش التی سنه‌سنده حجاجك ایجادی ایدوکی اصحاب فن عندنده مسلماتدن بولنمشدر . فقط بیك ایکیوز یتمش التی سنه سی خلالنده فنجه برکشف جدید وقوعیله اساس مسئله متغیر اولمشدر . شویله که بوکره جواد نام برایرانلو درسعادته هجرتك قرق تاریخنده بصره‌ده طرز عرب اوزره کسلمش برکومش سکه کتورمشدر که ینه مومی‌الیه صبحی بك افندینك مسکوکات عتیقهٔ اسلامیه طاقمی ایچنده منظور فقیر اولدی . خط کوفی ایله بریوزنده (الله الصمد لم یلد ولم یولد ولم یکن له کفواً احد) ودوره سنده (محمد رسول الله ارسله بالهدی ودین الحق لیظهره علی الدین کله ولو کره المشرکون) ودیکر یوزنده (لااله الاالله وحده لاشریك له) ودوره‌سنده (ضرب هذا الدرهم بالبصره فی سنة اربعین) دیو یازلمشدر . حضرت معاویه‌نك یاخود خالد بن ولیدك مقلد بالسیف اوله‌رق تمثالی سکه‌یه ضرب اولندیغنی بعض مؤرخلر نقل وتحریر ووصاف افندی دخی انلره اتباعا معاویة بن ابی سفیان تمثالی مقلد بالسیف اوله‌رق سکه‌یه یازدی دیو تاریخنه درج وتسطیر ایلمش ایسه‌ده روایت مذکوره درجهٔ ثبوت وصحته وارمامشدر .

ینه وصاف تاریخنده تاریخ هجرتك یتمش بشنجی سنه‌سنده حجاج عراقده سکه قازدیروب نقودك بریوزنده خط کوفی ایله (هو الله احد الله الصمد) وبریوزنده عبدالملك یازدی دیو روایت ایلمشدر .

انجق برمنوال سابق یتمش سکز تاریخندن تادولت امویه‌نك تاریخ انقراضی اولان یوز اوتوز ایکی سنهٔ هجریه‌سنه قدر هر سنه‌نك التون وکومش اوله‌رق مختلفا ضربخانه‌لرده کسلمش مسکوکات امویه مسلسلا منظور فقیر اولدی . هیچ بریسنده خلیفه نامی یوقدر . وخلفای عباسیه‌دن مهدی‌یه کلنجه ضرب اولنان مسکوکات اسلامیه‌ده خلیفه نامی یازلمادیغی فنجه قضایای مسلمه‌دندر . فقط اطراف برالشامده روملرك عبدالملك نامنه مصور اوله‌رق کسدکلری باقر سکه‌لرده عبدالملك نامی کورلمشدر .

مسکوکات عباسیه‌نك دخی برخیلسی منظور فقیر اولدی . ابتدا (١٣٢) سنه‌سنده شکل عباسی اوزره سکه کسلمشدر که بریوزنده (لااله الاالله وحده لاشریك له) واطرافنده (بسم الله ضرب هذا الدرهم بالکوفه فی سنة ثنتین وثلثین ومائه) ودیکر یوزنده (محمد رسول الله) واطرافنده‌کی دائره‌نك دورهٔ خارجه‌سنده (محمد رسول الله ارسله بالهدی ودین الحق لیظهره علی الدین کله ولو کره المشرکون) دیو یازلمشدر . اشته اوائل عباسیه‌ده کسیلان سکه‌لر بوطرز اوزره اولوب بعده جعفر منصور زماننده محمدیه خطه‌سی والیسی اولان اوغلی مهدینك کسدیکی کومش سکه‌لرك بریوزنده (لااله الاالله وحده لاشریك له) واطرافنده (بسم الله ضرب هذا الدرهم بالمحمدیة سنه اثنین وخمسین ومائه) ودیکر یوزنده (مما امر به المهدی محمد بن امیرالمؤمنین) واطرافنده (محمد رسول الله ارسله بالهدی الی آخره) دیو یازمشدر . و (١٥٥) سنه‌سنده کسدیکی ینه برکومش سکه‌سنده دخی کندو اسمندنصکره وزیری اولان الحسن اسمی کورلمشدر . فقط اولوقت مقام خلافت بغدادده وطوغریدن طوغری‌یه اکا مربوط اولان یرلرده کسیلان سکه‌لرده ینه نام وعنوان یازلمازدی . خلفای اسلامیه‌دن ابتدا نامنی کومش سکه‌لره نقش ایدن اشته بومهدیدرکه (١٥٨) تاریخنده جلوس ایتمش و (١٥٩) سنه‌سنده بغداد دارالسلامده کسدیکی سکه‌لرك بریوزنده (لااله الاالله وحده لاشریك له) واطرافنده (بسم الله ضرب هذا الدرهم بمدینة السلام سنة تسع وخمسین ومائه) ودیکر یوزنده (محمد رسول الله صلی الله علیه وسلم الخلیفة المهدی) واطرافنده (محمد رسول الله ارسله بالهدی آه) دیو یازمشدر . اوغلی هرون رشید دخی هرون ابادده والی ایکن (١٦٩) سنه‌سنده کسدیکی سکه‌لرك بریوزنده (الخلیفة المهدی مما امر به هرون بن امیرالمؤمنین) دیو تحریر ایلمشدر . هرون رشید (١٧٠) تاریخنده تخت خلافته جلوس ایتدکده کسدیکی کومش سکه‌لرده الخلیفة الرشید دیو یازمشدر . اما التون سکه‌لرك بریوزنده (لااله الاالله وحده لاشریك له) واطرافنده (محمد رسول الله ارسله بالهدی آه) ودیکر یوزنده (محمد رسول الله) ودوره‌سنده (بسم الله ضرب هذا الدینار سنة سبعین ومائه) دیو یازوب اسمنی تحریر ایتمامشدر . فقط بالاده اشعار ایتدیکمز وجهله عیار سکه نظارتنی وزیری جعفره تفویض ایتمکین اودخی نظارتی حسبیله نامنی سکه‌یه نقش ایلمش اولمسیله (١٧١) تاریخنده کسیلان التون سکه‌لرده‌ده جعفر نامی کورلمشدر . خلفادن ابتدا التون سکه‌لرده نامنی نقش ایدن هرون رشیدك اوغلی امیندرکه (١٩٥) تاریخنده کسدیکی التون سکه‌لرده الخلیفة الامین دیو تحریر ایتمشدر . بعده متغلبه ظهورنده

اسم خليفه ايله بيله كندو اسملرينى دخى سكه‌لره نقش ايدر اولديلر ايسه‌ده
مؤخراً خليفه احمد الناصرلدين الله زماننده قوت خلافت اعاده اولنمغله اندن صكره
شعار شوكت وقوت خلافت اولمق اوزره سكه‌لرده يالكز خليفه نامى يازيلور
اولدى .

واصف تاريخنده هرون الرشيدك اوغلى محمد امين اعلاى سكه‌يه ربى الله واسفلنه
محمد امين بن هرون الرشيد يازدى . قچانكه محمد امين اوغلى موسى
ايچون عهد الوب ناطق بالحق المظفر بالله ايله تلقيب ايلدى . اسمنه دنانير
ضرب ايدوب سكه‌سنه كل عز ومفخر لموسى المظفر يازدى ديو محرر
اولوب انجق بويله برسكه كورلمامشدر . وموسى فقره‌سنك اصلى دخى بووجهله
مرويدركه مأمون برادرى امينه مخالف ومنازع اوله‌رق اكا رغماً خلافتى
عباسيه‌دن علويه‌يه تحويل ايتمك اوزره اولاد عليدن موساى كاظم حضرتلرينى
ولى عهد ايتمشيدى . مؤخراً برادرى امينه غلبه ايدرك امر خلافتده كسب
استقلال ايلدكده موساى كاظم حضرتلرينى دخى تسميم ايلمشدر . بوحاله نظراً
مأمونك موسى نامنه سكه كسمش اولمسى محتمل ايسه‌ده بروجه سابق بويله سكه
كورلمامشدر .

اندلسده تسلطن ايدن امويلرك سكه‌لرينك بريوزنده (بسم الله ضرب هذا الدينار
بالاندلس وتاريخ) وديكريوزنده خليفه‌نك نام وعنوانى وفاطميون سكه‌لرينك
بريوزنده (لااله الاالله وحده لاشريك له محمد رسول الله على ولى الله) وديكر يوزنده
خليفه‌نك نام وعنوانى محرردر . ابن حماد تاريخنده ديركه مغربده دولت موحدين
ظهورنده مهدى امريله سيم وزر نقودى مربع الشكل اوله‌رق قطع اولنوب
بريوزنده بسمله وحمدله وبريوزنده موحدين سلاله‌سندن كلان خليفه‌لرك خليفهٔ
عصره كلنجه اسملرى يازلدى . تيمور عهدينه كلنجه بونقوددن چوق بولنوردى .
اوچيوز اللى سكز سنه سنده ابوالحسين جوهر الكاتب الصقلى معزلدين الله عسكريله
مصره داخل اولوب قاهرهٔ معزيه‌يى بنا ايلدكده معز نامنه سكه ضرب ايله احد
وجهينه اوچ سطر يازوب ابتداسنده معز لتوحيد الاحد الصمد وتحتنه المعز
لدين الله اميرالمؤمنين وانك تحتنه ضرب هذا الدينار بمصر سنة ثمانية وخمسين وثلثمائه
ووجه آخرينه (لااله الاالله محمد رسول الله ارسله بالهدى آه) ديو يازمشدر . ملك
ظاهر بيبرس يعنى پارس بك دخى دراهم اوزرينه پارس صورتنى نقش ايتمشدر .

دولت عثمانيه‌نك اوائل ظهورنده اكثر دراهم سلجوقيه وهند وعراقين ومغاربه
وافرنج سكه‌لرى جارى اولوب فقط سلطان اورخان غازى زماننده كومش سكه
قطع اولنمشدر .

واصف افندى ديركه سلطان اورخان غازى يدى يوز يكرمى التى تاريخنده
بروسه‌يى فتح ايدوب قوت تامه تحصيل ايتدكده ايكنجى سنه وضع قوانين والبسه
وكسوهٔ متنوعه تعيين ايدوب ايادئ ناسده اولان سكه‌يه تعرض ايتمدى . ادريس
بتليسى خطيله محرر برمجموعه‌ده كوردم سلطان اورخانك سكه‌سى بروجهنده
المجاهد فى سبيل الله السلطان اورخان وبروجهنده ضرب ببروسا وتاريخ هجرت
يازلمش ايدى ديو روايت ايدر .

واصف تاريخنده عينيله بويله‌جه مسطور ايسه‌ده سلطان اورخان زماننده علاء الدين
پاشانك تنظيم عساكر ايتديكى صره‌ده سكه دخى قطع اولنديغى تاريخچه مثبتدر .
وسلطان اورخانك كومش وباقر سكه‌لرى حالا موجود اولوب حتى مير مومى اليهك
مسكوكات عثمانيه طاقنده اون اوچى كومش وبرى باقر اولمق اوزره اون درت
عدد سكه‌سى منظور فقير اولدى . بريوزنده (لااله الاالله محمد رسول الله) وديكر
يوزنده اورخان خلد الله ملكه ديو محرردر . سلطان مراد خان اولك سكه‌لرينك
كذلك بريوزنده كلمهٔ شهادت وبريوزنده مراد بن اورخان خلد الله ملكه يازلمشدر .
يلديرم بايزيد خانك سكه‌لرينك بريوزنده خلد ملكه وتاريخ وديكر يوزنده بايزيد
بن مراد يازيلوب چلبى سلطان محمد خان ايله سلطان مراد ثانينك سكه‌لرى دخى
بوطرز اوزره‌در . دولت عثمانيه‌ده فاتح استانبول سلطان محمد خان ثانى زمانه كلنجه
التون سكه كسلميوب انك زماننده التون قطع اولنه‌رق بروجهنده ضارب النضر
صاحب العز والنصر فى البر والبحر وديكر وجهنده سلطان محمد خان ابن السلطان
مراد خان ضرب فى قسطنطنيه وتاريخ يازلمش ايدى . اندن صكره مدت مديده
اخلافى دخى بوسياق اوزره سكه ضرب ايدوب فقط تبريزك فتحندن صكره
باصيلان سكه‌لرده سليم شاه عنوانى دخى كورلمشدر . على رواية سلطان سليم ثانى
عصرنده بعض مقربلر القاسيله جدم سلطان سليم خان حضرتلرى ديار مصر
وعربستان وعراق عرب وعجمه وبحر سفيد وسياهه والحاصل روم ايلى واناطولينك
ممتاز ممالكنه مالك اولمق حسبيله سكه‌لرنده سلطان البرين وخاقان البحرين عنوانن
يازمق مناسب ايدى ديو كندوسى قبرس فتحندن صكره اول عنوان ايله سكه
ضربنه فرمان ايلدى ديو واصف تاريخنده محرر ايسه‌ده كرك درسعادتده وكرك
طشره‌لرده كى متعدد ضربخانه‌لرده كسيلان مسكوكات دولت عليه ابتداسندن
تا عصرمزه قدر مسلسلا منظور فقير اولمشدر . سلطان محمد ثالث زماننه قدر
كسيلان سكه‌لر هپ فاتح سلطان محمد خانك سكه‌لرى طرزنده اولوب وانك زماننده
دخى درسعادتده واكثر ايالات ضربخانه‌لرنده التون سكه‌لرينه فاتحك سكه‌لرى

طرزنده كسيلوب فقط حلب ومصر وبعض غرب ضربخانه لرنده كسيلان التون سكه لرده سلطان البرين وخاقان البحرين عنوانى يازلمشدر . كذلك سلطان محمد ثالث زمانه قدر كسيلان كومش سكه لرك بريوزنده قسطنطنيه ياخود سكه نك ضرب اولنديغى بلده اسمى وديكر يوزنده نام وعنوان پادشاهى يازيله كلمشيكن انك وقتنده كومش سكه لرده نام پادشاهى طغرا ايچنه النمشدر . واكرچه مهر همايونلرده طغرا اسكيدن عادت اولمش ايسه ده سكه لره نقش اولنمزدى . انك زماننده كومش سكه لرك بريوزينه طغرا نقش اولنمشدر . فقط شكلى عصرمزده كى طغرالر كبى مطبوع ومنتظم دكل ايدى .

سلطان احمد اولك كومش سكه لرينك بعضيسى طغرالى وبعضيسى طغراسز اولوب التون سكه لرينك دخى بعضيسنده سلطان البرين وخاقان البحرين وبعضيسنده طرز قديم اوزره ضارب النضر صاحب العز والنصر ديو يازلمشدر . سلطان مصطفاى اولك بولنان كومش سكه لرنده وسلطان عثمان ثانينك كرك كومش وكرك التون سكه لرنده هپ سلطان البرين عنوانى يازيلوب برنده شكل طغرا كورلمامشدر . سلطان مراد رابعك التون سكه لريله كومش سكه لرينك بعضيسنده كذلك سلطان البرين عنوانى يازيلوب بعض كومش سكه لرنده دخى شكل طغرا باصلمشدر . سلطان ابراهيمك التون وكومش سكه لرى دخى بومنوال اوزره در . سلطان محمد رابعك التون سكه لرنده كذلك سلطان البرين عنوانى محرر اولوب انجق انك عصرنده بعض غرب ضربخانه لرنده كسيلان التون سكه لرده طرز قديم اوزره ضارب النضر عنوانى دخى كورلمشدر . كومش سكه لرينك دخى بعضيسى طغرالى وبعضيسى طغراسزدر .

سطان سليمان ثانى عصرنده التى درهم وزننده اوله رق غروش كسيلوب سلطان البرين عنوانى يازلمشدر . سلطان احمد ثانينك غروشلرى والتون سكه لرى دخى بومنوال اوزره در .

سلطان مصطفاى ثانى عصرنده طغرا شكلنه حسن وانتظام ويريله رك التون سكه لرك بعضيسنه دخى شكل مطبوع ومنتظم اوزره طغرا باصلمش وسائر التون وكومش سكه لره سلطان البرين عنوانى يازلمشدر .

سلطان احمد ثالث عصرنده طغرالره دها زياده حسن وانتظام ويريله رك بيوك وكچوك وغايت مطبوع ومنتظم اوله رق متنوع سكه لر كسلدى . وكومش سكه لرك والتون سكه لردن بعضيلرينك بريوزنده سلطان البرين عنوانى يازيلوب ديكر يوزينه دخى طغرا باصلدى . والتون سكه لردن بعضيسنك بريوزنده طغرا وبريوزنده قسطنطنيه ياخود ضربخانه محلى اولان بلده وبعضيسنده قسطنطنيه يرينه اسلامبول

يازلدى . شويله كه درسعادتده كسيلان فندق التونيله زر محبوبلرك بريوزنده طغرا وبريوزنده ضرب فى اسلامبول واكثر ايالات ضربخانه لرنده كسيلانلرنده ضرب فى روان وضرب فى تفليس وهكذا يازيلوب ومصرده كسيلان فندق التونلرنده دخى بومنوال اوزره ضرب فى مصر ديو محرر اولوب انجق مصرك زر محبوبلرينك بريوزنده طغرا والتنده ضرب فى مصر وديكر يوزنده سلطان البرين وخاقان البحرين عنوانى وايكى واوچ ودرت وبش ويدى واون فندق وزننده اوله رق كسيلان بيوك فندق التونلرينك بريوزنده طغرا والتنده عز نصره ضرب فى قسطنطنيه وديكر يوزنده كذلك سلطان البرين عنوانى نقش ايدلمشدر . بعده سلطان سليم ثالث عصرينه قدر كسيلان متنوع سكه لر هپ سلطان احمد ثالثك سكه لرى طرزنده اوله رق درسعادتده كسلمش اولانلرينك بعضيسنده قسطنطنيه وبعضيسنده اسلامبول ديو محرردر . فقط وزن وعيارجه بينلرنده انواع تفاوت واردر . وسلطان عبد الحميد خان عصرنده شكل مطبوع ومستحسن اوزره برنوع التون سكه كسيلوب بريوزنده يالكز طغرا وديكر يوزنده ضرب فى دار السلطنة العليه وتاريخ جلوس يازلمشدر . برفندق التونى بردرهم بش بغداى ويوز غروشلق برمجيديه التون ايكى درهم اون التى بغداى اولوب انجق فندق التونى يكرمى اوچ عيارنده ومجيديه التون يكرمى ايكى عيارنده اولديغندن ايكى فندق التونى تمام بريوزلك مجيديه يه معادل اولور زر محبوبك جرما وسعتى فندق التوننك قالينلغنه معادل اوله رق وزنلرى متساوى اولديغى كبى عيارلرى دخى بر اولديغندن ايكيسى دخى برقيمتده ايدى . انجق صكره لرى قيمتجه دها دون اوله رق زر محبوبلر كسلمشدر . بناء عليه بيك يوز قرق التى تاريخنده زر محبوب اوچ غروش اوتوز پاره يه رائج اولمشيكن يوز يتمش سكز سنه سى محرمنك يكرمى برنده ضربخانه امينى اسماعيل رائف بك افنديك سلطان مصطفى حضرتلرينه تقديم ايلمش اولديغى اللى بيك زر محبوبك كندو خطيله تقديم ايلمش اولديغى پوصله سى منظور مورخ فقير اولدى (جديد زر محبوب عدد ٥٠٠٠٠ غروش ١٣٧٥٠٠ كيسه ٢٧٥) ديو محرر اولديغنه نظراً زر محبوبك بهرى يوز اون پاره يه حساب اولنمشدر . وبالاده بيان ايتديكمز وجهله ايكيوز ايكى تاريخنده فندق ومجار التونلرى بشر غروشه رائج اولمق اوزره نظام ويرلدكده زر محبوبك اوچ بچق غروشه رائج اولمسى اراده بيورلمشيدى .

فصل تاسع

قريم وقافقاس جهتلری احوالنه دائر

تاریخمزك اوائلنده اكثریا قریم وقوعاتی درج وتحریر اولنه جغندن قریمك سلطنت سنیه‌یه اولان روابط اصلیه‌سنك اجمالاً بیانی مناسب كورلمكله حلیمكرایك كلبن خانان نام تاریخچه سندن وسائر تاریخلردن بوبابده لازم اولان مواد زبده وخلاصه اولنه‌رق بومقاله‌ده درج اولنمشدر .

معلوم اوله‌كه قریم وحوالیسنده اوته‌دنبرو سلاطین جنكیزیه یعنی جنكیز خان نسلندن اولان خانلر ارثاً جالس سریر ایلخانی اولوب بالاستقلال حكومت ایده كلمشلر ایكن فاتح سلطان محمد خان حضرتلرینك زماننده حمایت دولت علیه‌یه كیره‌رك ورفته رفته روابط ومتابعتلری زیاده‌لشه‌رك قریم الكاسی ضمیمهٔ ممالك دولت علیه اولمشدر .

بونك حقیقت وتفصیلنه اطلاع ووقوف قریم خانلرندن بعضلرینك ترجمهٔ حاللرینی بیلمكه موقوف اولدیغندن بروجه آتی اسلاف خانان قریمك مشاهیرندن بعضلرینك ترجمهٔ احوالنه ابتدار اولنور .

قریم خانلرینك اسملرینه كرای لفظنك علاوه‌سی مقدملری عادت دكل ایكن سكز یوزقرق بر تاریخنده قریم خانی اولوب اوتوز سنه قدر حكومت ایدن حاجی كرای خاندن صكره عرف وعادت اولمشدر . چونكه خانان وسلاطین واعیان تاتارك دأب قدیملری اولدیغی وجهله اطفال شیر خوارلرین سن شبابلرینه دك قبائلدن برینك تربیهٔ رضاعیه‌سنه تسلیم ایله پرور شیافته ایده كلدكلرندن حاجیكرایك پدری اولوب سلسلهٔ نسبی یدی مرتبه‌ده جنكیز خانه رسیده اولان غیاث الدین سلطان دخی كرای قبیله‌سنك اغوش تربیهٔ رضاعیه‌سنده نشو ونما بولمش اولدیغی حالده كرای قبیله‌سی معتبرانندن دولت كلدی . صوفینك حج شریفدن عودتی كونی اوغلی دنیایه كلمش اولدیغندن مربیسنك حج وقبیله‌سنی تذكر وتبرك ضمننده اوغلنی حاجیكرای تسمیه ایتمشدر .

بعد زمان حاجی كرای قریم خانی اولدقده مشار الیه دولت كلدی . صوفی هنوز بر حیات اولمغین پدرلری حقنده كذران ایتمش اولان حقوق رضاعیه‌سندن بحثله كندوسنه موجب افتخار وفیما بعد وسیلهٔ تخطر وتذكار اولمق اوزره بوندن یوله

قبیله‌سی اسمی اولان كرای لفظنك سلاطین جنكیزیه اسملرینه علاوه اولنمسنی نیاز ایتدكده نیازی رهین حیز قبول اولمغله اندن صكره بوخصوص بینلرنده دستور العمل قالمشدر .

استطراد

بین القبائل قرابت رضاعیه‌یه پك زیاده رعایت اولنوب برچوجق هرقنغی قبیله‌دن سود امّمش ایسه اكا منسوب اوله‌رق اول قبیله دخی انك غیرتكشی اولور . خانان وسلاطین قریم دخی اولادینی قبائل چراكسه‌دن برینه بسلمه ویرمك معتاد قدیملری ایدی . بونك كیفیتنی عبرتنمای دولت نام تاریخچه‌ده بووجهله تحریر ایدركه قریم خاننك اولادی دنیایه كلدیكی قبائل چراكسه‌نك معلومی اولدقده وقت معینده تخصیص ایتدكلری برصحراده اجتماع واختیارلری حضورنده میانه‌لرنده برخاتونی دایه‌لغه انتخاب وانی استصحاب ایله سپاه واوزدن وسائره‌لرندن برقاچ یوز سواری قریمه كذار ایدرك اوچ كون قریم خاننه مهمان اولورلر . لكن خانك مطبخندن برشی تناول ایتمیوب برابر كتورمش اولدقلری دقیق وعسل وغومول وبوزه ایله هم كندولرینی اداره وهمده خانه ودائره‌سی خلقنه ضیافت ایدرلر . بعده ایچلرندن برینی ایلچی نصب ایله خانه ارسال وبوجمعیت ایله قریمه كلملری خان حضرتلرینك اوغلنی بسلمه المق مقصدینه مبنی اولدیغنی والمدنجه اعاده‌لری قابل اولمیه‌جغنی تبلیغ ایدیجك تعامل قدیمه مبنی ضروری اول چوجغی كندی اناسندن تفریق ودایه اولمق اوزره بالانتخاب كلمش اولان خاتونه تسلیم ایتدكلرنده چركسلر ممنوناً كندی یوردلرینه عودت ایدرلر . وبسلمه‌یی اوز اولادلری اوزرینه ترجیح ایدرك تربیه‌سنده اصلا تجویز قصور ایتمزلر . ویدی یاشنه بالغ اولدقده ركوب ونزولی وقاچوب قوومغی وفن حرب وضربی تعلیم ایدرلر . وسود اناسی وسود باباسی تعزیر كونه اول چوجغه برشی سویلمیوب فطرت اصلیه‌سی اوزره نشو ونما بولور . واون بش یاشنه بلوغنده پدرینه تسلیمی زمانی كلمش اوله‌رق هرنه زمان طلب ایلر ایسه همان البسهٔ جدیده واسلحهٔ تامه ایله طونادوب وبراسب مزینه اركاب ایله سود باباسی الوب مقدما اخذنده قاچ یوز كشی برابر بولنمش ایسه جمله‌سی ینه منوال سابق اوزره قریمده اوچ كون اداره‌لرینه وخان دائره‌سنك ضیافتنه كفایت ایده‌جك

قدر مأكولات ومشروبات تدارك برله قريمه كذار وبغچـه سرايه وصوللرنده
ينه قزانلريني قينادوب اوچ كون خان دائرهسنه ضيافت ايدرك بووجهله خانه
اوغلني تسـليم ايتدكلرنده خان طرفندن دخي جملهسنه بخش قلندري وجهله
كفايت ايدهجك قدر مشين وسختيان وتفنك ويای وقلابدان وچوقه هديهلري
ميدان مقاسمهيه وضعله بينلرنده تقسيم اولندقدن صكره يرلويرينه كيدرلر .
وعادت قبـائل اوزره اسملري ياد اولندقجه اعداسي هراسان اولمق مطالعهسنه
مبني اكثريا اولاد جنكيزيهيه دخي يرتيجي حيوان اسملري وضع ايدرلر ايدي .
خانان وسلاطين قريم برمنوال سـابق قبائل النده پرورده اولدقلرندن بدويته
مألوف اوللريله تكلفـات زائده غائلهسندن وارسـته اولهرق صرتلرنده يالكز
برر قات البسه بولنوب فرسوده اولنجيهدك تجديد قيص وكسوه ايتمزلر ونهزمان
صويونهجق اولورلر ايسـه معيتنده موجود اولان آدملرندن برينك البسهسني
الوب تلبس ايدرلر . وچيقاردقلري البسهيي بردخي كيمزلر ايدي .
آحاد اهاليء تاتار ايسه بتون بتون بدويت وسـادهلك حالنده بولندقلرندن اكل
وشرب والبسـه وركوب ونزوللرنده غايت سـبكبار اولهرق هرنه وقت خان
طرفندن چاپول ارادهسـيله فلان كون فلان محلده بولنهسز ديو قبـائل ميرزا
واختيارلرينه يرليغ يازلسه چونكه تاتار قومي خانلرينه پك زياده مطيع اولدقلرندن
درحال وقت معينده استلديكي قدر سواري تعيين اولنـان محلده حاضر بولنوب
مأمور اولدقلري طرفك غارت وتالانـه مسارعت ايدرلر . وچاپوله عزيمتلرندن
چند روز مقدم حيوانلرينـه سوار اولوب ادمان ايچون يوم عزيمتلرينـه قدر
حيوان صرتندن اينمزلر . وهرنفر كندو يدكنده اولهرق اوچ درت باركير ايله
سـفر ايلر . وحيوانلري اكثريا قارلري وبوزلري اشـهرك بولدقلري اوت
وكوكلر ايله اكتفـا ايلديكي كبي كندولري دخي طاري اونيـله باركير يوركي
ياغندن معمول طالغان تعبير اولنور . خميرهدن طغارجقارينه الدقلري مقدار ايله
قناعت ايدهكلهكلرندن تاتار عسكري سـائر اردولر كبي مهمات وسـائر تكلفاته
محتاج اولميوب همان اراده اولنـان سمتي چالوب چارپارلر . وصولر طوكوبده
هرطرفه چاپول ايتمكه قولايلق اولمق ايچون شـتا شديد اولمق اوزره صبيانه دعا
ايتديررلر . وهيئت مجموعهلري برجميت طياره اولمغله بووجهله كيجه وكوندز
الغار ايدرك مدت قليله ظرفنده بلاد بعيدهيي تالان ايدرك بينهايه اموال واشـيا
واسرا كتوررلر . واسـيرلر حقنده اصـلا رحم وشفقتلري اولميوب پك زياده
اذا وجفا ايله استخدام ايدرلردي . بناءً عليه روسـيه خلقي تاتاردن هراسـان

ولرزان اولهرق روسـيه دولتي قازاني ضبط ايتدكدنصكره دخي غارت وخسار
تاتاردن خلاص ايچون قريم خزينهسنه سنوي بروير كو اعطاسنه مجبور اولوردي .
تاتار خانلرينـك اجراي احكام شرعيـهيه دخي اهتماملري زياده اولهرق فحول
علمادن بريني طولغون معاش وبول تعيينات ايله قاضيعسكر نصب ايدوب اودخي
رسم قسمت ورسوم سائره المقسزين امور عبادي رؤيت ايدر . وقبائل ايچنده
حكومت ايدهجك فقيهلره بلااجازه نيابت مراسلهلري ويرر ايدي . صكرهلري
خانان وسـلاطين قريم بوبابده ترك رسم بهين قديم ايدرك نهايت قبـائل نيابتي
مراسـلهلريني بازركانلر التزام وفائض ضميله طـالبلرينه فروخت والزام ايتمكه
باشلادقلرندن ضابطهٔ شرعيهلري مختل اولديغي كبي سن حضريته واصل وجهت
سـفاهته مائل اولهرق حركتلرينه بطائت تامه طاري اولمغله دفع كزند اعدايه
بيـله قدرتلري قالمدي . اشـته قريم حكومتـنك بووجهله عصر بعصر مختلف
اولوب كلان احوالنه علم اجمالي حاصـل اولمق ايچون خانلرينـك بعض طبقات
متفاوتهسي بروجه آتي بيان اولنور .

* منكلي كراي خانك دولت عليهيه التجاسي *

جنكيزيلر سيل كبي اطرافه آقوب هردياره آقين ايتمكه مباشرت ايتدكلري اثناده
بونلرك برفرقهٔ جسيمهسي دخي بحرخزري طولاشهرق قازان واژدرهاني ضبط
ايله روسـيهيي خراجكذار ايدوب قازاني مقرحكومت اتخاذ ايتمشـلر ايدي .
بونلرك برشعبهسي دخي قريمي فتح ايله برمنوال سـابق اوراده حكومت ايدرلر
ايدي . رفته رفته قازان حكومتنه ضعف طاري اولمغله قريمه تابع ومربوط كبي
اولمشـلر ايدي . انجق صكره قريم خانلرينه دخي بوحال ضعف وفتور عارض
اولمغله دولت عليهنك حمايهسـنه التجا ايتمكه مجبور اولديلر . شويلهكه سكز يوز
يتمش بر تاريخنده سـالفالذكر حاجي كراي خان وفات ايتدكده يرينه اوغلي
منكلي كراي خان قريم خاني اولوب اوچ آي قدر حكومت ايتـدكدنصكره
اوزرينه عمزادهلري عسكر چكهرك دفعـات ايله وقوعبولان محاربهلرده منكلي
كراي خان مغلوب اولهكلديكنـدن نهايت اولوقت جنويزلولر يدنده اولان منكوب
قلعهسـنه فرار ايله تخليص جان ايتمشـيدي . مؤخراً طرفدارلري تجمع ايدرك
ينـه كندوسني درون قريمه ادخال ايله اعادهٔ جنك وجدال ايدوب بوكره منكلي
كراي خان غالب كلمكله تكرار استقلال تام ايله قريم خاني اولدي . لكن

عمزاده‌لرینك ینه تك طورمیه‌جقلری معلوم اولمقدن ناشی دفع اغیار خصوصنده
ارکان دولتیله استشاره ایتدکده ملجأ تاجداران جهان اولان فاتح سلطان محمد خان
حضرتلرینك سایهٔ حمایه‌سنه التجا ایله مأمون الغائله اولمق خصوصی بینلرنده قرارکیر
اولدیغندن درحال سواحل بحر سیاهده واقع کفه وطمان ومنکوب قلعه‌لرینك فتح
وتسخیرینه طرف پادشاهیدن همت بیورلدیغی حالده کندوسی بو خصوصده
جانسپارانه سعی واقدام وفیمابعد خدمت دولت علیه‌یی التزام ایده جکنی فاتح سلطان
محمد خان حضرتلرینه عرض وانها ایتدکده طرف شهریاریدن کندویه توغ وعلم
وسائر تشریفات ملوکانه ارسال اولنمش ومؤخراً قلاع مذکوره‌نك فتح وتسخیری
خصوصنده دخی منکلی کرای خانك وقوع بولان حرکات مرضیه وخدمات
مقبوله‌سندن طولایی کندویه مخصوصاً نوازشنامهٔ همایون کوندرلمش ایدی .
ومؤخراً سلطان بایزید ولی حضرتلری اقکرمان وکلی قلعه‌لرینی فتح ایتدکده
منکلی کرای خان دخی رکاب همایونده خدمت واول محاربه‌لرده ابراز جلادت
ایتمکله خدمتنه مکافات اولمق اوزره طرف همایوندن کندویه بیاض قطیفه‌لی سمور
قلپاق وزرین اوسکف وانواع تحف وتفاریق بخش واهدا ونهر طورله‌نك
سواحلنده عساکر تاتارك فتح ایلدیکی بلطه وطومبصار وفوشان وقرای سائره‌یی
مشتمل اراضی تملیك واعطا بیورلمشدر .

* قالغایلق رتبه‌سنك احداثی *

سالف الذکر منکلی خان دیار اعدایه غزا وآقین ایتمکه عزیمت ایتدیکنده قریمه
کیمی قائممقام براغرسکز دیو استفسار اولنمغله اوغلم محمد کرای قالسون دیه‌جك
یرده لسان تاتار اوزره اوغلم محمدکرای قالغای دیو افادهٔ مرام ایتمشیدی . غزادن
سالماً وغانماً عودتنه قدر اوغلی محمد کرای چشیدهٔ حلاوت حکومت اولوب عودتنده
لذت حکومتدن بتون بتون محرومیتله تلخکام اولمسنی روا کورمدیکندن قالغای
سلطان عنوانیله مملحه وکمرکاردن ایراد معین افراز وقصبات قریمدن اقمسجد نام
قصبه‌یی کندویه مقر حکومت تخصیص وقره صو وتوابعی الحاق اولنه‌رق ولی عهد
اولمق اوزره طرف شاهانه‌دن دخی یدینه برات عالیشان ویرلمشدر . اندن‌صکره
قالغایلق برمنصب اولوب هرقریم خانی اولنلره بویله برقالغای نصبی عادت اولمشدر .
بناءً علیه منکلی کرای خان وفات ایدوب سالف الذکر اوغلی محمد کرای قریم
خانی اولدقده برادری بهادر کرای سلطانی منصب نوع ظهور قالغایی ایله مسرور
ایتمشیدر .

* سعادتکرای خانك ترجمهٔ احوالی *

سالف الذکر محمد کرای خان اون سنه قدر قریمده یرلیغ فرمای خانی اولوب
وفاتنده برادری سعادتکرای خان قریم خانی نصب اولنه‌رق اول دخی طقوز
سنه قدر خانلق ایتدکدن صکره خانلقدن فراغت ایله درسعادتده اقامت ایتمشدر .
تفصیل احوالی بومنوال اوزره درکه شهزاده یاوز سلطان سلیم خان حضرتلری
طربزون والیسی ایکن بعض اسبابه مبنی کفه قلعه‌سنه تشریفلرنده منکلی کرای
خانك سراینه نزول وقدوم بیوروب اندن روم ایلی طرفلرینه عزیمتلرنده منکلی
کرای خان زاده سالف الذکر سعادتکرای خانی دخی یانه آلمشیدی . بو مناسبتله
سعادتکرای خان خیلی مدت سفر وحضرده شهزاده سلطان سلیم خانك خدمتنده
بولندیغندن مهابت بخشای تخت معالی بخت عثمانی اولدقده سعادتکرایی معاش وتعیینات
کافیه اعطاسیله مرفه وشادمان بیورمشلر ایدی .
طقوز یوز اوتوز محرمنده محمد کرایك وفاتی خبری درسعادته واصل اولدقده
سنهٔ مزبوره رجبنده قریم خانلغی سعادتکرای خانه توجیه بیورلمغله دونمای همایون
ایله قریمه واردقده خانلق مسندینه کچوب خود بخود خانلق ادعاسنده بولنان محمد
کرای زاده غازی کرای سلطانی قالغای نصب ایلدی .
لکن برمدت صکره برادر زاده‌لری کندو علیهنه قیام وحرکت ایتمکله بش سنه
قدر بینلرنده محاربه متمادی اولدیغندن ناشی بالآخره خانلقدن فراغت ایله طقوز
یوز اوتوز سکز شوالنده درسعادته مواصلت وابو ایوب انصاری جوارنده التی‌سنه
قدر اقامت ایتدکدن صکره دار عقبایه رحلت ایتدکده حضرت خالد جوارنده
دفن‌اولنمشدر .

* صاحبکرایك خانلغی *

منکلی کرای خان زاده صاحبکرای خان برادری محمد کرای خانك خانلغی
اوانده بعض‌اسبابه مبنی مبتلای حبس مدید اولمشیکن اول تاریخده قازان خانی‌ایچم
خان بلا ولد فوت اولدقده یرینه سلاطین جنکیزیه‌دن برسلطانك نصب اولنمسنی
اهالیٔ ولایت عرض واستدعا ایتمکدن ناشی صاحبکرای خان اولوقت قازان خانی
نصب اولنمشیدی . بش سنه مقداری اشبو منصب بی ایراد ایله تضییع اوقات
ایتدکدن صکره طواف بیت الله الحرام ایتمك بهانه‌سیله قازان حکومتنه برادری

محمود کرایك اوغلی صفا کرای سلطانی قائممقام وکندوسی نازکانه کشور رومه خرام ایدوب درعلیه‌یه کلدکده قانونی سلطان سلیمان خان حضرتلرینك سایه‌سنده سالیانه وتعیینات وزعامت ایله دفع مضایقه وضرورت ایدوب رفاه حال کسب ایلدیکی اثناده سعادت کرای خانك فراغتندن صکره بش آی قدر خود بخود جالس مقام حکومت اولان اسلامکرای سلطان انجام کاری ملاحظه ایله جرائم کذشته‌سندن استعفا ایدرك درسعادته عریضه تقدیم ایتمکله طقوز یوز اوتوز طقوز ربیع‌الاولنده منشور خانی مشار الیه صاحبکرای خانك نامنه ثبت وتحریر وغرس یمین پادشاهی اولدیغنه مبنی سمور قلپاق ایله ایکی سرغوج ومجوهر تیرکش ومرصع رخش دلکش وقپانچه تعبیر اولنور فروهٔ سمور ومرصع شمشیر احسانیله قدر واعتباری تبجیل وتوقیر قلندقدن بشقه علوفه ووظائفی خلیفه کیسه‌سندن اولمق اوزره التمش نفر طوپجی واوچیوز نفر جبه‌جی وبیك نفر سکبان وقرق نفر متفرقه واوتوز نفر چاوش والتمش نفر شرحلو تعبیر یله ارباب تیمار وزعامت معینه تعیین اولنه‌رق اقلیم قریمه ارسال اولنمشیدی .

قریم اقلیمی روسیه‌لو یدینه کیرنجیه‌دك قریم خانلرینه طرف دولت علیه‌دن سکبان اقچه‌سی نامیله ویریله‌کلان مبالغ ذکر اولنان نفراتك علوفه‌لری اوله‌رق سلطان سلیمان مرحومك آثار حسنه‌لرندندر .

صاحبکرای خان بووجهله قریمه داخل اولوب جالس مسند خانی اولدقده مشارالیه اسلامکرای سلطانی قالغایلق ایله بکام وبعده اعدام ایدوب سعادتکرای خان زاده احمد کرای سلطانی قالغای نصب ایتدی . لکن اندن دخی امین اوله‌میوب چوق کچمکسزین انی دخی قتل ایله کندی اوغلی امین کرای سلطانی قالغای نصب ایلدی .

انهار سته یعنی جم وچایق واتل یعنی ولغه وقوبان وتن واوزی نهرلری سواحلنده خیمه نشین اولان تاتاری قریمه ادخال وانلره اراضی توزیع وتملیك ایدرك اسکان ایتمك اشبو صاحبکرایك آثارندندر .

سلطان سلیمان خان حضرتلری اردوی همایون ایله مملکت بغدانه عزیمت بیوردقلرنده صاحبکرای خان دخی عساکر تاتار بیشمار ایله خدمت رکاب همایونلرنده بولنمق شرفنه نائل اولمش وبعده نمچه سفرلرنده اوغلی قالغای امین کرای سلطان بوخدمت موجب المفخرتده بولنمشدر .

* دولتکرایك خان اولدیغی وروسیه‌لویی خرجکذار ایتدیکی *

دولتکرای خان منکلی کرای خان زاده مبارك کرای سلطانك اوغلی اولوب پدری

مبارك کرای سلطان عصر سلیم خانیده فتح مصر معرکه‌سنده وفات ایتمکله عم مکرملری محمد کرای خان وسعادتکرای خانك حجر تربیه‌لرنده نشو ونما بولمش وسعادتکرایك خانلغنده قالغایلق رتبه‌سنه نائل اولمش ایکن اسلامکرای وقعه سنده سعادتکرای ایله برابر درسعادته کله‌رك سلیمان زمانه کسب انتساب ایتمشیدی . بومناسبتله سفر وحضرده شرفیاب خدمت خداوندکاری ومظهر التفات جهانداری اولدیغی قریم خانی بولنان صاحبکرای خان استرقاب ایدرك جوار سلطنتدن رفع وتبعید اولنمسنه بربهانه آراردی . حالبوکه صاحبکرای خانك اقبالی درجهٔ کماله کلمکله (بیت) اذا تم امر بدا نقصه * ترقب زوالا متی قیل تم) مؤداسنجه زوالی تقرب ایتمش اولدیغندن علیهنه ایراد اولنان بعض ماده‌لردن طولایی حقنده توجه پادشاهی تنزل ایلمش ایدی . بواثناده قازان خانی صفا کرای خان وفات ایتمکله صاحبکرای خان دولتکرایك قازان خانی نصب اولنمسنی درسعادته عرض وانها ایدرك بروجه محرر جایکیر ضمیری اولدیغی اوزره بوبهانه ایله دولتکرایی جوار سلطنتدن تبعید ایتمك داعیه‌سنه دوشدکده بووضع کستاخنه‌سی اغبرار طبع همایونه بادی اولمغله عزل ایله یرینه دولتکرای خان نصب اولنوب قریمه وصولنده صاحبکرایی واولادینی قتل ایله خانلقده کسب استقلال ایلدی .

اشبو دولتکرای خان فارس الخیل میدان وغاویکه تاز عرصهٔ جنك وغوغا اولوب دائما غزا وجهاددن خالی اولمز ایدی . حتی روسیه دولتنك اولوقت پایتختی اولان مسقو شهرینی قرق کون محاصره ایتدکدنصکره زوربازوی جلادتیله فتح وتسخیر ایدوب خزینه‌لرنده موجود اولان نقود بیشماری الدقدن بشقه لسان تاتار اوزره طیش تعبیر اولنور جزیه بدلنی بهرسنه خزینهٔ خانی‌یه ارسال ایتملری شرطیله عقد مصالحه ایتمش اولدیغی قریم تاریخلرنده مصرحدر بوندن بشقه کوزل طبیعت شعریه‌سی دخی اولوب اشبو بیت آتی آثار خامه‌لرندندر (بیت) یاقه‌سن صدچاك ایدن هربرکلك * کلشن ایچره ناله‌سیدر بلبلك) یکرمی سنه مدت حکومتدن صکره طقوز یوز سکسان بش تاریخنده مطعونا وفات ایتدکده یرینه اوغلی سمین محمد کرای خان نصب اولنمشدر .

* نورالدینلك رتبه سنك احداثی *

بروجه محرر سمین محمد کرای خان پدری دولتکرای خان یرینه قریم خانی اولدقده اوغلی عادلکرایی قالغای نصب ایتمشیدی . اول اثناده ظهور ایدن شرق

سفرنده عادل كراى اسير وبعده دست اعداده تلف اولديغى شهرتكير اولدقده
اوغلى سعادتكرايى قالغاى نصب ايتمك منوىء ضميرى اولمش ايسه‌ده برادراندن
البكراى سلطان سناً اكبر اولديغندن بالطبع منصب مذكوره طلبكار اولمسى مانع
اولمغله قالغايلغى البكراى سلطانه بالتوجيه سعادتكراى خانى تسليت ضمننده حجر تربيهٔ
رضاعيه سنده پرورشيافته اولديغى نورالدين ميرزايه نسبتله كندويه نورالدين
سلطان عنوانى ويريله‌رك منصب نوظهور احداث وايجاد اولنوب كندينه خانلره
مخصوص اولان وارادات معينه‌دن قدر كفايه ايراد معين افراز وجانب پادشاهيدن
دخى ولى‌عهد ثانى اولمق اوزره يدينه برات عاليشان اعطاسيله اعزاز قلندى .
اندن صكره بورتبه‌يى احراز ايدنلر نورالدين‌سلطان ديمكله اقرانندن ممتازاولديلر

* خطبه‌لرده نام پادشاهى تقديم وقريم خانلرينك اسملرى تأخيراولنديغى *

اسلامكراى خان پدرى دولتكراى خانك خانلنى زماننده رهنلك منصبيله استانبوله
ارسال اولنمش اولمغله كرك سلطان سليمان خان حضرتلرينك وكرك سلطان سليم
ثانى حضرتلرينك زمان سلطنتلرنده ملتفت ومنظور ومقبل ومقبول ايكن سلطان
مراد ثالث حضرتلرى سرير اراى سلطنت اولدقلرنده اسكى اعتبارندن دوشه‌رك
قونيه‌ده اقامتى اختيار ايتمشيدى .
سالف‌الذكر سمين محمد كراى خان يدى سنه خانلق ايتدكدنصكره بعض سببلردن
طولايى حسب‌الايجاب عزل اولنوب برادرى اسلامكراى خان قونيه‌دن جلب ايله
قريم خانى نصب اولندقده طقوز يوز طقسان ايكى سنه‌سى قريمه واروب قالغاى
سابق البكرايى منصبنده ابقا واوغلى مبارك كراى سلطانى نورالدينلك منصب
نوظهوريله مسرور ايلدى .
لكن چوق كچمكسزين محمد كراى زاده سعادتكراى امراى نوغايدن اسنى بك
وسائره‌نك اعانه‌سيله ترتيب وتجهيز ايتديكى عساكر تاتار ايله قريمه دخول وبغچه
سراى اوزرينه هجوم ايتدكده اسلامكراى مجبورا كفه قلعه‌سنه فرار ايله عسكر
تجهيزينه ابتدار وكيفيتى درسعادته اشعار ايتمكله كفه ميرميرانى كندو معيتنه مأمور
اولوب اندال نام محلده مباشرت جنك وجدال اولندقده اثر غلبه اسلام كراى
خان طرفنده رونما اوله‌رق سعادتكراى فراره مجبوراولديغى وقعه‌يه (ع) قيلدى
اسلامى بعون‌الله قوى سلطان روم) مصراعى تاريخ واقع اولمشدر .
بوصورتله اسلام كراى خان مسند نشين استقلال اولمشيكن بوجاق حواليسنده

ساكن اقوام نوغاى بغدان رعاياسنك اموال ومواشيسنه اطالهٔ دست خسارت
ايتدكلرى مسموع خلافتپناهى اولوب استرداد اموال مغصوبه ضمننده خط همايون
صادر اولمغله اجراى مأموريت ايچون اسلامكراى خان بوجاق جانبنه روان
اولوب اتمام خدمتدن‌صكره ولايت قريمده وسائر قلمرو حكومتى اولان محللرده
واقع جوامع ومساجدك منابر ومحافلنده دعاى دولت پادشاه زمان ابتدا تذكير
واسامىء خانان قريم تأخير اولنمق خصوصنى تنبيه ايتمكله قريمده دخى اسامىء
پادشاهان اسلام ايله خطبه‌لره زيب وفرويرلمك اسلامكراى خانك آثارخيريه‌سندندر .
اوچ سنه‌دن متجاوز خانلق ايتدكدن صكره طقوز يوز طقسان التى سنه‌سى
جمادى الاولى‌سنده وفات ايلدى . عاقل دور انديش وكامل صاحب داش واكثر
اوقاتى درسعادتده كچمكله اوچ دانه پادشاه ذيشانك مظهر حسن نظرى اولمش
بر ذات سعادت سمات ايدى .

* خان اغالغى خدمتنك ظهورى *

خدمت مذكوره بوره غازى كراى خان زماننده احداث اولنمغله خان مشاراليهك
ترجمهٔ احوالنه بروجه آتى ابتدار اولنور . شويله‌كه بوره غازى كراى خان
سالف الذكر دولتكراى خانك اوغليدر . برادر بزركوارى سمين محمد كراى
معيتيله شرق سفرنده ايكن دست اعجامه اسير دوشه‌رك قهقهه قلعه‌سنده يدى
سنه على‌التوالى اسير قالمشيدى . جلادت وشجاعتى اكابر اعجامك مشهودلرى
اولمغله بعض شروط وقيوده ربط ايله اطلاق اولنمسنى كندويه تكليف وبيان
ايتدكلرنده بر رباعى انشاديله مافى‌الضميرينى اظهار وكوشه كير كنج محبس
اولمقلغى اختيار ايتديكى شاه عباسك كتابجيسى صادقينك تذكرة‌الشعراسنده
مسطوردر .
ذكر اولنان رباعينك برصورتى زيرده تحرير اولنور .

* رباعى *

نابود غم وشادى حرمان بوده * زنيكونه كذشته تاكه دوران بوده
ماتجربه كرديم كه در ملك شما * راحت همه درقلعه وزندان بوده

والحاصل مشار اليه بروجه محرر يدى سنه محبوس قالدقدن صكره هزار رنج
ومحنتله محبس قلعه‌دن برطريق ايله فرار وهيئت قلندرانه ايله ارضروم واليسى

دائره سنه بالوصول آنده قرار ایدوب برمدت صکره در دولته عزیمتی برادری
اسلام کرای خانک وفاتی هنکامنه تصادف ایتمکله طقوز یوز طقسان التی سنه‌سی
عهده‌سنه قریم خانلغی توجیه بیورلدی . قریمه وصولنده برادری فتحکرایه
قالغایلق ودیکر برادری عادلکرایک اوغلی بخت کرای سلطانه نور الدینلك
توجیهیله احترام وامکدارلرندن احمد اغایی کتخدا ووکیل معناسنه باش اغالق
عنوانیله بکام ایلدی . بعد زمان بوخدمتده استخدام اولنانلر خان اغاسی عنوانیله
بنام اولمشلردر . خان اغاسی احتساب ناظری مقامنده اولوب امر اسعاره وبعض
مرتبه امور ضابطهٔ بلدیه‌یه نظارت ایدردی .
سلطان محمد خان حضرتلری اکری فتحنه توجه بیوردقلرنده مومی‌الیه فتحکرای
سلطان لشکر تاتار ایله رکاب همایون خدمتنده ایدی .
بوره غازی کرای خان غایت شجیع وبهادر اولدیغی حالده جمیع فنونده ماهر
والسنهٔ ثلثه‌ده شعر وانشایه قادر صاحب سیف وقلم برخدیو محترم اولوب خواجهٔ
پادشاهی سعدالدین افندی‌یه منظوم مکتوباتی وصدوردن غنی‌زاده نادری افندی‌یه
بلیغانه منشآتی ومنثور تحریراتی واردر . واشبو غزل بیبدل آثار قلم معجز
رقملرندندر .

* غزل *

رایتـه میل ایدرز قامت دلجو یرینه * توغه دل باغلامشز کاکل خشبو یرینه
هوس تیر وکمان چیقمدی دلدن اصلا * ناوك غمزهٔ دلدوز ایله ابرو یرینه
سوررز تیغمزك ذوق وصفاسن هردم * سیمتنلرله اولان لذت پهلو یرینه
کردن توسن زیباده قطاس دلبند * باغلدی کوکلمزی زلف ایله کیسو یرینه
سوررز اسب هنرمند صبا رفتاری * برپری شکل صنم برکوزی آهو یرینه
کوکلمز شاهد زیبای جهاده ویردك * دلبر ماه رخ ویار پری رو یرینه
سفرك جوری چوق امید وفا ایله ولی * اولدق اشفته‌سی برشوخ جفاجو یرینه
اولمشز جان ایله بالله غزایی تشنه
قانی دشمن دینك ایچرز صو یرینه [1]

الدیغی مال غنائمله غازی کرمان نامنده برقلعه بنا ایدوب بووجهله دخی ابقای نام
ایتدکدنصکره بیك اون التی سنه‌سی شعبانده مطعونا وفات ایتمکله بغچه سرایده
دفن اولنمشدر .

[1] (قطاس خوتوس دیدکلریدر)

* متأخرین خانان قریمك اجمال احوالی *

سالف الذکر قریم خانلری قدمای خانان جنکیزیه‌دن اولوب هر بری رونق
بخشای مسند خانی وهر برینك نامی زیب افزای نسبنامهٔ ایلخانی اولان ذوات
محاسن سماتدر . انلرك دوری کذار ایتدکدنصکره اکثریا قریم خانی اولنلر
تنپرورلك وسفاهت داعیه‌لرینه دوشدکلرندن وبعضاً دخی شفاعت ورجا ایله
سلاطین جنکیزیه‌نك نا اهلانی قریم خانی نصب اولندیغندن خانان جنکیزیه‌نك
اسکی نام وشانلری اکسلمکه وتاتار قومنك طبیعتلرینه کسل ورخاوت عارض
اولمغله اولکی صولتلرینه تناقص وتنزل کلمکه باشلدی .
بوندن بشقه اقوام تاتار ایچنه شقاق ونفاق کیرمکله خارجده‌کی اعدایه غلبه شویله
طورسون کندی مملکتلرینی اداره ومحافظه‌یه اقتدارلری قالمدی . روسیه‌لولر
بوحاللری فرصت اتخاذ ایدرك قریم خانلرینه متعهد اولدقلری جزیه‌بدلنی ویرمکدن
امتناع ایدراولدقلرندن بشقه نهر اتل سمتنده واقع قازان واژدرهان ایالتلرینی کرکی
کبی تحت ضابطه‌یه ادخال وانجامکار قریمی دخی تضییق ایتمکه ابتدار ایلمشلردر .
حتی روسیه دولتی مقدملری معاملات لازمه‌سنده قریم خانلرینه مراجعت
ایده کلمش ایکن بیك سکسان سکز سنه سنده قریم خانی نصب اولنمش اولان مراد
کرای خان بیشعور ومست مدام اولدیغندن روسیه ایلچیسنی نابجا تحقیر ایتمکله
اندن صکره روسیه ایلچیلری قریمه کلیوب روسیه دولتی مصالحنی بندر والیلری
وساطتلریله رؤیت ایتمکه ابتدار ورفته رفته درسعادته ایلچی ارسالنه کسب اقتدار
ایتمشدر . وبیك یوز قرق سکز سنه‌سی خلالنده روسیه اردوسی قریمه هجوم
واور قپوسندن دخول ایله دار الامارهٔ قریم اولان باغچه سرای وقصبات وقرای
سائره‌یی احراق ایدوب کیتمشدر .
واکرچه بوعصرلر اثناسنده رزمی بهادر کرای خان واسلامکرای خان ثانی
وحاجی سلیم کرای خان ودولتکرای خان ثانی ظهور ایدرك ممکن مرتبه تلافیٔ
مافات ایتمشلر ایسه‌ده انلرك وفاتیله ینه اسکی حاللر ومقدمکی اختلاللر عودت
ایده کلمشدر . اشبو درت عدد خانان جلادت شعاران عناصر اربعهٔ حکمرانی
ومتأخرین خانان جنکیزیه‌نك آبروی عزت وشانی اولوب سالف الذکر
بوره غازی کرای خان ایله بیك یوز سکسان بش سنه‌سنده قریم خانی اولان
صاحبکرای خان بیننده کذران ایدن یکرمی سکز قدر خانان قریم ایچنده شهرت
کامله ایله ممتاز وسرافراز اولدقلرندن هر برینك اجمالاً ترجمهٔ حاللرینه بروجه
آتی ابتدار اولنور .

* رزمی بهادر کرای خانك ترجمهٔ حالی *

سلطان مراد رابع حضرتلرینك زمان صاحبقرانیلرنده تاتارلر ایچنده درلو اختلاللر واقع وقتل نفوس وهتك پردهٔ ناموس کبی نیجه فنالقلر شایع اولمشیکن بیك قرق یدی سنه‌سی محرمنده صاحبقران مشار الیه حضرتلرینك قریم خانی نصب ایتمش اولدیغی رزمی بهادر کرای خان اسمی مسماسنه مطابق وحرکاتی طبع همایونه موافق بر خان اولدیغندن قریمه وصولنده اشقیایی قهر وتدمیر ایله قریمی تطهیر ایتدکدن صکره چونکه اول اثناده روسیه‌لولر قریم خانلرینه ویره‌کلدکلری جزیه بدلنی ادا وارسالده تردد صورتی کوسترمش اولدقلرندن درحال مأمور مخصوص ایله اکید وشدید امرلر تحریر وارسال ایتدیکنده روسیه‌لولر خان مشارالیهك شدت صولتندن خوفله بدل مذکوری بعض هدایا علاوه‌سیله ارساله مجبوراولدیلر. لکن عمری قصیر اولوب دربچق سنه خانلق ایتدکدن صکره بیك اللی سنه‌سی خلالنده وفات ایلدی .

خان مشار الیه برخدیو کزیده آثار وشاعر پاکیزه کفتار اولوب اشبو غزل آتی آثار خامه‌لرندندر .

* غزل *

خط سرسبزیکك اوستنده ایدر یر زلفك * چمن اوستنده بتن سنبله بکزر زلفك
ابر سیراب صفت پرده فکن خورشیده * افتاب رخنه سایه صالار تر زلفك
باش قالدردی یوزه چیقدی سیاه خطك * فتنه وهمیله دوشوب رعشه‌یه دترر زلفك
صاقینور اول کل رخساری اسن یللردن * صانمه تحریك صبادن یوزك اورتر زلفك
نیجه ممکن کیره رزمیء کدانك النه * کنج حسنك سنی اژدر کبی بکلر زلفك

* اسلامکرای خان ثانینك ترجمهٔ حالی *

سالف الذکر بهادر کرای خانك وفاتندن صکره چوق کچمکسزین روسیه دولتی فلك رقبهٔ خرجکذاری ایتمش ایسه ده بیك اللی درت سنه‌سی خلالنده قریم خانی نصب اولنان اسلامکرای خان ثانی ابتدا طریق عصیانه سلوك ایتمش اولان بعض قبائلی تادیب ایتدکدن صکره نور الدینی اولان عادلکرای سلطانی جزیه بدلنی تحصیل ایچون عساکر تاتار ایله روسیه اوزرینه سوق وتسیار ایتدکده مشار الیه نورالدین سلطان روسیه‌لولرك اولوقت پایتختی اولان مسقو

شهرینه قدر روسیه ممالکنی یغما وتخریب ایتمکله روسیه‌لولر بدل صلح اولمق اوزره التمش بیك التون قیمتنده کورك وانواع تحف وتفاریق وقرق بیك التون نقد تقدیم ایتدکدن صکره هرسنه متعهد اولدقلری جزیه بدلنی ارسال وتسلیم ایتمك شرطیله عقد مصالحه ایتدیلر . بوندن بشقه خان مشار الیه ایله لهلو بیننده محاربات شدیده وقوعه کلوب عاقبت لهلولر مغلوب ومنهزم اوله‌رق بش قطعه طوپ وایکیوز بیك التون وسکسان بیك غروشاق ریال ویردکدن صکره بهرسنه جزیه بدلی ارسال ایتمك اوزره عقد مصالحه ایتمش اولدقلری بعض قریم تاریخلرنده مسطوردر .

خان مشار الیه مدبر وغایت بهادر برخان جلیل المآثر اولوب کاه بالذات کندوسی کیدرك وکاه قالغای سلطانی ویاخود نورالدین سلطانی ارسال ایدرك غزادن خالی اولمامغله درون قریمی انواع غنائمله مالامال ایتدیکی مشهوردر .

اوائل حالنده درسعادته کله‌رك بوغاز ایچنده اختیار مسکن ایتمشیکن سابق محمد کرای خان رابعك استرقاب وانهاسنه بناءً ردوس جزیره‌سنه نفی اولنمشیدی . مؤخرا بعض کبارك شفاعتیله ردوسدن درسعادته کتورلوب وچوق کچمکسزین قریم خانی نصب اولنوب اون سنه قدر زیور افزای مسند خانی اوله‌رق بر وجه محرر خدمات مقبوله‌یه موفق اولدقدن صکره بیك التمش درت سنه‌سی شوالنده وفات ایتمشدر .

* حاجی سلیمکرای خانك ترجمهٔ حالی *

حاجی سلیمکرای خان بش دانه پادشاه ذیشان که سلطان محمد خان رابع وسلطان سلیمان خان ثانی وسلطان احمد خان ثانی وسلطان مصطفی خان ثانی وسلطان احمد خان ثالث عصرلرنده مستشار امور دولت ومحرم اسرار سلطنت اولمش صاحب عقل ودانش برخان جلیل العنواندر . درت دفعه قریم خانی اولوب هردفعه‌سنده خدمات مبروره‌یه موفق اولمشدر . خصوصیله دفعهٔ ثانیه خانلغنده قریمه هجوم ایدن روسیه اردوسیله اوچ کون علی التوالی محاربه ومقاتله ایدوب نهایت غلبهٔ کامله‌یه مظهر اوله‌رق اوتوز قطعه طوپ وبیکدن زیاده اسیر الدقدن بشقه روسیه عساکرینی حدودلرینه قدر تعقیب ایتدکدن صکره بیك یوز شوالنده نمچه سفرینه مأمور اولوب انده دخی اسکوب جوارنده وقوعبولان غزوات مبروره‌سی زیور صحائف توار یخدر . حتی بوخدمتلری نزد همایونده مقبول اولدیغندن سنهٔ آتیه اول بهارینه قدر ادرنه طرفنده مشتانشین استراحت اولمق اوزره ادرنه‌یه جلب

ودعوت اولنمشیدی . اشته شاعر ثابت افندینك خان مشارالیه حقنده غزوات سابقه‌سنی متضمن نظم ایتمش اولدیغی مدحیه‌لر ادرنه ده بولندیغی اثناده کشیدهٔ رشتهٔ املا اولمشدر . دفعهٔ رابعه‌ده قریم خانی ایکن بیك یوز اون التی سنه‌سی شعبانده ترك منصب فنا ایتمشدر . قپودان وقائممقام اولان کوچك عثمان پاشا خان مشارالیهك کوله‌لرندن اولوب بونك کبی چراغ ایتمش اولدیغی نیجه کوله‌لری بووجهله مناصب جلیله‌ده استخدام اولنمشدر . قریمده واستانبول جوارنده ومحال سائره‌ده اولان آثار وحسناتی دخی مستزاد منظومهٔ محسناتی اولمشدر .

* دولتکرای خان ثانینك ترجمهٔ حالی وقریمك اواخر احوالی *

دولتکرای خان‌ثانی دوست نواز دشمن کداز وفرط شجاعت وجلادتله اقرانندن ممتاز برخدیو سرفراز اولوب ایکی دفعه قریم خانی اولمشدر .

دفعهٔ ثانیه سنده مقتضای مأموریتی اوزره موسم شتاده روسیه دیارینه ایلغار ایدوب چند عدد پلنقه‌لرینی ضبط وتسخیر ونیجه بیك نفوسنی اسیر ایتدکدن صکره بیك یوز یکرمی اوج سنه‌سی پروت نهری قربنده دلی پترو ایله بالطه‌جی محمد پاشا بیننده وقوعبولان کار زارده خان مشار الیهك خدمات مبروره‌سی زیبایش صحائف روزکاردر . اندن صکره قریمك شیرازهٔ احوالی کوندن کونه بوزلمغه وتاتارك صولت وثباتلری بتون بتون منقطع اولمغه باشلایوب اعدا ایسه یوماً فیوماً کسب شوکت وقدرت ایتمکله نهایت بیك یوز سکسان بش سنه سنده بتون بتون روسیه‌لو قریمی استیلا ایلدی .

واکرچه قینارجه مصالحه‌سنده تخلیه اولنمش ایسه‌ده معاهدهٔ مذکوره‌نك شروطی اقتضاسنجه قریم وحوالیسی ینه معنوی روسیه‌لونك زیردست تغلب وتحکمنده قالمشدر اندن صکره نه صورت کسب ایتدیکی محللرنده بر تفصیل شرح وبیان اولنسه کرکدر .

قریم خانلغی ملحقاتندن عد اولنان چرکستان جبل قافقاسك برمهم قطعه‌سی اولدیغندن بومقامده جبل قافقاسك احوال جغرافیه سندن بروجه آتی براز بحث اولنمق مناسب کورلمشدر .

* ممالك قافقاسیه‌نك اقسامی *

قافقاس طاغی که کوه قاف دخی دینور قره دکز کنارنده واقع انابه قلعه‌سندن بدأ ایله شمال غربدن جنوب شرقه طوغری ممتد اولوب بحر خزر ساحلنده

بولنان باکو قلعه سنه منتهی اولان جبال عظیمهٔ متسلسله‌دن عبارتدرکه براوجندن اوبر اوجنه‌دك ایکیوز طقسان ساعتلك مسافه اولوب خط مستقیم اوزره حساب اولنورسه ایکیوز اون ایکی ساعتلك امتدادی اولمش اولور .

بوحوالیده ساکن اولان ملل مختلفه‌نك بعضیسی چرکس ولزکی وکرجی مثللو جبل مذکورك اصل یرلولرندن اولوب بونلر یونان جمهورلقلرندن بدأ ایله صکره کلان مؤلفلرك معلوملریدر . بعضیسی دخی هجرت نبویه‌دن ایکی اوچیوز سنه مقدم تاتارستان کیردن جانب جنوب وغربه هجوم ایدن اندی وغوت وحون والان وخزر وچچن وقموق وآوار ملتارینك بقیه‌لری ودیکر طرفدن جانب شمال وغربه عزیمت ایلیان سلچوقیلرك وقتلرنده محافظهٔ حدود ایچون اسکان ایتدیرلمش اولان‌ترك طائفه‌لریدر .

جبل مذکور ایکی پارچه اوله‌رق جزء شرقیسی داغستان وجزء غربیسی چرکستان اولوب وسطنده اولان الك یوکسك یرلرینه کوه البرز دیرلرکه داغستان ایله چرکستانی فاصلدر . وجبل مذکورك جانب شمالیسنده چرکس جنسندن وقافقاسك قدیمی واصل یرلوسندن اولان قبارطای اهالیسی وجانب جنوبیسنده کرجی طائفه‌لری واردر . بناءً علیه ممالك قافقاسیه درت قطعهٔ جسیمه‌یه تقسیم اولنورکه چرکستان وقبارطای وداغستان وکورجستاندر .

چرکستان قطعه‌سی غرباً قره دکز ساحلی ایله محدود اولوب جنوب طرفی کرجستانه متصلدر . وشمال طرفی نهر قوبان ایله محدود اولوب شرق طرفی قافقاس طاغنك الك یوکسك تپه‌سی اولان البرز طاغنه یعنی داغستانك حدود غربیه‌سنه قدر ممتد اولور . بومملکتك تخمیناً یوز بیك خانه‌یی متجاوز اولان اهالیسی شابسیغ وباترا وچکیت واوبخ وبسلینی وناقوغای وسبیلده نام سنجاقلرده اقامت ایدرك اقوام مختلفه‌دن عبارت اولدقلری حالده باشلوجه ایکی طائفه‌یه منقسمدرلر . بری چرکس طائفه‌سیدرکه اکثری بوقطعه‌نك جانب شمالیسنده ساکن اولمغله قوبان بوینه یایلمشلردر . دیکری ابازه طائفه‌سیدرکه اکثری جانب جنوبیده یعنی کرجستان طرفنده ساکن اولور .

بواقوامك اکثری یقین وقتلره‌دك دین ودولت نولدیغنی بیلمزلردی . سلطان عبدالحمید خان حضرتلرینك زمان سلطنتلرنده فرح علی پاشا چرکستان والیسی نصب اولنمغله اندن صکره دین اسلام اوراده کرکی کبی منتشر اولمشدر . بونك تفاصیلی محلنده تحریر اولنور .

جبل قافقاسك ایكنجی قطعه‌سی اولان قبارطای كه قبارطی وقبارطه دخی یازیلور بو قطعه بحر سیاهه منصب اولان قوبان نهریله بحر خزره منصب اولان ترك نهرینك منبعلری بیننده جبل مذكورك جانب شمالنده داغستان ایله چركستان اره‌سنده برشكل مربع منحرف كبی واقع اولوب چراكسه‌نك بربیوك وكزیده قبیله سی اولان قبارطای ایله نوغای وقره بولاق واوس وتغالور نام قوملردن عبارت اوله رق التمش بیك خانه‌یه بالغ اولور . كافه سی اهل سنتدر . وبیوك قبارطای وكچوك قبارطای دیو ایكی قسمه تقسیم اولنور . دولتعلیه قینارجه معاهده‌سنده بوقطعه‌دن فراغت ایلمش ایسه‌ده اتحاد دین ومذهب حسبیله معنوی دولت علیه‌یه مربوطیتلری منقطع اولمامشدر . بوممملكتده قازبك تعبیر اولنان قلهٔ شامخه قربنده قافقاس طاغنك برو طرفنه كچیلور صعب المرور دربندلردن عبارت بریول اولوب روسیه لولرك شمال طرفندن كرجستانه كذركاهلری یالكز بویولدر . انجق برطرفدن چركس وبرطرفدن چچن اهالیسنك هجومندن خوف ایله دائما برطاقم سواری قزاق عسكرینی استصحابه مجبور اولورلر . قازبك قازی بكك غلط مشهوریدركه چركسلر غزبك وغزی بك دیرلر .

قافقاس طاغنك اوچنجی قطعه‌سی داغستان ممالكیدركه جبل مذكورك بحر خزر طرفنده‌كی پارچه‌سی اولوب داق قومنك بعض عشائرینه مأوی اولدیغندن داغستان تسمیه اولنمشدر . بوقطعه‌نك هر كوشه‌سنده بربرینه مغایر قوملر ساكن اوله رق هرطرفده بشقه بشقه لسانلر سویلندیكندن عربلر بوراسنی جبل السنه تسمیه ایتمشلر ایدی . قطعهٔ مذكوره اوچ قسمه تقسیم اولنه رق داغستان اوسط وداغستان شمالی وداغستان جنوبی دینلور .

داغستان اوسط دینلان قطعه استقلال وسربسیت اوزره بولنان ملل مختلفهٔ عدیده‌نك مسكنلری اولوب آوار واندلال وقوبصوبوی وانقراتل وانقیرات وباقلال وجمالال وشنیده وسوندا وسلاتو واندی وكنبد وشوبوت وچچن وغالاش تسمیه اولان بیوك وكوچك سنجاقلردن عبارت اوله رق اهالیسی تقریبا یوزبیك خانه‌یه بالغ اولور . جمله‌سی اهل سنتدر . اطرافده بت پرست اوله رق بعض اوفاق طائفه‌لر دخی واردر . ترجمهٔ حالی زیرده بیان اولنه‌جق منصور بوراده ظهور ایتمشدر .

داغستان شمالی بحر خزر ساحلنده وقافقاس طاغنك اتكلرنده واقع اولوب قوبه وطبسران ودربند وغازی قموق وقیصاق وآقوشه وتارخو وكوره واندرای ویخسای نام سنجاقلری شامل اوله رق اهالیسی ترك ولزكی قوملرندن مركب

اولدقلری حالده جمله‌سی اهل سنتدر . تقریبا یوز بیك خانه‌یه بالغ اولورلر . مدار تعیشلری بحر خزر ساحلنده كائن اووه‌لرده زراعت وحراثته‌در . دربند باب الابواب وباب الحدید وتیمور قپو دیدكلری قلعه‌در . وبوقطعه‌ده واقع بونیاق مملكتی حاكمنه شمخال تعبیر اولنور .

داغستان جنوبی قافقاس طاغنك جنوب طرفنده‌كی اتكلرنده اولوب چارو بله كان وایلیصو وشكی وارس وقبله وشروان وباكووسلیان نام سنجاقلردن عبارت اوله رق كافهٔ اهالیسی یتمش بیك خانه‌یه بالغ اولور . بونلردن سلیان وباكو شهرلرنده اون بیك خانه قدر شیعی وشروان وشكی طرفلرنده اون بیك خانه قدر ارمنی موجود اولوب باقی اللی بیك خانه‌سی ترك ولزكی قوملرندن عبارت اوله رق جمله‌سی اهل سنتدر . باكووسلیان شهرلری بحر خزر ساحلنده واقع اوله رق عجمستان ایله داغستان بیننده اجرا اولنان تجارت بحریه‌نك اسكله‌لری اولمق حسبیله بوشهرلرده عجملر تمكن ایتمشلر ایسه‌ده داغستانك اصل یرلولرینك نفوذ معنویلری تحتنده محكوم اوله كلمشلردر .

جبل قافقاسك دردنجی قطعه‌سی اولان كرجستان مملكتی جبل مذكورك جنوب طرفنده واقع اولوب شرقا داغستانك سرحد جنوب غربیسی اولان قانق نهریله وجنوباً یورچالی دینلان واهل اسلام اولان قزاق عشیرتلری وكمری واخسخه سنجاقلری وآچاره طاغی ایله وغرباً قره ذكر سواحلی وشمالا جبل قافقاسك چركس مملكتنه متصل اولان قلل شامخه‌سی ایله محدود اولوب اهالیسی كورجی واوس واسوان وارمنی طائفه‌لرندن عبارت اوله رق مؤخراً برمقدار روس ونمچه دخی اسكان اولنمشدر . ملل مذكوره‌نك كافه‌سی یوز بیك خانه‌یه بالغ اولور . بونلردن سكز بیك قدر بت پرست دیننده اولان اوس واسوان طائفه‌لری اولوب یرلری صرب اولدیغندن وبرطرفدن داغستانه وبرطرفدن چركستانه ملاصق بولندقلرندن بر حكومته انقیاد ایتمزلر . واون درت بیك خانه مقداری اهل سنت اولوب باقی قالان تقریبا سكسان التی بیك خانه‌سی خرستیان دیننده‌در . وكرجستان وداغستانك جانب جنوبیسی ارمنستان اولوب ایكی قطعه‌یه منقسمدر . برقطعه‌سی ارضروم ووان طرفلری اولوب ممالك دولت علیه‌دندر . ودیكر قطعه‌سی كنجه وقره باغ وخوی وروان سنجاقلری اولوب ممالك ایرانیه‌دن معدوددر . انجق عجمك اختلالی اثناسنده هربری مستقل برخان النده قاله رق بیك یوز طقسان سنه‌سنده طرف دولت علیه‌یه میل ایتمكه مجبور اولمشلردی .

اشته كرجستان دخی بو وجهله ایكی قطعه‌یه منقسم اوله رق برقطعه‌سی اصل كرجستان

دينلان تفليس خانلغيدركه مقر حكومتى تفليس اولوب برقطعه اكثريا ممالك ايرانيه يه ملحق بولنمش ايسه ده تفليس خانى اولان اركلى خان بيك يوز طقسان سنه سنده دولت عليه يه تبعيت وحمايه سنى قبول ايتمشيدى . انجق روسيه لولر برمنوال محرر قبارطاى طرفلرينه يرلشه رك طريق سالف الذكر ايله كرجستان طرفنه كسب تردد ايتدكدن صكره بورالرينى افساده باشلايوب اركلى خان روسيه لونك خدعه ودسيسه سنه الدانه رق كندوسنك موجب نجات وسلامتى اولان حمايت دولت عليه يى ترك ايله روسيه حمايه سنه كيرمشدر . ديكر قطعه سى آچيق باش ومكريل وكوريل داد يانلقلرى يعنى بكلكلرى اولوب قره دكز سواحلنه دك ممتد اولور . كوتايس وبغدادجق واوزركت شهرلرى بوقطعه ده در . بوحوالى اوته دنبرو ممالك دولت عليه دن معدود بولنمشدر .

والحاصل قافقاس اهاليسنك اكثرى اهل اسلام اولوب جنوب وشمالدن هجوم ايدن عجم وروسيه لودن بعضا متأثر اولمشلر ايسه ده اكثريا دولت عليه نك حمايهٔ جليله سنه مظهر وخلافت عثمانيه يى معترف اولملرى حسبيله طرف دولت عليه يه مائل اوله كلمشلردر .

* ديار قافقاسك بعض وقايع سالفه سى *

حضرت عمر رضى الله عنهك ايام خلافتنده (٢٢) سنه سنده عربلر ديار ايرانى فتح ايتدكلرى اثناده سردار اهل اسلام اولان سراقة بن عمرو آذربايجانى فتح ايلدكده بكر بن عبدالله ايله عبد الرحمن بن ربيعه يى البانيا فتحنه مأمور ايتمشيدى كه اولوقت داغستان طرفنه البانيا دينلوردى بكر بن عمرو دخى عبدالرحمنى مقدمة الجيش ايدوب كندو دخى وراسندن البانيا سمتنه حركت ايليوب شروانه تقربلرنده اولوقت ملوك فرس نسلندن حاكم شروان اولان شهريار كلوب جبل قافقاسك جانب شماليسنده اولان آلان وخزر نام ترك طائفه لرينك بروطرفه هجوم وتخطيلرينى منع ايتمك شرطيله استيمان ايلدكده سراقه يه عرض ايتمشلر . اودخى بوصورتى معقول كوروب حضرت عمره اعلام ايلدكده تجويز بيورمغله بوشرطله شهرياره امان ويرلمش وسراقه نك وفاتنده يرينه عبدالرحمن بن ربيعه نصب وتعيين اولنمغله داغستانك برخيلى يرلرينى فتح ايله اهاليسنه دين اسلامى تلقين وكرجستان حكمدارلرندن جزيه الهرق صلح ايلمش ايدى .

داغستان طرفنده بوفتوحات جديده شايع اولدقده چونكه دربندك برمحل مبارك

اولديغنه دائر بعض حديثلر روايت اولندقدن بشقه اورانك ضبطى ممالك جنوبيه يه موجب امنيت وآسايش اوله جغندن اصحاب كرام حضراتى غزا ايچون فوج فوج اولطرفه اقوب كيدرلردى .

جهانماده تحرير ايلديكى اوزره بنى اميه عصرنده مسلمة بن عبدالملك اول دياره غزا ايدوب خلقى اسلامه كلديلر . ودربندى الوب اندن شماله طوغرى برخيلى محللرى فتح ايلدى . حتى بهرام چوبين نسلندن محمد بن يزيد شروان وتيمور قپو واليسى اولوب برآيلق قدر مسافه يه حكم ايدردى . فقط هجرتك يوز سكسان سنه سنده طائفهٔ خزر دربندى الوب اهل اسلامى بوزدى بومعركه ده يوز قرق بيك قدر مسلم شهيد اولوب اسلامده مسبوق بالمثل اولميان بروقعه ظهور ايتدى . خزر خوزارك مخففى اولوب قبائل تركيه دن بربيوك قبيله دركه مدت مديده كندولرينه منسوبيتله تسميه اولنان بحر خزر سواحلنده ساكن اولان برقبيله نك اسمنه منسوبيتله ياد اولنه رق بحر قاسى وبحر بلغار وبحر ديلم دينلوب نهايت برمنوال محرر خزر قومنه نسبتله بحر خزر دينلمشدر . اما بوطرفلرده ايكى زاى معجمه ايله بحر خزز تعبيرى غلطدر .

اشبو خزر طائفه سى بربيوك قوم اولوب ايكيوز سنه يى متجاوز عربلرله محاربه ايتمشلر ايسه ده نهايت عربلر غالب ومظفر اولمشلردر . شويله كه هجرت نبويه نك ايكيوز سنه سنده قريش قبيله سندن وحضرت حمزه اولادندن شيخ ابواسحاق وعباس بن عبدالمطلب نسلندن شيخ محمد كندى اولاد واقربالرندن ايكيبيك نفر كيمسه ايله حرمين شريفيندن چيقوب وبرمدت شام ومصر طرفلرنده كشت وكذار ايدوب بعده اول هنكامده دارالحرب اولان چركس ديارينه وصول برله محاربات كثيره دن صكره چركسلرك بكلرى اولان امير عضالى قتل ايله املاكنى تسخير واولاد وعيالنى اسير ايتمشلر . بعده داغستانده واقع قيطاق مملكتنك اميرى اولان غضنفرى قتل ايله اهاليسنه دين اسلامى قبول ايتدرمشلر ايدى . اشته بوغازيلر قموق ديارينى دخى ضبط ايله داغستانك جنوب وشمالنده اولان خزر طائفه سنك اكثر قرى وقصباتنى پايمال ايتمشلر . وانلرك اخلافى قريمى دخى فتح ايدوب الحاصل داغستاندن قريمه قدر ممالكى ياصلحاً ياخود عنوة تسخير ايله اهاليسنى دين اسلامه دعوت ايلمشلردر . بوجهتله قبارطاى وبسنى كبى قبائل چراكسه دن پك چوغى اهل اسلام بولنمشلردر .

عربلرك بووجهله درتيوز يكرمى سنه قدر قافقاس ممالكنده حكومتلرى جارى اولوب خلفاى عباسيه عصرنده بوحواليه آذربايجان وارمنستان واليلرى حكم

ایدردی . بعده درتیوز اللی درت سنهٔ هجریه سنده سلالهٔ سلچوقیه‌دن فتوحات
کثیره ایله توسیع جاه وجلال حکومت ایدن ملکشاه پدر وجدینك اثرینه اقتفاءً
ضبط ایتدیکی یرلرده عصیان واختلالدن امین اولمق ایچون کرك اناطولی قطعه سنده
وکرك کرجستان حدودندن بدأ ایله بحر خزر سواحلنه قدر البانیا یعنی داغستان
ممالکنده برچوق ترك طائفه‌لری اسکان ایتدیرمشیدی .
ایکیوز سنه‌دن زیاده اناطولی وشام وایران طرفلرنده بووجهله حکومت ایتمش
اولان اشبو خاندان سلچوقی‌یی مشتت وپریشان ایدن مغوللرك یعنی تاتارلرك
ظهورندن تقریباً یوز سنه مقدم مائهٔ سادسهٔ هجریه‌ده منوجهر شاه ظهور ایله
داغستان جنوبیسنده واقع شروان مملکتنك کرسیسی اولان شماخی شهرینی مقر
حکومت اتخاذ ایدرك علم افراز استقلال اولمش وبیوك تاتار حکمدارلرینه تقلیدا
خاقان کبیر عنوانیله شهرت بولمش ایدی . اندن صکره سلچوقیلرك برشعبه‌سی
اولوب شروان شاهلر دیو معروف اولان سلاطین شروان ظهور ایلیوب ارمنستانك
بعض محللرینی دخی داغستان جنوبی‌یه ضم ایدرك حکومت ایتمشلردر . واولوقت
شروان تعبیرنده داغستانك شمال شرقیسی وجنوبیسی داخل اولوب داغستان
اوسط وشمال غربیسی اولان مملکتلرینه آوار وچچن طائفه‌لرینك مسکنلری
اوله‌رق شروانشاهلره اکرچه اطاعت ایتمزلردی . انجق جهت وحدت اسلامیه
حسبیله دائما محاربه‌لرده برابر بولنورلردی . اولوقت کرجستان حکمدارلری
دخی بعضا شروانشاهلره وبعضا قونیه سلطانلرینه تابع کبی کچینورلردی .
ومغول وتاتارلرك جنوب وشمالدن تکرار اوزرینه هجوملری اثناسنده وصکره
ترکمانلرك آذربیجان وارمنستانده رایت افراز استقلال اولدقلری هنکامده کرك
شروانشاهلر وکرك کرجستان حکمدارلری بونلر ایله کاه محاربه وکاه قونیه
سلطانلری مثللو بعض هدایا تقدیم واعطاسیله مصالحه ومتارکه صورتنده اظهار
تبعیت ایدرلردی . حتی سکزیوز تاریخلرنده سلطان شروان بولنان شیخ ابراهیم
بن سلطان محمد خیلی محاربه‌لرده تیمور ایله برابر بولنمشدر . بووجهله شروانشاهلر
درت یوزسنه‌یه قریب حکومت ایتدکدن صکره طقوز یوز قرق ایکی سنهٔ هجریه‌سنده
شاهرخ بن سلطان فرخ بن شیخ شاه طفل نابالغ ایکن تخت شروانشاهی‌یه جلوس
ایتدکده آق قیونلی ترکمانلرینك شیخی اولوب آذربایجانده واقع اردبیل شهرنده
مذهب شیعه‌یی شایع ایتمش وکندوسی ومریدلری اون ایکی امامك شیعه‌سی
اولدقلرینی ارائه واشعار ایچون باشلرینه اون ایکی ترکلو قرمزی شالدن معمول
درویش تاجی کیوب قزلباش اسمنی قزانمش اولان شیخ حیدر صفوینك اولادندن

برنجی شاه طهماسب تخت شروانك بویله برصبی النده قالدیغنی فرصت اتخاذ ایله
دیار مذکوره‌یه سوق عساکر ایدرك واهالیٔ داغستان ایله خیلی وقت محاربه
ایتدکدن صکره نهایت غالب کله‌رك شاهرخی وکبار شروانی قتل واعدام ایله
خزائن کلیه‌یه دسترس اولمش وسلاطین شروان بونده انقراض بولمش ایدی .
واکرچه شروانشاهلر نسلندن بعضیلر داغستان اوسط وشمالیده مستقلا حکومت
ایتمکده اولان قیطاق وآلان وآوار وقوق خانلرندن استمداد ایله برمدت محاربه
ایتمشلر ایسه‌ده مفید اولمیوب قرق برسنه قدر داغستان جنوبی قزلباشلرك زیر
حکمنده قالمشیدی .
تاتارلرك هجوملری اثناسنده داغستان شمالی دخی پامال اولمش ایسه‌ده نهایت اهالیسی
استقلاللرین اعاده ایتمشلردر . شویله که جنکیز خان دشت قپچاقی ومسقو ولایتنی وبعده
تماما ممالك ایرانی ضبط ایتدکده دشت قپچاق ومسقوك نظامی تیمور قپونك ضبط
وتسخیرینه متوقف اولمغین جنکیز خان اوراسنك تسخیرینه مبادرت ایتدکده
تیمور قپو اهالیسی مقابله ومقاتله‌یه قیام ایتمشلر ایسه‌ده جنکیز خان ولدکبیری اولان
چغتای عساکر تاتار انجم شمار ایله اورایه سوق وارسال ایله اهالیسنی بیاغی قتل
عام ایدوب یرلرینه برچوق تاتارلر اسکان وچغتای اوزرلرینه خان نصب وتعیین
ایلمشیدی . یوز سنه صکره تیمور ظهور ایله تیمور قپو دربندینی ضبط ایتدکده
کندوسنه هوادار ومنتسب کچینان (طوقتمش) طوقطامش خانه تسلیم ایلدی .
بعد زمان طوقتمش تیموره اظهار عصیان ایلدیکی اثناده تیمور تبریز وشروان
طرفلرنده محاربه ایتمك اوزره بولنوب برقاچ دفعه تیمور قپو اوزرینه سوق
ایلدیکی عساکر تاتار دخی منهزم اولمشیدی . تیمور تبریز وشروان غائله‌سنی
برطرف ایدوب کرجستان حکمدارلریله دخی محاربه ایدرك مظفر اولدقدن
صکره کلوب طوقتمشی اخذ وخلع ایله یرینه اعتماد ایلدیکی برخان نصب ایلدی
وتبریز وکیلان وبعض ممالك ایران حکومتنی اوغلی میرزا میرانشاهه ویروب تیمور
قپو طرفلرینی دخی اکا الحاق ایتدی .
میرانشاهك اخلافی برمدت بوحوالیده حکومت ایتدکدن صکره برمنوال محرر
آق قیونلولرك ظهوریله داغستان طرفنه دخی استیلا ایتدکلرنده تیمور اولادینك
بورالردن حکومتلری زائل اوله‌رق داغستان شمالی اهالیسی کسب استقلال ایدوب
فقط آل جنکیزدن کندولرینه برخان نصب ایله شمخال تسمیه ایدرلردی .
سلطان مراد ثالث عصرنده عجم اوزرینه اعلان سفر اولنوب‌ده صدر اعظم اولان
مصطفی پاشا اردوی همایون ایله ایران اوزرینه حرکت ایتدکده معیتنده بولنان

اوزدمیر عثمان پاشایی برمقدار عسکرایله داغستان طرفه تعیین وارسال‌ایتمشیدی .
عثمان پاشا دخی کیدوب وشماخی و باکو طرفلرینی ضبط ایدوب شروانشاهلر
خاندانندن سلطان برهان شروانشاه نصب اولنمشیدی . فقط نفوذ واستقلالی
اولمیوب دولتعلیه‌یه استناد وانقیاد صورتنده بولنوردی . عثمان پاشا جانب شمالده
دخی کسب نفوذ ایدوب انجق شمخالك قزینی تزوج برله‌دربندی ینه شمخاله
ترك وابقا ایلمشیدی . عثمان پاشانك اول حوالیده نفوذینی لزکیلرچکه‌میوب
ارده جنك وجدال وقوعه کله‌رك نهایت خطبه‌یی آل‌عثمان نامنه اوقوملری وعجم
سفری ظهورنده قریم جانبندن مرور ایده‌جك اوتوز بیك قدر تاتار عسکرینی
مملکتلرندن امرار ایله عثمان پاشا طرفنه ایصال ایلملری وکندولری دخی ذخائر
واسلحه‌لری طرف دولت علیه‌دن ویرلمك اوزره اشبو عثمانلو عسکرینه معاونت
ورفاقت ومعیت ایتملری وعادت قدیمه‌لری اوزره نصب ایده کلدکلری شمخاللرینه
برکمسنه مداخله ایتمیوب فقط مراد پادشاهی اولورسه کندوسنه توغ وعلم وقلیج
وقفتان کوندرلمسی وممالك محروسهٔ عثمانیه‌یه کلوب کیدن تجارلرندن کمرك وباج
ورسومات سائره التماسی شروطی تنظیم اولنه‌رق عثمان پاشا ایله شمخال بیننده
برمقاوله‌عقد ایله‌مصالحه اولنمشیدی. واولوقت بوشروطه طرفیندن رعایت اولنوب
حتی عبد الکرای خان اوتوز بیك تاتار عسکریله شمخال مملکتندن مرور
ایدوب داغستانلولر دخی رفاقت ایدرك عثمان پاشا طرفنه کلمشلر ایدی .
مؤخراً سالف الذکر سلطان برهانك وفاتنده یرینه اوغلی ابو بکر کچوب وبو
خلالده اناطولی جانبنده جلالیلر ظهور ایدوب دولت علیه بوغائله ایله مشغول
بولنمغین شاه ایران اولان شاه عباس بونی فرصت اتخاذ ایدرك داغستانلولری
اغوا واضلال ایتمکدن ناشی عساکر عثمانیه اولحوالیدن برو طرفه چکلمکه‌مجبور
اولمشلردر . اندنصکره شاه عباس داغستان شمالی اهالیسنی جلب ایچون هر سنه
خانلرینه وبکلرینه خلع وهدایا ارسال ایدوب وبو صورتله عجملر داغستانی
بنمسیوب کندو الکالرندن عدایدر اولدیلر . داغستانلولر ایسه انلرك بوهدیه‌لرینه
صره وبر نوع ویرکو نظریله باقوب لمانع کوندریله‌مدیکی وقتلر دیار ایرانی
غارت ایدردیلر . حتی افغانلرك ظهوریله عجم احوالی مختل اولدقده داغستانلولر
جانب شمالدن شروان وروان ایالتلرینه هجوم ایله بز بو سنه صره‌مزی المدق دیو
بر چوق روسیه تجارینك اموالنی غارت ایتمشلرایدی .
عجمك بواختلالی اثناسنده روسیه‌لولر دخی تیمور قپو طرفلرینه تعدی ایدوب
مؤخراً طهماس شاه ایله عقد ایلدیکلری مصالحه‌ده قلعهٔ دربند وباکو وایالات
کیلان ومازندران واستراباد روسیه‌لویه ترك وتملیك اولنمشیدی . رسیه‌لونك بو

طرفلره تخطیلری ایسه دولت علیه حقنده مضر اولمقدن ناشی (ع) علاج واقعه
پیش ازوقوع باید کرد) مؤداسنجه سلطان احمد دورنده کرسیء ممالك کرجستان
اولان تفلیس قلعه‌سنك طرف دولت علیه‌دن ضبطنه مسارعت وشروان الکاسنك
دار الملکی اولان شماخی شهرینه دخی طرف دولتدن حاکم نصب اولنوب اول
حوالی اهالیسنه نوعما استمالت ویرلمش وبو جهتله قره دکز سواحلنك کشفنه
مخصوص مأموز ومهندسلر کوندریله‌رك بعض سواحلده قلعه‌لر بناسی مناسب
کوریلوب وخصوصیله فاش قلعه‌سی بنا اولنوب اورادن تفلیسه یول آچلمغین
دونما ایله فاشه کیدن مهماتك تفلیسه وداغستانه طریق ایصالی تسهیل قلنمشیدی.
لکن مؤخراً نادر شاه ظهور ایله کرك طرف دولت علیه‌دن وکرك روسیه
طرفدن ضبط اولنان یرلری استرداد ایلدی . فقط داغستان خلقی اهالیء
قافقاسك الك جری وجسورلری اولمغله نادر شاه دخی بورالرده ایستدیکی کبی
انفاذ حکومت ایده میوب بوطرفده پك فنا برهزیمت کورمشیدی .
نادر شاهدن صکره عجمك اختلالی دوبالا اولمغله بوطرفك خلقی بالطبع طرف
دولت علیه‌یه التجا ایدوب سلطان محمود اول عصرنده داغستانك ضبطی تصور
اولنمش وبو تصورات دور حمید خانی‌یه قدر ذهنلرنده جولان ایتمکده بولنمش
ومقدم ومؤخر قبائل قافقاسی جلب ایله روسیه‌یه قارشو برقوت تدارکی تذکر
قلنمش‌ایسه‌ده وقت وحال بوکا مساعد اولمامشدر .

* چرکستانك بعض احوال مخصوصه‌سی *

بالاده چرکستان قطعه‌سی اصول جغرافیین اوزره تحدید اولندیسه‌ده فرح علی
پاشاایله چرکستانه کیدوب خیلی مدت اوراده بولنان وچرکستان وقایعنجه
مأخذمز اولان هاشم‌افندی مجموعه‌سنده‌تحریراولنان تعبیرات ایله‌دخی‌چرکستانك
حدود معینه‌سی بیان اولنمق مناسب کورلمشدر .
شویله‌که‌اناطولی یقه‌سنده واقع صخوم قلعه‌سی اسکله‌سندن بحرآحدود اسلامیه‌یی قطع
ایدن نهر قوبانك اناطولی طرفنده‌واقع جمه‌تی‌صحراسی تحتنده‌قزل طاش‌بوغازینه‌دك
یوز ساعت واندن نهر قوبان ایله یوقارو طوغری کیدلدکده کوه البرز دامننده
قوبانك منبعی وبسنی قبیله‌سنك مقر ومسکنی اولوب قبارطایك قارشوسنده حاجیلر
قلعه‌سی دینلان محله وارنجه یوز ساعت واندن لزکی ممالکی ایله ابازه ولایتنك بیننه
سد سدید اولان جبال عظیمه دامنیله صخومه کلنجه‌یه دکین یوز ساعت که
مثلث الشکل اوچیوز ساعت اولور .

اشته بومعلوم الحدود اراضیٔ لطیفه چرکستان اولوب جانب شمالیسنده قبائل
چراکسه وجانب جنوبیسنده قبائل ابازه وبعض طوائف چراکسه ساکن اولوب
بو ایکی فرقه دخی قبائل مختلفه دن عبارتدر . بوقطعه ده ساکن اولان چراکسه نك
باشلوجه قبیله لری بسنی وکمورکوی وبزادوخ وتخاج وشابشیخ واابازخ اولوب بونلرك
دخی شعبات کثیره سی واردر . قبائل مرقومه کندولرینی سائر خلقدن تمییز مقامنده
بربرینه آدیغه دیرلر که همشهری وهممات دیمك اولور . و بوقبائلك بعض عادتلری عادات
یهوده مشابه اولمغله وقبیله اسباط بنی اسرائیلدن بوطرفه اوچ سبط نقل ورحلت
ایدوب قبائل چراکسه انلردن اوره مشدر دیو جهاننماده محرردر . لکن هاشم
افندینك تحریراتنده بوکا دائر برشی کورلمیوب عقلا دخی برامر بعیددر زیرا
طائفهٔ یهود هرطرفه منتشر اولوب بریرده ملیتلرینی غائب ایتمامش اولدقلری
حالده بوطرفه کلان فرقه لرك بتون بتون قنغی قومدن اولدقلرینی فراموش ایتملری
عقلا قبول اولنه مز . قالدیکه لزکی وکرجی وچرکسلرك پك اسکی قوملر
اولدقلری بالاده بیان اولنمشیدی .
بوقطعه ده ساکن اولان اقوامك کافه سنه چراکسه اطلاقی جاری ایسه ده فی الحقیقه
ایکی صنف اولوب برمنوال سابق ابازه چرکسدن متمیز اولور .
وکوه البرزده یبان آدمی وار ایمش دیو هاشم افندی روایت ایدر . واناپه نهریله
پوجغز نهری بیننده جلالی قزاقلری اولوب انجق انلری چرکسلر نهب وغارت
ایتمکدن واولاد وعیاللرینی اسیر ایلمکدن خالی اولمزلردی .
روسیه لو قریم وطمان طرفلرینه اطالهٔ دست تعدی ایتمکه باشلادقده اوطرفلردن
برخیلی تاتارلر دخی هجرت ایدرك وقبائل خلقنه دخیل دوشه رك بوحوالیده
اتخاذ مسکن ایتمشلر ایدی .
فرح علی پاشانك اولطرفه مأموریتندن اقدم اکرچه صوغوجق قلعه سی موجود
ایدی . انجق ایچنده بولنان محافظلر اقل قلیل اولدیغندن قلعه دن طشره چیقه مزلردی .
واولوقتلر صخومده دخی کلش بك نامنده برمحافظ وار ایدی که فی الاصل
اوراسنك امراسندندر . اما اناپه نك یری اولوقتلر یازلمش اولان بعض جغرافیا
رساله لرندن استنباط اولندیغنه کوره شنلك آثارندن بری اولوب فقط ییقلمش
قلعه دیوارلرینك آثاری باقی ایمش .
اشبو قبائل ایچنده اوچ مرتبه خلق اولوب اعلاسنه (بشی) یعنی بك اوسطنه
(اوزدن) ایاق طاقمنه (طوقاو) تعبیر اولنور . فقط ابازه واابازخده بکلك
اولمز . انلرك اعلی درجه سی اوزدن صنفندندر . چراکسه اوزدنلری اوته دنبری
خاندانلری اولان بکلرك خدمتنده سپاهی طاقمی اولوب اما ابازه اوزدنلری امرا

مثابه سندنده در . وهرصنف امر تزوجده کفوینی کوزه دوب اشاغیسنه تنزل
ایتمز حتی ابازه واابازخ اوزدنلرندن بریسی دیکر قبائل چراکسه دن قیز آله جق
اولسه بکلره کفو اولمدیغندن انلرك قیزینی آله میوب اوزدنلرندن آله بیلور .
بناءً علیه بوصنفلر یکدیکره قارشمیه رق شرف نسبلرینی محافظه ایده کلمشلردر .
وامرا ایله طوقاولولر لهجه وصفتجه یکدیکردن متمیزدرلر .

استطراد

ناس اوچ تخمدن متشعب اولوب هرصنفی برطاقم اوصاف مخصوصه ایله دیکرندن
متمیز اولور . صنف اول قافقاسیدرکه کروی الرأس وبیضی الوجه وبورنی
اوزون واغزی طار وصاچی سیاه یاخود قزل اولور . اشته ناسك اك کوزل
صنفی بودرکه چرکس وکرجی وارمنی وهندی وعرب وقدمای دیاربکر وعراق
وصوریین وحبش ویهود وقدمای مصریین بوصنفدندر . وبوصنف کرهٔ ارضك
پك چوق یرلرینه یایلمش اولوب اهل ادب ومعارف وصنایع اولورلر . واوروپا
اهالیسی دخی بوصنفدندر . انجق خالص اولمیوب اکثریا دیکر صنف آتی ایله
مخلوط بولنمشلردر .
صنف ثانی مغولیدرکه رأسی مربع ویوزی یصی وینـاقلرینك اوزری چیقق
ویومری وکوزلری سیاه وکچوك وجهت وحشیه یه مائل یعنی قویروقلری اوست
طرفه طوغری مائل وبورونلری کچوك وباتق وصاچلری سیاه وجلدلری صاری
واسمر بیننده اولوب شویله که طبیعی رنکلری قاچق وچالق کبی کورینور .
وصنف اولده دخی اکرچه صاری بکزلی کیمسه لر اولورسه ده او صاریلق
قانسزلقدن وجانسزلقدن اولوب ینه صنف ابیضدن معدود اولور . اما بوصنفك
صاریلغی جلدنده طبیعی برکیفیتدر . وبوصنفك کثرتی حسبیله نصف کرهٔ
شرقیه نك اك چوق یرلرینی استیعاب ایلمشدرکه آسیای شمالی وبلاد چین وجزائر
هند وسند اهالیسی بوصنفدندر . بوصنفك مزیت فطریه سی حکومته استعدادتاملری
خاصیتی اولوب انجق چین اهالیسی صنایعده دخی ایلروله مشلردر .
صنف ثالث زنجیدرکه باشی صیقق وطار وینـاقلری کنش واوزرلری چیقق
ویومری وبورنی باتق وچکه لری اوزون یعنی خرطوم کبی اغزی ایلرو چیقمش

ودوداقلری قالین وقیوریق ودیشلری بیاض وجلدلری طبیعی قاره وصاچلری یوك كبی اینجه وسیاه وقیصه وقیورجق اولوب بوصنفدن اولنلر بلادكینه وسودان وكافور وهوتانتو كبی خط استوا آلتنده اولان یرلرده ومادا غسقار سواحلنده و بعض جزائر بحر محیطده بولنورلر . شمسك شدت حرارتی بونلرك قوای عقلیه‌لرینه ضعف ویردیكندن بو آنه قدر جهل ووحشت حالنده قالوب كندی حاللرینی اصلاحه قادر اوله‌مامشلردر . و بعضیلر بونلرك فطرتجه انسانیتده نقصانلرینی اثبات ایدرلر .

صنف اولك منشئی جبل قافقاس اولوب فی الاصل چركس وكرجی طائفه‌لرندن عبارت اولدیغی حالده طوائف سائره انلردن تفرع ایتمش وصنف ثانینك اصلی روسیه‌نك آسیا طرفنده حدود ممالكی اولان آلت طاغ نام جبلدن خروج ایلمش ایدوكی بعض كتب حكمتده مصرح ایسه‌ده بوراسی مثبت ومبرهن اولمیوب تاریخ طبیعینك بزه خبر ویردیكی یالكز ناسك ذكر اولنان اوچ صویدن اورەمش وبك چوق یرلرده صنف اول وثانی یكدیكرله قارشمش اولمسی قضیه‌سیدر .

وبالاده بیان اولندیغی وجهله داغستان طرفلرینی تاتارلر ضبط واستیلا ایلمش اولدیغندن بیاغی صنف ثانی‌یه مسكن اولمشدر . وامرای چراكسه صنف اولدن ایسه‌ده طوقاولر صنف ثانیدن یعنی تاتار صویندندر .

* قبائل چراكسه‌نك عقاید قدیمه‌سی *

ممالك شرقیه دینلان آسیا قطعه‌سی مشرق انوار دین اولوب خلقتیله برابر عالمك اوجهتی شرایع الهیه‌نك ضیاسیله منور اولدیغی واولطرفك انسانلری آدم اوغلی صحیحا آدم ایدن اعتقاد وحدانیت الهیه ایله سائر حیواناتدن ممتاز اولدقلری وقت دنیانك جهات سائره‌سی ظلمت جهالت ایچره قالوب چونكه انسانك ینه صفت ممیزه‌سندن اولمق اوزره كندوسنك خالقی اولان برمعبودی ارادیغندن ظلام جهل ایچره قالمش اولان قوملر بوقراكاقده اللرینه كچن شیئی مقام ربوبیته قویوب كیمسی انهار واشجاره وكیمسی موره وماره طاپه‌رق هر بری بردرلو كریوهٔ ضلالته صاپمش ایدی .

اشته قبائل چركس وابازه دخی سائر اقوام وحشیه كبی ارانلسه بولنه بیله‌جك برباطل سببه مبنی قودوش اغاجی دیدكلری اغاجی معبود اتخاذ ایدرك اكا پرستش ایدرلر ایدی . تفصیلی بووجهله‌دركه صخوم ایله صوغوجق میانده غویه تعبیر اولنور جبالده

میشه آغاجی جنسندن بركبیر وعجیب آغاج كه برچوق آغاجلرك بریرده بتوبده یتشمسندن حاصل اولمشدر اكا قودوش اغاجی دیرلر سنه‌ده بركره جانب كوهستاندن غایت بیوك ومهیب بربوغه كله‌رك باشنی قودوش اغاجنه طیایوب قربان اولمغه اماده اولور واصلا مخالفت ایتمز ایمش حاضر اولان جماعت همان اوزرینه واروب قربان ایدرلر وباشنه وكوزینه بوزه وعرق دوكوب ای اولو تكریمز بوبنده‌لریكه اولان عنایتك حدوحسابی یوقدر دیو قلپاقلرینی اللرینه الوب باشی آچیق اولدقلری حالده اول آغاجه پرستش ایدرك بوغه‌نك اتی ودریسنی بینلرنده تقسیم ایدوب متشكر اولورلر وبحراً خچابا قایغیله قورصانلغه ویاخود برخرسزلغه كیتدكلرنده اكر غالب اولور ایسم تفنك وزره ویغموردن فنا بولمیه‌جق برشیئك اعلاسنی قودوشه كتوریم دیو نذر ایدوب كتوردكلرنده داللرینه آصارلر . بناءً علیه قودوش آغاجنك اوزرنده بومقوله بك چوق اشیا آویزه اولوب قالمشدر . لكن كیمسه الەمیوب زعملرنجه اكر بوشیلردن برینی سارق اله جق اولسه بردرلو نجات احتمالی اولمیوب همان هلاك اولور دیرلر ایمش .

سائر یرلرده قودوش وكیللری اولوب (طغالك) تعبیر اولنوركه خانه‌لری اوكنده بیكندكلری الك كوزل وموزون برآغاجی قودوش وكیلی ایدوب اطرافنی پرمقلق ایله ستر ایدرلر وتپه‌سنی اوت وایپ ایله عمامه كبی باغلایوب طغالك تسمیه ایدرلر . واكدكلری ذخائری طغالكك حفظ وحراستنه احاله وامانت ایدوب كندومك ومسافرلریمك مأكولاتمزدر كچن سنه آزاولدی كرم ایله بوسنه چوق اولسون رجا ایدرم دیو قلپاقلرینی چیقاروب كون طوغیسی طرفنه طوغری آغاج التنده پرستش ایدرلر وبر قیون یاخود كچی قربان ایدوب باشنه بوزه وعرق سرپرلر . اشته وقت حصاده‌دك بووجهله رجا ونیاز ایدوب اكر مراملری حاصل اولورسه طغالكه عرض تشكر ایدرلر واكر مرام ومأموللرینك خلافی ظهور ایدر ایسه طغالكه انفعال ایدوب نیچون بنم سوزیمی طوتمدك دیو برك وبارینی وبیخ وستونی قطع واحراق ایله بردیكر آغاجی انك یرینه نصب ایدرك تمام حرمت ایتدكدن صكره اشبو یكی طغالكه متوجه اولوب ای بنم یكی معبودم سندن اول پرستش ایلدیكم طغالك كستاخلق ایلدیكندن نارونوره القا ایلدم وسنی كندیمه مجدداً طغالك ایدوب طاپدم سن دخی سوزیمی دكلمز ایسه‌ك سنی دخی احراق ایلرم دیو تنبیه ایلمك عادات قدیمه‌لرندن ایمش .

انجق سلاطین جنكیزیه اولادینی ارضاع وتربیه ایچون امرای چراكسه‌دن برینه ویردكلرندن بونلری المق وصكره یرلرینه كوتورمك اوزره قریمه كیدوب كلدكچه

نائل شرف اسلام اولان تاتارلر ايله اختلاطلرى مناسبتيله دين اسلامه ميل ايتمكه باشلايه‌رق قبائل چراكسه‌دن بعضيلرى سنه‌ده برآى صائم اولمق وبعده دردنجى ايده عاشورا پيشورمك وبرآى صكره طماندن كتوردكلرى لسان آشنا خواجه‌لره مولود اوقوتمق كبى اسلاميته تقليد ايدوب وبعضيلرى دخى شاه مردان اولان داماد نبوى حضرت على‌المرتضى‌يه (پيت) نامنى ويره‌رك وانك ايچون سنه‌ده بردفعه اخوانى جمع ايله ضيافت ايدرك علويلك يوزنده كورينوب فقط نه احكام قرآنيه‌يه واقف ايديلر ونه ده آداب وشعائر اسلاميه‌يى عارف ايديلر . حالبوكه قبائل وحشيه عندنده دين الهينك مبدأ ظهورنده اسكيدن يرلشمش اولان اعتقادات باطله يكى ظهور ايدن دين ايله قاريشه كلديكندن وچراكسه دخى بو حالده بولنديغندن تاتارلردن كوره‌رك ايتدكلرى عبادتلرى جناب حقه عرض عبوديت ورسول اكرمنه تعظيم وتحيت ايچون اولميوب موجب فيض وبركت اولور اميديله ايدى .

اشته فرح على پاشانك چركستانه مأموريتى اوانده چركسلرك برطاقى اعتقاد قديملرى اولان پرستش شجرده دائم اولوب برطاقى دخى بويله يلان ياكلش مسلمانلقده بولندقلر كبى بعضيلرى دخى خرستيانلغه مقلد اوله‌رق بيضهٔ سرخه اعتبار ايدرلر . واك غريب اوله‌رق بيلمم نه عقلله (صاوصوروق) يعنى ابوجهل لعينك روح خبيثى ايچون بركچوك پاصقليه‌جق بيارلر ايمش .

قبائل چراكسه بيوك قوم اولوب بالاده بيان اولنديغى وجهله عربلرك دعوت دين اسلام ايله بوطرفلره هجوملرنده بوقبائلك داغستان سمتنده اولنلرندن برخيليسى مسلمان اولمشلر ايسه‌ده عربلرك انقراضنده بوخيز كسيلوب بونلرك دخى برچوغى بويله شرك وجهالتده قالمشلردر .

فقط بونلردن مصرده بردولت دخى تشكل ايلمش ومدت مديده مصرده امراى چراكسه‌نك نفوذلرى جارى اولمش ايكن بونلر كندى وطن اصليلرينى ياد ايله مخصوص آدملر وعالملر كوندروبده همشهريلرينى شرف اسلام ايله مشرف ايتمكه بذل مقدور ايتماملرى برامر غريبدر .

بورالره خرستيانلق افكارينك كيرمسنه سبب دخى جنويزلولردركه قرون وسطاده بحرسياه ساحلنه كلوب يرلشدكلرنده خرستيانلق دينى اول حواليده نشر ايتمك اسبابنه تشبث ايتمشلر ايدى . فقط دولت عليه‌نك ظهور واستقرارى انلرك بو تشبثاتنه مانع اولدى .

زيرده مفصلا بيان اولنه‌جغى وجهله فرح على پاشانك ارشاد وهدايتيله قبائل

چراكسه‌نك برچوغى نائل شرف اسلام اولوب حتى كندولرينه طغالك فقره‌سى سويلندكجه محجوب اولورلردى . اما قودوش اغاجنك بولنديغى غويه سمتنك فتحنه وقت اولمديغندن اولحوالى حالى اوزره قالدى ديو هاشم افندى روايت ايدر . لكن مؤخراً دين اسلام رفته رفته اول سواحله منتشر اولمغله بومقوله عقايد باطله متروك اولمشدر .

واكثريا حال وحشتده بولنان اقوام عندنده خلاف عادات اوله‌رق بعض حكايات موجود اولوب اطفالك اومماجى يه وقره قونجولوزه اينانه‌رق صكره سن تميزه ياقلاشدقده بومقوله افسانه‌لرى كوش استهزا ايله دكلدكلرى كبى انسان معنوى دينلان جمعيت بشريه‌نك دخى سن طفوليتى اولان مبادئ احوالنده بويله مصللر معتقدلرى اولوب صكره سن تميزلرى اولان حال مدنيته كيردكلرنده اساسسز برطاقم شيلر اولديغنى بيلورلر . بويله افسانه‌لره اعتقاد كرك برآدمك وكرك برخلقك درجهٔ تربيه‌سنى اكلامق ايچون برميزان اولديغندن چركستانده نقل وروايت اولنه‌كلان بعض حكايات غريبه‌نك بومحله درج وتحريرى مناسب كورلمشدر .

شويله‌كه كوه البرزده حاجيلر قلعه‌سى طرفنده واقع برطاغده برمغاره اولوب ضحاك مارى ديو درونده برمحبوس آدم اولديغنى روايت ايدرلر . حتى اوجوارده برقريه اولوب اهاليسندن برى صيدوشكار آرزوسيله طاغده كزركن اول مغاره‌يى كوروب عجبا قيون قشله‌سى اوله‌بيلورمى ديو خليا ايدرك ايچنه كيردكده برمهيب صدا ايشيدوب توقف برله مغازه‌نك قرا كلوغنه كوزى آلشدقده دقت ايله كوروركه آدم شكلنده برعجيبه اولوب بيونى وبلى واياغى زنجيرله باغلو اولدقدن بشقه ايكى اللرى بربرينه محكم بند اولنوب حبس اولنديغنى عين اليقين مشاهده ايتدكده اول امرده توحش ايتمش ايسه‌ده براز توقف ايله خوفى برمقدار زائل اولوب محبوسى تماشا ايدركن برادر خوف ايلمه بز وقت مرهونه منتظر ومأمورز واربكا جامه‌شوى صيريغى كبى برصيريق كتور شو قارشومده آصيلان قليجى يرندن ايندير‌ه‌بيلورسم بو بند وزنجيردن خلاص بولورم وسكا چوق احسانم اولور ديمكله واروب بروجه مطلوب برصيريق قطع ايله محبوسه ويردكده اللرى باغلو ايكن صيريغى قارشوسنده اولان قليجه اوزادوب تنزيلنه سعى وهرنقدر زور وجبر ايتمش ايسه‌ده قادر اوله‌مدقده نجاتمز وقتى كلمامش ديه‌رك النده‌كى صيريغى چوب مسواك كبى ريزه ريزه ايتدكدن صكره صياد مرقوم قريه‌سنه كلوب بوفقره‌يى اولاد وعيالنه نقل ايتديكندن اوچ درت كون مرورنده خسته اولمدن وفات ايلديكنى يارانى مشاهده ايتدكلرنده چونكه قبائل خلقى اولومدن پك زياده

خوف واحتراز ایتدکلرندن مرحومك پدری وجدی یوز سنه دن زیاده یاشامشیدی بو دخی مغاره ده کی محبوسی کورمیدی پدری قدر یشاردی دیو فیما بعد مغاره سمتنه کیتمامك اوزره بینلرنده مقاوله واطرافده کی قریه لر اهالیسنه اخبار ایله علی الاتفاق یکدست اولوب حدود وسنور حفر ایلمشلر. والآن درون سنورده هر نقدر دلکو وزردوا ووشاق وقوندوز حیواناتی موجود وطورنا وطوی وآنقید وقوغی ویبان طاووغی وسولون کبی قوشلر پك چوق ایسه ده بینلرنده شکاری ممنوع اولدیغندن حیوانات مذکوره کثرت اوزره امین وسالم اوله رق کزدکلری مشاهده اولنور . وچوجقلری بکا ایتسه لسانلری اوزره مغاره ده کی محبوس کلیور دیو اخافه ایدرلر وبعض کیجه لر محبوسك زنجیرلری صداسی استماع اولنور دیو بوحکایه یی روایت ایتدکلرنده علی پاشانك کاتبی سالف الذکر هاشم افندی مجلسده بولنمغله اینانمدیغنی ایما ایتمکله درعقب طائفهٔ تجاردن قریهٔ مذکوره یه تجارت ضمننده کیدوب کلمش اولنلردن یدی سکز کشی یی احضار بر له سؤال اولندقده تقریرلری یکدیکره مطابق اولمغله کیفیتی اثبات ایتدیلر . العهدة علی الراوی دیو هاشم افندی روایت ایتمشدر .

بوحکایه یی فقیر دخی اولطرفی کزمش اولان بعض امرای چراکسه دن سؤال ایتدیکمده اصل ماده یی تصدیق ایتدیلر . فقط بعض تعبیرات وتفرعاتنده فرق بولندیغندن بو بابده اولان مسموعات عاجزانه م دخی بر وجه آتی ذکر اولنور .

شویله که کوه البرزده بر مغاره اولوب ایچنده برمنوال محرر شکل آدمیده در زنجیر برمحبوس وقارشوسنده اصیلی برقلیج وار ایمش سنه ده بر کره سیلکینوب طاغی اویله صارصارمش که طاغ اوزرنده کی وحوش وطیور اورکوب فرار ایلرمش ومحبوسك یاننه دخول ایدنلره ینابی [١] چوق بترمی وچوجقلر مکتبه دوام ایدرمی دیو سؤال ایدر وقارشوسنده کی قلیجی المق ایچون اك اول چیچك اچوبده اك صکره یمش ویرن آغاجدن [٢] بکا بر چنکل ویرك دیر ایمش لکن قبائل خلقی شاید قلیجی دردست ایلدیکی حالده برضرر ایدر دیو خوف واحتراز ایتدکلرندن ویاخود ایستدیکی آغاجی ارایوب بولمدقلرندن دیکر بر جنس اغاجدن برچنکل ویردکلرنده قیزوب کتورنلرك ارقه سی صیره آتارمش دیو روایت ایدیورلر .

وینه اولطرفه سیاحت ایدنلردن استماع اولنمشدرکه بومغاره قربنده برمنبع اولوب

[١] ینابی چرکستانده بتر برنوع اوتدر .
[٢] اك اول چیچك آچوبده اك صکره یمش ویرن قزلجق اغاجیدر .

آوجیلر آو اوردقلرنده صویه دوشوب درحال حیات تازه بوله رق اوچار وفرار ایدرمش فقط بوصویه یاقلاشمق ایستندکده بوره وفورتنه لر ظهور ایتمکله تقرب وتوصل ممکن اوله مز ایمش دیرلر . وبوکا مماثل حکایات عجیبه نقل وروایت ایدرلر .

* چراکسه نك اخلاق وعاداتی *

سالف الذکر هاشم افندینك تحریراتندن استنباط اولندیغی اوزره قبائل آبازه وچراکسه ذاتا عاقل ورشید وهرشیئه مستعد وشجیع وبهادر وطینتلری پاك وطاهر وسوزلرنده صادق وثابت اولوب اصلا یالان سویلمزلر ویالان یره یمین ایتمزلر . شویله که چرکس وابازه خدن برکوله هر نقدر سرکش وعاصی اولسه تحت ضبط وربطه قویمق وکسب امنیت ایتمك ایچون یمین ویرلدکده خلافنه حرکت ایتمسی محالدر. نقط یمین ایتدریلور ایکن دقت اولنه رق هرماده یی تعداد وتصریح ایتمك لازمدر زیرا هرقاچ ماده اوزرینه یمین ایتمش ایسه حفظ ایلر بعده برماده ده مخالفت ایدوبده عتاب اولندقده بوماده یمیندن خارجدر دیو تصریح ایدر ویلانی ارتکاب ایتمز .

وجمله سی غایت سخی ومهماننواز اولوب شویله که خانه صاحبی بك ومسافری بیاغی آدم اولسه ینه خانه صاحبی مسافرك حضورنده اوتورمیوب اایاق اوزرنده خدمت وتاباصباح اویومیوب مسلح اوله رق مسافری حفظ وحراست ایلر . ومسافر ایچون طبخ اولنان یمکدن خانه صاحبی یمز وطاووغك باشنی بدنندن آیرمیه رق ذبح وطبخ ایدوبده باشیله برابر مسافرك اوکنه قویه رق باش وجانم یولکه فدادر مزایاسنی اشراب ایتمك عادتلرندندر . ولباسلری یکرنك اولوب فقیر وغنیلری فرق اولنمز وفقیرلری غنی وغنیلری فقیر اولمز زیرا قرداشلق ادعاسنده اولدقلرندن برینه لازم اولان نه ایسه دیکرندن طلب ایدر اودخی لادیمیوب ویرر وبش پاره لك برشی الوبده صکره کندوسندن بش غروشلق برشی ایستنلسه همان ویروب آز آلدم چوق ویردم دیوحسابی خاطرینه کتورمز . واکر یکدن دوچار اضطراب اولور ایسه روسیه حدودینه کچوب اسیر وحیوان نه بولور ایسه آلور وروسیه دن اصلا قورقمازلر وغایت بهادر عد اولنان نوغای تاتارلرینك اون نفرینی ابازه وچرکسدن بردانه سی اخذ واسیر ایدر . وچونکه میانه لرنده بربرینی دوکمك وسوکمك واولدرمك عادت اولمدیغندن اخذ ایتدکلری اسیرلری دوکمیه رك وانجتمیه رك سربستیت اوزره استخدام ایدوب

مأكولات ومشروباتنـه دقت واهتمام ايدرلر . وعندلرنده سرقت وغارت عيب اولميوب يكتلك‌عداولنور و بونلره قادراولميانلر نظرلرنده مقبول اولماز وانساندن صايلمز . واكرچه ايچلرنده بر جهت وحدت اولمديغندن قبائل متفرقه درلر لكن كنجلرى اختيارلرينه اطاعت وقول كبى خدمت ايلر وهرقبيله حركات حربيه ده كندى بكنه و بيوكنه انقياد ايدر . شويله كه هرقبيله ده اوته دنبرو حسب ونسبجه بيوك‌خاندانلراولوب قبائل‌ايچنده مرعى‌الخاطراولورلروكندولرندن اشاغى برصنفدن قيز الوب قيز ويرمزلر وبو خاندانلر ايچنده دخى اك بيوك هركيم ايسه قبيله نك اميرى اولوب مرعى الخاطر وسوزى نافذ اولور شويله كه محله وجمعيتلرى اولميوب خانه‌لرى طاغ باشلرنده متفرق ايسه ده برمهم ظهورنده تاتار لسانده (ايش قيريق) تعبير اولنور سس ايله بربرينه طاغدن طاغه ايصال پيام ايدرك افادهٔ مرام ايلر وايجابنده آز وقت ظرفنده بريره تجمع ايدوب استشاره ايله تسويهٔ مصلحت ايدرلر . ودشمن اوزرينه كيدلمك لازم كلورسه ايچلرندن برينى باشبوغ نصب ايدوب هروجهله اكا مطيع ومنقاد اولورلر لكن كيدوب كلدكلرنده ينه هربرى باشلو باشنه قالوب ادارهٔ عموميه ودائميه جه بر رئيسلرى اولمديغندن برمصلحتك نتيجه‌سنى قزانه‌مزلر . والحاصل خدمت دولت عليه‌يه لايق عجيب مخلوقلردر فقط لسانلرى مخارج حروفدن مبرا وكندولرى وحشى وجبالى وكفر وايمانى وخير وشرى فرق وتميزدن برى وخالى اولوب ايچلرنده غريب وبيكانه كمسه كندى كندينه كزه‌ميه‌رك برقبيله‌نك ايچندن كچركن ضررلرى اصابت ايتمامك ايچون حدوده وارنجه اوقبيله‌دن بر قلاوز الـمق لازم كلوركه (شاغرى) ديرلروشاغرى خاطرلى‌كمسه‌اولمليدركه هركس سوزينى دكليه . وبحسب المصلحه قبائل ايله الفت ايتمك وايچلرنده كزمك لازم كلدكده حسب ونسب اصحابندن برينه بسلمه اولمق لازم كلور . شويله كه ايكى طوپ كرباس وبر مشين وسختيان واكنه وايپلك وطراق ويوكسوك اخذ وتدارك ايدوب وبرقلاوز بولوب اكا دخى برطوپ كرباس اعطا ايتدكدن صكره مطلوبى اولان قبيله بكنك خانه‌سنه وارز وهداياسنى صاحب خانه‌نك اهلنه ويرر واكرچه خانه صاحبى خانه‌سنده دكل ايسه وعورتى اوكيجه زفافه كيرمش تازه قيز اولسه دخى همان خانه‌سنه اينوب وقارينك اوزرينـه هجوم ايله ممه‌سنى اغزينه آلوب امر ووالدينكه قوناق وسكا بسلمه اولدم ديو لسان بيلمز ايسه ترجمان واسطه‌سيله افاده ايتدكده قاعده اوزره عورت بسلمه‌يى قبول ايتديكنى ايماء ارقه‌سنى صيغايوب قيامنه اذن ويرر وقوجه‌سى كلدكده بونم بسلمه‌مدر ديوب النى اوپديرر اودخى

(قبول)

قبول ايدوب ضرورى ضيافت تداركنده اولور وهمان مأكولات ومشروباتى احضار وكندو قبيله‌سيله جوار اولنلرى دعوت ايدرك برعيد مسار ايدوبده ختامنده اودخى بونم بسلمه‌مدر ديو جمله‌سنه كوسترر اندن صكره هركس يرلو يرينـه طاغيلور بونلر دخى اوغل وبابا اولوب يكديكره عرض كالاى محبت ايدرلر .

بسلمه اولان بوندن صكره سربستيت اوزره ديلديكى محله كيدوب كلمكده وتجاردن ايسه مالنى محافظه ايتمكده كمسه‌يه محتاج اولميوب هردرلو خوف ومحاذيردن امين وسالم اولور وتك وتنها يولده كيدركن بر حرامى‌يه تصادف ايدوب مالنى غصب ايتمك داعيه‌سنده اولورسه بن فلانك بسلمه‌سى‌يم ديو خبر ويريجك ال چكر واكر قانون قبائله رعايت ايتميوبده مالنى الور وياخود كنديني اسير ايلر ايسه باباليغى خبر الوبده البته ظاهره اخراج واستخلاص ايتدكدن بشقه ذكر وبيان اولنان اشيادن هرنوعنك طقوز مثلى عيبلق يعنى جريمه الـمق رسم قديم اولوب اكر حرامينك ويرمكه قدرتى يوق ايسه كندوسنى اسير ايدوب فروخت ايلر وچونكه قانونجه ترتب ايدن مجازاتدن فرار ايتمك دخى عادتلرنجه اك زياده مخل ناموس عد اولنديغندن حرامى دخى فرار ايده‌ميوب همان تسليم اولور فقط قيزلرى وار ايسه و بسلمه‌نك باباليغى دخى مساعده ايلرسه حرامينك يرينه ايكى قيزينى بدل الـمق قانونلرنجه جائز اولوب بوصورتده ايكى قيزينى اخذ وفروخت ايدر .

اما قتل نفس ماده‌سى ايچلرنده پك بيوك قباحت اولمغين اكا مألوف اولميوب خوف واحتراز ايدرلر . واكر قضاءً ايچلرندن بريسى برينى اوروب قتل ايلسه برمنوال‌سابق اهاليسى اوچ‌مرتبه اولديغى كبى ديتلرى دخى اوچ مرتبه اوله‌رق قطع اولنور . بك ايله طوقاوك ديتلرنده كلى فرق اولوب اوزدنلرك ديتى دخى ايكيسى اورته‌سيدر . شويله‌كه اوسط رتبه‌ده اولنلردن بريسى قتل اولنسه ديتى يكرمى طوپ تعبير اولنوركه بش طوبى قارشدن چيقمش بش باش اسير وبش طوبى برر اسير بهاسنـه اولمق اوزره بش رأس اسب وبش طوبى كذلك برر اسير بهاسنده اولمق اوزره بش عدد زره وباقى بش طوبى (شوشقه) يعنى قلنج وتفنك وياى ويرلـمك اوزره قانون اولوب بهرحال تحصيل اولنور . اسير حقنده قارش تعبيرينك معناسى بودركه بينلرنده نقد وسكه اولمديغندن بهاتقديرى قارش حسابيله‌در . شويله كه اسيرك كوزللكى وچركينلكى اعتباريله بينلرنده برفيئات اولميوب انجق قارش اعتباريله حساب كوررلر . مثلا تام اسير التى قارش

اولمق اوزره اعتبار اولنوب اشاغیسی ناقص عد اولنەرق بریسی دیكرینه تمام
اسیر ویرمك لازم كلدكده درت قارش بوینده بر اسیر ویرەجك اولسه
اوسبت طرفنی بر دیكر شیله تمامله‌مق لازم كلور . اشته چركستاندن كلیتلو اسیر
چیقمسی بومقوله سببلردن نشئت ایده كلمشدر . وبرده (شلقه) تعبیر اولنور .
عادت غریبه‌لری وار دركه اسیر ایتدكاری روسیه قزاغنی موجودلری اولان
جاریه‌لریله چفت ایدوب دول ایدرلر . وكویا محصول عد ایلدكلری اولادلرینی
اقتضا ایلدیكی صورتده فروخت ایلر . وتاتار قبائلندن (جان بویلق) تعبیر اولنان
قبیله جاریه‌لرندن اولان اوزاولادلرینی دخی فروخت ایدر. ویتیم وبیكس اولان قیز
وعورتلری میزالری بونم قسمتم یعنی مال میریدر دیو ضبط ایلر . وروس قزاغیله
چفت ایدوب اولادینه (طوقه) تعبیریله فروخت ایدرلر . اما چركسلر كندو
اولادلرینی صاتمزلر مكركه قاریسی زنا ایده‌جك اولورسه اولوقت اولادلریله
برابر فروخت ایدرلر . شویله كه بریسی عورته‌ویاخود قیزینه تقرب وزناایلدیكی
طویولورسه درحال عورتك قوجه سی قاین پدرینه وقاین والده سنه كیدوب شویله
بر ماده ظهور ایتدی اولادكز حرامزاده ایمش بن قبول ایتمم مقدم عقد نكاحنده
ویردیكم بهایی ویریكز وقیزیكزی آلكز دیو اخبار وافاده ایلر . والدینی دخی
قبول ایتمیوب دامادلری انلردن رخصت الدقدن صكره قاری یی واندن قاچ‌اولادی
اولمش ایسه بونلر دخی بویله‌در یعنی پچدر دیو جمله سنی برعربه یه تحمیل ایله
اسیرجی یه كوتوروب فروخت وبهاسنی اخذایدر ایكن قاری بن بوآدمك عیالی
ایدم بكا افترا ایلدیلر دیو فاحشه قاعده سی اوزره فریاد ایتمك عادت اولمیوب همان
جرمنی اقرار واعتراف وقانونه انقیاد ایله بی صوت وصدا صاتیله‌رق سایه‌وش
قسمتم بمله برابردر تسلیسیله متسلی اوله طورسون قوجه سی اسیرجیدن بدل‌الدیغی
مالی خانه سنه كلنجیه‌دك یاران واخوانه تقسیم ایلر وبركون صكره برقاچ اختیارلر
ایله زنباره نك اولدیغی محله واروب بن قاری یی شومقدار بدل ایله فروخت
ایلدم قبائل عادتی معلومدر . حقمی ایسترم دیو ادعا وبرایلچی ارسال ایدر .
وقاری هرنه بدل ایله صاتلمش‌ایسه برعینی دخی زنباره ویردكدن بشقه طقوز
مثلنی دخی عیلق اولمق‌اوزره ویرمكه مجبور اولور . واكر زنباره نك اقتداری
یوق ایسه وكیمسه دخی اعانه ایتمز ایسه كندو ابوینی انی طوتوب وكمند ایله بند
ایدوب اشته حقك بودر دیو حریفه تسلیم ایدرلر . اولدخی زنباره یی آلوب
چونكه بینلرنده سوكمك وفنا سوز سویلمك عیب اولدیغندن دوكمیه‌رك وسوكمیه‌رك
وانجتمیه‌رك وشویله ایتدك بویله ایتدك دیو توبیخ ایتمیه‌رك اعزاز واحترام ایله

بازاره كتوروب هرقاچه چیقارسه فروخت ایدر واكر زیاده انفعال ایتمش ایسه
اول مزادده هرنه دینلورسه مقدارك بودر معناسنی اشعار ایچون ویرر والدیغی
بدلی دخی همان اسیرك مواجهه سنده بولنانلره بخش ایدوب كف ید ایلر باقی‌حقنی
دخی جانینك قبیله سی اودر .

وكذلك لواطه دخی بینلرنده غایت عیب اولدیغندن نادر وقوع بولور . شویله كه
قبیله یه یكی داخل اولمشلردن بری بویله برخباثت ایدوبده بری كوره‌جك
اولورسه همان جمله سنه سویلر وهركس اوغلانی مسخره ایتمكه باشلایوب وناچار
اوغلان عار ایدرك من بعد اول حوالیده بركوشهٔ اختفا بوله‌میوب همان ساحله
اینر ورئیس وملاحلردن هركیمه تصادف ایدرسه النی اوپوب امان بنی استانبولده
یاخود مصرده فروخت ایتمك اوزره كمیكه آل كندیمی سكا اسیر ایتدم دیورجا
ونیاز ایدرك كندوسنی فروخت ایتدیرر لوطینك دخی كیمسه یوزینه باقمیوب
وحقارت ایلیوب ترك دیار ایتمكه مجبور ویاخود اوغلانك قبیله سی النده مقتول
اولور .

اشته بوسببلردن طولایی قبائل ایچنده زنا ولواطه غایت كوچ ووخیم العاقبه
اولدیغندن جمله سی خوف واحتراز ایدرلر .

واكرچه فرح علی پاشا زمانه‌دك بینلرنده صورت مشروعه ده نكاح یوق‌ایسه‌ده
زوج ایله زوجه بیننده بررابطهٔ اتحاد اولوبده یكدیكره شیرازه بند اختصاص‌اولمق
لابد ایدوكنی كندو عقل واستعدادلریله ادراك ایدرك بوخصوصده بینلرنده
شروط معلومه‌یی شامل قانون نصب ایدب جمله سی اكا رعایت ایله اندن خارج‌اولنلر
زنباره عد اولنور واول قانون اوزره وبهاسیله هرملته قیز ویررلر ایدی .
نكاحلری كیفیتی بووجهله دركه اوغلان قیزك خانه سنه كله‌رك مكالمه وبربرینی
بكنوبده قبول ایتدكدنصكره بركون اقربا ویارانلریله قاین پدرینك خانه سنه
كلوب دیت ماده سی كبی رتبه‌لرینه كوره معلوم المقدار طوپ اوزره ایلچی
واسطه‌سیله بهاسی قطع اولندقدنصكره دامادك دوستلرندن بری برزره ودیكری
برقلیج ودیكری براسب ویروب علی‌الحساب اوله‌رق قاین پدرینه تسلیم ایدرلر .
وباقیسنی داماد تدارك ایتدكده ویرمك اوزره مجلسه ختام ویروب یرلو یرینه
كیدرلر . بعده داماد ارالق ارالق قاین پدرینك خانه سنه كلوب عیالی اوله‌جق
قیز ایله ملاقات ومصاحبت ایلر ووالدیندن خالی بروقت بولدقده قیز ایله‌قول‌وقرار
ایدوب شویله كه بن سنی بویكی طوغه‌جق ایك مثلا اوچنجی ویاخود بشنجی
كیجه سی ابتدا خروس اوتدكده فلان آغاجك التنده بوله‌یم دیو تأكید ایدر .

واولوقت مرهونده بهادر وفن سرقتده ماهر توانا سواریلردن یکرمی اوتوز
قدر قفادارلریله اول آغاجك آلتنه کلور وقیز دخی والدیندن کیزلو اوله‌رق اوراده
منتظر بولنوب سواریلردن الك ابتدا هرقنغیسی قیزی کوررسه همان ترکیسنه الوب
فرار ایلر . وکندو خانه‌سنه کتوروب دنیاوآخرت کریمه‌سی اولمش اولور .
شویله‌که یدی بطنه وارنجه ظهور ایدن اولادلرینك بربرینه عقد نکاح اولنملری
قانونلرنجه جائز اولماز . واکر قیزی الوبده فرار ایده‌جکلری اثناده قیزك باباسی
وسائر قبیله‌سی آکاه اوله‌جق اولورلرسه درحال انلر دخی سوار اولوب طرفیندن
آغاز جنك وجدال اولنه‌رق بربیوك هنکامهٔ قتال اولور . واکرچه مقدما باباسنك
حسن رضاسیله قیزك بهاسی قطع اولنمش وعلی‌الحساب اوله‌رق برازشی دخی
ویرلمش ایسه ده کوز کوره قیزینی دامادده تسلیم ایتمك مغایر طبع قبائل اولدیغندن
بویله سرقت یوللو آلمق عادات جاریه‌لرندندر . وچونکه کلین اولان قیزه اناسی
وباباسی طرفندن برشی ویرلمك معتاد اولمدیغندن داماد درون جباله‌ده چوبان
قولبه‌سی کبی برمحل وبر قازغان ایله برقوفه وبرآغاج چناق تدارك ایدنجیه‌دك
ایکیسی دخی برمنوال مشروح قیزی قاپان ذاتك خانه‌سنده مسافر اولورلر .
واوراده ییوب ایچرلر .

فرح‌علی پاشادن صکره دین اسلام اوحوالی یه منتشر اوله‌رق شمدی‌عادت اوزره‌امام
چاغروب صورت مشروعه‌ده عقد نکاح ایدرلرمش . لکن عادات قدیمه‌لرینی دخی
بتون بتون ترك ایتمامشلردر . شویله‌که حالا اوغلان قیزی الدقدن صکره بردخی
قاین پدرینك خانه‌سنه وارمامق وقاین پدری وقاین والده‌سی ایله کوریشه‌مامك
واوغلان قیزی آلدقده ابتدا برمحل مخصوصه قویوب بش اون کون صکره اکرچه
کندی پدرینك خانه‌سنه کتوره بیلور ایسه ده قیزدخی قاین پدرینك وقاین
والده‌سنك یانده اوتوره میوب برابر یمك یمامك عادتلری باقی ایمش .

چرکستانك آب وهواسی لطیف وفصول اربعه‌سی کوزل واراضیسی منبت
ومحصولدار اولوب هرکونه سبزه حاصل اولور . فقط کرك قبائل چراکسه وکرك تاتار
قبیله‌لری سبزه‌یی انسان آکل ایتمز دیوب یالکز ات یرلر . وهرنه اکلسه بتر . حتی
خانه‌لری قربنده دخان فدانی یتیشدیروب بعض اشیا ایله مبادله ایدرلرکه آقچه
حسابیله قیمه‌سی یکرمی بش پاره‌یه کلور . انجق قبائل خلقی تنبل وکاهل وطبیعتده
عربانه ممائل اولدقلرندن کندولرینه وفا ایده‌جك مقداری زراعت ایدوب
زیاده‌سیله اوغراشمزلر . وچونکه بربرینی اورمق واولدرمك والداتمق وسوکمك
عادت اولمدیغندن بربرندن قورقمزلر . ویکدیکره مداهنه ایتمزلر . ویکدیکردن

چکینه‌جك وحجاب واحتراز ایده‌جك وجهله بینلرنده آداب ورسوم مدنیه یوقدر .
بناءً علیه یوزبیل دخی بوحال اوزره قالسه‌لر ماداکه محله تشکیل اولنوبده جماعت اولمیه‌لر
قدیمی عادتلرینی ترك ایده‌مزلر . اما اون بشر یکرمیشر خانه بریره کتوریله‌رك
محلات وجوامع ومکاتب ترتیب وانشا اولنسه حسن وصفوت اعتقاد وطینتلری
ایجابنجه تحویل طبیعت ایدرك آز مدتده حسن تربیه کسب ایتدیریله بیلور دیو
هاشم افندی تحریر ایتمشدر .

انابه جوارنده سنامکی وراوند چینی وبرنوع مقوی ثعلب اولور . وصخومه
کانجه اول سواحلده انواع سبزه ومیوه‌دن بشقه چوپسین وغوبه وصوچه نام
محللرده زیتون وکستانه وغایت کوزل ختایی چای حاصل اولدقدن بشقه بك‌چوق
چمشیرلك دخی واردر . وچمشیر قطعیچون اوالحوالی یه دوشن سفینه‌لر دفینه بولمش
کبی اولور . لکن قبائلك حجاباً تعبیر اولنور قورصان سفینه‌لرندن خوف
اولنور اما فنه آشنا اولنلر او حوالی بکلرینه رهن ویروب رهن الهرق کیدوب
سربستجه قطع چمشیر ایدرلر . وچونکه چرکستانده طوز اولمدیغندن عندلرنده
غایت کرانقدر اولمغله کیدن کمیلر طوز کوتوروب بال وبالمومی ودلکو وزردوا
ووشاق دریلرندن برمقدارینی ترازونك برکوزینه قویوب برمثلی طوز ایله
مبادله ایدرلر .

وچرکستانده هرنوع صید وشکار اولوب فقط وشاق صیدی قاریلره مخصوص
اوله‌رق برامر غریبدر . شویله‌که برچتال آغاجك چتالی اره‌سنه برپارچه ات
آصارلر وشاق کلوب اتی آلمق ایچون صچرادقده ایاغی چتاله کچه‌رك طوتیلور .
درحال دریسنی اوزون بویلو برادمه صویدورورلر . شویله‌که بویی وشاغك
بویی قدر اولمق مرعی اولان عادات غریبه‌لرندندر .

واوحوالیده شتا شدتلیجه اولدیغندن روز قاسمده صقال براغوب روز حضرده
تراش ایدرلر . وحالا کویاکه فرض وسنتی بیامشلر ایکن دائمی وجهله ارسال
لحیه ایلمزلر دیو هاشم افندی نقل وروایت ایتمشدر .

لاحقه

افلاق وبغدان حقنده در

دشت قپچاق طرفلرندن بحر خزر حوالیسنه ایمش اولان طوائفك بری دخی داق قومی اولوب اولطرفده اولان اثر اقتحاملری داغستان مملکتنك اسمنده قالمشدر .

بوملتك برشعبه سی دخی قپچاقدن قریم چوللری طریقیله اقصو وطورله وطونه طرفلرینه یایلمش وروماللولرله مدت مدیده محاربه ایدرك بولندقلری ممالك راکیا وراجیا اسملریله مشهور اولمشدر .

بونلرك روما دولتی ایالاتنه مهاجمه‌لرینك اره‌سی کسیله مدیکندن قیاصره‌نك الك مشهورلرندن طراجان نام ایمپراطور کلیتلو عساکرله بوطوائفی زیردست تسخیر ایتمکه حصر اوقات وصرف اقدامات ایلیه‌رك ولایتلرینی دولت قویهٔ رومایه تابعیت حالنه کتوردکده اره‌لرینه برقاچ الای عسکر یرلشدیروب اول عساکرك هربلوکنه برمحلی یوردلق صورتنده تخصیص ایلمش وبونلر دخی مرور ایام ایله اهالی‌یه قاریشوب الیوم افلاق وبغدان وبسارابیا وبوقووینه واردل ایالتلری سکنه سنك لساندن دخی مستبان اولدیغی وجهله رومان قومیله داغ طائفه سی اره‌سنده ایکیسی اورته‌سی برقوم پیدا اوله‌رق رمونی اسمیله شهرت بولمشدر .

مرور دهور ایله روما ایمپراطورلغنك مقری قسطنطینیه شهرینه‌نقل اولندقدنصکره برقاچ یوز سنه‌لر آسیانك شمالندن اوروپایه هجوم واقتحام ایدن طوائف خزر وآوار وبلغار وانکروس یعنی مجار وسائر اتراك وتاتارك پایمال غصب وخسارلری اولوب بوظلمت عشائر وحشیه برطرف اولدقده قراپاق طاغلرینك الك منبع طرفلرینه صیغنمش اولان رمونی خلقی ینه رفته رفته اوه‌لره اینوب ایکیوز سنه قدر دخی مجار وبلغارلرك تخطیات وتعدیاتنه مقابله ایله مشغول اولمشلر ایدی .

هجرتك التیوز سنه سنه طوغری مملکتك رؤسای مشهوره‌سندن (رادونغرو) سلالهٔ جنکیزیه‌دن باتو خان اردوسنی مضمحل ایدوب حتی اول محاربهٔ عظیمه‌نك موقعنده خان مذکورك اسمنه منسوبیتله بنا اولنمش اولان باتوشانی قصبه سی الآن موجوددر . بووقعه دن صکره رادونغرو طونه ایله پروت نهرلری اره‌لرنده اولان بتون ممالکه ویوه‌ده یعنی حکمدار اولوب تیرغوویچ شهرینی انشا ایله مقر

حکومت ایلمش وپروتله قره دکز وطورله اره‌سنده اولان رمونی طائفه‌لرینك رئیسی بولنان میخال بسارابه دخی کندویه بیعت ایتمش ایدی .

میخال نامنده رؤسادن بردیکری دخی (رومو ناجی) اطلاق اولنان الکاده (بانو) یعنی سردار عنوانیله تحکم وقره‌یوه شهرینی بنا ایتمشدرکه الآن اورالری یانات وکوچك افلاق دیو معروف اولوب بعض نواحیسی حالا نمچه‌لو یدنده‌در .

اشته اول ایالتلرك اصول اداره ونظاماتنی بو رادونغرو وضع ایلمش ومملکتك حکمدارلغی شرط انتخاب ایله قید ایتمش اولدیغنه مبنی اندن صکره یرینه بالاده مذکور میخال بسارابه انتخاب اولنمشدر .

برمدت بومنوال اوزره کیتدکدنصکره یدی یوز سنهٔ هجریه سی خلالنده اسانلرنجه موهبهٔ الهیه معناسنه اولان بغدان نامنده رؤسادن بری داق ملتنك ساکن اولدیغی طاغارمعناسنه اولان مولداوه یعنی بغدان ولایتی خلقنی باشنه طوپلایوب دوروخوی شهرینی بنا ایدرك ایروجه حکومته باشلامشدر .

وبورؤسانك جمله‌سی اعمارایتدکلری بلادده‌خلقی وحشت وجهلدن اخراج غرضیله کلیسه ومناسترلر بنا ایلدکلرنده قسطنطینیه پطریقلریله مناسبات تامه پیدا ایتمکه‌باشلامشلردر .

افلاق حکمداری نیقوله صرب قرالنه‌اعانهٔ عساکر کوندره‌رك انلر دخی قوصوه یعنی کوسوه محاربه‌سنده سلطان مراد خدواندکارك طعمهٔ شمشیر عدو تدمیرلری اولدقلری مرویدر .

وبلغار قرالی سیزمان غازی احمد پاشا جنکنده مغلوب اولدیغی هنکامده افلاق ویوه‌ده‌سی بولنان میرچه دخی کندوسنی برطرفدن اوره‌رق سلستره وزشتوی ودوبریچه حوالیلرینی ضبط ایلمشدر .

اول دورده بغدان ویوه‌ده‌سی بولنان پترو میرچه‌نك بووجهله ازدیاد قوتندن توحش ایدرك ملکنی انك ید تسلطندن صیانت ایچون له قرالنه بیعت ایتمشدر .

(۷۹۵) سنهٔ هجریه‌سی مارتنده میرچه زشتویدن حرکتله عساکرعثمانیه اوزرینه هجوم ایدوب مغلوباً عودتنده مجارقرالنه‌تابع‌اولان اردل ویوه‌ده‌سی‌لادسلاس‌دخی ارقه‌سندن حرکت خصمانه‌یه ابتدار ایله ایلرولمکه باشلادیغندن میرچه‌ناچار قالوب نیکبولیده طلب امان ایچون ییلدیرم سلطان بایزیده آدملر کوندرلمکله‌اول‌تاریخده کندوسنه برقطعه برات عالیشان اصدار وارسال بیورلمشدرکه افلاقلیلر بونك آدینه دولت علیه ایله مملکتلرینك ارتباطنی شرط تحتنه قویان عهدنامه در دیو زعم ایدرلر بوایسه کندولرینه بعض مساعداتی ودولت متبوعه‌لری طرفندن مکلف اولدقلری بعض موادی حاوی بر فرمانامه اولوب خلاصه مألی بودرکه

عواطف عاليهٔ ملوكانه‌مز اقتضاسنجه مؤخراً قوهٔ قاهره‌مزله دائرهٔ انقياد وتبعيته
كتوريلان افلاق ولايتنك ينه كندى نظاماتيله اداره اولنمسنه وويوه‌ده‌سنك اعلان
حربه وعقد صلحه وسياست تبعه‌يه مأذون اولمسنه مساعده ايدرز دين محمدى‌يى
قبول ايدن خرستيانلر صكره ممالكمزدن افلاقه كچه‌رك تكرار تنصر ايتدكلرنده
استردادينه اصرار اولنميه ويوه‌ده‌لر عيسوى ملتندن اولمغله مترەپوليد و بو ياران
معرفتيله انتخاب اولنه . اشته بو آثار عليه الطاف سلطانيه‌مز ايجابنجه سائر تبعه‌مز
دفترينه بو مملكتك ويوه‌ده‌سى دخى رعيه قيد اولنديغندن بهر سنه خزينهٔ خاصه‌مزه
مملكت اقچه‌سيله اوچ بيك قزل غروش يعنى كندوسكه‌مزله بشيوز غروش ادا
ايتمسى مشروط اوله حرر فى شهر ربيع الاول سنه ٧٩٥
ذكر اولنان بشيوز غروش ارسلانى غروش ديمك اولوب اللى اقچه‌يه واولوقت
يالدز التونى التمش اقچه‌يه رايج اولديغندن مذكور بشيوز غروش بوكونكى كونده
درت يوز اون التى يالدز التونى وكسور اقچه اولوب صاغ اقچه حسابيله يكرمى
ايكى بيك كسور غروش ايدر . فقط اولوقت معدنياتك ندرتى جهتيله نقودك
اشيا ايله اولان قيمت نسبيه‌سى امريقانك كشفندن صكره اول اقاليمده بيوك معدنلر
اچيلوبده كليتلوزر وسيم كلديكى اوانه تطبيقله بش قاتدن زياده‌جه اولديغندن مبلغ
مزبور نظر حقيقتله باقلدقده ايام حاضره‌ده يوز يكرمى بيك غروشك يرينى طوتار .
ايالت افلاقك دولت عليه‌يه ارتباطى نظاماً بو صورتله قرالاشمش ايسه‌ده بالاده ذكر
اولنديغى وجهله افلاقلولر بوكا بر اتفاق مقاوله‌سى نظريله باقدقلرندن ميرچه برارالق
سلستره قلعه‌سنى توسيعه ابتدار وبوبابده اصرار ايتمسيله اوزرينه عسكر كوندرلمك
لازم كلديكى ونيكبولى وقعهٔ مشهوره‌سنده مجارلولر معيتنده افلاق عسكرى بولنديغى
وموسى چلبى‌يى چلبى سلطان محمد عليهنه خروجه تحريك ايلدكلرى وكرك بلغراد
محاصره‌سنده وكرك وارنه معركهٔ عظيمه‌سنده وقوصوه محاربهٔ ثانيه‌سنده سلطان
مراد ثانينك دشمنلرى صره‌سنده بولندقلرى تواريخ مشهوره‌ده مذكوردر .
اول ايامده يعنى سكز يوز يكرمى سنهٔ هجريه‌سنه طوغرى ميرچه‌نك اواخر حكومتنده
سندرومى ومولتانى وروم ناملريله معروف اولان چنكانه طائفه‌سى دشت قبچاق
وقريم طرفلرندن طونه سواحلنه اينوب اكثرى اوه‌لرده و باخصوص بكرش
حواليسنده اتخاذ مسكن ايتدكلرندن ميرچه بونلرى تيمورجيلك وعربه جيلق كبى
صنايعه سوق ايله اللرينى خرسزلقدن كسمكه سعى ايدوب انلرك اكثريسى ايسه
مرور دهور ايله افلاقك يرلولرينه قارشمشدر . وبرازى دخى طاغلرى كچه‌رك
اردل وآلمانيا وعلى الخصوص چه يعنى بوهميا مملكتلرينه يايلوب اوروپانك ممالك

غربيه‌سنه دخى اورادن كيتدكلرنده حالا بعض يرلرده انلره بوهميالو دينوز .
بونلرك برشعبه‌سى دخى بلخ ومازندران وارمنستان وكردستان طاغلرندن برالشامه
واندن مصره اينوب برمدت اوراده اكلندكندن صكره افريقانك ممالك شماليه‌سنى
طولاشه‌رق اسپانيايه وايتاليايه اندن كچمش اولدقلرندن اولطرفلرده دخى بونلره
قبطى تعبير اولنور . يوخسه جمله‌سنك لسانلرى بربرينه قريب ومتشابه والآن
هندده رومى ديلى تعبير اولنان لسانه مشابهدر . قبط ملتى ايسه مصرك قديمى
يرلوسى اولوب وجوهله بونلره مغاير ومباينڈر .
بونلرك هندستاندن خروج وانتشارلرينك سببى بو وجهله منقولدركه بونلر هندده
صنايع سفليه ايله مشغول اوله‌رق طوائف سائره عندنده مردود ومكروه
طوتيلان طائفه‌نك برشعبه‌سى اولدقلرى حالده تيمور اردولرينك اوكى اردى
صره طولاشه‌رق اول عصرده مملكتلرندن چيقوب بالاده مشروح اولديغى اوزره
طرف طرف متفرق اولوب افلاق وبغدان طرفلرينه دوشنلر اولا بيلدكلرى كبى
اجراى صنعت ايتدكدن صكره كيدرك كيملرك املاك وچفتلكاتى اراضيسنده
بولنمشلر ايسه انلرك عبد مملوكى اتخاذ اولنوب تابو وقته قدر ابا عن جد قوللقده
قاله‌رق حالا سورى ايله الينوب صاتلمقده درلر . فقط بوقدر بيك ييللق افكار
وعادتلرينه اختلاف عارض اولميوب اوقويوب يازمه اوكرنميه‌رك وهيچ بر دينه
تبعيت ايتميه‌رك هر قنغى ملكده بولنورلر ايسه دين خصوصنده سربستلك
كورمدكلرى حالده ظاهراً اورانك دين وآيينه اتباع ايله ينه كندى بيلدكلرندن
شاشمامقده درلر . بزينه صدده كله‌لم .
افلاقلولر برمنوال مشروح بر مسلكده طورمدقلرنده فاتح سلطان محمد خان
حضرتلرى اوزرلرينه اردو سوق ايتدكده سكز يوز التمش بش تاريخنده
ويوه‌ده بولنان (ولاد دراقول) مقاومت ايده‌ميه‌جكنى اكلايوب يكيدن
عرض تبعيتله بوكره سنوى اون بيك يالدز التونى جزيه تقديمنه متعهد اولمش
واول ايامده مولداوه ويوه‌ده‌سى بغدان دخى عرض تبعيت ايلمش ايسه‌ده
مملكتين ويوه‌ده‌لرى ولايتلرينك بتون بتون سنجاق هيئتنه كيروبده امر
حكومتك اللرندن چيقمسى خوفنه دوچار اوله‌رق اولطرفدن دولته واقع اولان
دشمن هجوملرنده بونلر دخى حصه‌دار عداوت وشقاوت اولمقدن برآن فارغ
اولمامشلردر . بناءً عليه ارالق ارالق ترتيب جزالرى ايچون فرمانلر اصدار وقوهٔ
عسكريه ارسال اولنوب صكره تكرار عفو وامان فرمانلرى تجديد اولنه‌كلمشدر .
اشته بو فرمانلردن برى دخى سلطان محمد خان رابع زماننده ويرلمش اولان
امر عالى اوله‌رق بعده انك اوزرينه كيدلمشدر .

(٩٢٣) سنۀ هجریه‌سنده واقع شهر نیسان اواسطنده سالف الذکر بغدان فوت اولدقده یرینه اوغلی استفان ویوه‌ده اولوب (٩٢٧) سنه‌سی مایسنك اواخرنده افلاقه کیرمش اولان عساکر عثمانیه‌نك مظفریتلرینی واوروپا حکمدارلرندن بالاتفاق معاونته کلمکی مقاوله ایتمش اولنلرك تعویق وبطائتلرینی بالمشاهده مجدداً عرض تبعیت ایلدیکنه مکافاةً طرف پادشاهیدن کندوسنه بیاض کیچه‌دن بیاض تویلی یکیچری اوسته‌سی قوقه‌سی الباس اولنمغله افلاق بکلری سیاه تویلی قوقه ایله ملول ومحزون وحق تقدملرینی ضایع ایدرك بغدان بکلرندن دون قالوب بناءً علیه بو آنه قدر بغدان بکلری مواقع رسمیه‌ده افلاق بکلرینه تقدم ایده‌کلمشلردر.

الحاصل افلاق ویوه‌ده‌لری کاه عرض تبعیت وکاه عصیانه جسارت ایده‌کلوب نهایت قانطه کوزن فامیاسندن مشهور (شربان ووده) ویانه‌نك ایکنجی محاصره‌سنده نمچه‌لو ولهلو ایله بالمخابره اردوی همایونك رجعتی وقوعنده بوسنه وصرپستان وبلغارستان اولکالرینك انضمامیله طونه‌نك قارشو یقه‌سنی بسبتون نمچه‌لویه وپروت صویندن قریمه قدر لهلویه الیویره‌رك کندوسی دخی قسطنطینیه‌ده قیصر اولمق خیالرینی قورمش وخلفی (برانقوانو بسارابه) دیمکله معروف اولان (قسطنطی برادا) دخی آلمانیا ایمپراطورینه برتبعیت رسمیه اظهار ایدرك کندی نامنه سکه ضرب ایتدیروب ملوکه مخصوص اولان مهترخانه طاقمی وتوغ کبی شیلر ترتیبیله بتون بتون استقلال طاسلامش وکذلك بغدانده ویوه‌ده بولنان قانتمیرخان نسلندن دیمتری روسیه ایمپراطوری پترونك مجلوبی اوله‌رق انکله عقد معاهده ومملکتنی انك حمایه‌سنه ادخال ایتمش ونهایت (١١٢٥) سنۀ هجریه‌سنده روسیه عساکریله برابر ایالتدن چیقوب فرار ایتمکه مجبور اولمش وآرتق یرلو بویارلرینه امنیت واعتماد قالمامش اولدیغندن ومملکتینك تأمین رفاه وانتظامی الزم کوردیکندن درسعادتده سلطان احمد وقعه‌سی برطرف اولدقدن صکره نمچه‌لو ایله یکیدن سفر قپولری کشاد اولنمق اوزره ایکن (١٢٨) سنه‌سی خلالنده دیوان همایون ترجمانی (نیقولاکی ماوروقورداتو) افلاق ویوه‌ده‌سی وروم ملتی متحیزانندن (میخال راقوویچه) بغدان ویوه‌ده‌سی نصب اولنه‌رق ویوه‌ده‌لق بو اسلوب ایله یرلو بویارلرندن فارلولره یعنی استانبولده بولنان روم ملتی متحیزاننه وتخصیص دیوان ترجمانلغی خدمتنده بولنان طاقمه انتقال ایتمشدر.

ویوه‌ده‌لرك فنارلولردن اولمسی دولت علیه‌جه توسیع حقوق حکومت دیمك کبی کورنمش ایسه‌ده روسیه‌لولر بوصورتدن دها زیاده استفاده ایتمشلردر. زیرا بو اثناده یکیچریلرك انقیادسزلغی حسبیله نظام امور دولت مختل اوله‌رق وکلا

ورجال دولت علیه تیز تیز عزل وتبدیل اولنه‌کلدکلرندن ویکیدن سرکاره کلنلر جر منفعت ضمننده ویوه‌ده‌لرك تبدیللرینه ابتدار ایتدکلرندن انلردخی درسعادتده صرف ایتمش اولدقلری مبالغی درحال اهالی صرتندن چیقارمق ایچون مظالم وتعدیاته تصدی ایدوب دولت علیه ایسه ظلم وتعدیلرینه واقف اولدیغی آنده تأدیبلرنده تجویز تردد بیورمدیغی جهتله ویوه‌ده‌لرك کیمسی برسنه‌سورمکسزین عزل وتبدیل وکیمسی انواع عقوبتله تأدیب وتنکیل اولنه‌کلدکلرینه مبنی اوّل امرده کندولرینه برملجأ تدارك ایلمك وکندی ملتلرندن استانبولده اولان خصما ورقبالری علیهنه کسب قوت ایتمك اوزره کوندن کونه اولطرفده توسع ایتمکده اولان روسیه نفوذندن استفاده ضمننده روسیه‌لویه بعض خدمات خفیه عرض ایدرلردی.

الحاصل فنارلولر روسیه‌یه مماشات ایتمکی مقتضای مصلحت اتخاذ ایدوب فقط بونی بعضیلری صمیمی وبعضیلری ضروری یپارلردی بوصورتده ویوه‌ده‌لرك انتخاب واستخداملری خصوصنده کمال اهمیت ایله دقت ارکان دولت اولان ذواته فریضۀ ذمت اولدیغی حالده رشوت وارتکاب بلاسیله بوخصوصده پك بیوك خطر وخطالر وجوده کتورلمشدر.

مملکتین اهالیسی ایسه فنارلولره بیکانه وملتزم نظریله باقوب مظالم واقعه‌لرندن دائما شکایت ایده‌کلدکلرندن بشقه بوعصرلرده مملکتینه کیدوب کلان مأمورین وعساکر دولت علیه دخی کندولرینه زیاده جور واذا ایلدکلرندن اهالیء مرقومه بتون بتون بیزار ومأیوس اوله‌رق روسیه طرفنه میل ایله آنی کندولرینه حامی اتخاذ ایتمشلر ایدی. والحاصل ویوه‌ده‌لقلرك فنارلولره انتقالی مملکتك خرابیتنه بادی واهالیسنك تنفرلرینه ونهایت دشمن قوجاغنه دوشملرینه مؤدی اولمشدر.

(١١٨٢) سنه‌سی سفرنده روسیه‌لو موره وارناودلق طرفلرنده رعایایی جلب ایتمکه وبذل زر وسیم ایله طرفدار قزانمغه متصدی اولدیغی اثناده مملکتینه راهب هیئتنده دیرمانوس نامنده برجاسوس مأمور ایدوب مرسوم دخی متره‌پولید وپیسقپوس وسائر پاپاسلری اضلال وکاه روم بکلرینك ظلمندن وکاه روسیه‌لونك کندولرینه اوله‌جق الطاف وحمایتندن بحثله اغفال ایتمکله روسیه آمیرالی اورلوفك دونماسی آق دکز سواحلنه ایراث خسار ایتمکده ایکن بوطرفده دخی مملکتینك اهالیء قراسی ایاقلنوب بیاغی حیدود هیئتنده قصبات وچفتلکاتی احراق وافلاقه کچمش اولان اردوی همایونك اطرافنی احاطه ایدرجه‌سنه خسار ومضرتلر ایراث ایدوب متعاقباً خوتین قلعه‌سی روسیه یدینه کرفتار اولیجق مملکتین اهالیسی

حال فقر وفاقه وضجرتلرندن اشتكا ضمننده روسيه ايمپراطوريچه‌سى قترينه‌يه عرض ومحضرلرتقديم ايتمشلردر. قترينه ايسه بورالرده تكثيرنفوذ ايچون مملكتين امورينه مداخله ايتمكه تمام بويله بر بهانه ارامقده اولديغندن دين قرنداشلرى ديديكى مملكتين اهاليسى وعلى الخصوص خفى وجلى كندوسنه هوادارلق ايدن مفسدلر حقنده قينارجه معاهده‌سنه بعض فقره‌لر درج ايتدرمشدر .

وفى الواقع اول اوانده فنارلو بكلرك ظلم وتعديسيله فقرا وعجزه‌نك حالى يمان اولوب افلاق ايالتنك سنوى وارداتى يكرمى ايكى يوكه و بغدان ايالتنككى اون درت يوكه بالغ اولمشيكن اكثر مبالغك نه صورتله صرف اولنديغى زيرده (ى) اشارتيله درج اولنان دفتر مصارفاتدن مستبان اولور .

فصل عاشر

عربستان وحواليسى حقنده در

زيرده تحرير ايده‌جكمز وقايعك برچوغى عربستان جهتنه دائر واوته‌دنبرو مسلسل ومتصل اوله‌رق كلمش اولان اسباب تاريخيه‌دن منبعث اولديغنه مبنى اول حوالينك اجمالا احوال سابقه ولاحقه‌سى بيان قلنمق وذكر اولنان وقايعك باشلوجه‌لرى ام دنيا دينلان وحامل مواليد فتن اولان مصر قاهره‌نك توليد ايده‌كلديكى احوال تاريخيه‌دن اولديغى جهتله وقايع سالفهٔ مصريه‌دن بدأ اولنمق مناسب كورلمشدر .

واكرچه اصل عربستان جزيرة العربدر . انجق ملت ممدوحهٔ عرب جهت وحدت اسلاميه ايله يكدل اوله‌رق اعلاء كلمة الله ايچون جزيرة العربدن طيشارو هجوم ايتدكلرنده مصر وشام وعراق كبى نيجه ديارى عربستان ايتمشلردر . ايشته بومملكتلره دخى لسانمزده عربستان دينلور .

* مصرك اوائل احوالى *

مصرك قديمى يرلوسى قبط ملتى اولوب حاكملرينه فرعون تسميه اولنوردى حضرت موسى عليه السلامك فرعونى دخى بونلردندر . انجق اندن صكره دولت قبطيه چوق سورميوب منقرض اولمش واولوقتدنبرو ملت قبطيه حكومت اجنبيه

تحته كيروب قرنا بعد قرن اجانبدن بر قومك حكومت قاهره‌سنه انقياد ايده‌كلمشلردر .

حضرت عمر رضى الله عنه زماننده فتح اولندقدن صكره خيلى مدت مركز خلافتدن بالنيابه اداره اولنوب مؤخراً مستقل دولتلر ظهور ايتمشدر . بونلردن برى دخى دولت رافضيه اولمغين بر مدت مصرده رفض مذهبى شيوع بولدقدن صكره دولت ايوبيه ظهور ايدوب بدع رفض وتشيعى امحا ايله شعائر اهل سنت وجماعتى ينه مصرده تأسيس واحيا ايتدكدن بشقه سواحل شاميه‌يه استيلا ايتمش اولان اهل صليبى دخى قهر وتدمير ايتمشدر .

بو دولتك مدتى دخى سكسان بر سنه اولوب مقدمه‌سى ملك صلاح الدين وخاتمه‌سى ملك صالحك شجر الدر نام زوجه‌سيدر . ومصرده الك ابتدا برچوق كوله‌لر الوبده انلردن آيروجه وباشلوجه عسكر ترتيب ايدن اشبو ملك صالحدركه دولت ايوبيه‌نك انقراضى انلرك الندن اولمشدر . شويله‌كه ملك صالح وفات ايدوب اوغلى توران شاه سلطان مصر اولدقده باباسنك ترتيب ايتمش اولديغى كوله‌من عسكرينه اعتبار ايتمديكندن انلر دخى بوندن توحش ايدرك انى قتل ايله والده‌سى شجر الدرى اجلاس ايتديلر . واوچ آى صكره انى دخى خلع ايتملريله مصرده دولت تركيه ظهور ايلدى .

وبرمدت بومماليكدن ظهور ايدن سلاطين مصريه حكومت ايدوب التيوز يتمش سكز سنه‌سنده ينه انلردن قلاوون نام ذات ظهور ايدرك حكومت مصرى ضبطله كندويى ملك منصور تلقيب ايتمش ودولت قلاوونيه‌يى تشكيل ايدوب كيتمشدر .

اشبو دولت قلاوونيه يوز سنه‌يى متجاوز مصرده حكومت ايدوب او دخى ينه بومماليك فتنه‌سيله منقرض اولمشدر . شويله‌كه سلاطين قلاوونيه‌دن ملك اشرف عصرنده مماليكك كثرت شقاوت وطغيانلرينه مبنى مصردن اخراج اولنملرينى امر ايتدكده انلر دخى اجتماع وعصيان ايدرك سلطان اشرف ايله محاربه‌يه قيام ايتديلر. لكن مغلوب ومنهزم اولملريله سلطان اشرف كيمسنى قتل وكيمسنى نفى ايتمكله بقية السيوفلرى بعض امرايه التجا ايله مصرده قالديلركه بونلر اكرچه اجناس مختلفه‌دن مركب ايدى . انجق اكثرى چركس اولوب بو وقعه‌ده نظر واعتباردن دوشه‌رك مصرده غايت محقر اولمشلر . فاما انلر دخى دولت قلاوونيه حقنده اضمار غيظ وكين ايدوب مترقب فرصت ايمشلر . واكرچه بويله پريشان اولدقلرى حالده شونك بونك دائره‌سنه صغنمشلر ايدى . لكن معنوى متحد اوله‌رق وايچلرندن بعضيلرى صحبت سلطانيده دخى بولنه‌رق وهرنصلسه بر ارالق فرصت

بوله‌رق ملك اشرفی قتـل ایتملریله غایت مستقل ومحقر ایكن جمله امرادن زیاده
نافذ الكلم وموقر اولوب مصرك نفوذ ومنافعنی كندولرینه حصر ایلدیلر . لكن
مصرك حالی اختـلال اوزره قالوب ایچلرنده پك چوق محاربه‌لر وقوعه كله‌رك
نهـایت برقوق چركسینك ظهوریله غوغا باصلدی . شویله كه برقوق جمله‌یه غلبه
ایدوب حل وعقد اموری دردست ایتـدكدن صكره ملك اشرفك اوغلنی دخی
خلعله سلطنتی كندوسی ضبط ایلدی .
اشته ملوك چراكسه‌نك اولی اشبو برقوقدركه یوز اوتوز سنه قدر سلطنت مصریه
انك اولاد واحفادنده قرار قیلوب آخرلری اولان غوری سلطان سلیم حضرتلریله
واقع اولان محاربه‌ده مقتول اولدقده دولت چراكسه منقرض اولوب اندن صكره
مصرك حكومتی خلفای راشدین وقتنده اولدیغی كبی مركز خلافتدن بالنیابه
اداره اولنه‌كلمش ایسه‌ده ینه بوممالك دواعیسی برطرف اولمیوب بوتاریخلره دكین
ممالكدن ظهور ایدن امرای مصریه‌نك جنـك وجداللری اكسك اولمامشـدر .
چونكه سلطان سلیمدن صكره امرا وعسـاكر مصریه فقـاریه وقاسمیه دیو ایكی
فرقه اولمق عادت جاهلیـه وبدعت شیطانیه‌سی ظهور ایتـدیكندن مدت مدیده
بو ایكی فرقه یكدیكرله جنك وجدال وایقاد نائرهٔ قتالدن خالی اولمامشلردر. بونك
سببی بعض مصر تاریخلرنده تحریر اولندیغـه كوره بو ایمش كه یاوز سلطان سلیم
حضرتلری مصری فتح ایله امرای چراكسه‌یی استیصال ایتدكدن صكره بركون
دیوان همایونلرنده عجبـا چراكسه‌دن كورمدیكمز بری قالدیمی دیدكده حضور
همایونده بولنـان خیره بك اوت افندم مصرده سودون بك نامنـده غایت مسن
بری اولوب انجق بر وقتدنبرو خانه‌سنه چكیله‌رك عزلت وانزوایی اختیار ایتمشدر
وذوالفقار وقاسم نامنده ایكی اوغلی دخی واردركه غایت شجیع وبهادر وجندیلكده
ماهر اولوب بوبابده اقرانلری یوقدر انلری دخی خانه‌سنده حبس ایدوب خلقله
اختلاطدن منع ایتمشدر دیجك سلطان سلیم حضرتلری والله یاخیره بك بوغایت
دور اندیش ودل آكاه برآدم اولملیدرهمان زیارتنه كیدوبده نصایحنی استماع ایله استفاده
ایده‌لم دیوب طوغری سودون بكك خانه‌سـنه وارمشلر كورمشلركه كلام قدیم
تلاوت ایدوب اطرافنـده برطاقم اتباع وخدم وحشمی دخی خدمت ایدییورلر
سـودون بك سـلطان سـلیم اولدیغنی اكلادیغی آنده درحال قیـام ایدوب
تلاش ایله اجرای رسم عبودیت قیدینـه دوشمش سـلطان سـلیم كندوسـنه
ملاطفه والتفـات ایدرك امان واطمینان ویردكدن صكره حضورنده اوتوردوب
عزلت وانزواسـنك سـببنی سؤال بیوردقده سـودون بك دیمش كه دولتمزك

اموری مختل اولدی سلطانمز دخی عاقل ومدبر كلامنی دكلیوب اكثر كبار دولتی
اعدام ایلدی وبیـوكلرك منصبنی ممالك صغـاره توجیه ایتـدی انلر دخی یوز
بولوب فقرایی رنجیده ایتمكه ومسلك فسـاد واعتسافه كیتمكه باشلادیلر بو سببدن
فقرا ورعایا سلطاندن یوزچویروب جناب حقه توجیه روی تضرع وتظلم ایلدیلر .
بوحالاتی كوریجك البته دولتمزك من طرف الله مؤاخذه بر له عدل وانتقام الهی‌یه
دوچار اوله جغنی جزم ایتـدم ودرحال عزلت ایدوب ملحـوظ اولان بلیه‌دن
خوفله اوغللریمی دخی خلقله اختلاطدن منع ایلدم دیو جواب ویرمش . بعده
سلطـان سلیم امیر مرقومك اوغللرینی كتوردوب فی الواقع ناصیهٔ حاللرنده آثار
بسـالت وجسارت مشـاهده ایتمكله زیاده تلطیف واكرام ایلمش وكندولرینه
بعض عقـار وواردات احسـان ایتمشدر . فرداسی صحرایه چیقوب كافهٔ امرا
وعساكری دعوت ایتمكله امیر سودون واوغللری دخی كلمش اولدیغندن سلطان
سلیم قاسم ایله قرنداشی ذوالفقار بنوب براز اظهار صنعت فروسیت ایتملرینی امر
ایتمكین انلر دخی آتلرینه سوار اولوب اولقدر هنر كوسترمشلركه كوزلر قماشوب
هركس تحسین ایتمش وخصوصیله عثمانلولر بوصنایعه پك زیاده تعجب ایتمشلر طرف
شهریاریدن ایكیسنه دخی خلعتلر كیدیریلوب صورت احترام كوسترلمشدر .
بركون صكره سلطان سلیم حضرتلری ینه بویله بردیوان ایدوب عسـكری ایكی
فرقه ایلمش وبرفرقه‌سنه ذوالفقـار بكی ودیكر فرقه‌سنه قاسم بكی رئیس ایدوب
عثمانلوسواریسنك اكثری ذوالفقار بك طرفنده ومصر آتلوسنك برفرقهٔ جسیمه‌سی
قاسم بك طرفنده بولنمشدر وفقاریه‌یه بیاض وقاسمیه‌یه قرمزی اثواب الباس ایله
یكدیكردن تمییز اولنوب جنك شكلنده یكدیكره حمله وهجوم كوسترملری فرمان
اولنمش اولدیغندن انلر دخی خصمانه هجوم صورتلری اظهار ایله طوزلر قالدیره‌رق
ومزراقلرینی بربرینه طوقشدیره‌رق حمله‌لر ایدوب صحیحا جنك شكلنده صحرایی
صحیفهٔ مسطر كشیده‌یه دوندرمشلر انجق طرفینه حرص كلوب آز قالمشكه بربیوك
جنك وجدال ومعركهٔ قتال اوله یازمش بوحالده یكدیكردن آیرلسون دیومنادیلر
ندا ایدرك كوج حالله بو ایكی موجهٔ بلایی بربرندن آییره بیلمشلر لكن طرفینده
بوحرص باقی قالوب واندنصكره امرا وعساكر مصریه فقاریه وقاسمیه دیو ایكی
فرقه اولوب فقاریه بیاضه وقاسمیه قرمزی‌یه میل ایله هربری كندو رنكنه محبت
ودیكر رنكدن نفرت ایتمشلر وفقاریه عثمانلویه وقاسمیه مصرلویه میـال اولمشلر
وبو غیرت جاهلیه بینلرنده عادت لاتتغیر حكمنه كیروب مأكل وملابسده هر طرف
كندو رنكنه رعایتله فقاریه‌نك بیراقلری بیـاض وقاسمیه‌نك بیراقلری قرمزی

اولمق ملتزم بولنمش وبو تفرقه سببیله نیجه جانلر تلف ونیجه کیمسه‌لر سهام بلایه
هدف اولوب کیتمشدر .

چونکه مناصب مصریه بوایکی فرقه بیننده تقسیم اولنوب مثلا امیرالحاج فقاریه‌دن
ودفتردار قاسمیه‌دن ومتفرقه باشی فقاریه‌دن وچاوشلر کتخداسی قاسمیه‌دن
اولوردی لکن بعضاً یکدیکره تغلب وتحکم داعیه‌سیله بینلرنده عظیم جنك وقتال
وقوعه کلوردی .

بیك یوز قرق ایکی سنه سنه قدر وقتلری بوکشمکشله کچوب تاریخ مذکورده‌که
سلطان احمدك خلعی سنه‌سیدر مصرده بو ایکی فرقه بیننده بیوك محاربه‌لر وقوعه
کله‌رك نهایت فقاریه طرفی غلبه ایدوب قاسمیه‌یی استیصال ایلدیلر اولوقت قاسمیه‌نك
اکثری مقتول ومعدوم اولوب بقیة السیوفلرینك کیمسی روم وشامه فرار والتجا
وکیمسی دخی صعید ایچلرنده اختفا ایتمشلردر .

فقاریه بو وجهله امارت مصریه‌یی مستقلاً ومنحصرا ضبط ایتمشلر ایسه‌ده اندن
صکره کندولری دخی بشقه نام واوهام ایله متفرق اوله‌رق یکدیکرله جنك
وجداله قیام ایلدیلر . چونکه فقاریه‌لك نامیله اتحاد واتفاقلری قاسمیه‌یه مقابله
بر غیرت جاهلیه اثری اولوب قاسمیه‌نك اضمحلالیله کندولرندن دخی بو جهت
وحدتك حکمی زائل اولدیغندن اندن صکره داعیهٔ نفوذ واستقلال بالطبع انلری
دخی فرقه فرقه بولوب بربریله قتال وجداله مباشرت ایلمشلردر . حتی مشهور
راغب پاشا مصر والیسی ایکن بونلرك اصلاحنه سعی واشتغال ایتدیکی حالده باش
ایده‌میوب یوز التمش بر سنه سنده انی دخی والیلکدن عزل وتنزیل ایتمشلر ایدی .
یوزسکسان سنه‌لرینه قدر حال بومنوال اوزره جاری اولوب امرای مصریه یکدیکری
قتل واعدام ایتمکدن خالی اولمامشلردر . او اثناده امرادن بولوت قپان دیومشهور
اولان علی بك خصماسنه غلبه ایله مناصب مصریه‌یی کندو طرفدارلرینه حصر
ایلمش ومماليكندن مشهور ابو الذهب محمد بکك الیه بك چوق خصماسنی اعدام
ایدرك اقطار مصریه‌ده کسب استقلال ایتمشدر . شویله‌که زیاده مملوکلر اشترا
ایدوب وهر برینی تربیه ایله یتشدیروب امرا سلکنه ادخال ایلمش وخزینه‌داری
اولان بیوك اسماعیل بکه امارت توجیه ایتدکده مرقوم ابو الذهبی انك یرینه
خزینه‌دار نصب ایدوب محمد بك ایسه غایت بهادر ومدبر اولدیغندن چوق
کچمکسزین اکا دخی امارت ویروب بالجمله امرایه تقدیم ایتمش ایدی ابو الذهب
تسمیه اولنمسنك وجهی دخی بودرکه قلعه‌ده امارت خلعتنی کیدکدن صکره بخشش
اوله‌رق اطرافه بتون التون طاغتمش وسوقاقده دخی فقرایه التون نثار ایتمش

اولدیغندن وذاتاً سمیح وسخی بر ذات اولوب دائما بویله التون تصدق واحسان ایتمکدن
خالی اولمدیغندن ابوالذهب دیو معروف اولمشدر . وهر خصوصده طالعی یاور
اولوب برمعرکه‌ده مغلوبیت کورمامشدر . بناءً علیه انظار عمومیه‌ده شانلو
کورندیکندن بشقه علی بکك عندنده دخی غایت مقبل ومقبول اولمشیدی .

مشهور جزار احمد پاشا دخی بو اثناده امرای مصریه‌نك سرآمداننده اولوب علی
بك بك مهم امورینی ابو الذهب ایله اکا کوردیرر وانلرك الیله خلافنده اولنلری
اعدام ایتدیرر ایدی . حتی امرای مصریه‌دن حسن بك برحیات اولدقجه علی بك اتمام
داعیهٔ استقلال ایده‌میه‌جکنی جزم ایتدیکنه مبنی انی دخی ابوالذهبله جزاره قتل
ایتدیرمشیدی . فقط امرا ایچنده علی بکك صاقینه‌جغی بر صالح بك قالوب انکله
دخی یکدیکره غدر واهانت ایتمامك اوزره بینلرنده عهد وپیمان وعقد ایمان
اولندیغندن اندن دخی تحصیل اطمینان ایتمشیدی لکن نفوذ واداره‌ده صالح بك
کندویه بالطبع شریك اولدیغندن انك دخی ازاله‌سیله بتون بتون کسب استقلال
واستبداد داعیه‌سنه دوشوب جزار ایسه امرانك جسور وبهادری اولدیغندن
ابوالذهبله برابر صالح بکك ایشنی بتورملرینی امر ایتدکده جزارك صالح بکه قدم
عبودیتی اولمق حسبیله بوندن امتناع ایتمکین علی بکك جزار حقنده اولان محبتی مبدل
عداوت اوله‌رق جزار مصردن فرار ایتمکه مجبور اولمشدر . بونك بعض مرتبه
تفصیلی بیلنمك ایچون بروجه آتی جزارك ترجمهٔ اوائل احوالنه مبادرت اولنور .

* جزارك اوائل حالی *

جزار احمد پاشا بوسنوی الاصلدر . اون سکز یاشنده ایکن درسعادته کله‌رك بربر
اولمق مناسبتیله حکیم اوغلی علی پاشا دائره‌سنه کلوب کیدرمش (١١٦٩)
سنه‌سنده علی پاشا مصر والیسی اولدقده اودخی برابر کیدوب برمدت
دائره‌سنده مستخدم اولدقدن صکره امرای مصریه‌دن سالف الذکر صالح بکه
انتساب ایله برابر حجه کیدوب کلمش وکندوسی اکرچه ممالکدن دکل ایسه‌ده
روم ایلینك اك شجیع وبهادرلری اولان بوشناق طائفه‌سندن اوله‌رق ذاتاً جسور
وجری اولدقدن بشقه جندیلك فننده دخی کسب مهارت ایتمکله صالح بك
کندوسندن حظ ایدوب زیاده رعایت ایلمش وممالك مصریه اثوابی کیدیروب
بوشناق احمد دیو معروف اولمش ایدی برمدت صکره امرادن عبدالله بکه
انتساب ایدوب او اثناده عبدالله بك بحیره‌ده اولان هنادی عربانی اوزرینه

حركت ایتدكده بوشناق احمد دخی برابر كیتمش لكن عبدالله بك جنكده مقتول اولمغله بوشناق احمد ذوالفقار كاشف طرفندن بحیره‌ده برقریه‌یه مسلم نصب اولنمش ایدی . بناءً علیه هنادی عربانی كوزه‌دوب بولدیغنی قتل واعدام ایدرمش . حتی كبارندن درت دانه‌سنی قتل ایله اشته افندیمك انتقامیدر دیو رؤس مقطوعه‌لرینی مصره ارسال ایلدكده قصاب معناسنه اولان جزار ایله تلقیب اولنوب جزار احمد دیو مشهور اولمش وعلی بك كندوسنك بوشهرتنی استماع ایله مصره جلب ایدوب والی نصب ایلمش ایمش .

اصطلاحلرنجه والی تعبیری مصرك امور ضبطیه مأموری دیمك اولوب بومأموریتده بولنان كیمسه كیجه كوندوز شهر ایچنده طولاشه‌رق ادبسزلك ایدنلری حبس وتأدیب ایتمك ودوكمك انك وظیفهٔ مأموریتیدر .

جزارك بوبابده اولان سعی وخدمتی دخی علی بكك نظرنده قرین قبول اولمغین كندوسنه امارت توجیه ایله صاحب سنجاق ایدرك احمد بك الجزار دیمكه باشلامش وبوصورتله جزار امرای مصریه‌نك سرامداننده معدود اولمش ایدی .

والحاصل جزار اوستوره صنعتنی اعمال سیف معرفتنه تحویل ایله امرای مصریه ایچنده كسب تمیز ایتمكین علی بك مهام امورینی ابوالذهبله اكا احاله ایدرك ازالهٔ رقبا ورفع شركا قصدیله بعض امرایی انلره قتل واعدام ایتدرمشیدی . برمنوال سابق صالح بكك اعدامنی دخی انلره احاله ایتدكده جزار صالح بكك كندی حقنده اولان حق نان ونمكنه رعایةً اكا سوء قصدایده‌میه‌جكنی بیان ایله اعتذار ایتدكده علی بك لاقردی‌یی دكشدیروب حیاك الله یاجزار مرامم سنی تجربه وامتحان ایدی اشته صداقتك شمدی عندمده ثابت اولدی دیمش ایسه‌ده جزاره امنیت كلیوب علی بكك یانندن چیقدقدن صكره صالح بكك قوناغنه كیدرك خفیة واقع حالی افاده ایلدكده صالح بك استبعاد ایدوب علی بك قرنداشم ایله بدایت حالدنبرو بینمزده معقود ومستحكم اولان عهود ومواثیقه نظراً حقمده سوء قصد ایده‌جكنی هیچ عقلم كسمز دیمش علی بك ایسه فرداسی صالح بكك قوناغنه كلوب اثنای مصاحبتده ابوالذهب ایله جزاری سنك حقنده نصل تجربه ایتدم نقل ایده‌یمی دیه‌رك ویوز بیك دره‌دن صو كتوره‌رك بن نصل بونلری تجربه ایتدم ایسه سز دخی آدملركزی بنم حقمده تجربه ایتملیسكز دیو واقع حالی بربشقه رنكه قویوب صالح بكی ایناندرمش واندن صكره ابوالذهبی چاغروب ارتق بزه لازم اولان صالح بك ایله جزارك ایشلرینی بتورمكدر دیه‌رك قتل واعداملرینی اكا حواله ایلمش اولدیغندن ابوالذهب وقت فرصته

مترقب اولدیغی حالده بركون فرصت دوشوروب برتقریبله سل سیف ایدرك صالح بكی قتل ایتدكده صالح بكك ممالكی تارومار اولمشلر لكن بووقعه‌ده جزار دخی برابر بولنوب كندوسنك فرط جسارت وجرأتنه نظراً هركسدن اول طاورانمسی ملحوظ ایكن بوبابده بی‌طرف طوردیغندن ناشی علی بكك بعض طرفدارلری كندویه تقاضا ایلمشلر . بواثناده ابوالذهب سیفنی چیقاروب سیلر ایكن جزاره كتورسكه قلیجنی باقه‌یم بنم قلیجم كیمیدر دیوب انجق بوندن مرام خفیسی برتقریبله جزارك قلیجنی الوبده انی دخی اعدام ایتمك اولدیغی جزار درك وحس ایتمكله برادر بنم قلیجم دشمن یوزینه چیقار دیو بوزلوب برطرفه چكلدكده ابوالذهب كوله‌رك لطیفه‌یه بولشدرمش ایسه‌ده جزارك امنیتی مسلوب اولمغله همان اول كیجه خانه‌سندن چیقوب ومغربی قیافتیله اسكندریه‌یه عزیمت ایدوب انجق اعداسنی برایكی كون قدر اغفال ایله فراری اكلاشیلنجیه‌دك براز یول المق ایچون سؤال ایدنلره كیفسزدر جوابی ویرلمسنی اهانه توصیه ایتمش اولدیغندن فی‌الواقع عیالی دخی بووجهله اعلان ایدوب چند روز ظرفنده فراری اكلاشیله‌رق ارقه‌سندن آدم صالدیرلمش ایسه‌ده بومدت ظرفنده جزار اسكندریه‌یه وصول بولدیغی آنده بربكلك كمی‌یه بنمش بولندیغندن اولوقتك عادت جاریهٔ بحریه‌سی اوزره كمیدن اخراج اولنه‌میوب درسعادته كلمشیدی . بووقعه یوز سكسان ایكی تاریخنده اولوب اندنصكره جزار بك چوق سفالتلرله اناطولی ایچلرندن طولاشه‌رق حلبه واندن شامه كیدوب زیرده بیان اولنه‌جغی وجهله اول حوالیده سرسری كشت وكذار ایده طورسون . بز كله‌لم ینه مصرك احوالنه .

* علی بكك انجام حالی *

برمنوال محرر صالح بك قتل اولنوب جزار دخی فرار ایتدكدنصكره مصرده علی بكك احتراز ایده‌جكی بركیمسه قالمدیغندن اقطار مصریه‌یی كاملاً قبضهٔ تسخیرینه الوب كیف مایشاء تصرف ایتمكه وملوك چراكسه‌نك تاریخلرینی استماع ایله انلر دخی بزلر كبی مملوك ایكن ملوك اولمشلر دیمكه باشلایوب وكندوسنی برقوق زعم ایلیوب اكرچه دسیسه كارلقده برقوقه معادل ایمش فرض ایده‌لم اماسلطنت سنیه‌نك عظم شوكت وشانی دولت قلاوونیه‌یه قیاس قبول ایتمدیكنی وانك كبی نیجه شقاوت پیشه‌لر دولت علیه‌یه عصیان ایدوب درعقب جزای سزاسن بوله كلدیكنی درك ایده‌میه‌رك مصرده دولت چراكسه‌یی مجدد اولمق خیال

محالنه دوشدیکی اثناده دولت علیه روسیه سفریله مشغول اولدیغندن میدانی خالی بولوب وروسیه‌لولر دخی کندوسنی اغفال واضلال ایدوب بوسببدن دولت علیه‌یه عصیان ایله‌مصر والیسی محمد پاشایی عزل وتنزیل و بعده تسمیم ایتمکله بونصکره درت سنه قدر مصره والی کوندریله مدی و بوخلالده کیتدکجه شقاوتی آرتیروب (۱۸٤) سنه سنده عساکر کلیه ایله ابوالذهبی وجداوی حسن بکی بالارسال اقطار حجازیه‌یی ضبط واستیلا ایتدیرمش واسماعیل بکی دخی عساکر وفیره ایله شام حوالیسنك تسخیرینه کوندرمش ایدی .

ابوالذهب حجازدن عودتنده عساکر کلیه ترفیقیله وقوهٔ کامله ایله (۱۸۵) سنه‌سنده انی دخی شام اوزرینه ارسال ایدوب اولوقت برالشامده کسب استقلال واستبداد ایتمش اولان طاهر عمرك دخی بوخصوصه موافقتله ابوالذهبه معاونت ایتمسنی کندویه تحریر ایتدکده طاهر عمر عرض انقیاد ایدرك خیلی عساکرله اوغللرینی ابوالذهب معیتنه کوندرمش اولمغین یافه صحراسنده ابوالذهب ایله باللاقاة شام اوزرینه حرکت ایتدکلرینه شام والیسی بولنان کورجی عثمان پاشا واقف اولدقده مقابله ایده‌میه جکنی جزم ایتمکین مجبورا شامی ترك ایله حمایه کلوب عسکر جمعنه اشتغال ایتمشیدی . ابوالذهب واسماعیل بك کلوب شامی ضبط ایتدکلرنده علی بك طرفندن کندولرینه تحریرات کلوب مهمات وعساکردن هرنه ایسترلرسه ارسالنده تجویز قصور اولنمیه‌جغی بیانیله ایلرولملرینی امر واشعار ایلدی .

اسماعیل بك ایسه ذاتاً صادق دولت دور اندیش برذات اولدیغندن واحتمالکه ابوالذهبك بودرجه‌لرده شان وشهرت کسب ایدوبده جمله‌یه تفوق وتحکمی دخی کندوسنی طبیعی استرقاب حالنده بولندیردیغندن شامه داخل اولدقلرنده ابوالذهبك ذهننی تغییر وعزمنی تحویل ایتمکه باشلامشیدی شویله‌که دولت علیه البته بوسفر غائله‌سنی برطرف ایلر . اولوقت غضوبانه بزلره متوجه اولدقده حال مشکل اولور . قالدیکه سلطان المسلمینه عصیان ایتمك وسوسهٔ شیطان دیمکدر . علی بك بومسلك نامستقیمه صاپوب طریقت معروفهٔ اسلامیه‌یی ترك ایله مسقو ایمپراطوریچه‌سی قترینه‌یه اتباع ایلدی . حالبوکه روسیه‌لولر بزم اعدای دینمز اولوب حالا هرمؤمن وموحد اولنلره انلر ایله محاربه ایتمك فرض اولمشدر . طاهر عمرك طاقمنه سن نه بقارسین انلر جبابره وفجره کروهیدر . اوغلی شیخ علی طاهری کورمیورمیسین حضور سعادتکزده دخی ترك ادب ایدوب وکستاخانه ولاابالیانه اوتوروب شانکزه شایان اوله‌جق وجهله احترام قیدنده

بولنميور . آدملری دخی فسق وفجوردن خالی اولمیورلر کبی نصایح حقه ایله ابوالذهبك ذهننی تحویل ایتمشیدی . حتی بو اثناده شامه داخل اولان صره امینی ایله کورشدکلرنده ایکیسی دخی دولت علیه‌یه عاصی اولمیوب انجق مجبورا دیار شامه کلدکلرینی وطورمیوب کیده‌جکلرینی افاده وانك واسطه‌سیله دولتعلیه‌یه تبلیغ حال ایتدکلری مرویدر . عساکر مصریه دخی یوریلوب آرزوی وطن ایله عودت تمناسنده ایکن علی بکدن کلان تحریرات مذکوره ایجابنجه بوندن صکره دخی مدت مدیده دیار غربتده کزملك لازم کله‌جکنی مطالعه برله فتور کتورمشلر ایدی .

بوحالده ابوالذهب امرا وضابطانی جمع ایدوب علی بکدن کلمش اولان تحریرات مآلی جمله‌سنه تفهیم ایله افندیمزك مرامی اولنجیه‌دك بزم دیار غربتده کشت وکذار ایتمکلکمزدن عبارت اوله‌یور . بزایسه فریضهٔ ذمتمزی ادا ایلدك دار ودیارمزه عودته مأذون اولمیدق بوبابده سز نه دیرسکز کبی مصره جان اتمق آرزوسنده اولان امرانك حرص وخواهش عودتلرینی تهییج ایده‌جك تعبیرات ایله افادهٔ حال ایتدکده ابوالذهبدن عودت سوزینی ایشیدیجك جمله‌سی جان وکوکلدن آرزوی وطن ایله امر سزکدر دیو هروجهله ابوالذهبك امرینه عرض انقیاد ایتملریله همان ابوالذهب بالجمله عساکر مصریه‌یی استصحاب ایدوب مصره عودت ایتمش وعثمان پاشا دخی کلوب بالسهوله شامه داخل اولمش وچونکه بنوشهابدن یکرمی درت سنه دنبرو جبل لبنان امیری اولان امیر منصور شیخوختندن ناشی بواثناده کندو اختیاریله حکومتی برادر زاده‌سی امیر یوسفه ترك وفراغ ایتمش اولدیغندن امیر یوسف دخی شامه کله‌رك عثمان پاشا ایله ملاقات ایتدکده عثمان پاشا زیاده التفات واحترام ایدرك جبل حکومتنی کندوسنه مقرر قیلمش ایدی .

علی بك ایسه ابوالذهبك ایلروليوبده توسیع ممالك ایتمسی املنده ایکن بویله علی الغفله عودتندن تعجب ایدرك استعلام کیفیت ایتدکده ابوالذهب طاهر عمر اوغللرینك طور ومشوارندن وعسکرلرینك سوء حرکتلرندن شکایت ایتمکله علی بك دلکیر اولوب درحال طاهر عمری تکدیر سیاقنده بر مکتوب تحریر ایلدی . طاهر عمره مکتوبك وصولنده بونك اصلی یوقدر وابوالذهب شامه مالك اولوب خواص وعوام انك سطوتندن دوچار دهشت اولمشیکن بلا سبب عودت ایتمشدر دیو جوابنامه تحریر ایتدکدن بشقه شفاهاً دخی افادهٔ حال ایتمك ایچون اوغلی شیخ عثمانی مصره کوندرمشیدی . بوندن طولایی علی بك ایله ابوالذهب بیننده باطنی برودت ظهوره کله‌رك علی بك ابوالذهبی قتل ایتمکی تصمیم ایتمشیدی . ابوالذهب

ایسه ذاتاً انظار انامده مقبول وطرفداری چوق اولدقدن بشقه بو کره جمعیتنی
تکثیر وطرفدارلرینی توفیر ایدوب شویله که تماماً خلق کندویه مائل وعلی بکدن
متنفر اولمشیدی . بوحالده علی بك برکیجه ابوالذهبی قتل ایچون عساکرله قوناغنی
احاطه ایتدیرمش ایسه‌ده ابوالذهب برطرفدن فرار ایله صعید ایچنه طوغری
عزیمت ایتدکده بر طاقم امرا دخی کندوسنه رفاقت ایتدکدن بشقه قاسمیه
بقایاسندن وعلی بکك طرد ایتمش اولدیغی کیمسه‌لردن خیلی عساکر جمع اولوب
قوت بولدی . بوندن طولایی علی بك تلاشه دوشوب اسماعیل بکی باشبوغ نصب
ایدرك اردو ایله ابو الذهب اوزرینه کوندرمش ایسه‌ده اسماعیل بك صعید
طرفلرینه تقرب ایتدکده ابوالذهب ایله اتحاد ایدوب برلکده مصر اوزرینه
حرکت ایتدکلری علی بکك مسموعی اولیجق اکرچه تکرار عسکر جمعنه ابتدار
ایتمش ایسه‌ده ابوالذهبك جمعیتنه مقابله ممکن اولمدیغندن علی بك شیخ عثمانی دخی
برابر الوب همان عکه‌یه فرار ایلدی . ابو الذهب دخی کاوب مصری ضبط ایله
وقوع حالی دولت علیه‌یه تحریر ایدوب بوخبر (١٨٦) سنه‌سی اوائلنده شمنیده
اردوی همایونه وصول بولدقده پك زیاده موجب ممنونیت اولمشیدی .
اندن صکره علی بك برالشامده عسکر تدارك ایله ینه مصری ضبط ایتمك داعیه‌سنده
اولوب بومقصد ایچون روسیه نك اق دکزده‌کی دونماسنی دخی عکه طرفنه جلب
ایتمشیدی . و (١٨٧) سنه سنده طاهر عمرك اوغللرینی بالاستصحاب عساکر
وفیره ایله مصر اوزرینه حرکت ایتمکله ابوالذهب دخی قوهٔ کافیه ایله مصردن
چیقوب صالحیه ده تلاقیٔ فریقین وقوعنده ابوالذهب طرفی غالب ومظفر اولوب
علی بك دخی مجروحاً طوتلمغین ابوالذهبك یاننه کتورلدکده افندیسی اولمق حسبیله
کندوسنه رعایت و حترام ویاره‌سنه تیمار ایچون اطبا دخی تعیین ایتدکدن صکره
تسمیم ایتمکله علی بك مقدما مصر والیسی محمد پاشایه ایتدیکنك مجازاتنی
کورمشدر .
اندن صکره ابوالذهب بتون بتون اقطار مصریه‌یه مالك اولوب دولت علیه‌یه
عرض انقیاد وحرمین مقنناتنی محللرینه ایصال وارسالیه خزینه‌سنی ارسال ایتمکله
نظر دولت علیه‌ده دخی مقبول اولمش ایدی . بونك اوزرینه خلیل پاشا مصر
والیسی اولوب وکیدوب عادت قدیمه اوزره مصرده جالس مسند حکومت اولمش
ایسه‌ده النده برشی اولمیوب نفوذ واستقلال کاملاً ابوالذهب النده ایدی .
بوحالده خطهٔ مصریه سکونت اوزره اولوب هرکس بو رفاه وآسایشدن ممنون
ومستبشر اولمشیدی . حالبوکه ام دنیا مشیمهٔ استعدادیه‌سنده نیجه موالید فتن

بسلمکده ایدوکی وقایع آتیه‌دن معلوم اولور . لکن بووقوعات مصریه دخی
برالشام وقایعیله مخلوط اولدیغندن اول امرده اول حوالینك اجمالاً بیان احوالی
مناسب کورلمشدر .

* جبل لبنانك کیفیت ادارهٔ ماضیه وحاضره‌سی وحکامنك اصول *
* ورسوم قدیمه‌سی واهالیسنك مقدار واقسامی *

برالشام دینلان صیدا ایالتی متعدد سنجاقلره منقسم اولوب اشته جبل لبنان
بوایالت داخلنده اولدیغی حالده متعدد مقاطعه‌لره یعنی نواحی وقضالره تقسیم
اولنور وهرمقاطعه نیجه قصبات وقرایی شاملدر . وهرمقاطعه‌یه برخاندان متصرف
اولوب جمله‌سی امیر جبل اولان برحاکم عمومینك زیر حکمنده بولنورلردی .
بوحاکم عمومی معن اوغللری خاندانندن اولوب انلرك انقراضندن صکره بنو شهاب
ظهور ایدرك جبل لبنان حکومتنی ضبط ایتمشلردر . شویله‌که امیر فخرالدین
معنینك برادر زاده‌سی ومعن اوغللرینك خاتمه‌سی اولان امیر احمدك وفاتندن
حکام وادیٔ تیم اولان بنوشهابدن برینك زیرنکاحنده برقیزی قالوب اندن تولدایدن
امیر حیدر بن موسی جبل دروز حکومتنه وارث اولمشدر . بوکیفیت بیك یوز
اون یدی تاریخنده وقوعبولمشدر . مدت مدیده جبل مذکورده حکومت ایدن
امرای شهابیه‌نك جداعلاسی اشته بو امیر حیدردر . انك یدنده یمنیه فرقه‌سی
مضمحل اولمشدر . شویله‌که اوته‌دنبرو جبل اهالیسی قیسیه ویمنیه دیو ایکی فرقه
اولوب بینلرنده عداوت شدیده اولدیغندن منازعه وجدال ومحاربه وقتالدن خالی
اولمزلردی . بنوشهابدن امیر حیدر بن موسانك امارتنده بوایکی فرقه بیننده
عین داره محاربه‌سی دیو مشهور اولان ملحمه وقوعبولوب یمنیه طرفی مغلوب
ومضمحل اولمغله حکومت جبل منحصراً قیسیه النه کچدی . وامیر حیدر حکومت
جبلده کسب نفوذ واستقلال ایتمش اولدی . لکن صکره بنی جنبلاط یعنی جان پولاد
اوغللری ایله بنی العماد بیننده برمنازعه ظهور ایدوب اهالیٔ جبلدن بعضیلری بونلره
وبعضیلری انلره میل ایتمرلیله ینه بلاد جبل ایکی فرقه اولدی . بری جنبلاطیه‌درکه
بنی جنبلاد اصحابیدر . ودیکری یزبکیه اولوب بنی العماد اصحابیدرکه جد اعلالری
اولان یزبکه نسبت اولنورلر . بوایکی فرقه بیننده دخی عداوت مستحکم ومستمر
اولوب ینه جبل اهالیسی جنك وجدالدن خالی اوله‌مدیلر . فقط مشایخ نکدیه

بوبابده بی‌طرف قالوب ایجابنه کوره ایستدکلری طرفه مماشات ایتمکده بولندیلر .
بوحالده ینه جمله‌سی حاکم جبل اولان امیر شهابی‌یه انقیاد ایده‌کلمشلردر .
مومی الیه امیر حیدر بیك یوز قرق تاریخنده وفات ایتمکله یرینه اوغلی امیرملحم کچوب انجق زماننده مقاطعات متصرفلری اطاعتدن روکردان اوله‌رق وفاتنه‌قدر جنك وجدال اکسك اولمامش واکرچه جمله‌سنه غلبه ایتمش ایسه‌ده زماننده اهالی مستریح اوله‌مامشدر . وفاتنده یرینه برادری امیر منصور کچوب یکرمی درت سنه جبلده نفوذ تام ایله حکومت ایتدکدن صکره اختیارلغنه بناءً حکومتدن استعفا ایتدکده یرینه برادر زاده‌سی امیر یوسف بن‌الامیرالملحم حاکم جبل اولمشدر .
وفی‌الاصل جبل حکومتی جبل شوف سنجاغندن عبارت اوله‌رق یدی مقاطعه‌یی حاوی ایدیکه شوف ومناصف وعرقوب وجرد ومتن وشحار وغرب مقاطعه‌لریدر . وشوف ایکی قسمه منقسم اولوب شوف سویجانی وشوف خبطی دینور . وکذا عرقوب ایله غرب دخی اعلی وادنی دیو ایکیشر قسمه منقسم اولورلر . ولبنان بوجبلك ذروه سنه علم اولوب مؤخراً مجموع جبله اطلاق اولنمشدر .
بومقاطعاتك هربرنده بر خاندان اولوب شویله‌که شوفده بنو جنبلاط . ومناصفده بنو ابی نکد وعرقوب اعلاده‌بنوالعبد وعرقوب ادناده بنوالعماد وجرد ده بنو عبدالملك ومتنده بنواللمع وغرب اعلاده بنو تلحوق وغرب ادناده بنو رسلان ساکن اوله‌رق هربری کندی مقاطعه سنه متصرف اولور . وفقط بنی ابی النکد شحاره دخی حکم ایدرلر ایدی .
بوخاندانلرك کافه‌سی درزی اولوب بوبلده‌لری استیلا ایتمش اولدقلرندن بلاد دروز وجبل درزی دینلمشدر . فقط بنواللمع صکره‌لری تنصر ایلمشدر .
وبونلردن بعضیلری امرا وبعضیلری مشایخ اولوب امرانك درجه‌سی مشایخدن اعلادرکه کرك معاملاتده وکرك تحریراتده رسوم والقاب احترامیه‌جه بربرندن فرق وتفاوتلری واردر . وبنو شهابدن صکره امرانك اعلی درجه سی بنو ابی اللمع اولوب بعده بنی‌رسلاندر . وسائری مشایخدر فقط امرا ایله مشایخ اره‌سنده بنومزهر توسط ایدرکه انلره مقدمین دینلوب مراسمده امرانك الت طرفنده ومشایخك اوست طرفنده بولنورلر . امرا ومشایخدن بری حاکم جبل ایله ملاقات ایده‌جك اولدقده رسوم قدیمه‌لری بووجهله درکه اکر امیرك کندی خاندانندن یعنی بنو شهابدن ایسه اوطه قپوسندن ایچرو کیردیکی انده حاکم همان یرندن قیام ایله بساطندن اینر اودخی کاوب سلام ویرر . وحاکمك اوموزینی اوپر . واکر سائر امرا یاخود مشایخدن ایسه سلام ویرمدکجه قیام ایتمز . وسلام ویردکدن صکره قیام

ایدوب انجق اکر بنی ابی‌اللمعدن ایسه حاکمك بازوسنی واکر بنی رسلاندن ایسه بیلکنی واکر مقدمیندن یاخود مشایخدن ایسه آوجنك باش پرماغی طرفنی اوپر اما سائر ناسدن بری اولورسه بعضیسنه ال اوپمکه سکرتدکده قیام ایلر . وبعضیسنه هیچ قیام ایتمز . وبعضیسی اصلا حاکمك حضورینه کیره‌مز ایدی .
وبو امرا ومشایخك جمله سنی حاکم شهابی کندی مکتوبنده اخ عزیز دیو تلقیب ایلر . لکن اکر امرای بنی ابی اللمعدن ایسه (جناب حضرة‌الاخ العزیز الامیر فلان المکرم حفظه‌الله تعالی اولا مزید الاشواق لمشاهدتکم فی کل خیر وثانیا کذا وکذا) دیو تحریر ایلر . ومکتوب کاغدك نصف طبقه‌سی اولور . واکر بنی رسلاندن ایسه اکا دخی بووجهله یازار فقط کاغدك ربع طبقنه یازوب اثنای کتابتده دخی وثانیا لفظنی اسقاط ایلر . وامضا محلنده اخ وبلکه محب مخلص دیو تعبیر ایدر . مشایخه دخی بنو رسلانه یازدیغی کبی یازار فقط اولندن جناب لفظنی اسقاط ایدر . ونصارادن قاطع متنده متمکن اولان بنو بلیبله ودیرالقمرده اولان بنی ابی شاکره وکافهٔ جبلده بولنان بعض متحیز کیمسه‌لره حضرة عزیزنا یازوب فقط حفظه‌الله یرینه سلمه‌الله ولمشاهدتکم یرینه لرؤیاکم استعمال ایلر .
ودیرالقمر اهالیسیله کندو قرای خاصه سی اولان قریه‌لر اهالیسنه وسائر محللرك مشاهیرینه یالکز عزیزنا وسائر ناسه اعزالمحبین دیو تحریر ایدر ایدی .
وامرا ومشایخدن بری برقباحت ایشلرسه حاکمك امریله حبس وضرب وقتل اولنه‌میوب مجازاتی یالکز مال وعقارینی مصادره ویاخود نفی وتغریب کبی برصورتله اولمق وبویله متهم ایکن حاکمك یاننه کلدکلرنده رتبه‌لرنجه ایجاب ایدن رسوم احترامیه‌نك کافه سنی حاکم اجرا ایتمك وبوبابده غضب یوللو یازدیغی مکتوبنده دخی القاب وعنوانلرینه اصلا خلل کتورمیوب فقط محبته دلالت ایدن الفاظی ترك ایلمك وسائر وقتده مکتوبی خارجندن مهرله‌مك عادت ایکن بویله تکدیرنامه یازدیغی صورتده مهرینی صحیفه‌نك یوزینه باصمق اصول قدیمه‌لرندندر .
وبو مقاطعات اصحابی کندی مقاطعه‌لرنده متصرف اولوب امر ونهیلرینی انفاذ ایدرلر . وخراج وویرکولرینی جمع ایله برمقدار معیننی حاکمه ویررلر . وباقیسی کندولرنده قالور . فقط رعایادن برینك دعواسی ظهور واصولی وجهله‌صاحب مقاطعه‌یه مراجعت ایدوبده عدل اوزره فصل ایتمزسه حاکمه واروب شکایت ایتدکده طرف حاکمدن برکره تحریر اولنور . وینه احقاق حق ایتمیوبده تکرار شکایت وقوع بولورسه برمباشر تعیین وارسال اولنوب وکذا اهالی ایله اصحاب مقاطعات بیننده منازعه ظهورنده دخی اول امرده برکره طرف حاکمدن

تحريرات وثانيا مباشر كوندريلوب مباشر اوراده اقامت ايتديكى مدتجه كرك كندوسنك وكرك آتنك مصارفى مدعى عليه طرفندن تسويه اولندقدن بشقه خدمت مباشريه اولمق اوزره برمقدار آقچه دخى آليوريلور . واصحاب مقاطعات اكرچه حبس وضربه مأذون اولوب انجق عظائم امورك اجراسى حاكم عموميه مفوض اولديغندن قتل ماده سى كبى مهم موادك اجراسى حاكم طرفندن مأمور ومنصوب اولان عمالك معرفتيله اولمق لازم كلور كه هر مقاطعه ده ينه اول مقاطعه اصحابندن اولمق شرطيله برى حاكم طرفندن مقاطعه مدير نصب اولنوب اكاعامل دينلور . واول خاندانك سائر رجالى دخى اهالئ سائره كبى انك زير حكم واداره سنده بولنور . وفقط ديرالقمر وملحقاتى اولان قراى خاصه ده حاكمك حكمى طوغريدن طوغرى يه جارى اولوب ايستديكنى عزل ونصب ايلر ايدى .
اشته جبل حكومتى قديمى اشبو مقاطعات سبعه يى حاوى اولان شوف سنجاغندن عبارت ايدى . انجق وقت وقت بوكا پك چوق مقاطعه لر علاوه اولنمش وبرارالق بعضيلرى ينه آيرلمشيدى . چونكه جبل مذكور برطاقم جبال متسلسله دن عبارت اولوب بعض قطعه لرى برارالق صيدا ياخود شام واليلرى طرفلرندن اداره اولنمش وبرارالق دخى ادارۀ جبل تحتنده بولنمشدر .
امراى شهابيه وقتنده داخل حكومت جبل اولوب قالمش اولان مقاطعه لر جانب غربيده اقليم خروب واقليم تفاح واقليم جزين وجانب قبليده جبل ريحان ايله بقاع وجانب شرقيده كسروان وفتوح وبلاد جبيل وبلاد بترون وجبة المنيطره وجبة بشرى وكوره وزاويه مقاطعه لريدر . جانب غربى يه مشايخ جنبلاطيه متصرف اولوب اما جانب قبليده وجانب شرقيدن بلاد جبيل وبترونده طوغريدن طوغرى يه حاكم شهابينك حكومتى جارى اوله رق طرفندن مأمورلر نصب وارسال ايلردى . اما كسرمانده مشايخ بنوالخازن وجبة المنيطره ده مشايخ بنو حماده وكورۀ فوقاده بنوالعازار وزاويه ده مشايخ بنوالظاهر تصرف وحكومت ايدرلردى .
لكن صكره لرى جانب شرقينك بو نظامى بوزيلوب وخصوصيله بنو حماده مشايخنك مقاطعه لرى بتون بتون اللرندن كيدوب حاكم شهابى طرفندن اداره اولنمغه باشلامشيدى .
بومشايخك كافه سى بلاد شوف مشايخى درجه سنده اولوب فقط بنو حماده امراى لمعيين درجه سنده در . وبنوالعازار سائر مشايخدن بردرجه دوندر بونلردن بشقه كسروانده بنى جيش وبقاعده بنى حيمور مشايخى وار ايسه ده بريره حكم وتصرفلرى يوق ايدى . بونلرك ايچندن مشايخ بنى حيمور سنى وبنو حماده شيعى

اولوب باقيسى نصارادر . وجبل بترونده اكراد ايوبيه يه نسبت ادعا ايدر برقوم اولوب وقتيله اصحاب ثروت وحكومت ايمشلر صكره حاللرى منقلب وديكر كون اولوب عوام ناسك الك ادنى درجه سنه تنزل برله زراعت كبى ايشلرله مشغول بولنمشلر وبعضلرى تسئله مجبور اولمشلردر . لكن عندلرنده حب شرف حسب اثرى باقى اولمغله عامه دن قيز الوب ويرمزلر وبريسى تسئله مجبور اولسه عامه دن استعطاف وسؤاله تنزل ايتميوب امرا ومشايخ معتبره دن تسئل ايدر . وامارت لقبنه زياده حرصلرى اولوب هر نقدر بى وايه ومحتاج قالسه لرده ينه امير ديو چاغرلمزلرسه جواب ويرمزلر . وامير عنوانندن غيرى برتعبير ايله سلام ويرلسه سلام المزلر . وبونلر حالا رأس نحاش نام قريه ده بولنوب طول مدت ذل ومسكنتلرى حسبيله لقب قديملرى منسى اوله رق امراء رأس نحاش ديو مشهور اولمشلردر .
جهت غربيه ده جزين مقدمينى دخى بوقبيلدن اوله رق وقتيله اصحاب رفعت وشان اولوب مؤخراً مرتبه ومنزلتلرندن دوشمرليه بولندقلرى قريه كندولرينه لقب اوله رق جزين مقدمينى ديو معروف اولمشلردر . وذكر اولنان امراى رأس نحاش سنى اولوب اما بونلر شيعه نك متاوله دينلان فرقه سندن اوله رق بنى على صغيره نسبت اولنورلر . بنى على صغير خاندانى مشايخ بنى متوالدن اولوب صيدا ايالتنك برقطعۀ مستقله سى اولان بلاد بشاره اصحابى ايديلركه زيرده بيان اولنه جغى وجهله انلرك خانمانلرينى جزار احمد پاشا ياقوب يتورمشدر .
امراى شهابيه نك مقر امارتلرى دير القمر اولوب انجق كثيرا ما بيروتده دخى اوتوررلردى . وجبلده سطوت واستقلاللرى بركمال اولديغى وقتلرده پك چوق آثار حسنه يه وخالقله رفق وملايمت اوزره حسن معامله يه موفق اولدقلرندن ناس دخى انلره ميل ايتمكله يوز اللى سنه يى متجاوز جبلده بالاستقلال حكم وتصرفلرى جارى اولوب فقط صيدا واليلرينه ساليانه اوله رق يوز اوتوز كيسه اقچه مال ميرى ويررلر . وبعضا صيدا ايالتنده بعض عارضه لر ظهوريله شام واليسنه ايفاى رسم تبعيت ايدرلرايدى . لكن داخلى اداره لرنده مستقل اولملريله واليلر مداخله ايده ميوب حتى واليلرك خوفندن فرار والتجا ايدنلرى حاكم جبل صحابت وصيانت ايتمك اصول مرعيه لرندن اولمغين واليلر استرداد ايده مزدى . خصوصات سائره لرنده دخى بووجهله امتيازلرى وارايدى . وچونكه جبل حاكمى اوته دنبرو اولحواليده بولنان حكام عشائرك مرجعى اولمق حسبيله اطرافده بولنان امرا ومشايخ كافۀ اشبو طائفۀ شهابيه يه سرفرو ايدوب وبيوكلردن بريسى انلره قارشو طورميوب اراده لرينه موافقت وخصوصيله بلاد بشاره وحاصبيا وراشيا دينلان

وادی التیم و بعلبك مشایخی ایله مشایخ القنیه حاكم جبل اولان امیر شهابی یه كمال
تعظیم ایله عظایم اموردە بهر حال اكا مراجعت ایدە كلمشلردر .

طائفهٔ شهابیه فی الاصل اهل اسلام اولوب سلسلهٔ نسبلری اصحاب كرامه منتهی
اولور . فقط صكرەلری ایچلرندن بعضیلری تنصر ایلمشدر . چونكه جبل
لبنانده اهل اسلام ایله یهود پك آز اولوب اكثری درزی و نصارادر . ودرزیلره
نسبتله دخی نصارا دها زیادە ایسەدە درزیلر جبلك اك جسور وشجیع طائفەسی
اولەرق اكثری مسلح اولوب وقایع حربیەدە اكثریامتاوله انلرله دخی برابر بولنه
كلدیكندن وكثرت نفوسجه جبلده هرطائفەیه غالب اولان مارونیلردە تقریبا
التیدە بر مسلح چیقارسه متاولەدە درتدەبر ودرزیلرك ربعندن زیادەسی مسلح
بولندیغندن وامرا ومشایخك اكثری درزی اولوب واهالیٔ جبل بیننده ایسه
چندان منافرت دینیه ومذهبیه اولمیوب اتحاد واختلافلری عصبیت اوزرینه مبتنی
اولدیغندن اوتەدنبرو درزیلر طوائف سائرەیه غالب كلەرك جبلده نفوذ واداره
درزی خاندانلرنده قالمشیدی . فقط خرستیان پاپاسلرینك دخی خرستیانلر ایچنده
معنوی نفوذلری جاری ایدی . امرای شهابیه جبلده كسب استقلال ایتمك ایچون
بوخاندانلرك كسر نفوذلرینه تشبث ایدوب انجق لدی الاقتضا كثرت نفوسجه
غالب اولان خرستیانلری كندولرینه معاون ایتمك اوزره پاپاسلری كندو طرفلرینه
جلب ایدرك بو صورتله بعضیلری دخی تنصر ایتمشدر . فقط بو حركتلری
اهالیٔ جبل بیننده بعض مرتبه منافرت دینیه افكاری براغوب بوایسه قریب
العهدده جبلك ایكی قائممقاملغه منقسم اولمسنه وحكومت شهابیەنك زوال بولمسنه
سبب اولمغله الحالة هذه جبل لبنان ایكی قائممقاملق اولوب بری درزی قائممقاملغیدركه
لوای شوف وجبل درزی دینلوب سالف الذكر مقاطعات سبعه یعنی شوف
مقاطعەلریله خروب وتفاح وجزین مقاطعەلرندن عبارتدر . ودیكری نصارا
قائممقاملغیدركه لوای جبیل وجبل نصاری دینلوب بلاد جبیل وكسروان وفتوح
وسائر مقاطعات شرقیەیی حاویدر . واشبو ایكی سنجاقدن دخی حكومت شهابیه
مرتفع اولمشدر . وبوخلالده بقاع دخی شام ایالتنه الحاق اولنمشدر . ودیرالقمر
ایكی قائممقاملقدن خارج براغیلەرق صیدا والیسی طرفندن برقائممقام ایله اداره
اولنمقدەدر . الحاصل جبل لبنانده مراتبه زیادە رعایت اولنەرق فقر وفاقه سببیله
شرف حسب ونسبلری ضایع اولمیوب وبركیمسه كسب غنا وثروت ایتمكله انلرجه
تحصیل مرتبه ایدە میوب هركسك حیثیت ومنزلت اصلیەسی محافظه اولنه كلدیكی
حالده امرای شهابیه جبلدەكی اسكی خاندانلری امحا ایدرك توسیع حقوق حكومت
سوداسنه دوشوب كندو حكومت موروثەلرینی ضایع ایتمشلردر .

لواء نصارادە دخی برمقدار درزی موجود ایسەدە كثرتلری لوای شوفدەدر .
وبو قائممقاملقلرك ایكیسی دخی شمدی اون ایكیشر مقاطعەیه تقسیم اولنوب
ومجموعنك سطحی تربیعا یوز اللی ساعت اولوب طقوز یوز بوقدر قصبات وقرا
ومزارعی حاویدر . مزرعه بش التی خانەدن عبارت اولان كچوك قریەلره
دینلور . وكافهٔ اهالیسی ایكیوز اون یدی بیك نفوسه بالغ اولوب التی بیك
بشیوزی سنی واونبر بیك بشیوزی متاوله دیو معروف اولان شیعی واوتوزبیكی
درزی ویوز یكرمی بر بیكی مارونی وقرق یدی بیكی روم وملكی وبیك قدری
یهودیدر . انجق بو قائممقاملقلرك خارجنده وشام طرفلرنده دخی یوز اوتوز
طقوز بیك نفوس مقداری مارونی ویكرمی سكز بیك قدر درزی ودرت بیك بشیوز
متاوله موجود اولوب بونلر دخی فی الاصل جبل لبنان اهالیسندن اولملریله كافهٔ
اهالیٔ جبل اوچیوز بوقدر بیك نفوسه بالغ اولور . وبو حساب اوزره
مارونیلرك كافەسی ایكیوز التمش بیك اولوب ایچلرندن قرق ایكی بیك مسلح
چیقار ومتاوله اون التی بیكه بالغ اولوب درت بیك مسلحلری بولنور ودرزیلر
اللی سكز بیك اولوب اون یدی بیكی مسلحدركه ربعندن زیادەسی سلاح طوتار
دیمك اولوب برملتده بوقدر چوق مسلح چیقەمز .

درزیلرك اكثری چفتچی اولوب ایچلرنده اصحاب صنایع نادر بولنور . اما
طوائف سائره اكثریا صنایع وتجارت ایله مشغول اولورلر . ودرزی نسانك
حسن وجماللری طوائف سائرەیه نسبتله دوندر .

جبل لبنانك جودت ولطافت آب وهواسی انكار اولنمز . اهالیسی دخی كثرت
اوزره اغذیهٔ متنوعه اكل ایتمدكلرندن دائما وجودلری صحت اوزرەدر . مارونیلر
قتولك مذهبنده اولوب هجرت نبویەدن اوچیوز طقسان سنه مقدم اولحوالیده
تلقین دین عیسوی ایتمش اولان مارون نام راهبه منسوبدرلر . ملكی دخی روم
قتولكی دیمكدر . درزیلر ظاهردە مسلمانلق دعواسنده بولنوب حالبوكه كافهٔ
عقاید اسلامیەیی وبلكه بالجمله ادیانی منكر اولملریله انلرك عادات وعقایدلری
بروجه آتی مستقلا ومفصلا بیان اولنور .

* درزیلرك عادات وعقایدی *

درزیلرك حمیت ونخوتلری غالب وصبر وتحمللری زیادە اولوب لسانلرینی فحشیاتدن
حفظ ایله غضب حالنده دخی بربرینه فنا سوز سویلمزلر . وعهود ومواثیقه
زیادە رعایت ودوست اتخاذ ایتدكلری كیمسەلره افراط اوزره صداقت ایدوب انلرك
اوغورنده نفسلرینی خطر وتهلكەیه القا ایتمكدن اجتناب ایلمزلر .

وكثيراما بين الطوائف بركونه عداوت وقوعيله وقايع عظيمه‌يه سبب اولوب
حتى غالب ومظفر اولان فرقه ديكر طرفى ترك وطن ايتمكه مجبور ايتديكى
چوقدر . بويله معركه‌لرده هر فرقه‌يى اصدقا وطرفدارلرندن برجماعت تصحب
ايدرك يكديكرك اوغورينه كندولرينى مهالكه القا ايدرلر . وبويله ايكى طائفه
بيننده حاصل اولان صحابت عصبيه خلفا عن سلف موروث اولوب وبوكا اختلاف
دين ومذهب دخى مانع اولميوب نصارا ودرزيلر بيننده دخى عصبيتجه اتحاد
موجود اولديغى صورتده يكديكر حقنده ايفاى لازمهٔ تعصب وتصحب ايلرلر .
فقط بويله عداوت حالنده دخى مروتى الدن براقيوب مجرد مردانه غلبه ايله
اخذثار ايلر وغدردن اجتناب ايدرلر .
نته‌كم درزيلردن برى دشمننك خانه‌سنه اوغرايوب زوجه‌سنى بر ايشله مشغول
بولمغله اكا معاونت قيدنده ايكن قوجه‌سى كلدكده عادةً بردوستى كبى سلام ويروب
وطعام كتوروب يدرمش وعودتنده دخى تشييع ايدوب انجق حين وداعده
بز ينه اسكى حالمز اوزره‌يز يعنى عداوت باقيدر ديمش اولديغى مرويدر .
كذلك عرقوبده بنى غضبان ايله طائفهٔ حسينيه بيننده عداوت اولديغندن حسينيه
غالب كله‌رك بنى غضبان خانه‌لرنده طوره‌ميوب اطرافه فرار ايلمشلر ايدى .
بر مدت مرورنده بحسب التصادف حسينيه‌دن برى قريه‌دن بعيد بر محلده چفت
سورركن بنى غضباندن ايكى كشى ناكاه چيته كلوب اوزرينه هجوم ايتدكلرنده
همان سكردوب فرار ايدركن اياغى ديوار اوزرينه موضوع بر بيوك طاشه
طقونه‌رق طاش كندو اوزرينه دوشوب انى حركتدن اليقومغله درحل
ايكسى بردن صيچرايوب يانـنه كلدكلرى كبى بيچاره حياتندن قطع اميد ايتمش
انلر ايسه يتشوب طاشى قالدرمشلر . وشمدى سنى قتلده بزجه بر مباهات اولمز
لكن بوندن صكره كنديكى بزدن صاقن ديوب صاليويرمشلر .
وينه بوقبيلدن اولمق اوزره نقل اولنوركه درزيلردن ابراهيم نكد نامنده برى
كندى زوجه‌سى حقنده بعض مرتبه اشتباه ايتمكله استكناه حال ضمننده
بر اخشام اوستى ايشم وار ديرقره كيده‌جكم ديو آتنه بينوب كيتمش وحتى يولده
برقوناغه اينوب كيجه‌يه‌دك اوراده مكث واقامتدن صكره عودت ايتمش وخانه سنه
يقين برمحلده اينوب آتنى براغاجه بند ايله سسسزجه خانه‌سنه كلدكده قپوكليدلى
اولديغى حالده ايچروده سس وسوز ايشتمش اولمسيله زوجه‌سنه سس ايتمش
ايسه‌ده زوجه‌سى قپويى آچمق شويله طورسون جواب دخى ويره‌مامش اولديغندن
ابراهيم همان قپويى كوكسليوب زور ايله ايچرو كيردكده چونكه مرقوم
ابراهيم غايت شجيع ومهيب بركشى اولديغندن زنپاره بيم جانله نه‌يپاجغنى

شاشيرمش ايكن خوفنى تسكين ايچون الندن طوتوب سلامتله كيت ولكن بوحالى
كتم ايت كه اكر شيوع بولورسه قتلكه سبب اولور ديمش . وبوحالده زوجه‌سى
دخى جانندن نااميد ايكن كويا هيچ برشى اولمامش كبى اكا دخى برشى ديميوب
وبر بد معامله ايتميوب فقط بر مدت مرورنده بر بشقه شيئى بهانه ايدرك وحقيقت
حالى كيمسه‌يه سزديرميه‌رك تطليق ايتمشدر .
بومقوله شيلر درزيلرك عنده آداب وادبيات قبيلندن اولوب احكام شرعيه ايچون
قاضيلرى واردركه معاملاتده شريعت اسلاميه اوزره حكم ايدرلر . فقط عبادات
ونكاح وطلاق كبى بعض موادده كندولرينه مخصوص اصوللرى واردر .
كيفيت ازدواجلرى بو وجهله‌دركه برى بر قيزى المق ايستدكده ابتدا قيزك
خانه‌سنه بر واسطه يعنى كوريجى كوندروب قيزك فامليالسى اكر قيزى ويره‌جك
اولورلر ايسه همان برپارچه طاتلو كتوروب برابر يرلركه بوكا نعمانيه دينلور .
ونعمانيه اكل اولندقده مرقوم اول قيزه نامزد اولمش اولور . بناءً عليه كوريجى
اورادن عودتله مرقوم زوجه خبر ويردكده او دخى كندى قومندن براز
كيمسه‌لرى كوندروب مهر معين اوزره سند يازدقلرنده قيز انك زوجه‌سى اولمش
اولوب هر نه وقت ايسترسه قيزى جلب واحضار ايلر . واكر بونك اوزرينه قيز
موافقت ايتميه‌جك اولورسه همان آنى تطليق ايدوب ديكريله تزوج ايدر . واكر
اودخى بويله مخالفت ايدرسه آنى دخى بومنوال اوزره ترك ايدوب تا بر موافقت
ايدنى بولنجه بوسياق اوزره كيدر . وعندلرنده ايكى قارينك جمعى جائز اولميوب
برينى تطليق ايتمدكجه ديكرينى الەمز . وقاريلرى بك جزئى شيله بوش اولوب
مثلا قارى بريره كيتمك ايچون استيذان ايتدكده يالكز كيت ديوبده كيت
وعودت ايت ديمسه بوش اولور . وآيينلرنجه مطلقه‌نك ردى جائز اولميوب ولوكه
بر بشقه‌سنه واروبده بوشانمش اولسه بيله بر دخى اسكى قوجه‌سنه واره‌مز .
بعض معاملاتده دخى شريعت اسلاميه‌يه مخالف عادتلرى واردر . مثلا اصوللرنجه
برآدم كافهٔ اموالنى اولادندن برينه وصيت ايدوبده سائرينى محروم ايده‌بيلور .
فقط بو دخى كندو النك امكيله قزانلمش اموال اولديغى صورتده اولوب چونكه
آبا واجدادندن انتقال ايتمش اولان مال كندو قزانجى اولمامق حسبيله خاندانه
عائد اوله‌رق انده اصول وفروع مساوى اولديغندن ورثه انى تقسيم ايتمكه
مستحقدر ديرلر . وقارى پدرينك خانه‌سندن برشيئه وارث اوله‌مامق درزى
خاندانلرينك اصول قديمه‌لرندن اولوب بوعادت سائره سرايت ايدرك جبلده بولنان
طوائف سائره‌ده دخى جارى اولمشدر .

درزیلرك معتقدات باطله‌لری بو وجهله‌درکه مصرده حکومت ایدن ملوك فاطمیه‌دن حاکم بامره‌نك الوهیتنه قائل اولوب اکا عبادت ایدرلر .

حاکم بامره اوائل قرن خامسده ظهور ایدن منصور عبیدی بن عبد العزیز بن عبد المعز الفاطمی‌درکه علم نجوم ورمل وطلسماته رغبت ایتدیکندن درزیلر دخی اکا اقتداء بوعلومك تحصیلیله مشغول اولوب علوم سائره ایله چندان تقید ایتمزلر .

وچونکه ملوك فاطمیه روافضدن اولملریله حاکم بامره دخی فی الاصل رافضی اولوب لقبی حاکم بامر الله ایدی . الوهیت دعواسی ایتمکله کندوسنی حاکم بامره دیو تلقیب ایلدی . ومنبرلرده بسم الله الرحمن الرحیم یرینه بسم الحاکم المحیی الممیت دیو اوقنمسنی خطبایه امر ایتدی . وبرطاقم شرع وعقله صیغمز وبربرینه اویمز اطوار وحرکاتی نهایت کندوسنك قتلنه سبب اولوب انجق کیفیت قتلنده مورخین اختلاف ایتمشلردر . اما درزیلر کویا که حاکم بامره برکیجه منفرداً قصبة الحلوان دینلان برکهٔ زرقایه واروب اورادن سمایه عروج ایلدی دیو زعم ایدرلر . صحیحی بودرکه حاکم بامره‌نك بیاض حماره رکوب ایله کزوب طولاشمق معتادی اولوب برکون بووجهله مصردن خروج ایله برکة الزرقا ناحیه‌سنه متوجه اولدقده اهل اسلامدن مترصد فرصت اولان برقاچ کشی بغتةً اوزرینه هجوم وکندوسنی قتل ایله برقویویه طرح والقا ایتمشلر . واثوابلرینی دوکمه‌لری ایلکلی اولدیغی حالده حمارینك یاننده براغوب کیتمشلر وشهره کلوب اهل اسلامه منتظر اولدقلری وقعه‌نك وقوعنی خبر ویرمشلر اما حاکمك اتباع ومعتقدلری‌که بطانیون تسمیه اولنورلر حاکمك عودتی تأخر ایلدکده ایزیله کیدوب اثواب وحماردن بشقه براثر کورمدکلرندن سمایه عروج ایلدی زعمنده بولنمشلردر .

حاکمك الك ابتدا دعواسنی تصدیق ایدن شیخ محمد درزیدرکه حاکمك الوهیتنی اعلان ایتدکده اوزرینه عوام ناس هجوم ایله قتل ایتمشلردر . حاکم اول امرده بوندن اغماض ایتمش ایسه‌ده برمدت صکره قاتللری قتل ایلمشدر . اشته درزی اسمی بوندن مأخوذدر . بعده حمزه بن علی ظهور ایله ناسی حاکمك عبادتنه دعوت واجابت ایدنلر ایله بیله مصرده کیزلوجه معبدلر پیدا ایدوب حاکم بامره‌یه نهانی عبادت ایتمکه مباشرت ایتمشلردر . درزیلر حاکمی اله اتخاذ ایتدکلری مثللو اشبو حمزه بن علی‌یی دخی انك پیغمبری مثابه‌سنده اعتقاد ایدرك اکا هادی المستجیبین وحجة القائم دیوب زیاده احترام ایدرلر . اما محمد درزی‌یی سومیوب خود بخود ناسی دعوته ابتدار ایله حمزه‌نك اوکنه کچوبده انك منصبنی غصب ایتمك

ایسته‌مشیدی دیو طعن ایدرلر . نته‌کم درزیلرك الغایة والنصیحة نام رساله‌لرینی مطالعه ایله معلوم اولور .

برمنوال محرر حمزه‌نك اتباعی حاکمك الوهیتنی اعتقاد ایله اکا عبادت وپرستش ایتمك اوزره مصرده کیزلو معبدلر یاپمشلر ایدی . انجق اهل اسلام غالب ومظفر اوله‌رق انلری مصردن طرد وتبعید ایتمکله اقطار شامیه‌یه فرار ایدوب وبرازی دیار حلبده واقع جبل اعلایه وبرازی حورانه نازل اولوب بعده تفرق ایدرك برمقداری وادیٔ تیمه وبرمقداری جبل شوفه کلدیلر . وکیتدکجه تکثر ایدوب شو مقداره بالغ اولدیلرکه درزی دینلان طائفه اشته بونلرك انساب وذریتیدر . بونلر ظاهرا زی اسلامده بولنورلر ایسه انبیایی انکار وکرك اهل اسلام وکرك یهود ونصارا حقنده طعن وتشنیع ایدرلر . ودیانت حقه توحید حاکمدن عبارت اوله‌رق ادیان سائره منسوخدر دیرلر . وعندلرنده صوم ایله صلات یرینه صدق لسان وحفظ اخوان فرض اولوب انجق کرك صداقته وکرك صیانته رعایتلری کندو ملتلرینه مخصوص اولوب سائره حقنده بونلرك اجراسنی تجویز ایتمزلر واکرچه قرآن کریمی اوقورلر ایسه‌ده عقل وشرعه مناقض تأویلات ایله کندو معتقدات باطله‌لرینه کوره خاطر وخیاله کلمز معنالر ویررلر . وچونکه بعض فلاسفه‌یه تبعا عالمك قدمنه ذهابله تقمیص تعبیر ایدرك تناسخه قائل اولوب جسده قمیص دیرلر . ومیتك حین وفاتنده روحی برمولوده انتقال ایلر دیو اعتقاد ایدوب فلان وقتده فلان ایکن فلان قالبه کیرمش دیو بینلرنده برطاقم مصالر سویلرلر وهویت الهیه دخی هرعصرده برقالبه حلول ایله چوق کره بوعالمده ظهور ایدوب نهایت حاکمده تجلی ایلدی . وظهور وبطون متحد اولدیغندن برزمان معز وبرزمان عزیز وبرزمان حاکم اولمق انك وحدانیته منافی اولمز دیو حاکم بامره‌دن اول پدر وجدنده دخی تجلی ایتمشدر زعمیله (کل یوم هو فی شأن) آیت کریمه‌سنه هرعصرده برصورتده بولنور دیو معنی ویررلر . وامام ومقتدالری اولان حمزه دخی هرعصرده برقالبده بولنوب برزمان مسیح حق وبرزمان سلیمان بن داود وبرزمان شعیب وفیثاغورث حکیم اولمشدر . ونبی کریم دخی اودر . وعصر محمدینك حمزه‌سی سلمان فارسیدر . وقرآن حقیقت حالده سلمان فارسی‌یه وحی اولنمغله انك کلامی اولوب محمد آندن اخذ ایلمشدر دیو زعم ایدرلر حتی (یابنی اقم الصلوة وأمر بالمعروف وانه عن المنکر) آیت کریمه‌سی لقمانك کندی اوغلنه خطاباً ایتدیکی وصیته دائر ایکن سلمانك محمده خطابیدر . واوغل تعبیری حق تعلیمه مبنیدر دیرلر . لکن بو مقوله عقائد باطله‌لری بینلرنده اسرار

قبیلندن اولمق اوزره کتمنه پك زیاده اعتنا ایدوب بیکانه‌یه کشف راز ایتمدکلرندن
بشقه پك زیاده امنیت واعتمادلری اولمدقجه کندو ملتلرینه بیله آچلمزلر. بناءً علیه
کندولرینی ایکی فرقه اعتبار ایدوب بر فرقه‌سنه عقال ودیکرینه جهال دیوب
بووجهله نسالرینی دخی عاقلات وجاهلات دیو ایکی قسمه تقسیم ایدرلر. وعاقله‌یه
جویده وجاهله‌یه غیرجویده دیرلر وعقال دخی ایکی طبقه‌یه تقسیم اولنوب بری
خاصه‌درکه حقیله موثوق ومعتمد اولوب دیننه تماميله تحصیل معرفت ایتمش
اولنلردر. ودیکری عامه‌درکه حقنده حسن ظن اولنوب بعض مرتبه دیانت
درزیه‌یه کسب وقوف ایتمش اولمغله مجتهد مقامنده‌در. اما عامهٔ جهالی کندو
دین وآیيننه اصلا معلوماتی اولمیوب یالکز درزی اسمی تحتنده بولنمقدن بشقه
حظ وحصه‌لری یوقدر. وعقال هرنرده بولنسه‌لر عبادتکاه اولمق اوزره
خلوتخانه‌لر اتخاذ ایدوب شویله‌که دائره ایچنده دائره‌لر انشا وجمعه کیجه‌لرنده
هر طبقه‌نك طاقمی اجتماع برله طیش دائره‌ده جمعیت وبرمقدار مواعظ ونصایحه
دائر شیار قرائت اولندقدن صکره قوری اوزوم کبی بر پارچه طاتلو ینوب طبقهٔ
عامه خروج وعودت ایتدکدنصکره طبقهٔ خاصه رجالی ایچ دائره‌یه دخول ایله
قپولری قپارلر وبساط سفرهٔ بحث ومحاوره‌یی مبسوط مصطبهٔ شرك والحاد
وسرپوش سرائر دین ضلالت آیينلرین بربرینه فتح وکشاد ایدرلر. عقالك
برده طبقهٔ اتقیاسی واردرکه متنزهین دیرلر پك صیقی ورع وعبادت اوزره
بولنورلر. شویله‌که بعضیلری اولنجه تزوج ایتمز. وبعضیلر جمیع ایام حیاتنده
ات یمز. وبعضیلر هرکون صائم اولور. بینلرنده معروف ومعتبر اولان شیخ
حسین‌که جبل شوفده شیخ عقال ایدی. اصلا یمش یمز ایمش. فقط هرکونه
یمش ظهورنده ابتدا برکره طادوب سنهٔ آتیه‌یه دك بردخی اغزینه قویمز ایمش.
اصحابندن بعضیلر بوخصوصده کندویه اعتراض ایتدکلرنده اکر هیچ طاتمسم
شایدکه بکا کبر کلور دیو جواب ویرمش اولدیغی مرویدر. وکافهٔ عقال اوان جهلنده هر
نقدر مسکراته مبتلا اولسه وسفهادن بولنسه سلك عقاله داخل اولدقدنصکره مسکرات
ایچمزلر وفحشیات سویلمزلر. اکل وشربده اسراف ایلمزلر. زیرا عندلرنده
اسراف اخلاق موحدینه عظیم نقیصه ویرر. وحکام وامرانك مالنی حرام
اعتقاد ایدوب حاکمك وخدمه‌سنك خانه‌لرنده اکل طعام ایتمزلر. حتی مال
حاکمله النان برحیوانه تحمیل ایله نقل اولنان شیئی بیله یمزلر. ومتنزهین طبقه‌سنك
رجالی زیاده احتیاط ایدوب عقالدن بشقه‌سنك خانه‌سنده ییوب ایچمزلر. فقط
کافه‌سی تجار مالنی قنغی جهتدن کلورسه کلسون استحلال ایدوب بناءً علیه شبهه‌لو
اقچه‌یی الدقلرنده تجاره واروب تبدیل ایدرلر.

بر منوال مشروح درزیلرك عقاید وآیينلری بینلرنده مکتوم طوتیله کلمش اولمسیله تفاصیل
دیانتلری نامعلوم ایکن بیك ایکیوز اللی برسنه‌سنده مصر سرعسکری بولنان ابراهیم
پاشا وادیء التیمده انلری اوردیغی وقت عساکر مصریه درزی معبدلرینی نهب
وغارت ایدوب خصوصیله اولوقت بنوشهابدن حاکم جبل بولنان امیر بشیرك
مصرلولر ایله برابر بولنان عسکرلری برچوق درزی کتابلرینی اخذ واغتنام ایتمش
اولملریله بوکتابلر اطراف عالمه منتشر اولوب کافه‌سی عربی العباره اولمق حسبیله
بعضیلری فرانسز وانکلیز لسانلرینه ترجمه اولنمش وبونلردن اخذ ایله دیانت
درزیانه دائر مؤخرا عربی العباره بعض رساله‌لر دخی تالیف قلنمش ایسه‌ده
درزیلرك کتم اسرار خصوصنده اولان دقت واعتنالرینه مبنی مراملرینی رموز
وکنایات ایله تحریر ایلدکلرندن واساس دیانتلری شریعت ظاهره وباطنه‌یی ابطال
اوزرینه مبنی اولمسیله عقاید باطله‌لرینی مباحث علم کلام ایله غلات متصوفه‌نك بعض
مقالاتنه واصحاب رفض والحادك وخصوصیله غلات شیعه‌دن اسماعیلیه فرقه‌سنك
تأویلاتنه اعتراض سیاقده مبنی علی الحکایه کبی سویلدکلرندن حقیقت دیانتلری
یکده اطرافیله میدانه چیقاریله‌مامشدر.

مذکور اسماعیلیه فرقه‌سنك رئیسلری علی قول عبدالله بن میمون القداح وعلی
قول حمدان قرمط اولمغله قرامطه وقرأنك ظاهرینی انکار ایله باطننه قائل اولملریله
باطنیه تسمیه اولنمشلردر. وکذا سبعیه دخی دینلور. زیرا نطقا بالشرایع یعنی
رسل یدیدر. دیرلرکه آدم ونوح وابراهیم وموسی وعیسی ومحمد علیهم السلام
ایله امام محمد مهدیدر. وبونلرك هرایکیسی بیننده شرایعی متمم اولور یدی امام اثبات
ایدرلر. وزعملرنجه هرعصرده یدی مدار اقتدا واهتدا موجود اولوب اولکیسی
غایة ادلهء دین اولان امام عصردر. ایکنجیسی امامك علمنی حامل اولان حجتدر.
اوچنجیسی حجتدن اخذ علم ایدن کیمسه‌درکه ذومصه دیرلر. دردنجیسی دعوتجیلرك
اکبریدرکه مؤمن دیدکاری هوا دارلرینك درجتنی ترتیب ایدر. بشنجیسی
طالبیندن عهد الوبده انلری امامك جماعتنه ادخال ایتمکه مأذون اولاندر.
التنجیسی مکلبدرکه مذهبلرنجه درجه‌سی عالی ایسه‌ده هنوز مأذون بالدعوه اولمیوب
فقط آوجیلرك کلبلری کبی دعوتجی‌یی طالبه دلالت ایلر. یدنجیسی دعوتجی‌یه
تبعیت وانابتله امامك جماعتنه دخالت ایدن طالب منیبدر.

اشته اسماعیلیه‌نك اساس اعتقادلری بومقوله خرافات صرفه اولوب بونك اوزرینه
برچوق تأویلات باطله بنا ایدرلر. مثلا ابدست امامه محبتدن عبارتدر. وتیمم
امامك غیابنده مأذوندن اخذ اثابتدر دیرلر. درزیلر دخی بومقوله موادی

موضوع بحث ایدرك كرك حق وكرك باطل كافه‌سنی چوریدوب بر ملت ونحلته
بكزه‌من صورتله طریق شرك وضلالته ذاهب اولدقلرندن عقاید باطله‌لرینه فی الجمله
وقوف كسب ایتمك بومثللو اهل بدعتك اوهام فاسده‌لرینی بیلمكه متوقفدر . علم
كلامه اولدیجه سابقهٔ معارفه وانتسابم دركار اولدیغی حالده درزیلرك دخی كرك
كندو كتابلرندن بعضیلری وكرك انلره دائر یازلمش اولان بعض رسائل مطالعه
كذار فقیرانم اولمغله استنباط ایده بیلدیكم مرتبه اعتقادلرینك بروجه آتی بعض
مرتبه تفصیلاتنه مبادرت اولنمق مناسب كورلمشدر .

درزیلر كندو عقاید باطله‌لرینی حساب جمل واشكال حروف كبی برطاقم اوهام
وخرافات اوزرینه بنا ایده‌كلمشلردر . مثلا حمزه‌نك اصحاب ونقبا واعوان وانصاری
(١٦٤) اولوب سدق كلمه‌سی دخی بحساب الجمل عدد مذكوره مطابق اولدیغندن
صدق ماده‌سنی بویله سین ایله یازوب سادق واسدق دیرلر . وبرده اهل بیت
محمدی‌یی یعنی كافهٔ اولاد وزوجات نبویه‌یی دال مهمله ایله حروف كدب تسمیه
ایدرلركه بحساب الجمل (٢٦) اولوب اكا خلفای راشدینك عددی علاوه ایله
حاصل اولان (٣٠) عددی صادك بحساب الجمل مطابق اولدیغی (٩٠) عددندن
طرح اولندقده باقی (٦٠) اولوركه سین حرفنه مطابق كلور . زعملرنجه اشته
بوحساب دخی صدقك صدق یازلمسنی ایجاب ایلر .

وبر منوال سابق تناسخه قائل اولوب كندولرینك اولیا اعتقاد ایلدكلری كبار
عقالدن بری فوت اولدقده روحی چین طرفنه كیدوب اوراده برقالبه حلول ایدرمش
وبو سببدن ورای جبل چینده كندولرینك كویا پك چوق ولیلری وار ایمش
زعمنده بولنورلر . واشبو عالم انسدن مقدم عالم جن وعالم بن كبی برطاقم عالملر اثبات
ایدرلر . وحاكم بامره دن مقدم یتمش دور كذار ایدوب هر دور درت ملیون
طقوز یوز بیك سنه اولمغله آفرینشدن عصر حاكمه قدر اوچیوز قرق اوچ ملیون
سنه كچمشدر . وحاكمك دوری دور قیامتدر دیوب داخل چیندن یأجوج
وماجوجك ظهورینه منتظر اولورلر . ویأجوج ومأجوجه احترام ایدوب دیرلركه
بوقوم كرام ایكی بچق ملیون عسكرله مكه‌یه كلورلر . فرداسی علی الصباح حاكم
بامره انلره بیت شریفك ركن یمانیسندن تجلی ایلر والنده‌كی سیف مذهب ایله ناسی
تهدید ایدوب صكره سیفی حمزه‌نك النه ویرر . اودخی كلب ایله خنزیری قتل
ایدوب بعده كعبه‌یی هدم ایله كافهٔ جهان وارضك حكومتنی منحصراً درزیلره اعطا
ایلر وبقیهٔ ناس رعایا حكمنده استخدام اولنورلر . شویله‌كه اووقت ناس درت فرقه
اولوب اولكیسی موحدیندركه عقال دروز اولوب انلر سلاطین ووزرا وحكام

اولورلر . ایكنجیسی اهل ظاهردركه اهل اسلام ایله یهوددر . اوچنجیسی اهل
باطندركه نساری ایله شیعه‌در . دردنجیسی مرتدیندركه جهال دروزدر . وحمزه
موحد عد اولنان عقال دروزدن بشقه طوائف سائره‌نك اللرینه تمغا اورر وجزیه
وضع ایدر . ودها بونك كبی حقارتلر ایلر . اما درزیلرك عقالی بر منوال
مشروح اصحاب سلطنت وثروت ویسار وجهالی سائر طوائفدن زیاده وشدید
عذاب ومشقتلره دوچار اولورلر . زیرا انلر اهل ایمان ایكن طریق توحیده
سلوك ایتمامشلردر دیرلر . كلب ایله خنزیردن مرادلری ناطق ایله اساسدركه
صورت افاده‌لرینه نظراً بونلر ایكی مظهریتدن عبارت وزعملرنجه شیطان ابلیسدن
بشقه اوله‌رق ناطق ابلیسك واساس شیطانك حالیدر دیرلر . وناطق ابتدا آدمده
ظهور ایدوب صكره نوحه وصكره ابراهیمه وصكره موسایه وصكره عیسایه وصكره
محمده وصكره سعید بن احمد المهدی‌یه انتقال ایتدی دیوب اشبو مهدی‌یی دخی
پیغمبران اولو العزم صره‌سنده تعداد ایدرلر . ویدیسنه دخی ناطق تعبیر ایدوب
بونلرك هر برینك عصرنده برر اساس اثبات ایتملریله اساس دخی بو وجهله ابتدا
شیث بن آدمده ظهور ایتدی‌كه آدمك اساسیدر . واندن سامه وصكره اسماعیله
وصكره هارونه وصكره شمعونه وصكره علی بن ابی طالبه وعصر سعیدده قداحه
انتقال ایلدی دیرلر .

وزعملرنجه ناطق صاحب شریعت ظاهره واساس صاحب شریعت باطنه دیمك
اولوب حاكم بامره ظهورنده ایكی شریعتی دخی نسخ ایتمكله انلرك یرینه كندوسنك
توحید وعبادتی قائم اولدی دیو اعتقاد ایتملریله اصطلاحلرنجه اهل ظاهر اولان
سنیلره منكر وكافر واهل باطن اولان شیعیلره مشرك تعبیر ایدرلر . بووجهله كافهٔ
تكالیف ظاهریه وباطنیه منسوخ اولوب مثلا اصحاب رفض والحادك اعتقاد باطللرنجه
صلات یعنی نماز حضرت علی ایله اكا محب وتابع اولنلر بیننده برصله ورابطهٔ محبتدن
عبارت اوله‌رق عهد مألوف دیمك اولوركه بوكا واصل اولنلر شیخینك محبتدن
بری اولملری لازم كلور و (ان الصلوة تنهی عن الفحشاء والمنكر) آیت كریمه‌سنده
فحشا ایله منكردن مراد ابوبكر ایله عمردر دیرلر . وكذا زكات تولی ایله تبریدن عبارت
اولوب تولی حضرت علی‌یه واولادینه محبت وتبری ابوبكر وعمر وعثمانه وانلرك
متبعلری اولان سائر اصحابه بغض وعداوتدر دیرلر . اشته متأوله‌نك اساس اعتقادلری
بوعقیدهٔ فاسده‌در . اما درزیلر صلات وزكات شرعیه‌یی انكار ایتدكلری كبی
روافضك بومقوله عقاید كاسده‌لرینی دخی انكار ایدوب حاكم بامره شریعت ظاهره
وباطنه‌یی نسخ ایتمكله صلات حقیقیه كندوسنك الوهیتنی تصدیق برله اكا عبادت

وتعظيمدن عبارتدر وزكات دخی ايكی معنادن يعنی ظاهر وباطندن قلبی تطهير ايتمك والحاصل كافهٔ عقايد قديمه‌دن چكمكدر ديو زعم ايدرلر . حاصلی نصوص قرآنيه ايله ثابت اولان كافهٔ تكاليف دينيه‌يی انكار ايتدكلری مثللو اصحاب رفض والحادك كفريات وبدعتلرينی واديان سائره‌يی انكار ايدرلر . وهر بردن خارج وجمله‌سندن اشنع صورتله بر كريوهٔ شرك والحاده كيدرلر . نتكم نقض خفی نام رساله‌لرينی مطالعه ايله معلوم اولور .

وحضرت آدمك نبی كريم اولديغنی اعتقاد ايدرلر . انجق تناسخه قائل اولملريله طپراقدن خلق اولديغنی انكار ايله آدم اوچدر واوچنك دخی سائر ناس كبی اناسی وباباسی واردر واولكيسی آدم صفادركه اشته نبی كريم اولان آدم بودر . وايكنجيسی آدم عاصی واوچنجيسی آدم ناسی اولوب بونلر دخی آدم صفانك خليفه‌لريدر . وبونلردن بشقه اصحاب ونقباسی ودعوتجيلری اولوب اشته ملائكهٔ كرام بونلردن عبارتدر . وآدمه ضد اولان ابليس اولوب شيطان دخی ابليسك اصحابندندر ديوب حضرت آدم حقنده اولان آيات قرآنيه‌نك جمله‌سنه كندو اعتقاد باطللری اوزره خاطر وخياله كلمدك معنالر ويررلر وديرلركه آدم صفابوندن اولكی دورلرده دعوت توحيد خدمتنی ايتمشيدی كه اولوقت دها هنوز آدم ديو تلقيب اولنمامشيدی وظهوری عالم جن دورنده ايدی كه انلر عدمه عبادت ايدرلردی . واولوقت حاكم بامره‌نك بشريتی حسبيله يعنی قالب بشرده بولنمسی حيثيتيله اسمی باری ايدی . اشته اهل فرسك باری خدا تعبيری بوندن مأخوذدر . وبوادمك اصل مولدی بلاد هندده آدمينيه دينلان مدينه اولوب اسمی شطنيل وپدرينك اسمی دانيل ايدی . وظاهراً طبيب اجسام اولوب حقيقتده علوم توحيديه ايله طبيب ارواح ايدی . بو حالده بلده‌سندن چيقوب بلاديمندن صرنه نام بلده‌يه كلدی . صرنه عربجه معجزه‌ديمكدر . بلدهٔ مذكوره‌يه داخل اولدقده اهاليسنی مشرك كورمكله انلری توحيد باری‌يه دعوت ايلدی انلرك دخی برفرقه‌سی اجابت ايدرك موحد اولوب وبرفرقه‌سی مشرك قالوب مملكت ايكی فرقه اولمغله شطنيل حكيم موحدينه (بينوا عن المشركين) يعنی مشركيندن باين وايراغ اولك ديديكنه وانلر دخی امرينه امتثالاً مشركيندن تباعد ايتملريله بوايكی فرقه بيننده بينونت ظهوره كلديكنه مبنی كندولرينه بن دينه‌رك بن دوری ظهور ايلدی وجن عالمنده ابليس دخی ناسی توحيد باری‌يه دعوت ايدوب كندو اسمی حارث وباباسنك اسمی ترماح ايدی . وفی الاصل اصفهانلی اولوب اودخی صرنه بلده‌سنده ساكن اولوردی . وقتاكه باری شطنيل حكيمی بروجه مشروح دعوت توحيد مأموريتيله ميدانه چيقارديسه ملائكه‌يه يعنی توحيد

باری دعوتجيلرينه خطاب ايدوب شطنيله سجده يعنی سرفرو واطاعت ايتملرينی امر ايلدی انلر دخی بوامره امتثال ايله شطنيلك اصحاب واركان معيتی وحدود ونقبای دعوتی اولديلر . الا اصفهانلی حارث بن ترماح كندوسنك خدمت دعوتده قدمندن بحثله بنی نار خالصدن يعنی صرف علم حقايقله نور دعوتدن خلق ايلدك وشطنيلی تراب مثابه‌سنده اولان مشاوره‌دن خلق ايلدك يعنی اصحاب واتباعيله مذاكره‌دن ميدانه چيقاردك ديوب استكبار وامره امتثالدن ابا واستنكاف ايتديكندن عين جنت مثابه‌سنده اولان دائرهٔ دعوتدن اخراج وجملهٔ حدود واركان توحيددن اسقاط اولندی . اما شطنيل بووجهله حدود واركان ونقباسنی ترتيب وتكميل ايله دعوت توحيده مبادرت ايتديكنده كندوسنه آدم دينلدی كه اركان دعوتك امامی ديمكدر . وچونكه بودعوته اجابت ايدن مستجيبين آدمله تبشير اولندقلرندن بشر تسميه اولنديلر . وانلرك توحيدی قبول ايتملريله آدم دخی امر دينده انلرك باباسی اولمش اولديغندن ابو البشر دينلدی . وزوجه‌سی حوی دخی مؤمنينی لبن علم حقيقی ايله ارضاع وتربيه ايلديكندن ام البشر اولدی . وآدم اصحاب واركانی اولان دعوتجيلرينی اطرافه نشر ايله امر دعوته مباشرت ايتديكنده اصفهانلی حارث انك ضديتنه قيام ايتمكله ابليس دينلوب بوصورتله مملكت ايكی فرقه اولمق لازم كلدی . وآدم كندی اتباعنك ابليسدن وانك قومی اولان جندن تبری ايتملرينی امر ايتمكله انلر دخی بربرينه ملاقی اولدقلرنده (اهجر وحزبه) يعنی ابليسی وانك قومنی ترك ايدوب انلردن تباعد ايت ديرلر ايدی . بوجهتله صرنه بلده‌سنه هجر تسميه اولنمشدر . وآدمك شريعتی صرف شريعت لطيفهٔ توحيديه اولوب اندن صكره بك چوق شرايع تكليفيه ظهور ايتمشدر . ونهايت بوعصرك آدمی اولان حمزه بن احمد الصفا ظهور ايلدی كه انك شريعتی دخی بووجهله ساده دعوت توحيددن عبارت اولمغله (كما بدأنا اول خلق نعيده) مفادنجه امر دعوت اسكی حالنه عودت ايتمش اولدی . اشته آدم صفا اشبو شطنيلدركه بر منوال محرر دعوتله مأمور اولدقده كندوسنك اصحاب ونقباسی اون ايكی اولوب جمله‌سی انك حدود شريعتی وملائكهٔ دعوتی ايديلر . بونلرك برنجيسی بصره‌لی اخنوح وايكنجيسی سرمنا بلده‌سندن شرخ نام ذات ايدی كه شيت تسميه اولنمشدر . وايكيسی دخی بوآدمك خليفه‌لريدر . اما ايكنجی آدم كه قرآنده (عصی ربه) ديو مذكوردر . اشته بو اخنوخدر . واوچنجی آدم كه قرآنده (فنسی ولم نجدله عزما) ديو مذكوردر . شيت ديو مسمی اولان سالف الذكر شرخدركه آدم صفا اصحاب ونقباسی ايچندن بو ايكيسنی بالانتخاب

امر دعوتده كندی مقامنه اقامه اتمش اولديغندن ايكيسنه دخی آدم دينلمشدر . وايكيسنی دخی جنت دعوتده اسكان ايدوب انجق اخنوخك ترتيبده تقدمی حسبيله مذكر وشرخ مؤنث مثابه سنده اولمشدر . وباريدن بشقه سنه عبادت ايتمامك واماملری اولان شطنيلك خلافه كيتمامك اوزره شيتدن مجددا عهد النمش واخنوخه دخی لسانا وصيت اولنمش ايدی . وباری اخنوخه خطاب ايدوب كرك سن وكرك ارقداشك اولان شيت جنت دعوتده ساكن وثابت ودلسير خوان فضائل ومراتب اولكز فقط بوشجره يه ياقلاشمايكزكه يعنی شطنيلك مرتبه ورفعتنی ادعايه قالقشمايكزكه ظالميندن يعنی نقض عهد ايدنلردن اولمش اولورسكز ديمشيكن انلری شيطان اغفال ايله رتبه‌لرندن دوشوردی . شويله كه شيطان ابليس طرفندن ماذون بالدعوه اولوب اسمی هبل ايدی . وحيه دخی اخنوخك دعوتجيلرندن انيل نام كمسه ايدی . وطلوس دخی كذلك اخنوخ طرفندن مأذون بالدعوه اولوب اسمی طابوخ ايدی . وهبل دائما انيل وطابوخه كلوب كيدردی . بر كون اخنوخ افنديمزله قرنداشی شيته كندو خيرلرينه دائر بر نصيحتم واردر بنی يانمه قويسه كزديو انيل وطابوخه رجا ايتمكله انلردخی هبلی اخنوخ ايله شيت حضورينه كتورديلر . اخنوخ هبلی كوريجك ظنمه كفر ونفاقدن وابليسه معاونتدن ارتق واز كچدك ديدكده هبل (لا وحق البار) مجرد سزه نصيحت ايچون كلدم كه ايشتديكمه كوره مولانا البار امامت اخنوخكدر وشرخ دخی انك خليفه سيدر . دير ايمش بو صورتده شطنيل سزه غدر ايتمش اوله يور . غرضم مجرد سزه خيرخاهانه بو قضيه‌يی اخطاردر ديدی . اخنوخ دخی شيطانك سوزينه الدانمغله امامته قالقيشوب شيتی خليفه نصب ايلدی . اودخی عهدينی اونودوب قبول ايتدی . واخنوخ حقی اولميان بر رتبه‌يی ادعا وشيت دخی دعواسنی تصديق ايتمكله اخنوخ هبلك سوزينه الدانوب امامنه عاصی اولدی . ديو بين المستجيبين ندا اولندی وعيبلری ميدانه چيقمغله ايكيسی دخی اظهار ندامت ايدرك خيلی بكا ايتدكلرندن صكره ينه شطنيلك وساطت شفاعتيله جرملرينی باری عفو ايدوب حال سابقلرينی اعاده ايلدی . اشته (فتلقی آدم من ربه كلمات فتاب عليه) آيتنده كلمات بش حرفدن عبارت اولوب شطنيل دخی بش حرف اولمغله اكا اشارتدر ديو زعم ايدرلر .

وعالم انس ديديكمز اشبو دور آدمدر . جناب باری بو دورك خلقنه لطف ومرحمت ايده كلمش اولوب تاكه انلر نيتلرينی تغيير ايله شركه ميل ايتديلر ايسه اولوقت اودخی نعم والطافنی انلردن اخذ ونزع ايلدی وكندو شريعتلرينك خلافی بر شريعت ايله انلره نوحی اظهار وارسال ايتدی كه انلری عبادت عدم ايله توحيد

صنمه دعوت ايدوب ايمان ايدنلره ظافر وايتميانلره كافر ديدی واو دخی اركان ونقبا نصبنده آدم صفايه تشبه ايدوب اون ايكی اصحاب وخلفاسی وارايدی واساسی سام ايدی بعده ابراهيم بن آزر ظهور ايتدی آزرك اسمی اخنوخدر كه اوغلی ابراهيم ظهور ايدوب كندو شريعتيله شريعت نوحی تغيير ودعوتنه اسماعيلی اساس نصب وتعيين ايلدی وانك دخی اون ايكی حدود واركان دعوتی واوتوز دعوتجيسی وار ايدی كه خلق عبادت عدم ايله توحيد صنمه واطاعت ابراهيمه دعوت ايدرلردی . وقبول ايدنلره مؤمن وايتميانلره كافر ديو تسميه ايلدی . بعده موسی ظهور ايله شريعت ابراهيمی تغيير ايلدی . وهارونی اساس نصب ايتدی . وانك دخی اون ايكی اصحابی اولوب خلقی غائب غير معروفك عبادتنه وموسانك اطاعتنه دعوت ايدرلر ايدی . بعده عيسی ظهور وشريعت موسايی تغيير ايله شمعونی اساس نصب ايتدی . وانك دخی اون ايكی اصحابی وار ايدی كه حواريوندر . انلر دخی خلقی عبادت عدم وتوحيد صنمله عيسانك اطاعتنه وحجة القائم اولان والد كلبينك ولد معنويسی ايدوكی اعتقادينه دعوت ايدرلردی . لكن اكثری انك كلام ورموزينی فهم ايده‌مدكلرندن قبول ايدنلره مؤمن وايتميانلره كافر تسميه ايلدی . صكره محمد بن عبد الله سيف ايله ظهور ايدوب كافهٔ شرايعی نسخ ايله اصحابنه جزيه وضع وعلی‌يی اساس نصب ايلدی . وانك دخی اون ايكی اركان شريعتی وار ايدی كه خلفای اربعه ايله سائر كبار اصحاب كزيندر . وبونلردن بريسی دخی معاويه اولوب ترتيبده عثماندن صكره ايدی . وعلی اساس اولدقده انی عزل ايلدی . لكن معاويه دخی سنك نصبكدن اقدم بنی حضرت محمد نصب ايلدی ديو معارضه‌يه قيام ايله عثماندن صكره دعوای خلافت ايتمشدر . وشريعت محمديه‌يی قبول ايدنلره مؤمن ومسلم دينلوب ايتميانلره دخی كافر وشقی تسميه اولنه‌رق اسير وجزيه كذار قيلنمشلردر . حالبوكه سيف ايله قيام ايدوبده كافهٔ اديانی ابطال ايتمك حجة القائم وصاحب القيامه اولان ذاته مخصوص اوله‌رق شرايع تكليفيه اصحابی يكديكری اقرار ايله اتباعنی غدردن وقايه ايلمك لازم كلور بومقوله حالات متناقضه‌لرندن حقيقتده شیء واحد وصورتده مختلف اولدقلری حالده كافهٔ نطقا صاحب قيامته تشبه وتقليد ايتمش اولدقلری معلوم اولور . وبوندن صكره دخی بر ناطق ظهور ايتدی كه سعيد مهدی اولوب اساسی قداح ايدی وانكله عصرلر تمام اولوب دور قيامت ظهور ايلدی و (يوم يدع الداع الی شیء نكر) آيتنده اولان شیء نكردن مراد بو دورده دعوت اولنان عبادت حاكمدركه انی بالجمله نطقا واسس واصحاب واتباعی انكار ايدرلر ديوب بو آيته دخی آيات سائره

كبی كندو زعم باطللرينه كوره بويله اساس ومساسی يوق برمعنی ويرمشلردر .
اشته درزيلرك خلاصهٔ عقايد باطله لری بومنوال اوزره اولوب عقايد مرقومه برطاقم ترهات عجيبه واساطير غريبه اوله رق ذره جه شعور واذعانی اولنلر بونلرك بطلانی جزم ايده جكلرندن جرح وابطاللرينه حاجت كورلمز . فقط بونلرك حال خسران مآللری (من يضلل الله فماله من هاد) آيت كريمه سنه تطبيقاً ملاحظه اولنورسه الطاف ازليهٔ الهيه دن نائل اولديغمز نعمت دين مبين محمدی ايچون كمال خلوص بال ايله (الحمد لله علی دين الاسلام) ديو فريضهٔ تشكرك اداسنه وخاتم الانبيا عليه اكمل التحايا حضرتلرينه صلوات زاكيه وآل واصحاب واتباعنه تسليمات وترضيه اهداسنه اشتياق جديد حاصل اولور .

وكتب عقايدده بعض مذاهب باطله يی بسط ايله جرح وابطالنه ابتدار اولنمسی جهت بطلانی بيلنوبده اجتناب اولنمق مقصدينه مبنی اولوب اما بويله اصلی فصلی يوق عقايدك بطلانی بديهی اولمقدن ناشی بونلرك بسط وبيانی مجرد غرائبدن اولمق واصحابنك پك بيهوده‌يره ورطهٔ ضلال وخسرانده قالدقلرينی اصحاب بصيرته عرض واخطار ايله برقات دها تشكر الطاف الهيه‌يه مجبور ايلمك اوزره نقل وروايت اولنديغندن برالشام طرفنده آيين درزيانه يقين ودها غريب برده مذهب نصيری اولمغله بومقامده انك دخی اجمالا بيانی مناسب كورلمشدر .

* نصيريلرك كيفيت ديانتلری *

نصيريلر برالشامده لاذقيه وطرابلس وحواليسنده‌كی جبللرده ساكن اولورلر . ودمشق ايله صالحيه‌ده دخی بولنورلر . بونلردخی باطنيه‌دن برفرقه اولوب درزيلر كبی تقيه ايدرلر . يعنی مذهب وديانتلرينی ستر ايله زی اسلامده كورينورلر . وبونلرك دخی عقال وجهالی اولوب تناسخه قائل اولملريله اكرچه درزيلره بكزرلر . لكن عقيده‌لرينك تفرعات وتفاصيلنه كيريشلديكی حالده بينلرنده كلی فرق بولنور . شويله‌كه درزيلرك عفتی اولوب زنادن اجتناب ايدرلر . اما نصيريلر زنايی مباح اعتقاد ايدرلر . وبرمرأه‌نك ايمانی كندو مذهبداشلرينه قربان وسفاحی اباحه ايتمسيله كامل اولور . فقط عقال نصيريه‌دن اولملری شرط اولديغندن بيكانه وجهالدن اجتناب ايلمسی لازم كلور ديرلر .

ونصيريه متعدد فرقه‌لره منقسم اولديغندن بعضيلری نسايی حيوانات سائره

درجه‌سنده اعتقاد ايدوب نفس ناطقه‌دن مجرد اولملرينه وانلر مثاب ومعاقب اولميوب موتله بتون بتون فنا بولملرينه قائل اولورلر .
ودرزيلر ارواح انسانيه‌نك يالكز انسانه وبلكه قنغی ملتدن ايسه ينه اول ملتدن برقالبه انتقال ايتمسنه قائل اولوب روح درزی ينه درزی‌يه ومسلم مسلمه وهكذا هرقنغی دينده ايسه ينه اودينده برجسده انتقال ايلر . ومثلا بردرزی تنصر ايتسه وياخود سنی اولسه وبوحال اوزره وفات ايلسه البته والده‌سی زنا ايتمشدر . زيرا حاكمك ظهوريله قپو قپاندی وايمان ايدن ايتدی وقالان قالدی واملی منقطع اولدی وارتق كمسه كمسه‌نك دينه كيرمكه وجه قالمدی ديرلر .
اما نصيريلر ارواح انسانيه‌نك بهايم وحشراته وبلكه معدنياته حلولنی دخی اعتقاد ايدرلر وزعملرنجه مدار تفاوت ميتك اتقا وعصيانده اولان حال وشانی اولوب مهماننواز وغربا پرور اولان كمسه‌لرك ارواحی مرتبه سنه كوره اجساد بشريه‌يه حلول ايدر . مثلا ابرارك طبقهٔ علياسندن ايسه اولاد ملوك وسلاطينه واكر مادونی اولان طبقه‌دن ايسه اكا كوره انلرك مادوننه واكر پك شرير ايسه حين وفاتنده كلب وخنزير مثللو حيوانات اولادندن قنغيسنك ميلادی تصادف ايدر ايسه انك جسدينه انتقال ايدر . وحتی اكر پك بيوك عذابه مستحق اولمش ايسه آتشده يانمق ايچون تيمور كبی بعض معادنه حلول ايلر . فقط روحك بودوری مجازات ايله تربيه ايچون اولمغين كسب صفوت ايدنجيه‌دك بويله تكرر ايدر ونهايت كماله كلدكده كوكده بريلدز اولورديرلر .
والوهيت ونبوت حقنده اولان زعم باطللری برملتك اعتقادينه بكزه‌مز شويله‌كه الوهيت هابيله واندن شيته حلول ايتدی وآدم نبی كريم ايدی صكره الوهيت اسمعيله ونبوت ابراهيمه انتقال ايتدی وبعده نبوت موسايه واندن عيسايه واندن حضرت محمد بن عبد اللهه انتقال ايتديكی مثللو الوهيت دخی هارونه واندن بين النصاری بطرس ديو معروف اولان شمعونه واندن علی بن ابی طالبه انتقال ايدوب تا كه آسمانی حله‌يه بورينوبده آسمانه صعود ايله شمسده جايكير اولنجه‌يه‌دك انده استقرار ايتديكنه وحالا شمسده ايدوكنه ذهاب ايله سماده‌كی كواكب كبار عقال نصيريه‌نك ارواحيدر ديو اعتقاد ايتدكلرينه بناءً وقت طلوع وغروبده شمسه سجده وكواكبه احترام ايدرلر . ودعالرنده حاجتلرينی كواكب زاهره حرمتنه علی اعلادن ايسترلر . واصحاب كرامدن مقداد بن ابی الاسوده رب الناس ديوب علی محمدی واودخی سلمانی واودخی مقدادی ومقداد سائر عبادی خلق ايلدی ديرلر وجوامع وكنائس كبی معابد

مخصوصه‌لری اولمامغله هر وقت خانه‌لرنده اجتماع ایدوب وعقال ومشایخ کله‌رك برمقدار قصص وخرافات واخبار اوقویوب بوکا بیرام دیرلر وبومقوله بیرام جمعیتلری ایچون بهرحال خانه‌لرنده بر محل محفوظ مخصصلری اولوب اکا اجنبی داخل وواقف اوله‌مز واکر قضارا کیره‌جك اولسه بهرحال انی کیزلوجه اتلاف ایله غائب ایتمکه سعی ایدرلر وعید میلاد ورأس سنه کبی کندولرینه مخصوص بیرام کونلری دخی واردر . واك بیوك بیراملری نیسانك دردنجی کونیدرکه نیروز دیرلر .

والحاصل جهات عدیده ایله درزیلره بکزه دکلری مثلو شمس ایله کواکبه پرستش ایتملریله مجوسه دخی بکزرلر وبطرسه تعظیم وجمعیت دینیه‌لرنده شرابی استعمال وشربنی استحلال ایتمك ونصارا ایله برابر بیرام ایلمك کبی شیلرله دخی نصارایه بکزرلر وحضرت علی‌یه وائمهٔ اثنی عشره تعظیم ایتملریله روافضه بکزرلر وحقیقت حالده جمله‌سنه مغایر اولوب اطوار کافهٔ مللدن خارجدرلر حفظنا الله من شرور عقائدهم .

* طاهر عمرك کیفیت ظهوری وجزارك برالشامده ظهور نام وشانی *
* وبرالشامك بعض وقایع حربیه‌سی *

شیخ طاهر عمرك برالشامده کسب نفوذ واستقلال ایتمسی بووجهله منقولدرکه زیدان نام کمسه مدینه‌دن صفد دیارینه کلمش وعمر نامنده اولان اوغلندن اشبو طاهر عمر تولد ایتدکده ظاهر تسمیه اولنوب عربك عادتی اولدیغی اوزره اوغلك اسمی بابایه مضاف قلنه کلدیکندن ظاهر عمر دینلمشدر . فقط ظای معجمه ایله ظاهر اسمی اولطرف اهالیسنه مخصوص اولدیغندن محال سائره‌ده غلط اوله‌رق طای مهمله ایله طاهر عمر دیو مشهور اولمشدر . معن اوغللرینك انقراضندن صکره صفد دیاری بنو شهاب النه کچمکله طاهر عمر ابتدا انلرك طرفندن حاکم نصب اولنمش اولوب انجق کوندن کونه کسب ثروت واقتدار ایدرك عکه وصیدا ویافه وحیفا ورمله ونابلس وصفد ممالکنه کافة متصرف اولمشدر . کندوسنك مقری عکه اولوب اوغللرندن هربری بر ناحیه‌ده حکومت ایلردی . وصیدا وصفد طرفلری اوغلی شیخ علی ظاهرك یدنده اولوب بلاد بشاره اصحابی اولان مشایخ بنی متوال انك امری التنده ایدی .

برمنوال سابق علی بك دولته عصیان ایتدکده طاهر عمر دخی اکا اتباع ایلمش اولدیغندن مؤخراً علی بك مغلوباً مصردن خروجنده اکا دخالت ایدرك عکه‌یه کلدکده تکرار مصری ضبط ایتمك اوزره روسیه‌لولردن استمداد ایدرك اولوقت آق دکزده بولنان روسیه دونماسنی دخی عکه‌یه جاب ایتمشیدی . بو اثناده ایسه طاهر عمر اوغللریله بنوشهاب بیننده عداوت واقع اولوب شام طرفندن دخی طاهر عمر اوزرینه عسکر سوق اولندیغندن علی بك کرك معیتنده بولنان عساکر مصریه‌یی وکرك جلب ایتمش اولدیغی روسیه دونماسنی طاهر عمره اعانه ایچون بوطرفه سوق ایتمکه مجبور اولمشیدی .

تفصیل حال بومنوال اوزره درکه بالاده بیان ایتدیکمز وجهله جزار مصردن فرار ایله درسعادته کلدکدن صکره حلبه واندن شامه کیدوب مدار تعیش بوله‌مدیغندن (١٨٤) سنه سنده بیروته واندن دیرالقمره کلوب اولوقت بنو شهابدن جبل درز حاکمی بولنان امیر یوسف کندوسنه زیاده احترام ایتمکله برمدت انك یاننده اقامت ایتدکدن صکره شامه عودت ایدوب برمدت دخی اوراده برآقچه‌سز سفالت چکدکدن صکره برارالق ارمنی قیافتنه کیره‌رك تبدیلاً مصره کیدوب اوچ کیجه قدر خانه‌سنده بیتوتت ایتدکدن صکره خانه سنده‌کی مالنی الوب تکرار شامه کلمشیدی .

(١٨٥) سنه‌سی خلالنده شامده اقامت اوزره ایکن برمنوال سابق درزیلر ایله طاهر عمرك اوغللری اره‌سنده ظهور ایدن عداوت فرصت اتخاذ اوله‌رق مصرلی وکیل عثمان پاشا شام جانبی سرعسکری نصب اولنوب درزیلرله بالاتفاق صیدانك طاهر عمردن استخلاصنه مأمور قلنمغین عثمان پاشا دخی عساکر وفیره جمله سابقا قدس متسلمی خلیل پاشایی باشبوغ نصب وتعیین ویانه جزار احمد بکی دخی ترفیق ایلیوب صیدا اوزرینه ارسال ایتمکله شامدن حرکت ایدوب صیدا قربنده درزی عساکریله برلشه‌رك صیدا اوزرینه متهیء عزیمت اولمشلر ایدی . طاهر عمرك اوغلی شیخ علی طاهر دخی کندو عسکرینی واواثناده علی بکله برابر مصردن کلمش اولان عساکر مصریه‌یی آلوب مقابله‌یه چیقمغله صیدا قربنده سهل الغازیه نام محلده تقابل فریقین وقوعنده اشقیا طرفی غالب کلمکین درزیلر طاغه ودولت عسکری شامه رجعت ایتمشلر . وبوخلالده روسیه دونماسی دخی علی الغفله بیروت پیشکاهنه کلوب لنکر انداز اولمش ایدی که برمنوال مشروح علی بك تکرار مصری ضبط ایتمك اوزره عکه‌یه جاب ایتمش اولدیغی روسیه دونماسنی صیدانك محافظه‌سی ضمننده اولحوالی‌یه سوق واجرا ایتمش

ایکن بروجه محرر عساکر شامیه ایله درزیلر مغلوب اولدقده روسیه دونماسی هرکس اویقوده ایکن علی الصباح بیروت ایسکله‌سنه کلوب ودونمادن براز عساکر طشره چیقوب بعض خان وخانه‌لری یغما ایتدکدن صکره ینه کمیلره عودت ایتمشلردر .

یکرمی درت سنه امیر جبل اولوب کندو اختیاریله حکومتی امیر یوسفه ترك ایدن عمی امیر منصور دخی بواثناده بیروتده اقامت اوزره بولنوب روسیه دونماسی بویله بغتةً بیروت پیشکاهنه کلیجك بنوشهابدن بعضیلرینی استصحاب ایدرك بیروتدن فرارا یلمشیدی . فقط طاهر عمرله بینلرنده حقوق قدیمه ومودت مستدیمه اولمق حسبیله ودونما امرالنه یکرمی بشبیك ریال ویروب اطماع واقناع ایتمسیله دونمایی اعاده ایتدیرمشدر . لکن امیر یوسف دونمانك کلوبده بووجهله ضرره بادی اولدیغنی عثمان پاشایه انها و بیروتك محافظه سیچون برمقدار عسکرله جزار احمد بکك بیروته ارسال اولنمسنی استدعا ایتمش اولدیغندن عثمان پاشا دخی برمقدار مغربی عسکرلریله کتخداسنی وجزاری بیروته ارسال ایتدکده چونکه بیروت اولوقت بنوشهاب النده اولمغله امیر یوسف بیروت قلعه سنی جزاره تسلیم وسپارش ایدوب وقلعه محافظلرینی وسائر مأمورینی جلبله جزارك امرینه اطاعت ایتملرینی امر وتنبیه ایلیوب کندوسی بواثناده بلاد جبیلده عصیان ایتمش اولان مشایخ بنی حماده‌یی تأدیب ایلمك اوزره جزار ایله برابر کلمش اولان مغربیلری استصحابله اولطرفه حرکت ایتمشیدی . اتمام مصلحتله بیروته عودتنده جزارك وکتخدا بکك بیروتده اقامتلرینه حاجت قالمدیغندن کتخدا بك شامه عودت ایده‌جك اولدقده امیر یوسف جزارك بیروت محافظه سنده ابقاسی خصوصنی عموجه سی امیر منصور ایله مذاکره ایدوب امیر منصور جزارك طور ومشوارینی بیکنمیه‌رك بوکا پك امنیت جائز اولمز وبرکره بیروتده یرلشورسه صکره عزل واخراج ایده‌مزسین دیو جزارك دخی شامه ارسال اولنمسنی تنسیب وتوصیه ایتمش ایسه‌ده امیر یوسف عموجه‌سنك بونصیحتنی دکله‌میوب ینه جزاری بیروت محافظه‌سنده ابقا ایتمکله کتخدا شامه عودت ایلدکده دخی جزار بیروت محافظه سنده قالوب ینه مالك زمام امور مملکت اولمشدر .

انجق بواثناده جزارك نامی ینه میدانه چیقوب برمنوال سابق ابوالذهبله بینلرنده واقع اولان ماجرادن طولایی ابوالذهب اولحوالیده انك وجودینی ایستمدیکندن (١٨٦) سنه سی خلالنده امیر یوسفه خفیاً برمکتوب یازوب جزارك مصرده ایکن واقع اولان خیاناتندن بحثله انی قتل ایدوبده باشنی مصره کوندردیکی حالده

کندوسنه ایکیوز بیك ریال وعد ایتمش ایدی . لکن بوخلالده جزار دولت علیه‌نك نظرنده دخی معروفیت کسب ایتمش اولدیغندن دولت علیه‌نك تکدیر وعتابندن خوف ایلرم دیو اعتذار ضمننده امیر یوسف طرفندن ابوالذهبه جوابنامه تحریر اولنمشدر .

بوندن صکره جزار بیروت قلعه سنك منهدم اولان یرلرینی تعمیر واحکامه تشبث ایدوب بوبابده اولان حرص وانهماکنی امیر یوسف کوریجك شبهه‌یه ذاهب اولوب شویله که قلعه‌نك امر استحکاماتی ختام بولدیغی حالده جزاری بورادن چیقارمق مشکل اولور ملاحظه سیله قلعه‌نك امر تعمیرینی ترك ایله شامه کیتسون قلعه‌نك محافظه‌سنی بن دولت علیه‌یه متعهد اولورم دیو جزاره تحریر واشعار ایتمش ایسه‌ده جزار اصغا ایتمیوب اولکیدن زیاده قلعه‌نك استحکاماتنه اهتمام کوستردکدن بشقه جبل اهالیسنك مسلح اوله‌رق قلعه‌یه کیرمسنی منع ویساغ ایتدیکندن امیر یوسف عساکر ایله بیروت اوزرینه حرکت ایلدیکی جزارك معلومی اولدقده امیر یوسفه خبر کوندروب کندوسی یالکز بعض اتباعیله وامیر یوسف دخی بعض مشایخ ایله کلوب برمحلده ملاقات برله قطع مادهٔ مخاصمه اولنمسنی طلب ایتمکله امیر یوسف دخی اولوجهله کلوب جماعت قلیله ایله بیروت قربنده جزار ایله ملاقات ایتدکلرنده جزار امیر یوسفی درلو کلمات دسیسه کارانه ایله اقناع ایدوب قرق کون مهل المش واندن صکره بیروتی ترك ایله شامه کیتمك اوزره بینلرنده مقاوله اولندیغنه بناءً امیر یوسف جبله عودت ایلمش ایدی . جزار دخی بیروته کلوب وکیجه‌یی کوندوزه قاتوب قرق کون ظرفنده قلعه‌نك کافهٔ لوازمات ومهماتنی اکمال ایتدکدن صکره بروجه مقاوله شامه رجعت ایتمسی ایچون امیر یوسف طرفندن کلان خبره مخالفت اظهارندن بشقه قلعه‌ده‌کی مغربیلر وقت وقت چیقوب خارجده‌کی بلاد وقراىی یغما ایتمکه باشلدیلر . بونك اوزرینه امیر یوسف عساکر کلیه ایله کلوب بیروتی براً محاصره ایتدکدن بشقه طاهر عمره مراجعت ایدوب انك واسطه سیله اولوقت قبرس جانبنده بولنان روسیه دونماسنی جلب ایدوب بیروتك جزاردن استخلاصنده التیوز کیسه آقچه دونما قوماندانه وعد ایتمکین روسیه دونماسی دخی بحراً بیروتی دوکمکه باشلادی . درت آی قدر براً وبحراً بیروت محاصره اولنوب نهایت ذخیره‌دن اثر قالمامغله جزار ویره ایله قلعه‌یی تسلیم ایتمکه مجبور اولمغین بوبابده اودخی طاهر عمری توسیط ایدرك کندویه وآدملرینه برضرر ایرشدیرلمامك شرطیله قلعه‌یی طاهر عمرك طرفندن کلان آدمه واو دخی امیر یوسفه تسلیم

ایتدکدن صکره جزار آدملریله عکه‌یه کلدکده طاهر عمر کندوسنه زیاده رعایت
ایدوب وحیوانات ومواشی ویروب معززاً شامه ایصال ایلدی . لکن جزار
شامه وصولنده طاهر عمرك حیواناتنی ضبط ایله رد واعاده‌دن استنکاف ایتمشدر .
وامیر یوسف بیروته داخل اولدقده اهالی‌یی التیوز کیسه آقچه تجریم ایدوب بروجه
مقاوله دونما قومندانه تسلیم ایلمشدر .

طاهر عمرله امیر یوسفك بیننده برمدتدنبرو درکار اولان عداوت بو وجهله مبدل
محبت اولمش وبوخلالده طاهر عمر استعفای قصور داعیه‌سنه دوشوب شام والیسی
عثمان پاشا دخی صیدا ایالتنك بیك کیسه آقچه بقایاسنی ویردکدن صکره هرسنه دردر
یوز اللیشر کیسه مال مقطوعنی ویرمك شرطیله جرمنی دولت علیه‌یه عفو
ایتدیره‌جکنی تعهد ایتمش وحتی بواثناده سلطان مصطفی حضرتلرینك وفاتنه مبنی
اطرافه نشر اولنان اعلانات صره‌سنده شام والیسی طرفندن امیر یوسفه کوندریلان
تحریراتده طاهر عمرك دولت علیه‌یه عرض انقیاد ایتدیکی وکندوسی دخی کیفیتی
طرف دولت علیه‌یه انها ایله عفو ایتدرمکی تعهد ایلدیکی مندرج بولنمشدر .
وطاهر عمر دخی درسعادته ارسال ایلدیکی مکتوبنده وکیل عثمان پاشانك اول حوالی‌یه
سرعسکر نصب اولندیغی وقته‌دك میانه‌ده برودت باقی ومستمر اولمش ایسه‌ده
حالا مندفع وبرطرف اولدیغی بیانیله استعفای قصوره مبادرت ایلمش وکیفیت
برمنوال محرر عثمان پاشا طرفندن درسعادته انها واشعار اولندقده طرف دولت
علیه‌دن دخی انهاسی قبول قلنمغله هرطرف برلشه‌رك اقطار شامیه‌ده حسن وفاق
حصولیله غائله برطرف اولمش ایدی .

لکن بو محبت واتحاد چوق سورمیوب عثمان پاشا ایله امیر یوسف بیننده عداوت
ظهورینه مبنی عثمان پاشا اون بش بیکی متجاوز عساکرله شامدن خروج ایدوب
بقاعده نصب خیام ایتمکله طرفیندن محاربه‌یه قیام اولندقده امیر یوسف بنی متوالك
شیخ المشایخی اولان شیخ ناصیف نصاردن استعانه ایلمش اولدیغنه مبنی شیخ ناصیف
درحال عساکریله بقاع حوالیسنه کلمش اولدیغی حوادثی عثمان پاشایه واصل اولدقده
کیجه‌لین شامه فرار ایتمکله درزیلر کلوب چادرلری وطوپلری اخذ وغارت
ایتمشلردر . اشته بوسببدن عثمان پاشانك وزارتی رفعله خطهٔ شام عظم زاده محمد
پاشایه احاله بیورلمشدر .

احوال عراق

بغداد شهری خلفای عباسیه‌نك بنا کرده‌سی وپایتخت حکومتلری اوله‌رق قدیمی
منشأ شقاق ونفاق اولان دیار عراقك مرکز اداره‌سی بولندیغی حالده حوزهٔ
حکومت دولت علیه‌یه داخل اولدقدنصکره کردستان طرفی بغداد والیلکنك
تحت نظارتنده بولنه‌رق امراسنك عزل ونصبلری اکرچه بغداد والیلرینك
بیورلدیسیله اوله کلور دیسه‌ده اوجاقلق اوله‌رق معدود خاندانلره منحصر اولوب
خصوصیله بابان خاندانی زیاده زور وقوت اصحابندن اولملریله بابان سنجاغنه متصرف
اولدقلرندن بشقه اکثریا کردستانك سائر طرفلرنده دخی نفوذ وحکومتلری
جاری اوله‌رق کاه کاه بربرلری علیهنه اعمال سیف وسنان وبعضا دخی بغداد
والیلرینه اظهار عصیان وپکده باشلری صیقی‌یه کلورسه ایران طرفنه عطف عنان
ایده‌کلدکلرندن بوحوالی فتنه واختلالدن خالی اولمز . وبرطرفدن دخی طوائف
عربانك طورمیوب ارالق ارالق عصیان ایده‌کلدکلرندن بصره حوالیسی
دخی دغدغه وغائله‌دن رها بولمز ایدوکندن ومقر سلطنت سنیه اولان درسعادته
بعید بولندیغندن بغداد ایالتنك اداره‌سنده اوته‌دنبرو مشکلات کوریلوردی .
فاتح همدان دیو مشهور اولان حسن پاشانك اوغلی احمد پاشا مدت مدیده بوراسنك
حسن اداره‌سنه موفق اولوب بیك یوز التمش تاریخنده وفات ایلدکده متوالیا
کوندرلمش اولان والیلر وزرانك متحیز ومتشخصلرندن ایکن بریسی اداره‌یه موفق
اوله‌مدیغندن اوطرفده پرورش بولمش وبغدادك داخل وخارجنه وقوف ومعلومات
کسب ایلمش اولان ذواتدن برینه احاله‌سی لازم کلمکله فی الاصل احمد پاشانك
کوله‌لرندن اولوب مدت مدیده کتخدالق خدمتنده بولنمش وبعده دامادی اولمش
اولان میرمیراندن سلیمان پاشا عهده‌سنه (١١٦٣) سنه‌سنده رتبهٔ وزارتله بغداد
ایالتی توجیه بیورلدقده برچوق کوله‌لر اشترا وانلره جندیلك وسلحشورلق تعلیم
وکرك دائره‌سی کدکلرنده وکرك سائر مصالح مهمه‌ده انلری استخدام ایله
اوحوالیده بولنان خاندانلرك سدباب نفوذ خودسرانه‌لرینه قیام ایدرك کرك
طوائف عربانه وکرك امرای اکراده کوز آچدرمیوب حتی کیجه یاریلرنده
الغار وشبیخون ایتمك معتادی اولدیغندن بین العربان ابولیله دیو معروف اولمشیدی .
اون ایکی سنه قدر بغدادك ضبط وربطنه مقتدر وموفق اولمش ایسه‌ده ممالیکه
زیاده اعتبار ایتمسیله بغدادده کوله‌من اوجاغنك ظهورینه برقپو آچمش اولدی .

شویله که یتمش بش سنه سنده وفات ایلدیکی خبری درسعادته واصل اولیجق درحال
بغداد ایالتی رقه والیسی بولنان سعدالدین پاشایه توجیه اولنمش ایسه‌ده متعاقباً
بغداددن عرض ومحضر کلوب سلیمان پاشانك بغدادده تشخص وتعین ایتمش اولان
سابق ولاحق یدی عدد کتخدالرندن برینك بغداد والیلکنه تعیین
بیورلمسی انها واستدعا اولنمش اولمسیله ایچلرندن علی کتخدا بالانتخاب عهده سنه
رتبهٔ وزارتله بغداد ایالتی توجیه قلنمشیدی . اودخی دکرلی وممدوح
الصفات برذات اوله‌رق برمدت حسن ادارهٔ ایالته موفق اولمش ایسه‌ده حسد
ورقابت داعیه‌سیله دیکر کتخدالر بغداد یماقلرینی و بعض ییغزانی علی پاشا علیهنه
تحریکه مبادرت واودخی ماده‌یی حس ایدیجك اشقیانك تأدیبنه مسارعت ایتمکله
کتخدالر آتش فتنه‌یی اشعال وایچلرندن عمر کتخدانك باشنه اجتماع برله نهایت
(١٧٧) سنه‌سنده علی پاشایی قتل واعدام وکویا علی پاشا فی‌الاصل قزلباش اولدیغندن
بغدادی عجمه ویره‌جك ایدی درسعادته تحریره ابتدار اولنسه شایدکه تأخیر
مصلحته سبب اولور ملاحظه‌سنه مبنی همان قتل ایله غائله‌سی دفع اولندی وعمر
کتخدا دخی عاقل ورشید وادارهٔ مملکته قادردر دیو دولت علیه‌یه انها واعلام
ایتملریله ایجاب وقت وحال اوزره ضروری استدعالرینه موافقت اولنه‌رق عمر
کتخدا عهده‌سنه رتبهٔ وزارتله بغداد ایالتی توجیه اولنوب اشته بو وجهله
کتخدالرك نائل مرام اولملری انلری بر کوله من اوجاغی شکلنه قویمغله ارتق
امرای مصریه‌یه تقلید ایدرك ایستدکلرینی اجرایه قالقشدقلرینه مبنی بوندن صکره
بغدادده دخی ممالك غائله‌لری ظهوره باشلامشدر . والیلر دخی انلرك متحیزلرینی
کندویه داماد وکتخدا ایدرك زمام امور مملکتی انلره تسلیم ایده کلدکلرندن رفته
رفته بغدادك حل وعقد اموری انلرك النه کچمشدر .
اشته عمر پاشا بو وجهله بغداد والیلکنه نائل اولوب انجق حد ذاتنده بهادر وضبط
وربطه قادر برذات اولدیغندن وابتدالری طریق عصیانه سلوك ایدن بعض عشائری
تأدیب وترهیب ایلدیکدن هرکس شدت وصولتندن هراسان ولرزان اوله‌رق اکثر
ایامی آسایش اوزره مرور ایلمش اولوب حتی سکسان ایکی سنه‌سی سفرنده هر
طرفك آسایشی منسلب اولمشیکن بغدادده برکونه راحتسزلق حس اولنمیوب صحیحاً
دار السلام دینمکه شایان ایدی .
لکن سکسان التی سنه‌سنده ظهور کلان طاعون ایله حالی دیکر کون اولوب شویله که
مدت قلیله ظرفنده نفوس کثیره دیار آخرته کیتمش وپك چوق کیمسه‌لر بونك
دهشتندن آخر دیاره فرار ورحلت ایتمش اولمسیله نیجه خانه‌لر قپانوب نیجه خانمانلر
سونمش وشهر شیرین بغداد برخرابه زاره دونمش ایدی .

التی آی صکره بو آتش بلا منطفی ومنقطع وخلقك خوف وخشیتی زائل ومندفع
اوله‌رق هرکس یرلو یرینه عودت وبغداد فی الجمله کسب صورت عمارت ایلدیسه‌ده
اسکی حالنه کلمك وقته محتاج اولدقدن بشقه ایش باشنده بولنان یرار ومداخل ومخارج
مملکتی بیلور مجرب الاطوار کیمسه‌لر قالمدیغندن عمر پاشا عربان واکراددن برطام
نادانی استخدامه مجبور اولمغله ایشلر نااهل اللرینه کچه‌رك مملکت بروجهله سامان
وانتظام کسب ایده میوب مصالح مهمه یوزی اوستنه قالمق لازم کلمکین مترقب فرصت
اولان عربان وعشائر طرف طرف باش قالدرمغه باشلامشلر ایدی .
بوخلالده بابان امراسی بیننده رونما اولان مجادله‌لردن طولایی کردستان جهتی
دخی حال اغتشاش واختلالده ایدی .

* احوال ایران زمین *

بالاده بیان اولندیغی وجهله نادر شاه برمدت جهانکیرلکله آتوب طوتدقدن صکره
قتل اولنمغله خانلردن بعضیلری یرینه شاه اولدیلر ایسه‌ده بریسی باش ایده میوب
چونکه نادر شاه عسکریدن اولدیغی حالده جهانکیرلکله خروج ایدوبده شاه ایران
اولمسی بتون عجم خانلرینی بو سودای خامه دوشورمش اولدیغندن هر بری داعیهٔ
استقلاله دوشوب کیمیسی شاهلق هوسیله وکیمیسی صفویه‌دن ویاخود نادریه‌دن
برشهزاده‌یی ایران تختنه اجلاس ایتمك ادعاسیله ممالك ایرانده طرف طرف فتنه
واختلاللر چیقاردیلر .
فقط ایچلرنده زند کریمخان عدل وسخاوت یولنی طوتوب ایران خلقنی جلب ایله
جمعیتنی تکثیر وسائرلرینه غلبه ایدرك ممالك ایراندن فارس وعراق عجم قطعه‌لرینی
وخراسان دیارینك اکثر محللرینی تسخیر ایتدی . واکرچه آذربایجان قطعه‌سی
مستقل خانلر النده ایسه‌ده انلر دخی کریمخانه صورت انقیاد کوستروب هدایا
وارسالات ایله خدمت ایدرلر ایدی .
بو صورتله کریمخان ممالك ایرانده بالاستقلال حکمران اولدی . انجق شاهلق
ادعاسی ایتمیوب راه ورسم مذهب امامیه‌یه رعایت ایدرك کندویه شاه وکیلی
دیو نام ویردی .
چونکه روایت اولندیغنه کوره شیراز حوالیسنده متوطن قونار کوچر اکراددن
اوله‌رق غلات شیعه‌دن غرابیه مذهبنه سالك زندیه عشیرتندن قرق تاریخلرنده نادر
شاهك کرها الدیغی نفرلردن بری دخی اشبو کریم خان اولمغله برمدت نادر
شاهه وصکره دخی نادر شاهك برادر زاده‌سی اولان عادل شاهه وسائرلرینه

عسكرلك ایدرك اون باشیلق ومؤخراً بیکباشیلق رتبه‌سنی احراز ایتدکدن صکره
التمش بش تاریخلرنده عجمك اختلالاتی فرصت اتخاذیله کندو کندویه خانلق
پایه‌سی ویره‌رك وسائرینه غلبه ایدرك تخمیناً یتمش اوچ خلالنده اول طرفلرده
مرجع کل اولوب بالاستقلال حکمران ایران اولمش ایدی . لکن کندینك اصالتی
اولمیوب ایرانلو ایسه بویله فرومایه‌نك شاهلغندن ممنون اوله‌میه‌جقلری جهتیله
شاهلق ادعا ایتسه انجام کاری سائر شاهلق ادعا ایدوبده باشه چیقاره میانلر کبی فنا
اوله‌جغنی ملاحظه ایتدیکندن ونادر شاه بوقدر قوت وقدرت کسب ایتمشیکن عاقبتی
فنایه منجر اولدیغی کندویه بر بیوك عبرت اولدیغندن شاهلق عنوانندن فراغت
ایدرك ایران وکیلی نامیله کسب استقلال ایتدیکندن صکره شیرازی مقر حکومت
اتخاذ ایدوب ایرانده اصحاب تعین اولان خانلرك اولاد واقاربندن معتبر ومعتنا
کفیللر اله‌رق کندولرینه منصب وایالت توجیه ایده‌کلدیکندن حکومتنه قوت
واستحکام ویرمش وبو صورتله کرك کندوسی وکرك اخلافی قرق سنه‌یی متجاوز
ایرانده حکومت ایلمشلردرکه بونلره زندیه دینلور .

لور وبختیاری وکوران ولك وکرد طائفه‌لرینك جمله‌سی بر اصلدن متشعب
اولدقلری حالده هر بری متعدد عشیرتلره منقسم اولمشلردر . بونلر ایرانك
قدیم یرلولری اولدقلری حالده وقایع جسیمهٔ قدیمه ایجاب والجاسیله طاغلره
چکیله‌رك شیراز الکاسنده واقع هرمز دیارندن تاملاطیه ومرعش جوارینه‌دك
یایلمشلر . وکندولرینی جهالت وبدویت استیلا ایتمکدن ناشی اصل ونسبلرینی
فراموش ایلمشلر ایسه‌ده بعض اصول وعادات قدیمه ده اتحاد واتفاقلری کندولرینه
برقوم اولدقلرینی حس ایتدرمکله طبیعی یکدیکرك غیرتنی کودرلر .

ایشته کریم خانك قبیله‌سی اولان زند عشیرتی دخی بوقبائل اکراددن برشعبه
اوله‌رق کریم خان قباجه برکرد قوجه‌سی اولدیغی حالده نادر شاهك زوال
دولتیله ایرانك هرج ومرج اولدیغی اثناده جالس تخت ایران اولمسنه کندوسی
متعجب ومتحیر ایکن ایش بیلور برکمسنه اولدیغندن ممالك ایرانده کسب استقلال
ایدوب طوائف مرقومه ایسه اتحاد قومیت غیرتنی کوده‌رك وایچلرندن بویله
حکمدار ظهور ایتمسیله حصه‌دار فخر ومباهات اوله‌رق کافه‌سی کریم خان
طرفنه مائل ومنجذب اولدقلرندن ممالك محروسه مضافاتندن اولان کردستانك
امر محافظه‌سی قوهٔ جسیمه‌یه موقوف قالوب بوکا نظارت ایده‌جك بغدادك اداره‌سی
ایسه بر وجه بالا مختل ومشوش اولیجق اول حوالی بر حال مخاطره‌یه دوچار
اولمشیدی .

کریم خانك ایران حکمدارلغی طرف دولت علیه‌دن دخی تصدیق اولنمشیدی .

حتی شهریار زمان عبد الحمید خان حضرتلرینك ابتدای جلوسلرنده کندوسنه
نامه‌رس ارسالیله جلوس همایون بشارتنی حاوی نامهٔ همایون کوندرلمشیدی .
وعجمك اختلالاتی حسبیله خانان ایران بربریله اوغراشدقلری اثناده اهالیٔ ایران
بیزار اولوب آذربایجان اهالیسی طرف دولت علیه‌دن طلب حمایه ایدرك ایرانك
بعض محللرینك ضبطنه بالدفعات تشویق وترغیب اولنمش واولوقت ادنی همتله
ایرانك بك چوق محللری ضمیمهٔ ممالك محروسه قیلنه‌بیلور ایکن نادر شاه زماننده
ایرانلولر ایله یاپیلان عهدنامه‌یه رعایت اولنه‌رق خلافنه حرکتدن احتراز
اولندیغندن وممالك محروسه‌نك وسعتی کافی کوروندیکندن ممالك ایرانه تعرض
اولنمامش وسرحد نشین اولان وزرا وامرایه دخی عهدك خلافی وحقوق
همجواری‌یه منافی حرکتده بولنمامالری تنبیه اولنمش ایدی . بناءً علی ذلك
کریم خان دخی طرف دولت علیه‌دن امین ایدی . لکن صکره‌لری کردستان
ایشلرندن طولایی دولتین بیننه برودت کیرمشدر .

* بابان اوجاقلغی *

پوزدر قضاسنده فقیه احمد نامنده بریسی اساس اوله‌رق بابان اوجاقلغنی میدانه
چیقارمش واوغلی ماودو شهر بازار ودها سائر اول حوالی قضالرینی ضبط ایلمش
اولوب انك اوغلی سلیمان بکه (١٠٨٠) تاریخنده قره چولان سنجاغی نامیله
اول یرلرك حکومتی ویرلمش ایدی . اشبو سلیمان بك اردوی همایون ایله برابر
عودتده بوطرفه کلوب ادرنه‌ده وفات ایتمکله متصرف اولدیغی محللرك برازی
اوغلی بکر بکده وباقیسی اسکی متصرفلری اولان زنکنه عشیرتنده قالوب برمدت
صکره ایران سفری اثناسنده اردلان یعنی سنه وصوغوق بولاق اراضیسی
انضمامیله قره چولان سنجاغی سلیمان بکك دیکر اوغلی خانك پاشایه ویرلمش
واندن صکره برادری خالد پاشا وانك اوغلی سلیمان پاشا حکومته کچوب بونك
وقتنده کوی وحریر سنجاغی دخی قره چولانه الحاق اولنمشیدی . وبو ایکیسنك
زمانلرنده نادر شاه اولطرفده فیض بولدقجه خالد پاشانك برادر زاده‌لرندن سلیم
بك نامنده بری ایرانیان طرفندن اول حوالی‌یه تسلیط اولنمش ایسه‌ده سنجاغك
متصرفلری صره‌سنده صاییله‌مز وایرانلو زوریله دها برقاچ کشی لجام اداره‌یه
ال اوزاتمق ایستمش ایسه‌ده انلرك حکومتلری تاریخجه هیچ تصدیق ایدلمز .
سلیمان پاشادن صکره متصرفلق برادرلری اولان محمد واحمد ومحمود پاشالر بینلرنده
دوران ایدوب هر بری بالمناوبه سنجاغه متصرف اولمشلردر .

اشبو بابان خاندانندن متصرفلغه ملازم بولنانلر اكثريا كندولرينه طرفدار پيدا ايتمك ايچون بغدادده اقامت ايدوب بعضا دخی ايچلرندن بعضيسی لمصلحة متصرفه قارشو جلب وتأليف اولنه كلديكندن دائما بغداد ده بو خاندانه مخصوص برقوناق بولنوردی . وبوخانداندن هرقنغيسی متصرف اولسه يرينه ملازم بولنان بهرحال اكا رقيب اوله رق بری دولتعليـه يه مخلص كچينورسه طرف آخر ايرانيانه ميال اوله كلمشدر .

بوصورتله احمد ومحمود پاشالر بالاتحاد بغداد واليسنه منقاد اولوب بيوك برادرلری اولان محمد پاشا ايسه ايرانيانه استناد ايلديكندن بينلرنده حادث اولان جنك وجدال برچوق غائله لره ونهايت جلد آتيده بيـان اولنه جغی اوزره ايران سفرينه بادی اولمشدر .

بعده محمد پاشـا بغداده واحمد پاشـا بالعكس ايرانه مائل اولوب بوندن دخی نيچه غائله لر ظهور ايدرك نهـايت بابان متصرفلغی محمود پاشـاده قرار قيلمش وبيك يوز طقسان يدی سنه سنه قدر محمود پاشا متصرفلقده قالمشدر .

اندن صكره احمد پاشانك اوغللری ابراهيم پاشا وخالد پاشـا وصكره محمود پاشـانك اوغللری عثمان پاشا وعبد الرحمن پاشا وانلردن صكره ابراهيم پاشانك اوغلی سليمان پاشا وخالد پاشانك اوغلی محمد پاشا صره سيله سنجاغه متصرف اولمشلردر .

بابان امراسـنك بينلرنده كی رقابت وكشاكشدن دائما ايرانلو استفاده ايده كلوب بغداد ولايتی غوائلدن خالی قالمامش ونهـايت بو اوجاق الغـا ايله بابان امراسی متفرق اولمشلردر . زمانمزده اسملری مسموع ومعلوم اولان سليمان پاشا ومحمود پاشا وعزيز بك مومی اليه عبدالرحمن پاشانك اوغللريدر . وسليمان پاشانك اوغللری اولان احمد پاشا وعبد الله پاشا وقادر بك ومحمد بك الآن برحياتدرلر .

بو سنجاغك مركزی قره چولان ايكن مؤخراً مومی اليه ابراهيم پاشـانك مجددا تأسيس وانشا ايتديكی سليمانيه قصبه سی مركزلوا اولمشدر . تفصيلی جلد ثالثده كله جكدر

خاتمه

(١١٨٨) سنه سنده دولتعليه نك فهرست احوالی ودولِ سائره ايله اولان مناسباتی فصول سابقه ده بيان اولنان منوال اوزره اولوب اندن صكره ظهوره كلان وقايع دولتعليه بمنه تعالی بوندن صكره كی جلدلرده بيان اولنه جقدر .

* درون كتابده موعود اولان صور اوراق *

(١)

(واصف افندی طرفندن جمع ايلديكی وقايع جريده لرينك تقديمنه دائر تحرير)
(وتقديم اولنان تقريرلرك صورتلری)

معروض قوللريدركه

ايكيوز سكز سـنه سی اواخرندن اون اوچ سنه سی رمضاننه كلنجه مقدما نوری بكك التی جلدده يازديغی وقايع موضوع فن تاريخ اوزره مجدداً قلمه النوب مناسبت كلدكجه فوائد ملكيه درج وحكمت عمليه كيسه سـندن نقد بضاعه خرج اولنوب مأموريت چاكرانه مدن بوكونه كلنجه مرأت كائناتده صور تمای حدوث اولان وقايع ديوانيه وحوادث يوميه ضم والحاق اولنوب جلوس همايون ميامن مقرون همايوندن الی يومنا هذا شـيرازه بند ظهور اولان وقايعك جمله سی قلم عاجزانه مله آرايش لوحهٔ سطور وبوعبد كمتره باعث فخر نامحصور اولوب ذكر اولنان اجزای جديده مقدما نقش حرير تحرير ايلديكم جلداوله ثانی اولمق اوزره تذهيب وتجليد وعتيق وقايعك ايكی جلدی مقدما عرض اولنمش اولمغله باقی درت جلد ايله حضور مكارم محصور حضرت شهنشاهی يه رفع اولنمق ايچون تقديم پيشـكاه آصفانه لری قلندی . چاكر قديملری فن انشا وتأليف لفظ ومعناده راجل وبلكه اعيی من باقل اولوب سبك كلام وافادهٔ مرامده من غير اختيار واقع اولان قصورم دامن عفو ايله مستور وآثار عاجزانه م عين رضا ايله منظور بيورلمق بابنده امر وفرمان من له اللطف والاحسان حضرتلرينكدر .

* تقرير ديكر *

بيك ايكيوز اون بش سـنه سی محرمندن اون التی سـنه سی صفرالخيری غايتنه دك دولت عليهٔ ابدی الاسـتمرارده واقع اولان حوادث واحوال قلم عبد كئيب البال ايله تفصيل واجمال اولنوب كعبة الاقبال ارباب آمال اولان حضور مواهب محصور حضرت شهنشاهی يه عرض وتقديم اولنمق ايچون مرفوع پيشـكاه معالی اتصاللری قلندی شـمدی يه دك حق عاجزانه مده جلوه كر مجلای ظهور اولان عنايت بيغايت اوليای نعما استعطاف مروءت واحسانه يوز قوميوب چاكر كمترلرين

مستغرق لجۀ ادب وحیا ایتدیکی بدیهیاتدن اجلی ایسه دخی مکارم والطاف اولیای نعمادن اظهار صورت غنا رسم عبودیتدن خارج برمعنی اولوب علی الخصوص برمقتضای تقدیر سبحانی دوچار اولدیغم قضاء ناکهانی هر حالده بوبندۀ ناتوانی مستحق رأفت وشفقت خسروانی ایدوب خانه بر دوشاق مذلتندن رهیاب اولمق ایچون اولاد وعیال ستر اولنه‌جق قدر برمحل بناسنه مدارا بهرسال اجزای وقایع عرضنده میری طرفندن احسان اولنان عطیۀ همایونه برمقدار ضم وعلاوه اولنمق رأی زرین اصابتقرین آصفالرینه موافق کاورایسه امرو فرمان .

* تقریر دیکر *

دولت علیۀ ابدی الاستمرارده صروف روزکار ایله سرزدۀ ظهور اولان حوادثات یومیه ورسوم دیوانیه قلم شکسته رقم فقیر ایله نقش حریر تحریر قلنوب سنه‌ده برکره عرض حضور لامع النور خدیوانه قلنور ایدی اون اتی سنه‌سی صفرندن اون یدی سنه‌سی صفرینه کلنجه برسنه ظرفنده مشیمۀ عالمدن تولد ایدن کیفیات ایله کمال دقت وتحری ایله جمع وتنظیم وبودفعه عتبۀ کردون مرتبۀ شاهانه‌یه رفع اولنمق ایچون پیشکاه آصفانه‌لرینه تقدیم اولندی . سابقی اوزره اجزای مذکوره‌نك عرضنه ارادۀ مشیرانه‌لری تعلق ایلر ایسه امر وفرمان .

منقبت زیب شه‌جم مسند کمترین بندۀ واصف احمد

نومرو

(٢)

* تیمورلنكك فرانسه قرالی التنجی قارلوسه مکتوبی *

امیر تیمور کورکان زید عمره

صد هزار سلام وآرزومندی ازین محب خود (ملك ره‌دی فرانسه) (١) قبول فرماید باجهان آرزومندی بسیار بعد ازتبلیغ ادعیه برأی عالی آن امیر کبیررا نموده میشود که فری فرنسسکس تعلیم‌ده بدین طرف رسید ومکاتیب ملکان رااوردونیك نامی وعظمت وبزرکواریء آن امیر کبیررا عرضه کردعظیم شادمان شدیم ونیز تقریر

کردکه بالشکرا نبوه روان شدبیاریء باری تعالی دشمنان مارا وشمارا قهر وزبون کردمن بعد (فری جوان مارحسیا سلطانیه) بخدمت فرستاده‌شدوی بخدمت تقریر کند هرچه واقع شدا کنون توقع ازان امیر کبیر داریم که دائما مکاتیب همایون فرستاده شود وسلامتی آن امیر کبیر بازنماید تاتسلی خاطر حاصل آید دیکرمی بایدکه بازرکانان شمارا بدین طرف فرستاده شود که اینچنانکه ایشانرا معزز ومکرم سازیم نیز بازرکانان مابدان طرف رجوع سازند ایشانرا نیز معزز ومکرم سازند وبرایشان کسی زور وزیادتی نکند زیرا دنیا ببازرکانان آبادانست زیاده‌چه ابرا زنمایم دولت باد درکامرانی بسیار سال والسلام تحریرا فی غرة محرم المکرم سنه خمس وثمانمائة الهجریة

(١) ره‌دی فرانسه یعنی (روه دو فرانسه) که فرانسه قرالی دیمکدر .

* مکتوب مذکورك صورت ترجمه‌سی *

امیر کبیر تیمور کورکان زید عمره

بومحبنك یوز بیك سلام وخیر خواهلغنی ودنیالر قدر چوق خلوصنی فرانسه قرالی قبول بیورسون ادعیه تبلیغندن صکره سز امیر کبیرك رأی عالیلرینه عرض اولنورکه فرری فرانسسقوس نام واعظ راهب طرفمزه کلدی وملوك مکتوبلری کتوردی وسز امیر کبیرك ایو ادینی وعظمت شانی بزه بیلدردی چوق مسرور اولدق شودخی بیان اولنورکه لشکرانبوه ایله کیدوب یاوریء باری تعالی ایله بزم وسزك دشمنلرمزی مضمحل ایلدم بوندنصکره سلطانیه شهرینك مرخصه‌سی فرری جوانی حضور کزه کوندردم هرنه‌که واقع اولدیسه عرض وتقریر ایدر شمدی سز امیر کبیردن رجا ایدرمکه دائما نامۀ همایونلریکز ارسال قلنوب بزه خبر سلامت وعافیتکز اعلام اولنه تاکه خاطر اسوده‌لکی حصوله کله وشو دخی لازمدرکه سزك بازرکانلریکز بزم طرفمزه کوندریلوب نصلکه انلری معزز ومکرم طوتار ایسه‌ك بزم بازرکانلریمز دخی اولطرفه کیدەلر وانلریده معزز ومطیب ایلیه سز اوزرلرینه کمسنه‌نك زجر وتعدیسی اولمیه زیرا دنیابازرکانلرله ابادان اولور باقی نه دیه‌لم نیجه سنه‌لر دولت وکامرانیده اوله‌سز والسلام .

(٣)

* سلطان سليمان طرفندن فرانسه قرالى فرانچسقويه ارسال بيورلمش *

* اولان نامهٔ همايون صورتى *

هوالعلى الغنى المعطى المعين

حضرت عزت جلت قدرته وعلت كلمته‌نك عنايتى ومهر سپهر نبوت اختر برج فتوت پيشواى زمرهٔ انبيا مقتداى فرقهٔ اصفيا محمد مصطفى نك صلى الله تعالى عليه وسلم معجزات كثيرة البركاتى ودرت يارينك كه ابو بكر وعمر وعثمان وعلى در رضوان الله تعالى عليهم اجمعين انلرك وجميع اولياء اللهك ارواح مقدسه‌لرى مرافقتى ايله بن كه سلطان سلاطين وبرهان الخواقين تاج بخش خسروان روى زمين ظل الله فى الارضين آق دكزك وقره دكزك وروم ايلينك واناطولينك وقرمانك وورومك وولايت ذوالقدريه‌نك وديار بكرك وكردستانك وآذربايجانك وعجمك وشامك وحلبك ومصرك ومكه‌نك ومدينه‌نك وقدسك وكليا ديار عربك ويمنك ودخى نيجه مملكتلرك كى آباى كرام واجداد عظام انار الله براهينهم قوت قاهره‌لريله فتح ايلدكلرى وجناب جلالت مآبم دخى تيغ آتشبار وشمشير ظفر نكارم ايله فتح ايلدوكم نيجه ديارك سلطانى وپادشاهى سلطان بايزيد خان اوغلى سلطان سليم خان اوغلى سلطان سليمان خانم سنكه فرانچه ولايتنك قرالى فرانچسقوسن دركاه سلاطين پناهمه يرار آدمك فرانقپان ايله مكتوب كوندروب وبعض اغز خبرى دخى اصمرليوب مملكتكزه دشمن مستولى اولوب الآن حبسده ايدوككزى اعلام ايدوب خلاصكز خصوصنده بوجانبدن عنايت مدد استدعا ايلمشسز هرنكه ديمش ايسكز بنوم پايهٔ سرير عالم مصيرمه عرض اولنوب على سبيل التفصيل علم شريفم محيط اولوب تمام معلوم اولدى امدى پادشاهلر صنماق وحبس اولنماق عجب دكلدر . كوكلوكزى خوش طوتوب آزرده خاطر اولميه سز اويله اولسه بزم آباى كرام واجداد عظامز نور الله مراقدهم دائما دفع دشمن وفتح ممالك ايچون سفردن خالى اولميوب بزدخى انلرك طريقنه سالك اولوب هرزمانده مملكتلر وصعب وحصين قلعه‌لر فتح ايليوب كيجه وكوندوز آتمز اكرلنمش وقليجمز قوشانلمشدر . حق سبحانه وتعالى خيرلر ميسر ايليوب مشيت وارادتى نيه متعلق اولمش ايسه وجوده كله باقى احوال واخبار نه ايسه مذكور آدمكزدن استنطاق اولنوب معلومكز اوله شويله بيله سز تحريرا فى اوائل شهرآخر الربيعين لسنة اثنتين وثلثين وتسعمائه .

بمقام دارالسلطنة العليه
قسطنطنية المحمية المحروسه

(٤)

* سلطان سليمان عصرنده ابراهيم پاشا طرفندن ديوان عاليده *

* فرانسه ايلچيسنه ايراد اولنان نطق رسميدر *

اشبو ديوان عاليده هركون وكلاى دولت عليه ايله مجتمع اولديغمزك حكمتى شوكتلو قدرتلو پادشاه عالمپناه افندمزك طرف شاهانه‌لرندن مأموراً مخصوص امور معظمهٔ ملكيه‌لرينى مذاكره ومشاوره ايتمك قضيه‌سنه مبنيدر . هركس ديوان عالى‌يه شرفياب قدوم ودخول اولدقجه اغراض وعلل مخصوصه‌سنى ترك برله ذهن وخاطرينه تبادر ايدن خلاصهٔ فكر وتدبيرينى شروط سربسيت وحق كويى‌يه رعايت ايدرك بيان وافاده ايدرز . بودفعه صدق وحقك انيس حقيقى وقرين صحيحى اولان سربسيت ايله جنابكزه هرنه افاده ايدرسك مغبر الخاطر اولميه‌جغكزى مأمول ايدرز . متبوعكز اولان فرانسه قرالى سلطنت سنيه ايله عقد اتفاق ايده‌ليدنبرو فرانسه ملتى حقنده دركار اولان حسن توجه شاهانه‌نك اقتضاسندن ناشى اعداكزك مضرت وزوالنى التزام وبنيان دولتكزى تقويه واستحكام ضمننده قوت قاهرهٔ سلطنت سنيه‌يه منوط ومتوقف اولان جميع اسباب ووسائل همكارى بيدريغ ومأمول ومتمناكز اولان مساعئ جميله مبذول ومسئولاتكز توسيع بيورلمقده طرف دولت عليه‌دن قطعاً تجويز قصور اولنمامشيكن فرانسه طرفندن ظهور ايدن مدعا طريق حق وانصافدن بعيد وعرض وناموسه دخى منافى وآيين دوستى واتحادك فسخنى موجب اولور اطوار كستاخانه‌كزه نظراً بلكه مراسم حيا وادبه دخى مخل اولديغنى بزدن غيرى سزى سوميان اغيار ديه‌بيلور . متفق اولان ايكى دولت خلوص طويت وصدق نيت ايله طرفينه راجع اولان مهالك ومضاره ومشاق ومصارفه مشارك اوله‌رق اتفاقك بقاسنه سعى ايتمك كركدر . والا مقابله بالمثل قاعده‌سنه رعايت واعانتده برطرفدن قصور اولنور ايسه اتفاق طبيعتيله ملغى ومنفسخ اولور . سز فرانسه‌لو دوستلرمز ايسه دولت عليه برتهلكه واضطرابه دوچار اولدقجه دائما تغافل وتسامح وملتكز برجنك ومخاطره‌يه كرفتار اولور ايسه اظهار كمال تيقظ وطلب اعانتده تعجيل وابرام ايدرك وقتاً من الاوقات معاونت لايقه ايله دولت عليه‌يه مددرس اولميوب همان ساده وعدلر وبى فائده سفارتلر ايله دوستلق اظهار ايده‌كلورسز . آلمانيا ايمپراطورى واسپانيا قرالى اولان قارلوس دولت عليه عليهنه ممالك غربيه‌نك

بالجمله عساکرینی آوستریا ومجارستانه جلب وجمع وجزیرۀ موره بلادی اوزرینه
وطونس محاصره‌سنه سوق وتسلیط ایتمشیکن مشترك اولان دشمنمزك اشغالنه
متعلق قنغی اثر محبت واعانتکز ظهور ایتدی . اکرچه دوستلغه منافی بوکونه
وقوعیافته اولان قصور ومسامحه‌کزدن صرف انظار مروءت ایدرك عفو ایله
معامله ایتمك ملتزممز اولوب انجق اول ایامده مضایقه واضطراب حالمزه رقت
وشفقت ایتمامکز ودشمنك اول هنکامده اظهار ایلدیکی حقارت واهانتدن اصلا
متأثر اولمامکز شویله طورسون دشمنمزه تبریك یوللو عرض خلوص دخی
ایتدیککزه نیجه تحمل ایده بیلورز . ایتالیایه کچمك وسزه اعانت وخدمت ایتمك
مأموریتیله سرعسکرمز اولونیایه‌دك قطع مسافه وسوق عساکر اسلامیه ایتمشیکن
ایتالیا سواحلنده عساکرمزه معین اوله‌جق طرفدارلردن وتفاخرانه وعد وخبر
ویردیککز دوستلردن هیچ بریسی کورنمدی وطرفکزدن دخی یکدمده بالاتفاق
ایتالیایه لاجل‌الاشغال تعیین عسکر ایتمك مقتضای شروط دوستیدن ایکن سزلردن
برحرکت رونما اولمیوب شویله‌که بزلر هرنقدر مقدما ومؤخراً رأی وتدبیرکزدن
واعانت وهمتکزدن مستغنی اولدق ایسه‌ده سزلر نه بزه ونه کندیکزه یرایه‌جق
طورده بولنوب دائما ایولك ودوستلق ایتمك فرصتنی فوت ایده‌کلدیکز .
وندیك جمهوری سلطنت سنیه‌نك کرك قوت قاهره‌سنی وکرك شعار وفاداری
وخلوصنی کرکی کبی بالفعل تجربه ایدوب سزلر دشمن مشترکمز ایله عقد متارکه
وممالك محروسه حقنده مضمر اولان سوء قصدینی بالارویة ترویج ایدرایکن
بزلرینه بالذات آخرك توسط واعانه‌سی حلول ایتمکسزین دشمنمزدن اخذ انتقام
ایلدك طرفکزدن برامداد ظهور ایتمکسزین بزلر اعدامزك صولتنی دفعه موفق
وخیرالدین پاشانك همتیله دشمنك قوت بحریه‌سنی تارومار واسپانیا قورصانلرینی
محو وازاله وممالکمزی بعدالاستخلاص مجدداً ممالك متعدده دخی فتح وتسخیره
دسترس اولدق معلومکز اولسونکه بوفتوحاتده سزك مدخل وهمتکز اولمامق
حسبیله سزه عرض منت وتشکر ایتمیز . معمافیه دولتین بیننده مربوط اولان
دوستلغه حرمةً فیمابعد ماضی‌یی تذکیر ایتمك روا کورمیز وآثار خلوص
ومحبتمزی سزه اثبات ایتمك آرزوسنده‌یز . لکن قوت نیك بخت وطالعه بتون
بتون اعتماد واعتنا ایتمك کارعاقبت اندیش اولمدیغندن مقتضای وقت وحاله
ومهالك محتمله‌یه وموسم هوایه نظر وملاحظه ایدرز . سز دوستمز درعایه‌یه
بودفعه پك کج کلوب بزدن مطلوب ایلدیککز دونمایی بوموسمده روی دریاده
اخراج واعمال ایتدرسك جسارت قیلندندر موسم صیف کذار ایدوب روزقاسم

تقرب ایتمکله تجهیز واخراج دونمایه وقت وامکان مساعده ایتمز خصوصا بعید
ومدید اولان سفر دریا ایله مألوف اولمیان نفرات علل وامراضه مبتلا
اوله‌کلدکلری محتاج بیان دکلدر . اغستوسده خیرالدین پاشانك دوچار اولدیغی
قضا وسقطاتی بوموسمده دریاده کشت وکذار ایتمك خطا اولدیغنه دلیل
کافی دکلمیدر .
اولقدر سربسیت وخلوص ایله جنابکزه افادۀ مافی‌الضمیر ایلدیکمدن
کوجنمیه‌جککزی مأمول ایدرم باقی عرض ایلدیککز مسئولات وتکلیفاتکز
خصوصی ارادۀ شاهانه‌یه تعلیق اولنوب نه کونه امر وفرمان پادشاهی ظهور
ایدر ایسه جنابکزه افاده اولنور .

(٥)

* قپودان دریا پیاله بکه صحرای ترجاندن ارسال بیورلمش *

* اولان امر شریف صورتیدر *

افتخار الامراء الکرام مختار الکبراء الفخام ذی‌القدر والاحترام المختص بعنایة
الملك العلام کلیبولی سنجاغی بکی وقپودانم پیاله دام عزه توقیع رفیع همایون
واصل اولیجق معلوم اوله‌که بوندن اقدم حکم همایونم کوندریلوب عنایت حقله
بودفعه دریایه چیقمق امر اولنان دونما کمیلرینه سردار تعیین اولندك لوازم
ومهماتك تدارك ایدوب کمیلری احضار ایلیه‌سز وطورغود دام عزه بیله
بیورلمشدر . حسن اتفاق واتحاد ایلیوب دولت همایون سعادت پیوندمه متعلق
اولان امورده بذل مقدور ایلیه‌سز دیو بیورلمش ایدی اول امر شریفم کیرو
مقرر قیلنوب دریایه چیقمق امر اولنان التمش قطعه کمیلره باش وبوغ تعیین
اولندیغك اجلدن کمیلری معجلا اتمامه ایرشدیروب کورکجیلرین تدارك ایدوب
لوازم ومهماتن تعجیلا کورمك ایچون دستور مکرم مشیر مفخم نظام العالم
وزیرم ابراهیم پاشا ادام‌الله اقباله ودفترداره حکم شریفم کوندریلوب ویکیچریلرم
اغاسنه تعیین اولنان قوللرومی ویره‌سین دیو امر کوندریلوب دریایه سنکله بیله
تعیین اولنان قوجه ایلی ومدللو بکلرینه دخی احکام شریفه کوندرلدی اویله
اولسه بیوردمکه درکاه معلا چاوشلرندن محمود زید قدره واریجق اصلا تأخیر
وتراخی ایتمیوب سنکله چیقه‌جق التمش کمیلری کیجه وکوندز اوزرینه اولوب
اتمامه ایرشدیروب کورکجیلرین تکمیل ایلیوب تعیین اولنان یکیچری قوللرومی
الوب وسنجاق بکلرین دخی سنجاغی عسکریله کمی‌یه الوب وقتی وموسمی ایله

دریایه چیقوب مناسب اولان محلده فرانچه پادشاهینك دونمالریله جمع اولوب
دولت همایونه متعلق اولان مصالحه حسن اتحاد ایله مباشرت ایلیه‌سین بوخصوص
موجب اهتمامدر اهمال ایتمیوب کمیلری معجلا اتمامه ایرشدیروب مقدم چیقارمق
بابنده دقیقه فوت ایتمیه‌سز مشار الیه قولم طورغود دام عزه دریانك جمله احوال
وامورینه واقفدر انکله مشاوره‌دن خالی اولمیوب حسن زندکانی وکمال اتحاد
ایدوب یکدل ویکجهت اولوب شویله‌که لازمهٔ غیرتدر ظهوره کتوروب سوء
تدابیر ایله عرض وناموس سلطنته مغایر وضع اولمامق بابنده انواع مساعیء
جمیله ظهوره کتوره‌سز وکوکللو لوند کمیلری دخی بیله کتمك بیورلمشدر
مشارالیه قولم زید قدره انلرك احوالنه واقفدر انك معرفتی ایله کوکللو رئیسلری
دخی بیله الوب هر برینه اول وجه کورودکی اوزره استمالت ایدوب پکسمات لازم
اولانه پکسمات ویروب انك معرفتی ومشاوره‌سیله دولت همایونه متعلق مصالحه ودین
یولنه استخدام ایلیوب عنایت حقله یوز آقاقلرین تحصیل ایتمکه سعی جمیل ایلیه‌سز
هر کمی‌یه عادت اوزره یکرمی نفر الاتجی قویوب وانلردن غیری غلطه عزبلرندن
دخی یراقلری ویساقلری ایله اوتوز نفر عزب تعیین ایدوب کمیلره یرلشدیروب
بیله الوب کیدوب استخدام ایلیه‌سز وترسانه محافظه‌سیچون وانده قلان اون
قطعه کمیلر مهمنه دخی کفایت مقداری آدم الیقویه‌سز شویله بیله‌سز علامت
شریفه‌مه اعتماد قله‌سز تحریراً فی‌اواخر شهر ربیع الآخر سنه اثنین وستین وتسعمائه

بیورد بریهٔ ترجان

(٦)

* پروت وقعه‌سی اوزرینه بالطه‌جی محمد پاشا طرفندن *

* یازیلان بیورلدی صورتیدر *

باعث تحریر کتاب صحت نصاب بودرکه بتوفیق‌الله الملك العلام عساکر
اسلام نصرت انجام ایله پروت کنارنده ماسقو چاری بالجمله عسکریله مخاصمه
ومقاتله ایله تضییق اولندقده بلطفه الکریم وفضله العمیم مصالحه‌یه مراجعت
ایدوب وچار مرقوم طرفندن صلحه طالب اولدقلرنده صلح وصلاحك
قیود وشروطی بووجه اوزره معقود ومربوط اولمشدرکه ازاق قلعه‌سی ینه
کالاول اراضی وسائر تماتیله طرف دولت علیه‌یه تسلیم اولنه وطیغان وقمانکه وصمار
دماغنده یکی قلعه‌سی کلیت ایله هدم اولنه‌رق وقمانکه‌نك ایچنده طوپ وجبه‌خانه‌سی
بالکلیه دولت علیه طرفنه تسلیم اولنه وفیما بعد محل مرقوم طرفنده قلعه بنا
اولنمامق اوزره ولهلویه واکا تابع برایاش وپورتقال وقریم خانی اولان سعادتلو

دولتکرای خان حضرتلری طرفنه تابع قزاقلره چار مرقوم طرفندن من بعد
مداخله اولنمیوب اوته‌دنبرو نیجه ایسه بتون اول یرلردن ال چکوب وبعد الیوم
قره‌دن ممالك محروسه‌یه تجارت ایله کلوب کیدن بازرکانلرندن ماعدا استانبولده
ایلچی نامنده طرفلرندن کمسنه اقامت ایتمیوب بوندن اقدم وحالا اولان مسلمان
اسیرلری هر نه مقدار ایسه کیرو دولت علیه طرفنه تسلیم اولنمق اوزره واسوج
قرالی دولت علیه‌نك زیر جناح عنایتنه التجا ایتمکله بعد الیوم اسوج قرالنك کندو
مملکتنه امن وسلامت ایله کیتمسنه قطعا طرفلرندن ممانعت وتعرض اولنمیوب
مابینلرنده توفیق ورضا واتحاد بولنور ایسه مصالحه ایلیه‌لر وفیما بعد دولت علیه
طرفندن دخی ممالك محروسه‌یه منسوب اولان رعایا وسائرلرینه بردرلو تعدی
وتجاوز اولنمامق شروط وعهودی ایله سبقت ایدن کستاخانه حرکتلرندن اغماض
عین بیورلمق شوکتلو عنایتلو عظمتلو افندمز پادشاهمزك کمال فضل وکرم
ملوکانه‌لرندن رجا اولنور . منوال مشروح اوزره آستانهٔ سعادتده انشاءالله تعالی
عهد ومیثاق بغلنمق وطرفنه صورت ویرلمك اوزره وکالت مطلقه حسبیله اشبو
تمسك تحریر اولنوب طرفلرینه ویرلمشدر وچار مرقوم طرفندن تمسك النوب
ویرلدکدنصکره عسکرلری طوغری یوللریله مملکتنه کیتمسنه کرك عساکر
منصوره وکرك طوائف تاتار وسائرلرندن برفرد ممانعت ومداخله ایتمیوب
وذکر اولنان ماده‌لر تسلیم اولنوب طرفندن عهدنامه‌لر النوب ویرلدکدن صکره
چار مرقوم طرفندن مأمورا رهن اولمق اوزره اردوی همایون نصرتمقرونه
کلان چارك محرم اسراری قدوة اعیان الملة المسیحیه قپارون قانچلیر پترو شافروف
وشرمت اوغلنك اوغلی جنرال میخائل اولدبورسی ختمت عواقبهم بالخیر اتمام
خدمت ایلدکدن صکره بلاتأخیر مملکتلرینه کیتملرینه دولت علیه طرفندن اذن
ورخصت ویرلمك اوزره اشبو محله شرح ویرلدی تحریرا فی‌الیوم السادس
من جمادی الآخره لسنة ثلث وعشرین ومأة والف

بیورلدیء صحرای
خوش کچدی

(٧)

* چیچك آشیسنه دائر مادام مؤنته کونك انکلتره‌یه یازدیغی *

* مکتوبك ترجمه‌سی *

علل وامراض بخشنده سزه برشی سویلیه‌یمکه بالذات بوراده بولنمقلغکزی آرزو
وتمنی ایتدیرد بزم بینمزده غایت وخیم العاقبه وعمومی اولان چیچك علتی بوراده

آشی تعبیر اولنور برایش اختراعیله بتون بتون ضررسز برشی اولمشدر بوراده برطاقم قادینلر وارکه بونی صنعت اتخاذ ایدوب یازك شدتلی صیجاقلری کچدکدن صکره کوز فصلنده ایلول آینده اجرا ایدرلر . شویله‌که نیجه آدملر احبابنه خبر کوندروب آشیلانمق استرمیسین دیو استفسار ایدرلر . وجمعیت ایدوب تفرجه کیدرلر تمام اون بش اون التی کشی بریره اجتماع ایتدکلرنده براختیار قاری برجوز قبوغی ایچنده اك ایو چیچك چیقارمش اولنلردن برینك چیچکی جراحتنی کتوروب قنغی طمرکدن آشیلانمق استرسین دیو هرکسدن سؤال ایدر واکا کوره اول طمری‌دلرکه آچیسی انجق برطرمق آچیسی قدر اوله‌بیلور اورایه اکنه‌نك آله‌بیلدیکی قدر جراحت القا ایدر واوزرینه بریارم جوز قبوغی قپادر وبوصورتله درت بش طمر آچر روملر اکثریا متعصب اولدقلرندن برالکلرینك اورته‌سندن وبرر قوللرندن وبرر کوکسلرندن آچدیروب خاج واری آشیلانمغی اعتیاد ایتمشلردر اما بوآشیلرك برر پارچه اثری قالدیغندن صوکی پك فنا اوله‌یور . بوجهتله متعصب اولمینلر دیزلرندن ویاخود قوللرینك کورنمز یرلرندن آشیلادیرلر . کرك چوجقلر وکرك سائرلری آشیلاندقدنصکره اخشامه قدر اوینایوب اکانورلر واخشامدنصکره کندولرینی حمی الوب ایکی کون ونادراً اوچ کون قدر یتاقده طورمغه مجبور اولورلر یوزلرنده یکرمی اوتوز قدر چیچك چیقدیغی نادر اولوب انلرك دخی اصلا لکه‌سی قالمز وسکز کون ظرفنده برؤتام کلور . چیچکلر تمام اولدقلری وقت آشی اوریلان یرلردن برصولی ماده آقار هیچ شبهه ایتمم‌که تخفیف مرضه بونك چوق مدخلی واردر نیجه بیك کشیلر هرسنه بوعملیاتی اجرا ایتدیریورلر . فرانسه ایلچیسی دیورکه بزلرده اکلنجه ایچون ایلیجه‌لره کیدلدیکی کبی بوراده دخی هرکس چیچك چیقارمغی برتفرج اتخاذ ایده‌یور . آشیلانوبده تلف اولان هیچ یوقدر وبوتجربه‌لرك نتیجه‌سندن بکانه درجه‌لرده امنیت کلش اولدیغی کندی سوکیلی چوجوجاغمه یاپدیره‌جغم دیدیکمله سزك دخی معلوم ومجزومکز اولور .

(٨)

* روسیه چاری پترونك وصیتنامه‌سی *

برنجی بند عسکری دائما حربه الشدیروب جنك آور طوتمق ایچون روسیه ملتنك برمحاربهٔ متمادیه حالنده بولنمسی فقط امور مالیه‌نك اصلاحی ضمنده برارالق عسکره میدان استراحت کوستریلور ایسه‌ده ینه متعاقباً اردولرك تنظیمیله آن بآن

هجومه وقت مساعد کوزدلمسی وشوصورتله روسیه‌نك تزاید قوت وتوسیع منافعی ضمننده وقت صلح وآسایشی حربه وامر حربی صلحه بروسیلهٔ قویه اتخاذ ایلمسی .

ایکنجی بند هنکام محاربه‌ده اوروپانك اك معلوماتلی بولنان ملل واقوامی میانندن ضابطان عسکریه‌نك واثنای صلحده دخی ارباب علم ومعارفك جلب ودعوتنه هرکونه اسباب ممکنه‌نك صرف واجراسیله ممالك سائره‌نك منافع ومحسناتندن روسیه ملتنی استفاده ایتدیرمکله برابر کندو مملکتنه مخصوص اولان محسناتندن دخی نسنه ضایع ایتدیرلماملك صورتلرینه اعتنا اولنمسی .

اوچنجی بند اوروپاده جریان ایدن کافهٔ امور ومصالحه واختلاف ومنازعاتی وخصوصیله شدت تقربی سببیله بلا واسطه استفاده اولنه بیلان آلمانیا ممالکی وقوعاتنه فرصت دوشدکجه مداخله ووضع ید ایلمسی .

دردنجی بند له ممالکنه اختلالات داخلیه ومحاسدهٔ دائمیه القاسیله تفرقه ایصال اولنمق وکبار ماتی آقچه قوتیله جلب ایتمك وحکومت مجلسلرنده کسب نفوذ ایدوب قرال انتخابی خصوصنه مداخله ایده‌بیلمك ایچون رشوت اصولنی قوللانمق وروسیه طرفداری اولنلری انتخاب واجلاسه دسترس اولندقدن صکره دخی حمایت وصحابتلریچون درون ممالکه روسیه عساکرینی ادخال ایله بتون بتون تمکن واقامته وسیله وفرصت دوشنجه‌یه قدر اوراده عساکر مذکوره‌یی مدت مدیده اقامه‌یه سعی اولنمق وبوحالده همجوار بولنان دولتلر طرفندن مخالفت کوسترلدکده بونلرك موقتاً اسکاتلریچون له ممالکنی مقاسمه ایدرك صکره دول سائره‌یه ویریلان حصه‌لری کیرو المغه فرصت کوزدلمك خصوصلری .

بشنجی بند اسوجلونك ممالکندن ممکن اوله بیلدیکی مرتبه زیاده یر ضبط اولنوب استکمال مغلوبیتنه بربهانه تدارکیچون روسیه دولتی علیهنه ابتدا اسوجلونك اعلان حرب ایله هجوم ایلمسنی ایجاب ایتدیرمکه سعی وبونك ایچون اسوجلویی دانیمارقه‌لودن ودانیمارقه‌لویی اسوجلودن تبرید وتبعید ایله بینلرنده مایهٔ اختلاف ورقابتك دوام وبقاسی اسبابنه صرف مساعی واهتمام اولنمسی .

التنجی بند روسیه خاندان ایمپراطوریه‌سنك دائما آلمانیا حکمدارانی خاندانی میانندن قیز الوب فامیلیاجه تکثیر روابط ازدواج واتحاد واشتراك منافع ایلملری وبوصورتله آلمانیا درونده اجرای نفوذ ایدرك ذاتاً ممالك مذکوره‌نك دخی کندی نفع ومصلحتمزه ربط اولنمسی .

یدنجی بند انکلتره دولتی امور بحریه‌سنده بزه اك زیاده محتاج اولدیغی مثللو

بزم قوهٔ بحریه‌مزك تزایدینه دخی دولت مشار الیهانك پك چوق فائده‌سی
اوله‌بیله‌جكندن امر تجارتده اتفاقنی سائرلره ترجیح ایله ممالكمز محصولندن
كراسته وسائر اشیانك انكلتره‌یه بیعیله التونلرینی درون ممالكمزه جلب ایلمك
وطرفین تجار وكمیجیلری میانده روابط ومناسبات متمادیه پیدا ایدرك بو وسیله
ایله ممالكمزده تجارت وسیر سفاین ماده‌لری توسیع اولنمسی .

سكزنجی بند شمالاً بحر بالطقك وجنوباً بحر سیاهك سواحلنه كون بكون
روسیه‌لولرك یایلملری .

طقوزنجی بند استانبوله وهندستانه ممكن اوله بیلدیكی مرتبه تقرب اولنوب
استانبوله حكم ایدن بتون جهانك حكمدار صحیحی اوله‌بیله‌جكی قضیهٔ مسلمه سنه
بناءً كاه دولت عثمانیه‌یه وكاه ایران دولتنه محاربات متمادیه احداث اولنه‌رق قره
دكزده ترسانه‌لر پیدا اولنمسی ایچون رفته رفته بحر مذكوری وكذلك مقصدك
حسن حصولنه الزم بر موقع اولمسی حسبیله بحر بالطغی دخی ضبط وبصره
كورفزینه قدر كیدیله بیلمك ضمننده ایران دولتنك زوال وانحطاطنی تعجیل
ایله ممكن اولدیغی حالده ممالك شرقیه‌نك اسكی تجارتنی بر الشام طریقیله اعاده
ایدرك جهانك انباری مثابه‌سنده اولان هندستانه قدر كیدلمسی وبوچاره ایله
ارتق انكلتره‌نك التونلرندن استغنا حاصل ایدلمسی .

اوننجی بند اوستریا دولتنك اتفاق واتحادینی استحصال ایله ابقاسنه اهتمام
اولنوب دولت مشارالیهانك ایلروده آلمانیا ممالكی اوزرنده حكمدارلق اجراسنه
دائر اولان افكارینی ظاهرده ترویج ایدرك ال التندن علیهنده سائر حكمدارانك
عروق محاسده‌لرینك تحریكنه سعی وهربرلرینی روسیه دولتندن استمداد
واستعانه‌یه تحریك ایله ایلروده ممالك مذكوره‌یه حكم ایتمكلكمزی منتج اوله‌جق
صورتده برنوع حمایت اجرا اولنمسی .

اون برنجی بند تركلری روم ایلی قطعه‌سندن طرد وتبعیده اوستریا خاندانی
تحریص ایدوب استانبولك ضبطنده دخی یاعلیهنده اوروپانك اسكی دولتلری حربا
تسلیط اولنمق ویاخود الناں یرلردن كندوسنه برحصه‌جق كوسترلمك صورتلریله
حسد ورقابتی تسكین اولنه‌رق صكره بونك دخی الندن نزع اولنمسی .

اون ایكنجی بند پاپانك حكومت روحانیه‌سنی منكر ومجارستانده وممالك عثمانیه‌ده
وله ممالكنك جانب جنوبیسنده منتشر اولوب روم مذهبنده بولنان خرستیانلرك
جمله‌سنی اطرافمزه جلب ایله كندولره روسیه دولتی مرجع ومعین اتخاذ ایتدیریلوب
بونلره علی العموم برنوع نفوذ وحكومت رهبانیه اجراسیچون اول باول مذهبجه

بر ریاست احداثنه چالیشلمسی وبوطریق ایله دشمنلریمزك هربری ولایتلرنده
غیرتكش ومعاون برچوق دوستلر قزانلمسی .

اون اوچنجی بند بوصورتلر ایله اسوجلو پریشان وایرانلو مغلوب ولهلو محكوم
اولوب ممالك عثمانیه دخی ضبط اولندقده اردولریمز بریره جمع اولنه‌رق قره دكز
ایله بحر بالطق دخی قوهٔ بحریه‌مز ایله محافظه اولنه‌جغندن اشته اولوقت بتون
دنیانك حكمدارلغی بینمزده تقسیم ایتمك صورتی ابتدا فرانسه دولتنه وبعده
اوستریا دولتنه منفردا وغایت خفی اوله‌رق عرض وتكلیف اولنمق وبوصورتی
ایكیسندن بری بهمه حال قبول ایده‌جكندن هربرلرینك حرص واستكباری
برخوشجه بسلنیله‌رك صورت مذكوره‌یی قبول ایدن ایتمیه‌جك اولانك تنكیلی
ایچون علیهنده اعمال اولنمق وچونكه روسیه دولتی بتون ممالك شرقیه‌یی
حصراً ضبط ایتمش بولندیغی مثللو اوروپانك قطعهٔ عظماسنی دخی هنوز یدتصرفه
كچورمش بولنه‌جغندن شو ایكی دولتدن میدانده قاله‌جق اولان هرقنغیسی ایسه
انی دخی بالآخره سهولتله قهر وتنكیل ایده‌بیله‌جكی .

اون دردنجی بند فرض محال اوله‌رق دولتیندن هیچ بری روسیه دولتنك
اشبو تكلیفنی شاید قبول ایتمدكاری تقدیرده دخی بینلرنده نزاع واختلاف
احداثنه صرف افكار اولنمق مقتضیاتدن اوله‌رق شوصورتك استحصالیله بربرلریله
ایكیسنی دخی اتعاب ایلدكدن صكره اشته اولوقت روسیه دولتی بر فرصت قطعیه
كوزه‌دوب همان مجتمع اولان اردولرینی اول باول آلمانیا اوزرینه سوق ایله
اولحوالی‌یه هجوم ایتمسیله برابر برطرفدن دخی اناطولینك اقوام متنوعه‌سندن مركب
لشكر فراوان ایله مملو بحر ازاقدن وبحر منجمد شمالیده كائن ارخانكل لیمانندن
اخراج ایده‌جكی ایكی طاقم كلیتلو كمی قافله‌سنی بحر سیاه وبحر بالطقدن مرتب
دونانمالری رفاقتیله اق دكز وبحر محیط شمالیدن اعزام وامرار ایدرك فرانسه
سواحلنی سیل كبی باصه‌جغی صره‌ده آلمانیا دخی هنوز بوحاله كرفتار اولمش
بولنور وبوایكی ممالك واسعه بووجهله مغلوب ومنهزم اوله‌جغندن اوروپانك قطعهٔ
باقیه‌سی بالسهوله وبلا محاربه كردنادهٔ انقیاد اوله‌جغی نتایج طبیعیه‌دن اولمغله اشته
بوطریق ایله بتون اوروپا قطعه‌سی فتح وتسخیر اولنمق قابل اولور .

* قینارجه عهد نامه‌سی *

برنجی ماده ایكی دولت بیننده سبقت ایدن هردرلو معادات ومخاصمه شمدیدن

الى الابد محو وازاله اولنوب كرك آلات حربيه وكرك سائر تقريب ايله طرفيندن
عمل وتبادر واجرا اولنان ضرر وتعديات نسيان مؤبدى ايله فراموش اولنوب
بوبابده وجوه ايله واصلا بروقتده اخذ انتقام اولنميه دشمنلك يرينه براً وبحراً
مؤبد وقوى وتغيردن منزه مصالحه يه رعايت وحراست اولنه كرك طرف همايونمدن
وكرك اخلاف امجادم طرفلرندن وكذلك روسيه پادشاهى مشاراليها واخلافى
بينلرنده تمهيد اولنان اتفاق ايله صافى ومؤبد وتغيردن برى موالات حفظ وحراست
اولنوب اشبو ماده‌لر كمال دقت واهتمام ايله اجرا ومعتبر قلنه‌لر وايكى دولت واملاك
وممالكى ورعايا واهالئ طرفين ميانه‌لرنده اشبو موالات ماده‌سى بويله رعايت
اولنه كه فيما بعد جانبيندن برينك عليهنه سراً وعلانيةً بردرلو عمل بغض واضرار
اولنميه وتجديد اولنان موالات ومصافات مقتضاسنجه بلا استثنا ايكى طرفه هرنه كونه
تهمت ايدن جمله رعايالرك طرفيندن نسيامنسيا جرايملرى كلياً عفو اولنوب چكدرى
وسائر محبسلرده بولنانلرى آزاد وسبيللرى تخليه ومنفى ومكث ايتديريلان كسانه
عودته رخصت ويريلوب مقدما كامياب اولدقلرى هردرلو پايه واموالرى
مصالحه‌دنصكره رد وارجاع اولنوب وسائرلريكه هرنه‌عقوبته‌مستحق اولديلر ايسه دخى
حقلرينه اصلا برعلت وبهانه ايله تعرض وزيان وضرر وتأديب اولنميه‌لر وآخرلر
طرفندن من بوروته بردرلو ضرر وزيان وتعرض اولنمق تجويز اولنميوب اضرار
وتعرضلرينه قصد ايدنلر تأديب اولنه‌لر ومرسوموندن هربرى زير حمايت ومحافظهٔ
قوانين وولايتلرينك عادتلرى اوزره سائر هم ولايتلرينه قياسا معاشرت ايده‌لر .
ايكنجى ماده   اشبو عهدنامهٔ مباره‌كه نك انعقادى وتصديقنامه‌لرك مبادله‌سندنصكره
ايكى دولتك رعاياسندن بعضيلرى آخر برتهمت وعدم اطاعت وياخود خيانت
ايدوب دولتينك برينه اختفا وياخود التجا قصدنده اولور ايسه دولت عليه مده
دين اسلامى قبول وروسيه دولتنده تنصر ايدنلردن ماعدا اصلا بربهانه ايله قبول
وحمايت اولنميوب درعقب رد وياخود هيچ اولمز ايسه التجا ايلدكلرى دولتك
ممالكندن طرد اولنه‌لركه بومثللو يرامزلرك سببى ايله ايكى دولت بيننده مورث
برودت وياخود باعث بحث عبث اولور اصلا برمعنى واقع اولميه كذلك طرفين
رعاياسندن اولوب كرك اهل اسلام وكرك خرستيان زمره‌سندن بركمسنه بردرلو
تقصيرات ايدوب هرنه ملاحظه ايله بردولتدن اول بردولته التجا ايدرلر ايسه
بومثللولر طلب اولندقجه بلا تأخير رد اولنه‌لر .
اوچنجى ماده   قريم وبوجاق وقوبان ويديسان وجانبويلق ويديچكول قبائل
وطوائف تاتار وبالجمله باى حال بلا استثنا دولتين طرفندن سربسيت وبغير تعلق

مستقل ووجهله اجنبى بردولته تابع اولمامق اوزره اعتراف وقبول اولنه‌لر وطوائف
تاتار بالجمله رأى واتفاقلريله آل جنكيز صويندن انتخاب ونصب اولنان كندو خانه‌لرى
مستقل اولان تحت حكومتلرنده اولمغله وبرزمانده دول اخرادن بردولته وهيچ
برماده يه محاسبه ويرمامك شرطيله عتيق قانون وعادتلرى اوزره مرقوملره حكم
وكرك خان مومى اليهك انتخاب ونصبى خصوصنده وكرك امور مخصوصه ورودينه
وامور دولتلرينه دائر بردرلو دولت عليه‌مزله روسيه دولتى مداخله ايلميوب
حكومت خارجيه ودولتلرينه دائر مستقل دولت سائر مستقل دول كندو كندوله
مملكتلرينى تحكيم ايدرلر كبى وجناب باريدن غيرى كمسنه يه تابع اولمامق اوزره
طائفهٔ مرقومه اعتراف وقبول ولكن مذهبلرى اهل اسلامدن اولوب ذات معدلت
سمات شهريارانه‌م امام المؤمنين وخليفة الموحدين اولديغنه بناءً طائفهٔ مرقومه
عقد اولنان سربسيت دولت ومملكتلرينه خلل كتورميه‌رك امور مذهبيه‌لرينى
طرف همايونم خالقنه شريعت اسلاميه مقتضاسنجه تنظيم ايده‌لر . وروسيه دولتنه
تخصيص اولنان كرش ويكى قلعه اراضيسى وليمانلرندن ماعدا قريم وقوبان جانبلرنده
واقع استيلا اولنان قصبه وقلاع ومساكن واراضى وبردا وقونسكى ووى واوزى
صوبى نهرلرينك آق صو وطوره نهرلرينك بيننده اولان جميع اراضى له مملكتى
حدودينه وارنجه طوائف مرقومه يه استرداد واوزى قلعه‌سى قديمى الكاسى ايله
كالاول دولت عليه‌مك تحت تصرفنده باقى قاله ومصالحه عهدنامه‌سنك تكميل
مبادله سندنصكره ممالك تاتاريه‌دن روسيه دولتى جمله عسكرينى اخراج ايلمه‌سنه
تعهد ايده قريم جزيره‌سنك وقوبان وطمان جزيره‌سنده واقع قلاع وقصبه
ومساكن وسائرلرى حقنده جزئى وكلى هردرلو استحقاقندن دولت عليه‌مزك
كذلك كف يدينه تعهد ايده ومحل مرقومه فيما بعد محافظ عسكرى وياخود بشقه
عسكر ارسال ايلميه ممالك مذكوره‌يى طوائف تاتاره بووجه اوزره دولت عليه‌مز
استرداد ايدوب وكمسنه يه تابع اولمقسزين حكومت دولتلرينه روسيه دولتى
مرقوملرك حقيقة مستقلاً تحت حكومتلرنده وسربسيت مطلقه وجه معمول به
اوزره ايلديكى كبى كذلك دولت عليه‌مز تعهد ايده كه قصبه وقلاع واراضى ومسكن
مذكورلرنده فيما بعد محافظ عسكرى وياخود بشقه بر نوع عسكر بشقه سكبان
وياخود عسكر زمره‌سندن هرنه اسمده ونه كونه ايسه بعث وتسيير ايلميوب جمله
طوائف مرقومه يه روسيه دولتى طرفندن ترك اولنان سربسيتى وكمسنه يه تابع
اولمقسزين استقلاللرى اوزره دولت عليه‌مز دخى ترك ايده .
دردنجى ماده   جمله دوله مخصوص اولان استحقاق اصليدى مقتضاسنجه كندو

مملكتنده مناسب كوره جك نظامى اجرا ايتمك هر دولته جائز اولمغله ايكى دولته
رخصت كاملهٔ نامحصوره ويريلوركه كندو مملكتلرنده وحدودلرنده مناسب
كوردكلرى يرلرده قلاع وشهرلر وقصبات وابنيه ومساكن بنا وعتيق قلاع وشهر
وقصبات وسائرلرى تعمير وتجديد ايده لر .

بشنجى ماده اشبو مصالحهٔ مباركه‌نك انعقاديله تجديد موالات ومصافات همجوارى
ميسر اولدقدنصكره روسيه دولتى جانبندن پايهٔ ثانيه يعنى انوپياتو تعبير اولنوب
اورته ايلچيسى وياخود مرخص ايلچيسى نصبى ايله دولت عليه‌مزده على الدوام
برروسيه ايلچيسى اقامت ايدوب زياده معتبر اولان دولك ايلچيلرى حقنده ايفا
اولنان مراسم اعتبار ورعايت مومى اليه روسيه ايلچيسنك رتبه‌سنه دخى دولت
عليه‌مز جانبندن ايفا اولنه عموما رسم عامه وقوعنده المان ايمپراطورينك ايلچيسى
پايهٔ رفيعه وياخود صغيره‌ده اولديغى تقديرده درعقب ندرلانك بيوك ايلچيسندن صكره
تعقب ايليه ندرلانك بيوك ايلچيسى بولنمز ايسه وندك بيوك ايلچيسندن صكره
تعقب ايليه .

دولت روسيه ايلچيسنك بالفعل خدمتنده بولنانلردن بركمسنه سرقه وتهمت عظيمه
وياخود شايستهٔ تعزير برفعل ناشايسته ايتدكدن صكره بعد التقرير اشياى مسروقه
ايلچى طرفندن بيان اولنه جق وجه اوزره تماماً استرداد اولنه وحال سكرنده دين
محمدى يى قبول ايتمك سوداسنده اولنلردين محمديه‌ده قبول اولنميوب رفع سكرندن صكره
حال اصليلرينه رجعت ايدوب عقللرى باشلرينه كلدكدن صكره اقرار
واعترافلرى ايلچى طرفندن كوندريله جك آدمك مواجهه‌سنده دخى وبعض
بيغرض مسلمانلرك قارشوسنده بيان ايتديريلوب بويله قبول اولنه‌لر .

يدنجى ماده دولت عليه‌مز تعهد ايدركه خرستيان ديانتنك حقنه وكنيسالرينه
قوياً صيانت ايده وروسيه دولتنك ايلچيلرينه رخصت ويره‌كه هر احتياجده كرك
اون دردنجى ماده‌ده ذكر اولنوب محروسهٔ قسطنطينيه‌ده بيان اولنان كنيساى
مذكوره وكرك خدمه‌سنك صيانتنه ابراز تفهيمات متنوعه ايليه وايلچىء مومى اليهك
بركونه عروضى دولت عليه‌مك دوست صافى وهمجوارى اولان دولته متعلق آدم
معتمدى طرفندن عرض وتبليغ اولنمغله دولت عليه‌مز طرفندن قبول ايلملرينى
دولت عليه‌مز تعهد ايدر .

سكزنجى ماده روسيه دولتنك كرك رهابين زمره‌سندن وكرك سائر رعاياسندن
اولنلره تماماً رخصت ويريله‌كه قدس شريف وشايستهٔ زيارت اولان سائر محللره
سياحت ايده‌لر بوكونه يولجى وسياحلردن كرك قدس شريفده وكرك سائر محللرده

اثناى طريقده دخى بردرلو جزيه وخراج وويركو اصلا بر تكليف طلب اولنميه
سائر دولك رعايالرينه ويريلان فرمانلر ويول امرلرى مرسومونه دخى وجه لايق
اوزره ادا اولنه ومادامكه دولت عليه‌مز اراضيسنده اقامت ايده‌لر كندولرينه
بردرلو دخل وتعرض اولنميوب قوت احكام شريعت مقتضاسنجه تماماً حمايت وصيانت
اولنه‌لر .

طقوزنجى ماده محروسهٔ قسطنطينيه‌ده مقيم روسيه ايلچيلرينك خدمتنده بولنان
ترجمانلر هرنه ملتدن اولور ايسه دولت امورينه خدمت ايلدكلرينه بناءً خدمتلرى
ايكى دولته راجع اولمغله كمال مروت ايله معامله واعتبار اولنه‌لر ومخدوملرى طرفندن
كندولرينه سپارش اولنان مواد ايچون شايستهٔ مؤاخذه اولمق جائز اولميه .

اوننجى ماده اشبو مصالحهٔ مباركه امضا اولنوب طرفين عسكرينك سردارلرى
طرفلرندن لازم اولان تنبيهات اقتضا ايدن محللره ايصال اولننجه اول ارالقده اكر
برمحلده بردرلو فعل مخاصمه حدوث ايدر ايسه ايراث تعرض اولنمق اوزره عد
اولنميوب بو تقريب ايله واقع اوله جق فتوحات واستيلالر دخى معدوم الظهور اولمق
اوزره معتبر طوتلميوب بويله واقعه‌دن بركمسنه فائده‌مند اولميه .

اون برنجى ماده منفعت دولتين ايچون ممالكنى ترشح ايدن جمله دريالرنده ايكى
دولته متعلق كمى وتجار سفاينه بغير ممانعت سربسيت اوزره كشت وكذار ايلملرى
عقد وتمهيد اولنوب واسكله‌لرينه وهر محله مطلقا سائر دولتلرك اجرا ايتدكلرى
تجارتلرنده كامياب اولدقلرى وجه اوزره اشبو روسيه كميلرى وتجار سفاينه دخى
دولت عليه‌م جانبندن رخصت ويريله قره دكزدن آق دكزه وآق دكزدن قره
دكزه وعامهٔ سواحل وقيلرينك ليمانلرنده مار الذكر دريالر اتصالنده اولان ممر
وبوغازلرنده مكث ايده‌لر واشبو ماده‌يه دائر بالاده ايضاح اولنديغى اوزره دولت
عليه‌مزك ممالكنده امر تجارته دائر بعينه فرانچه وانكلتره مثللو دوست احب اولوب
زياده مساعده بيوريلان مسالمات ومعافياتيله تجارت مياه مثللو براً تجارت ايتمك
روسيه دولتنك رعايالرينه دولت عليه‌مز جانبندن رخصت ويريلوب برمنوال محرر
نهر طونه‌ده دخى كشت وكذار ايده‌لر كرك امر تجارت وكرك روسيه تجارينك
حقنده اشبو ماده‌ده لفظ بلفظ تحرير اولنديغى كبى هر درلو احتياج ظهورنده
مار الذكر ايكى ملتك وسائرلرك شروطلرى مرعى ومعتبر طوتيله ملل مزبورون
ويردكارى رسومات مشاكاه‌سنى وعينى ادا ايتدكلرندن صكره روسيه تاجرلرى
هر درلو امتعه مقوله‌سنى نقل واخراج ايدوب قره دكز وسائر دريالرك سواحل
وليمانلرينه ومحروسهٔ قسطنطينيه‌يه وارمه‌لرى جائز اوله وجه مشروح اوزره بلا

استثنا عموماً صولرينك امر تجارت وسير سفائن ماده سنى طرفين رعايالرينه تجويز
برله كندو تاجرلرينه ايكى دولت جانبندن رخصت ويريلوركه رؤيت مصالح واداره
تجارتلرينه لازم اولان مدتده طرفين ممالكنده اقامت ايده لر بو بابده طرفيندن
تعهد اولنوركه دوست اولان سائر دولتلرك رعايالرينه ارزانى قلنان سربسيت
ومسالمت روسيه تجارينه دخى ارزانى قلنه وحراست نظام ماده سى جملهٔ كيفياتده
مواد الزمدن اولمغله روسيه دولتى طرفندن لازم كوريله جك عامهٔ مواقعده قونسلوسلر
وقونسلوس وكيللرينك تعييننه دولت عليه‌مز جانبندن رخصت ويريلوب دوست
اولان سائر دولك قونسلوسلرى اعتبار اولندقلرى كبى مرقوملر دخى معتبر
طوتيله‌لر واشبو قونسلوس وقونسلوس وكيللرينه رخصت ويريله‌كه براتلو تعبير
اولنور برات پادشاهانه‌م ايله مسلم ترجمانلر معيتلرنده طوتوب انكلتره وفرانچه وسائر
ملتلرك خدمتلرنده بولنان امثاللرى كامياب اولدقلرى معافياته بونلر دخى نائل
وكامياب اوله لر وروسيه دولتنك دوست احبى اولان مالك امتيازات ومعافياتى ايله
براً وبحراً روسيه ممالكنده تجارت ايتمكه ورسوم معتاده‌يى ادا ايتدكدنصكره دولت
عليه‌م رعايالرينه روسيه دولتى جانبندن رخصت ويريلوب وسير دريا اثناسنده قضايه
دوچار اولان سفاينه طرفيندن وجوهله اعانت وبوكونه قضالر ظهورنده دوست
احب اولان مالك حقند اجرا اولنان مظاهرت ايله معاونت اولنه لر كندولرينه
لازم اولان اشيا نرخ جارى ايله كندولرينه اليويريله .

اون ايكنجى ماده افريقه‌ليلر يعنى طرابلس غرب وتونس وجزائر غرب
اوجاقلريله روسيه دولتى عقد شرائط تجارته رغبت ايتدكلرى حالده دولت عليه‌مز
تعهد ايدركه دولت روسيه‌نك بوكونه رغبتى پذيراى حصولنه كندى اعتبار
ورخصتنى بذل وشامل ايده عهودات مرسومه حفظ وحراست اولنمق امرنده
دخى مار الذكر اوجاقلرك حقنده دولت عليه‌مز ضامن اوله .

اون اوچنجى ماده جمله سندات ومكاتيب عامه‌ده وهرخصوصده تماماً روسيه‌لولرك
ايمپراطوريچه سى لقب معتبرينه دائر دولت عليه‌مز جانبندن تركى لسان ايله تماما
روسيه‌لولرك پادشاهى تعبيرى استعمال اولنه .

اون دردنجى ماده دول سائره‌يه قياسا كليساى مخصوصه‌دن ماعدا غلطه طرفنده
بك اوغلى نام محله‌نك يولنده طريق عامده روسيه دولتى بركنيسا بنا ايتديرمك
جائز اوله اشبو كنيسا كنيساى عوام اولوب دوسوغرفه كنيساسى تعبيريله
تسميه والى الابد روسيه دولتنك ايلچيسى صيانتنده اولوب هر درلو تعرض
ومداخله‌دن امين وبرى وحراست اولنه .

اون بشنجى ماده ايكى دولتك حدودلرى تعيين وتحديد اولندقلرى نظام
مقتضاسنجه طرفين رعايالرينه موجب مباحثه باعث نزاع جسيم اوله جق برماده
اولمديغى اكرچه ملاحظه‌دن بعيد اولميوب لكن عوارض غيرمأموله‌دن ظهورى
محتمل اولان اسباب مضرت وزيانلرك دفعنه ايكى دولت بالاتفاق قرار ويرمشلردركه
بوكونه نسنه‌لرك ظهورنده رأس حدودده اولان حاكم ظهوره كلان ماده‌يى
تفتيش ويا خود مخصوصا تعيين اولنان مأمورلرك معرفتيله تفحص ايده‌لر بوكونه
مأمورلر كركى كبى ماده‌يى تفتيش ايتدكدن صكره بلاتأخير حقى اولان شخصك حقنى
احقاق ايده‌لر وپاك تعهد اولنوركه اشبو عهد نامهٔ مباركه انعقاديله مجددا تمهيد
اولنان موالات وحسن نظام ماده‌سى بوكونه قضايانك ظهوريله اصلا تغيير اولنميه

اون التنجى ماده جمله بوجاق مملكتى اقكرمان وكلى واسمعيل قلعه‌لريله سائر
قصبات وقرى درونلرنده موجود بولنان عامهٔ اشيا ايله روسيه دولتى طرفندن
دولت عليه‌مه رد اولنوب وبندر قلعه‌سنى دخى دولت عليه‌مه رد ايدر وكذلك
افلاق وبغدان مملكتلرينى جملهٔ قلاع وشهرلر وقصبات وقرالرى درونلرنده
موجود بولنان جمله اشياليله كذلك دولت عليه‌مه رد ايدر دولت عليه‌م دخى
آتى البيان شرائط ايله ممالك مرقومه‌يى قبول ايدوب اشبو شرائطى تماماً وكاملاً
حفظ وحراست ايلمسنى وعد معمول به ايله تعهد ايليه (اولا) اشبو يكى
ويوده‌لقلرك اهاليسى هرنه‌پايه وكيفيات وحال واسم وعياندن ايسه‌لر بلا استثنا
حقلرنده تماما وكاملاً نسيا منسيا عفو اولنوب هر درلو تهمتلرى وياخود دولت
عليه‌مك امورينه مخالف حركت ايلدكلرينه اسناد ومظنه اولنان جملهٔ اعماللرى
الى الابد فراموش اولنوب اولكى ماده‌نك مضمونى اوزره منصب وپايه‌لرى
واملاك سابقه‌لرى مجددا حاللرى تكميل اولنوب اشبو محاربه‌دن مقدم مالك
اولدقلرى املاكلرينه اعاده اولنه‌لر (ثانيا) كالاول خرستيان دياتى وجوهله
سربسيت اولوب اجراسنه بردرلو ممانعت اولنميوب كنيسالرك مجددا بناسنه
وعتيقلرينك تعميرينه ممانعت اولنميه (ثالثا) ازقديم مناسترلرينه وسائر شخصه
متعلق اولوب بعده بغير حق كندولردن اخذ اولنوب ابرائيل وخوتين وسائر
يرلرك دائره‌سنده موجود بولنان اراضى واملاككه الآن رعايا اسميله تسميه
اولنور مرسومونه استرداد اولنه‌لر (رابعا) راهبين زمره‌سنه مناسب اولان
امتياز ايله اعتبار اولنه (خامسا) ترك وطن ايدوب آخر محللره وارمق رغبتنده
اولان خاندانلر اشياليله نقل ايتمكه سربسيت اوزره مأذون اوله‌لر واشبو خاندانلره كندو
مصالحنك تنظيميچون وقت كافيلرى اولمق ايچون سربسيت اوزره وطنلرندن نقل
ايلملرينه برسنه مدت امهال اولنوب اشبو مدت مهلت تصديقنامهٔ مباركه‌نك مبادله‌سى

تاریخندن معدود ومحسوب اولنه (سادسا) عتیق محاسبه‌لر ایچون هرنه‌کونه ایسه
کرك نقود آقچه وکرك سائر طریق ایله بر نسنه تحصیل اولنمیه (سابعا) اشبو
محاربه‌نك تماماً مدتی ایچون بردرلو تکلیف ویاخود آخر بردرلو طلب اولنمیوب
محاربه امتدادنده یازده اولدقلری مضرات وتخریبات متعدده‌لرینه نظراً مرسومونه
بوندنصکره دخی ایکی سنه‌لك مهلت ویریلوب اشبو مهلت مبادلهٔ تصدیقنامهٔ همایون
تاریخندن عد اولنه (ثامنا) اشبو مهلت مرور ایتدیکندنصکره دولت علیه‌مز
تعهد ایدرکه جزیه‌لرینك آقچه‌سنی تعینه مروت کلیه ایله معاملهٔ وحیز امکان رتبه‌سنده
سخاوت جلیله‌سنی حراست ایده ایکی‌سنه‌ده برکره مبعوثلرینك وساطتیله جزیه‌لری
ادا اولنه وتعیین اولنان اشبو جزیه‌لرینك تماماً اداسندن صکره اصلا بر پاشا ویاخود
حاکم وهرکیم اولور ایسه اولسون مرسومانه اصلا بر وقتده تعرض ایتمیوب آخر
بر درلو ویرکو ویاخود تکلیف هرنه‌کونه اسم وبهانه ایله کندولرندن طلب
اولنمیوب جد امجدم سلطان محمد خان رابع زمان سعادتلرنده متمتع اولدقلری
امتیازات ایله کامیاب اوله‌لر (تاسعا) ملك امورلرینی رؤیت ایدن قپوکتخدالرینك
برنده اشبو ویوه‌ده‌لقلرك بکلرینه دخی رخصت ویریله‌که دولت علیه‌ده هر برینك
طرفندن روم مذهبنده خرستیان اولمق اوزره مصلحتکذارلر تعیین ایلیه‌لرکه
اشبو مملکته متوقف اولان مصالحنی رؤیت ایده‌لر دولت علیهم جانبندن دخی
حقلرینه کمال مروت ایله معامله اولنوب حال عاجزانه‌لرنده قواعد ملل استحقاقنه
مستحق اولوب یعنی هر درلو تعرضدن امین وبری اولمق اوزره اعتبار اوله‌لر
(عاشرا) دولت علیه جانبندن روسیه ایمپراطورلغنك ایلچیلرینه رخصت وموافقت
ویریلورکه اشبو ایکی ویوه‌ده‌لقلرك اقتضاسنه کوره صیانت ومساعده اولنملرینه
مذاکره ایده‌لر دولتینه لایق اولان اعتبار دوستانه مقتضاسنجه ایلچیلرینك عرض
ایتدکلری کلماتلرینه رعایت ایلمسنه دولت علیه تعهد ایدر .

اون یدنجی ماده الآن روسیه دولتنك زیر ضبطنده بولنان اق دکز اطه‌لرینی
روسیه دولتی دولت علیه‌مزه استرداد ایدر دولت علیهم دخی تعهد ایدرکه اولکی
ماده‌سنده مصرح اولان هر درلو قباحتلرك ودولت علیه‌مك امورینه مخالف اولمق
مظنه‌سیله اجرا اولنان عامهٔ افعالك نسیا منسیا عفوکلی ایله محو وعفو اولنمق ماده‌سنی
جزائر مذکوره‌نك اهالیسی حقنده دخی کمال استقامت ایله رعایت ایدر (ثانیا)
خرستیان دیانتنه اصلا ادنی برتعرض ایله ایصال تضییق اولنمیوب کلیسالرك تعمیر
وتجدیدینه وجوهله ممانعت اولنمیه مار الذکر کلیسالرینه خدمت ایدن اشخاص
اصلا برتقریب ایله تعرض ومداخله اولنمیه (ثالثا) اشبو محاربه سببیله کندولرینه

ایراث اولنان تکدیرات وتخریبات سببی ایله روسیه دولتنك زیرحکومتنده بولندقلری
تاریخندن وبوندنصکره ایکی سنه مدتنه دکین اشبو جزائر مرقومه‌نك دولت علیه‌مه
استردادی تاریخندن عد اولنمق کرکدر . دولت علیهم جانبندن جزائر مذکوره
اهالیسندن اصلا بر درلو رسم سنوی تحصیل اولنمیه (رابعا) ترك وطن ایدوب
آخر محللره وارمق رغبتنده اولنلر تماما مال واشیالریله نقل ایتمك دولت علیهم
جانبندن مرقومونه رخصت ویریلوب وتنظیم مصالحلریله وقت کافی اولمق ایچون
اشبو تصدیقنامهٔ مبارکه‌نك مبادله اولنه‌جق تاریخندن بر سنه مهلت مدتی کندولرینه
امهال اولنه (خامسا) روسیه دونماسنك عود ورجعتنده‌که انشاءالله تعالی اشبو
تصدیقنامهٔ مبارکه نك مبادله‌سندن صکره اوچ آی مدتنده واقع اولمق کرکدر .
بر نسنه‌یه احتیاجی واقع اولور ایسه دولت علیهم جانبندن وسع وامکان مرتبه سنده
مظاهرت اولنه .

اون سکزنجی ماده اوزی صویی بوغازنده واقع قلبرون حصاری نهر مزبورك
صول طرفی ساحلنده کفایت ایده جك اراضی ایله وآق صو ایله اوزی صویی
بیننده واقع صحرای خالیه‌نك ومعارضه‌دن عاری مستقلا علی‌الدوام روسیه دولتنك
تحت تصرفنده قاله .

اون طقوزنجی ماده قریم جزیره سنده واقع ینکی قلعه قلعه سی وکرش ولیمانلری
درونلرنده موجود بولنان ایله واراضیلریله بحر سیاهدن باشلیوب طولا کرشك
عتیق حدودلرینه واره رق بوخاجه نام محله وارنجه وبوخاجه محلندن خط مستقیم
ایله بالادن ازاق دکزینه وارنجه معارضه‌دن عاری مستقلا علی‌الدوام روسیه‌دولتنك
تحت تصرفنده قاله .

یکرمنجی ماده میلاد عیسانك بیك یدی یوز سنه سی یعنی تاریخ هجرت نبوینك
بیك اوچ سنه‌سی تولستوی نام حاکمی ایله آجو محافظی حسن پاشا بیننده عقد
تمهید اولنان سندات مفهومنده بیان اولندیغی اوزره ازاق قلعه سی اولکی حدودیله
الی‌الابد روسیه دولتنه تخصیص اولنه .

یکرمی برنجی ماده ایکی قبارطه‌لر یعنی بیوك قبارطه وکوچك قبارطه تارتار
طائفه سیله واقع جواریتلرندن ناشی قریم خانلریله تعلقلری اولمغله روسیه دولتنه
تخصیص اولنملری ماده سی قریم خانلرینك ومشورتنك وتاتار باشلرینك‌اراده سنه
احاله اولنه .

یکرمی ایکنجی ماده ایکی دولت بیننده‌انعقادی وقوعبولان‌جمله عهودنامه وشرائط
سابقه‌یی وبلغراد قلعه سنده واقع عهدنامه یی واندنصکره وجوده کلان عامهٔ شرائطی

محو وازاله والی الابد فراموش ایتمك ایکی دولت میانه سنده بالاتفاق قرار ویریلوب شویله که مرسوم عهوداتك حقنه فیما بعد بردرلو داعیه مقوله سنی بنا ایتمیه‌لر ولکن میلاد حضرت عیسانك بیك یدی یوز سنه سنده تولستو نام حاکمی ایله آچو قلعه‌سنك حسن پاشا نام محافظی اولکه سی حدودی وقوبان سنورینك تعیین وتحدیدینه دائر واقع شرائط اشبو استثنادن بری اولوب کالاول بلا تغییر قاله .

یکرمی اوچنجی ماده کورجی ومکریل حوالیسنده واقع بغدادجق وکوتانسی وشهربان قلعه‌لریکه روسیه عسکری طرفندن ضبط اولنمشلردر . قدیمدنبرو متعلق اولدقلری اصل صاحبلرینه متوقف اولمق اوزره روسیه دولتی طرفندن قبول اولنوب شویله که اکر تحقیقات قدیمدن برو یاخود مدت مدیده دن مقدم دولت علیه‌م قلاع مذکوره یه مالك اولمش ایسه ده دولت علیه‌مه راجع اولمق اوزره قبول اولنوب اشبو تصدیقنامهٔ مبارکه نك مبادله سندنصکره وقت معهودده روسیه عسکری قلعهٔ مذکوره یی تخلیه ایلیه دولت علیه‌م دخی کندو طرفندن تعهد ایدرکه اولکی ماده نك مضمونی مقتضاسنجه حوالیٔ مزبوره ده اشبو محاربه امتدادنده دولت علیه‌مك علیهنه هرنه منوال اوزره حرکت ایتمش اولنلری نسیا منسیا عفو ایلیه ووجه معمول به اوزره والی الابد اوغلان وقز ویرکوسندن وهرکونه جزیهٔ سائره طلبندن ابا وکف ید ایدر . اوته‌دنبرو متعلقلری اولنلردن ماعدا طوائف مذکوره اراسنده کندو رعایاسی اولمق اوزره فرد واحدك حقنه داعیه ایتمامکه دولت علیه‌م تعهد ایدر . وکورجی ومکریللر طرفندن اوته دنبرو ضبط اولنان اراضی وسائر مستحکم یرلری تکرار مرسومونك حکومت ومحافظهٔ مطلقه‌لرینه ترك ایلیه . ودیانت مناستر وکنیسالری حقنه بردرلو تعرض وتضییق ایتمیوب عتیق اولنلرك تعمیرینه وجدیدلرك بناسنه ممانعت اولنمیه . وچلدر پاشاسی وسائر سرکرده وضابطان طرفندن بردرلو داعیه تحتنده اموالارینی اضاعت ایله تعرض اولنملرینی دولت علیه‌م منع ایلیه وطوائف مزبوره دولت علیه‌مك رعایاسندن اولمغله روسیه دولتی اصلا مرسومونه مداخله ایتمیوب تعرض ایلمیه .

یکرمی دردنجی ماده بعدالامضا وتصدیق المواد درعقب نهر طونه‌نك صاغ طرفنده موجود بولنان جمله روسیه عسکری عودت ورجعته متوجه اولوب امضاء تاریخدن برآی ظرفنده طونه نك صول قیسنه مرور ایده لر وعسکر مزبور تماما طونه‌نك صول قیسنه کچدکدنصکره حرسوه حصاری بوشالدیروب عسکر اسلامه تسلیم اولنه وبعده افلاق وبوجاق مملکتلرینك تخلیه سنه بردن وآن واحدده مبادرت اولنوب اشبو تخلیه ماده سنه ایکی آی مهلت تعیین اولنور وجمله روسیه

عسکری مملکتین مزبورتیندن چکلدکلرندنصکره برطرفدن یرکوکی قلعه سنی وبعده ابرائلی وطرف دیکردن اسمعیل قصبه سنی وکلی واقکرمان قلعه‌لریله روسیه عسکری ترك ایدوب عساکر سائره‌لرینه ملحق اولمغه متوجه اولدقدنصکره عساکر اسلامیه قلاع مذکوره یی ترك ایده‌لر اشبو ایکی مملکتك تماما تخلیه سنه اوچ آی مدت توقیت اولنور بالاده ذکر اولنان کیفیتدنصکره روسیه عسکری بغدان مملکتنی ترك ایدوب نهر طورله‌نك صول طرفنه مرور ایده جکدر بوتقریب ایله مارالذکر مواضع وممالکك تخلیه سی ایکی دولتنك مسالمت ومصالحهٔ مؤبده‌لرینك امضاسندنصکره بش آی ظرفنده واقع اولوب جمله روسیه عسکری نهر طورله‌نك صول قیسنه مرور ایلدکده اول زمان خوتین وبندر قلعه‌لری عساکر اسلامیه یه تسلیم اولنور انجق مجرد بوشروط ایله که ینه وقت مزبورده قلبرون حصاری تصریح اولنان اراضیسی مصالحهٔ مؤبده نك اون سکزنجی ماده سنده ایضاح اولندیغی اوزره آق صو ایله اوزی صویی بیننده واقع صحرای خالیه‌نك زاویه سیله الی الابد معارضه‌دن بری روسیه دولتنه تسلیم اولنه وآق دکز اطه‌لرینه دائر روسیه دونماسنك مصالحی وتنظیمات درونیه‌لرینه قابل اولدیغی سرعتله جزائر مذکوره اول حوالیده بولنان روسیه عسکری طرفندن کالاول معارضه‌دن بری دولت علیه‌مك ضبطنه رد اولنه‌لر چونکه بعد مسافه سببی ایله قابل دکلدرکه توقیت وقت اولنه ودولت علیه‌م تعهد ایدرکه دوست بردولت اولدیغی جهتله دونمای مذکوره نك استعجال عزیمتی ملاحظه سیله دولت علیه‌م ایفای لوازمنه اعانت ایدوب وسع وامکان مرتبه ده اقتضا ایدن نسنه‌لری ویریلوب اولبابده دولت علیه‌مه رد اولنان مملکتلرده مادامکه روسیه عسکری موجود بولنور ایسه اشبو مملکتلرك حکومتی ونظامی روسیه‌لونك ضبطنده بولندیغی اوزره قالوب جمله روسیه عسکرینك کلیا خروجلری وقتنه دکین دولت علیه‌م جانبندن ممالك مذکوره‌نك حکومتنه مداخله اولنمیه وبو مملکتلرده بولنان روسیه عسکرینك اقتطاف مأکولات وتدارك لوازم سائره سنه الآن عمل اولندیغی اوزره کذلك تماما خروجلرینه دکین عمل اولنه وروسیه عسکرینك باش سرعسکری بوبابده مخصوصا تعیین اولنان دولت علیه‌مك مأمورلرینه ممالك مزبوره‌نك هربری تخلیه اولندیغنی خبر ایتمدکجه دولت علیه‌مك رد اولنان اشبو قلعه‌لره اياق باصمیوب بالنفس دولت علیه‌م دخی رد اولنان اشبو مملکتلرنده کندو حکومتنی ادخال ایتمیه قلاع وقصباتده موجود اولان روسیه‌لونك ذخیره ومهماتی مرادلری اوزره روسیه عسکری طرفندن تخلیه اولنوب دولت علیه‌مه رد اولنان قلعه‌لرده مجرد بواثناده موجود بولنان دولت

عليهم طوبلرینی ترك ایده‌لر ودولت علیه‌مه رد اولنان عامهٔ ولایتلرك اهالیسی
هرنه جنس وحال کیفیتدن ایسه‌لرکه روسیه دولتنك خدمتنده مستخدم اولمشلردر
عقد اولنان مهلت سنویه‌ده اهل وعیال واموااللری برله روسیه عسکری ایله معاً
چکیلوب نقل ایتمك رغبتنده اولنلر منع اولنمیوب شروط مذکوره مقتضاسنجه
کرك اولزمان وکرك تماما برسنه مدتنده وجوهله منع اولنمامسنه دولت علیه‌م
تعهد ایدر .

یکرمی بشنجی ماده   کرك اناث وکرك ذکور جنسندن اولان بالجمله اسرای
محاربه وسائر اسیرلر هرنه پایه ورتبه‌دن ایسه‌لر ایکی دولتك اراضیلرنده بولندقجه
روسیه دولتنده کندو ارادتلریله تنصر ایدن مسلمین ودولت علیه‌مده حسن
ارادتلریله دین محمدی‌یی قبول ایدن خرستیانلردن ماعدا بالجمله اشبو عهدنامهٔ
مبارکه‌نك تصدیقنامه‌لری مبادله سند نصکره درعقب واصلا بردرلو بهانه ایله
طرفیندن بلا عوض وبغیر ثمن آزاد واسترداد وتسلیم اولنه‌لر کذلك کرفتار بند
استرقاق اولان بالجمله خرستیانلر یعنی لهلو وبغدانلو وافلاقلو وموره‌لو واهالیٔ
جزائر وکورجیلر وسائر بالجمله وبلا استثنا بلاثمن وغیرعوض آزاد اولنه‌لر کذلك
اشبو مصالحهٔ مبارکه‌نك انعقادندنصکره برتقریب ایله کرفتار بند استرقاق اولان
روسیه رعایالری دولت علیه‌مده بولندقجه ردوتسلیم اولنه‌لر وکذلك دولت علیه‌مك
رعایالری حقنده بعینه بومعاملهٔ متشابهه اوزره حرکت ایتمکه روسیه تعهد ایدر .

یکرمی آلتنجی ماده   اشبوماده‌لر امضا اولندیغی خبری قریمه واوزی‌یه رسیده
اولدیغی کبی درعقب قریمده اولان روسیه سرعسکری اوزی محافظیله مخابره
ایدوب اشبو امضاء تاریخدن ایکی آی ظرفنده معتمد آدملر کوندریله‌رك قلبرون
حصارینی مارالذکر اون سکزنجی ماده‌ده تصریح اولنان صحرالر ایله تسلیم وتسلم
قبول ایده‌لر . واشبومعتمد آدملری ملاقاتلری کوننددن ایکی آی ظرفنده مارالذکر
ماده‌یی تکمیل ایده‌لر . شویله‌که بای حال اشبو عهدنامه امضا اولندیغی کوندن
درت آی مدتده وقابل ایسه مدت اقلده‌مادهٔ مشروح ختام پذیر اولوب کلیا اجرا
اولنه ومأموریتلری تکمیل اولندیغی صدر اعظم جانبنه وفلد مارشال طرفنه بلا
تأخیر اخبار ایده‌لر .

یکرمی یدنجی ماده   بومصالحهٔ مبارکه‌یی وموالات ومصافاتی بین الدولتین زیاده
تأکید ایله تمهید وتقویه ضمننده طرفین رضاسیله توقیت اولنه‌جق میقاتده اشبو
مصالحهٔ خیریه‌یی تصدیقاً تصدیقنامه‌لر ایله فوق العاده بیوك ایلچیلر بعث وتسییر
وایکی ایلچیلر رأس حدودده معاملهٔ متشابهه ایله مقابله اولنوب دولت علیه‌مك

عندنده زیاده معتبر اولان اوروپا دولتنك ایلچیلری حقلرنده رعایت اولنان رسم
معتاد اوزره مومی‌الیهما دخی مرعی قلنوب دلالت صفوت جانبین اولمق اوزره
ایلچیان مومی‌الیهما وساطتیله شان دولتلرینه لایق هدایا ارسال اولنه .

یکرمی سکزنجی ماده   دولت علیه‌م مرخصلری مومی‌الیهما توقیعی رسمی احمد
ورئیس الکتاب ابراهیم منیب دام مجدهما ودولت روسیه‌نك لغوتنا جنرالی پرنج
ربنین ختمت عواقبه بالخیر طرفلرندن اشبو مصالحهٔ مؤبده‌نك ماده‌لری امضا
اولندقدنصکره صدر اعظم وروسیه دولتنك فلد مارشالنك تنبیهانی ایصالیله براً
وبحراً کاپتلو وسائر یرلرده واقع عساکر جانبین میانه‌لرنده هردرلو معاملهٔ
خصمانه منع اولنمق لازم کلمکله درعقب صدراعظم وجنرال فلد مارشال جانبلرندن
آق دکز وقره‌دکز وقریم قرشوسنده واقع دونمایه ومواضع سائرهٔ محاربه‌یه
اولاقلر کوندریلورکه بعد انعقاد المصالحه هریرده معادات ومقاتلات دفع اولنه .
وبرکونه اولاقلر صدراعظمك وجنرال فلد مارشالك تنبیهنامه‌لریله مصون ومأمون
اوله‌لرکه روسیه اولاغی روسیه سرعسکری طرفنه تسابق ایدرایسه اشبو روسیه
سرعسکرینك وساطتیله صدراعظمك تنبیهنامه‌سنی دولت علیه‌م سرعسکرینه تسییر
ایلیه وصدر اعظمك اولاغی تبادر وتقادم ایدر ایسه سرعسکر دولت علیه
وساطتیله فلد مارشالك تنبیهنامه‌سنی روسیه سرعسکرینه بعث وتسییر ایلیه وعقد
اولنان مصالحهٔ مبارکه‌نك عقود وعهودی تمهیدی کرك طرف همایون خسروانه‌مدن
وکرك روسیه پادشاهی مشارالیها طرفندن صدراعظمم ودولت روسیه فلدمارشالی
پتروقونته رومانچوفه تفویض واحاله اولنمغله عهدنامه‌ده مسطور اولان مصالحهٔ
مؤبده‌نك جمله ماده‌لری ایکیسنك حضور ومواجهه‌لرنده عقد اولنمش کبی صدر
اعظم وفلد مارشال جانبلرندن دولتین طرفلرندن کندولره ویریلان رخصت
کامله مقتضاسنجه مواد مذکوره‌یی امضا وخاتملریله تصدیق ایدوب اشبو مواد
مفهومنده عقد وتمهید ووعد اولنان ماده‌لر قویاً وبلاتغییر مرعی ودقتله اجرا
اولنوب خلافنه اصلا برنسنه عمل اولنمیوب فرد واحده دخی ایتدیرلمیه وبعینه
مطابق المعنی صورتلری امضا وخاتملریله تقریر وتصدیق اولنوب صدر اعظممك
سندی ترکی واطلیان لسانیله فلد مارشالك سندی روسیه واطلیان لسانیله دولتین
جانبلرندن کندولره ویریلان رخصتنامه‌لر دخی مرخصلر طرفلرندن ودولت
علیه‌م جانبندن اولمق اوزره فلد مارشاله ایصال وموادك امضاسندنصکره بش کون
ویاخود قابل اولور ایسه مدت اقلده دخی مبادله اولنوب صدر اعظمك سنداتنی
تسلیم ایتدکاری آنده فلد مارشال قونته رومانچوفك سندلرینی اخذ ایده‌لر .

خاتمه

ايمدى فيمابعد مواد مرقومه اوزره تجديد وتمهيد اولنان صلح وصلاح رافع الحرب والكفاح مقرر ومعتبر طوتيلوب شيمهٔ كريمهٔ شهرياران صداقت معتاد وقاعدهٔ مرعيهٔ تاجداران وفا اعتياد اوزره عهد وميثاق وتماما تصديق ايدرزكه كرك ذكر اولنان يكرمى سكز موادك شروط وقيودينه وصلح وصلاحك مواثيق وعهودينه وكرك ديكر ايكى قطعه اعطا اولنان نشان همايونمده محرر ومسطور مادتينك شروطلرينه كمال رعايت اولنوب مادامكه اولجانبدن دخى مرخصلرى طرفندن تأييد وتصديق اولنان موادك خلافنه وضع وحركت صادر اولميه طرف همايون پادشاهانه مزدن واخلاف نصفت اتصافمزدن وكلاى عاليمقام وميرميران صاحب الاحتشام وامراء ذوى الاحترام وعموما عساكر نصرت ارتسامز وبالجمله عبوديتمز ايله شرفياب اولان طوائف خدامدن برفرد خلافنه متعلق وضع وحركت ايلميه .

(تمت)

خاتمهٔ عهدنامه ده مذكور ايكى ماده دن بريسى مصارف حربيه تضمينيدركه دولتعليه اوچ تقسيط ايله بهر سنه بشر بيك كيسه آقچه ويرمك اوزره اوچ سنه ظرفنده روسيه لويه اون بشبيك كيسه آقچه تأديه ايتمكى تعهد ايتمشيدى . ايكنجيسى آق دكز آطه لرينك سرعت تخليه سيدركه ذكر اولنان عهدنامه نك اون يدنجى ماده سنده آق دكزده بولنان روسيه دونماسنك اوچ آى مدتده چكلمسى مشروط ايسه ده ممكن مرتبه بر آن اقدم حركت ايتمسنى روسيه دولتى تعهد ايلمشيدى .

(٩)

* فنارلى بكلر زماننده ايالت بغدادنك دفتر مصارفاتى *

غروش	
٥٠٠٠٠٠	جزيه
٠٦٠٠٠٠	بيرام هديه سى
٢٥٠٠٠٠	درسعادته هداياى خفيه
٠١٤٠٠٠	مقام صدارته تقدمه
٠٠٩٢٠٠	قريم خانك مأمور مقيمنه

غروش	
٠١٦٠٠٠	خوتين قلعه سنك مستحفظلرى تعييناتنه
٠٤٥٠٠٠	قريم خاننه
١٢٠٠٠٠	ايالت جوارينه مأموريتله كلان پاشالره
٠٦٥٠٠٠	بكك درسعادته كيدوب كلان آدملرينه
٠٠٤٥٠٠	ياشده بولنان اسلام عسكرينه عيديه
٠٠٢٠٠٠	خسته خانه لرينه
٠١٢٠٠٠	بكه آمديه
٠٧٠٠٠٠	درسعادته وسائر محلره ايشليان تاتارلره
٠٠١٠٠٠	بكك تركجه ورومجه كاتبلرينك قرطاسيه مصارفى
٠٣٦٠٠٠	سرايك تعميرات ومفروشاتنه
٠٠٤٠٠٠	سراى خدمه سنك البسه سنه
٠٤٠٠٠٠	مصارفات مطبخ وسائره
٠٣٠٠٠٠	سراى خاقنه پاسقاليا بخشيشى
٠٣٠٠٠٠	پاپاسلره وكليسا مصارفنه
٠٣٢٠٠٠	بكك خدمتده بولنان سكبان عسكرينك مصارفى
٠٢٠٠٠٠	ارناود تفنكجيلرينك مصارفى
٠١٥٠٠٠	مهتر خانه
٠٣٨٠٠٠	بكك قاريسنه يشماق بها ومصارف سائره سى
١٤١٣٧٠٠	

اول تاريخده جارى اولان غروش شمديكى صاغ آقچه حسابيله اون بر غروشه بالغ اولديغندن بوكونكى كونده مبلغ مذكور اوتوز بوقدر بيك كيسه ديمك اولوب خيلى باركران اولديغى مستغنىء بياندر افلاقك حالى دخى بوكا قياس ايله معلوم اولور .